

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TARİHÎ KIPÇAK TÜRKÇESİNİN
KAVRAM ALANI SÖZLÜĞÜ DENEMESİ

Meliha ÖZÇAMKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR

Çankırı - 2020

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TARİHÎ KIPÇAK TÜRKÇESİNİN
KAVRAM ALANI SÖZLÜĞÜ DENEMESİ

Hazırlayan Meliha ÖZÇAMKAN

ORCID : 0000-0003-4390-1725

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR

Çankırı - 2020

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	iv
TEZ KABUL VE ONAY.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. İzlenecek Yöntem.....	4
2. KAVRAM, KAVRAM ALANI, KAVRAM ALANI SÖZLÜKLERİ.....	5
2.1. Kavram.....	5
2.2. Kavram Alanı.....	6
2.3. Kavram Alanı Sözlüklerinin Adlandırılması.....	7
2.4. Kıpçak Türkçesinin Kavram Alanı Sözlükleri.....	10
2.4.1. Codex Cumanicus.....	10
2.4.2. Kitâb-ı Mecmû-i Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî.....	11
2.4.3. Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügâti't-Türkiyye.....	12
2.4.4. Kitâb-ı Bülğatü'l-Müştâk fi Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak.....	13
2.4.5. El-Kavaninü'l-Külliyeli-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye.....	14
2.4.6. Rasûlid Hexaglot.....	14
2.5. Kıpçak Türkçesi Sözlüğü.....	15
3. TARİHÎ KIPÇAK TÜRKÇESİNİN KAVRAM ALANI SÖZLÜĞÜ DENEMESİ.....	16
3.1. Evren.....	16
3.1.1. Atmosfer, Gök.....	16
3.1.2. Su, Su Küre.....	33
3.1.3. Yer, Yer Küre.....	36
3.1.4. Yer Kabuğu, Taş Küre.....	42
3.1.5. Doğal Afetler.....	47
3.1.6. Olay, Hareket ve Kuvvet.....	48
3.1.7. Varlık- Yokluk.....	63

3.1.8. Madde	67
3.1.9. Ateş	69
3.1.10. Ses.....	70
3.1.11. Koku	73
3.1.12. Işık	74
3.1.13. Renkler	75
3.1.14. Şekiller.....	78
3.1.15. Sayılar.....	80
3.1.16. Miktar	83
3.1.17. Ölçü, Ölçüm	91
3.1.18. Fiziksel Nicelikler	93
3.1.19. Nitelikler, Durumlar	99
3.2. Yaşam ve Canlılar	114
3.2.1. Yaşam.....	114
3.2.2. Ölüm.....	115
3.2.3. Sağlık, Hastalık.....	117
3.2.4. Canlılar	129
3.3. Toplum ve Sosyal Hayat	231
3.3.1. Topluluk	231
3.3.2. Toplumsal Gruplar.....	232
3.3.3. Yerleşim Yerleri	239
3.3.4. Yapılar	242
3.3.5. Eşyalar	250
3.3.6. Yeme-İçme	261
3.3.7. Temizlik.....	277
3.3.8. İnsan İlişkileri, Toplumsal Değerler ve Davranışlar	279
3.3.9. İletişim	305
3.3.10. Eğitim, Öğretim.....	310
3.3.11. Din ve İnanç	317
3.3.12. Hukuk	344
3.3.13. Savaş, Askerlik	353
3.3.14. Devlet Teşkilatı	368
3.3.15. Ekonomi	372
3.3.16. Meslekler.....	382
3.3.17. Tekstil.....	392
3.3.18. Nakliye ve Ulaşım	407

3.3.19. Yön, Yönelme, Yönlendirme	416
3.3.20. Oyun-Eğlence.....	423
3.3.21. Spor	425
3.3.22. Dans	425
3.3.23. Müzik	426
3.3.24. Resim-Heykel	428
3.3.25. Edebiyat.....	428
3.3.26. Dilbilgisi.....	430
4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	440
KAYNAKÇA	444
EK	448
ÖZGEÇMİŞ.....	464

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Tarihi Kıpçak Türkçesinin Kavram Alanı Sözlüğü Denemesi* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

27 / 08 / 2020

Meliha ÖZÇAMKAN

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Meliha ÖZÇAMKAN tarafından hazırlanan *Tarihi Kıpçak Türkçesinin Kavram Alanı Sözlüğü Denemesi* başlıklı bu çalışma, 09/09/2020 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR İmza: .....

Üye : Doç. Dr. Akartürk KARAHAN İmza: .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Şerife ÖZER İmza: .....

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../...../ 201.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Erol KARCI

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Kavram alanı sözlükleri sözlük çeşitleri içinde bir milletin yaşam tarzını, kültürünü en iyi yansıtan sözlüklerdir. Bu sebeple Mustafa Argunşah ve Galip Güner tarafından hazırlanan Codex Cumanicus ile Recep Toparlı, Hanifi Vural ve Recep Karaatlı tarafından hazırlanan Kıpçak Türkçesi Sözlüğü'nün söz varlığı incelenerek Kıpçak Türkçesine ait bir kavram alanı sözlüğü yapmaya çalışıldı. Bu sayede Kıpçak Türkçesi ve Kıpçak Türkleri; dini, hukuki, askeri, ekonomik, sanatsal vb. pek çok yönden tanınmaya gayret edildi.

Türk Dili çalışmalarında bugüne kadar isimler dışında kalan kelimeleri de kapsayan bir kavram alanı sözlüğünün yapıldığına rastlanılmamıştır. Kavram alanları ve bunların alt başlıkları belirlenirken belli bir kriterinin olmaması, bu doğrultuda hazırlanan sözlük ve tez çalışmalarındaki kavram alanlarının ve bu alanların sıralanışının birbirinden farklı olması, yabancılar tarafından hazırlanan güncel kavram alanı sözlüklerinin elimizdeki söz varlığına uymaması, tez hazırlama sürecinde problem olarak karşımıza çıkmıştır. Bu çalışmada kavram alanlarını oluştururken öncelikle daha önce yapılmış çalışmalar incelenmiş ve alanla ilgili uzman kişilerin görüşlerine başvurulmuştur.

Çalışma boyunca ilgisi, nezaketi ve anlayışıyla bana yol gösteren ve her zaman cesaretlendirip destekleyen tez hocam Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR'a, görüşlerini paylaşarak bana yol gösteren Dr. Gülşen ÖZÇAMKAN AYAZ'a, hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen mesai arkadaşlarım Mehmet ŞAHİN, Duygu YAŞAR, H. Ceren DURSUN'a ve Yeşim KALE'ye, sevgili kuzenim İlayda ÇALIKUŞU'ya, ayrıca çalışmam boyunca verdikleri destek, gösterdikleri sabır ve anlayışları için sevgili eşim, annem ve de anne karnından itibaren bu ilim yolculuğunda beni hiç yalnız bırakmayan, varlığı ile bana enerji veren oğlum Tuna Arhan ÖZÇAMKAN'a sonsuz teşekkürü borç bilirim.

27/08/2020

Meliha ÖZÇAMKAN

ÖZET

Tezin Başlığı : *Tarihî Kıpçak Türkçesinin Kavram Alanı Sözlüğü Denemesi*

Tezin Yazarı : Meliha ÖZÇAMKAN

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Kabul Tarihi : 09.09.2020

11. yüzyılda Divan-ı Lügati't Türk ile ilk örneği verilen Türk dili sözlükleri oldukça zengin olmasına rağmen ülkemizde bu sözlükler ve sözlükçülük üzerinde yapılan çalışmalar son yıllarda artış göstermiştir. Oldukça eskiye dayanan kavram alanı sözlük çalışmaları da aynı durumdadır. Tarihî Türk dillerinde pek çok örneği bulunan kavram alanı sözlükleri yeterince incelenmemiş olup bugün tarihî Türk dillerinin veya günümüz Türkçesinin çağdaş ölçütlerle hazırlanmış müstakil bir kavram alanı sözlüğü bulunmamaktadır. Bu eksiklikten hareketle Türk sözlükçülük çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla tarihî Kıpçak Türkçesine ait söz varlığı ele alınarak tarihî Kıpçak Türkçesinin kavram alanı sözlüğü oluşturulmaya çalışılmıştır.

Tez; kavram, kavram alanı, kavram alanı sözlükleri, Kıpçak Türkçesinin kavram alanı sözlükleri ve tarihi Kıpçak Türkçesinin kavram alanı sözlüğü denemesinin yapıldığı iki ana bölümden oluşmaktadır.

Karadeniz'in kuzey bölgesinde yazılıp ülkemizde son yıllarda kapsamlı çalışması yapılan Codex Cumanicus ile Mısır ve Suriye'de kurulan Memluk Devleti'nden yadigar kalan edebi eserler, sözlükler, gramer kitapları, okçuluk, atçılık, ve fıkıhla ilgili kitaplar taranarak oluşturulan Kıpçak Türkçesi Sözlüğü'nün söz varlığı tezin uygulama malzemesini oluşturmaktadır.

Yukarıda belirtilen iki çalışmadan elde edilen toplam 17.000 civarında kelime ile hazırlanmış olduğumuz kavram alanı sözlüğü ile Türk Dili ve Edebiyatı bilim dalına kaynak kazandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Kavram Alanı, Kıpçak sözlükleri, Kavram alanı sözlüğü

ABSTRACT

Title of the Thesis : *Essay on the Conceptual Area Dictionary of Historical Kipchak Turkish*

Author : Meliha ÖZÇAMKAN

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Pelin KOCAPINAR

Department : Turkish Philology

Thesis Type : Master's Thesis

Date : 09.09.2020

Although the Turkish language dictionaries, whose first examples were given with the *Divan-ı Lügati't Türk* in the 11th century, are quite rich, the studies on these dictionaries and lexicography have increased in recent years. It is also in the same situation with the concept field dictionary studies dating back to quite old times. Concept domain dictionaries, which have many examples in historical Turkish languages, have not been studied sufficiently, and today there is no independent conceptual dictionary of historical Turkish languages or contemporary Turkish prepared with contemporary criteria. Based on this deficiency, in order to contribute to Turkish lexicography studies, it has been tried to create a conceptual dictionary of historical Kipchak Turkish by considering the vocabulary of historical Kipchak Turkish.

Thesis; It consists of two main sections where concept, concept domain, concept domain dictionaries, Kipchak Turkish concept domain dictionaries and historical Kipchak Turkish concept domain dictionary experiment.

The Codex Cumanicus, which was written in the northern part of the Black Sea has been extensively studied in our country in recent years and the Kipchak Turkish Dictionary which was created by scanning the literary Works, dictionaries, grammar books, archery, horse riding and fiqh books that remained relics from Mamluk State established in Egypt and Syria vocabulary forms the application material of the thesis.

With the concept area dictionary that we prepared with a total of 17.000 words obtained from the two studies mentioned above, we tried to provide resources for the Turkish Language and Literature branch.

Keywords : Concept Area, Kipchak Dictionaries, Concepts Dictionaries

KISALTMALAR

Age	adı geçen eser
Ar.	Arapça
Ar. + T.	Arapça + Türkçe
Ar.+ Far.	Arapça + Farsça
BM	Kitâbu Bulgatü'l Müştâk Fî Lügati't-Türk Ve'l-Kıfçak
BV	Baytaratu'l Vâzih
CC	Codex Cumanicus
çev.	çeviren
DM	Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye
f.	fiil
Far.	Farsça
Far.+T	Farsça + Türkçe
GT	Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistân Bi't Türkî)
Hr.	Hırvatça
İH	El-İdrâk Haşiyesi
İM	İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtîn
İN	Kitâb Fî İlmi'n Nüşşâb
İt.	İtalyanca
KF	Kitâb Fi'l-Fıkh
KFT	Kitâb Fi'l-Fıkh Bi'l-Lisâni't Türkî
Kİ	Kitâbü'l-İdrâk Li-Lisâni'l-Etrâk
KK	El-Kavanînu'l-Küllîye Li-Zabti'l-Lügati t-Türkiyye
Lat.	Latince
mec.	mecazen
MG	Münyetü'l Guzât
Moğ.	Moğolca
Moğ.+ T.	Moğolca + Türkçe
MS	Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l-Leysi's-Semerkindî
RH	Kitâb Fî Rıyâzâti'l-Hayl
Rum.	Rumca
Rus.	Rusça

s.	sayfa
T.	Türkçe
T+Ar.	Türkçe + Arapça
T+Far.	Farsça + Farsça
TA	Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî
TDK	Türk Dil Kurumu
TZ	Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
yay.	yayımları
Yun.	Yunanca
yy.	yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
1. Evren ve Madde	
Tablo 1.1. Atmosfer, Gök	448
Tablo 1.2. Su, Su Küre	448
Tablo 1.3. Yer, Yer Küre	448
Tablo 1.4. Yer Kabuğu, Taş Küre	449
Tablo 1.5. Doğal Afetler	449
Tablo 1.6. Olay, Hareket Ve Kuvvet.....	449
Tablo 1.7. Varlık- Yokluk.....	449
Tablo 1.8. Madde	450
Tablo 1.9. Ateş	450
Tablo 1.10. Ses.....	450
Tablo 1.11. Koku	450
Tablo 1.12. Işık	451
Tablo 1.13. Renkler.....	451
Tablo 1.14. Şekiller.....	451
Tablo 1.15. Sayılar	451
Tablo 1.16. Miktar.....	452
Tablo 1.17. Ölçü, Ölçüm.....	452
Tablo 1.18. Fiziksel Nicelikler.....	452
Tablo 1.19. Nitelikler, Durumlar	453
2. Yaşam ve Canlılar	
Tablo 2.1. Yaşam	455
Tablo 2.2. Ölüm	455
Tablo 2.3. Sağlık, Hastalık.....	455
Tablo 2.4. Canlılar.....	456
Tablo 2.5. Duygular	456
Tablo 2.6. Zihin.....	456
3. Toplum ve Sosyal Hayat	
Tablo 3.1. Topluluk.....	457
Tablo 3.2. Toplumsal Gruplar	457
Tablo 3.3. Yerleşim Yerleri	457

Tablo 3.4. Yapılar	458
Tablo 3.5. Eşyalar	458
Tablo 3.6. Yeme-İçme.....	458
Tablo 3.7. Temizlik	458
Tablo 3.8. İnsan İlişkileri, Toplumsal Değerler ve Davranışlar.....	459
Tablo 3.9. İletişim	459
Tablo 3.10. Eğitim, Öğretim	459
Tablo 3.11. Din ve İnanç.....	460
Tablo 3.12. Hukuk	460
Tablo 3.13. Savaş, Askerlik	460
Tablo 3.14. Devlet Teşkilatı.....	461
Tablo 3.15. Ekonomi.....	461
Tablo 3.16. Meslekler	461
Tablo 3.17. Tekstil	462
Tablo 3.18. Nakliye ve Ulaşım	462
Tablo 3.19. Yön, Yönelme, Yönlendirme.....	462
Tablo 3.20. Oyun-Eğlence	462
Tablo 3.21. Spor.....	462
Tablo 3.22. Dans	463
Tablo 3.23. Müzik	463
Tablo 3.24. Resim-Heykel	463
Tablo 3.25. Edebiyat	463
Tablo 3.26. Dilbilgisi	463

GİRİŞ

Bir veya birkaç dilin söz varlıklarının çeşitli anlam özellikleri dikkate alınarak, kavram alanlarına göre bölümlere ve alt bölümlere ayrılması ve sıralanması suretiyle düzenlenen kavram alanı sözlükleri, o dilin sahipliğini yapan toplumun ya da milletlerin söz varlığını ortaya koyarak o milletin ya da toplumun yaşam biçimini, gelenek ve göreneklerini, siyasi, askerî, dinî ve ekonomik yapısını, kültürünü, diğer milletlerle olan ilişkilerini göstermesi bakımından dün ile bugün, bugün ile yarın arasında bir anlamda köprü vazifesi görür.

Kavram alanı sözlüklerinde ilgili alana ait tüm kelimeleri toplu bir şekilde görebilmemiz sayesinde o alanla bağlantılı kelimelerin miktarına ve çeşitliliğine bakarak o dili konuşan topluluğun bahsi geçen alanla ne derece ilişkisi olduğu ya da ilişkisinin olup olmadığı kolaylıkla anlaşılmaktadır. Bu sebeple bir milletin dilini ve kültürünü öğrenirken başvurulacak en öncelikli kaynaklardan biri kavram alanı sözlükleridir. Bu noktadan hareketle, 13. yüzyılda Karahanlı Türkçesinden sonra çeşitli sebeplerle biri Karadeniz'in kuzeyinde, diğeri Mısır ve Suriye'de, Bozkır Kıpçakçası ve Memluk Kıpçakçası olmak üzere iki kolda şekillenen Kıpçak Türkçesinin kavram alanı sözlüğü yapılmasına gayret edilmiştir.

Amacımız Türk dilinin sözlük bakımından oldukça zengin sahasını oluşturan Kıpçak Türkçesi ile ilgili bir kavram alanı sözlüğü oluşturarak ansiklopedik bilgi vermenin yanı sıra Kıpçak Türklerinin yaşamında nelerin hangi ağırlıkta yer tuttuğunu, o alanla ilgili kelimelerin sayısına ve çeşitliliğine bakarak tahmin etmektir. Aynı zamanda Kıpçak Türkçesinin söz varlığını eş, zıt, yakın, alt, üst anlam gibi anlam ilişkilerine göre sunarak Kıpçak Türkçesi hakkında daha geniş bilgi sahibi olmaktır.

Bu çalışmada Recep TOPARLI, Vural HANİFİ ve Recep KARAATLI'nın Kıpçak Türkçesi sahasında yazılan eserleri tarayarak oluşturduğu *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü* esas alınarak bir kavram alanı sözlüğü oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu sözlükte yer alan *Codex Cumanicus*'a ait kelimeler, Mustafa ARGUNŞAH ve Galip GÜNER'in hazırladığı *Codex Cumanicus*'un söz varlığı ile değiştirilerek güncellenmiştir. Böylece tez çalışmasında Memluk Kıpçakçası için TOPARLI ve diğerlerinin *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü* ile, Kuzey Kıpçakçası için ARGUNŞAH ve GÜNER'in *Codex Cumanicus* adlı çalışması dikkate alınmıştır. Bu bağlamda Ermeni Kıpçakçası

dışında kalan Kıpçak Türkçesine ait söz varlığını her yönü ile ortaya koyarak Kıpçak Türkçesi ve Kıpçak Türkleri; dinî, hukuki, askerî, ekonomik, sanatsal vb. pek çok yönden tanınmaya gayret edilmiştir.

Bu doğrultuda *Codex Cumanicus*'la birlikte, TOPARLI ve diğerlerinin sözlüğünde yer alan *Kitâbü'l İdrâk Li Lisâni'l Etrâk*, *El İdrak Haşiyesi*, *Kitâb-ı Mecmû-i Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*, *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lügâti't-Türkiyye*, *Kitâb-ı Bülğatü'l-Müşâk fî Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak*, *El-Kavaninü'l-Küllîye li-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye*, *Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügâti't-Türkiyye* adlı gramer ve sözlük kitaplarının; *Kitâb fi'l- Fıkh*, *Kitâb fi'l- Fıkh bi'l Lisâni't Türkî*, *Kitâb-ı Mukaddime-i Ebûl-Leysi's-Semerkindî*, *İrşadül Müluk ves Selatin* adlı fıkıh kitaplarının; *Kitâb Fî İlmi'n Nüşşâb* adlı okçuluk kitabının; *Kitâb fî Riyâzâtı'l- Hayl*, *Münyetü'l Guzât*, *Baytaratu'l- Vâzih* adlı atçılık kitaplarının ve *Kitâb Gülîstân bi't-Türkî* adlı edebi eserin taranmasıyla oluşturulan Kıpçak Türkçesi Sözlüğü'nün tüm söz varlığı kavram alanı sözlüğümüz için değerlendirilmiştir.

İkinci olarak tüm kelimeler incelenmiş, kelimeler arasındaki anlam ilişkilerine göre sınıflandırma yapılmış ve bu sınıflamalar doğrultusunda kavram alanı sözlüğünün ana, alt ve daha alt başlıkları oluşturulmuş, kelimeler uygun başlıklara göre tasnif edilmiştir. Bu başlıklar şu şekildedir:

1. EVREN
  - 1.1. Atmosfer, Gök
  - 1.2. Su, Su Küre
  - 1.3. Yer, Yer Küre
  - 1.4. Yer Kabuğu, Taş Küre
  - 1.5. Doğal Afetler
  - 1.6. Olay, Hareket Ve Kuvvet
  - 1.7. Varlık- Yokluk
  - 1.8. Madde
  - 1.9. Ateş
  - 1.10. Ses
  - 1.11. Koku
  - 1.12. Işık
  - 1.13. Renkler

- 1.14. Şekiller
- 1.15. Sayılar
- 1.16. Miktar
- 1.17. Ölçü, Ölçüm
- 1.18. Maddenin Nicelikleri
- 1.19. Nitelikler, Durumlar
2. YAŞAM VE CANLILAR
- 2.1. Yaşam
- 2.2. Ölüm
- 2.3. Sağlık, Hastalık
- 2.4. Canlılar
3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT
- 3.1. Topluluk
- 3.2. Toplumsal Gruplar
- 3.3. Yerleşim Yerleri
- 3.4. Yapılar
- 3.5. Eşyalar
- 3.6. Yeme-İçme
- 3.7. Temizlik
- 3.8. İnsan İlişkileri, Toplumsal Değerler Ve Davranışlar
- 3.9. İletişim
- 3.10. Eğitim, Öğretim
- 3.11. Din Ve İnanç
- 3.12. Hukuk
- 3.13. Savaş, Askerlik
- 3.14. Devlet Teşkilatı
- 3.15. Ekonomi
- 3.16. Meslekler
- 3.17. Tekstil
- 3.18. Nakliye Ve Ulaşım
- 3.19. Yön, Yönelme, Yönlendirme
- 3.20. Oyun-Eğlence
- 3.21. Spor

- 3.22. Dans
- 3.23. Müzik
- 3.24. Resim-Heykel
- 3.25. Edebiyat
- 3.26. Dilbilgisi

1.1. İzlenen Yöntem

Tez çalışmasında, her iki kaynaktan yararlanılan söz varlığı, kavram alanlarına ayrılarak belli bir düzen içinde sıralanmıştır. Kavram alanları oluşturulurken bir kelimenin farklı kaynaklardan alınan aynı anlamdaki farklı şekilleri alt alta verilmiş, diğer kelimeler eş, zıt, yakın anlam gibi çeşitli anlam özelliklerine göre sıralanmış, bunların dışındaki sözcükler için alfabe sırası uygulanmıştır. Sıralamada isimler öncelikli verilirken varsa ilgili fiiller daha sonra verilmiştir.

Türkçe olmayan sözcüklerin hangi dile ait olduğu, sözcüğün yanında italik olarak; hangi kaynaktan alındığı, sözcüğün sonunda parantez içinde kısaltılarak gösterilmiştir.

Birden çok kavram alanına girebilecek kelimeler çalışmanın hacmini daha da artıracığından tekrar verilmemiş ve bizce en uygun başlık altına yerleştirilmiştir.

Çalışma iki ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde kavram, kavram alanı, kavram alanı sözlüklerinin adlandırılması ve Kıpçak Türkçesinin kavram alanı sözlükleri hakkında kısaca bilgilendirme yapılmış, ikinci bölümde ise Kıpçak Türkçesine ait söz varlığı, belirli başlıklar altında sınıflandırılmış ve bir “kavram alanı sözlüğü” oluşturulmaya çalışılmıştır.

2. KAVRAM, KAVRAM ALANI, KAVRAM ALANI SÖZLÜKLERİ

2.1. Kavram

TDK'nin 2005 baskılı Türkçe Sözlük'ünde , *kavram* kelimesi “Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept, nosyon” şeklinde tanımlanır.

Kavram ile ilgili açıklamalardan bazıları şu şekildedir:

Necati Öner “Kavram bir objenin zihindeki tasavvurudur.”der.¹

Berke Vardar, *kavramı* ortak özelliklerine göre genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarım, düşünüş, imge, bir nesne, varlık ya da oluşun anlaksal imgesi olarak tanımlamaktadır.²

Doğan Aksan dilbilimsel yönden kavramı şu şekilde açıklamıştır. “İnsanın çevresindeki nesnelere, olay ve durumlara ait, kişisel gözlem ve deneyimlere dayanan tasarımların zihinde yer eden ve bir soyutlamayla dile dönüşen yönüdür, göstergelerin gösterilen yanısıdır.”³

Melek Erdem de kavram kelimesini bir nesnenin zihindeki tasarımı olarak tanımlamıştır.⁴

Tüm bu tanımlamalardan özetle kavram için, belli ölçütlere göre ortak özellikleri bulunan nesne, olgu, durum ve olayların insan zihninde anlamlandırılıp sözcüklerle aktarılmasıdır, diyebiliriz. Kavramlar bir dili konuşan insanların kültürleri ve dünya görüşleri hakkında önemli bilgiler verir. Bu doğrultuda her bir milletin ya da ferдин bir kavrama bakış açısı, o kavramın hangi kelimelerle ifade edildiğiyle doğrudan orantılıdır.

¹Necati Öner, *Klasik Mantık*, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1986, s.16.

²Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yay. İstanbul 2002, s.132.

³Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Cilt III, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 41.

⁴Melek Erdem, *Modern Oğuz Türkçesi Söz Varlığı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2009, s.19.

2.2. Kavram Alanı

Kavramın ne olduğunu açıkladıktan sonra kavram alanının ne olduğunu belirtmek uygun olacaktır.

Alman dilcisi J. Trier'in anlayışına göre , kavramlar mozaik misali birbirini sınırlandıran çeşitli parçacıkların birleşmesinden oluşmuş bir alan için bulunurlar ve bir alan içinde incelenmeleri gerekir. Bu kurama göre her kavramın değeri, kapladığı yerle ve öteki kavramlarla bağıntısına göre belli olur.⁵

Fransız dil bilimcisi Pierre Guiraud, sözcüklerin bir kavram alanını kapsayan dilsel alan oluşturduklarını, bir dünya görüşünü ortaya çıkardığını iddia eder. Bu dünya görüşünü ortaya çıkarmada, kültür ve dil çalışmalarında kavram alanının büyük önem arz ettiğini bildirmektedir.⁶

Doğan Aksan kavram alanını "birbiriyle ilişkili ve birbirine yakın kavramların, eşanlamlıların, içinde düşünüldükleri alan" olarak tanımlamıştır.⁷

Türkiye'de ise kavram alanı çalışmaları, Doğan Aksan'ın tanımı temel alınarak birbiriyle ilişkili ve birbiriyle yakın kavramların ya da anlamdaş kelimelerin tarihsel süreçte geçirdikleri gelişme ve değişmelerin incelenip sınıflandırılmasına dayalıdır.

İskender Savaşır da kavram alanını açıklarken anlamsal özelliklerin, kelimelerin kavramsal içeriklerini oluşturduğunu, dolayısıyla her kelimenin bir ilgiyle bağlandığı bir kelime kümesinin mensubu olduğunu belirtmiştir. Kavram alanını da birbiriyle ilişkili veya benzer kelimeleri, belirlenmiş ortak özelliklerine göre kümelenmiş olduğunu dile getirmektedir.⁸

⁵ Jost Trier, *Kelime Alanları ve Kavram Alanları Üzerine*, Çev. Hüseyin Sesli, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1969, s. 1.

⁶ Pierre Guiraud, *Anlambilim*, La Sémantique, Çev. Berke Vardar, Multilingual Yayınları, İstanbul 1999, s. 91.

⁷ Doğan Aksan, "Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1989, s. 254.

⁸ İskender Savaşır, *Kelimelerin Anayurdu ve Tarihi*, Metis Yayınları, İstanbul 2000, s. 10-11.

Tüm bu açıklamalardan yola çıkarak bu tür sözlüklerde kelimeler insan zihninde tek tek, birbirinden bağımsız bir şekilde ayrı ayrı ya da sözlükteki kelimeler gibi alfabetik bir sıra şeklinde bulunmaz. Aksine her biri birbiriyle ilişkili bir bütünün birer parçası olup bu bütün içinde yapı, anlam ve işlevsel tamamlayıcı olarak rol alırlar.⁹ Dolayısıyla bir kavram, anlamsal olarak birbirinden bağımsız bir şekilde ayrı durmayan bu kelimelerin kendi alanına giren eş anlamlı, yakın anlamlı ve zıt anlamlılarıyla ve o kavram içinde yer alan alt anlamlı kelimelerle gruplandırılır. Kavramlar insan zihninde gruplanırken bir kavrama yakın, komşu kelimelerle kendisini oluşturan alt anlamlı kelimelerin toplamının oluşturduğu alana dil biliminde *kavram alanı* denir.

2.3. Kavram Alanı Sözlüklerinin Adlandırılması

Yurt içinde ve yurt dışında kavram alanı sözlükleri çeşitli adlarla adlandırılmış olup sözlük bilimciler için kavram sözlüklerinin fikir birliğine varılarak kabul edilen ortak ve tek bir adı oluşturulamamıştır.

Türkiye’de kavram alanı sözlükleri için Özcan Başkan “düzensel sözlükler”¹⁰, Kazım Ürün “sistemik sözlük”¹¹, Abdülbaki Çetin “ konu tasnifli sözlük”¹², Paşa Yavuzarslan “tematik sözlük”¹³, Doğan Aksan bazı dilcilerin “adbilimsel sözlük” dediğini belirterek “kavram sözlükleri”¹⁴, Hatice Şirin User “tematik veya konusal sözlük”¹⁵, Yusuf Öz “konu sözlükleri”¹⁶, Mustafa Arslan “konu sözlükleri”¹⁷ terimlerini kullanmışlardır.

Yurt dışında ise Henri Béjoint, anlamına göre düzenlenen sözlükleri alfabetik olmayan (nonalphabetical), kavramsal (conceptual), ideografik (ideographic),

⁹ M.A.K Halliday ve Ruqaiya Hasan, *Cohesion in English*, Longman, London 1976, s. 5.

¹⁰ Özcan Başkan, *Bildirişim İnsan-Dili ve Ötesi*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1988, s.173-174.

¹¹ Mahmud Fehmi Hicazi, *Sözlük Yapımında Modern Akımlar*, çev. Ahmet Kazım Ürün, *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi Nüsha III* (8), Kış, Ankara 2003, s. 167.

¹² Abdülbaki Çetin, “Ahmed-i Dâî'nin Farsça Öğretmek Amacıyla Yazdığı Bir Eser: Müfredât”, SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Türkiyat 458 Araştırmaları Dergisi*, Sayı 20, Güz, Konya 2006, s. 113-128.

¹³ Paşa Yavuzarslan, *Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü*, Tiyyem Yayıncılık, Ankara 2009, s.3.

¹⁴ Aksan (2009), s.77.

¹⁵ Hatice Şirin User, *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları-Söz Varlığı İncelemesi*, Kömen Yayınları, Konya 2010, s. 19-25.

¹⁶ Yusuf Öz, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, TDK Yayınları, Ankara 2010, s.76

¹⁷ Mustafa Arslan, “Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A. 210 Numarada Kayıtlı Lügat Mecmuası Üzerine Bir Değerlendirme” *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1, Winter 2013, s. 579-600.

ideolojik(ideological), nosyonal (notional), onomasiolojik (onomasiological), semantik(semantic), sistematik (systematic), tematik (thematic), konusal (topical) vb.ya da thesaurus veya leksikon (lexicon) olarak adlandırıldığını belirtir.¹⁸

Çeşitli adlarla ifade edilen bu tarz sözlükler arasında küçük farklar olsa bile kavramdan veya anlamdan kelimeye doğru giden, alfabetik olmayan sözlüklerin kastedildiği anlaşılmaktadır.

TDK'nin internet sitesinde yer alan Güncel Türkçe Sözlük'te "Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat" şeklinde tanımlanan sözlüğün pek çok çeşidi vardır.¹⁹

Türkiye'de de sözlük biliminin gelişimine paralel olarak yapılan sınıflandırmalardan en eski olanlardan ve en çok bilinenlerden biri olan Doğan Aksan'ın sınıflandırması şöyledir:

A. Bir veya birden çok söz varlığını ele alması açısından:

a. Tek dilli sözlükler,

b. Çok dilli sözlükler.

B. Alfabetik sıradan hareketle hazırlanma bakımından:

a. Alfabetik sözlükler,

b. Kavram alanı sözlükleri.

C. Ele alınan söz varlığının niteliğine göre:

a. Genel sözlükler,

b. Ağız ve lehçe sözlükleri,

---

¹⁸ Pelin Kocapınar, *Kavram Sözlükleri Ve Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi Söz Varlığı Üzerine Bir Deneme*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014, s. 85-86.

¹⁹Türk Dil Kurumu, Erişim: 26/08/2020, <https://sozluk.gov.tr/>

- c. Etimolojik (köken bilgisi) sözlükler,
- d. Tarihsel sözlükler,
- e. Eş anlamlı, zıt anlamlı, eşadlı kelime sözlükleri,
- f. Terim sözlükleri (uzmanlık alanı sözlükleri),
- g. Argo sözlükleri,
- ı. Yabancı kelimeler sözlükleri,
- i. Yeni ögeler sözlükleri,
- j. Metin sözlükleri,
- k. Deyim ve atasözü sözlükleri,
- l. Yanlış kullanılan ögeler (galat) sözlükleri,
- m. Tersine sözlükler vb.²⁰

Sözlük bilimcilerin bir sözlük çeşidi olarak verdikleri kavram alanı sözlükleriyle ilgili de pek çok tanım ve açıklama bulunmaktadır.

Doğan Aksan bu sözlüklere, bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlıklarının kavram alanlarına göre sıralanmasıdır, der.²¹

Gerardo Sierra, kavram alanı sözlüklerinin diğer sözlüklerden farkının kelimelerin genellikle maddebaşları altında semantik veya ortak özelliklere göre gruplandırılıp düzenlenmesinin verir.²²

Pelin Kocapınar ise bu sözlüklerin ortak özelliğinin aslında bir düşünceden, bir kavramdan, bir anlamdan, bir temadan yola çıkılarak bunlarla ilişkili, anlam yakınlığı olan kelimelerin sınıflandırılmasıyla oluşması olduğunu belirtir.²³

---

²⁰ Aksan (2009), 3. Cilt, s.75, 76.

²¹ Aksan (2009), 3. Cilt, s. 77.

²²http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex2000/027_Gerardo%20SIERRA_The%20onomasiological%20dictionary_a%20gap%20in%20lexicography.pdf: 27.02.2020.

²³ Pelin Kocapınar, *Kavram Sözlükleriyle İlgili Terminoloji Üzerine*, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/9 Summer 2014 Ankara-Turkey s.751.

Yukarıdaki tanım ve açıklamalara göre kavram sözlüklerini, “Bir dilin veya birkaç dilin söz varlıklarının çeşitli anlam özellikleri dikkate alınarak konu veya kavram alanlarına göre bölümlere ve alt bölümlere göre sıralanıp düzenlenmesiyle oluşturulan sözlüklerdir.” şeklinde tanımlamak mümkündür.

2.4. Kıpçak Türkçesinin Kavram Alanı Sözlükleri

Çeşitli milletleri siyasi ve kültürel yönden etkileyen Kıpçaklar dünyanın pek çok yerine yayılmışlardır. Kıpçakların yoğun olarak yaşadığı yerler Karadeniz’in kuzeyi ve Mısır-Suriye civarlarıdır. Bu bölgelerde yaşayan Kıpçakların dil malzemesini ele alan sözlükler yazılmıştır. Özellikle Mısır ve Suriye civarındaki Memlûk yöneticilerinin Kıpçak, halkın Arap olmasından dolayı Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla pek çok sözlük yazılmıştır. Bunlar arasında kavram alanı sözlüğü niteliğinde çalışmalar da bulunup genellikle bir bölümü (isimler kısmı) kavram alanlarına ayrılarak düzenlenmiştir. Kavram alanlarına göre düzenlemeyi içeren dönemin sözlükleri şunlardır:

2.4.1. Codex Cumanicus

Codex Cumanicus adı Latince olup anlamı “Kıpçak kitabı”dır. Türkçe bilmeyen yabancılara Türkçe öğretmek ve Kıpçaklar arasında Hristiyanlığı yaymak amacıyla Almanlar ve İtalyanlar tarafından derlenmiştir. Alman ve İtalyan bölümü olarak ikiye ayrılan eserin nerede yazıldığı kesin olarak bilinmese de İtalyan bölümünün İtalyan kolonilerinin yerleştiği Kırım civarında, Alman bölümünün misyonerlik faaliyetlerinin yürütüldüğü Kıpçak şehirlerinin birinde yazıldığı tahmin edilmektedir.²⁴ Ünlü şair Petrarca tarafından 1362 yılında Venedik Katedrali Kütüphanesine bağışlanan ve eldeki tek nüshası olan eserin İtalyan bölümünün başında yazılma tarihi olarak ilk 11 Temmuz 1303 tarihi yer aldığından 1303-1362

---

²⁴ Mustafa Argunşah –Gülden Sağol Yüksekaya, *Karahanlıca Harezmece Kıpçakça Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul 2016, s.274.

yılları arasında yazıldığı tahmin edilmektedir.²⁵ Ercilasun'a göre Codex'te eserin dili Tatar tili, Tatarçe olarak geçer.²⁶

İtalyan Bölümü

İlk bölüm olup 55 yapraktan oluşur. Latince bir giriş, sonra alfabetik ve üç sütun halinde Latince, Farsça ve Kıpçakça kelime listeleri, sonra fiiller, isimler, sıfatlar, zarflar ,zamirler ve bazı gramer kuralları yer alır. Bu ilk liste alfabetik olup 1560 kelime içerir. İkinci sözlük listesi ise 1120 kadar kelimedenden oluşup tematiktir.²⁷

Alman bölümü

İkinci bölüm olan Alman bölümü Gotik harfleriyle yazılmıştır ve kendi içinde imlâ tutarlılığı yoktur. 27 yaprak olup asıl eserde 56 ile 82. yapraklar arasını içine alır. İki karışık sözlük listesi ve bazı metinlerden oluşur. Birinci liste Kıpçakça-Almanca, ikinci liste Kıpçakça-Latince sözlüktür. Metinler İncil'den parçalar, ilâhiler, 47 adet bilmece ve atasözlerinden meydana gelir. Metinlerin Latince tercümeleleri de verilmiştir.²⁸

2.4.2. Kitâb-ı Mecmû-i Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî

Konyalı Halil b. Muhammed b. Yusuf tarafından 1245 yılında Mısır'da yazılan veya istinsah edilen bu eser 76 sayfadan oluşmaktadır.²⁹

Kısaca *Tercümân* olarak adlandırılan sözlük iki bölümden oluşur. Birinci bölüm, kısa bir ses bilgisi girişinden sonra isim ve fiillerin ayrı bölümler hâlinde verildiği 62

²⁵ Ali AKAR, *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2010, s.226.

²⁶ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s. 387.

²⁷ http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-2/cam2.html. 21.02.2020.

²⁸ Akar (2010), s.226.

²⁹ Recep Toparlı, Hanifi Vural, Recep Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2014 s. VI

varaklık Arapça-Kıpçakça sözlük ve kısa gramer bilgisinden oluşur. Diğer bölüm, 14 varaktan oluşan Moğolca-Farsça sözlüktür.³⁰

İkinci bölümde herhangi bir tasnif olmaksızın 2. kişi emir kipiyle fiil listeleri, üçüncü bölümde fiil çekimleri, dördüncü bölümde kimi ekler, gramer bilgileri Arapçayla karşılaştırmalı olarak verilir.³¹

Araplara Türkçe öğretmek için yazılmış eserde 2000 civarında Türkçe kelime vardır.³² Eserin isimler kısmı, konularına göre ayrılmış 26 bölümden oluşmaktadır: Yükseklik Ve Onunla İlgili İsimler; Yer ve Orada Bulunanlar; Su vb. Şeyler; Ağaç, Meyve, Bitki vb. Şeyler; Ziraat ve Hububat; Kuş vb. Şeyler; Vahşi Hayvanlar, Haşere vb. Şeyler; At Cinsleri, Renkleri vb. Şeyler; Silah, At ve Savaş Aletleri; Deve ve Sığır; Koyun Ve Keçi; Yemek, Yiyecek, İçecek ve Sütler; Ev Eşyası, Sergi, Kadınlara Mahsus Giysi vb. Giysi ve Kumaş Çeşitleri; İnsan Dış ve İç Organları; Sayılar ve Hesap; Makam ve Sanatçılar; İnsanların Nitelikleri; Genel İsimler ve Karşıtları; Vakit ve Zaman; Melik ve Melike İsimleri; Renkler; Madenler; Akriba, Yakın, Tanıdık, Mülk, Memlûk, Hür ve Cariye; İlet, Hastalık ve Şeytan.³³

2.4.3. Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügâti't-Türkiyye

14.veya 15. yüzyılda yazılan ve “*Türk Dilinin Parlayan İncisi*” anlamına gelen bu kitap Araplara Türkçeyi öğretmek üzere yazılmış sözlük ve konuşma kılavuzudur. Yazarı, yazıldığı yer ve tarih belli değildir.

24 varaktan oluşan sözlüğün her sayfasında 15 veya 16 satır bulunmakta ve Türkçe kelimeler Arapça kelimelerin altında yer almaktadır. İsimler ve fiillerin ayrı olarak çeşitli kavram alanlarına göre sunulduğu sözlüğün bazen Arapça maddelere karşılık birden fazla Türkçe kelimenin verildiği görülmektedir.³⁴ Metinde Arapça kısımlar

³⁰ Ayşe Melek Özyetgin, *Ebû Hayyân - Kitâbu'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk - Fiil: Tarihi Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi*, Ankara 2001, s. 55,56.

³¹ Argunşah (2016), s.284.

³² Ercilasun (2005), s. 390.

³³ Recep TOPARLI, M. Sadi Çögenli, Nevzat H. YANIK, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî*, TDK Yayınları, Ankara 2000. S. V, VI, 2.

³⁴ Özyetgin (2001), s.55,56.

siyah, Türkçe kısımlar kırmızı mürekkeple altına yazılmıştır. Baştan sona kadar harekelidir.³⁵

Dürretü'l-Mudiyye 24 fasıla (bölüme) ayrılmıştır. Son bölüm konuşma kılavuzu olan eserin yazarı, bu bölümlerden birincisi için kısım, ikincisi için bab, diğerleri için de fasıl başlıklarını kullanmıştır.³⁶ Bölüm adları şu şekilde oluşturulmuştur: Yüce Allah, Gök ve Gökte Bulunanlarla Yer ve Yerde Bulunanlar, Sular, Güzel Kokulu Bitkiler, Meyveler, Ağaçlar, Hububatlar, Yiyecekler, Evcil Hayvanlar, Yabanî Hayvanlar, Binek Hayvanları, Koşum Aletleri, Renkler, Sürüngenler ve Böcekler, Aletler, Savaş Aletleri, Kuşlar, Giyim Eşyaları, Vücut Organları, İnsanların Nitelikleri ve Renkleri, Türkçe Sayılar, Meslek Adları, Türk Erkek Adları, Türk Kadın Adları.³⁷

2.4.4. Kitâb-ı Bülğatü'l-Müşâtâk fî Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak

Cemâleddin Ebû Muhammed Abdullah et-Türkî adlı biri tarafından 15. yüzyılda Suriye'de yazılmıştır.³⁸ Arapça-Türkçe müstakil bir sözlüktür. Cemâleddin et-Türkî kitabın girişinde sözlüğü *Tercümanı el-Lûgati't-Türkiyye* (Türk Dilinin Tercümanı) olarak da zikreder.³⁹

Bülğatü'l-Müşâtâk'ta her sayfada 23 baklava biçimi yan yana ve alt alta sıralanmıştır ve kelime baklava biçiminin bir kenarını oluşturmaktadır. Bir kenar Arapça, bir kenar Türkçe, tekrar bir kenar Arapça, bir kenar Türkçe yazılarak baklavanın dört kenarı tamamlanmıştır. Önceki baklava biçiminin kenarı, aynı zamanda yanındaki baklava biçiminin kenarıdır. Eser harekeli olup Arapça kelimeler siyah, Türkçe kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin isim ve fiil bölümleri ayrıdır. İsimler tematik olarak (gök, yer, madenler, hayat, ölüm, din, askerlik, hububat, hayvanlar vb.) sıralanmış; fiil bölümü ise Arapça fiillerin alfabe sırasına göre düzenlenmesinden meydana gelmiştir.⁴⁰

---

³⁵ Argunşah (2016), s.287.

³⁶ Kocapınar (2014), s.187.

³⁷ Recep Toparlı, Mehmet Akalın *Dil Yazıları*, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara 2001, s.V,VI.

³⁸ Nadir İlhan, *Geçmişten Günümüze Sözlükçülük Geleneği ve Türk Dili Sözlükleri*, Manas Yayınları, Elazığ 2007, s.76.

³⁹ Ercilasun (2005), s.392.

⁴⁰ Ercilasun (2005), s.391-392.

2.4.5. El-Kavaninü'l-Külliyel-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye

Yazarı ve yazılış tarihi belli olmayan eserin 15. yüzyıl başlarında Kahire'de yazıldığı tahmin edilmektedir, Arap dilinde yazılmış bir Türk grameridir. Ancak gramer içinde yer yer kelime listeleri verilmiştir. Eser üç bölüm ve bir sonuçtan oluşur birinci bölümde fiil kip ve ekleri, ikinci bölümde isim ve ona bağlı olanlar üçüncü bölümde ekler yer alır.⁴¹

İkinci bölümü *Somut Adlar* başlığında *yüce adlar, değersiz adlar, insan yaradılışı ile ilgili sıfatlar, iyi ve kötü özellikler, organlar, evcil hayvanlar, vahşi hayvanlar, haşerat, sürüngenler vb., kuşlar, yiyecek ve içecekler, meyveler, ekinler, hububatlar, sebzeler, insan ve at giysileri, savaş aletleri, döşeme, pişirme ve yemek için gerekli eşya vb., renkler ve sıfatlar, sayılar vb.* alanlar sınıflandırılmıştır.⁴²

2.4.6. Rasûlid Hexaglot

Toparlı'nın sözlüğünde yer almayan bu çalışma 1229-1454 yılları arasında Yemen ve Hardamut'ta hüküm süren Resulilerin altıncı sultanı El-Malik el-Efdal el- Abbas bin Ali için derlenmiş olan astronomiden coğrafyaya kadar çeşitli konuları işleyen 542 sayfalık Arapça bir eserin içerisinde yer alan yirmi bir sayfalık (186-206. sayfalar) çok dilli bir sözlüktür.⁴³ Sözlüğün bünyesinde Arapça, Türkçe, Farsça, Grekçe, Ermenice ve Moğolca kelimeler yer almaktadır.⁴⁴

Sözcük türlerinin karışık olarak yer aldığı sözlüğün Arapça, Farsça, Türkçe, Yunanca ve Ermenice olan bölümündeki konu başlıkları şöyledir: Gökyüzü ve Yeryüzü, Genel Söz Varlığı, İnsan Vücudu, Akrabalık Terimleri, Zaman ve Mevsimler, Coğrafya ve Doğal Olaylar, Evler ve Malzemeler, Bitkiler, Yiyecek ve İçecekler, Giysi ve Dokuma, Değerli Nesnelere, Hayvanlar, Böcekler, Renkler, Silahlar ve Binicilik Malzemeleri, Renkler, Hastalıklar, Kuşlar (uçan şeyler), Sayılar.

⁴¹ Argunşah (2016), s.287-288.

⁴²Recep Toparlı, M. Sadi Çögenli, Nevzat H. Yanık, *El-Kavaninü'l-Külliyel-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara 1999, s. 72-84.

⁴³ Ercilasun (2005), s. 291.

⁴⁴ Galip Güner, *The King's Dictionary: The Rasûlid Hexaglot Üzerine Düşünceler*, Dil Araştırmaları, Sayı 10, Bahar, Ankara 2012, s. 143.

Arapça, Farsça, Türkçe, Moğolca sözlük kısmının konu başlıkları şunlardır: Gökyüzü ve Yeryüzü, Devlet Daireleri, İnsan Vücudu, Hayvanlar, Böcekler, Kuşlar, Akrabalık Terimleri, İnsan İlişkileri, Zaman ve Mevsimler, Sayılar ve Ölçüler, Coğrafi Özellikler, Yapılar ve İnşaat, Ağaçlar, Meyveler, Tahıl ve Sebzeler, Renkler, Koşullar, Atlar, Malzemeler ve Araçlar, Silahlar ve Binicilik Malzemeleri, Yiyecek ve İçecek, Giysi ve Dokuma, Değerli Nesnelere, Meslekler, Genel söz varlığı.⁴⁵

2.3. Kıpçak Türkçesi Sözlüğü

İlk baskısı 2000 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yapılan Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, Recep Toparlı, Hanifi Vural ve Recep Karaatlı tarafından yazılmıştır.

Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, zengin bir kelime hazinesi içeren Kıpçak Türkçesinin söz varlığını ortaya çıkarmak için Kıpçak Türkçesi sahasında yazılmış kabul edilen eserlerin tek tek taranmasıyla ortaya konmuş 338 sayfadan oluşan alfabetik bir sözlüktür. Sözlüğün birçok orijinal Türkçe kelime içermesi ve Türkçe söz varlığının tarihî akış içinde hangi dönemlerde ne tür anlam incelikleri ve zenginlikleri kazandığı konusunda iyi bir kaynaktır. İsim ve fiil yanında edat, bağlaç, ünlem, zamir ve sayı sıfatları da sözlüğe alınmıştır. Aynı zamanda madde başı olan kelimelerin hangi eserde geçtiği yay araç içinde gösterilmiştir. Aynı anlama gelen kelimeler “krş.” kısaltmasıyla birbirine gönderilmiştir. Bir kelimenin farklı anlamları aynı madde başında sıralanarak yazılmıştır. Birbiriyle ilgisi olmayan aynı kelimeler ayrı maddeler hâlinde verilmiştir. Madde başı olarak verilen kelimelerle yapılmış birleşik kelimelerde anlam değişikliği varsa başka bir madde başı olarak verilmiş yoksa aynı maddede verilmiştir. Türkçe kelimelerin dışındaki kelimelerin kökenleri kısaltmalarla verilmiştir. Sözlük aynı zamanda Arapça, Hintçe, Rusça, Farsça, Yunanca, Hırvatça, Rumca, Slavca ve Moğolca kelimeleri de kapsar.

---

⁴⁵ Golden, vd. (2000), s.49.

3. TARİHİ KIPÇAK TÜRKÇESİNİN KAVRAM ALANI SÖZLÜĞÜ DENEMESİ

3.1. Evren

3.1.1. Atmosfer, Gök

yulduz Yıldız (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, KF, TZ)

3.1.1.1. Kainat

yulduz Yıldız (KK)

kāyinat Ar. Kainat (GT)

qazaldırık Eksen, mihver (TZ)

3.1.1.3.1. Yıldız Çeşitleri

3.1.1.2. Gökyüzü

temir qazıq Kutup yıldızı, Süreyya (DM) **temir qazuq** Kutup yıldızı, Süreyya (KK)

arş Ar. Dokuzuncu gök (Gİ, KF)

felek Ar. Gökyüzü, felek (GT)

temir qazıq Kutup yıldızı, Süreyya (Kİ)

kök (V) Gökyüzü, sema (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)

temir qazuq Kutup yıldızı, Süreyya (TZ)

qārem Far. Gök kubbe (GT)

temür qazıq Kutup yıldızı, Süreyya (BV, İH)

qaran (I) Ufuk (İM)

yādigār Far. Süreyya (KK)

kırağ (II) Ufuk (MS)

yediger Ülker yıldızı (İH)

nisār Ar. Gökten yere saçılan, saç (GT)

yediker Ülker yıldızı (İH)

yetegen Ülker yıldızı (İH)

yeteken Ülker yıldızı (Kİ)

3.1.1.3. Yıldızlar

nücüm Ar. Yıldızlar (GT)

keyvān Far. Ülker yıldızı (GT)

yaldız Yıldız (BM)

ülker Ülker yıldızı (BM, Kİ, TA, TZ)

yalduz Yıldız (BM, TA)

qolban Sabah yıldızı, şafak (BM)

yılduz Yıldız (Gİ, KF)

qolpan Sabah yıldızı, şafak (BM, Kİ)

yulduz Yıldız (DM, Kİ)

qulpan Sabah yıldızı, şafak (TZ)

kök yolu Samanyolu (Kİ)

quş yolu Samanyolu (BM)

arıķ tak oban yıldızı, üç orion yıldızı (TZ)

iki bozat Dübbüasgar'ın iki yıldızı ki bu yıldızlarla çölde yön bulunur (BM, Kİ)

ikki bozat Dübbüasgar'ın iki yıldızı ki bu yıldızlarla çölde yön bulunur (TZ)

yetken Dübbüekber (BM)

ķov (III) Bir yıldız adı (Kİ)

müşterî (II) Ar. Müşteri yıldızı (GT)

yaşık yamalı Süheyl yıldızı (TZ)

yitiker Yedi kardeşler yıldızı (TZ)

zühre Ar. Zühre yıldızı, Venüs (GT)

aķ ayğır Yemen taraflarında görülen bir yıldız (BM, Kİ, TZ)

bağırsağan Deberan yıldızı (Kİ)

ırķtak Cebbar denilen yıldız (Kİ)

3.1.1.3.2. Burçlar

ħamel Ar. Hamel "kuzu" burcu (GT)

yağır şıgın Sevr yıldızları, eldeberan burcu (BM)

3.1.1.4. Güneş

ķuyaş 1. Güneş (BM, CC1-CC2, Kİ, KK)

kün 1. Güneş (BM, CC1-CC2, DM, Kİ MG, TA, TZ)

künes Güneş, güneş ışığı (TA)

künes Güneş (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

şems Ar. Güneş (GT)

çoğ Güneş sicağı (İH)

3.1.1.4.1. Güneşin Doğması

toğ- (II) (Güneş, ay) doğmak (KK)

aķar- (II) Tan yeri açılıp aydınlanmak (İM)

aķart- Tan ağarmak (İM)

3.1.1.4.2. Güneşin Batması

keç- (III) Güneş batmak, kaybolmak (MS)

dolun- (Güneş, ay vb.) batmak (İH)

tolun- (II) (Ay, güneş) batmak (Kİ)

uyah- (Güneş, ay ve yıldız) batmak (CC2)

kün uyah Güneş batmak (CC2)

uyaķ- (Güneş) batmak (İM)

bat- 2. (Güneş, ay vb.) batmak (İM, KF, KK, TA)

şafaķ Ar. Güneşin batışından sonraki alaca karanlık (MS)

3.1.1.4.3. Güneş Tutulması

tutul-(III) (Güneş ve ay) tutulmak (BM, TZ)

küsüf Ar. Güneş tutulması (Gİ, KF)

3.1.1.4.4. Coğrafi Yönler

ḥafikeyn Ar. Doğu ve batı tarafları (BV)

3.1.1.4.4.1. Kuzey

sol (II) Kuzey (TZ)

ḳuz Güneş dokunmayan yer (Kİ)

3.1.1.4.4.2. Doğu

şarḳ Ar. Doğu (İM)

maşriḳ Ar. Şark, doğu (GT)

şarḳī Ar. Doğuya ait, doğulu (KFT)

kün toğuş Doğu, güneşin doğduğu taraf (CC2)

kün tovuşu Doğu, güneşin doğduğu taraf (CC1)

kün tuvuş Doğu, güneşin doğduğu taraf (CC2)

tuvuş Güneşin doğduğu taraf, doğu (CC2)

3.1.1.4.4.3. Batı

batıṣ Batı (CC1-CC2)

kün batıṣı Batı, güneşin battığı taraf (CC1)

ḡarb Ar. Batı (İM)

maḡrib (I) Ar. Batı, garp (GT, İM, KF)

3.1.1.5. Dünya

‘ālem Ar. **1.** Dünya, âlem (Gİ, GT, İM, KF, MG)

cihān Far. Dünya, âlem (BM, GT, MG, RH, TZ)

cehan (< Far. cahān) Dünya, alem, cihan (CC1)

cehān (< Far. cahān) Dünya, alem, cihan (CC2)

dünyā Ar. Dünya (BV, CC, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MS)

dünye Ar. Dünya (CC, GT, KFT)

dünyī Ar. Dünya (GT)

dünyevī Ar. Dünya ile ilgili (İM)

dünyīlik Ar.T. Dünyalık (GT)

3.1.1.6. Ay

ay (I) Ay, kamer (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, Kİ, KF, KK, MG, TA, TZ)

kamer Ar. Ay (GT, MG)

kiren ay Ayın batması (BM)

aydın 2. Ay ışığı (TA)

yarıḳ (II) Ay ışığı, mehtap (BM)

3.1.1.6.1. Ayın Evreleri

3.1.1.6.1.1. Dolunay

ay ṭolun Dolunay (TA)

ay tolun Dolunay (TZ)

bedr (II) Ar. Dolunay (Gİ, GT, KF)

çıkan ay Dolunay, kamer (BM)

tolun Dolunay (GT)

3.1.1.6.1.2. Hilal

hilāl Ar. Hilal (Gİ, GT, KF)

yengi ay Hilal, yeni ay (TA)

3.1.1.7. Hava

hava (<Ar. ḥavā) Hava (CC1)

hevā (II) Ar. Hava (Gİ, GT, MG)

yil (II) Hava (TA)

salkun Moğ. Hava (CC1)

yaman salkun Kötü hava (CC2)

3.1.1.7.1. Hava Olayları

3.1.1.7.1.1. Bulut

buluṭ Bulut (TA)

bulut Bulut (BM, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TZ)

bulud Bulut (CC1)

3.1.1.7.1.1.1. Bulutlu Hava

tunuḡ Bulutlu, sisli, kapalı (İH)

çalqın Kapalı hava, bulutlu gün (BM, Kİ)

bulutlan- Bulutlanmak (TZ)

3.1.1.7.1.1.2. Bulutsuz Hava

ayaz Açık, bulutsuz hava (CC1-CC2, TZ)

açuḡ (I) 3. Bulutsuz, açık hava (İM)

yarı (IV) Bulutsuz (İH)

yarıḡ 3. Açık (hava) (CC1)

3.1.1.7.1.2. Rüzgar

bād Far. Rüzgâr, yel (BV)

servin Esin (TZ)

yel Yel, rüzgâr (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, KF, Kİ, TA, TZ)

yil (I) Yel, rüzgar (BV, Gİ, GT, İM, İN, MG, RH)

yeles İnce, hafif rüzgâr (Kİ)

yeleser İnce, hafif rüzgâr (BM)

şuruf yel Ar.T. Sabahları dalga dalga esen rüzgar (DM)

yilli Yelli, rüzgarlı (BV, İM)

tēñiz yeli Güney rüzgarı (CC2)

şabā Ar. Sabah rüzgarı (GT)

ḡış yeli poyraz (İH)

yel sem- rüzgâr durmak, dinmek (TZ)

yeltir- (Rüzgâr) hafif esmek (İH)

is- (Rüzgar)esmek (GT, İM)

es- Rüzgâr esmek (BM, Gİ, İM, KF, Kİ, TA, TZ)

esmes Havanın durgunluğu, rüzgâr esmemesi hâli (BM)

3.1.1.7.1.3. Kasırğa

yil Adam düşüren kasırğa gibi yel (İH)

burğan Kasırğa, boran (TZ)

ķasırġa Kasırğa (İH)

ķaşırķa Kasırğa (İH)

ķasurġa Kasırğa (Kİ)

kuyun Kasırğa (CC2)

kuyun sakta- Kasırğa yıkıp geçmek (CC2)

3.1.1.7.1.4. Fırtına

ķum (II) Dalga, fırtına (İH, TA)

talaz (II) Fırtına (TZ)

ķom Dalga, fırtına (CC2)

kom ĥop- Dalga çıkmak (CC2)

ķımuķ ġün Fırtınalı ġün (İH)

tavul Fırtına, bora, kasırğa (CC2)

3.1.1.7.1.5. Şimşek, Yıldırım

ıldırım Yıldırım (Gİ, KF)

yaldırım Yıldırım, Şimşek (DM)

yıldırım Yıldırım, Şimşek (Gİ, İM, KF, TZ)

yıldırım Yıldırım, Şimşek (KK)

yuldırım (I) Yıldırım, Şimşek (TA)

yuldurum (I) Yıldırım, Şimşek(Kİ)

yıltramak Şimşek (CC1)

berķ Ar. Şimşek (GT)

yaraķ (I) 1. Şimşek (BM)

yarķın (II) Şimşek (Kİ)

yaşın Yıldırım, Şimşek (BM, Kİ, TA)

kükrek Şimşek (TZ)

elkin (II) Yıldırım (Kİ)

yıldıra- Yıldırım çakmak (TZ)

yuldura- Yıldırım çakmak (Kİ)

yıltra- Şimşek çakmak (CC1)

3.1.1.7.1.6. Gök ġürlemesi

kökremek Gök ġürlemesi (BM)

kökürmek Gök ġürlemesi (BM)

3.1.1.7.1.7. Yaġmur

yaġmur Yaġmur (BM, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MS, TA,)

yamġır Yaġmur (MG)

yamġur Yaġmur (CC1, DM, Kİ, MG, TA, TZ)

yamġurleyin Yaġmur gibi (CC2)

ķile Hafif yaġmur (Kİ)

ķise Çiy, hafif yaġmur (Kİ)

boġanaķ Testiden boşanırcasına yaġan yaġmur (İH)

buġanaķ Testiden boşanırcasına yaġan yaġmur (Kİ)

burķaķ (I) Dolu, yaġmur (Kİ, TA)

tam (I) Yaġmur damlası, bir damla (BM, Kİ, TZ)

sepkün Yaġmur serpintisi (Kİ)

serpildi Serpinti (CC2)

dam- Damlamak, yaġmur tane tane düşmek (İH)

tam- Damlamak, yağmurun damla damla düşmesi (CC2, GT, İM, İN, Kİ, MS, TZ)

çile- Hafifçe yağmur yağmak (Kİ)

çise- Hafifçe yağmur yağmak (Kİ)

yağ- (Yağmur vb.) yağmak (GT, İM, KFT, Kİ, TA, TZ)

yav- (Yağmur vb.) yağmak (TZ)

yamğurlu Yağmurlu (CC1)

3.1.1.7.1.8. Gökkuşağı

ebem kuşağı gök kuşağı (İH)

elegim sağma Gök kuşağı (İH)

3.1.1.7.1.9. Dolu

tolu (II) Dolu, nohut büyüklüğündeki dolu (TA)

kay (II) Yağmurla birlikte yağan dolu (İH)

3.1.1.7.1.10. Kar

kar (I) Kar (BV, CC1, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

3.1.1.7.1.11. Tipi

depi Tipi (kar) (Kİ)

tipi Tipi (Kİ, TA)

3.1.1.7.1.12. Çiğ

çig (I) Şebnem, çiy (CC1-CC2)

çık (I) Çiğ, şebnem (BM, Kİ)

şık Çiğ, şebnem (DM, KK)

şig Çiğ, şebnem (DM)

çilegü Çiy, rutubet (İH)

çisegi Çiğ, rutubet (İH)

3.1.1.7.1.13. Kırağı

kırav Kırağı (TZ)

kıravu Kırağı (BM)

kırov Kırağı (CC2)

3.1.1.7.1.14. Sis

sas Sis, sıcak buhar (CC2)

sis Sis, sis rengi (DM, TA)

tuman (I) Duman, sis, karanlık (BM, CC1-CC2, DM, Kİ, TZ)

tuman Duman, sis, karanlık (KK, TA)

3.1.1.8. İklim-Mevsimler

il (II) İklim (TA)

cemre(t) (II) Ar. Şubat ayında artan sıcaklık (Gİ, KF)

sayık - (Yer için) ısınmak (İH)

3.1.1.8.1. İlkbahar

rebī' *Ar.* İlkbahar (GT)

nev-bahār *Far.* İlkbahar (GT, TA)

yay (II) İlkbahar mevsimi (DM, KK)

yaz (II) İlkbahar mevsimi (BM, BV, CC1-CC2, Kİ)

3.1.1.8.2. Yaz

yay (I) Yaz mevsimi (BM, BV, CC1-CC2, İM, Kİ, RH, TZ)

yaz (I) Yaz mevsimi (Gİ, GT, KF, KFT, KK, MG, TZ)

yayın Yazın (CC2)

şayfī *Ar.* Yazlık, yaz ürünleri (KFT)

yayla- Yaz mevsimini yaylada geçirmek (BM, CC2)

yaz yayla- Yaz mevsimini geçirmek, yazı yaşamak (CC2)

3.1.1.8.3. Sonbahar

güz Güz, sonbahar (TZ)

küz (I) Güz, sonbahar (BM, CC1, DM, İM, KFT, Kİ, KK)

küzün Güzün, güz mevsiminde (CC2)

3.1.1.8.4. Kış

kış (I) Kış mevsimi (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TZ)

kışlık Kışlık, kışa ait olan şey (Kİ)

samparı Zemheri (İH)

yayla- Yaz mevsimini yaylada geçirmek (BM, CC2)

3.1.1.9. Zaman

çağ Çağ, zaman (İH, İM)

cah (I) Çağ, zaman (CC1-CC2)

çağ (I) Çağ, zaman (CC1-CC2, İM, MG)

şag Zaman (TZ)

uğur (I) Zaman (İH)

vakt *Ar.* Zaman, vakit (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

oğt *Ar.* Zaman, vakit (CC1)

zamān *Ar.* Zaman, vakit (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, MG)

zamana *Ar.* Zaman (CC2)

zamān(e) *Ar.* Devir, içinde bulunulan çağ(GT, İM)

rūzgār (I) *Far.* Zaman (BM, GT, İH, İM)

evkāt *Ar.* Vakitler, zamanlar (GT)

dürk Çağ gibi zaman, devir (İH)

dehr *Ar.* Zaman, devir (GT)

kiç- (VI) (Zaman, vakit) uzamak (İM)

uzun kılı Uzun zaman, uzun uzadıya (CC1)

3.1.1.9.1. Başlangıcı Olmayan Zaman

ezel *Ar.* Önceliksiz, başlangıcı olma-
ma (Gİ, İM, KF)

ezelī *Ar.* Öncesiz, başlangıçsız (Gİ,
İM, KF)

‘atīk *Ar.* 2. Kadim (BV, MG)

3.1.1.9.2. Başlangıç, İlk

ibtidā (I) *Ar.* Başlangıç (Gİ, KF)

şadar *Ar.* Başlangıç (İM)

sefātīh *Ar.* Başlangıçlar (İM)

baş (IV) Başlangıç, ilk (CC1, Gİ, İN,
MG, RH)

aval *Ar.* (< avval) Başlangıç, kaynak
(CC2)

evvel *Ar.* Evvel, önce, birinci (BV, Gİ,
GT, İM, KF, KFT, MG, MS, İN)

evvelā *Ar.* İlk önce (Gİ)

evvelki *Ar. T.* Önceki (KFT)

ilk (I) İlk, önce (BV, GT, İM, KF, TZ)

burun (II) Önce, evvel (BM, BV,
CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ,
KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

bayağı Önceki (GT)

3.1.1.9.2.1. Başlama, Girişme

aç- (I) 5. Bir işe başlamak (İM)

istiftāh *Ar.* Başlama, açma (Gİ, İM,
KF)

mahrec *Ar.* Çıkış noktası, bir harekete
başlama noktası (BV, İM, KF, MG)

mübāşere *Ar.* Başlama, girişme (İM)

şürü‘ *Ar.* Başlama, girişme (İM, MG)

āğāz *Far.* Başlama (GT)

başla- (I) Başlamak (BV, CC1-CC2,
Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK,
MG, MS, RH, TA, TZ)

başlat- Başlatmak (TZ)

3.1.1.9.3. Sonu Olmayan Zaman, Sürekli

beķā *Ar.* Bakilik, sonsuzluk (GT)

meñgü Ebedî, sürekli (İM)

meñi Ebedî, sürekli (CC2)

meñü Ebedî, sürekli (CC2, GT, Kİ)

miñi Ebedî, sürekli (İH)

meñgü Ebedî, sonsuz (CC2)

bāķī *Ar.* Ebedî, sonsuz (BV, Gİ, GT,
İM, KF)

cāvidān *Far.* Ebedî, sonsuz (GT)

meñgülik Ebedîlik (CC2)

meñilük Ebedilik, sonsuzluk (CC2)

meñülük Ebedî, sonsuz (CC2)

ebedī *Ar.* Sonsuz, sonu olmayan gele-
cek zaman (Gİ, KF)

ebed *Ar.* Ebet, sonsuzluk (GT, KFT)

ebeden (I) *Ar.* Devamlı, sürekli (İM,
KFT)

ebedü'l-ebed *Ar.* Devamlı, sürekli
(İM)

tügenmes Ebedi, sonsuz, bitmez,
tükenmez (CC2)
müstemirr Ar. Devamlı, sürekli
(KFT)
tutuş (II) Sürekli, devamlı (İM)
ecelsiz Ar.T. Eceli gelmeyen (GT)
ķata Boyunca (GT)
mādeme Ar. Devam ettikçe, süresince
(KF)
kilen Birbirini takip ederek, ara ver-
meden (MS)
udaa (<Moğ. udaga)Art arda, peşi sıra
(CC2)
yatharı Ardınca, arkasınca (DM)
yatharu Ardınca, arkasınca (DM)
müdüām Ar. Devamlı, durmadan (GT)
artunķa Ardınca, ardı sıra (BM)

3.1.1.9.4. Sonu Olan Zaman

fānī Ar. Fani, geçici (Gİ, GT, İM, KF)

3.1.1.9.5. Geçmiş Zaman

aşnu Eski zaman, geçmiş zaman (Kİ)
ķadīm Ar. Eski (Kİ)
ķadīmī Ar. Eski, eskiye ait olan (GT,
KF)
sābık Ar. Eski, geçmiş (GT)
māzī Ar. Geçmiş zaman (İM)
ozav Geçmiş (CC2)
mā-mezā Ar. Geçmiş şeyler, olan
biten (GT)

sevābık Ar. Geçmiş (şeyler) (GT)
müteķaddim Ar. Önde bulunan (İM)
mesbūķ Ar. Geçmiş, önde bulunan
(Gİ, İM)
erte (I) Eski, geçmiş (CC1)

3.1.1.9.6. Şu An, Şimdi

anuz Far. (< henüz) Henüz (CC1)
hanuz Far. (< henüz) Henüz, şimdi,
hâlâ (CC2)
henüz (I) Far. Henüz, şimdi, hâlâ
(BM, GT, İM, KFT)
ēmdi Şimdi, derhâl, hemen (CC1-
CC2)
indi Şimdi, derhâl (Kİ)
imdi Şimdi, derhal (CC1,GT, İM,
KFT, Kİ, MG, TA, TZ)
şimdi Şimdi, şu an (BM, Kİ, TZ)
busat Hemen, derhal, şimdi (BM)
fi'l-ķāl Ar. Bu anda, derhal, şimdi (Gİ,
GT, MG)
ķāl (II) Ar. Şimdiki zaman (İM, KF)
ķālī Ar. Şimdi, henüz (GT)
yañla (II) Henüz, yeni (GT)

3.1.1.9.7. Hiçbir Zaman

aşlā Ar. Asla, hiç bir vakit (BV)
ebeden (II) Ar. Asla, hiçbir zaman
(MG)
hergiz Far. Asla, hiçbir vakit (CC1-
CC2, Gİ, İH, İM, KF, RH)

herkiz (<Far. hargiz) Asla (CC1)
kaṭā Ar. Asla, katiyyen, hiç bir zaman (İM)
zinhār Far. Sakın! Asla! (GT, İM)
eç (<Far. hēç) Hiç (CC2)
hēç (<Far. hēç) Hiç (CC1-CC2)
hīç Far. Hiç (BM, BV, Gİ,GT, İM, İN, KF, MG, RH)
hīş Far. Hiç (DM, TZ)
hēç nème (< Far. hēç + T.) Asla, hiç de (CC1-CC2)
hēç nème tağı (< Far. hēç + T.)
Hiçbir, hiç (CC1)

3.1.1.9.8. Her Zaman

tutçı Her vakit, daima (KFT)
amaş (<Far. hamīşa) Daima, her zaman (CC2)
hemeşe (< Far. hamīşa) Daima, her zaman (CC2)
hemīşe Far. Daima, her zaman (GT, MG, RH)
dāyim Ar. Daima, her zaman (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)
dāyimā Ar. Daima, her zaman (GT)
yindek Daima, her zaman (İH)
hep (< Far. hap) Hep (CC2)

3.1.1.9.9. Sık Sık, Çoğu Zaman

tek tek Sık sık (CC1)
ekser Ar. Ekseriya, çoğu (GT)

köp kurla sık sık (CC1)
kaṭı (VII) Sık sık (BV)
barça törede Genellikle, genelde (CC1)

3.1.1.9.10. Bazen

geh Far. Kimi zaman, bazen (GT)
kāh Far. Kimi zaman, bazen (TZ)
de Bazen (İH)
dem-be-dem Far. Zaman zaman, her zaman (GT)
birerde Ara sıra, bazen (CC1)

3.1.1.9.11. Tekrar Eden Zaman

buğur Defa, kere (KFT)
buğuz Bu defa (Kİ)
kaṭla Defa, kere (MG, TZ)
kere Ar. Kez, kere, defa (GT)
keret Ar. (< kerre) Kez, kere, defa (RH, TZ)
kerey (II) Kez, kere, defa (TZ)
kerret Ar. Defa, kez, kere (Gİ)
kerrāt (I) Ar. Defalarca (GT)
merrāt Ar. Defalar, kereler (GT)
kaṭla Defa, kere, kez (BV, CC1-CC2, GT, MG)
kaṭur (IV) Defa, kez, kere (İN)
kez (I) Kez, kere, defa (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TZ)
kiz (I) Kez, kere, defa (İM, MG)

küz (II) Kez, kere, defa (Kİ)
yol (IV) Defa, kere (GT, KFT)
gene Yine, tekrar (TZ)
gine Yine, tekrar, ikinci kere (İH)
kene (I) Yine, gene, tekrar, ikinci defa (TZ)
yana (I) Yine, tekrar, ikinci defa (CC1-CC2, GT, İM, MG)
yene Yine, tekrar, ikinci kez (CC2, TZ)
yine (I) Yine, tekrar, ikinci defa (BV, İN, MG, RH)
tengle Yine (TZ)
buğur Defa, kere (KFT)
buğuz Bu defa (Kİ)
katla Defa, kere (MG, TZ)
kere Ar. Kez, kere, defa (GT)
keret Ar. (< kerre) Kez, kere, defa (RH, TZ)
kerey (II) Kez, kere, defa (TZ)
kerret Ar. Defa, kez, kere (Gİ)
kerrāt (I) Ar. Defalarca (GT)
merrāt Ar. Defalar, kereler (GT)
qurla Defa, kere, kez (BV, CC1- CC2, GT, MG)
qur (IV) Defa, kez, kere (İN)
kez (I) Kez, kere, defa (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TZ)
kiz (I) Kez, kere, defa (İM, MG)
küz (II) Kez, kere, defa (Kİ)
yol (IV) Defa, kere (GT, KFT)
bir yolu Bir kez, bir defa (CC2)

tekrār Ar. Tekrar, yeniden (Gİ, GT, İM, KF, MS)
qayıra Tekrar (MG)
qayra (I) Tekrar (İM)
qayta (I) Tekrar (KF)
mükerrer Ar. Tekrar, mükerrer (GT, İM)
yañla (I) Yeniden (CC2, TZ)
küşen- Tekrarlamak (CC2)
yañıla- Yenilemek (İM)
yenile- Yenilemek, tekrar etmek (Kİ)
yinile- Yenilemek (KFT)

3.1.1.9.12. Belirlenmiş Zaman, Süre

vaqtlan- Ar.T. Zamanı belirlemek (İM)
anur Müddet, mühlet, süre (BM)
anır (II) Müddet, mühlet, süre (Kİ)
ecel (II) Ar. Süre, müddet (KFT)
irkinçe Mühlet (TZ)
irikiñçe Mühlet (TZ)
müddet Ar. Zaman, müddet, süre (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
mühlet Ar. Bir işin yapılması için tanınan süre (İM, KFT)
vada (<Ar. va'da) Vade, bir iş için önceden belirtilen zaman (CC1)
va'de (II) Ar. Bir iş için önceden belirtilen zaman (KF, KFT)
keninçe Mehil, müddet (TZ)
köpden Çoktan, çoktandır (CC2)
köpge deyri Uzun süre (CC1)

köpten Çoktan, çoktandır (CC2)

3.1.1.9.12.1. Belirlenen Zamanın Öncesi

irken Erken (İH)

értegi Evvelki, önceki, bir zamanlar (CC2)

bayağ Demin, biraz önce (TZ)

3.1.1.9.12.2. Belirlenen Zaman Vakti

érte (II) Tam vaktinde, vakitli (CC1-CC2)

irken 1/2 Tam zamanında, o anda, hemen (İH)

ğor (I) Vakıt, sıra (Kİ)

3.1.9.12.3. Belirlenen Zamanın Sonrası

soğra Sonra (KFT)

şoğra Sonra (KK, TA)

sonda Sonra (BM)

soñıra Sonra (CC2)

soñra Sonra (BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)

sonra Sonra (Kİ)

irte (II) Sonra (BV, Gİ, GT)

soñrağı Sonraki (İM)

keç Geç (CC1, TZ)

keçe (III) Geç (KF)

kiç Geç (BV, GT, İN, KF)

3.1.1.9.12.3.1. Gecikmek

keç- (II) Gecikmek (BM, TA)

kiç- (II) Gecikmek (TA)

keçik- Gecikmek (TZ)

kiçik- Gecikmek, geç kalmak (İM, Kİ)

kiçük- Gecikmek (İM)

eglen- Gecikmek, oyalanmak (BM, KFT)

eglendür- Geciktirmek, oyalamak (BM)

te'hîr Ar. Gecikme, geciktirme (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

vahğar Ar. Tehir etmek, geciktirmek (İM)

tıy- 2. Geciktirmek (TZ)

soñğa koy- Ertelemek, geciktirmek (İM)

3.1.1.9.13. Zamanın Bölümleri

3.1.1.9.13.1. Milenyum

yıllar sanı Bin yıl, milenyum, tarih (CC1)

3.1.1.9.13.2. Yüzyıl

‘aşr (I) Ar. Asır, yüzyıl (GT, KF)

3.1.1.9.13.3. Yıl

ıl Yıl (CC2)

yıl Yıl, sene (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, RH, TZ)

yil (III) Yıl, sene (KFT)

yillik Yıllık (TZ)

aşınğı yıl Geçen yıldan önceki yıl (BM, Kİ)

aşnuğı yıl Geçen seneden önceki sene (Kİ)

ilişen yıl Bir önceki yıldan önceki yıl (TA)

baldur Geçen sene, önceki sene (BM)

baltur Geçen sene, önceki sene (BM)

bıltır Geçen sene, önceki sene (Kİ, KK, TA, TZ)

kelgen yıl Gelecek sene, gelecek yıl (TA)

keldeçi yıl Gelecek sene, gelecek yıl (TA)

3.1.1.9.13.4. Ay

ay (II) Otuz günden oluşan zaman dilimi (BM, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA)

aylık Otuz günlük (İM, KFT)

keçken ay Geçen ay (TA)

keldeçi ay Gelecek ay (TA)

kelgen ay Gelecek ay (TA)

3.1.1.9.13.4.1. Ay İsimleri

oçağ (I) Ocak ayı (TA)

şövünç ay Sevinç ayı, şubat (CC1)

ilk yaz ay Baharın ilk ayı, Mart (CC1)

temmüz Ar. Temmuz ayı (GT)

ramazân Ar. Ramazan ayı (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

şevvâl Ar. Şevval ayı (Gİ, GT, İM, KF)

muharrem Ar. Kamerî ayların birincisi (Gİ, İM, KF)

receb Ar. Arabî ayların yedincisi (Gİ, İM, KF)

şa‘bân Ar. Şaban ayı, Arabî ayların sekizincisi (Gİ, İM, KF, KFT)

zilhicce Ar. Arabî ayların on ikincisi (İM, KFT)

zilka‘de Ar. Arabî ayların on birincisi (İM, KFT)

küz ay Sonbahar, güz ayı (CC1)

kurban bayram ay (< Ar. kurbân + T.) Kurban bayramı ayı, zilhicce (CC1)

kış ay Kış ayı (CC1)

aşur ay (< Ar. ‘āşūrā + T.) Muharrem ayı, aşure ayı (CC1)

toba ay (<Ar. tavba + T.) Tövbe ayı (CC2)

soñu yaz ay Baharın son ayı (CC1)

soñ küz ay Güzün son ayı (CC1)

safar ay (< Ar. şafar + T.) Ay takviminin ikinci ayı, sefer ayı (CC1)

orta kış ay Orta kış ayı, ocak (CC1)
orta küz ay Güz aylarının ikincisi,
orta güz ayı (CC1)

3.1.1.9.13.5. Hafta

yeti (II) Hafta (CC1)
yetti (I) Hafta (CC2)
hafta Far. Hafta (CC1)
cum‘a (II) Ar. Hafta (GT)
eynelik Haftalık (TZ)

3.1.19.13.6. Gün

yevm Ar. Gün (GT)
eyyām Ar. Günler (Gİ, GT)
tārīḥ Ar. Tarih (gün) (GT, KFT)
kün 3. Gün (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
künlük Günlük (KFT)
künlük Günlük (İM)
künde künde Her gün (CC1)
kündeği Her gün (CC1)
bukün Bugün (CC1)
bugün Bugün (CC2)
yasrağı kün Evvelki gün (BM)
esrekü kün Dünden bir önceki gün (TA)
dün (II) Bir önceki gün (Gİ, KFT, Kİ)
tüne Dün, dünün gecesı (TZ)
tün 1. Dün, dünün gecesı (BM, BV, Kİ)

tünekün dünkü gün (CC1, KK)
düne kün gece gündü (KF)
ozav kün Dün (CC2)
keldeçi kün Gelecek gün (TA)
yarın (I) Yarın (BM, Gİ, GT, KF, TA, TZ)
dañla Yarın (Gİ, KF)
tañda Yarın (BM, CC1)
tañda Yarın (KK)
tañdası kün ertesi gün (İM)
irte (I) Yarın, ertesi gün (BM, GT, KF, Kİ, TA)
erte (III) Yarın, ertesi gün (KF)
istesı (I) Ertesi gün, yarın (İM)
tüne kün yarın, ertesi gün (İM)
başğı kün Yarından sonraki gün (BM)
başğa kün Yarından sonraki gün (Kİ)
başga kün yarından sonraki gün (BM)
birisi kün Yarından sonraki gün (TA)
ayrı kün yarından sonra, daha ertesi gün (BM)

3.1.1.9.13.6.1. Belirli Günler

‘aşūrā Ar. Muharrem ayının onuncu günü (Gİ, İM)
terviye kün Ar.T. Arefe gününden önceki gün (İM)
mehrecān Far. Eski İranlıların iki büyük bayramından biri olup Güneş ayının 16. günü (Gİ, KF)

mihricān *Far.* Eski İranlıların iki büyük bayramından biri olup Güneş ayının 16. günü (İM)

eyyām-ı bīz her Arabî ayın 12, 13, 14 ve 15. günleri (Gİ, İM)

eyyām-ı teşrik *Ar.* Zilhicce'nin 10, 11, 12 ve 13. günleri (İM)

reğāyib (II) *Ar.* Recep ayının ilk cuma gecesi (İM, KF)

qadr (I) *Ar.* Kur'anıkerim'in inmeye başladığı Ramazan ayının 27. gecesi, Kadir gecesi (İM)

nevrüz (I) *Far.* Güneşin koç burcuna girdiği ilkbaharın ilk günü (İM)

neyrüz *Far.* Güneşin koç burcuna girdiği ilkbaharın ilk günü (Gİ, KF)

oraq küni ekin biçme günü (İM)

ulu kün Bayram (CC1- CC2)

bayram Bayram (BM, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT)

bayramla- Bayram etmek (TZ)

3.1.1.9.13.6.2. Haftanın Günleri

tuşanbe (<*Far.* duşanbä) Pazartesi (CC1)

düşenbeh *Far.* Pazartesi (BM)

işneyn *Ar.* Pazartesi (İM)

se-şanbe (<*Far.* şeşanbä) Salı (CC1)

si-şenbeh *Far.* Salı (BM)

çarşanbe (<*Far.* çarşanbä) Çarşamba (CC1)

çarşenbeh *Far.* Çarşamba (BM)

panşanbe. (<*Far.* pancşanbä) Perşembe (CC1)

penc-şenbeh *Far.* (< penç-şenbih) Perşembe (BM)

hāmis kün Perşembe günü (İM)

eyn Cuma günü (TZ)

ayna (<*Far.* ādīne)Cuma (CC1-CC2)

cum'a (I) *Ar.* Cuma günü (BV, Gİ, İM, KF, KFT)

sebüt *Ar.* Sebt, cumartesi günü (KFT)

şenbeh *Far.* Cumartesi (BM)

şabat (< İbr. şabbat) Yahudilerin dinlenme günü, cumartesi (CC1)

şabat kün (< İbr. şabbat + T.)

Yahudilerin dinlenme günü, cumartesi (CC1)

pāzār *Far.* Pazar günü (TZ)

yekşenbeh *Far.* Pazar günü (BM)

yekşanbe (< *Far.* yäkşanbä) Pazar (günü) (CC1)

3.1.1.9.13.6.3. Günün Bölümleri

3.1.1.9.13.6.3.1. Gündüz

kün 2. Gündüz (GT, İM)

kündüz Gündüz (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MS, TA, TZ)

kündüzün Gündüz (KFT)

küntüzün Gündüz (BM)

nehār *Ar.* Gündüz (GT)

3.1.1.9.13.6.3.2. Sabah

‘ale’ş-şabāh Ar. Sabahleyin (GT)
dan (II) Sabah vakti, tan vakti (BM)
dañ Sabah vakti, tan vakti (KF)
tañ (I) Sabah, tan vakti (BV, GT, İM, Kİ, TZ)
şan Sabah, sabah vakti (BM, İH, TZ)
tan Sabah, sabah vakti (BM, İH, TZ)
tañ erte Sabah vakti (CC1)
tañ sarasında Şafak, tan vakti (CC1)
erte (IV) Seher vakti, sabah (CC1-CC2)
irte (III) Seher vakti, sabah vakti (İM, KFT, MS, TA, TZ)
fecr (I) Ar. Sabaha karşı (Gİ, KF, İM)
şabāh Ar. Sabah vakti (Gİ, GT, KF, MS)
aş oktı Sabah vakti (CC1)
seher Ar. Sabahın erken vakti (BV, GT, İM)
seher-gāh Ar. Far. Seher vakti (GT)
şubh Ar. Sabah (GT, İM)
şubh-dem Ar.Far. Sabah vakti (GT)
suḥūr (I) Ar. Seherler (İM)
tañla (I) Sabah erken (Kİ)
tañsara Şafak, tan kızılılığı (CC2)
yarım (II) Sabah (TZ)
kün erte Sabah vakti (CC1)
tan at- sabah olmak (İH)
tañg at- şafak sökmek, sabah olmak (GT)

3.1.1.9.13.6.3.3. Kuşluk Vakti

kuşluk (I) Kuşluk vakti, sabah ile öğle arasındaki vakit (BV, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
duḥā Ar. Kuşluk vakti (KF)

3.1.1.9.13.6.3.4. Öğle

evle Öğle, öğleyin (GT)
eylen Öğle, öğle vakti (BM)
öyle (I) Öğleyin, öğle vakti (Gİ, İH, KF, MS)
öylen Öğleyin, öğle vakti (TA)
süri tüş Öğle vakti (TZ)
tüş (I) Öğle, öğle vakti (CC1, İM)
düş (I) Öğle, öğle vakti (TA)
zuhr Ar. Öğle vakti (Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MS)

3.1.1.9.13.6.3.5. İkinci

‘aşr (II) Ar. İkinci vakti (BV, Gİ, İM, KF, KFT, KK)
ekindü İkinci, ikinci namazı vakti (CC1)
ikindi İkinci, ikinci namazı vakti (İM, KF, Kİ, MS)
ikindü İkinci, ikinci namazı vakti (Gİ, KF)
ikkindi İkinci, ikinci namazı vakti (TZ)
yekindü İkinci, öğleden sonra (BM)

yikindü İkinci, ikinci vakti (TA)
yikiz (II) İkinci, ikinci vakti (TA)

3.1.1.9.13.6.3.6. Akşam

aḥşam Akşam (BM, Gİ, GT, İM, KF)
aḫşam Akşam (CC1, GT, TA)
mağrib (II) Ar. Akşam, akşam vakti veya akşam namazı (Gİ, GT, KF, KFT, MS)
‘iṣā Ar. 1. Akşam namazından yatsı namazına kadar olan süre (BV, KF)
tün keçe evvelki akşam (Kİ)
keş bol- Akşam olmak (TZ)

3.1.1.9.13.6.3.7. Yatsı

yatsı Yatsı, yatsı vakti (İM)
yatsu Yatsı, yatsı vakti (Gİ, İH, KF,MS)
yatsun Yatsı, yatsı vakti (BM, TA)

3.1.1.9.13.6.3.8. Gece

dün (I) Gece (Gİ, KF, Kİ)
tün 2. Akşam, gece (CC1, GT, İM, KK, TA, TZ)
dündülbi Gece vakti, geceleyin (BM)
dünle Gece, geceleyin (BM)
tünle Gece, geceleyin (Kİ, KK)
keçe (I) Gece (CC1-CC2, KF, KFT, Kİ, KK, TZ)
keşe Gece (TZ)

keyce Gece (TA)
kiçe Gece, geceleyin (BV, CC1, Gİ, GT, KF, KFT, MG, MS, RH)
kelgen keyce Gelecek gece (TA)
leyl Ar. Gece (GT)
tün buçkı gece yarısı (TA)
tün keyçe dün gece (TA)
tüne kün evvelki gece, akşam (Kİ)

3.1.1.9.13.7. Saat

sat Ar. Saat (BM)
sā^cat Ar. Saat (BV, CC1, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, RH)

3.1.1.9.13.8. An, Bölünemeyen Zaman

dem (I) Far. An, zaman (GT, MG, RH)
nefes (II) Ar. Bir nefeslik, bir nefeslik an (GT)
hın Ar. An, zaman, vakit (İM)
nokta (<Ar. nokta) An (CC1)

3.1.1.9.13.8.1. Ansızın, Zamansız

nāgāh Far. Vakitsiz, ansızın, birdenbire (GT, İM, MG, İN)
nāgeh Far. Vakitsiz, ansızın, birdenbire (GT)
nāgehān Far. Vakitsiz, ansızın, birdenbire (GT, RH)

ansız Ansızın, birdenbire (Kİ)
añsız Ansızın, birdenbire (GT)
ansızın Ansızın, birdenbire (CC2)
kênete (Moğ.genedte) Aniden,ansızın,
birdenbire, hemen (CC1, TZ)

3.1.2. Su, Su Küre

suluv Su bulunan yer (Kİ)
suvlağ Sulak, sulak yer (İM)
sulağ Sulak, sulu yer (BV)
taflu şu tatlı su (KK)
girây su Far. T. Temiz, tatlı su (TA)
açı şu tuzlu su (DM)
sufli Sulu, su dolu (İM)
suvli (I) Sulu (BV)
saz (I) Bataklık (CC2)

3.1.2.1.Yeryüzü Suları

3.1.2.1.1. Kaynak, Pınar

çayn (IV) Ar. Pınar, kaynak (GT, KF)
bulah Kaynak, memba, pınar (CC2)
bollak Su kaynağı, pınar (CC1)
bıgar Kaynak, göze (TA)
bıngar Kaynak, göze (BM)
bıygar Kaynak, göze (TA)
çohrah Kaynak (CC2)
çoğrak Kaynak (CC2)
köz (III) Kaynak, göze (DM, İM, Kİ,
MS, TA)
menba^c Ar. Kaynak (GT)

3.1.2.1.2. Göl

bulak (I) Göl (TA)
derler şu Küçük göl (DM)
köl Göl (CC2, İM, TA, TZ)
kölçük Küçük göl (İM)
duzla Tuzla, tuz gölü, tuz madeni (İH)
duzluğ Tuzla, tuz gölü, tuz madeni
(İH)

3.1.2.1.3. Akarsular (Dere, Çay, Irmak, Akıntı)

dere (I) Dere, ırmak, nehir (DM, Gİ,
MS)
tere (I) Dere, ırmak, nehir (TZ)
ağar Irmak, çay (BM)
ağarşu Irmak, akarsu (KF, TA)
arğ Nehir, ırmak (BM)
arğ (III) Nehir, ırmak (Kİ)
yırmağ Irmak (TA, TZ)
ırmağ Nehir, ırmak (BM, İM, KFT,
Kİ, TZ)
erin (IV) Nehir, ırmak (TA)
ezen Irmak, nehir (BM)
özen II Nehir (Kİ, TZ)
üzen III Dere (Kİ)
öküz (II) Irmak (CC1)
çarlağ (I) Irmak, çay (BM)
çırlak Su, dere, çay (CC2)
çoğuz (II) Su akıntısı (TZ)

3.1.2.1.3.1. Nehir Adları

ceyhūn Ar. Ceyhun nehri (KF)

Nil Ar. Nil nehri (GT)

3.1.2.1.4. Deniz

baħr Ar. Deniz (GT, MG)

deñiz Deniz (BM, Gİ, KFT, MS)

teñiz Deniz (CC1-CC2, DM, GT, İM, KK, TA, TZ)

teniz Deniz (İH, Kİ)

tiñiz Deniz (BV, DM, GT)

taħlı tengiz tatlı deniz (KK)

açı teñiz tuzlu su, tuzlu deniz (DM, KK)

açı tiñiz tuzlu su, tuzlu deniz (DM)

deryā Far. Derya, deniz (GT)

3.1.2.1.4.1. Haliç

teniz butağ karaya girmiş deniz, haliç (İH)

üzen (I) Haliç (Kİ)

3.1.2.1.4.2. Sahil, Kıyı

ķaran (II) Sahil, kenar (İM)

ķarığ Kenar, kıyı, sahil (İM)

yağa (II) Irmak kenarı, deniz kıyısı (İM)

yaķa (III) Deniz kıyısı, ırmak kenarı (İM)

3.1.2.2. Suyun Özellikleri

3.1.2.2.1. Su Seviyesi

tireñ 1. Seviye (BV)

tuş (II) Hiza, yan (İH, İM, İN)

tüzge Seviye, hiza (MG)

tireñ 2. Derinlik (İM)

3.1.2.2.1.1. Derinlik

derin Derin (DM)

düden Derin (Kİ)

tereñ Derin (CC2, GT)

teren Derin (TZ)

terin Derin (TA, TZ)

tulup Derin (İH)

yaran Derin (TZ)

şingıl Derin (TZ)

terinlet- Derinletmek (Kİ)

3.1.2.2.1.2. Sıgılık

sıķ (III) Derin olmayan, sığ (TA)

şı Derin olmayan, sığ (TA)

sığa su Duru su, sığ su (İH, TZ)

ķulban (I) Derinliği diz boyunu geçmeyen su (BM)

ķülben Derinliği diz boyunu geçmeyen su (BM)

ķelber Dize kadar olan su (Kİ)

say Sığ, derin olmayan (CC2)

3.1.2.2.2. Suyun Temizliği

3.1.2.2.2.1. Bulanıklık

bolagan Bulanmış (BV)
bulanağ Bulanık (TZ)
bulanuğ Bulanık (TZ)
bulđak 1. Bulanık (TZ)
bulđanađ Bulanık (İM)
bulđanıđ Bulanık (TZ)
bulđanuđ Bulanık (BV)
tolanağ Bulanık (TZ)
muğra Bulanıklık (BV)
buğla- Bulamak, karıştırmak (Kİ)
bula- (I) Bulamak, karıştırmak (Kİ)
bulđa- 1. Bulamak, karıştırmak (BA, İM, Kİ)
bulđaş- Bulaşmak, karışmak (İM, MS)
bulaş- Bulaşmak, karışmak (BV, Gİ, İM, KF, TZ)
bulaştur- Bulaştırmak, karıştırmak (İM, TA, TZ)
bulđařtur- Bulaştırmak, karıştırmak (CC1)
bulđandur- Bulandırmak (Kİ)
bulđay- Bulandırmak (Kİ)
tolan- (II) Bulanmak (TZ)
yapış- 3. Bulaşmak (KF)

3.1.2.2.2.2. Süzülmüş, Berrak

süzük Temiz, duru (CC1)
süzük su Temiz su, duru su (CC1)

duru Saf, berrak (İH)
turul- Durulmak (BV)

3.1.2.2.3. Suyun Hareketleri

3.1.2.2.3.1. Akıntı

vedī Ar. Akıntı (Gİ)
aşık (III) Akıntı (BV)
aşıklı Akıntılı (BV)
2.3.1.1. Akmak, Sızmak, Süzülmek
ağ- (II) Akmak (İM)
ağ- (I) Akmak (CC2)
ağ- Akmak (BV, CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, TZ)
in- (III) Akmak, gelmek (İM)
sız- Sızmak, akmak (CC2, GT, Kİ)
ağız- Akıtmak (İM)
ağıt- Akıtmak (GT, İM, KFT, MG)
sarđıt- Sırdırmak, suyunu akıtmak (CC2)
sızla- (I) Sızmak (TZ)
sızur- Sızdırmak (KFT)
sarđ- 2. Sızmak, azar azar akmak, süzülmek (İH)
süzü1- Süzülmek (BV)

3.1.2.2.3.2. Dalga, Girdap

toğlun Dalga (TZ)
dalđa Dalga (İH)
ağın (II) Dalga (TZ)
mevc Ar. Dalga (GT)

talaz (I) Dalga (İH, TZ)

kultur- (Su) dalgalanmak, kımıldamak (İH)

igrem Girdap (GT)

3.1.2.2.4. Büngüldemek,

Kımıldamak

bülgür- Büngüldemek (TZ)

bıngılda- Kımıldamak, (su için) cumbuldamak (İH)

3.1.2.2.5. Taşmak, Şişmek

köp- Taşmak (TZ)

daş- Taşmak (KFT)

taş- Taşmak (BM, GT, Kİ, TZ)

şiş- (II) 1. Şişmek, su vb. yükselmek (İM)

3.1.2.2.6. Sıçramak

bürkür- Sıçratmak, püskürtmek (CC2)

sıçrat- Sıçratmak (BM)

saçrat- Sıçratmak (Kİ)

3.1.3. Yer, Yer Küre

yèr (I) Yer, yeryüzü, dünya (CC1-CC2)

yir (I) Dünya, yeryüzü (GT)

yiryüzi Yeryüzü, dünya (KF)

yiryüzü Yeryüzü, dünya (KFT)

yèr tınçı Dünyanın temeli (CC2)

ğara (V) Yeryüzü (İM)

zemîn (I) *Far.* Yer, yeryüzü (BV, GT, İM)

yer (V) Boş ve parça yer (TA)

tayğak Kaygan yer (TZ)

tayğak Kaygan yer (TZ)

açuğ (III) Kaygan, kayıcı (İM)

sivek Dayanak yeri (İN)

mevķıf *Ar.* Durak yeri, durulacak yer (İM)

meğali *Ar.* Doğacak yerler (Gİ, İM, KF)

ğar (II) Düz arazi (Kİ)

dikke *Ar.* Düz, kuruluk yer (Gİ)

basat *Ar.* Düz, açık yer (KFT)

yer (II) Yer, toprak (BM, DM, MS, TZ)

say yir Toprak, arazi (İH)

3.1.3.1. Yeryüzü Şekilleri

3.1.3.1.1. Dağ

taglar Dağlık bölge (CC1)

dağ Dağ (KFT)

tağ (I) Dağ (BM, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, RH, TA, TZ)

tav Dağ (CC2, KK, TZ)

cebel *Ar.* Dağ, tepe (BV)

yalım kayaya Yalçın kaya (İH)

yar (I) 2. Yalçın kayalık (TA)

bayır Dağ eteği (İH)
tağ atağı dağın eteği, dağın kenarı (İH)
tağ dibi dağın eteği (İH)
yağa (II) Dağın kenarı, bayır olan yeri (İH)
sanır Dağın ucu, burnu, çıkıntısı (İH)
aşut Dağın aşılacak yolu, bel (İH)

3.1.3.1.1 Dağ Adları

arafa(t) Ar. Arafat dağı (İM, KF)
balkın Türk dağı (Kİ)
Sion (yer adı) Kudüs yakınlarında bir dağ (CC2)

3.1.3.1.2. Tepe

depe Tepe (Kİ, TZ)
tebe (I) Tepe (CC1-CC2, DM, TA)
tepe Tepe (Kİ)
töpe Tepe (BM, BV, İM)
keriş (II) Tepe (Kİ)
oba Moğ. Tepe (CC1-CC2)
ayrı (III) Tepe (Kİ)
yup Tepe (TZ)
yota 1. Tepe, çıkıntı (CC2)
sirt (II) Sirt, tepe, yükseklik (BM, CC2, Kİ)
doru (II) Tepe, en yüksek yer, doruk (İH)
kıyır Kum tepesi (TZ)
örleş Tepe, yokuş (CC1, İM)
ağabe Ar. Yokuş, tepe (Gİ, İM)

kaş (II) Tepenin başı (Kİ)
kır (IV) Tepe başı (Kİ)
kaş (II) Tepenin başı (Kİ)
kır (IV) Tepe başı (Kİ)

3.1.3.1.3. Zirve

evc Ar. En yüksek nokta (GT)
çiñ (II) En yüksek yer, doruk (İM)

3.1.3.1.4.Yokuş

yağuş Yokuş (DM, TA)
yoğuş Yokuş (Kİ, TZ)
nağuş Yokuş (TZ)

3.1.3.1.5. İniş

iniş İniş, yokuşun zıddı (İM, TA, TZ)
eneş İniş, yokuşun zıddı (Kİ, KK)
eniş İniş, yokuşun zıddı (CC1, Kİ, TZ)

3.1.3.1.6. Ova

yazı 1. Ova, bozkır (BM, BV, KFT)
yazı yir Ova, bozkır (DM)

3.1.3.1.7. Yayla

yaylak 1. Yayla (Kİ, TZ)
yaylav 1. Yayla (TZ)

3.1.3.1.8. Vadi

vādī *Ar.* Vadi (GT)

ayrı (IV) Dağlardaki yol, keçi yolu, vadi (BM, Kİ)

dere (II) Vadi (KK)

kol (II) Vadi, nehir yatağı (İM, TA)

oy (I) Vadi (TA)

özen Vadi, yatak (CC2)

3.1.3.1.9. Ada

ada Ada, her yanı su ile çevrilmiş kara parçası (Kİ, TZ)

otraç Ada (BM, CC2)

otuv Ada (Kİ) krş. ada, atav, atuv

atov Ada, her yanı su ile çevrilmiş kara parçası (CC2)

aıuv Ada, her yanı su ile çevrilmiş kara parçası (BM)

bulun (II) Adaya bitişik kara (Kİ)

3.1.3.1.10. Uçurum

yar (I) 1. Hendek, uçurum, yar (BM, KFT, TZ) 3. Nehirlerin dik ve yüksek sahilleri, selin yardığı yer (Kİ)

uçurum Uçurum, yar (İH)

tutkın (II) Uçurum, boşluk (CC2)

3.1.3.1.11. Mağara, İn

in (I) İn, mağara, hayvan yuvası (BM, CC2, GT, İM, Kİ, TA, TZ)

inegü İn, mağara (BV)

ğār *Ar.* Mağara, in (GT, İM)

mağara *Ar.* Mağara, dağ odası (DM, GT, İH)

ögür (I) Mağara (İM)

öngür Mağara (İH)

tağ telügi Mağara, in, oyuk (İH)

3.1.3.1.12. Çukur, Oyuk

çuğur Çukur (CC1, MG)

çukır Çukur (İM)

çuçur Çukur (BV, İM, Kİ, KFT, RH, TZ)

şukur Çukur (DM)

obur Oyuk ve çukur yer (TZ)

ingebe Çukur, derinlik (İH)

teşmek Çukur (CC1)

handak *Ar.* Hendek, çukur (BV, Gİ, GT, İM, KF)

in (II) Çukur (İH)

kovğu Oyuk, çukur yer (İH)

kuytu Çukur, siper, gölgelik (İH)

etek (I) Oyuk, hendek (BM)

ğoba Oyuk, kovuk, hendek (BM)

ketik Gedik, oyuk (Kİ, TZ)

ketük Gedik (Kİ)

kedük Gedik, oyuk (Kİ)

mücevvef *Ar.* Oyuk, içi boş (Gİ, KF)

kovuk İçi boş olan oyuk (BV, İH, Kİ)
kovuş Kovuk, oluk, boşluk (CC2, MG)
kavuş (I) Koğuş, oluk, boşluk (MG)
kuğuz Oyuk, çukur (İH)
oyuk (II) Oyulmuş (TZ)
obrul- (Toprak ya da tepe) çökmek, oyulmak, göçmek (İH)

3.1.3.2. Bitki Örtüsü

3.1.3.2.1.Çöl

beriyye Ar. Çöl, sahra (GT, KF)
beriyelik Ar. *t.* Çöl, çöllük (Gİ, KF)
berr Ar. Kara, toprak, çöl (GT, MG)
biyābān *Far.* Çöl, sahra (GT)
şahrā Ar. Çöl, kır, sahra (GT, MG)
şahrā Ar. Çöl, kır, sahra (GT, MG)
yābān *Far.* Çöl, sahra, ıssız yer (BM, Gİ, İH, KFT, TA, TZ)
yābānlık *Far.T.* Sahra, yabanlık, dışarı (Gİ, KF)
yan (V) Sahra, çöl, ıssız yer (TA)
yap yazı Dümdüz çöl, ova (İH)
yazı 2. Çöl, sahra (BM, GT, İM, Kİ)

3.1.3.2.2. Bozkır

kula (IV) Terk edilmiş yer, bozkır (CC2)
kula tüz İssız bozkır, kimsesiz alan (CC2)

avlak (V) İssız, تنها arazi, çöl, işlenmemiş arazi (CC2)

oğlak (II) İssız, تنها arazi, çöl, işlenmemiş arazi (DM, Kİ)

tüz (I) Bozkır, kıraç, ıssız yer (CC2)

kır (I) Taşlık arazi, sahra, kır (BM, TZ)

kakrak Ot bitmeyen yer (Kİ)

kavdan Kışın hayvanların otlatıldığı otlak, kuru otların olduğu yerler (CC2)

kel Çorak, bitki olmayan yer (TZ)

kır (I) Taşlık arazi, sahra, kır (BM, TZ)

şüre Ar. Çorak, verimsiz (GT)

sızlık Çorak (TZ)

kırılac Kır, hiçbir şey bitmemiş yer (İH)

koçur Çorak (TZ)

cürde (I) Ar. Çorak bölge (BV)

cerde Ar. Ot bitmeyen yer (BV)

ıkrık Bitkisiz arazi (BM)

çorak Ot bitmeyen tuzlu, çorak toprak (İH, TZ)

mamlaha (I) Ar. Tuzlu yer (BV)

tibiz Tuzlu yer (Kİ)

3.1.3.2.3. Orman

ağaçlık Orman, ağaçlık yer (DM)

ağaçlık Orman, ağaçlık yer (İM)

bîşe *Far.* Orman, meşelik (GT)

orman Orman, koru, nebat ve ağaç kümesi (BM, CC1, GT, Kİ, TA)

ormanlık Ormanlık (KK, TZ)

saz (II) Orman (Kİ)

bök Orman, birbirine girmiş çalı ve çırpı gibi yabancı ağaçlar (Kİ)

3.1.3.2.4. Çayır, Otlak

çemen Far. Çimen, çayır (GT, İN, TA)
krş.

çümen Far (I) Çayır çimen, çimenlik (BM, Kİ)

şimen Far. (< çemen) Çimen, çayır (TZ)

şimgen Far. (< çemen) Çimen (TZ)

kamışlıg Kamışlık (İM)

otalamak Otlak, mera (CC1)

otlağ Otlak, mera (BV, İM)

otlağ Otlak, mera (DM, KF, KFT, TA, TZ)

3.1.3.2.5. Tarım Alanları

bustân Far. Bostan (BV, GT, İM, KFT, TA)

ravza Ar. Bahçe (İM)

çümgen Bahçe (İM)

borla Bağ, bahçe (CC1)

bakça 1. Far. (< bāgça) Bahçe (CC1, İH, TZ)

bakça 2. (< Far. bāgça) Bostan (CC1)

bâğ Far. Bahçe (BM, GT, İM, Kİ, KK, TA)

gülzâr Far. Gül bahçesi (GT)

gülistân (I) Far. Gül bahçesi (GT)

tarla Tarla (İH)

tarla Tarla (TA)

tarlov Tarla (CC2)

ğavunluğ Kavun, karpuz tarlası (GT)

tın yer Ham toprak sürülmemiş tarla (CC2)

saban 2. Ekilen alan (CC1)

saban yeri Tarla, ekilen yer (CC2)

eçuğ böget Tarlaya su akıtan yarma (İH)

nahle Ar. Hurmalık (GT)

oyuğ (I) Yığın, bağda ve bahçede kuşları ürkütmek ve gelmemesi için yapılan şey, korkuluk (Kİ)

3.1.3.2.5.1. (Tarım)

saç- (II) (tohum) Serpmek, saçmak (CC1- CC2)

dik- (I) Ağaç dikmek (KFT, Kİ, TZ)

tik- (III) (Ağaç) dikmek (GT, KK)

türe- Ağaç dikmek (Kİ)

tike koy- Dikmek, ağaç vb. ekmek (TA)

buda- Budamak (Kİ, TZ)

yapsarla- (ağaçları) birbirine çatmak (CC2)

ek- 2. Tarlayı sürmek (İN)

ik- Ekin ekmek (GT, İM)

ek- 1. Ekin ekmek (BM, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

ekil- Ekilmek (KFT)

savar- (Ekin) savurmak (TZ)
savur- (Ekin) savurmak (İM)
külte bag Ekin demeti, ekin bağı
(CC2)
sovur- Savmak, savurmak (TZ)
bıç- Bıçmek, kesmek (KFT)
bış- Bıçmek, kesmek (KK)
bıç- (I) Bıçmek, kesmek (TA)
suval- (Su) yere batmak, kaybolmak
(İM, KF, KFT)
soğul- Çekilmek, toprak tarafından
emilmek (İH)
çekil- (II) Suyu boşaltılmak, çekilmek
(İM, RH)
reyyān Ar. Suya kanmış (Gİ, Kİ)
suvan- Sulanmak (BV)
büge- Suyu kapatmak (İH)
evdü- Yemişi toplamak (İH)
bıraç- (II) Aşlamak, döllemek (KK)
begli Yabalanmış (TZ)
yaplanmış Yabalanmış (TZ)
sınur ur- çit çekmek, hudut yapmak
(İH)

3.1.3.2.5.1.1. Tarım Aletleri

balta Balta, nacak (CC1, DM, İH,
KFT, Kİ, TZ)
balta Balta, nacak (DM, KK)
baltacaç Küçük balta (Kİ)
baltıcaç Çekiç, balyoz (CC2)
kaşu (II) Keser denilen alet (TZ)

kerki Küçük balta, nacak, keser (CC1,
Kİ, TA)
keser Ağaç kesilen alet, keser (İH)
nacaç Nacak, balta (DM)
nacıç Nacak, balta (KK)
külte (I) Balta sapı (İH)
bıçkı Bıçkı, makas, testere (CC1, DM,
GT, TZ)
bıçku Bıçkı, testere (TA)
bışkı Bıçkı, testere (KK)
buçkı Makas, testere (CC1)
saban Saban, pulluk (BM, CC1, İH,
TA)
sırıt Saban demiri (BM)
sırıt Saban demiri (BM)
saban temir Saban demiri (CC2)
lenger Lenger, çapa demiri (İH)
ilengir Lenger, çapa demiri (TZ)
tırmavuç Tırmık (TA)
kürek Toprak küreği (DM, Kİ, TA,
TZ)
bil (II) Bir tarım aleti, bel (KF)
yaba Harman yabası (Kİ)
oraç Orak (İM, TA, TZ)
külünük Kazma (İH)
tağün Ar. Değirmen (BV)
teyirmen Değirmen (Kİ, TA)
teğirmen Değirmen (CC1, DM, GT)
değirmen Değirmen (KFT)
sibek Buğdayı değirmen taşı içine
döken huni (İH)
sibek Buğdayı değirmen taşı içine
döken huni (İH)

çağıldak (II) Değirmen taşına tane dökken ve sürekli takırdayan alet (İH)
övük Değirmen taşı (CC2)

3.1.4. Yer Kabuğu, Taş Küre

3.1.4.1. Kaya

kaya Kaya (BM, CC2, GT, Kİ, TA)
aya (II) Kaya (BM)

3.1.4.2. Taş

daş (I) Taş (Gİ, KF, KFT)
taş (I) Taş (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS, TZ)
taş (I) Taş (KK, TA)
hacer Ar. Taş (GT)
kayağan Ayak kayan düz, cilâlı taş (İH)
mağâm-ı İbrâhîm Kabe'de saklı bulunan bir taş (Gİ)
kara taş Haceriesved (İM)
taşlı Taşlı (İM)
taşlu Taşlı (DM, İM)
kağ (II) Taş üzerinde olan ve su toplanan göz gibi çukur (Kİ)
üçürüm Yassı ve enli taş (TA)
çay daşı Bazı işlerde kullanılan yassı taş (İH)
loğ Damları düzeltmek için kullanılan taş (Kİ)
bürâde Ar. Eğeden çıkan taş (BV)

belâğ Ar. Kaldırım taşı, sert taş (İM)
mıhla Su taksimi için kullanılan taş (BV)
mıqlay Su taksimi için kullanılan taş (BV)

3.1.4.2.1. Taş Çeşitleri

murdâsenk Far. Bir taş çeşidi (İM)
kils Ar. Kireç taşı (BV)
kireç Far. (< girec) Kireç (CC1-CC2, İM, KF, TA, TZ)
kireş Far. (< girec) Kireç (TZ)
bor (I) Kireç, alçı (BM, Kİ)
çibş Ar. Kireç (İM)
alçu (I) Alçı (KFT)
nüvre Ar. Alçı taşı (BV)
cibis Ar. Alçı taşı (KFT)
kav (I) Kav, çakmak taşı (DM, GT, Kİ, TA)
kov (II) Kav (TZ)
yaldırağan Çakmak taşı (İH)
ruhâm Ar. Mermer (İM)
mermer Yun. Mermer (GT)
aşı daşı Aşı boyası yapılan kan kırmızısı taş (İH)
mehek Ar. (< mehekk) Ayar taşı, mihenk taşı (GT)
mahak (< Ar.miħakk) Mihenk (CC1)

3.1.4.2.1.1. Değerli Taşlar

cevher (I) *Ar.* Kıymetli taş (GT, İM, KFT)

cevāhir *Ar.* Cevherler, kıymetli taşlar (GT)

güher *Far.* Mücevher (GT)

küher *Far.* Cevher (TZ)

güher-bār *Far.* Cevher yağdıran (GT)

zamīr *Ar.* İç, derun, cevher (GT, MG)

laal (< *Ar.* la'1) Parlak kırmızı renkte billurlaşmış değerli bir taş, lal (CC1)

lā'il *Ar.* (< la'1) Kırmızı renkte değerli bir süs taşı, Bedahşan yakutu (TZ)

la'1 *Ar.* (< la'1) Kırmızı renkte değerli bir süs taşı (GT)

becuda (< *Far.* becāde) Kızıl lale benzer kıymetli bir taş (CC1)

yāķūt *Ar.* Yakut, değerli bir süs taşı (CC1, Gİ, İM, KF, KFT)

berezeh Yakut (TZ)

kabut yapkut (< *Far.* kabūt + *Ar.* yāķūt) Mavi yakut, safir (CC1)

yapkut (< *Ar.* yāķūt) Yakut (CC1)

°aķīķ *Ar.* Kıymetli, kırmızı renkli taş (BV, İM)

feyrūzec *Ar.* Kıymetli bir taş (İM)

pīrūze *Far.* Firuze, mavi renkli süs taşı (GT)

piroza (< *Far.* pērōza) Firuze taşı, turkuaz (CC1)

inçi İnci (DM, GT, KK, TZ)

inçü İnci (CC1, Gİ, GT, KF, KFT, Kİ)

yençü İnci, inciler (BM)

yinçü İnci (İM, TA)

dāne (II) *Far.* İnci (TA)

šana (II) *Far.* (< dāne) İnci, inci tanesi (TA)

dürr *Ar.* İnci (GT)

dürer *Ar.* İnciler (GT)

su yinçi Tatlı su incisi (CC2)

yinçi (< Çin. cençu) İnci (CC2)

tiş- (II) (İnci) dizmek, delmek (GT)

düzün Dizi, dizilmiş inci vesaire (Kİ)

yalmas (< *Ar.* almās) Elmas (CC1)

ķasatlık Sedef (TZ)

ķastalık Sedef (Kİ)

şadef *Ar.* Sedef, inci kabuğu (GT)

karabar (< *Far.* karabār) Kehribar (CC1)

zümürüd *Ar.* Zümrüt (GT)

zeberced *Ar.* Değerli bir taş (İM, KFT)

3.1.4.3. Çakıl, Kum

burşak Ufak taş, çakıl taşı (TZ)

çakıl Çakıl (BV)

ğayır Çakıl, kum (İH)

ķayır Çakıl, kum, kum tepesi (BM, Kİ, TA, TZ)

ķır (III) Çakıllı ve taneli kum (BM)

ķum (I) Kum (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA)

bürtük Küçük tane, kum tanesi (CC2)

3.1.4.4. Toprak

tin (I) Toprak (RH)

ţobrağ Toprak (DM, KK)

ţopraq Toprak (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TA, TZ)

kisek Parça, taş veya toprak parçası (MG, MS)

kesek (I) Kesek, sağlam toprak parçası (BV, DM, GT, İH, İM, KF, KFT, MS)

berrī (I) Ar. Topraktan (BV)

ţopraqlı Topraklı (BV)

ţopraqla- Topraklamak, tozlamak (TZ)

3.1.4.4.1. Kil, Çamur

kil *Far.* Kil, bir cins toprak (GT)

gil *Far.* Kil (GT)

balçık Killi çamur, balçık (BM, BV, GT, İM, KFT, Kİ, MG, TA)

balçuk Killi çamur, balçık (CC1)

balşık Balçık, killi çamur (DM, KK, TZ)

çamur Çamur, balçık (Kİ, TZ)

kömülgen Şiddetli çamur (Kİ)

çökek Cıvık çamur (İH)

balçağla- Çamur sürmek (Kİ)

balçıkla- Çamur sürmek (BM, TA)

3.1.4.5. Toz

doz Toz (BM, KF, TA)

toz (I) Toz (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ TZ)

ţoz Toz (KK)

ğubār Ar. Toz (GT, İM)

silkgü Tozak (TZ)

busarığ Uzaktan gelen toz (Kİ)

tozlı Tozlu (İM)

ğob- Toz kopmak, toz yükselmek (KFT, TA)

ğop- (II) Toz kalkmak, toz yükselmek (BM, Kİ)

toz- 1. Top kapmak, toz kalkmak (BV, Kİ) 2. Toz olmak (TZ)

dozad- Toz çıkarmak, saçmak (BM)

dozat- Toz çıkarmak, saçmak (BM, TA)

ţozat- Toz çıkartmak, saçmak (BM)

tozdur- Tozatmak (TZ)

tozla- Tozlamak (TZ)

3.1.4.6. Madenler

ma‘den *Ar.* Maden (Gİ, GT, İM)

ma‘din *Ar.* Maden (İM, KF)

riğāz *Ar.* Yeraltında tabii olarak bulunan madenler ve defineler (İM)

ğān *Far.* Maden, memba, kaynak (GT, TA)

som Altın, gümüş vb. (İH, TZ)

iklime *Ar.* Bakır, gümüş ve altın eritildikten sonra üstünde ve altında kalan köpük (BV)

külüçe *Far.* Külçe (İH)

küre (<*Far.kūra*) Maden eritme fırını, döküm ocağı (CC1)

3.1.4.6.1. Altın

altın Altın (DM, TA)

altın Altın (CC2, DM, TZ)

altun Altın (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, TA)

altın Altın (KK, TA)

zeheb *Ar.* Altın (BV)

zer *Far.* Altın (GT)

herevī *Ar.* Bir altın çeşidi (KFT)

altunla- Bir şeye altın sürmek, yaldızlamak (İM)

3.1.4.6.2. Gümüş

sīm *Far.* Gümüş (GT)

kümüş Gümüş (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, İM, KF, KFT, TA)

kümüş Gümüş (BM, CC, DM, GT, İM, Kİ, KK, MG, TZ)

kömiş Gümüş (CC2)

fide *Ar.* Gümüş (BV)

kümüşli Gümüşlü (İM)

kümüşley Gümüş gibi (CC2)

kümüşlü Gümüşlü (KFT)

kümüşlik Gümüşlük (KFT)

3.1.4.6.3. Bakır

nühās *Ar.* Bakır (BV, İM, KFT)

çoyun Eritilmiş maden, bakır (İH)

çoyun Bronz (CC2)

bagır (I) Bakır (CC1-CC2)

baķır Bakır (BM, DM, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

yüz (IV) Sarı bakır (Kİ)

yez Sarı bakır, pirinç (BM, CC1-CC2)

yez taktası Pirinç levha (CC1)

yağır (I) Bakır (BM)

3.1.4.6.4. Demir

demür Demir (DM, Gİ, KF, TA)

temir Demir (Kİ, KK, TA, TZ)

temür Demir (BM, BV, İM, İN, TA)

timir Demir (MG)

timür Demir (BV, GT, MG)

muḥās *Ar.* Demir (İN)

selmānī *Ar.* Bir demir çeşidi (MG)

serendībī *Ar.* Bir demir çeşidi (MG)

timirşuyun Çin demiri (TZ)

temir boğı Demir dövüldükten sonra ondan kalan bakiye (Kİ)

tat (IV) Demir pası (TZ)

3.1.4.6.5. Kurşun

ķorğaşın Kurşun (CC1-CC2)

ķurğaşın Kurşun (KK, TZ)

ķurğaşun Kurşun (İM, TA)

ķurķuřın Kurşun (DM)
ķurķuřun Kurşun (Kİ)
ķurķuřun Kurşun (KFT)
ķurřun Kurşun (BM, Kİ, TA, TZ)

3.1.4.6.6. elik

pūlād *Far.* elik (GT)
ķur elik (CC2, TA)

3.1.4.6.7. Tunç

tu Tunç (BM, CC2, İM, KFT, Kİ)

3.1.4.6.8. Cıva

cıva Cıva (TA)
ķıve *Far.* Cıva (İH)
kōne suvı Cıva (CC1)
kōne suvu Cıva (CC2)
kōney şu Cıva (TA)
kūne řufı Cıva (İM)
zeybaķ *Ar.* Cıva (BV)

3.1.4.6.9. Kūkürt

gūgird *Far.* Kūkürt (GT)
kıbrıt *Ar.* Kūkürt (CC1, BV)
kōvrūk Kūkürt (CC1)
kūkürt *Far.* Kūkürt (TZ)

3.1.4.6.10. Kalay

ķalay Kalay (BV, CC1, TZ)
ak korgaşın Kalay (CC1)

3.1.4.6.11. Kōmür

kemür Kōmür (BM, TA)
kōmür Kōmür (CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, MS, TZ)

3.1.4.7. Kimyasal Bileşenler

bıkit Zift (Kİ)
ķaķırān *Ar.* (< ķaķrān) Katran (BV)
ķaķırānsız *Ar. T.* Katransız (BV)
nıgit Zift (İH)
salama Zift(TZ)
samala (< Rus. smola) Zift (CC1)
samala Zift, katran (Kİ)
samla Zift, katran (BM)
sırış (< *Far.* sırış) Yer sakızı, karasakız, zift (CC2)
teget Bir tür zift, reçine (BM)
teket Bir tür zift, reçine, katran (BM)
tekit Bir tür zift, reçine, katran (İM)
ūldürūk Katran (İH)
zefıt *Ar.* (< zift) Zift (BV)
zıftlen- *Ar.T.* Zıftlenmek(İM)
ķara boyağ Demirsūlfat (İM)
naķrun *Ar.* Sodyum bikarbonat (BV)
zāc *Ar.* Demir sūlfat (BV, RH)

tutiya (< Ar. tūtiyā) Çinkosülfat (CC1)

zancar (< Far. zangār) Bakır pası türünden göztaşı (CC1)

neft Far. Neft yağı (BV, RH)

zırnık (< Far. zirnīh) Sarı zırnık, sarı arsenik (CC1)

zincifr (< Ar. zincefir) Cıva ile kükürt karışımı bir tür kırmızı boya, zincifre (CC1)

pās Far. Pas (GT, Kİ, TZ)

pas tut- paslanmak (Kİ)

paslan- Far.T. pas tutmak, paslanmak (Kİ, TZ)

3.1.5. Doğal Afetler

āfāt Ar. Belâlar, afetler (Gİ)

āfet Ar. Belâ, büyük felâket (BV, İM, KF, KFT, MG)

beliyyet Ar. Bela, musibet, felaket (GT)

muşibet Ar. Bela, musibet (Gİ, GT, KF)

çarpuvun Aksilik, kaza (CC2)

tig- (IV) Afet gelmek (İM)

3.1.5.1. Kıtlık, Kuraklık

kurak Kurak, kuraklık (BM, Kİ)

kurğak Kurak, kuru (CC2)

kuraklık Kuraklık (GT)

yubrak Ar. Kuraklık (BM)

tarlık 2. Kıtlık vesaire yüzünden ortaya çıkan darlık (Kİ)

te‘ab (II) Ar. Kıtlık (BV)

yutluk Kıtlık olan yıl (Kİ)

kızlık (I) Kıtlık, darlık (GT, KFT)

3.1.5.2. Sel

ağmak Akın, sel (TZ)

seyl Ar. Sel, coşku (GT, İM)

sıl Ar. Sel, coşkun su (KFT)

taşkın Sel, taşkın su (İH, TA)

taşkın su sel (TA)

taşkun Sel, taşkın su (Kİ)

tūfān Ar. Büyük sel felaketi (GT)

3.1.5.3. Deprem

yer titremek deprem, yer sarsıntısı (CC1)

yimril- (I) Toprak çökmek (İH)

3.1.5.4. Soğuk Dalgası

yut Soğğun şiddetinden hayvanların telef olması (TZ)

3.1.6. Olay, Hareket Ve Kuvvet

3.1.6.1. Olay

iş (III) Olay, hadise (Kİ)

vākı‘a Ar. Hadise, olanlar, vakıa (GT, KFT)

bol- (I) Olmak, meydana gelmek (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, İN, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

ol- 1. Olmak, meydana gelmek (BM, GT, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, KZ)

bolmağlık Olmaklık (BV)

bolın- Olunmak (İM, MG)

bolun- Olunmak (MG)

olun- Olunmak (Gİ, KF)

boldur- Olmasını temin etmek (BM, Kİ)

3.1.6.1.1. Olanak

imkān Ar. İmkān (GT, MG)

muḥāl Ar. Mümkün olmayan, imkansız (GT, İM, İN)

bolmaçı Olmaz, imkansız, gerçekleşmesi mümkün olmayan (CC2)

fırsat Ar. Fırsat (GT)

furşat Ar. Fırsat (GT, MG)

3.1.6.1.2. İhtimal

mümkın Ar. Mümkün, olabilir (BV, Gİ, İM, KF, KFT, MG)

ih̄timāl Ar. İhtimal, olabilirlik (Gİ, İM, KF, KFT)

muḥtemel Ar. İhtimal dahilinde, olabilir (GT)

3.1.6.1.3. Amaç, Niyet

kaşd Ar. Kasıt, (kötü) niyet (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

kaşık Gaye, maksat (Kİ)

maḥşıt (< Ar. maḥşüt) Maksat, gaye, istenilen şey (CC2)

maḥşad Ar. Maksat, gaye, istenilen şey (GT)

maḥşūd Ar. İstenilen şey, emel, me-ram (Gİ, GT, İM, İN, KF, MG)

murād Ar. Hedef, amaç, dilek (CC2, GT, İM, İN, KF)

niyet Ar. Niyet, amaç (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

‘abes Ar. Boş, amaçsız (KF)

3.1.6.1.4. Neden, Sebep

veh (I) Ar. Vesile, vasıta, sebep (Gİ, GT, KF)

üz (II) Sebep (KK)

sebeb Ar. Sebep, neden (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, RH)

‘illet (II) Ar. Sebep (MG)
esbāb Ar. Sebepler, bir işin, olayın gerçekleşmesi için gereken şeyler (Gİ, GT, KF)
‘āmil (II) Ar. Sebep (Gİ)
ḥikme(t) Ar. Hikmet, sebep (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, MG)
dā‘ī Ar. Sebep olan (MG)
ulam Vasıtasıyla, yoluyla (CC2)
öze (II) Aracılığıyla, yüzünden (CC2)

3.1.6.1.5. Bahane

yubangaz söz Bahane (CC2)
tıltagan söz Bahane (CC2)
bahāne Far. Bahane, sebep, vesile (GT, MG, TZ)
sılta- (I) Bahane bulmak (TZ)
tılta- Bahane göstermek (CC2)
sıltalı Bahaneli (TZ)
şara Far. (< çāre) Bahane, özür, çare (TZ)
şıytağ Bahaneli, özürlü (TZ)

3.1.6.1.6. Engel

añ Engel (Kİ)
ḥāyil (II) Ar. Engel, mânia (Gİ, KF)
māni^c Ar. Mani, engel (Gİ)
südd Ar. Engel olmak (İM)
tıyıl- Durdurmak, engellemek (CC1)
tıymak Engel (CC1)

toṭhar (< Moğ. todhar) Engel, mani (CC2)

koyma- Yüz çevirmek, engel olmak (TZ)

tıy- 1. Engellemek, tutmak (CC1, GT, İM)

niçüksiz Örtüsüz, engelsiz (İM)

tıyalma- Hakim olamamak, tutamamak, engel olamamak (CC2)

3.1.6.2. Hareket

3.1.6.2.1. Hareket, Hareket Etme

ḥareket Ar. Tavır, gidiş, hareket (Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, RH)

ḥarekāt Ar. Hareketler (GT)

tebriş Hareket (TA)

yayan (II) Hareket (BM)

tépretmek Hareket (CC1)

ḥareketlü Ar.T. Hareketli (RH)

oyna- (II) 1. Hareket etmek (GT)

depren- Yerinden oynamak, hareket etmek (KFT, Kİ, RH)

tepre- Kımıldamak, hareket etmek (İM)

tebren- Kımıldamak, hareket etmek (BM, KK)

tepren- Yerinden oynamak, hareket etmek (BV, GT, İM, Kİ, RH, TZ)

tipren- Deprenmek, sallanmak (BV, MG)

depret- Hareket ettirmek, kımıldatmak (Gİ, KF, KFT, RH)

tepret- Hareket ettirmek, kımıldatmak (KK, TA)

tepred- Hareket ettirmek, kımıldatmak (RH)

tepret- Hareket ettirmek, kımıldatmak (CC1, GT, İM, RH, TZ)

tipret- Hareket ettirmek, kımıldatmak (BV, MG)

sezgen- Deprenmek, kımıldamak (TZ)

kımıl-da- Kımıldamak (Kİ, TZ)

kılpıl-da- Kıpırdanmak, debelenmek, yavaş yavaş yürür gibi sıralamak (İH)

3.1.6.2.2. Sabitlik

dülendi Sabit ve müstakil olan (Kİ)

turuptur Sabit, hareketsiz (TZ)

turaptır Sabit, hareketsiz (TZ)

sābit Ar. Sabit (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

toqtaptır Sabit, hareketsiz (TZ)

tüz- (III) Sabit olmak (TZ)

sākin Ar. 2. Sakin, hareketsiz (İN, KF, KFT, MG)

tip tik Sus pus, hareketsiz (GT)

dur- (I) Durmak, sabit olmak (BM, BV, Gİ, KF, KFT, MS)

tur- (I) Durmak, sabit olmak, sakin olmak (BM, BV, CC1-CC2, GT, Kİ, MG, TA, TZ)

tur- (I) Durmak, sabit olmak, sakin olmak (İM)

turuş- (II) Durmak (MG)

tüş- (VI) Durmak (İM)

toқта- Sabit olmak (TZ)

turuқ- 1. Duraklamak, kalmak, tereddüt etmek (GT, İM)

durğur- (I) Durdurmak, hareketten alıkoymak (Gİ, İH)

durğuz- (II) Durdurmak (Gİ, İN, KF, MS)

durқızılın- Durdurulmak (KFT)

durқuz- Durdurmak (KFT)

durқuzıl- Durdurulmak (KFT)

turğuz- (I) 1. Durdurmak, hareketten alıkoymak (BV, GT, İM, Kİ, MG, TZ)

durmaқlıқ Durma (KFT)

tevaқqu‘ (II) Ar. Bekleme, durma (GT)

тин- 2. Durmak, kımıldamamak (TA)

turuқ- 2. Giderken duruvermek (TZ)

duruқ- (I) Giderken duruvermek (İH)

turuş Duruş (RH)

туруş Duruş (KK)

қал- (I) Kalmak, durmak (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, MS, TA, İN, RH, TZ)

tutul-(II) 1. Tutulmak, dona kalmak (İH)

тин- (IV) Alıkoymak, eğlendirmek, durdurmak (TZ)

eylendür- Eylendirmek, durdurmak (RH)

köy- (II) Eğlenmek, durmak (TA)

3.1.6.3. Kuvvet

‘arza (I) Ar. Şiddet, kuvvet (BV)

‘aşabe (I) Ar. Kuvvet, şiddet (BV)

kun Güç, kuvvet, takat (CC1-CC2)

ķuvvet Ar. Güç, kuvvet (BV, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, RH)

küç (III) Güç, kuvvet (CC1- CC2, İM, KF, TZ)

güç Güç, kuvvet, takat (İH)

velāyet (I) Ar. Kuvvet (GT)

vilāyet (I) Ar. Kuvvet (GT)

hāşiyet Ar. Kuvvet, tesir (GT, MG)

şun^c Ar. Kudret, yapma (İM)

istiṭā‘at Ar. Kudret, iktidar (GT)

kovat (< Ar. ķuvvat) Güç, kuvvet (CC2)

çagı Güç, enerji (CC2)

erdem Moğ. 1. Güç, enerji

3.1.6.3.1. Güçlü, Kuvvetli, Sağlam

ķavī Ar. Kuvvetli, güçlü, zorlu (GT, MG)

ķuvvetli Ar.T. Kuvvetli, güçlü (BV)

ķuvvetlü Ar.T. Kuvvetli, güçlü (KFT, MS)

küçli Güçlü, kuvvetli (BV, GT, İM, TZ)

küçlü Güçlü, kuvvetli (CC1-CC2, KFT, RH, TA, TZ)

küşli Güçlü, kuvvetli (KK)

bik Kuvvetli, sıkı, pek (GT, MG)

bek Pek, kuvvetli (CC2, GT, Kİ, TA)

berk Kuvvetli (BV, CC1, GT, İM, İN, KFT, Kİ, TZ)

aķvā Ar. Çok sağlam, kuvvetli (MG)

müşemmer Ar. Sağlam, sıkı (MG)

muķkem Ar. Kuvvetli, sağlam (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

ķattı (I) Katı, sağlam (GT, Kİ)

ķatı (I) Katı, sert, sağlam (CC1-CC2, DM, İM, İN, KF, Kİ, MS, RH, TA, TZ)

ķatıg (I) Katı, sert, sağlam (BV, MG)

muķkim Ar. Tahkim edilmiş, sağlamlaştırılmış (BV)

muķavvī Ar. Kuvvetli (BV)

ķörtül Kuvvetli, şiddetli (Kİ)

tıyrmak Güçlü, kuvvetli (CC2)

küçmen Güçlü (CC2)

3.1.6.3.2. Güçsüz, Kuvvetsiz

ķuvvetlūsüz Ar.T. Güçsüz, kuvvetsiz (KFT)

ķuvvetsiz Ar.T. Kuvvetsiz, güçsüz (BV)

küçsiz Güçsüz, aciz (CC2, DM, TA)

küşünsiz Zayıf, güçsüz (KK)

3.1.6.3.3. Güçlenmek,

Kuvvetlenmek, Sağlaqlaşmak

hovatlan- (<Ar. kuvvat + T.)

Kuvvetlenmek, güçlenmek (CC2)

kuvvetlen- Ar.T. Kuvvetlenmek (KFT)

küçen- (II) Güçlenmek, kuvvetlenmek (BV)

küçle- Güçlenmek, kuvvetlenmek (TZ)

küçlen- Güçlenmek, kuvvetlenmek (TZ)

berk- Sağlaqlaşmak (TZ)

berki- Sağlaqlaşmak, kuvvetlenmek (Kİ)

berkiş- Sağlaqlaşmak (KFT)

katı- Sağlaqlaşmak (TZ)

duy- Kadir olmak, takat getirmek (İH)

bil- (III) Muktedir olmak (GT, İM, KFT, MG)

yit- (II) Üstesinden gelmek, gücü yetmek (MG, MS, TZ)

berkid- Sağlaqlaştırmak (KFT)

berkin- Kuvvetlenmek, kuvvetlendirmek, sağlaqlaştırmak (KFT)

berkit- Sağlaqlaştırmak (CC1, İM, Kİ, TA)

bêrk êt- Sağlaqlaştırmak (CC1)

bikit- Kuvvetlendirmek (GT)

birkin- Kuvvetlenmek, kuvvetlendirmek, sağlaqlaştırmak (İM)

birkit- Sağlaqlaştırmak (MG)

taqvıyet Ar. Kuvvetlendirme, takviye (GT)

3.1.6.3.4. Etki, Tesir

eser (III) Ar. Etki, tesir (Gİ)

te'sir Ar. Tesir, etki (GT)

eser it- tesir etmek (GT)

eser kııl- tesir etmek (GT)

tefâvüt kııl- çark etmek, tesir etmek (GT)

eserlen- Ar. T. Etkili olmak (İM)

3.1.6.3.5. Maddeye Uygulanan

Kuvvet

3.1.6.3.5.1. Maddenin Konumunu Değıştiren Kuvvetler

3.1.6.3.5.1.1. İtme Kuvveti

3.1.6.3.5.1.1.1. İtme

it- (II) İtmek, iteklemek (CC2, GT, Kİ, MG)

itebir- İtivermek, iteklemek (TZ)

yit- (IV) İtmek (BV, Gİ, İM, KFT)

kurul- (I) Tıklılmak, doldurulmak, basılmak, itilmek (İH)

def' (I) Ar. Öteye itme, savma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

3.1.6.3.5.1.1.2. Kakma, Dürtme

atıl- (II) Kakiştirmek (TZ)
dürt- (I) Dürtmek (Kİ, TA)
dürüt- (II) Dürtmek (KFT)
türt- Dürtmek (İM)
kağ- (III) Kakmak, dürtmek (İH, KFT)

3.1.6.3.5.1.1.3. Atma, Fırlatma

at- 1. Atmak, fırlatmak (BV, Gİ, GT, İM, İ, KF, KFT, Kİ, KK, RH, TZ)
ağ- Atmak, fırlatmak (TA)
atış Atış (İN)
atıl- (I) Atılmak (İM)
buz- (II) Atmak (CC1-CC2)
çögdür- Havaya doğru fırlatmak (İH)
tüskür- (II) Bir şeyi şiddetle itip ileri fırlatmak (İH)
çüv- Atmak, fırlatmak, salmak (CC1)
kemiş- (I) Fırlatmak, atmak (CC1)
kemişil- Fırlatılmak, atılmak (CC2, İM)
kemişül- Fırlatılmak, atılmak (İM)

3.1.6.3.5.1.1.4.Savurma

ös- (III) Savurmak (TZ)
öyüş- Savurmak (TZ)

3.1.6.3.5.1.1.5. Dayanma

tekye (II) Dayanma, yaslanma (GT, İN, MG)
söve- Dayamak (İM)
taya- Dayamak (İM, İN, Kİ)
söven- Dayanmak, yaslanmak (İM)
söyken- Sırtını dayamak (İH, İN, TZ)
söykenmeklik Dayanma (KFT)
süven- Dayanmak, söykenmek (İN)
süye- Dayanmak, söykenmek (TZ)
süyen- Bir şeye dayanmak (CC2, TZ)
dayan- Dayanmak, yaslanmak (Gİ, KF)
taayan- (II) Dayanmak, yaslanmak (Gİ, KF, Kİ, TA, TZ)
diren- Dayanmak, yaslanmak (İH)
ikeş- (I) Dayanmak, bitişmek, eklenmek (İH)
yastın- Dayanmak (TZ)

3.1.6.3.5.1.1.6. Çakmak, Vurmak

doğı- (I) 1. Çakmak, vurmak (KFT)
doğu- (III) Çakmak (KFT)
doğıd- Çaktırmak (KFT)
doğud- Çaktırmak (KFT)
doğın- Çakılmak (KFT)
danğ vur- Tak diye ses vererek sert bir şeye vurmak (İH)
urıl- Konulmak, vurulmak (KF)
soğ- Sokmak, vurmak, çarpmak (CC2)

3.1.6.3.5.1.2. Çekme Kuvveti

3.1.6.3.5.1.2.1. Çekme, Asılma, Germe, Uzatma

aşıl- Asılmak (BM, İM, KFT)

çek- (I) 3. Bir şeyi çekip uzatmak (İM)

çek- (I) 2. Çekmek, asılmak (KF)

çektir- Çektirmek (TZ)

çıkar- (II) Uzatmak (MG)

çöz- (I) Uzunluğuna çekmek (CC2)

ker- (I) 1. Germek, gergin hale getirmek; kol ve bacakları açarak germek (CC2, Kİ, TZ)

kerakı- Asmak, germek (TA)

keril- Gerilmek, gerinmek, asılmak (BV, CC2, GT, KK)

kıs- (II) Çekmek (KFT)

könder- (I) Uzatmak (BM)

kört- Çekmek (TA)

şığa- Sığamak, çekmek (Gİ, İH, KF)

sun- (III) Germek, uzatmak (CC2)

sundur- (I) Sündürmek, çekip uzatmak (İN)

suza- Sünmek, uzamak (TZ)

sündür- Uzatmak (Kİ)

süv- Kendine doğru südürüp çekmek (İH)

sün- Uzamak, uzanmak (İN, Kİ, TZ)

sorun- Sünmek, uzamak (TZ)

şek- (I) Çekmek (KK)

tart- (II) 1. Çekmek (Kİ, MG) 3. Asılmak (MG)

uzad- Uzatmak (İN, KFT)

uzat- (I) Uzatmak (BM, BV, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, MG, TZ)

3.1.6.3.5.1.2.2. Yolmak

yol- Yolmak (Gİ)

yolka- Yolmak (TZ)

yolğun- Saç, baş yolmak (İM)

yolu- Yolmak, kesmek (KF)

yoluğ- (III) Saç, kıl vs. yolmak (İM, KK, TZ)

yulk- Yolmak, koparmak (CC2)

did- 1. Ditmek, tüylerini yolmak (Kİ, KFT)

tit- Ditmek, tüylerini yolmak (TA, TZ)

3.1.6.3.5.1.2.3. Sökmek

sök- (II) Sökmek, çıkarmak (BM, Kİ, TA, TZ)

sökül- (II) Sökülmek, ayrılmak (CC2, İM)

koparıl- (I) Yerinden sökülmek (İM)

kop- (VI) Yerinden çıkarmak, sökmek (BM, İM)

kopar- (III) 2. Sökmek, yerinden çıkarmak (BM, İM, Kİ)

3.1.6.3.5.1.3. Çekme Veya İtme

Kuvveti

3.1.6.3.5.1.3.1. Batırmak

batır- 1. Batırmak (CC1-CC2, GT) 3.

Bir şeyi suya daldırmak (İM)

baştır- Batırmak (KK)

batur- (I) Batırmak (BV)

ban- Batırmak (Kİ)

man- Banmak, içine daldırmak (BV, CC2)

bat- 1. Batmak, dalmak (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, MS, TZ)

eril- (D) Batmak (Gİ)

oyul- (I) Batmak, çökmek (CC2)

tal- (I) Dalmak (Kİ)

tüş- (II) Batmak (CC-CC2)

ğarğa Ar. (Suya) batmış (GT)

müstağrak Ar. Dalmış, batmış (GT)

3.1.6.3.5.1.3.2. Yıkma, Devirmek

bas- (I) 3. Yıkma (Kİ)

çüvel- Devrilmek (CC2)

emr idil- Yıkılmak (İH)

yıgıl- (II) Yıkılmak, devrilmek (CC)

yıh- Yıkma, harap etmek (CC1)

yık- (I) Yıkma, harap etmek (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, KK, MG, MS, TA, TZ)

yıkıl- (I) Yıkılmak, devrilmek (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, TZ)

yıhıl- Düşmek, yıkılmak (CC2)

3.1.6.3.5.1.3.3. Dikmek

dik- (IV) Dik koymak, bir şeyi bir yere dikmek (KF, TZ)

tik- (V) Dik koymak, bir şeyi bir yere dikmek (GT, TA)

tire- Diremek, dayamak (MG)

turut- Dikmek, kaldırmak (İH)

kıy- (I) Dikmek (Kİ)

süvelt- Sivriltilmek, dikmek, dorutmak (İH)

naşb Ar. Dikme, saplama (MG)

3.1.6.3.5.1.3.4. Sallamak

çalğan- Çalkanmak, çalkalanmak (Kİ)

çayhal- (II) Kıvıldamak, oynatılmak (CC2)

çemren- Salındırmak (İM, TA)

hor- Sallanmak, yaylanmak (CC2)

ırgal- Sallamak, sallanmak (CC2)

kamal- Çalkalanmak, sallanmak, silkelenmek, sarsılmak (CC2)

kelpildet- Kuş kanadını sallar gibi hafif kıvıldatmak (İH)

taykal- Sarsılmak (TZ)

sarsıl- Sarsılmak (Kİ)

3.1.6.3.5.1.3.5. Yumuşatmak, Gevşetme

ğoğşat- (I) Gevşetmek (İH)

yumşat- Yumuşatmak (BV, İN, MG, RH, TA)

oyna- (II) 3. Oynamak, gevşeklikten dolayı oynamak (İN)

çağalan- Gevşemek, sölpülemek (İH)

3.1.6.3.5.1.3.6. Almak

al- (I)1. Almak (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

alın- 1. Alınmak (İM, KF, Kİ, KK, MG)

almaçlık Alma işi (KFT)

altuz- Aldırmak, kaptırmak (Kİ)

alu (I) Alış (TZ)

avuçla- Avuçlamak, avuçla almak (İM, İN)

hapazla- Avucunu doldurarak almak (İH)

kap- Kapmak, almak (GT, İM, İN, Kİ, MG, TZ)

kab- Kapmak, almak (BM, KK, TA)

arıt- 2. Ayıklamak (İH)

aldur- Aldırmak, kaptırmak (BV, Gİ, GT, İM, KF)

3.1.6.3.5.1.3.7. Vermek

ber- Vermek (BM, CC1-CC2, DM, RH)

bir- Vermek (BM, BV, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

ver- Vermek (BV, Gİ, KFT)

vir- Ver- (Gİ, İN, KF, KFT, KK, MS)

beril- Verilmek (CC2)

biril- Verilmek (İM, İN)

viril- Verilmek (Gİ, KF, KFT, MS)

biriş- Birbirine bir şey vermek (İM, Kİ)

sunuş- Bir şeye elini uzatıp vermek (TZ)

şunuber- Vermek (TA)

usun- Bir şeye elini uzatıp vermek (TZ)

yandır- (I) Geri vermek (CC2)

yandur- Geri vermek (CC1)

kıytar- (I) 1. Geri vermek, iade etmek (CC1-CC2, Gİ, İM, MS)

kıytar- Geri vermek, iade etmek (KK, TA)

kıytur- Reddetmek, geri vermek (TA)

kıytarıl- Geri verilmek, çevrilmek (İM)

3.1.6.3.5.1.3.8. Yaymak

baş Ar. Yayma (BV, İM)

döşe- Döşemek, yaymak (Gİ, Kİ, MS)

töşe- Döşemek, yaymak (BM, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

döşen- Döşenmek (MS)

töşen- Döşenmek, yayılmak (İM, KK, TZ)

neşr Ar. Yayma (Gİ, KF)

sar- Yaymak, açmak, sermek (TA)

sıgın- (II) Yayılmak (TZ)

sıyın- (II) Yayılmak (TZ)

şişil- (I) Yayılmak (İM)

tök- (II) Sermek, yaymak (GT)

ser- Sermek (TZ)

töşet- Döşetmek, yaydırmak (İM)

yay- (I) Yaymak (BV, Gİ, İM, KF, TZ)

yayıl- (I) Yayılmak (BV, CC2, GT, İM)

yayın- Yayılmak (TZ)

yaz- (IV) Göz önüne açıp yaymak (İH)

yazıl- (III) Yayılmak, serilmek (GT)

3.1.6.3.5.1.4. Yer Çekimi Kuvveti

3.1.6.3.5.1.4.1. Koymak, Bırakmak

ko- (I) Koymak, bırakmak (İN, KFT, MS)

kol- (II) Koymak, bırakmak (TA)

koy- (I) Koymak, bırakmak (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İN, KFT, KK, MG, RH, TA, TZ)

kon- (I) Bırakılmak (Gİ)

konıl- Konulmak, bırakılmak (KFT)

kemiş- (I) Bırakmak, aşağı bırakmak, salmak (BV, DM, İM, İN, KFT, Kİ, RH, TA, TZ)

könder- (III) Koymak, bırakmak (MG)

tañg at- 2. Bırakmak, salmak (KK)

bırağ- (I) Bırakmak (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, TZ)

salındur- Salmak, bırakmak (BV, İM)

sedl Ar. Bırakmak, salmak (İM)

koyn- Koyulmak (İM)

koyul- (I) 1. Koyulmak, bırakılmak (CC2, İM) 2. Konulmak, bırakılmak (İM)

vaz' Ar. Koyma (İM)

3.1.6.3.5.1.4.2. Düşmek

düş- (I) Düşmek (BM, Gİ, İN, KF, KFT, MS, RH)

tüş- (I) 1. Düşmek (BV, CC1-CC2, İM, İN, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

düşür- (I) Düşürmek (Gİ, KF, KFT, MS)

tüşür- Düşürmek (BV, CC1-CC2, GT, İM)

düşül- Düşülmek (Gİ)

ışkāt Ar. Düşürme (İM)

sākıt Ar. Düşen, düşmüş (Gİ, İM, KFT)

3.1.6.3.5.1.4.3. Dökme, Serpme, Saçma

dök- Dökmek (Gİ, KF, KFT, Kİ, MS, RH)

tög- Dökmek (CC1)

tök- (I) Dökmek (BM, BV, CC2, GT, İM, Kİ, TA, RH)

dökil- Dökülmek (Gİ)

dökül- Dökülmek (KF)

tögül- (II) Dökülmek, akmak (CC2)

tökel- Dökülmek, akmak (BM)

tökül- Dökülmek, akmak (GT)

tölük- Dökülmek (MG)

çula- (I) Dökmek, serpmek (RH)

çulğa- (II) Dökmek, serpmek (İN)

şaç- Saçmak, dökmek (BM, BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MS)

saç- Saçmak, dökmek (TA)

sep- Serpmek, saçmak (BV, Kİ, RH, TZ)

sepiş- Serpiştirmek (TZ)

serpil- Serpilmek (İN)

3.1.6.3.5.2. Maddenin Şeklini

Değiştiren Kuvvetler

3.1.6.3.5.2.1. Parçalamak, Kırmak, Koparmak

kıy- (V) Kıymak, küçük parçalara ayırmak (TZ)

uşan- Ufanmak, küçük parçalara bölünmek (TZ)

uşat- Parçalamak, parçalamak, kırmak (GT)

uvan- Ufanmak, küçük parçalara bölünmek (TZ)

yar- (I) 2. Parçalamak (İM)

kıır- (I) Kırmak (İM, TZ)

şıdur- Kırdırmak (BV)

şındır- Kırmak, kırdırmak (CC2, GT, KK)

şındur- Kırmak, kırdırmak (BM, BV, CC1, GT, İM, İN, KFT, MG)

uv- 1. Kırmak, parçalamak (CC2)

üz- (II) Koparmak, kırmak (CC2, GT, TZ)

sın- Kırmak, kırılmak (BV, CC2, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, TA, TZ)

şahın (I) Ar. Kıırma (BV)

kop- (I) Kopmak (BV, Gİ, Kİ, İN, TZ)

kopar- (III) 1. Koparmak, ayırmak (BV, GT, İM, KFT, Kİ, TZ)

dır- Koparmak (Kİ)

üşet- Kıırıp ufaltmak (TZ)

yırt- 2. Paralamak (GT)

şakla- (II) İkiye ayırmak (İH)

uşal- Parçalanmak, ufalmak (CC2)

3.1.6.3.5.2.2. Yırtmak, Yarmak

yart- Yarmak, yırtmak (BM)
yar- (I) 1. Yarmak (BV, GT, İM, KFT, KK, RH, TA, TZ)
yir (II) Azıcık yarmak (Kİ)
yır- 1. Yırtmak, yırmak (İM, TZ)
yırt- Yırtmak (KFT, TZ)
yırt- 1. Yırtmak, parçalamak (BM, CC1-CC2, GT, İM, KFT, Kİ)
yırtı- Yırtmak, parçalamak (KFT)
yırın- Yırılmak (TZ)
yırtıl- (II) Yırılmak, yarılmak (GT, İN, KFT, MS)
yırtın- Yırılmak, yarılmak (TZ)
yartıl- Yarılmak, yırtılmak (BM)
yimril- (II) Yarılmak, ayrılmak (TZ)
oyul- (II) Oyulmak, yarılmak (İH)
ked- (I) Bir şeyde yarık açmak (Kİ)

3.1.6.3.5.2.3. Kesmek

ayır- 3. Kesmek, bölmek (İM)
tağti' Ar. 1. Kesme, parçalama (GT)
silik- (II) Eksiltmek, kesmek (BM)
ayrıl- 3. Kesilip ayrılmak (İM)
üzül- Kesilmek, kırılmak, parçalanmak (BV, İM, İN, KFT, MG)
üzün- Üzülme, kesilmek (TZ)
kırp- Tüyün uçlarını almak, kesmek (Kİ)

3.1.6.3.5.2.4. Delmek, Oymak

del- Delmek (Kİ)
tel- Delmek (TZ)
til- (I) Delmek, delik açmak (TA)
deş- Deşmek, oymak (KFT, İH)
diş- (II) Deşmek, oymak (TA)
teş- Deşmek, oymak (KK, RH, TZ)
tiş- (I) Deşmek, delmek, oymak (BV, İM, MG)
deşil- Deşilmek, delinmek (TZ)
sanç- (IV) Delmek, delip geçmek, saplamak (CC1-CC2, GT, İH, Kİ, MG, TZ)
şanş- Delmek, delip geçmek, saplamak (KK)
şırıt Ar. Delme (BV)
tekne- Delmek (TZ)
telin- Delinmek (RH)
delin- Delinmek, deşilmek (RH)
tişele- Deşilemek (BV)
tişil- Deşilmek, delinmek (BV, İM)
tizi- Delmek (İM)
ütür- Delmek (Kİ)
kitil- Gedik açılmak, gedilmek (MG)
ketil- Gedilmek, gedik açılmak (TZ)
kazı- (I) 1. Kazımak (TZ)
kazıl- Kazılmak, oyulmak (Gİ, FT, İM, KF, MG)
iş- (I) Eşmek, kazmak (İM)
üñ- Eşmek, kazmak (CC2)
öt- (II) 1. Geçmek, delmek (BV, GT, İM, KFT, TA, TZ)

sıtın- Deşilmek, fişkırmak (TZ)

3.1.6.3.5.2.5. Kemirmek

kemür- Kemirmek (Kİ)

kemir- Kemirmek (TZ)

ķırşıldat- Kemirmek (TZ)

3.1.6.3.5.2.6. Sıkmak, Sıkışmak, Sıkıştırmak

sıh- (I) Sıkmak, bastırmak, sıkıştırmak (CC2)

sıķ- Sıkmak, bastırmak, sıkıştırmak (CC1, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TZ)

sıķıl- Sıkılmak (İM, MS)

sıķlın- Sıkılmak (İM)

suzla- Sıkılmak, daralmak (TZ)

şıkış- Sıkışmak (Gİ)

zahmleş- *Far.T.* Sıkışmak (İM)

sıķnaş- Sıkışmak, sıkılmak (TZ)

sıķtır- Sıktırmak (TZ)

ķıs- (I) 1. Kısmak, sıkıştırmak (CC1-CC2, Kİ, MG, RH, TZ)

ķısarla- Kıstırmak, daracık yere sıkıştırmak (İH)

yada- (II) Sıkılmak, daralmak (TZ)

tart- (III) Çekerek sıkmak (CC1)

taķāzā *Ar.* Sıkıştırma, zorlama, tazyik (GT)

ķısdā- Kısmak (KFT)

ir- (II) Sıkılmak (Kİ)

büz- Sıkıştırmak, torba vb. nin ağızını çekip darlaştırmak (Kİ, MG)

ķıstaş- Kısılmak, sıkışmak (TZ)

fişār *Ar.* Sıkıcı, sıkan, sıkıp suyunu çıkaran (KFT)

fuşār *Ar.* Sıkıcı, sıkan, sıkıp suyunu çıkaran (KFT)

3.1.6.3.5.2.7. Ezmek, Basmak

bas- (I) 1. Basmak, ezmek (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, RH, TA, TZ)

baş- (I) Basmak, ezmek (TA)

baştur- Bastırmak (İN)

tapta- Bastırmak (CC2)

izil- Ezilmek (BV)

yanşı- Çiğnemek, ezmek (TZ)

tumala- Bastırmak, eliyle sıkarak tıkamak (CC2)

3.1.6.3.5.2.8 Katlamak, Bükmek, Kıvrırmak

mużā'af *Ar.* İki kat, kat kat, katmerli (Gİ, KF)

ķoşa Kat kat, iki kat (İH)

şarman- kolunu sıvamak, çemremek (TZ)

ķırman- Çemirlenmek, katlanmak, dolanmak (TA)

ķırķı- Kıvrım kıvrım olmak (İH)

ķuvuruķ (I) Kıvrılmış (BV)

bur- (I) 1. Burmak, bükme (BM, CC1, GT, KK, MG)

burtar- Buruşturmak (TZ)

burul- Kıvrılmak, halkalanmak (CC2, MG)

buruş- Buruşmak (TZ)

katıl- (II) Katlamak, bükme (BV)

kırt- 2. Toplamak, kısaltmak, tor top etmek, sıkmak, tıkmak (İH)

kıvrat- Kıvrırmak, kıvratmak (Kİ)

tayy Ar. Bükme, katlama (KF)

kavşur- Dürüp bütme (İH)

dür- Dürmek (KFT)

tür- Dürmek (GT)

3.1.6.3.5.2.9. Düzeltme, Düzeltme

düz- (I) Düzme, düzeltme (KF, KFT, Kİ)

tüz- (I) Düzme, düzeltme (BV, TZ)

düzel- Düzeltme (Kİ)

tüzel- Düzeltme (BV, GT, Kİ, KK, TZ)

tüzen- Düzeltme (TZ)

düzelid- Düzeltme (KFT)

düzet- Düzeltme (BM, Gİ)

tüzet- (I) 1. Düzeltme (BV, CC1, İM, MG, TZ)

tüzüt- Düzeltme (MG)

könder- (II) Doğrultmak, düzeltme (CC1-CC2)

yasa- (II) Düzeltme (TZ)

yaşa- Düzeltme (KK)

yaç- 1. Yassılaştırmak, yapıştırmak, sıkıştırmak (BV)

yassıl- Yamyassı olmak (İH)

süstel- Çekiçle düzelmek, yassılanmak (İH)

3.1.6.3.5.2.10. Eğmek, Eğilmek, Bükülmek

nikb Ar. Meyletme (BV)

kıyış- Meyletme, çevrilme (MG)

kıyıştur- Meylettirmek (MG)

amıt- Eğilmek (TZ)

amrak (II) Eğilme (TZ)

bügül- Eğilmek, bükülmek (CC1)

bükel- 2. Eğilmek, bükülmek (Kİ)

bükül- Bükülmek, eğilmek, kıvrılmak (İM, MG)

bük- (I) Bükme, eğme (BM, BV, CC2, Gİ, İN, KF, KK, MG, TA, TZ)

bükrül- 2. Bükülmek (İH)

eg- Eğmek (Kİ, TA)

eñ- 1. Eğmek (TZ)

ig- Eğmek (GT, MG)

in- (II) Eğilmek (İM)

egil- Eğilmek (Kİ, TZ)

eñil- Eğilmek (TZ)

eyil- Eğilmek (TZ)

igil- Eğilmek, meyletme (GT, İM, MG)

eyürle- Eğilmek, meyletme (BM)

eyürle- Eğilmek, meyletme (BM)

ġanır- Bükme, eğme, kırar gibi yapmak (İH)

ılın- Bir yana doğru eğilmek (TZ)

ķanır- Olanca kuvvetiyle bükme, eğme, kökünden yana doğru çekme, söküp çıkarmak (İH)

ķanrıl- (Ağaç dalı gibi bir şey) eğilmek (İH)

ķayrıl- Eğrilmek (TZ)

mayrıl- Eğilmek (TZ)

sürt- (II) Elle bir şeyi eğme (İM)

yat- (II) Eğilmek (MG)

yıl- (I) Eğilme, bükülmek, büzülmek (İH)

yigil- Eğilmek (MG)

yımrıl- Çarpılmak, eğilmek (İH)

3.1.6.3.5.3. Maddenin Hareketini

Durduran Kuvvetler

3.1.6.3.5.3.1. Tutmak, Yakalamak

al- (I) 2. Tutmak (TA)

dut- 1. Tutmak (Gİ, İN, KF, KFT, MS, RH)

tut- (I) 3. Bir şeyi salıvermek üzere tutmak (İM) 5. Yakalamak (İM, MG)

tut- (I) 1. Tutmak (BM, BV, CC1-2, Gİ, GT, İN, KF, KF, MG, RH, TZ)

tuṭ- Tutmak (KK)

tuṭ- Tutmak (TA)

köy- (III) Tutmak, alıkoymak (BM)

dutıl- Tutulmak (KFT)

dutul- Tutulmak (BM, BV, KFT)

tutul- (I) 1. Tutulmak, ele geçirilmek (BV, GT, İH, İM, Kİ, RH, TZ)

ilin- (II) Tutulmak, yakalanmak (GT)

dutın- Tutunmak (KFT)

duttur- Tutturmak (RH)

dutuṣ- Tutuşmak (RH)

tutuṣ- (I) Tutuşmak, karşılıklı tutmak, dolaşmak (BV, GT)

ħabsla- 2. Hareketsiz tutmak, bırakmak (MG)

ilersük İliştirilmiş, tutturulmuş şey (İH)

ķabz Ar. Eli ile tutma, kavrama; el koyma (Gİ, İM, KF, KFT)

aralaṣ- Birbirine tutturmak (İM)

3.1.6.3.5.3.2. Asmak

as- Asmak (KK, TA)

aṣ- Asmak (BV, CC1, İM, KFT, Kİ, MG, RH)

ta‘līk Ar. Asma, asılma (İM)

taḳlīd Ar. Asma, takma, kuşatma (İM)

taḳ- 1. Takmak, asmak (GT, Kİ, MG)

il- (II) Asmak (CC1, Kİ, TZ)

asmaḳlıḳ Asma (KFT)

ilin- (I) 2. İlişmek asılmak (Kİ)

3.1.6.3.5.3.3. Sarkıtma

salındır- (I) Sarkıtmak (İM)
ırhā Ar. Aşağı salıverme, sarkıtma
(Gİ, KF)

3.1.6.3.5.4. Sürtünme Kuvveti

3.1.6.3.5.4.1. Sürtmek, Sürünmek

süre- Sürümek, yerde sürüklemek
(MG)
sürt- (I) Sürtmek (CC1, İM, İN, KF,
MG, RH)
sürtü- Kaşımak, sürtmek (TZ)
sürtül- (II) Sürtülmek, aşınmak (BV,
GT)
sürtün- (I) 1. Sürtünmek (BM, İM,
TZ)
sürüt- (II) Sürtmek (Gİ, KF, Kİ, MG,
MS, TZ)
sürtüş- Sürtüşmek (BV)
sürtüştür- Sürtüştürmek (BV)
sürün- (I) (Yerde) sürünmek (KF,
MG, TZ)
süyrel- Sürünmek (TZ)

3.1.6.3.5.4.2. Bilemek

yitit- Bilemek (Kİ)

3.1.6.3.5.4.3. Ovmak

bertil- Oğuşturulmak, oğulmak (TZ)
ov- Ovmak (TZ)
öv- (II) Ovmak (TZ)
üv- Ovmak (TZ)
övuşle- Ovuşturmak (BV)
avul- Elle ovulmak (İM)

3.1.7. Varlık- Yokluk

3.1.7.1. Varlık, Var olma

mevcūdāt Ar. Varlıklar, yaratıklar
(GT)
barlık Varlık, mevcudiyet (İM)
vücūd Ar.1. Bulunma, var olma, varlık
(Gİ, GT, KF)
mevcūd Ar. Var olan, bulunan, mevcut
(GT, İM)
bar (I) Var, mevcut (BV, CC1-CC2,
DM, GT, İM, İN, Kİ, KK, RH, TZ)
var Var, mevcut (Gİ, KF, KFT, MS)
tüz- (II) Düzmek, yapmak, meydana
getirmek (GT)
tüş- (IV) 3. Meydana gelmek (İM)
şadır bol- Meydana gelmek (GT)
eylen- (II) Yapılmak, meydana geti-
rilmek (KFT)
mütevellid Ar. İleri gelen (İM)
muḥdes Ar. Sonradan meydana gel-
miş (MG)

maḥṣūl *Ar.* Elde edilmiş, meydana gelmiş (GT)
ṣādir *Ar.* Ortaya çıkan, meydana gelen (GT)
vāḳi *Ar.* Vuku bulan, meydana gelen (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
bid'at *Ar.* Sonradan meydana çıkan şeyler (Gİ, KF, KFT, İM)
müte'ahḥir *Ar.* Sonradan gelen, sonraya kalan (İM, MG)
ʿarızī *Ar.* Sonradan olan, dıştan gelen, geçici (Gİ)
étiz bol- Vücut bulmak (CC2)
étiz kèy- Vücut bulmak (CC2)

3.1.7.2. Yok, Yokluk, Yok Olma

yok (1) Yok, mevcut olmayan (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TZ)
yoh Yok, mevcut olmayan (CC2)
ke'l-ʿadem *Ar.* Yok, yokmuş gibi (GT)
ʿadem *Ar.* Yokluk (Gİ, GT)
yoḳluḳ Yokluk (KK)
yamanla- 1. Telef etmek, yok etmek (BM)
kemiş- (II) 2. Mahvetmek, yok etmek (TA)
ḳır- (II) Gidermek, mahvetmek (TA)
çoz- Ortadan kaldırmak (İM)
izāle *Ar.* Giderme (Gİ)

kiderilmeklik Giderme, izale etme (KFT)
helāk *Ar.* Mahvolma (BG, Gİ, GT, İM, KF, MS)
helāket *Ar.* Helak olma (GT)
helaklik *Ar.T.* Mahvolma, helak olma (Gİ, GT, İM)
kiç- (VII) Yok olmak, ortadan kalkmak (İM)
ket- (III) Yok olmak, ortadan kaybolmak (İM)
kit- (II) Yok olmak, ortadan kalkmak (İM)
maḥv *Ar.* Mahv, yok (etme veya olma) (Gİ, GT, KF)
yattur- Telef olmak, mahvolmak (Kİ)
yatur- (II) Telef olmak, mahvolmak (Kİ)
kötürmeklik Yok etme, ortadan kaldırma (CC1)

3.1.7.3. Ortaya Çıkmak, Belirmek

aç- (I) 2. Ortaya çıkarmak (BM, MS)
açıl- (I) 5. Açığa çıkarılmak, ortaya çıkmak (İM)
açın- (II) Açılmak, ortaya çıkmak (İM)
yañrıt- Açığa çıkartmak (BV)
belin- Aşık olmak (Gİ)
belgür- Belirmek, ortaya çıkmak (BV, KFT, Kİ)
bilgir- Belirmek, ortaya çıkmak (MG)

bilgür- Belirmek, ortaya çıkmak (MG)
belgirt- Belirtmek (CC2)
belgürüd- Belirtmek (KFT)
tecellî Ar. Görünme ayan olma, tecelli (GT)
zuhûr Ar. Meydana çıkma (KF, MG)
körin- Görünmek, ortaya çıkmak (BM, Gİ, KF, MG)
körün- Görünmek, ortaya çıkmak (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MG, RH)
közün- Görünmek (MS)
közünmek Görünmek, ortaya çıkmak (DM)
körül- Görülmek (İM)
ķop- (VII) Meydana çıkmak, görünmek (MG)
fāş Far. Meydana çıkarma (GT)
ķopar- (I) Ortaya çıkarmak, meydana çıkarmak (İM)
ön- (I) Ortaya çıkmak, meydana gelmek (CC2)
ķop- (V) Ortaya çıkmak, yetişmek, büyümek (BV, Gİ, GT, İN, KF, Kİ, TZ)
izhâr Ar. Ortaya çıkmak, ortaya çıkarmak (Gİ, İM, KF)
urlaş- Belirme, ortaya çıkma, doğma (TZ)
keşif Ar. Açığa çıkarma (KFT)
ķadarlan- Ar.T. Belirlenmek (İM)

3.1.7.3.1 Belirti, İşaret

nişân (I) Far. Nişan, alamet, iz (BV, CC1-CC2, GT, İM, KFT, Kİ, RH TA, TZ)
‘alâmet Ar. İz, belirti, nişan (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, RH)
işâret (I) Ar. İşaret, iz, belirti (GT, İM, KF, MG, MS)
iz (I) İz, belirti (BV, CC2, İH, Kİ, MG, TZ)
resm (II) Ar. Eser, iz, alâmet (İM)
eser (II) Ar. İz, nişan (GT, İM, KF, MG)
ķaķ- (V) İşaret etmek (Kİ)
ķıp- Göz ucunu kapar gibi işaret çakmak (İH, Kİ)
yolsuz bar- İşaret etmek (BM)
imle- Göz kırpmak, gözle işaret çakmak (İH)
köz ķaķ- gözle kaşla işaret etmek (TZ)
nişânla- Far.T. Nişanlamak, bellik koymak, belgelemek (CC1, Kİ, TA, TZ)
nişânlu Far.T. Nişanı olan (RH)
örgülüg Belirmiş (BV)
mu‘lem Ar. 1. Belirtilmiş (GT)
belgüsiz Belirsiz, işaretsiz (BV)
belgüsüz Belirsiz, alametsiz, işaretsiz (KFT)
ğâyib Ar. 2. Belirsiz, bilinmeyen, gizli (KF)

3.1.7.4. Kayıp, Kaybetme, Kaybolma

ġāyib Ar. 1. Kayıp, göz önünde olmayan (Gİ, GT, İM, KFT, MS)

tas Kayıp, yok olmuş (CC2)

tās Far. (< tās) Kayıp, yok olmuş (GT, İM, KFT)

taş Far. (< tās) Kayıp, yok olmuş (DM, TA)

taş (II) Far. (< tās) Kayıp (DM)

yitik (II) Kayıp, zayi (BV)

yitük Kayıp, zayi (Kİ)

yavu Kayıp (KFT)

zāyi' Ar. Kaybolmuş, yitik, boşa gitmiş (GT, İM, KF)

ġāyiblık Ar.T. Kaybolma, belirsizlik (KFT)

ġāyiblik Ar.T. Kaybolma, belirsizlik (İM)

ġaybet (I) Ar. Kaybolma (Gİ, GT, MS)

itlen- Kaybolmak (CC2)

yava it- Kaybolmak (TA)

yit- (VI) Kaybolmak (İM, Kİ, KK, TA, TZ)

tās bar- Kaybolmak (Kİ)

taş bar- Zayi olmak, kaybolmak (BM)

tās bol- Kaybolmak, zayi olmak (CC2, TZ)

taş bol- Kaybolmak, zayi olmak (TA)

taş eyle- Kaybolmak, zayi etmek (TA)

fevt Ar. Kaybetme, kaçırma (Gİ, GT, İM, İN, KF)

itlet- Kaybetmek (GT)

yitir- Yitirmek, kaybetmek (CC2)

yitür- (III) Yitirmek, kaybetmek (İM)

3.1.7.5. Aramak, Yoklamak

aramaklık Arama (KFT)

çendür- Aramak, taramak (Kİ)

çınkar- İyice aramak (BM, Kİ)

çirt- (I) İnce ince aramak, küçük parçaları seçmek (İH)

elin- Elini sürmek, araştırmak (TA)

ķarmala- (II) Kaybolan bir şeyi bulmak için aramak (TZ)

şıgal- Yoklamak, aramak (TZ)

yoħla- Bir şeyin kayıp olduğunu fark etmek, yokluğunu hissetmek, kaybetmek (CC2)

yoķa- Yoklamak, aramak (TZ)

3.1.7.6. Bulmak

tapuçı Bulucu, bulan (KFT, Kİ)

bul- Bulmak (BM, BV, KFT, MG)

dap- Bulmak (KFT)

tap- (I) 1. Bulmak (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TZ)

tab- Bulmak (CC2)

bulun- Bulunmak (Gİ, MG)

dapıl- Bulunmak (KFT)

tapıl- Bulunmak (Gİ, İM, KF, KFT, MS)

tapul- (I) Bulunmak, kazanılmak (BV, GT, İM)

tañla- (II) Arayıp bulmak, seçmek (CC1-CC2)

tur- (III) Bulunmak (GT)

3.1.8. Madde

mādde Ar. Madde (BV, RH)

3.1.8.1. Saf Madde

zübde Ar. Öz (BV)

tözlik Öz, mahiyet (CC2)

cevher (II) Ar. Öz (RH)

maḥẓ Ar. Katışiksız, saf (İM)

çımçık Halis, sırf (İM)

ḥālīş Ar. Halis, saf (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT)

ḥāş Ar. (II) Saf, halis (GT, KFT, MG, RH)

2. Karışım

mürekkeb Ar. Terkip edilmiş, iki veya daha fazla şeyin karışmasından meydana gelen (BV, KF, MG)

3.1.8.3. Maddenin Halleri

3.1.8.3.1. Katı

ḳattılıḳ Katılık, sertlik (GT)

şalābet Ar. Sağlamlık, sertlik (GT)

ḥaşīnlik Ar.T. Sertlik (İM)

iri (I) Sert (TA)

ḳatı (I) Katı, sert, sağlam (CC1-CC2, DM, İM, İN, KF, Kİ, MS, RH, TA, TZ)

ḳatıḡ (I) Katı, sert, sağlam (BV, MG)

ḳaşḳatı Çok sert, sertleşmiş, katılaşmış (RH)

ḳıya Hırçın, sert (GT)

şulb Ar. Sert, katı (MG)

ḳatı (III) Şiddetli, sert (İM)

ḳatıḡ (III) Şiddetli, sert (İM)

ḳatıraḳ Çok şiddetli (KFT)

şedīd Ar. Katı, sıkı (MG)

sıḳuḳ Sıkık, sıkılmış (BV)

yoḡunraḳ Sıkıca (BV)

ḳoyuḡluḳ Yoğunluk, kesiflik (İM)

ḳoyu Koyu (BV)

ḳoyuḡ Koyu, katı (BV, İM)

sıḳ (I) Birbirine bitişik, sık, yoḡun (BV, DM, İH, İM)

3.1.8.3.2 Sıvı

sıvıḳ Cıvık (İH)

sıvı Sıvı (KF)

3.1.8.3.2.1.Damla

kaatre Ar. Damla, katre (GT, İM, KF)

tamçı Damla (Kİ)

tamçık Damla, damlacık (BM)

tañla Damla (Gİ, İM, KF)

tañla (II) Damla (BV)

tamzum Damlatılmış bir damla (Kİ)

tamızık Damla, damlacık (CC2)

damın- Damlamak (İH)

tamız- Damlatmak (BV, İM)

tamuz- Damlatmak (BV, İM)

tamzır- Damlattırmak (BV)

tamzur - Damlattırmak (İM)

tañzur- Damlattırmak (BV)

3.1.8.3.3. Gaz

buğ Tencere kaynarken çıkan buhar (Kİ)

3.1.8 4. Maddenin Hal Değişimleri

3.1.8.4.1. Donma

buzla- 1. Donmak, buzlanmak (İM)

buzlan- Buzlanmak, buz tutmak (GT)

buy- (I) Soğuktan donmak (İH)

3.1.8.4.2. Erime

eri- 1. Erimek (BV, Kİ, TZ)

ir- (V) Erimek (TZ)

iri- Erimek (BV, CC2, İM)

ez- (II) Erimek, eritmek (KK)

iz- (II) Erimek, eritmek (TZ)

erid- Eritmek (KFT)

erit- Eritmek (BV)

ezdür- Eritmek (TA)

irit- Eritmek (BV)

sızdur- Eritmek (BM, Kİ)

sızırul- Eritilmek (KFT)

sesi- Erimek (BV)

3.1.8.4.3. Katılaşma

kat- (II) Katılaşmak, katı olmak (İH, TZ)

katıl- (III) Katılaşmak (Kİ)

katılan- Katılaşmak (Kİ)

tiren-Katılaşmak, sertleşmek (CC1)

koyul- (III) Koyulaşmak (İM)

3.1.8.4.4. Buharlaştırma

kayna- Kaynamak (BM, BV, CC2, İM, Kİ, MG, RH, TZ)

çoğra- Kaynamak (Kİ)

3.1.8. 5. Maddenin Değişim Isısı

3.1.8.5.1. Isı Alma

ısın- Isınmak (KFT)

isi- Isınmak (Kİ, TZ)

isin- Isınmak (İM, TZ)

issin- Isınmak (CC1)
ısd- Isıtmak (RH)
isit- Isıtmak (BV)
isittir- Isıttırmak (Kİ)
tarat- (I) Isıtmak; sıcak olmak (Kİ)
bizgek Soğuk ısıtma (Kİ)

3.1.8.5.2. Isı Verme

safu- Soğumak (İM)
sovi- Soğumak (Kİ)
sovu- Soğumak (BV, İM)
savut- Soğutmak (İM)
şavuṭ- Soğutmak (KK)
sovut- Soğutmak (TA, TZ)

3.1.9. Ateş

3.1.9.1. Ateş, Kıvılcım, Köz

nār Ar. Ateş (GT)
od Ateş (Gİ, KF, KFT, TA)
ot (I) Ateş (BM, CC1-CC2, DM, İM, İN, Kİ, TA)
alev *Far.* Alev (BV)
örtli Alevli, ateşlenmiş (CC2)
örtlik Ateşli, alevli (CC2)
yalın (II) Yalın, alev (CC1-CC2)
uçkun Kıvılcım (CC2, İH)
kıgılçım Kıvılcım (TZ)
ışkun Kıvılcım (TZ)
koğan Kıvılcım (TZ)
kor (II) Ateş közü, kor, külün altın-

daki ateş (TZ)
köz (II) İyice yanmış kömür, köz (BM, GT, İM, TZ)
közlen- (Ateş) közlenmek (GT)
ürgür- Parlatmak, alevlendirmek (İH)
ışır- Alevlendirmek, ateşi canlandırmak (CC2)
tañış- Kızarmak, ateşlenmek (CC2)
köse- (II) Ateşi parlatmak, karıştırmak (İH)
küse- (I) Ateşi karıştırmak (Kİ)
kız- 1. Ateşte ısıtmak, kızdırmak, sinirlendirmek (CC2, İM)
kızır- Kızarmak, parlamak (CC2)

3.1.9.2. Yakacak, Yanma

cıra *Far.* (II) Tutuşturucu (TZ)
haṭablıq Ar.T. Odun (KFT)
odın Odun (Gİ)
odun Odun (DM, Gİ, TA)
otun Odun (BM, GT, İM, Kİ, TZ)
darāme Ar. Ucu ateşli kuru ot veya odun (BM)
çevçen Ucu ateşli ağaç (Kİ)
iksü Ucu yanmış odun; iyice yanmamış ve zehirli gaz çıkaran kömür (İH)
çotuk Dalın kesilen yeri, talaş, süprüntü (İH)
yanğuç Yonga, talaş (TA)
köy- (VI) Yakmak (İM, KFT)
köndür- (I) Yakmak (BV)

yağ- (I) Yakmak (BV, GT, İN, Kİ)
yandır- (II) Yakmak, yandırmak (TZ)
yandur- (I) 1. Yakmak, yandırmak (BM, BV, İM, KF, Kİ, TA, RH)
kızdır- (I) Yakmak, kızdırmak (Kİ, TA, BM, BV, Gİ, KF, KFT)
kızdur- Yakmak, kızdırmak (BM, BV, Gİ, KF, KFT)
köydür- Yakmak (BV, İM)
köyündür- Yakmak (KFT, Kİ, RH, TA, TZ)
küydür- Yakmak, tutuşturmak (CC1, GT)
köydürül- Yaktırılmak (İM)
yağıl- Yakılmak (Kİ)
örte- Yakmak (GT, TA)
yulmala- Kavurmak, yakmak (CC2)
yan- (I) Yanmak (BM, GT, Kİ, TZ)
köyin- Yanmak (BM)
köyün- Yanmak (BV, Kİ)
köy-(I) Yanmak (BV, TZ)
küy- (II) Yanmak (GT)
gür gür yan- Ateşin gürleyerek yanması (İH)
harla- Har har yanmak (İH)
köynük Yanık, yanmış (İM, Kİ)
köyük Yanmış, yanık (TZ)
köyülmüş Yanmış, yanık (TZ)

3.1.9.3. Kurum, İs, Duman

kurum Kurum, is (İH)
ças Duman (TA)

dütün Duman (Gİ, KF, Kİ)
tütün (I) Duman (BM, CC1, DM, GT, İM, Kİ, TZ)
tütgen Duman (CC2)
tütünle- Tütsülemek, dumanlatmak (RH, TA)
tütüz- Tüttürmek (BV)
dun- İslenmek, kararmak, donuklanmak (İH)

3.1.9.4. Sönme

seyün- Sönmek (Kİ)
sön- (II) Sönmek (GT)
söyün- (II) Sönmek (Kİ)
seyündür- Söndürmek (TA)
siyündür- Söndürmek (KF)
söndür- Söndürmek (CC1, GT, İM)
söyündür- Söndürmek (Gİ)
söyündür- (II) Söndürmek (KF, Kİ)
sövündür- (II) Söndürmek (TZ)
kül Kül (BM, BV, DM, GT, İM, KFT, Kİ, KK, RH, TA, TZ)
küllük Kül dökülen yer (Kİ)

3.1.10. Ses

āvāz *Far.* Avaz, ses, seda (BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KK, MG)
elhān *Ar.* Sesler (GT)
saz (III) (< *Far.* sāz) Seda, ses (CC1)
ses Ses (İH)

ün (I) Ün, ses (CC1, GT, İM, KFT, Kİ, KK)

halk (II) Ar. (Güzel) ses (GT)

inildü İnilti, ses (MG)

yanķu Yankı, akis (İH)

yañlan- Yankılanmak, tınlamak (CC2)

lehce Ar. Lehçe, konuşma dil anlamına gelen bu kelime Gülistan Tercümesi'nde "ses" anlamında kullanılmıştır (GT)

Dāvūdī Ar. Davut peygamberin sesi gibi gür ve yankılı (GT)

3.1.10.1. Yansıma Sesler

piş Çağırma sesi (CC2)

karp (yansıma ses) Pat (CC2)

şak (yansıma ses) Şak, yüksekte düşme sesi (CC2)

çığлда- Gıcır gıcır etmek (İH)

çığıltı 1. İnce ses, çıgık (İH)

çınşa- Hışıldamak (İH)

fıkırda- Fıkırdamak, fıkır fıkır yapmak (İH)

fır fır Yelin eserken çıkardığı ses (İH)

fışılı Fış fış ses çıkarmak (İH)

ğuldura- Karnı gur gur yel sesi vermek, guruldamak (İH)

güldürde- Güldür güldür ses vermek (İH)

gümbürtü Davul gibi şeylerin sesi (İH)

güpür güpür Gümbür gümbür ses vererek (İH)

hıjıldı 1. Hışılı, göğsün hış hış ötmesi (İH) 2. Rüzgardan ağaçların hışırdaması (İH)

hırıla- Hırıltılı ses çıkarmak, hırılı çıkarmak (İH)

ıķşa- Kapı ve benzerinin açılma ve kapanmasından ses çıkarmak (Kİ)

ķaldıra- (I) Kuru bir şey karıştırıldığında kaldır kaldır ses çıkmak (İH)

ķıçırtı Gıcır gıcır etme sesi (İH)

ķıģşa- Kağış kağış ses çıkarmak, çıkıldamak (İH)

ķıldıra- Teker vb. şeylerin yol üzerinde kıldır kıldır ses vermesi (İH)

ķürle- Gürlemek (Kİ)

ķütle- (II) Küt etmek, küt diye ses çıkarmak (Kİ)

şavul- (I) Ses çıkarmak (Kİ)

sovuşla- Yavaşça ses vermek (TZ)

şakla- (I) Şak sesi çıkarmak (İH)

şatlan- Parmak çatlatmak, şık şık ses çıkarmak (TZ)

şingla- Çınlamak (TZ)

şınķirt Şingirtı, şingirdama (İH)

şıpıldı- Yavaşça ses vermek (TZ)

şibülde- Yavaşça ses vermek (TZ)

şorultu Bir kaba dökülen suyun, sütün çıkardığı ses (İH)

taķırda- Tıkırtı yapmak, tak tak ses çıkarmak (İH)

tanğırda- Tın tın ses çıkarmak (İH)

tıngla- Çınlamak (TZ)
fafla- Sıkıntıdan pof pof etmek (İH)

3.1.10.2. Çıgılık, Feryat, İneleme

huvār *Ar.* Çıgılık (BV)
ğuriy *Far.* (< ğıriv) Bağrışma, çıgılık (GT)
ķışķır- Bağırmak, çıgılık atmak (KK)
çav (II) Feryat, seda, ses (Kİ)
fiġān *Far.* Feryat, figan (GT)
efġān *Far.* İneleme, feryat (GT)
feryād *Far.* Feryat (GT)
āh *Far.* Feryat, ah (Gİ, GT, İM, KF RH)
nāle *Far.* İneleme (GT)
anra- Haykırmak, inlemek (İH)
ulu- (III) Ulumak, feryat etmek (TZ)
iñle- İnelemek (Kİ, TZ)
iñilde- İnelemek, ahlayıp vahlamak (İM)
yiñilde- İnildemek, ses çıkarmak (MG)
sonķulda- İnelemek, ıklamak (İH)
nālān *Far.* İnleyen (GT)

3.1.10.3. Gürültü

vāveylā *Ar.* Gürültü (İH)
çov Gürültü (CC2)
çuĥ Gürültü, patırtı, şamata (CC2)
bura- Gürültü yapmak (TZ)

çaldıra- Tepinmek, gürültü, patırtı yapmak (İH)

çovlan- Gürültü etmek (CC2)
çuvla- Gürültü, patırtı etmek (CC2)
çuvlu- Gürültü, patırtı etmek (CC2)
çoġu kıl- Yıgılmak, bağırmak çağırarak, gürültü yapmak (İH)
çoġı kıl- Yıgılmak, bağırmak çağırarak, gürültü yapmak (İH)
çoġu- Toplanmak, gürültü yapmak (İH)
çoġı- Toplanma, gürültü yapma (İH)
kébensi- Gürültü etmek, güremek, çınlamak, ötmek (CC2)
kürkül- Gürültü etmek (TZ)
ķatı (IV) Sesli, gürültülü (MS)
yanşak Gürültücü (İH, TZ)
yanşıķ Gürültücü (TZ)

3.1.10.4. Sessiz, Sakin

aķrın Yavaş, sakin, sessiz (CC1, MG, TZ)
arķın Yavaş, sakin, sessiz (MG)
arķun (I) 1. Yavaş, sakin, sessiz (BV, CC1, Gİ, GT, İH, İN, KF, Kİ, MG, RH)
tap tik Sessiz, sakin (İM)
tım Sakin, sessiz (CC1)
tın (I) Sessiz, sakin (CC1)
tik (IV) Sessiz, sakin, hareketsiz (GT, İM, MG)
tik yüri- sessiz olmak (TA)

3.1.11. Koku

ıylamak Koku (CC1)

koğu Koku (Gİ, KF, KFT, MS)

korkmak Koku (CC1)

rāyihā *Ar.* Koku (GT, MG)

yıdığ Koku (İM)

yi Koku (TA, TZ)

iyi Koku (İM)

iyi (III) Koku (Kİ)

yıdığlık Kokulu (İM)

koğ- Kokmak (KFT, Kİ, TZ)

koğsu- Kokmak (TZ)

koğu- Kokmak (TZ)

ıy- (I) Kokmak (CC2)

iyi- Kokmak, koku yayılmak (BM, Kİ)

iyi-Kokmak (BV)

anber *Ar.* Güzel koku (GT, İM)

buru- Misk kokmak (Kİ)

bağıs- Kokmak, bozulmak (Kİ)

bağşat- Kokmak, bozulmak (BM)

kağsı- Kokmak, bozulmak (TZ)

sası- Çürük kokmak, fena kokmak (CC1-CC2)

3.1.11.1. Güzel Kokulu Maddeler

ııb *Ar.* Güzel koku, güzel kokulu nesne (Gİ, TM, KF, KFT)

kin Misk kokusu (Kİ)

kinkine Miskçeğiz (Kİ)

ıbar Misk (BM)

ıpar Misk (BM, CC1, TZ)

ıpar Misk (Kİ)

yıpar Misk (TA)

müşk *Far.* Misk (BV, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ)

misk *Far.* Misk, bir cins ceylanın göbeğinden çıkarılan güzel kokulu bir madde (BV, GT, İM, KFT, RH)

ğaliye *Ar.* Misk ve amberden yapılmış güzel kokulu siyah bir macun (RH)

buğür *Ar.* Tütsü (BV, İM)

kondrak (< *Far.* kondrak) Tütsü (CC1)

timeam (< *Lat.* thymiamma) Buhur, tütsü (CC2)

dütünle- Tütsülemek (RH)

buğlat- Tütsülemek (TZ)

buğürle- *Ar.T.* Tütsülemek (BV, İM)

3.1.11.2. Kötü Koku, Kötü Kokulu

ıyı Pis koku (CC1, GT)

ıymış Kokan, pis kokulu (CC1)

sası Sası, kokmuş (CC, Kİ)

sasığ Kötü kokan (TZ)

yıdığ Kötü kokan her şey (BV)

yıyı Pis koku (CC2)

3.1.12. Işık

3.1.12.1. Işık, Aydınlık, Parlaklık

aydın 1. Işık, aydınlık, parlak (GT, TA)

aydınlığ Aydınlık, parlaklık (KF)

aydınlık Aydınlık, parlaklık (DM, Gİ, GT, TZ)

ğurre Ar. Parlaklık (İM)

ışık Işık, aydınlık, parlaklık (TZ)

ışık Işık, aydınlık, parlaklık (BM, Kİ, TZ)

kuyaş 2. Işık, aydınlık (TA, TZ)

münir Ar. Aydınlık veren, parlak (GT, İM)

nür Ar. Nur, aydınlık, parlaklık (Gİ, GT, İM, KF, MS)

nürü Ar.T. Aydınlık, parlak (KF)

rüşen Far. Aydın, parlak (GT)

şavk Ar. Işık (İH)

tāb Far. Işık (GT)

yarağ 2. Işık (TZ)

yariğ Işık, aydınlık (CC1-CC2)

yariğ (I) Işık, aydınlık (CC2, TZ)

yaruğ Aydınlık, ışık, parlaklık (CC1, KFT)

yaruğ (V) Işık, aydınlık (BV)

yariğlık Aydınlık, ışıklı, parlaklık (CC2)

yariğlik Aydınlık, ışıklı, parlaklık (CC2)

yaruğluk Parlaklık, nur (İM)

yariğ (I) Parlaklık, parıltı (CC2, TZ)

aydınlı- Aydınlatmak (TZ)

yış- Parlamak (Kİ)

balğ- Parlamak, ışıdamak (Kİ)

nür kı- Aydınlatmak (Gİ, GT, İM, KF, MS)

nürlandur- Ar.T. Aydınlatmak (Gİ, İM, KF)

şırağlan- Far. T. Aydınlanmak (TZ)

yağtu Aydınlık, ışık, nur (Kİ)

yandır- (I) 2. Işık yakmak (CC1)

yari- 1. Aydınlanmak, ışımak (İH) 2. Parlamak (Kİ)

yariğ- Aydınlatmak, nurlandırmak (CC2)

pus (III) Güneş ışığı tellerinde görülen pus (TZ)

3.1.12.2. Işığ Olmayan, Karanlık

ğarağlık Karanlık (Gİ, KF)

ğarağlık Karanlık (KF)

ğarağ Karanlık (TA)

ğarağ Karanlık (CC2, TZ)

ğarağ Karanlık (CC1, GT, İM)

ğarağuluk Karanlık (GT, İM)

ğaranı Karanlık (BM)

ğaranu Karanlık (BV)

tüneğ Karanlık (KF)

zulumāt Ar. Karanlık (GT)

ğaranı- Karanlık olmak (TZ)

ğaraldu (II) Karaltı, gölge (Kİ)

tonuğ (II) Donuk (TZ)

3.1.12.3. Gölge

köledge Gölge (KFT)

kölege Gölge (CC2, MS)

kölek Gölge, ağaç vb. gölgesi (TA, TZ)

köletke Gölge (GT)

kölge Gölge (DM, Gİ, GT, KF, TA)

kölgey Gölge (BM, Kİ, KK)

kölige Gölge (BV, İM)

töletke Gölge (TZ)

botañ (< Moğ. budañ) Gölge (CC2)

köledgelen- Gölgelemek (KFT)

köligelen- Gölgelemek (İM)

3.1.12.4. Işık Yanıtmacı, Serap

sağum Serap, ılgın (İM, TA)

sağım Serap, ılgın (TZ)

3.1.13. Renkler

levn Ar. Renk (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, RH)

rang (<Far. rang) Renk, boya (CC1)

reng Far. Renk (GT, RH)

şıray Renk (TZ)

em (II) Renk, yüz rengi (Kİ)

levünli Ar.T. Renkli (RH)

renglü Far.T. Renkli (RH)

3.1.13.1. Renk Çeşitleri

3.1.13.1.1. Siyah

benek Siyah nokta (Kİ)

esved Ar. Siyah (BV)

ğara (I) Kara, siyah (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

ğara yağız esmer, kara yağız (İH, KFT, Kİ, KK, TA)

ğara yağuz esmer, kara yağız (TZ)

ğara yavuz esmer, kara yağız (TZ)

ğaranul Karaya çalan, siyaha benzer (RH)

sevād Ar. Karalık (KFT)

ğabğara Kapkara, simsiyah (DM, KK, TA)

ğapğara Simsiyah, kapkara (Kİ)

kararak Daha kara, çok kara (CC2)

3.1.13.1.2. Kahverengi

çil (II) At tonlarından konur renk (İH)

doru (I) Koyu kahverengi, hurma rengi (İH)

toğru Doru renk (TZ)

torı Koyu kahverengi, hurma rengi (DM)

toru Koyu kahverengi, hurma rengi (Kİ, TZ)

toru Koyu kahverengi, hurma rengi (TA)

esmer Ar. Buğday renkli (MG)
boday emlü buğday renkli (KF)
dargıl Koyu krem rengi (İH)
ķonur Kumral, krem rengi (İH)
ķumral Kumral (Kİ)
ķovu Toprak, toz rengi (Kİ)
ķuba Toprak rengi (Kİ)
ķola Açık kahverengi (İH)
ķula (I) Koyu kahverengi, siyahla karışık sarı (İH, TA)
yağız 1. Kahverengi, esmer (GT, İH, TA)
yağız 3. Atlarda meşhur bir renk (GT, Kİ)
yovuz Yağız, kahverengi, esmer (TZ)

3.1.13.1.3. Beyaz

ağ (I) Ak, beyaz (BV)
ağ Ak, beyaz (CC2)
aķ Ak, beyaz (BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA)
aķça (I) Akça, beyazca (CC2)
akça Beyaz, beyazımsı (CC1)
aķlık Beyazlık, aklık (CC1)
aķlık Beyazlık, aklık (İM)
apaķ Bembeyaz (DM, KK, TA)
appaķ Bembeyaz (DM, İM, Kİ, KK, RH)
ķımaķ Bembeyaz (Kİ)
ebyāz Ar. Çok beyaz, fazlasıyla beyaz (RH)

ķeper (II) Beyaz benekli (TA)

3.1.13.1.4. Kırmızı

aķmer Ar. Kırmızı (BV)
al (I) 1. Al renkli, kızıl, kırmızı (CC1-CC2, İH, RH, TA)
ķamrā Ar. Kırmızı, kızıl (GT)
kırmızı (<Ar. ķirmizī) Kırmızı (CC1)
eygır (II) Yanık kırmızı (TA)
yeñ (II) Kırmızılık, kırmızı (DM)
ķıbķızıl Kıp kırmızı (DM, KK, TA)
ķıpķızıl Kıp kırmızı (Kİ)
ķızıl Kızıl, kırmızı (BV, CC1, DM, Gİ, GT, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
ķızılķa Kırmızıca, kırmızıya çalar (DM, Kİ)
ķu‘al Ar. Kızarık (BV)

3.1.13.1.5. Mavi

ķök (I) Mavi (BV, CC1, DM, İM, Kİ, KK, RH)
ķöbķök Masmavi, gömğök (Kİ, KK)
ķömķök Masmavi, gömğök (DM, Kİ, KK)
ķöñķök Masmavi, gömğök (DM)
ķözķök Gömğök, masmavi (TA)
ķünķök Gömğök, masmavi (DM)
kabut (< Far. kabūt) Mavi (CC1)

3.1.13.1.6. Yeşil

evrek (II) Yeşil (Kİ)
yaşıl Yeşil (CC1, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
yeşil Yeşil (DM, KFT, RH)
ihdir Ar. Yeşil renkli (BV)
kökçe Yeşil, yeşil renkli (CC2)
hadrā Ar. Yeşil, yeşillik (BV)
hazrā Ar. Yeşillik (GT)
yaşillık Yeşillik (CC1)
yeşillik Yeşillik (DM)
yabyaşıl Yemyeşil (KK)
yamyaşıl Yemyeşil (Kİ, KK, TA)
yapyaşıl Yemyeşil (Kİ)
yemyeşil Yemyeşil, çok yeşil (DM)

3.1.13.1.7. Sarı

ʿaşfer Ar. Sarı, uçuk benizli (BV)
sarı (I) Sarı (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, RH, TZ)
şarı Sarı (KK)
sarığ Sarı (BM, İM, MG)
saru (I) Sarı (KFT, MS, RH, TA)
şaru Sarı (DM, TA)
şabşarı Sapsarı (DM)
şabşaru Sapsarı (TA)
sapsarı Sapsarı (BV, Kİ)
sarışın Sarışın (Kİ)
şaruşın Sarışın (KFT)
şaruça Sarımtırak (DM, Kİ)
şaruça Sarımtırak (DM, Kİ)

şaruluğ Sarılık (RH)

şaruluğ Sarılık (RH)

kuv (I) Soluk, uçuk sarı (CC2)

3.1.13.1.8. Gri

uy Kül rengi (TA)

oy (II) Kül rengi (TA)

boz Boz, beyaz (KFT, KK, RH, TA, TZ)

bozak Boz (CC1)

3.1.13.1.9. Pembe

gülgün Far. Gül renkli, pembe (GT)

verdī Ar. Gül renkli (RH)

3.1.13.1.10. Diğer renkler

mor Mor renk (İH)

naranci (< Far. nārancī) Narenci, portakal rengi (CC1)

jengār Far. Küflenmiş renk, bakır rengi (İH)

3.1.13.1.11. Karışık Renkli

ala (I) Benekli, alaca (CC1, GT, İM, KK, TZ)

alabula Alaca bulaca (TZ)

alaça (I) Ala renkli, alaca (CC1, DM, TA, RH)

alçal Ala renkli, çil (TA)

kulan (III) Ala, alaca (CC2)
alan Alaca (CC1)
kulan alan Alaca, alaca bulaca (CC1)
alan kulan Alacalı, alaca bulaca (CC1)
bulaca Alaca, bulaca, karışık renkli (DM)
çal Ala renkli, çil (TA)
ķongur (II) Üstü kırmızı altı beyaz (TA)
elvān Ar. Renkli, rengârenk (GT)
ķuzah Ar. Renk renk çizgi (İM)

3.1.13.2. Renk Değişimleri

şırayı kayıt- rengini atmak (TZ)
sol- Solmak, rengini atmak (BV, GT, İH)
sovul- Solmak, rengini atmak (TZ)
ayna- Rengi değişmek, rengi atmak (İH)
ķaraęa ur- Kararmak (MG)
ķarar- Kararmak (BV, GT, İH, İM, KF, KK, RH, TZ)
ķubar- Bozarmak, benzi toprak ve toz rengine dönmek (Kİ)
ķızar- Kızarmak, rengi kırmızı olmak (Kİ, MG, RH, TZ)
ķızıl- Güneşten kızarmak (TZ)
ağart- Ağartmak, beyazlatmak, rengini soldurmak (TZ)
ağar- 2. Ağarmak, beyazlamak (Kİ, RH, TZ)

ağar- 2. Ağarmak, beyazlamak (KK)
yaşar- (I) Yeşermek, yeşillenmek (GT, Kİ)
sarar- Sararmak (RH, TZ)
saręar- Sararmak (TZ)

3.1.14. Şekiller

şekl (II) Ar. Şekil, biçim (GT)
şüret Ar. Biçim, tarz, şekil (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
vücüh Ar. Vecihler, biçimler, şekiller (İM)
maana (< Far. māna)2. Şekil, tarz, biçim (CC1)
şuretlen- Ar.T. Şekillenmek, biçimlenmek (İM)
vech (II) Ar. Tarz, üslup, şekil (İM, MG)

3.1.14.1. Düz, Yassı

düz Düz, doğru (KF, Kİ, İN, RH)
tüz Düz, doğru (BV, CC1-CC2, GT, KFT, MG, RH)
keğaz Düz (TA)
tam (IV) Düz olan nesne (TZ)
müstevī Ar. Düz, her tarafı bir (MG)
müstaķīm Ar. Doğru, düzgün, dik (Gİ, GT, KF)
tuvra Eğri olmayan, doğru (CC2)
togru Düz, doğru (CC1)

toğru 2. Doğru, döz, eğri olmayan (İN, Kİ)

düpdüz Dümdüz (İN, Kİ)

tüptüz Dümdüz (İM)

tüzrek Daha döz, dümdüz (CC2)

yaşşılık Yassılık, düzlük (Gİ, KF)

yassı (I) Sayfa hâlinde döz, yassı (BV, DM, Gİ, İH, İN, KF, Kİ, MG, TZ)

yas (II) Yassı (TZ)

tumak Kesik, küt, kısa, yassı, basık (CC2)

yağruğ Düzgün, pürüzsüz, fasih (İH)

3.1.14.1.2. Eğri

egri (I) Eğri (İN, KFT, TA, RH)

igri Eğri (GT, MG)

yirmik Eğri, eğrilmiş (TZ)

arkrı Eğri, meyilli, eğri büğrü (CC2)

arđuru Eğri, meyilli, eğri büğrü (MG)

arđuru Eğri, meyilli, eğri büğrü (İM)

kamov Eğri, çarpık, büküm, kıvrım (CC2)

çırmış Sarılmış, dolanmış, bükülmüş (CC2)

büker (I) Bükülmüş şey (Kİ)

bükrün Büküm, büküm yeri (BV)

bükün Büküm, büküm yeri (İM)

bükrü Eğri, eğri büğrü (CC2)

māyil (II) Ar. Eğik, eğilmiş (MG)

kıñır (I) Eğri, büğrü, kambur (CC2, TZ)

bora Bükülmüş vaziyette (İN)

kat (IV) Büküm, kat (KF)

yensig Yanlamasına (TZ)

3.1.14.1.3. Dörtgen

çumalı Dörtgöl (TZ)

dörtkül Dört köşeli, dörtgen (İN, TZ)

törtgöl Dört köşeli, dörtgen (BV)

törtkil Dört köşeli, dörtgen (İM)

törtkül Dört köşeli, dörtgen (CC1)

murabba‘ Ar. Dörtlü, dört köşeli (BV, Gİ, KF, MG)

terbī‘ Ar. Dört köşeli (MG)

3.1.14.1.4. Yuvarlak, Çember, Daire, Yumru

çember Far. Çember, yuvarlak şey (İH)

çenber Far. Çember, değirmi, yuvarlak ağaç, demir (İH)

halaka (I) Ar. Halka, çember, yüzük (KFT, MG)

halha Ar. (< halka) Halka, yüzük (CC2)

halka (I) Ar. Halka, çember (BV, CC1, İN, İM, MG)

çevrüm Daire (KFT)

dāyire (I) Ar. Daire (BV)

devāyir (I) Ar. Daireler (BV)

değirmi Değirmi, yuvarlak (KFT, RH, TZ)

tēgirme Değirmi, yuvarlak (CC1)

teğirmi Değirmi, yuvarlak (İM, RH)
teyirmi Yuvarlak, değirmi (Kİ)
tigirmi Değirmi, yuvarlak (BV, MG)
döngel Yuvarlak, kozalak gibi dönen şey (İH)
ķurş Ar. Yuvarlak (İM)
muza Yusuvarlak, ufak tefek (İH)
müdevver Ar. Yuvarlak (BV, İN, MG)
yumrı Yuvarlak, yumru (DM, TZ)
yumru Yuvarlak, yumru (MG)
yuñalak Yuvarlak (CC2)
tögerik Değirmi, teker (TZ)
dolamaç Dolambaç (İH)
tobalak (I) Toparlık (CC2)
çemül- Yuvarlamak (BM)
degrin- Değirmi olmak (TZ)
yumur- (II) Yumrulamak (TZ)
yumurla- Yuvarlak hâle getirmek (MG)
yumurlat- Yuvarlamak, yuvarlak hâle getirmek (TA)
yuv- (II) Yuvarlamak (İH)
yuvala- (II) Yuvarlamak (TZ)
digril- Tekerlek gibi dönmek, yuvarlanmak (İH)
dolan- 2. Daire şeklinde çevrilmek (İH)
yumğaklı Yumru (TZ)
tomal- Kızın memesi yumrulamak (İH)
yumakla- Yumrulamak (TZ)
yumğaklan- Yumrulanmak, yumaklanmak (TZ)

yıgrıl- (II) Çekilmek, büzülme, tortop olmak (İH)
yırl- Büzülme, buruşmak (CC2)

3.1.14.1.5. Çatallı

ayrı (II) Çatallanmış, iki çatal olan (CC2)
ayru Çatallanmış, iki çatal olan (MG)
ayrıç İki çatallı olan ok, yol, tahta vb. (Kİ)

3.1.14.1.6. Ağ Şeklinde

müteşebbek Ar. Ağ gibi olmuş (BV)
teşebbük Ar. Ağ şeklini alma (BV)

3.1.15. Sayılar

aded Ar. Sayı, adet (Gİ, İM, KF)
kemmiyet Ar. Sayı (Gİ)
şagaş Sayma, sayış, sayı (Gİ)
şakış (mec.) Hesap (GT)
sağış (I) Sayı, hesap (BM, DM, GT, KFT, Kİ)
şagış Sayı, hesap (DM, TA)
san Sayı (CC1, GT, İM, MG)
şanamak Sayı (TA)
şaymak Sayı, adet (DM)
tök (II) Tane (TZ)
dâne (I) Far. Tane (BV, Gİ, GT, İM, KF)
dene Far. (< dâne) Tane (KFT, TZ)

tene Far. (< dāne) Tane (DM, TZ)

ḥubūb Ar. Taneler (KFT)

maḥsūb Ar. Sayılmış (İM)

idi (Bugünkü manasında) adet (Kİ)

tiki Çift (TZ)

şef'a Ar. Çift, tek olmayan (Gİ, Kİ)

tōki Çift (TZ)

f.

sa- Sayı saymak (Kİ)

şay- Saymak, hesaplamak (BM, DM, Gİ, İM, KF, KK, MS, TZ)

şağışla- (III) Saymak, hesaplamak (DM, KK)

şağışla- Saymak, hesaplamak (TA)

şağışla- Hesaplamak (GT)

sana- Saymak, hesaplamak (CC1, İM, KFT, Kİ, MG, TZ)

şana- Saymak, hesaplamak (TA)

sanal- Sayılmak (İM, KFT)

sanan- Sayılmak (İM)

ḥisāb Ar. Hesap sayma (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS, RH)

ḥisāblān- Ar.T. Hesaplanmak, sayılmak (İM)

3.1.15.1. Doğal Sayılar

bir Bir (sayı) (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

iki İki (sayı) (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH)

ikki İki (sayı) (BM, GT, TZ)

eki İki (sayı) (CC1, KF)

ekki İki (sayı) (CC1)

yekki İki (sayı) (DM)

yiki İki (sayı) (TA)

üş Üç (sayı) (DM, KK)

üç (I) Üç (sayı) (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)

dörd Dört (sayı) (KF)

dört Dört (sayı) (CC2, DM, Gİ, GT, İN, KF, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

dörüd Dört (sayı) (KFT)

dörüt Dört (sayı) (KFT)

tört Dört (sayı) (BM, BV, CC2, GT, İM, Kİ, MG)

türt Dört (sayı) (İN)

beş Beş (sayı) (CC2)

beş Beş (sayı) (KK)

biş Beş (sayı) (BM, BV, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)

altı Altı (sayı) (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)

yedi Yedi (sayı) (Gİ, KF, Kİ, KK, TZ)

yeddi Yedi (sayı) (BM)

yeti (III) Yedi (sayı) (CC1-CC2, DM, KF, TA)

yetti (II) Yedi (Sayı) (DM, Gİ, Kİ)

yidi Yedi (sayı) (GT, İN, KF, KFT, MS, RH)

yiti (I) Yedi (sayı) (BV, İM, MG)

seb'a Ar. Yedi (GT)

sikiz Sekiz (sayı) (MS)
sêgiz Sekiz (sayı) (CC2)
sekiz Sekiz (sayı) (BV, DM, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
sekkiz Sekiz (BM, GT)
doğuz Dokuz sayısı (KF)
doğuz Dokuz sayısı (Gİ)
tağuz Dokuz (sayı) (DM, TZ)
toğuz Dokuz (sayı) (BM)
toğğuz Dokuz (sayı) (BM)
toğuz Dokuz (sayı) (BM, BV, GT, İM, İN, MG, MS)
toğuz Dokuz (sayı) (KK, TA)
togus Dokuz (CC2)
van On sayısı (DM)
on On (sayı) (BM, BV, GT, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
igirmi Yirmi (sayı) (Gİ, KF)
yigirmi Yirmi (sayı) (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA)
otuz Otuz (sayı) (BM, BV, CC2, DM, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
oğuz Otuz (sayı) (KK)
kırk Kırk (sayı) (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
elig Elli (sayı) (İM)
elli Elli (sayı) (BM, Gİ, KF, Kİ, KK, TA, RH, TZ)
ellig Elli (sayı) (BV)

ilig Elli (sayı) (İM, MS)
illi (I) Elli (sayı) (GT, İM)
illig Elli (sayı) (MG)
yelli Elli (sayı) (DM)
altmış Altmış (sayı) (BM, DM, GT, İM, KF)
altmış Altmış (sayı) (Gİ, KK)
altmış Altmış (sayı) (CC2, TA)
atmış Altmış (sayı) (TZ)
yetmiş Yetmiş (sayı) (BM, DM, Gİ, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
yitmiş Yetmiş (sayı) (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
seksen Seksen (sayı) (BM, DM, Gİ, İM, KF, KFT, KK, MG, TA)
toğsan Doksan (sayı) (BM, BV, DM, GT, İM, Kİ, TZ)
toğşan Doksan (sayı) (DM, KK, TA)
toğzan Doksan (sayı) (KK)
yüz (I) Yüz (sayı) (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
min (II) Bin (sayı) (BV, DM, GT, İM, KFT, MG, TA, TZ)
miñ Bin (sayı) (BV, CC2, GT, İM, KFT, MG, TZ)
biñ Bin (sayı) (Gİ, KF)
bin Bin (sayı) (BM)
dümen Tümen, on bin (Kİ)
tümen 1. On bin (BV, CC2, Kİ, KK)
2. Binlerce, pek çok (GT)
yüz miñ Yüz bin (CC2)

3.1.15.2. Sıra Sayıları

birinçi Birinci (RH)

birinği İlk, birinci (KK)

burunğı Birinci, ilk (CC1)

burunķı Birinci, ilk (BV)

ikinçi (I) İkinci (BV, İN, KFT, Kİ, KK, MG, RH)

ekinçi İkinci (CC1-CC2)

ikinçileyin İkinci olarak (RH)

üşinşi Üçüncü (KK)

üçünçü Üçüncü (İH, RH)

üçünçi Üçüncü, (BV, CC1-CC2, KF, Kİ)

dördünçi Dördüncü (KFT)

dördünçü Dördüncü (RH, İN)

törtünçi Dördüncü (CC1-CC2)

hāmıs Ar. Beşinci (Gİ, KF, KFT)

bişinçi Beşinci (KFT, İN, RH)

beşinci Beşinci, beşinci sırada (TZ)

beysinçi Beşinci, beşinci sırada (KK)

yitinçi Yedinci (BV)

sekizinçi Sekizinci (CC2, RH)

yigirminçi Yirminci (KK)

yüzinçi Yüzüncü (KK)

3.1.15.3. Üleştirme Sayılar

birer 1. Birer, bir bir (İM, KK) 2. Ara sıra (MG)

ikişer İkişer (RH)

üşer Üçer (KK)

‘aşrūn fi ‘aşrin Ar. Onar onar (Gİ)

miñer Biner (KFT)

3.1.15.4. Kesir Sayıları

manaş Dörtte bir (TA)

sülüs (II) Ar. Üçte bir (Gİ, İM, KF, KFT, MG, MS)

üçünçi ülüş Üçte bir (CC1)

hums Ar. Beşte bir Gİ, İM, KF)

sümm Ar. Sekizde bir (İM)

3.1.15.5. Topluluk Sayıları

ikiz İkiz (KFT)

ikkiz İkiz (TZ)

yikiz (I) İkiz (TA)

égiz İkiz (CC2)

ekizek İkiz (GT)

müsennā Ar. İkili (MG)

müselles (II) Ar. Üçlü (MG)

dördevü Bir arada toplu olan dört şey (Kİ)

altağı Altısı bir arada (Kİ)

3.1.16. MİKTAR

den Kadar, miktar (İM)

3.1.16.1. Çokluk, Bereket

köplik Çokluk, fazlalık (İM)

köplük Çokluk, fazlalık (İM)

élbeklik Zenginlik, bolluk, cömertlik (CC2)

kušūr Ar. Artık, fazlalık (BV)

berekāt Ar. Bereketler, bolluklar (Gİ, GT, İM, KF)

bereket Ar. Bereket, bolluk (Gİ, GT, İM, İN, KF, RH)

kut Bereket, saadet (İH, Kİ, TZ)

tena‘um Ar. Nimet içinde bulunma (İM)

algışlı Bereket, bolluk (CC1)

barakat (< Ar. barakat) Bolluk, bereket (CC1)

cemī‘ Ar. 1. Toplama; çokluk (BV, KFT)

3.1.16.1.1. Çok, Fazla

mübārek Ar. Bereketli, feyizli (Gİ, GT, KF)

artuḥ Fazla, çok, artık (CC2)

artuḫ Artık, fazla (TZ)

artuḫ Artık, fazla, fazlalık (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, MG, RH, TA)

artum Çok, fazlasıyla (CC1)

artuḫçı 1. Fazla (Gİ, İN)

artuḫlu Artık, fazla (KFT)

artkan Fazla, ziyade, artık (CC1)

asrı Aşırı, çok, fazla, fazlasıyla (MG)

asru Aşırı, çok, fazla, fazlasıyla (CC2)

astrı Aşın, çok, fazla, fazlasıyla (CC2)

astru Aşırı, çok, fazla, fazlasıyla (CC2)

‘azīm Ar. 2. Çok (KFT)

ġāyet (I) Ar. Gayet, son derece (BM, BV, Gİ, İN, KF, MG, RH)

birinçe Bir çok, bir nice (BV)

birinçer Bir çok, bir nice (BV)

niçe 2. Bir çok (MG)

çım Şedit, çok, pek (Kİ)

çok Çok, fazla (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MS, RH)

şoḫ Çok, bol, fazla (DM, K, TZ)

delim Çok (Kİ)

telim Çok (TA)

fāḫiṣ Ar. Aşırı, taşkın(İM)

fazla Ar. Fazla (GT)

firāvān Far. Çok (GT)

haylı Far. Epeyce, çok, hayli (GT, TZ)

igen (I) Çok fazla, çok (MG)

iken Çok, çok fazla (İH)

iñen (I) Çok, en, pek (BV, GT, İM, İN, RH)

inen Çok, en, pek (İH)

katı (II) Çok, fazla, aşırı (BV, Gİ, İM, KF, KFT, MS)

katıġ (II) Çok, fazla, aşırı (İM, MG)

katı (II) Çok, aşırı, fazla (GT)

kesİR Ar. Çok. bol, fazla (GT, İM)

köb Çok, daha çok (TA)

köp Çok, daha çok (BV, CC1-CC2, GT, İM, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)

köpİrek Çokça (KFT)

öküş Çok, fazla (BV, İM, İN, Kİ, RH, TA)

üküş Çok, fazla (MG)

öküşrek Pek çok, çokça (BV, İM)

tulp tulp Çok, çok (İH)

yovlağ Çok, pek (BM, Kİ)

zāyid Ar. Artık, fazla, fazlalık (İM, MG)

ziyād Ar. Çok, bol, fazla (GT, İM,)

ziyāde(t) Ar. Çok, bol, fazla (BV, Gİ, GT, KF, MG)

gür Gür sık (İH)

bir sürüv Bir sürü, çok sayıda (CC2)

sansız Sayısız (GT)

şanu Sayısız (MS)

3.1.16.1.2. Çoğalma, Artma

mezid Ar. Çoğaltma, artma (GT)

art- Artmak, çoğalmak (BM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ)

art- Artmak, çoğalmak (KK)

artır- (I) Arttırmak, çoğaltmak (TZ)

artuğ- Arttırmak (KFT)

artuğla- Arttırmak (KFT)

artur- Arttırmak, çoğaltmak (BM, BV, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, TA)

arturul- Arttırılmak, fazlalaştırılmak (İM)

köp bul- çoğalmak, artmak (TZ)

şok bol- Çoğalmak (TZ)

ğal- (II) Artmak (İM)

öküşsin- Çoğumsamak (TA)

3.1.16.2. Orta

mu^ctedil Ar . 2. Ne az ne çok, orta (MG)

vestānī Ar. Orta, ne az ne çok (MG)

3.1.16.3. Azlık, Az

cüz'iyet Ar. Azlık (İM)

azlık Az olma (İM)

birez Biraz (İH, KFT, KK)

biraz Biraz (DM, KFT, İN)

birezçük Birazcık (KFT)

bir ança biraz, bir parça (Kİ)

ançagina Biraz, azıcık (CC1)

munçagina Biraz (CC1)

azrağ Azca, daha az (BV)

as Az, çok olmayan (RH)

az (I) Az, çok olmayan (BV, CC1, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

azaçuk Azcık (KFT, TA)

çala Az, azıcık (Kİ)

çalaça Az, azıcık (Kİ)

ramağ Ar. Pek az şey (GT)

nādir Ar. Az, seyrek, nadir (GT)

ğıt Ar. (< kığıt) Kıt, az (Kİ)

şemme (I) Ar. Pek az, bir nebze (GT)

3.1.16.3.1. Azalma Azımsama

azar- Far. T. Azalmak (TZ)

azdır- (II) Azaltmak (TZ)

azdur- (II) Azaltmak (BM)
azsın- Azımsamak (TA)

3.1.16.4. Yeterlik

yet- (III) Kâfi gelmek (BM, CC1-CC2, Kİ)
yit- (III) Kâfi gelmek (GT, İM, İN, KFT, MS, RH)
tap Yeter, kafi (Kİ)
kifâyet Ar. Yetişme, elverme (Gİ, İM, KF, KFT)
bes Far. Yeter, yetişir, kâfi (GT, İM, KFT, MG, RH)
kifâfet Ar. Yeterlik, geçinme vasıtası (GT)
yêter Yeter, kafi (CC1)
yêtmek Yetme, yeterli olma (CC1)
yêtmek bile Yeterli (CC1)

3.1.16.5. Tamlık, Bütünlük

bütünlük 1. Mükemmellik, eksiksizlik (CC1)
bütünlük birle Tamamen, eksiksiz (CC1)
barça Hep, bütün (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TZ)
barşa Hep, bütün (DM)
bitün Bütün (Kİ)
bütün 1. Bütün, tam (BV, CC1-CC2, İM, TA, TZ)

cem' (I) Ar. Bütün, hep (İM)
cemî' Ar. 2. Hep, bütün, cümle (Gİ, GT, İM, KF, MG)
cümle Ar. Hep, bütün, hepsi (Gİ, GT, İM, KF, MG)
dükel Hep, bütün (Kİ)
dükeli Tamamı, hepsi, tamamen (Gİ, KF)
götürüsü Hepsini, tamamı (İH)
her Far. Hep, bütün (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH, TZ)
şamu Hep, bütün, hepsi (GT, KF)
şamuğ Hep, bütün (BV, İM, Kİ)
küllî Ar. Tamam , bütün (GT)
mecmû' Ar. Bütün, tamam (MG)
sâlim (II) Ar. Noksansız, eksiksiz (İM)
tamâm(et) Ar. Tamam, tam, eksiksiz (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)
tükel Mükemmel, tam, tamam (CC1-CC2)
bütün ülüş Tam, bütün, bölünmemiş (CC1)
tam (IV) Tam, tamamen (CC2)
bütünle- Bütünlemek, bütün hâle getirmek (BV)
şatın Ar. Tamamlama, kapatma (KFT)
tavus- Tamamlamak, bitirmek (CC2)
tuvus- Tamamlamak, tüketmek, bitirmek (CC2)

3.1.16.5.1. Demet, Deste, Bağ

bağ (IV) Demet (KK)

bāka *Ar.* Demet, deste (İM)

deste *Far.* Deste, demet (İH)

huzme *Ar.* Demet (BV)

külte (II) Demet (TZ)

esr *Ar.* Bağlanmış (BV)

bağlı Bağlanmış (GT, İM)

bağlu Bağlanmış (KFT)

f.

bağla- (I) 2. Bağ ile, ip ile bağlamak (BM, BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)

bagla- (I) 1. Bağlamak, demet yapmak (CC1-CC2)

bağağıla- Bağlamak, ip ile bağlamak (BM)

balga- Bağlamak, demet yapmak (CC1-CC2)

bavla- Bağlamak, ip ile bağlamak (CC2)

bayla- Bağlamak, ip ile bağlamak (TZ)

tañ- Bağlamak, desteklemek (CC2)

qayıdla- *Ar.T.* Bağlamak (KFT)

vişāl *Ar.* Kavuşma, birleşme, visal (GT, İM)

terkīb *Ar.* Birleştirme (BV)

kovuş- Kavuşmak, birleşmek (CC2)

yağıştır- Birleştirmek, eklemek (KK)

ula- Bitiştirmek, ulaştırmak (CC2, Kİ, TA, TZ)

vaşla *Ar.* 1. Ekleme, birleştirme (MG)

koş- (I) 1. Koşmak, eklemek, ilave etmek (Gİ, İM, KF, Kİ, MS)

koşıl- Koşulmak, birleşmek, eklenmek (CC2)

koşul- Koşulmak, birleşmek, eklenmek (İM, KF, Kİ, TZ)

yet- (II) Eklemek, bağlamak (CC2)

bağlan- 1. Bağlanmak (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, RH)

tutul- 2. Bağlanmak (RH)

tağ- 2. Bağlamak (MG)

şedd *Ar.* 1. Sıkı bağlama (Gİ, KF)

yılbıra- Bağlamak, eklemek, iliştiirmek (CC2)

aşlan- Eklenmek, ulanmak (MG)

mülşak *Ar.* Bitiştirilmiş, dokundurulmuş (MG)

3.1.16.5.2. Küme, Yığın, Öbek

irk (I) Yığılmış, birikmiş, yığın (İH)

kében Yığın, öbek (CC2)

ügün ügün Küme küme, top top (İH)

yığın Yığın, küme (İH)

yığınağ Yığınak, birikinti (KF)

yığınağ Yığınak, birikinti (Gİ)

loda Sürülmüş zahire yığını (İH)

f.

yı- Bir yerde toplamak, yığmak (CC1-CC2)

yığ- (I) Yığmak, biriktirmek, toplamak (GT, Kİ, TZ)

- yıy-** Yığmak (TZ)
- der-** Dernek, toplamak, yığmak, bir araya getirmek (TZ)
- dir-** Dermek, toplamak, yığmak, bir araya getirmek (BV, KFT, TA)
- ter-** Dermek, toplamak, yığmak, bir araya getirmek (TZ)
- tir-** Dermek, toplamak, yığmak, bir araya getirmek (BV, GT, İM)
- ķavza-** Bir şeyi ihtiva etmek, toplamak (Kİ)
- cem‘ (II)** Ar. 2. Toplama, bir araya getirme (GT, İM, İN, KF, MG, MS)
- yıyıştır-** Toplamak (KK)
- yomdar-** Toplamak, bir araya getirmek (CC1)
- birik-** Birikmek, bir araya gelmek, toplanmak (CC2, TZ)
- biriktir-** Toplamak, bağlamak, birleştirmek (CC2)
- birükdür-** Toplamak, bağlamak, birleştirmek (Kİ)
- yıyın-** Yığılmak (TZ)
- yıgıl-** (I) Birikmek, yığılmak (BV, GT, KFT)
- yıl- (IV)** Yığılmak (CC1)
- yul-** Yığılmak, toplanmak (CC2)
- yomuk-** Toplanmak, bir araya gelmek (CC1)
- çoğ kıp-** Kalabalık toplanmak , yığılmak (İH)
- çoķnaş-** Yığılmak, toplanmak (İH)
- çopla-** Toplamak, biriktirmek (TZ)
- ķöple-** Derlemek, bir araya getirmek (CC1-CC2, GT)
- dirşür-** Derlemek, toplamak (KFT)
- divşür-** Devşirmek, toplamak (Gİ)
- tirşür-** Derlemek, toplamak, biriktirmek (GT)
- icmā‘** Ar. Bir araya getirme, toplama (İM, KFT)
- ictimā‘** Ar. Toplanma, bir araya getirme (İM)
- irk- (II)** Toplamak (Kİ)
- irkel-** Toplanmak, biriktirmek (İH)
- irkil-** Toplanılmak (Kİ)
- ķıstalaş-** Kalabalık olmak, bir araya toplanmak, sıkışmak (İM)
- ķoparul- (II)** Toplanmak (İM)
- tiril-(II)** Toplanmak, bir araya gelmek (İM, İN)
- tirle-(II)** Derlemek, toplamak, bir araya getirmek(İM)
- tumut-** Bir araya gelmek, toplanmak (TA)
- üğmeş-** Etrafına toplamak (İH)
- üş-** Üşüşmek, toplanmak (GT, Kİ)
- yıgılın-** Toplanmak, bir araya gelmek (KFT, MS)
- yıgşur-** Birbiri üstüne koymak, yığmak (İH)
- izdiķām** Ar. Yığılma, birikme, izdiham (GT)
- ķama- (II)** Yığmak (İH)
- yıgırıl-** (I) Yığdırılmak (BV)
- artuķçı** 2. Artıran, biriktiren (KF)

cāmi‘ (II) Ar. Toplayan, toplayıcı (İM)

3.1.16.6. Eksiklik, Tam Olmama

‘ayibe Ar. Eksiklik (BV)

eksiklik Eksiklik, noksanlık (CC)

eksüklük Eksiklik, noksanlık (Gİ)

eksüklük Eksiklik, noksanlık (IN)

iksüklük Eksiklik, noksanlık (MG)

halel (II) Ar. Eksiklik, bozukluk (GT, İM, MG)

nuşān Ar. Noksan, eksiklik (GT, MG)

taşşirlik Ar.T. Kusurluluk, noksanlık (BV)

3.1.16.6.1. Eksik

éfsik Eksik (CC1)

eksik Eksik, noksan (CC1-CC2, TZ)

eksük Eksik, noksan (CC1, Gİ, İN, KF, Kİ, MS, RH)

emsük Eksik, noksan (TA)

iksik Eksik, az (MG)

iksük Eksik, az (BV, GT, İM, MG)

nāķış Ar. Eksik, noksan, tam olmayan (BV, İM)

taşşir Ar. Eksik, noksan, kusur (Gİ, GT, KF, KFT, MG)

f.

eksil- Eksilmek, azalmak (BV, BM, KFT, Kİ, RH, TZ)

iksül- Eksilmek, azalmak (BV, İM)

iksil- Eksilmek, azalmak (Gİ, İM)

ķura- Eksilmek, azalmak (Kİ)

eksilid- Eksiltmek, azaltmak (KFT)

eksit- Eksiltmek, azaltmak (CC1-CC2, İM)

eksükle- Azaltmak, eksiltmek (KFT)

iksit- Eksiltmek, azaltmak (İM, MG)

iksüt- Eksiltmek, azaltmak (GT, İM)

itsütül- Eksiltmek, azaltmak (İM)

3.1.16.6.2. Yarım

bışuķ Yarım, buçuk (KK)

buçuķ Yarı, yarım, buçuk (BM, BV, Gİ, GT, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)

buşuķ Yarım, buçuk (DM, KK)

nışf Ar. Yarı, yarım (BV)

yarı (I) Yarı, yarım (BV, KK)

yarım Yarım, buçuk (BM, CC1, GT, İH, İM, Kİ, MG, RH, TZ)

yarum Yarım, buçuk (KK)

yosım yarım (BM)

3.1.16.6.3. Çeyrek

rub‘ Ar. Dörtte bir, çeyrek (BV, Gİ, İM, KF, KFT)

rubuv Ar. Çeyrek (BV)

törtünçi ülüş Dörtte bir, çeyrek (CC1)

3.1.16.6.4. Parça, Bölüm, Kısım, Kesit

bāb *Ar.* (II) Kısım, fasıl, bölüm (Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, RH)

bā'zı *Ar.* Bazı, bir kısım (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)

cüz *Ar.* Kısım, parça (İM)

eczā *Ar.* Parçalar, kısımlar (İM)

faşl *Ar.* Bölüm (Gİ, İM, KF)

faşıl *Ar.* Ara (BV, RH)

fere Parça (KK)

kesek (II) 2. Parça (Kİ, İM, TA)

kısm *Ar.* Kısım, bölüm, parça (GT, İM, MG)

kurşa Parça (BV)

maşūm *Ar.* Taksim edilmiş, ayrılmış (GT)

maşta *Ar.* Kesit (BV)

pāre *Far.* Parça (BM, BV, Gİ, İM, KF, RH, TZ)

uvuş Parça (KFT)

üvüş (I) Parça (KFT)

zerre *Ar.* Zerre, çok küçük parçacık (GT, İM, MS)

bölek (I) Bölük, bölünmüş (İM, MG, TZ)

şinf *Ar.* Sınıf, kısım (İM, MG)

inşitā' *Ar.* Kesinti (BV)

3.1.16.6.5. Pay, Hisse

ülü Pay, hisse (Kİ)

ülüş Pay, hisse (BM, BV, CC1-CC2, İM, KFT, Kİ, TZ)

münkasım *Ar.* Bölünmüş (MG)

kısmet *Ar.* Pay, kısmet (BV, Gİ, GT, İM, KF)

naşib *Ar.* Pay, hisse (Gİ, GT, KF, KFT)

başş *Far.* Pay, hisse (BM, GT)

hak (III) *Ar.* Bir şeye veya kimseye ait olan pay, hisse, hak (Gİ, GT, İM)

hişşe *Ar.* Pay, hisse (GT)

f.

ül- 1. Hisse almak (GT) 2. Paylaşmak (KFT)

üle- Taksim etmek, paylaştırmak (Kİ)

üleş- Paylaşmak, bölüşmek (BM, CC1, İM, KFT)

ülü- Üleşmek, paylaşmak (TZ)

ülüş- Üleşmek, paylaşmak (KK)

üleştür- Üleştirmek, paylaştırmak (Gİ)

üleştir- Üleştirmek, paylaştırmak (Gİ, KF)

üleştür- Üleştirmek, paylaştırmak (GT, TA, TZ)

yüleştir- Üleştirmek, paylaştırmak (TZ)

bölüş- (I) Bölüşmek, paylaşmak (KFT)

teyir- Ulaştırmak, yöneltmek, nasip aldirmek (CC1-CC2)

3.1.17. Ölçü, Ölçüm

ölç Ölçme, ölçü, ölçek (TZ)

ölçe Ölçü, ölçek (CC1, İM)

ölçek Ölçü, ölçek (İM, KFT, TZ)

ölçi Ölçü, ölçek (Kİ)

ölçük Ölçü, ölçek (İM)

ölşek Ölçü, ölçek (DM)

ölşük Ölçü, ölçek (TZ)

ölüş Ölçü, ölçek (TZ)

keyl Ar. Ölçme, ölçek (Gİ, KF)

mikdār Ar. Miktar, ölçü (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

mizān Ar. 1. İtidal, ölçü (Gİ, GT)

vezn Ar. Ağırlık, ölçü (GT)

ölç- Ölçmek, tartmak (BV, CC1, İM, MG, TA)

ölş- Ölçmek, tartmak (TZ)

ölşi- Ölçmek, tartmak (TZ)

ölüş- Ölçmek, tartmak (TZ)

tar- Tartmak (BV)

dart- Tartmak, ölçmek (BM)

tart- (I) Tartmak, ölçmek (BM, İM, Kİ, TA)

şart- Tartmak, ölçmek (TA)

şarışla- Karışlamak (BM)

çekil- (III) Tartılmak (KFT)

dartıl- Tartılmak, ölçülmek (Gİ, KF)

tartıl- Tartılmak (BV)

ölçil- Ölçülmek, tartılmak (KFT)

ölçül- Ölçülmek, tartılmak (İM)

istiřřān Ar. Gizli kıyas (KFT)

kıyas Ar. Karşılaştırma (BV, Gİ, GT, İM, KF, MG)

nisbet (II) Ar. Kıyas, mukayese (GT, İM)

ölşürüptür Ölçülmüş, tartılmış (TZ)

salı nesne Ele alıp yukarı kaldırmak veya aşağı sarkıtmak suretiyle ağırlığı tahmin edilen nesne (İH)

manaysız Sınırsız, hudutsuz, ölçüsüz (CC2)

3.1.17.1. Ölçü Aletleri

dartu Tartı, terazi (KFT)

tartu Terazi (Kİ)

tarazu (< Far. tarāzū) Terazi (CC1)

terāzī Far. Terazi (DM)

terāzū Far. Terazi (BM, DM, GT, İM, Kİ, TA, RH)

tirezū Far. Terazi (TZ)

tartğaç Terazi (İH)

mizān Ar. 2. Terazi, ölçü aleti (GT, İN, KF, KFT)

şinük şinik, bir tür tartı (İH)

persenk Far. (< pārseng) Tartının ayarı (İH)

řanřār Ar. Kantar (KFT)

taşlar Terazide ağırlık ölçüsü olarak kullanılan nesnelere (CC1)

pargal (< Far.pargāl) Pergel (CC1)

süvü Pergel (Kİ)

3.1.17.2. Ölçü Birimleri

astar Ölçü birimi (BV)

3.1.17.2.1. Ağırlık Ölçü Birimleri

ağır (VI) Ağırlık, göz kararı kabul edilen bir ağırlık ölçüsü birimi (CC1, İN, RH)

ağrı (II) 96 miskal tutarında bir ağırlık ölçüsü (GT, İM)

batman Batman, ağırlık ölçüsü (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

dirhem (I) Ar. Dirhem, okkanın dört yüzde biri (KF, KFT, RH)

şāc Ar. Bir dirhemlik kutu (Gİ, İM, KF, KFT)

devānik Ar. Dirhem'in dörtte biri (İM)

dāniķ Ar. Bir dirhem'in altıda biri (BV)

dester Ar. Bir ağırlık ölçüsü (BV)

erdeb Bir ölçü birimi, kile (KFT, TA)

faraķ Ar. Bir ağırlık ölçüsü (İM)

fitile Ağırlık ölçüsü birimi (BV)

ķafiz Ar. Bir ağırlık ölçüsü (İM)

ķırať Bir ağırlık ölçü birimi (BV, İM)

menn Ar. Bir ağırlık ölçüsü (İM)

miskāl Ar. 24 kıratlık bir ağırlık ölçüsü (BV, Gİ, İM, KF, KFT, MG, RH)

müdd Ar. İki batmanlık bir ağırlık ölçüsü (İM, KF)

müddü Ar. Yaklaşık 181 litrelik bir ölçü, ölçek (Gİ)

oķıyya Ölçü birimi (BV)

ögikye Okka (İH)

dutam Tutam, avuç dolusu (İN)

tutam Tutam, avuç dolusu (BM, İM, Kİ)

vesķ Ar. 62.400 dirhemlik bir ağırlık ölçüsü (İM)

3.1.17.2.2. Uzunluk Ölçüleri

uzun ölçe Uzunluk ölçüsü (CC1)

arşın Bir dirsek uzunluğu (TZ)

arşun Bir dirsek uzunluğu (BM, BV, CC1, DM, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, TA)

fersah Ar. Bir uzunluk ölçüsü birimi (İM, KFT)

ķarı (IV) Arşın (CC1, Kİ, TA)

ķariş (II) Karış, başparmak ile serçe parmak arasındaki açıklık (BM, İM, İN, Kİ, KK, TA, TZ)

sunus Bir genişlik ölçüsü, başparmakla işaret parmak arasındaki mesafe (BM)

yağum Şehadet parmağı ile ölçülen bir uzunluk ölçüsü (BM)

mil (II) Ar. 4.000 adımlık mesafe (İM)

ķula (III) İki kol arasındaki mesafe (Kİ)

ķulaç İki kol arasındaki mesafe (BM, Kİ, TA)

3.1.17.3. Denklik, Eşitlik

tüzülük Eşitlik (İM)

ceft *Far.* (< cüft) Çift, aynı değerde olan (KK)

çeft *Far.* (< cüft) Çift, aynı değerde (TZ)

çift (< *Far.* cüft) Çift (CC1)

muwāzin *Ar.* Denk, beraber (MG)

müsāvi *Ar.* Eşit, denk (MG)

mütesāvī *Ar.* Birbirine denk olan (MG)

sanar Denктаş, denk, eşit (İH)

sevā *Ar.* Denk, müsavi (GT, MG)

utru (II) Eşit değerli, uygun, aynı değerde (CC1-CC2)

deng Denk, eş (BV)

teng Denk, eş (BV, CC2, TZ)

tengdeş Aynı değerde (CC2)

tiñ Denk, eş (GT, İM, MG)

tuş (I) Eş (GT)

tüz (II) Denk, aynı (CC1-CC2)

tüz 2. Eşit, denk (CC1)

tengiş- Denkleşmek, benzeri olmak (İH)

dengeş- Muadili olmak; şekilde, ağırlıkta vesairede benzeri olmak (İH)

tig- (II) Eşitlenmek, eşit olmak (İM)

3.1.18. Fiziksel Nicelikler

niçelik Özellik, nicelik (KF, MS)

niçüklük Nasıllık, nicelik (İM)

niçüklük Nasıllık, nicelik (İM)

3.1.18.1. Ağırlık

ağırlık Ağırlık, ağır olma durumu (KFT)

avurçuq Ağırlık merkezi (TZ)

ağır (I) Ağır, hafif olmayan (BM, DM, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, KK, TA, RH, TZ)

avur Ağır, hafif olmayan (TZ)

ğatı (VIII) Ağır (BV)

avur- (I) Ağır olmak (TZ)

bas- (II) Ağırlaştırmak (KK)

3.1.18.2. Hafiflik

hıffet *Ar.* Hafiflik (GT)

yiynilik Hafiflik (İN)

yüñüllik Hafiflik, yeğnilik (GT)

hafif *Ar.* Hafif (BV, Gİ, İM, KF, KFT)

yegin (I) Hafif, yeğni (BV)

yeñil Hafif (CC2, İM, TZ)

yeñül Hafif (CC1-CC2)

yeyni Hafif (TA)

yini Hafif, yeğni (BV)

yiñil Hafif, yeğni (MG)

yuğul Hafif, yeğni (TA)

yüñül Hafif (CC1, GT, KFT, RH, TZ)

yubğa Yeğni, hafif (TA)

yuğa Yeğni, hafif (TZ)

yünülerek Hafifçe (KFT)

taħfif Ar. Hafifletme (İM)
yeñillet- Hafifletmek (İM)
yeynit- Hafifletmek (TA)

3.1.18.3. Uzunluk

uzunlık Uzunluk (Gİ, Kİ)
uzunluk Uzunluk (CC1)
meded (II) Ar. Uzatma, uzunluk (Gİ, GT)
medid Ar. Uzun (GT)
uzun Uzun (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ)
mufaşşal Ar. Uzun uzadıya, tafsilatlı (İM)
uzun- Uzamak (TA)
yıvıl- Uzamak (Kİ)
çögdü- Havaya doğru uzamak (İH)

3.1.18.4. Orta, Normal Boy

ortaçağlı Ne uzun ne kısa, orta (MG)
orta Orta (BV, CC1-CC2, GT, Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
mutavassıt Ar. Orta (MG)
vuşta Ar. Orta (İM, İN)

3.1.18.5. Kısalık

kıskalık Kısalık (CC1)
kışa Kısa (KF, Kİ, MS, TA)
kısga Kısa (CC2, Kİ)

kısha Kısa (CC2)
kışa Kısa (BV, CC1, DM, GT, İM, İN, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ)
kāşır Ar. Kısa, az, eksik (GT)
kıskaçuk Kısacık, çok kısa (TA)
muhtaşar Ar. İhtisar edilmiş, kısa, küçük, basit (Gİ, GT, İM, KF, MG, İN)

3.1.18.6. Kalınlık

kalınlık Kalınlık (İM)
bazık Kalın, kaba, büyük (CC1, DM, İM, Kİ)
yogan Kalın, kaba (CC1)
kalın (I) Kalın (Kİ, KK, TA, TZ)
kalıñ Kalın (BV, CC2, İM, MG)
ağır (III) Kalın, dayanıklı (İM)

3.1.18.7. İncelik

inçikelik İncelik (KFT)
inçelük İncelik (RH)
arağ Çok ince (KF)
inçe (I) İnce (İN, MG, RH)
inçe İnce (BV, CC1-CC2, MG, RH)
yeniçke İnce, hassas (DM)
yenişke İnce, hassas (DM)
yinçe İnce (BV, İN, TA)
yinçe İnce (BV)
yinçe İnce (İM, İN, RH)
yinçeçük İncecik (DM)
yoga İnce (CC2)

yorqa İnce (Kİ)
yufqa (I) İnce, yassı (İH, İM)
yuğa (II) İnce (MG)
yupqa İnce, yassı (TA)
yuvqa İnce (BV, İM)
sızal- İncelmek (TZ)
yinçe- İncelmek (İN)
yinçker- İncelmek (BV)

3.1.18.8. Darlık

aşsıla Dar nesne (TZ)
dar Dar, geniş olmayan (Gİ, KF)
tar (I) 1. Dar (BV, CC2, GT, İM, İN, Kİ, MG, RH, TZ)
tar Dar (KK, TA)
insüz Ensiz (KFT)
yaşsız Ensiz, dar (TA)
zık Ar. Dar (BV)
taral- Daralmak, dar olmak (Kİ)

3.1.18.9. Genişlik

arż (I) Ar. En, genişlik (MG)
en En (TZ)
in (IV) En (KFT, Kİ, MG)
iñ En (GT, İM)
kēñlik Genişlik (CC1)
kiñistik Genişlik (Gİ)
kiñlik Genişlik (İM)
yassı (II) En, genişlik (İM)
yaşşı En, genişlik (TA)
vüs'at (II) Ar. Genişlik (Gİ)

ēlbek Bol, geniş, zengin (CC2)
ēlpek Bol, geniş, zengin (CC2)
bol Çok, geniş (Kİ, TA)
inlü Enli (KFT, KK)
keñ Geniş (CC2, KF, TZ)
ken Geniş (Kİ, KK)
kiñ Geniş (BV, GT, İM, İN, MG, TA, RH)
yañlu Enli (RH)
yege (< Moğ. yeke) Geniş (CC2)
kengil- Yayılmak, genişlemek (TZ)
kengirt- Genişletmek (TZ)
sıy- (II) Genişlemek (TZ)
tomala- (I) Yayılmak, geniş bir yeri kaplamak (İH)
aç- (I) 17. Genişletmek, rahatlatmak (İM)

3.1.18.10. Yükseklik

irtifā^c Ar. Yükseklik (GT)
yüksək Yüksek, ulu, yüce (BV, DM, İM, Kİ, KK, RH, TA)
iñşike Yüksek (KK)
iļşige Yüksek, yüce (TZ)
qalaq Yüksek (KFT, MG)
yüçe (II) Yüksek olan her şey (Kİ, TA)
señir Yüksek, yüce, ulu (CC2)

3.1.18.11. Alçaklık

alça Alçak, aşağı, yüksek olmayan (BV)

alçaq Alçak, aşağı, yüksek olmayan (GT, KFT)

alşaq Alçak, aşağı, yüksek olmayan (DM, KK, TZ)

qoşuz (I) Alçak yer, alçak arazi (BM, Kİ)

aşaq (I) 2. Alçak (BM, TZ)

yuvuz Alçak, basık (CC2)

3.1.18.12. Büyük, Büyüklük

beyüklük Büyüklük (GT)

büyüklük Büyüklük (BV)

qatı (VI) Büyük (İM)

bedük Büyük (BV)

bëyük Büyük (CC2)

beyük Büyük (GT, İM)

biyik Büyük (TZ)

büyük Büyük (BV, KK, MG, TZ)

ğalız Ar. Kaba, iri (MG)

irig İri, kaba (TZ, BV, TZ)

iri (II) İri, kaba (BV, TZ)

yoğun (II) İri, kaba (DM, İH, TZ)

yüçerek Büyükçe, irice (BV)

kür (II) İri, aşırı büyük, gür (CC2)

biyi- (II) Büyüme (TZ)

beyi- (II) Büyüme (GT)

ulu- (II) Yükselmek, büyüme (Kİ)

3.1.18.13. Küçük, Küçüklük

hiçilik Küçüklük (KFT)

kiççilik Küçüklük (GT)

kiçilik Küçüklük (RH)

giçi Küçük (İH)

kiççi Küçük (GT)

kiçi Küçük (CC1, Gİ, İH, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)

kiçig Küçük (İM)

kiçik Küçük (BV, MG)

kiçkes Küçük (İM)

kiçkez Küçük (DM, İM, KK, RH, TZ)

küçük (I) Küçük, ufak (İM, Kİ, TZ)

uşaq Küçük, ufak (BV, GT, İH, İM)

uvaq Ufak, küçük (KFT)

kiçevgine Küçücük (TA)

kiçigez Küçücük (BV, KFT)

kiçkine Küçücük (Kİ)

uşacuq Küçücük (KFT)

şaqâyır Ar. Küçükler (KFT)

yogoy- Ufalmak, küçülmek (CC2)

3.1.18.14. Soğukluk Soğuk

safuqluq Soğukluk (İM)

savuqluq Soğukluk (İM)

sovuqluq Soğuk, soğukluk (BM)

bārid Ar. Soğuk (BV)

dumlu Soğuk (Kİ)

tumlu Soğuk (İH, Kİ)

savoḥ Soğuk (CC1)

savuş Soğuk (DM, GT, İM, TA)

sovuğ Soğuk (BM, BV, Gİ, KFT, Kİ, MG, RH, TZ)

şoyuğ Soğuk (TZ)

savok Soğuk (CC1)

sapsavuğ Çok soğuk, sopsoğuk (Kİ)

sêrovün (< Moğ. serigün) Serin (CC2)

3.1.18.15. Sıcaklık

°aran (II) Ar. Hararet (BV)

bürkü Sıcaklık, hararet (BM, Kİ)

germ Far. Hararet (MG)

ılı Sıcak, ılık (Kİ)

yılı Sıcak, ılık (CC2, TZ)

yılı Sıcak, ılık (CC2)

ısı Isı, sıcak, sıcaklık (MG)

ıssı Isı, sıcak, sıcaklık (KF, KFT, TA)

isi Isı, sıcak, sıcaklık (CC2, İM, Kİ)

isig Isı, sıcak, sıcaklık (İM)

ıssi (I) Sıcak, sıcaklık (BM, BV, CC1, DM, GT, İH, TA, RH, TZ)

ıssig Isı, sıcak, sıcaklık (BV)

yisi Sıcaklık, yanan, yangın (CC2)

ıssilik (I) Sıcaklık (CC1)

fātır Ar. Ilıkça, sıcakça (BV)

ıssirek Çok sıcak (BV)

3.1.18.16. Hızlılık

külik Çabuk, hızlı (CC2)

külük (II) Çabuk, hızlı (GT)

terk Hızlı, çabuk (CC1, GT, Kİ)

tırak Çabuk (CC2)

terçe Çabuk, hızlıca (CC2)

revân Far. Hemen, çabuk (GT)

terklep Tezce, çabukça, hızla (CC1)

terkey Tezce, çabukça, hızla (CC1)

yürük Çabuk, hızlı, çevik (CC2)

derk Acele (BM)

şemmir Ar. Acele (KF)

tez Far. Tez, çabuk, acele (CC1, DM)

tîz Far. Çabuk, tez (Gİ, İN, KF, KFT, MG, RH)

tîz tîz Far. Acele acele, çabuk çabuk (İM)

ağrın- Acele etmek (KK)

arğun- Acele etmek (KK)

aşığ- Acele etmek (BV)

aşık- (I) Acele etmek (CC2, GT, İH, İM, KFT, MG, RH, TZ)

ev- Acele etmek (İM, Kİ)

i- (I) Acele etmek (MG)

iv- Acele etmek (BM, İM, TA)

ta°cıl Ar. Acele etme, çabuklaştırma (GT, İM)

terçe- Acele etmek, hızlı davranmak (TA)

terkle- Acele etmek ((Kİ)

terkin- Acele etmek (TA)

tez- Acele etmek (KK)

tezle- Far. T. İvmek, acele etmek (TA, TZ)

tîzle- Far.T. 1. Acele etmek (İM)

müsta°cıl Ar. Acele eden (GT)

aşıktır- Acele ettirmek (KK)

aştık- İvmek, acele ettirmek (TZ)
evdür- Acele ettirmek (İM)
terklet- Acele ettirmek (TA)
tezlet- Far. T. Acele ettirmek,
çabuklaştırmak (DM, Gİ, KF, KK, TZ)
tızle- Far.T. 2. Çabuklaştırmak,
hızlandırmak (MG)
tızlet- Far.T. Çabuklaştırmak, acele
ettirmek (Gİ, KF)

3.1.18.17. Yavaşlık

yavaşlık Yavaşlık, ağır hareket etmek
(RH)
talpın- Yavaş yavaş hareket etmek
(TZ)
talapın- Ağır ağır hareket etmek (TZ)
dözen- Ağır davranma (İN)
arğunrak (I) Çok yavaş, yavaşça
(BV)
yavaş (II) Yavaş (Kİ, TZ)
anul anul Ağır ağır, yavaş yavaş (İH)
yöp yöp Yavaş yavaş (CC2)

3.1.18.18. Islaklık

efüş Islak, ıslanmış (İM)
evüş Islak, yaş (İM)
üvüş (II) Islak (İM)
üfüş Islak (İM)
us (II) Islak, yaş (CC1)
üldür Islak (Kİ)

yaş (II) Yaş, kuru olmayan, ıslak (Gİ,
GT, İM, KF, Kİ, MG, TA)
efüşlik Islaklık (İM)
efüşlük Islaklık (İM)
evüşlik Islaklık (İM)
evüşlük Islaklık (İM)
üfüşlik Islaklık (İM)
üfüşlük Islaklık (İM)
üvüşlük Islaklık (İM)
ruḡubet Ar. Nem, ıslaklık (BV)
nem Far. Islak, yaş, hafif ıslaklık (GT)
ölet- Islatmak (BM)
öl eyle- Islatmak (BM)
öl it- Islatmak (BM)
ısla- Islamak, (BV, RH, TZ)
ıslad- Islatmak (RH)
ıslat- Islatmak (Gİ, KF)
ıslı- (Ağzı) ıslatmak, nemlendirmek
(İH)
ülit- Islamak, ıslatmak (TA)
yıptı- Islatmak (TZ)
öl ol- Islanmak, nemlenmek (BM)
ölü- Islanmak, nemlenmek (TZ)
ıslan- Islanmak (BV, Gİ, İM, KF)
öyüş bol- Nemlenmek, ıslanmak (TZ)
taşıl- (I) Islanmak (BM)
üli- Islanmak (Kİ)
çıla- (II) Islanmak (İM)
çılan- Islanmak (Kİ)
çön- Islanmak (İH)
yıbit- Islatmak, nemlendirmek,
ıslatarak yumuşatmak (CC2)

3.1.18.19. Kuruluk

kuv Kuru, kurumuş (CC2)
körü Kuru, yaş olmayan (TZ)
ķurı Kuru, yaş olmayan (BM, DM, GT, İM, KFT)
ķuru Kuru, yaş olmayan (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TA, RH)
ķuruĝ Kuru, yaş olmayan (BV, İM)
ķak (I) Kurumuş, kuruyan her şey (BM, İH, TZ)
yābis Ar. Kuru (BV, Gİ, KF, MG)
sıĝız (I) Kuru, koyu (İH)
ķuruluķ Kuruluk, kuru olma (RH)
yubūset Ar. Kuruluk (BV)
ķurı- Kurumak (BV, İM, KFT, Kİ, RH)
ķuru- Kurumak (BV, İM, KFT, MS, RH, TZ)
ķurud- Kurutmak (RH)
ķurut- Kurutmak (BM, BV, GT)
ķakla- (I) Kurutmak (İH, TZ)
ķurıtıl- Kurutulmak (İM)
ķurutul- Kurutulmak (İK)
çoĝdu- Takır takır kurumak, tamtakır olmak (İH)
teşriķ (I) Ar. Güneşlendirme, güneşte kurutma (Gİ)

3.1.18.20. Esnek

mu‘arrec Ar. Esnek (MG)
sünüşek Sünen, uzayan (İH)

3.1.19. Nitelikler, Durumlar

keyfiyyet Ar. Nitelik (Gİ, KF, MS)
niçelik Özellik, nicelik (KF, MS)
niçüklük Nasıllık, nicelik (İM)
niçüklük Nasıllık, nicelik (İM)
şifat Ar. Sıfat, vasıf, nitelik (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
şifāt Ar. Vasıflar, nitelikler (GT)
şifatla- Ar.T. Özellik kazandırmak, nitelemek (Gİ, KF)
şifatlu Ar.T. Nitelikli, özellikli (KFT, RH)
vaşf Ar. Vasıf, nitelik (BV, GT, MG)
vāşif Ar. Vasfeden, niteleyen (GT)
evşāf Ar. Vasıflar, sıfatlar (GT)
mevşūf Ar. Vasıflanmış (GT)
türlü (II) Tür, nitelik, çeşit (CC1)
türlü türlü Çeşit çeşit (CC2)
maana (< Far. māna)1. Tür, nitelik, çeşit
aĝvāl (II) Ar. Hâller, durumlar (BV, İM)
ĝāl (I) Ar. Hal, durum (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)
ĝālāt Ar. Haller, durumlar (BV)
ĝalet Ar. Hal, durum (BV, GT)

3.1.19.1. Güzellik, İyilik

hüsn Ar. Güzellik (BV)

leṭāfet Ar. Güzellik (GT)

melāḥat Ar. Güzellik (GT)

özdenlik Güzellik, seçkinlik (KK)

yaḥşılıḡ Güzellik, iyilik (BV, Gİ, İM, KF, KK)

görk Güzellik, iyilik (İH)

körk Güzellik, iyilik (CC1-CC2, GT, Kİ, MG)

cemāl Ar. Güzellik, yüz güzelliği (GT)

ḫalāvet Ar. Tatlılık, şirinlik; zevk (GT)

ḫalāvāt Ar. Halavetler, tatlılıklar, şirinlikler (GT)

hoşraḡ Far.T. Güzelce, iyice, hoşça (BV)

özden (II) Seçkin, her şeyin güzel olanı (GT, KFT, KK, TZ)

özdeñ Seçkin, her şeyin güzel olanı (GT)

körglüg Güzel, iyi, gösterişli (MG)

körkli Güzel, iyi, gösterişli (CC2, GT)

körklü Güzel, iyi, gösterişli (CC1, GT, MG, RH)

körükli Güzel, iyi, gösterişli (TZ)

körüklü Güzel, iyi, gösterişli (KFT)

cemil Ar. Güzel (Gİ, KF)

ḫasen Ar. Güzel (KFT)

arıḡ 3. Güzel, hoş (İM)

çevüh Tatlı, hoş (CC1)

çüst Far. (I) Yakışıklı (GT)

zarif (II) Ar. Nükteden yakışıklı (GT)

körüklürek Güzelce (KFT)

körümli Gösterişli, güzel, çekici, cazip (CC2)

laṭif Ar. 1. Lâtif, güzel, hoş (Gİ, GT, KF)

maḡbül Ar. Makbul, beğenilen, hoş görülen (GT, İM, MS)

müstahsen Ar. Güzel sayılmış, beğenilmiş (MG)

müsteḫab (II) Ar. Sevilen, beğenilen (Gİ)

nefis Ar. Beğenilen, hoş giden, güzel (GT, İM)

ra'nā Ar. Güzel, lâtif (GT)

rūḫānī Ar. Güzel, lâtif (GT)

şirin Far. Tatlı, güzel, hoş (GT, İH, TZ)

tath (I) Güzel, hoş (İM)

tath kılı Güzel, hoş, sevimli (CC1)

ṭayyib Ar. Hoş, güzel (GT, İM)

tırrıl Makbul, beğenilir (İH)

yaḡşı 1. Güzel, iyi (BV, DM, Gİ, GT, İH, İM, KF, KFT, MG, İN, RH)

yaḡşı Güzel, iyi (CC1-CC2, Kİ, TA, TZ)

yaḡşıraḡ Daha iyi, daha güzel (CC2)

yaḡşıraḡ Daha iyi, daha güzel (BV, KK)

yaḡşıraḡ Daha iyi, daha güzel (CC2)

yaḡşırak Daha iyi, daha güzel (CC2)

hoş *Far.* Güzel, iyi, hoş, tatlı (BV, CC1, DM, Gİ, GT, İH, İM, KF, KK, MG, RH, TZ)

aziz (< Ar. ‘azīz) Nadir, çok güzel (CC2)

edgü (I) İyi (İM)

egi İyi (CC1-CC2, TZ)

eygi İyi, güzel (CC1-CC2, TA)

eygü İyi (İH, KFT, Kİ)

eyi İyi, güzel (TZ)

eyü İyi, güzel (İH)

igi İyi, güzel (TZ)

izgü İyi, güzel (BV)

eşlah *Ar.* Daha iyi (MG)

evlā *Ar.* Daha iyi, daha üstün, lâyıık (GT, İM, KFT, MG, MS)

yaḥşī 2. Hayırlı, doğru (MS)

ḥayırlı Ar.T. Hayırlı, iyi olan (KF)

ḥayırlu Ar.T. Hayırlı, iyi olan (KF, KFT)

yegrek Daha iyi (İH)

yigrek Daha iyi, hayırlı (İM)

yop İyi (Kİ)

key İyi (Kİ, TA)

3.1.19.2. Çirkinlik, Kötülük

ḫubḥ *Ar.* Çirkinlik (GT)

ḫabāḥat *Ar.* Çirkinlik (GT)

körksizlik Çirkinlik (CC1)

ḫabīḥ *Ar.* Kötü, çirkin (BV, GT, MG)

kerīḥ *Ar.* Çirkin, kötü (GT, KF, KFT, MG)

körksüz Çirkin (CC1)

şebek Şebek, çirkin (TZ)

çirkīn *Far.* Çirkin, kötü (CC1, GT, Kİ, TA, TZ)

şirkin *Far.* Çirkin, kötü, şebek (KK, TZ)

mefred *Ar.* İri yarı, çirkin (İH)

zişt *Far.* Kaba, iri, çirkin (DM, GT)

şenī‘ *Ar.* Kötü (KFT)

nā-ḥoş *Far.* Hoşa gitmeyen, nahoş (GT)

ḡaba Kaba, gösterişsiz (Gİ)

ḫaba Kaba, dağınık şey (Kİ, KK)

eygüsüz Kötü (KFT)

bed *Far.* Kötü, fena, çirkin (GT)

beter *Far.* Daha kötü, beter (GT)

better *Far.* Daha kötü, beter (GT)

yamaṇça Kötüce (DM)

yamanıraḫ Çok kötü (KFT)

andan yamanrak En kötü (CC1)

yavuzraḫ Kötüce, daha kötü (BV)

yavuz 1. Kötü, fena (BV, GT, İM, TA, TZ)

eşerr *Ar.* En şerir, en kötü (MG)

yaman kılı Kötü, fena (CC1)

yamanrak Daha kötü, fena, beter (CC1)

3.1.19.3. Tuhafılık

‘acībe *Ar.* Alışılmıő olmayan (BV)

mu‘cib *Ar.* Hayrete düşüren, şaşkınlık veren (GT)

tañ (II) Hayret verici, şaşılacak şey (GT)

tañlıq Hayret edilen şey (TZ)

dansuq (I) Acayip, şaşılacak şey (İH)

tañsıq Acayip, şaşılacak şey (CC2, Kİ)

tansıq Acayip, şaşılacak şey (TZ)

tañsuq Acayip, şaşılacak şey, fevkalade, nadir bulunan (GT, İN)

tansuq Zarif, latif, nadir, kıymetli şeyler (İH)

ğarīb (II) Ar. Garib, tuhaf (GT, KF, MG)

‘acāyib Ar. Şaşılacak, tuhaf (GT, KFT, MG)

‘aceb (I) Ar. Şaşılacak, tuhaf (Gİ, GT, KF)

‘acib Ar. Şaşılacak şey (GT)

ğarāyib Ar. Garip ve tuhaf şeyler (GT)

3.1.19.4. Sıradan

ṭabi‘ī (I) Ar. Olağan (KF)

tekşi (< Moğ. tegsi)Tekdüze (CC2)

3.1.19.5. Korkunç

yavlaq Büyük, korkunç (BM)

qorqunç Korkunç (BV, MG, TZ)

qorqınç Korkunç (İM)

korkınçı Korkunç, iğrenç (CC2)

hā‘il Ar. Korkunç (GT)

6. İğrenç, Tiksinç

yarsov İğrenç, doğal olmayan (CC2)

zıdd (II) Ar. Kendisinden nefret edilen (Gİ)

mekrūh (I) Ar. İğrenç (Gİ, GT)

yirençi İğrenç (CC2)

3.1.19.7. Önemli

mühim Ar. Önemli, ehemmiyetli (GT)

3.1.19.8. Kolaylık

āsānlık (I) Far.T. Kolaylık (BV)

serrā Ar. Kolaylık (KF)

uçuzluq Kolaylık (MG)

āsān Far. Kolay (GT, İM, İN)

eshel Ar. Kolay (BV)

heyyin Ar. Kolay (Gİ, İN, KF)

iñen (II) Kolay (MG)

kenez Kolay (İH)

keñez Yavaş, kolay (Gİ, KF)

kengez Yavaş, kolay (TZ)

kolay Kolay (Gİ, MG, MS, TZ)

müvennis Ar. Kolay (KF)

müyesser Ar. Hasıl olan, kolaylıkla olan (GT)

seh(e)l Ar. Kolay (BV, GT)

uçuz (III) Kolay (Kİ, MG)

yavaş (III) Kolay (TZ)

çüz bol- Kolaylaşmak, önemsiz, kıymetsiz olmak (Kİ)

uçuz bol- Kolaylaşmak (Kİ)
yuvaş bol- Kolay olmak (TZ)

3.1.19.9. Zorluk

küçlik Güçlük, zorluk (İM)
düşvār Far. Müşkil, zor (BV, İH, İM, MG)
armağ Zahmet, meşakkat (TA)
şiddet Ar. Zorluk, sıkıntı (GT, İM)
emen- Zahmet çekmek, emek çekmek (Kİ)
emgen- (II) Zahmet çekmek, emek çekmek (KFT, Kİ)
imgen- Zahmet etmek, emek çekmek (BV, MG)
imge- Zorluk çekmek (BV)
külfet Ar. Külfet, zahmet (Gİ, GT, İM, KFT)
eşakğ Ar. Zahmetli (BV)
muñ (I) Zaruret (Kİ)
küçe- (I) Zorlamak, baskı yapmak (CC2)
yobap 1. Zorluk, güçlük (CC2) **2.** Zahmetli, külfetli, hemen hemen, zorla (CC2, KK)
zarüret Ar. Mecburiyet, darda kalma (BV, Gİ, GT, İM, KFT, MG, MS)
zarürî (II) Ar. Zorunlu olarak (İM)
zarüreten Ar. Zorunlu olarak (İM)
küçen- (I) Yüklenmeye gücü yetmemek, zorlanmak (Kİ)

meñzeş bol- İhtiyar ve zaruretten müşkil durumda kalmak (Kİ)
şarb Zor, güç, sarp (TA)
sarp Sert, sarp, zor (CC2, DM, Kİ, TZ)
müşkil Ar. Müşkül, zor (BV, GT, KFT)
müştebeh Ar. Zor (Gİ)
şa‘b Ar. Çetin, zorlu (GT, MG, RH)
ağır (VII) Çok, zorlu (GT, MG)
küç (I) Güç, zor (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH)

3.1.19.10. Dolu

dolu Dolu (Gİ, KF)
tolı Dolu, dolu olan (GT, Kİ, TZ)
tolu (I) Dolu, dolmuş olan (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF)
toluğ Dolu, dolmuş olan (BV, Gİ, GT, İM, KF)
toptolu Çok dolu, dopdolu (GT)
tolu kılı Tamamen, tam (CC1-CC2)
irik- (I) Toplamak, dolmak (BV, TZ)
iriklen- Dolmak, toplamak (BV)
tol- (I) Dolmak (BV, CC2, İM, İN, Kİ)
tolı ol- Dolmak (BM)
baş- (II) Doldurmak (TA)
doldur- Doldurmak (İN)
doltur- Doldurmak (İN)
toldır- Doldurmak (TZ)

oldur- Doldurmak (BM, GT, İN)
oltur- (I) Doldurmak (BV, CC2, İM, İN, MG)
oltur- Doldurmak (KK)

3.1.19.11. Boş

boş (I) Boş (BV, CC1, DM, GT, İH, İM, İN, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
nglmş İi boş (TZ)
ısuz İssız (KFT)
hl Ar. Tenha, boş (Gİ, İM)
oğ Boş, halvet (Kİ)
boşal- Boşalmak (GT)
tken- (I) 2. Boşalmak (KK)
boşat- (I) 1. Boşaltmak, tahliye etmek (KK, TZ)
aur- Boşaltmak (BM)
o- (II) Boşaltmak, dkmek (İH)
ovuş ıl- boşaltmak (MG)
tekt- Boşaltmak (TA)
un- Oyarak iini boşaltmak (Kİ)
u- Oyarak iini boşaltmak (Kİ)

3.1.19.12. Aık, Aşıkâr

aık (I) 1. Aık, rtl olmayan (BM, BV, İM, MG, TZ)
au (I) 1. Aık, rtl olmayan (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MG, MS, RH)
naşş Ar. 1. Aıklık, sarıhlik (Gİ, KF)

aık (İM) 5. Aşıkâr, meydanda, ortada (İM)

şıkr *Far.* Belli, meydanda, aık, ortada (KF)

şıkre *Far.* Belli, meydanda, aık, ortada (DM, Gİ, KF, İM)

şkre *Far.* Belli, meydanda, aık, ortada (DM, KF, KFT)

aşkara (< *Far.* şkra) Aık, apaık, aleni, aşıkâr (CC1)

eşkere *Far.* (< şıkr) Aşıkre, aık(TZ)

işker *Far.* Aşıkâr, aık, belli (KFT)

belg Zahir, aşıkâr, belli (Kİ)

belgl Belli, aık (KFT, Kİ)

bell Belirli, bilinen, aık (MS)

mefhm *Ar.* Anlaşılımlı, bilinen (GT)

muayyen *Ar.* Tayin edilmiş, belirli (Gİ, GT, İM, KF)

bilgili (II) Belli, aık (GT)

bilgli Belli, aık (GT)

bilgl Belli, aık (İM)

fşih *Ar.* Aık, sarıh (GT, KFT)

yn *Ar.* Aık, aşıkâr, belli (GT)

zhir (I) *Ar.* Aık, belli, meydanda (İM)

zhir (I) *Ar.* Grnen, aık belli (Gİ, GT, KF, KFT, MG)

tuyana (I) Aleni, aıka (CC1)

mteayyin *Ar.* Aıklıĝa kavuşmuş (KFT)

ma lm (I) *Ar.* Bilinen, belli (BV, GT, İM, İN, KFT, MG, RH)

şarîh Ar. Açık, belli (İM)
peydâ *Far.* Meydanda, ortada (GT)
hâzır Ar. Meydanda göz önünde olma (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
sara Aydın, açık, belirli (CC1)
aç- (I) 1. Açmak, aralamak, açık duruma getirmek (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
aş- (III) Açmak, açık duruma getirmek (DM, Kİ, KK)
açıl- (I) 1. Açılmak, açık duruma gelmek (BM, BV, CC2, GT, İM, KF, Kİ, MG, MS)
açtur- Açtırmak (Kİ)
açıcı Açan (KF)
hall Ar. Çözme (GT)
çez- Çözmek, açmak (Gİ)
çöz- (II) Çözmek, açmak (KF, KFT, Kİ)
şeş- Çözmek, bağını açmak (CC1)
şeş- Çözmek, bağını açmak (BV, CC1, GT, KF, Kİ, KK, RH, TA, TZ)
şiş- (I) Çözmek, bağını açmak (GT, İM)
yaz- (III) Karışık bir şeyi çözüp ayırmak (CC2)
çezil- Çözülme (Gİ, KF)
çözil- Çözülme (KF)
şeşil- Çözülme (BV, DM)
şişil- (II) Çözülme (İM)

3.1.19.13. Kapalı

maḥcüb Ar. Kapalı, örtülü (GT)
kaḫaḡan Kapanan (BV)
setr Ar. Örtme, kapama (Gİ, KF, KFT)
sedd Ar. Tıkama, kapama, engel (Gİ, KF)
dıḡ- Tıkamak, kapamak (RH, TZ)
tıḡ - (II) Tıkamak, kapamak (BM, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
tik- (VIII) Tıkamak (TZ)
tıḡa- Tıkamak (CC2)
kaḡat- (III) Tıkamak (GT)
kaḡama- (I) Yummak, kapamak (İH)
bas- (I) 6. Bulunduğu yerin üstünü kapamak (KK)
baḡla- (III) Kapıyı kapamak (İM)
basur- İyice örtmek (Kİ)
yum- (II) Ağzını kapamak (İM)
yumul- Kapanmak, yumulmak (GT, MG)

3.1.19.14. Gizli

râz *Far.* Sır, giz (GT)
sır (II) Ar. Gizli tutulan, kimseye söylenmeyen (CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT)
setirlik Ar.T. Gizlilik (KF)
örtülük Gizlilik (İM)
mestürlik Ar.T. Örtülülük, gizlilik (KFT)

hafî Ar. Gizli (BV)	ört- Örtmek, gizlemek (BM, BV, GT, İM, Kİ, MG)
hâtîf Ar. Gizli (İM)	örüt- Örtmek, gizlemek (TA, TZ)
hufye Ar. Gizli (GT)	ürüt- Örtmek (BV)
kezli Gizli (İN)	tomala- (II) Saklamak, gizlemek (TZ)
kizli Gizli, saklı (GT, TZ)	yab- (III) Örtmek, kapamak (BM, KK, TA)
kizlü Gizli, saklı (KFT)	yap- (II) Örtmek, kapamak (CC1, GT, İM, KF, Kİ, MS, TZ)
māhfî Ar. Gizli, saklı (Gİ, KF)	yaş- (VII) Saklamak, gizlemek, örtmek (Kİ, RH)
medfün Ar. Gömülmüş, gizli (GT)	yaşır- Gizlemek, saklamak (CC1-CC2, Gİ, KF, KK, TZ)
mestür (II) Ar. Gizli, örtülü, kapalı (İM, KF, KFT, MG)	yaşur- Gizlemek, saklamak (İN, Kİ, MS)
örtüglü Örtülü, gizli (GT, İM)	büri- Bürümek, örtmek (MG)
örtüglüg Örtülü, gizli (BV, İM)	saklaş- 1. Ayırmak, saklamak (Gİ)
yaşuru Gizli (İM)	imli- (I) Gizlenmek, büzülmek (İH)
yaşıralı Saklı, gizli (TZ)	kizlen- Gizlenmek, saklanmak (GT, İM, KFT, KK)
yaşırı Gizli, saklı (CC1)	kurul- (II) Örtülmek (TZ)
yaşurun Gizlice (KFT)	örtül- Örtülmek (BV)
uğurlayın Gizlice (KFT)	saklan- 1. Saklanmak, korunmak, gizlenmek (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, RH, TZ)
ovrulayın Gizlice (CC1)	siñ- 2. Gizlenmek için yere yatmak (Kİ)
ogrılayın Gizlice (CC1)	sinle- Gizlenmek, saklanmak (İH)
ovruyın Gizlice (CC1)	yaşın- 1. Gizlenmek, saklanmak (CC2, Gİ) 2. Örtünmek, gizlenmek
savlavlatı Gizlice, gizli olarak (CC2)	yaşun- Örtünmek, gizlenmek (CC2)
kizlenmiş Saklı, gizli, gizlenmiş (CC2)	yuvun- (II) Saklanmak, gizlenmek (İH)
yaşunmuş Saklı, gizli, gizlenmiş (CC2)	
asra- (III) Saklamak, gizlemek (GT)	
batır- 2. Gizlemek, saklamak (CC1-CC2)	
keçiktir- (II) (günahı) Gizlemek, örtmek, kapamak (CC2)	
kizle- Gizlemek, saklamak (BV, GT, İM, İN, KK, MG, MS, TZ)	

yuvut- Gizlenmek (İH)
soğun- Sokulmak, büzülüp saklanmak (İH)

3.1.19.15. Hazırlık

hâzırlık Ar.T. Hazırlık (İM, KFT)
'udde Ar. Hazırlık (MG)
yarağ Hazırlık (GT, İM, MG)
yarağ (V) Hazırlık (GT, MG)
anığ Hazır, hazırlanmış (TZ)
anuğ Hazır, hazırlanmış (GT, İM, İN, Kİ)
anuklamak Hazırlık, hazırlama (CC1)
mā-ħazar Ar. Hazır bulunan şey (GT)
müheyyā Ar. Hazır, hazırlanmış (GT, MG)
anıklan- Hazırlanmak (CC2)
anuğla- Hazırlamak (CC1, Kİ)
anuğlan- Hazırlanmak (İM, TA)
azuğlan- Hazırlık yapmak (TA)
kereslik it- Hazırlanmak (BM)
tertīb Ar. Hazırlama, düzene koyma, tertip (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)
yarağla- Hazırlamak, hazırlık yapmak (İM)
yarağla- (I) Hazırlamak, hazırlık yapmak (KF, TZ)
yarağlan- (II) Hazırlık yapmak, hazırlanmak (TA)
kur- (I) 2. Hazırlamak, düzenlemek, kurmak (CC2, İM)

anıklan- Hazırlanmak (CC2)

3.1.19.16. Değişik

alağan Değişken (BV)
muħarref Ar. Tahrif edilmiş, değiştirilmiş (Gİ, KF)
mübeddel Ar. Değişmiş, tebdil edilmiş (GT)
münğaleb Ar. Dönmüş, değişmiş (İM)
müteğayyir Ar. (Hali, tavrı) değişen, başkalaşan, bozulan (GT, İM)
alış- (I) Değişmek, değiştirmek, takas etmek (CC1, İM)
alışturmak Değiştirme, değış tokuş (CC1)
çevrül- (II) Değişmek (İM)
değış- Değişmek (TZ)
deyiş- Değişmek (TZ)
tön- 4. Değişmek (İM)
tağayyür Ar. Değişme, başkalaşma (BV, GT, İM)
ala- Değiştirmek (TZ)
değısir- Değiştirmek, tebdil etmek (TZ)
değısür- Değiştirmek, tebdil etmek (BM, KFT, TA)
denşür- Değiştirmek, tebdil etmek (İH)
değısüril- Değiştirilmek (KFT)
ğayrila- Ar.T. Değiştirmek (İM)
ibrağ- Değiştirmek (BM)
inkılāb Ar. Değiştirme (BV, İN)

tékşir Değiştirmek (CC1)
sav- (I) Yerini değiştirmek (Kİ)
tağyır Ar. Değiştirme, bozma (Gİ, KF, KFT, MG)
tebdıl Ar. Değiştirme (Gİ, İM, KF)
đayrlan- Ar.T. Değiştirilmek (İM)
türlen- Değişmek, çeşitlenmek, türlenmek (CC2)

3.1.19.17. Karışıklık, Dağınıklık

perışanlığ *Far.T.* Dağınıklık, perışanlığ (GT)
perışın *Far.* Dağınık, perışan (GT)
aç- (III) Perışan olmak (KK)
teşviş Ar. Karışıklık, perışanlığ, bulanıklık (GT, KFT)
bulağav Karışıklık, düzensizlik (Kİ)
karđařa Kargaşa, karışıklık (TZ)
bulgak 2. Kargaşa, alt üst olma (CC1)
çepürdek Çer çöp, karmakarışık, abur cubur şeyler (İH)
ayruğ (II) Dağınık, ayırık (RH)
dağuğ (I) Dağınık (İH)
müteferrik Ar. Dağılan, dağınık (Gİ, GT, İM, KF, MG)
açtığ (IV) Dağılmış (İM)
çalpağ Dolaşık, karışık (İH)
karışık Karışık (TZ)
memzūc Ar. Meczolunmuř, karışıtırılmış (GT)
darıl- Dağılmak (İH)

dağıl- Dağılmak, paramparça olmak (TZ)
tağal- Dağılmak, parça parça olmak (Kİ)
tağıl- (I) Dağılmak, parça parça olmak (BV, İM)
tarđa- Dağılmak (GT)
şayfal- Dağılmak, parçalanmak (TZ)
dardağan bol- Ufalanmak, darmadağın olmak (TZ)
dardağanla- Ufalanmak, darmadağın olmak (TZ)
karı- (II) Karışmak (TZ)
karıl- (III) Karışmak (TZ)
karış- (I) 1. Karışmak (BM, BV, Gİ, GT, KF, KK, MG)
çıtırlan- Karmakarışık, alt üst olmak (İH)
sarmaş- İplik gibi şeyler birbirine dolaşmak (İH)
tolun- (I) Dolaşmak (Kİ)
tağıt- Dağıtmak (GT)
tarđat- Dağıtmak (CC2)
dar- Darmadağın etmek (İH)
kaşdar- Kaçırarak, dağıtmak, karmakarışık etmek (İH)
karışmalar- (III) Eşyayı karıştırmak, karmakarışık etmek (İH)
karıştur- Karıştırmak (CC1)
kovşala- Karıştırmak, çalkamak, sallamak (İH)
kozgalış- Karıştırmak, eşelemek (CC2)

ilin- (III) Birbirine girmek (TZ)
ilitiş- İlişmek, birbirine girmek (TZ)
18. Düzenli
tizik Dizi, dizilmiş (TZ)
tizim Dizi, dizilmiş (İM)
sıra Saf, dizi (İH)
şaf Ar. (< şaff) Saf, dizi, sıra (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
müretteb Ar. Düzenlenmiş, dizilmiş (GT, İM)
yirli yirinde Derli toplu, yerli yerinde (İN)
üleştü Sırasıyla, sırası üzerine (İM)
üleştürü Sırasıyla, sırası üzerine (İM)
yaraştır- (II) Düzenlemek, birleşmek (CC1, MG)
ta'biye Ar. Tertipli, yerli yerine koyup düzenleme (GT)
ta'dil Ar. Düzenleme, doğrulama (KFT)
tüzet- (I) 2. Sıralanmak, saf tutmak (TA)
düzil- Düzülmek (KFT)
düzül- Düzülmek (KFT, RH)
köslün- Sıralanmak, dizilmek (İH)
mütetâbi^c Ar. Birbiri ardınca (Gİ, KF)
tiz- Dizmek (TZ)
miñeştir- Birbiri ardına getirip dizmek, toplamak (İH)
döndürü koy- Yerine koymak (TA)
yaraşturmak Düzen, tertip (CC1)
yakşır- Kendini düzeltmek, çekidüzen vermek (CC2)

3.1.19.19. Uygunluk

arķunlık (II) Usulüne uygun olarak (İM)
revā Far. Uygun, yerinde, yakışır (GT, İH, İM)
revālık Far.T. Uygun olma (İM)
muvāfık Ar. Uygun, yerinde (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
ķalı (I) Muvafık, uygun (Kİ)
cāyiz Ar. Olabilir, uygun (Gİ, İM, KF, KFT, MG, MS)
layıķ (< Ar. lāyık) Lâyık, uygun (CC2)
lāyık Ar. Yakışır, yakışan, lâyık, uygun (Gİ, GT, İM, KF)
münāsib Ar. Uygun, yaraşır, layık (GT, RH)
mustahıķ Ar. Hak etmiş, layık (KFT)
müstahāķ Ar. Hak etmiş, layık (Gİ, İM, KF, MG)
müstahıķ Ar. Hakkı olan, layık (GT, KF)
yaraş- (I) 1. Uygun düşmek, uymak (CC1, GT, MG) 2. Yakışmak (İN, MG, RH)
sıĝ - (II) Yakışmak, uymak (KFT)
sıy- (I) Uymak, yakışmak (CC2)
yaraşıl- Lâyık olunmak (KFT)
metbū^c Ar. Kendisine uyulan (Gİ, İM, KF)

3.1.19.20. Benzerlik

oḥṣaṣ Benzerlik (İM)
müşābehet Ar. Benzerlik (GT)
men (II) Benzeyiş (Kİ)
okṣaṣ Benzer, mukabil (CC1)
tözdeş Özdeş, aynı nitelikte, aynı huyda (CC2)
misāl Ar. Örnek, benzer, misal (GT)
misl Ar. Benzer, eş, miktar (Gİ, İM, KF)
meselā Ar. Misal olarak, örneğin (GT, İM, KF)
māyil (I) Ar. Benzer, andırır (MG)
oḥṣaṣı Benzer (CC2, BV)
benzer Benzer, müşabih (BM, KK)
emsāl Ar. Benzer, akran (GT, İM)
naẓīr Ar. Benzer, eş (GT, İM, RH)
uvṣaṣ Benzer, mukabil (CC1)
oṣkar Benzer (CC1)
‘ibāret (II) Ar. Bir şeyin aynı (İM)
‘ayn (III) Ar. Asıl, kendisi; aynı, tıpkı (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
aṣlen Ar. Aslında, esasında (İM)
teṣebbüh Ar. Benzemek, andırmak (Gİ, KF)
menze- Benzemek (Kİ, TZ)
meñze- Benzemek (İM, KFT, RH)
oḡṣa- Benzemek, bir şeye uymak (BV)
oṣa- Benzemek, bir şeye uymak (TZ)
oṣka- Benzemek, bir şeye uymak (CC1)

ovṣa- (I) Bir şeye uymak, benzemek (CC2)

oḥṣa- Benzemek, bir şeye uymak (BV, GT, Gİ, İM, İN, KF, MG, MS, RH)

okṣa- (I) Benzemek (KK, TZ)

misleş- Ar.T. Benzeşmek, eş olmak (İM)

oḥṣaṣ- Benzeşmek, benzemek (MG)

okṣaṣ- Benzeşmek, benzemek (CC1)

benze- Benzemek (MS, KK, RH, TA)

ḡarca- Karma karışık olmak, birbirinden ayırt edilemez hale gelmek, benzeşmek (İH)

uvṣa- (II) Benzemek (CC2)

oḥṣat- Benzetmek (Gİ, İM, İN)

beñzet- Benzetmek (MS)

beñzetle- Benzetmek (MS)

3.1.19.21. Farklılık

ayruluḡ Ayrılık, başkalık (KFT)

ayruluk Ayrılık, başkalık (KFT, TZ)

tefāvüt Ar. Farklılık (Gİ, GT, İM, KF)

farḡ Ar. Fark, ayrılık (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT)

tefarık (< Ar. tafāriḡ) Fark (CC2)

lā-nazīr Ar. Eşsiz, benzersiz (MG)

ayrı (I) Ayrı, başka, farklı (CC2, TZ)

ayrıḡ Ayrı, başka, farklı (KK, TZ)

ayruḡ (I) Ayrı, başka, farklı (BV, TA, TZ)

ayruḡ (I) Ayrı, başka, farklı (Kİ)

eyrik Başka, ayrı (TZ)

āhar Ar. Başka, diğer (GT)

özge Başka, diğer (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

öñü Başka (TA)

dīger Far. Diğer, başka, öteki (KF)

başğa Başka, diğer (Gİ, İM, MS)

başka Başka, diğer (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, İN, KF, MG, RH, TZ)

ğayr Ar. Başka, gayrı (GT, İM, MG)

3.1.19.22. Zıt

‘aks Ar. Aksi, zıt, ters (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

hīlāf Ar. Karşı, zıt, aksi (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT)

ters (I) Ters, aksi, zıt (CC2, Kİ, TZ)

zidd (I) Ar. Ters, karşıt (Gİ, İM, KF)

mūtenākız Ar. Tenakuz eden, zıt, çelişik (GT)

çüvre (II) Ters (CC2)

muḥālīf Ar. 2. Karşıt, çapraz (KFT)

3.1.19.23. Üstün

artuḡçı 3. Üstün (KFT)

rāciḥ Ar. Üstün (İM)

yik (I) Daha fazla, üstün (Kİ)

yig (II) Daha fazla, iyice (Gİ, GT, KF, RH)

efḏal Ar. Daha üstün (Gİ, KF, KFT, MG)

muḡaddem Ar. Önce, önde, üstün (Gİ, GT, KF, KFT)

oz- (II) Üstün olmak (MG)

3.1.19.24. Yeni

cedīd Ar. Yeni (GT)

yañı Yeni (CC1-CC2, GT, İM, KF, TZ)

yeñi Yeni (BV, Gİ, KF, KK, MG, MS, TZ)

yiñi Yeni (Gİ, İN, KF, KFT, Kİ)

yengi Yeni (BV, Gİ, KF, KK, MG, MS, TZ)

3.1.19.25. Eski

eski Eski (CC1-CC2, İM, Kİ, KK, MG, RH, TZ)

iski Eski, yeni olmayan (BV, GT, İM, MG)

irik (I) Katı, eski olan şey (BV)

kaḡaç Eskimiş, eski (TZ)

apraḡ (II) Yıpranmış (TZ)

opraḡ (II) Yıpranmış (TZ)

eski- Eskimek (KFT)

eskir- Eskimek (TZ)

iski- Eskimek (BV)

iskü- Eskimek (BV)

örsele- Hırpalamak, yıpratmak (İH)

yıpran- Eskimek, çürümek, yıpranmak (İH)

yüzül- (II) Üzülme, eskimek,

ayrılmak (İH)

3.1.19.26. Bozuk, Bozulma

‘ārız Ar. Bozukluk, kusur (KF)

bozux Bozuk, bozulmuş, aslî özelliğini yitirmiş (Kİ)

yürrülgen Bozuk, bozulmuş (Kİ)

bozmaqlık Bozma (KFT)

bozil- Bozulmak (KFT)

bozul- Bozulmak (Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, MS, TZ)

bozlan- Bozulmak, harap olmak (TZ)

yüvrül- Bozulmak (Kİ)

yıqıl- (II) Bozulmak (İM)

tozul- Bozulmak (TZ)

3.1.19.27. Keskin, Sivri

iti Keskin (GT, KFT, MG)

itti Keskin(GT)

yeti (I) Keskin, sivri (İM)

yiti (II) Keskin, sivri (BV,CC2, İM, İN, Kİ, RH, TA, TZ)

yitig Keskin, sivri (MG)

yitik (I) Keskin, sivri (İM)

ditruv Keskin (Kİ)

kesegen Kesici, keskin (KFT, MG)

kisgen Kesici, keskin (MG)

kesiçi Kesici, kesen (KF, KFT, Kİ)

sürü (II) Sivri (CC2)

söbi Söbü, sivri şey (TZ)

söbü Söbü, sivri şey (İH)

3.1.19.28. Kör, Kesmez

cünge Kör, kesmeyen (TA)

çönge Kesmez (bıçak vb.) (İH)

moḥdak (< Moğ. mohudag) Küt, kör (CC2)

unamas Küt, körleşmiş, keskin olmayan (CC2)

3.1.19.29. Sarkık

sarlık Sarkık, sarkmış olan (BV)

salma (II) Salınmış, sarkıtılmış (İM)

salık Salınmış (BV)

sarık- 1. Sarkmak (KFT, Kİ)

sarıkı - Sarkmak (KFT)

il- (III) Sarkmak, eğilmek (CC1-CC2)

3.1.19.30. Dikik

tikük Dikilmiş, dikik (İM)

tik (I) Dik, doğru (BV, CC1, MG, RH)

dik (I) Dik, doğru (İN)

tegürü Doğru (İN)

tegrü Doğru (İN)

öñ- Doğrulamak (TZ)

3.1.19.31. Yıkık

ḥarāb (I) Ar. Yıkık, viran, perişan (BV, GT, İM, KF, MG, RH)

yıkuq Yıkık, yıkılmış (TZ)

yıkuq Yıkık, yıkılmış (TA)

3.1.19.32. Yırtık, Yarık

yırtık Yırtık, yırtılmış olan (Gİ, KF, TZ)

yırtuķ Yırtık, yırtılmış olan (İM, KFT, Kİ)

kırlov Yırtık, yarık (CC2)

yarılğan Yarılmış, yarık (CC1)

yarılmak Çatlak, yarık (CC1)

tikme (II) Yarık, çatlak (CC1-CC2)

yırtmak Yarık, yırtık (CC1)

müşâķķāķ Ar. Yarık, yarılmış (MG)

yarıķ (III) Yarık, yarılmış (BV, DM, İM, MG, TZ)

yarıķ (V) Yerdeki yarık, kazıntı (TZ)

yaruķ (II) Yarık, yarılmış, çatlak (İN, Kİ, TZ)

yaruķ (IV) Yerdeki yarıntı, kazıntı (TZ)

yarıl- 1. Yarılmak, çatlamak (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG, RH)

çert- (III) Çatlamak (İH)

3.1.19.33. Kesik

kesik Kesik, kesilmiş (İM)

kesük (I) Kesik, kesilmiş (İM)

kisik Kesik (BV)

münķatı^c Ar. Kesilmiş (GT)

güdüķ (I) Kesik, kırık, ucu çomak gibi kalmış (İH)

3.1.19.34. Delik, Deşik

baça (I) Delik (BM)

delik Delik, delinmiş (BM)

telik Delik (BM, DM, Kİ, TZ)

telük Delik, deşik, çukur (BV, İM, RH)

tilük Delik (BV)

telik deşik delik deşik, çukur (DM)

deşük Deşik, deşilmiş olan (KFT)

teşik Deşik, deşilmiş olan (CC1, DM, TZ)

tişek Deşik, deşilmiş olan (MG)

tişik Deşik, deşilmiş olan (BV, GT, MG)

tişük Deşik, deşilmiş olan (İM)

öte (II) Bir yandan bir yana geçen (delik) (MG)

ütlü Oyuklu, delikli (CC2)

3.2. Yaşam Ve Canlılar

3.2.1. Yaşam

‘ömr Ar. Ömür, yaşam (GT, Gİ, İM, KF, KFT, MS)

dirlik Dirilik, canlılık, yaşayış (BM, Gİ, KF)

tirlik (II) Hayat, yaşayış, canlılık (GT, İM, Kİ)

dirilik Dirilik, canlılık, yaşama (Gİ)

tirilik Hayat, ömür (CC2)

tirilmek Dirilik, hayat (CC1)

ḥayvān (I) Ar. Canlılık, hayat (GT, KF)

tiröv Hayat, yaşama (CC2)

ḥayāt Ar. Hayat, ömür (GT)

arı tiröv temiz hayat

yaş (I) Yaş, ömür (BM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA, RH, TZ)

ma‘işet Ar. Yaşama, geçinme (GT)

yaşa- (I) Yaşamak (BV, GT, Kİ, RH)

yaşa- (II) Yaşında olmak (GT)

yaşat- Yaşatmak (CC2)

yaşar Yaşında, yaşamış (İM)

tana‘um Ar. Bolluk ve nimet içinde rahat yaşama (GT)

3.2.1. 1.Yaşamın Evreleri

3.2.1.1.1. Doğma, Dirilme

diril- Dirilmek, canlanmak (KFT, TZ)

tiri-Dirilmek, canlanmak, yaşamak (BM, Kİ)

tirik-Dirilmek (BV)

tiril- (I) Dirilmek, canlanmak, yaşamak (BV, CC1, GT, İM, Kİ, TA, TZ)

yaşa- (III) Dirilmek (TZ)

do- Doğmak, dünyaya gelmek (Kİ)

doğ- Doğmak, dünyaya gelmek (Gİ, KF, KFT, Kİ, TZ)

toğ- (I) 1. Doğmak, dünyaya gelmek (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, Kİ)

tuv- (I) Doğmak, dünyaya gelmek (CC1-CC2)

toğrıl- Doğrulmak (TZ)

toğrul- Doğrulmak (TZ, İM)

toğan (II) Doğan, doğmuş olan (Kİ, TZ)

tovuş Doğuş (CC1)

ḳop- (IV) Yeniden dirilmek, hortlatmak (İM)

3.2.1.1.2. Büyüme, Gelişme

ulğa- Büyümek, gelişmek (BV)

ulğar- Büyümek, gelişmek (TZ)

ulğay- Büyümek, gelişmek (CC1, GT)

ulğar- Büyümek, gelişmek (TZ)

ös- (II) Yetişmek, gelişmek (CC2)
sür- (VI) Canlılarda neşvünema bulmak (TZ)

3.2.1.1.3. Ergenlik

bulūgiyyet *Ar.* Buluğa erme (GT)

3.2.1.1.4. Gençlik

yéyitlik Gençlik, yiğitlik (CC1)

yiğitlik Yiğitlik, gençlik (GT, İH, İM, RH)

3.2.1.1.5. Yetişkinlik

reşidlik *Ar.* T. Erginlik (KFT)

3.2.1.1.6. İhtiyarlık

ağar- 1. Yaşlanmak, saç sakal ağarmak (Kİ, TZ)

ağar- (I) 1. Yaşlanmak, saç sakal ağarmak (İM, KF)

ğar- (V) İhtiyarlamak, yaşlanmak (Kİ)

ğarı- (I) Yaşlanmak, ihtiyarlamak (BM, CC2, GT, TZ)

ğartay- İhtiyarlamak, yaşlanmak (TZ)

ğavül- İhtiyarlamak (Kİ)

ğarılığ İhtiyarlık, yaşlılık (GT)

ğarımak İhtiyarlık, yaşlılık (CC1)

ğocalık İhtiyarlık, yaşlılık (İH)

3.2.2. Ölüm

ecel (I) *Ar.* Ömrün sonu (BV, GT, İM)

mevt *Ar.* Ölüm (Gİ, GT)

vefāt *Ar.* Ölüm, vefat (Gİ, GT, İM, KF)

ölüm Ölüm (BM, CC1-CC2 GT, Gİ, İM, KF, MG, TZ)

ölim Ölüm (CC2)

ölmek Ölmek, ölüm (TA)

ölet İnsanların ölümü (TZ)

afacān *Ar. Far.* (< āfet-i cān) Anî ölüm (İH)

kön (I) 2. Ruh (KK)

cān *Far.* Can, ruh (CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, MG, TZ)

tın Can, ruh (CC1, CC2)

ödü Ruh, can, nefes (TA)

rūh *Ar.* Can, ruh (GT, İN)

öl- Ölmek (BM, BV, CC1-CC2, GT, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA, TZ)

ğırıl- Ölmek, gebermek, helak olmak (CC2, Kİ)

ğovar- Ölmek, gebermek, helak olmak (CC2)

cān çığ- ölmek (GT)

muşallāya çığ- ölmek (Gİ)

cān çığ- ölmek (GT)

cān tartmak can çıkması (TA)

fidā (II) *Ar.* Bir şey uğruna can verme (KF, KFT)

fedā *Ar.* Bir şey uğruna can verme (GT, İM)

nez' *Ar.* Can çekişme (GT)

ġārim *Ar.* Boğulma, batma (BV, GT, İM)

ġarḳ *Ar.* Boğulma (KFT)

boġul- Boğulmak (CC1)

ġarḳ bol- boğulmak (GT)

3.2.2.1.Ölü

cānsız *Far.* T. Ölü (İM)

cenāze *Ar.* Cenaze, insan ölüsü (Gİ, KF, KFT)

öli Ölü (GT, İM, KFT, TZ)

ölü Ölü (CC1-CC2, GT, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, MS, TA)

ölüg Ölü (İM)

üzüt Ölü, meyyit (BM, Kİ)

mürde *Far.* Ölmüş (RH)

kökrek Kadavra, ceset (TA)

lāşā *Far.* Leş, ceset (DM)

ölümlih Ölümlü (CC2)

ölümlüh Ölümlü (CC2)

imsiri (< *Ar.* mişrī)Mumya (CC1)

3.2.2.2. Defin

ḥanūt *Ar.* Ölü için kullanılan ilaç, ot (İM)

kefen *Ar.* Kefen, ölü sarılan bez (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

kefenle- *Ar.T.* Kefenlemek, kefene

sarmak (KFT)

bitik (II) Kefen (TZ)

tābūt *Ar.* Ölü konulan sandık (İM, KFT)

apsa Tabut (TZ)

defin *Ar.* Gömülmüş, gömülü (KF)

defn *Ar.* Gömme, gömülme (Gİ)

köm- Gömmek (BM, CC1, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

kömil- Gömülmek (İM)

kömül- Gömülmek (CC2, İM, KFT)

bat- 4. Gömülmek (MG)

3.2.2.3. Mezar, Mezarlık

cebbāne *Ar.* Mezarlık (İM)

ġavr *Far.* Mezarlık, kabir (RH)

gör *Far.* (< gūr) Mezar (BM)

gūr *Far.* Mezar (GT, İM)

gūristān *Far.* Mezarlık (İM)

ḥaḫīra *Ar.* Mezar (İM)

ḥazīre *Ar.* Mezar (İM)

ḳabr *Ar.* Kabir, mezar (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

kēşene (< *Far.* kāşāna) Mezar höyüğü (CC2)

kör *Far.* (< gūr) Mezar (CC, TZ)

ḳurġan (I) Mezar, mezarın üzerindeki toprak yığını, mezar höyüğü (CC, TA)

ḳurġun Mezar, mezarın üzerindeki toprak yığını, mezar höyüğü (BM)

iv Mezar höyüğü (CC2)

labd *Ar.* Çukur, mezar (İM)

maşad Ar. Mezarlık, kabristan (İH)
meşhed Ar. Bir adamın şehit olduğu veya şehidin gömüldüğü yer (İM)
mülket (II) Ar. Lahit yapılmayan adi mezar çukuru (İH)
sin (II) 1. Mezar, kabir (İH, İM, KF, TA)
sinle Mezarlık (KFT)
türbe Ar. Mezar, türbe (Gİ, GT, KF)
türbelik Ar. T. Mezarlık (KF)
sın (I) Yazılı, resimli mezar taşı (CC2)
muşallâ (II) Ar. Cenaze namazı kılınırken tabutun üzerine konduğu taş, mezar taşı (Gİ)

3.2.2.4. Yas ve Taziye

açuv (I) Keder, üzüntü, acı (CC2)
açı (II) Üzücü, üzüntü veren, acı, keder (KF)
açığ Üzücü, üzüntü veren, acı, keder (GT)
mātem Far. Yas, matem (GT)
sıgıt Matem (CC2)
yas (I) Yas, üzüntü (Kİ)
yaş Yas, üzüntü (DM)
yaş (V) Üzüntü, yas (DM)
sohran- Matem tutmak (CC2)
sıkda- Ölen kimseye karşı mersiye söyleyerek ağlamak ve ağlatmak (Kİ)
hatunlar urunu matem sözlerini makamıyla söyleyecek kadınların toplandıkları yer (İH)

ta‘ziyet Ar. Baş sağlığı dileme, taziye (GT)

3.2.2.5. Miras

mīrās Ar. Ölen bir kimsenin yakınlarına bıraktığı mal, mülk (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT)
miret (< Ar.mīrāt) Miras (CC2)
tereke Ar. Ölünün kalan malı (KFT)
terike Ar. Ölünün kalan malı (Gİ, İM, KF,)
mülklemek (< Ar. mulk + T.) Miras (CC1)

3.2.3. Sağlık, Hastalık

3.2.3.1. Sağlık

āsānlık (II) Far.T. Esenlik (BV, İM)
‘āfiyet Ar. Rahatlık, sağlık (Gİ, GT, İM, KF)
eselik Esenlik (Kİ)
esenlik Sağlık, esenlik (BM, TZ)
esen Sağ, salim (Kİ, TA)
sağ (II) Sağ, sağlıklı, sıhhatli (GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA)
sav (I) Sağ, sağlık, sıhhat (CC2)
sağlık Sağlık, sıhhat (İM)
sağlık (I) Sağlık, sıhhat (CC1, Gİ, GT, KFT, Kİ, TZ)
savluğ (I) Sağlık, esenlik (TZ)
şahıhlık Ar.T. Sıhhat (KFT)

sav bol- Sağ olmak, sıhhatli olmak (TZ)

tınçlık Dinçlik, zindelik (Kİ)

sağlık bile Sağlıklı, akli başında (CC1)

salamatlık Ar.T. Selametlik, sağlık (CC1)

salamatlık birle Sağlıklı bir şekilde (CC1)

oñlık Sağlık, selamet, mutluluk (CC2)

3.2.3.2. Hastalanma

sökel ol- Hastalanmak (BM)

söküş (II) Hastalanma (İH)

sayrılan- Hastalanmak (TZ)

şayru ol- hastalanmak (BM)

iglen- Hastalanmak (TZ)

yiglen- Hastalanmak (TZ)

hastalan- Far.T. Hastalanmak (TZ)

koy- (II) Hastalığı ortaya çıkmak (Kİ)

3.2.3.3. Hasta

agırılı Hasta, yaralı (CC2)

çorlu Hasta, çaresiz (İH, Kİ)

sögen Hasta (MS)

sökel Hasta (BM, GT, İM, Kİ, TA)

mariz Ar. Hasta, hastalıklı (BV)

sayrı Hasta (İH, TZ)

şayru Hasta (BM)

sağsız Hasta (KK)

sağsuz Hasta (KFT)

saķım Ar. Hasta (GT)

saķım Ar. Hasta (GT)

hasta Far. Hasta (DM, Gİ, GT, İM, KF, MS, TS)

renclü Far.T. Sıkıntılı, hastalıklı (RH)

kelepen (II) (< Aram. kelepen) Zayıf,güçsüz, hastalıklı (CC1)

debe Kavlaç, kasığı yarık, torbası düşük, sarkık (İH)

müstesķi Ar. İstiska illetine tutulmuş, çok su içen ve karnı su toplayan (GT)

cinnin Ar. Erkeklik organı kalkmayan kişi (KFT)

tobalan Sancı illeti, mahsus sancılanmış adam (Kİ)

yigüt Siniri çekilmiş, eli bileğinden kurumuş kimse (İH)

‘ilacsız Ar. T. İlacsız dermansız, çaresiz (BV)

başlı Yaralı (Kİ)

‘aķır Ar. Yaralanmış (BV)

mecrüh Ar. Yaralı, yaralanmış (GT, MG)

yaralı Yaralı, yaralanmış (İM, TZ)

yaralu Yaralı, yaralanmış (KFT, RH)

zahmlı Far.T. Yaralı(GT)

3.2.3.4. Hastalık

agırılı Hastalık, ağrı (CC2)

agırık Hastalık, ağrı (CC2)

sökelek Hastalık (Kİ)

sökellik Hastalık (BM, İM, TA)

'illet (I) *Ar.* İlet, hastalık (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, RH)

saksızlık Sağlıksızlık, hastalık (CC1)

agırmak Hastalık, ağrı (CC1)

agrımak Hastalık, ağrı (CC1)

ik (II) Hastalık (Kİ)

hastalık *Far.T.* Hastalık, rahatsızlık (Gİ, İM, KF, RH)

maraz *Ar.* Hastalık (GT)

yañ (I) Salgın hastalık (CC2)

kéziv Salgın (CC2)

zenc *Ar.* Sıkıntı, hastalık (İM)

çor Hastalık (Kİ)

yik (II) Dert, illet (TA)

3.2.3.4.1. Hastalık Belirtileri

3.2.3.4.1.1. Ağrı, Sancı

avruv Ağrı (CC2)

ağrı (I) 1. Ağrı, acı, sancı (GT, KFT, TA) 2. Baş ağrısı (İM)

ağrığ 1. Ağrı, acı, sancı (BV, İM)

ağrıq Ağrı, acı, sancı (KFT)

iy Ağrı, acı (CC2)

ağrın Ağrı, acı, sancı (BV)

arı (VI) Ağrı, acı (BM)

avruq Ağrı (TZ)

humār *Ar.* İçki içtikten sonra gelen baş ağrısı (GT)

iginti Iklamayla gelen şiddetli sancı (İH)

mabṭūn *Ar.* Karın ağrısı (BV)

renc *Far.* Ağrı, sızı, sıkıntı (GT, RH)

sançı Sancı, ağrı (İH, TZ)

şanşu Sancı, ağrı (TZ)

açı 1. Acımak (BV) 2. Bacakların arası sıcaktan kızarılarak yanmak (TZ)

ağır- (II) Ağrımak, acımak (BM)

ağrı- Ağrımak, acımak (BV, CC1, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, İN, RH)

agru- Acı çekmek, ağrımak (CC1)

ağrit- Acıtmak, ağrıtmak (GT, İM, Kİ, MG)

ağrittur- Ağrıttırmak, ağrı çekmesini sağlamak (Kİ)

avrun- Ağrılanmak, sancılanmak (TZ)

avur- (II) Ağrımak, acımak (TZ)

bur- (II) Karnı ağrımak, karnı burulmak (Kİ)

givir- (II) (Sancı) kıvırmak, iki büklüm yapmak (İH)

saz- Yaranın ağrısı artmak (Kİ)

çerlen- Ağrımak, (göz) çipillenmek (İH)

çağan- Rahat edemeyip kıvrınmak, çalkanmak (İH)

kürdük- Didinmek, çırpınmak, kıvrınmak (İH)

çörge- Yakmak, kıvrandırmak (GT)

dölenme- Gidip gelmek, çalkanmak, muttasıl kımıldamak, ıstırap göstermek (İH)

meğas (I) *Ar.* Göbek burmak (BV)

3.2.3.4.1.2.Öksürük, Boğaz

Rahatsızlığı

naḥnaḥ Ar. Öksürük (BV)

öksürmek Öksürük (BM, KK, TA)

öksürük Öksürük (KK)

ökürük Öksürük (BM)

ötürmek Öksürük (TA)

yetürmek Öksürük (BM)

öçkek Öksürük (CC2)

öskürmek Öksürük (CC1)

öksür- Öksürmek (Gİ, KF, KK, MS, RH, TA)

ökür- Öksürmek (BM)

öskür- Öksürmek (CC1)

ötkür- Öksürmek (TZ)

ötür- (II) Öksürmek (TA)

yütkür- (I) Öksürmek (BV)

yütür- Öksürmek (Kİ)

yötkür- Öksürmek (CC2)

tenaḥnuḥ Ar. Boğazı temizlerken çıkan ses, öksürerek boğazı açmak (Gİ, İM, KF, MS)

sümülde- Boğazın temizlenmesi için öh öh diye ses çıkarmak (Kİ, TZ)

kaḫsır- Kansırmak (TZ)

ḫar- (IV) Boğazı tıkanmak (TZ)

ḫarıl- (I) Sesi kısılmak (CC2, TZ)

3.2.3.4.1.3. Kusuntu, Kusma

ḫusḡu Kusuntu, kusmuk (Kİ)

ḫusḫaḫ Kusuntu, kusmuk (TZ)

ḫusmaḫ Kusuntu, kusmuk (TZ)

ḫusu Kusuntu, kusmuk (Kİ)

ḫusuḫ Kusuntu, kusmuk (İM)

öki- Kusmak (Kİ)

ḫus- Kusmak (BM, CC1, Gİ, İM, KF, Kİ, KK, TZ)

ḫuş- Kusmak (TA)

yundur- Kusmak (TA)

ḫustur- Kusturmak, kusmasını sağlamamak (İM)

3.2.3.4.1.4. Öğürme

böḡövür- Tiksinti duymak, midesi bulanmak, öğürmek (CC2)

öḡür- (I) Öğürmek (CC2)

3.2.3.4.1.5. Mide Bulanması

yipkir- Tiksinti duymak, midesi bulanmak, öğürmek (CC2)

köñlü aynı- Midesi bulanmak (CC2)

köñlü bulan- Midesi bulanmak (CC2)

3.2.3.4.1.6. Bayılma

iḡmā Ar. Bayılma (Gİ, KF)

oḡun- Bayılmak (Kİ)

uḡul- Bayılmak, kendinden geçmek (TZ)

uḡun- Bayılmak, kendinden geçmek (TZ)

tumçuḫ- Ölürcesine bayılmak (TZ)

tumsuğ- Ölürcesine bayılmak (TZ)
tunçuğ- Ölürcesine bayılmak (TZ)
usı az- bayılmak (TZ)
uvul- Bayılmak, akli başından gitmek (TZ)
bayılt- Bayılmak (TZ)

3.2.3.4.1.7. Üşüme

üşe- Üşümek (TZ)
üşi- Üşümek (CC1)
üşü- Üşümek (CC2, BM, TA, TZ)

3.2.3.4.1.8. Titreme

titreme Titreme (TA)
titremek Titremek, titreyiş (CC2)
ditre- Titremek (Gİ, İN, KF, Kİ)
titre-Titremek (BV, CC1-CC2, GT, İN, MG, TZ)
kıldıra- (II) Titremek (TZ)
sağılda- Titremek, soğuktan titremek (İH)
titret- Titretmek (MG, RH)
üprek Ürpermiş (İM)

3.2.3.4.1.9. Ateşlenme, Havale, Çarpıntı

kız- 2. Ateşlenmek, hararetlenmek (Kİ)
yyil- (II) Kızılmak, fenalaşmak (İH)

kiçi- 2. Vücut kızmak, hararetlenmek (TZ)

ihtilâc Ar. Segirme, çarpıntı, havale nöbeti (BV)

ıssık Hararet, nöbet (BM)

dürpülde- Yüreğin şiddetle çarpması (İH)

3.2.3.4.1.10. Şişme, Şişkinlik

şiş Şiş, şişkinlik (BM, BV, DM, GT, İM, Kİ, TA, RH, TZ)

şiş Şiş, şişkinlik (İH)

şişik Şişik, şişmiş, kabartı (BV, CC1, TZ)

şişik Şişik, şişmiş, kabartı (BV)

şişil- (III) Şişilmek, şişirilmek (BV)

şişmek (I) Şişme, şişkinlik, yumru (BV, CC1)

şişik ketken Artık şişmeyen, daha fazla şişmeyen (CC1)

hamakıyye Ar. Yanak şişmesi (BV)

şiş- (II) 2. Kabarmak, şişmek (BM, BV, CC1-CC2, Kİ, KK, RH, TZ)

şişdür- Şişirmek (RH)

ker- (I) 2. Şişmek (BM)

tomrul- Kabarmak, şişmek (İH)

kabar- (I) Kabarmak (İH, Kİ, TZ)

eser- Şişmek, kabarmak, kat kat olmak (İH)

burut- Kabarmak (TZ)

şoğkra- Kabarmak (TZ)

3.2.3.4.1.11. Horlama, Horultu

korulda- Uykuda horlamak (TZ)

horla- (I) Horlama, uykuda burnundan ses çıkarmak(İH, TZ)

hortla- Horlamak, uykuda burnundan ses çıkarmak (İH)

körle- Horlamak, horuldamak (CC2)

bıçqır- Horuldamak (TZ)

muşultu Uyurken çıkarılan horultulu ses (İH)

3.2.3.4.1.12.Sararıp Solma, Zayıflama

oñ- (I) Sararıp solmak, beti benzi atmak (CC1)

yüñli- Hastalıktan hafiflemek (Kİ)

3.2.3.4.1.13. Kaşıntı

kiçi- 1. Gidişmek, kaşınmak (CC2, Kİ)

giçik Kaşınma, gidişme (İH)

kaçı- Kaşımak (Gİ, KK)

kaşı- Kaşımak (TZ)

kaşa- Kaşımak (CC1)

kaşı- (I) Kaşımak (BV, CC1, İM, KF, TZ)

ürper- Kaşımak (BV)

kaşın- (I) Kaşınmak (RH)

kaçım- Kaşınmak (KK)

3.2.3.4.1.14 Kulak Uğultusu

güvle- (Kulağı) uğultu yapmak (İH)

kulağ ur- kulağı çınlamak (TZ)

3.2.3.4.1.15. Yorgunluk

te‘ab (III) Ar. Yorgunluk, sıkıntı (Gİ, KF, KFT)

arı- (II) Yorulmak (İM)

tal- (II) Yorulmak (TZ)

tal- Yorulmak (KK)

yorul- Yorulmak, kesilmek (İH, TZ)

ar- Yormak, yorulmak, âciz bırakmak, kuvvetten düşürmek (BM, BV, CC2, GT, İH, Kİ, TA, TZ)

yada- (I) (Moğ. yada-) Yorgun düşmek, yorulmak, zayıflamak (CC2)

yavrut- Zayıflamak, gücü azalmak, yorulmak (CC2)

ğoğsat- (II) Kımıldamaya hali kalmamak (İH)

yit- (VIII) Yormak (İM)

ta‘bān Ar. Yorgun, bitkin, bîtap (GT)

aruğ 2. Yorgun (BV)

yit- (VIII) Yormak (İM)

3.2.3.4.2. Hastalık Çeşitleri

meğal Ar. Bir hastalık (BV)

lazuğ Ar. Bir hastalık (BV)

‘azel Ar. Bir hastalık (BV)

ekel Ar. Bir tür hastalık (KFT)

hāmmi Ar. (< hāmmē) Bir tür hastalık (BV)
kerrāt (II) Ar. Bir hastalık (BV)
mürre Ar. Bir hastalık (BV)
raṭab Ar. Bir hastalık (BV)
şeysi Bir hastalık (BV)
taḳṭi Ar. Bir hastalık (BV)
teḥnīk Ar. Bir hastalık (BV)
sirbençeñ Bir hastalık (BV)
beraş Ar. Leke hastalığı (BV)
çığıt Ergenlerin, bazen de ihtiyarların yüzünde peyda olan cilt lekeleri (İH)
bevāşır Ar. Erkeklik organında ve yumurtalıkta olan basur (BV)
bez (II) Vücutta deri ve et arasında ve en çok boyunda, kasıkta çıkan şiş, beze (TZ)
bıçılğan Vücutta olan sulu çatlaklar, mayasıl (İH)
demregü Temriye, uçığa benzeyen bir tür cilt hastalığı (Kİ)
eger (II) Dil altında çıkan sivilce (TZ)
ḳaturğan Sivilce, uyuz (BM)
ḳoturğan Sivilce, uyuz (BM)
sivilçi Sivilce (İH)
kotur Yara kabuğu (CC1)
ḳutur (I) Uyuz, uyuzluk (BV, İM, RH, TZ)
ḳuturğan (II) Uyuz, uyuzluk (Kİ, TA)
uyuz Uyuz (BM)
eşken Kurdeşen de denilen bir tür hastalık (TZ)
ḳurdeşeni Kurdeşen de denilen bir tür

hastalık (İH)
ḳurdeşeni Kurdeşen de denilen bir tür hastalık (TZ)
ḳızamuḳ Kızamık, kanın bozulup vücudun çıban dökmesi (İH)
ḳurulğan Tırnak dibinde çıkan bir çıban (İH)
ḳuş ḳuyruğu çıban, kan çıbanı (BM, Kİ)
baş (II) Yara, çıban (BM, Kİ, TA)
şıban Çıban (TZ)
çaban Çıban, yara (TA)
çıban Çıban, yara (Kİ)
çıban Çıban, yara (BM, BV, İM, TA)
öz yürimek Kanlı basur (TA)
üz yürimek Kanlı basur (TA)
nāsūr Ar. Nasır (RH)
ḳonaḳ (III) Baştaki konak, tepek (İH)
kovaḥ Yara kabuğu, saç kepeği (CC2)
açık (III) Hastalık veya kederden yatma, humma (TA)
bézgek Sıtma, sıtma nöbeti (CC2)
ḳızdırma Humma (İH)
ısıtma Sıtma (TA)
issilik (II) Sıtma nöbeti (BM, Kİ)
ditretmek Sıtma, sıtma nöbeti (BM)
keleben Miskinlik hastalığına uğrayan kimse, cüzzamlı (Kİ)
kelepen Miskinlik hastalığına uğrayan kimse, cüzzamlı (BM)
dumağı Nezle (İH)
tumağı Nezle (TZ)
tumav Nezle (TZ)

tumov Nezle, soğuk algınlığı (CC2)
cidrī Ar. Bir çiçek hastalığı (Gİ)
şişek (III) Çiçek hastalığı (TZ)
kasbe Ar. Kabızlık belirtisi taşıyan hastalık (BV)
topalan Kalın bağırsağa arız olan bir hastalık (İH)
sırtān Ar. Sıraca hastalığı (BV)
uçuk Sara hastalığı (İH)
verem Ar. Verem hastalığı (BV)
yil (IV) Romatizma (RH)
su'āl Ar. Öksürük hastalığı (BV)
kulunç Kulunç(BV)
uyutkuç Süt emen çocuğun ya da oğlanın kursağının içinde meydana gelen donmuş süte benzer bir şey (İM)
avulan- Zehirlenmek (TZ)
digre- Zehirlenmek (İH)
ağrıç 2. Göz iltihabı (İM)
irin (II) İrin, cerahat (BV, Gİ, KF, Kİ, KK, MS, TZ)
iriñ İrin, cerahat (BV, İM)
irinli İrinli, cerahatli (BV)
haşakriş Ar. Kurumuş cerahat (RH)
sümülgün Hastanın zihin dalgınlığı (Kİ)
mona- İhtiyarlıktan ne yaptığını bilememek, bunamak (İH)
mun- Bunamak (GT)
matuh semelen- Ar.T. (< ma'tuh) Akli ermez olmak, şaşırarak, bunamak (İH)

3.2.3.5. Engellilik, Özur, Kusur

'özr Ar. Özur, kusur (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
'özrlü Ar.T. Özürlü, özrü olan (İM)
'özrsiz Ar.T. Özürsüz, özrü olmayan (İM)
istihāza (II) Ar. Özur, kusur (KF)
ma'zūr Ar. Özürlü (GT, İM, KFT)
müte'azzir Ar. Özürlü olma (KFT)
tenzih Ar. Kabahat ve kusuru yok etmek (KF)

3.2.3.5.1. Ortopedik Engellilik

aksa- Aksamak (BM, BV, Kİ, RH)
akşah Aksak, total (İM, KFT, Kİ, TZ)
agsah Aksak, total (CC1)
akşak Aksak, total (KK)
yeken (I) Topallayarak yürüyen (Kİ)
küt Ayağı düşük, kesik, kırık, basamaz, total (İH)
maymaçık Paytak, çarpık bacaklı (CC2)
kolak Kolu çolak (İH)
şolak Çolak (TZ)
yigel- Çolak olmak (İH)
bügrī Kambur (TZ)
bükri Kambur (TZ)
bükri Kambur (Kİ)
bükrey- Kamburlaşmak (TZ)
bükriül- 1. Kamburlaşmak (GT, TZ)
büksül- Kamburlaşmak (İH)

ķayıřķa Cüce (TZ)
ķurunçuķa Cüce (TZ)
mefluc Ar. Felçli, felç olmuş (İM)
yaķmaç Kötürüm (Kİ)
zemın (II) Far. Kötürüm (İM, RH)
kötrem Kötürüm, eli ayağı tutmayan (İM)
beçel Kalçası kırık, topal, sakat (CC2)
biçül Kötürüm, kalçası kırık (Kİ)
baymaķ Kıçı çıkık adam (TZ)
ħadeb Ar. Uca kemiğinin eğri olması (BV)
geyrek Eğe kemiği yumuşaması (İH)
ratķa Ar. Kadının cinsel organındaki kemiğin temasa engel teşkil etmesi durumu (KFT)
ķa'as Ar. Uca kemiğinin aşağı kaymış olması (BV)

3.2.3.5.2. Görme Engellilik

a'mā Ar. Kór, gözleri görmeyen (GT, KFT)
kór Kór (Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, TZ)
közsiz Gözü görmeyen (KK, TA)
tülek Kór (Kİ)
řeb-kür Far. Gece kórü, gece görmeyen (İN, RH)
tövlük Kór (CC1)
tevlük Kór (TA)
soķur Kór, tek gözlü, şaşı (İH, KK, MG, TZ)

sokur (< Moğ. sokur) şaşı göz (CC1)
uvr. Ar. Gözsüzlük, amalık (BV)
ķarađu ol- Kór olmak, görememek (BM)
aħvel Ar. şaşı (GT, RH)
ķıyķař Gözü kaymış, şaşı (İH)
ķılçır şaşı (TZ)
kıncır şaşı, şaşı gözlü (CC2)
ķınır (I) şaşı, şaşı gözlü (İH)
ķalçır şaşı, şaşı gözlü (KK)
çalış (II) şaşı (CC1)
şaşı şaşı, şehla gözlü (İH, TZ)
şaşı gözlü şaşı, şehla (Kİ)
ķıçır- Üst kapağı tersine çevrilmiş göz (Kİ)
çeper (I) Gözü iyi görmeyen (Kİ)
ħavel Ar. Görmeme hastalığı (BV)

3.2.3.5.3 İşitme Engellilik

saçır Saçır, işitmeyen (Kİ, RH, TZ)
sanđır Saçır, işitmeyen (Kİ)
sanđrav Saçır, işitmeyen (TZ)
kulaksız Saçır (CC1)

3.2.3.5.4. Konuşma Engellilik

dilsüz Dilsiz (KFT, MS)
tilsiz Dilsiz, lâl (Kİ, TZ)
tilsüz Dilsiz, lâl (KFT, RH)
aħres Ar. Dilsiz, konuşamayan (GT)
beltek Peltek, kekeme (Kİ)
biltek Peltek, kekeme (İM)

peltek Peltek, kekeme (TZ)
kekre Kekeme (TZ)
kekegülik Kekemelik (İH)
saḥav (< Moğ. saḥagu) Kekeme (CC2)
saḫav Moğ. Kekeme (TZ)

3.2.3.6. Yaralar

koturlu Kabu bağlamış, kabuklu (yara) (CC1)
‘aqr Ar. Yara (MG)
ḥinān Ar. Yara (BV)
ḫarḫa Ar. Yara (BV)
sürünçeñ Yara (BV)
yara Yara (BV, CC1-CC2, Gİ, İH, İM, KF, MG, RH)
zaḥm (II) Far. Yara (İM, MG)
zeme‘ Ar. Yara (BV)
siḫāye Ar. Bir tür yara (BV)
emme Bir yara cinsi (KFT)
miktāt Ar. Bir yara çeşidi (BV)
‘ıraḫ Ar. Bilekteki yara (BV)
ḥinduḫuḫ Ar. Kara yara (BV)
ḫāriṣa Ar. Deride çizik yoluyla açılan yara (KFT)
bādi‘a Ar. Et kopmasıyla oluşan yara (KFT)
muḍiḫa Ar. Kemiğin görüldüğü yara (KFT)
simḫāk Ar. Deriyi ve eti aşarak kemiğe ulaşan yara (İM, KFT)
yaruḫ (I) (Ayaklardaki) çatlaklar (İM)

zaḥm (III) Far. Isırmak veya sokmak suretiyle meydana gelen dış yarası (GT)
yuvul- (II) Etin sürtünerek yağır olması (İN)
çap- (IV) Derisi soyulmak, yağır olmak (İN, RH)
çekelen- (Yaranın iyileşmesi) gecikmek (Kİ)

3.2.3.7. Yarıklar

şuḫāk (II) Ar. Yarıklar (BV)
‘amme Ar. Baş yarığının bir çeşidi (İM)
bāzi‘a Ar. Bir cins baş yarığı (İM)
cāyife Ar. Baş yarığının bir cinsi (İM)
ḫāriṣa Ar. Bir cins baş yarığı (İM)
ḫāṣime Ar. Baş yarığının bir türü (İM)
mūziḫa Ar. Baş yarığının bir cinsi (İM)
mūnaḫḫile Ar. Baş yarığının bir cinsi (İM)
mütelāḫime Ar. Bir cins baş yarığı (İM, KFT)
yarıḫ (IV) Baş yarığı (İM)
yaruḫ (III) Baş yarığı (İM)

3.2.3.8. Kırık-Çıkıklar

çığıḫ Çıkık, çıkmış olan (BV)
çığıḫ Çıkık, çıkmış (BV)
ḫırıḫ (I) Kırık, kırılmış (BV)

sınık Kırık, kırılmış (CC2, MG, TZ)
sınuş Kırık, kırılmış (CC1, GT, İM, MG.TA)
‘asib (II) Ar. Kemiğin kırılması (BV)
munakşıla Ar. Kemik kırıldıktan sonra kemiğin yerinden çıkması (KFT)
hanıs Ar. Kemiğin parçalanmış olması (BV)
yunçuşmak İncinme, burkulma (TA)
bertin- (Vücudun bir organı) yerinden oynamak (Kİ)
bertük Yerinden oynayan organ (Kİ)
yunçuş- Yerinden oynatmak (TA)

3.2.3.9. Kanama

şana- Kanamak (BV, Gİ, Kİ, TZ)
şanan- Kanamak (TZ)

3.2.3.10. Tedavi

tımar (< Far. tımār) Tedavi (CC2)
mu‘alece Ar. İlaç yapma, tedavi (GT)
emle- İlaç yapmak (İH)
şoyul- (IV) İlaç damlatılmak (İM)
av- 1. Hastayı tedavi etmek (İM) **2.** Elle sürtüp ovmak (İM)
oşla- İlaçlanmak, tedavi olmak (TA)
otala- Tedavi etmek (CC1)
oñalt- İyileştirmek (CC2)
oñar- İyileştirmek, ıslah etmek (Kİ)

3.2.3.10.1 Tedavi Yolları

şatıb Ar. Bir tedavi yolu (BV)
raşım Ar. Bir tedavi yolu (BV)
dögün- Aletle veya şişle daşlamak (İH)
şıcāmat Ar. Kan aldırma (KF)
şacāmat Ar. Kan aldırma (BV, İM, KFT)
bitür- (II) Yarayı bağlamak, sarmak (Kİ)
perhiz Far. Perhiz (GT)
ārām Far. Dinlenme, rahat (GT)
tınlamak Dinlenme, huzur (CC1)
din- Dinlenmek, istirahat etmek (KFT)
tın- (I) Dinlenmek, istirahat etmek, soluk almak (CC2, Kİ)
tın- 1. Dinlenmek, istirahat etmek (TA)
dinlen- Dinlenmek, istirahat etmek (İH)
tınlan- Dinlenmek, huzura kavuşmak (GT)
tınlē- Dinlenmek, istirahat etmek (İM, MG, TZ)
tinlen- Dinlenmek, istirahat etmek (KK)
diñlendür- Dinlendirmek (BV)
istirāşe Ar. İstirahat (BV)
tıñla- Dinlenmek (CC1)
tınış- (I) Rahat etmek, dinlenmek (TZ)
tiniş bol- Dinlenmek (TZ)
tinlendür- Dinlendirmek (RH)

tiniş Dinlenen (TZ)

3.2.3.10.2 İlaçlar

otlar 1. İlaç

em (I) İlaç, derman (CC2)

daru Far. İlaç (CC1, GT, MG, KFT)

‘ilâc Ar. İlâç, derman (BV, Gİ, GT, İM, KF, RH)

dermân Far. İlaç, derman, deva (BM, İH, RH)

devâ Ar. İlaç, çare (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

zenib Ar. Bir çeşit ilaç (BV)

gerdeme Bitkisel ilaçlardan (İH)

demâm Ar. Çocukların yüzüne sürülen ilaç (BV)

aut Zehire karşı kullanılan bir ilâç (Kİ)

‘aḳḳâr Ar. Devaların aslı (BV)

keşim İlaç yapımında kullanılan bir madde (BV)

ḳalkatar Ar. İlaç yapımında kullanılan bir madde (BV)

kâfūr Ar. Uzakdoğu'da yetişen bir cins taflandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanabilen kokusu çok bir madde (İM)

melhem Ar. Merhem (İH)

malaham (< Ar. marham) Deriye sürülerek kullanılan ilaç, merhem (CC1)

merhem Ar. Merhem (BV, İH, RH)

tarançubin (< Far. tarancubīn) Kudret helvası (CC1)

şirihîşt (< Far. şîr-i ḥîşt) Kudret helvası (CC1)

3.2.3.10.3. Tedavi Aletleri

şerat Ar. Neşter (BV)

nişter Far. Neşter, hekim bıçağı (RH)

süñülçe Neşter (CC1)

ḥuḳne Ar. Şırınga (BV, Gİ, İM, KF, RH)

birtük bağı Kırık kemiğe bağlanan tahta sargı (İM)

fişâdiyye Ar. Kan aldırdıktan sonra bağlanan şey (İM)

muşaq Ar. Tedavide kullanılan bir madde (BV)

lifāfe Ar. Sargı (İM)

3.2.3.11. Şifa

şifâ Ar. Şifa, iyileşme, sağlık bulma (GT, İM)

keysî- Hastalıktan kurutulup iyiliğe dönmek, nekahet kesbetmek (İH)

oñal- İyileşmek, sıhhat bulmak (BV, İM)

oñul- İyileşmek, hastalıktan kurtulmak (Kİ, TZ)

sağal- İyileşmek (KFT)

taşıl- (II) İyileşmek (BM)

hoş bol- İyi olmak, iyileşmek (KK)
ipren- (II) İyi olmak (TZ)

3.2.4. Canlılar

mahlūk *Ar.* Yaratık, yaratılmış,
mahluk (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF)

cānlu *Far.T.* Canlı, diri (KFT)

diri Diri, canlı (Gİ, KF, KFT)

tiri (I) Canlı, diri (BV, CC1-CC2, GT,
İM, Kİ, TA, TZ)

tirig Canlı, diri (İM)

tirle Diri, canlı (İM)

irkek 2. Her canlının erkeği (KK)

3.2.4.1. Bitkiler

ēker Bitki (CC1)

kögen (II) Bitkinin yerde sürünen sapı
(CC2)

sete Sap, bitki sapı (CC2)

oğulduq 2. Tohum (TZ)

çerdek Her şeyin çekirdeği, çekirdek
(TA)

çekirdek Çekirdek (BV, Gİ, KF, Kİ,
RH)

çekürdek Çekirdek (İM)

şekirdek Çekirdek (DM)

3.2.4.1.1. Bitki Çeşitleri

3.2.4.1.1.1. Ağaçlar

ağaç 1. Ağaç (BV, CC1-CC2, Gİ, GT,
İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA)

ağaç 1. Ağaç (DM, KK)

eşcār *Ar.* Ağaçlar (GT)

tirek 2. Ağaç (DM, GT)

sıplaq Çıplak, yapraksız (ağaç) (İH)

yabraqlu tirek Yapraklı ağaç (DM)

sıruq Bilek kalınlığında uzun ağaç
(Kİ)

çirpi Çalı çirpi, kuru ağaç (CC2)

çirbi Çalı çirpi, kuru ağaç (BM)

çirpi Çalı çirpi, kuru ağaç (BM)

kamkaq Çalı çirpi (TA)

kuvar- (Ağaç için) sararmak, solmak
(GT)

3.2.4.1.1.1.1. Ağaç Çeşitleri

abanūs *Ar.* Kerestesi siyah ve sert bir
ağaç (İM)

devlügeç (I) Yay yapılan bir tür ağaç
(İH)

günlük Buhurdanda yakılan bir tür
ağaç (Kİ)

tugluq Yük yüklemek için her bir
çatına ip bağlanan çatal ağaç (Kİ)

aman Meşe ağacı (TA)

avsak Kavak ağacı (TA)

kavaq Kavak, kavak ağacı (TA)

usağ Kavak ağacı (TA)
kın (III) Beyaz kavak ağacı (TA)
arduğ Ardıç ağacı (İH)
ās Ar. Mersin ağacı (İM)
ban (I) Sorgun ağacı (BV)
ben (III) Sorgun ağacı (BM, KF, KFT, MS)
sorğun Uzun salkım söğüt, sorgun ağacı (İH, Kİ)
belesān Ar. Pelesenk ağacı (BV)
ʿanzerūt Ar. Anzerut ağacı ve reçinesi (RH)
naħl Ar. Hurma ağacı (GT)
cerīd Ar. Yaprığı ve budağı soyulmuş hurma ağacı (KFT)
terek (I) Ağaç, hurma ağacı (CC1-CC2, Kİ, KK, TZ)
eger şaprağı Eyer ağacı (İH)
erāk Ar. Misvak ağacı (Gİ, İM)
ķayın (I) Kayın ağacı (TA)
ķayın ağaşı Kayın ağacı (DM)
kevül Bir tür ağaç (Kİ)
māzī Far. (< māzu) Mazı, pelit ağacı (BV, İM, TZ)
māzū Far. Mazı, pelit ağacı (BV, İH, KFT)
sāc Ar. Hindistan'da yetişen sert ve iyi cins bir ağaç türü (KFT)
şanavber Ar. Sevgilinin boyuna teşbih edilen çam fıstığı ağacı (BV, GT)
sandal Ar. Sandal ağacı (İM, Kİ)
serv Far. Servi (GT)
söğüt Söğüt ağacı (DM, MG, TA)

tal (II) Söğüt (GT)
şam ağacı Çam ağacı (Kİ, TA)
şam ağaşı Çam ağacı (DM)
üzürmürs (< Far. uzurmur)Mür ağacı (CC1)
yılğun Ilgın ağacı (TA)
bakam (< Ar. baķķam) Odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç, Brezilya ağacı, kan ağacı (CC1)

3.2.4.1.1.2. Ağacın Bölümleri

3.2.4.1.1.2.1. Ağacın Gövdesi

özdek Ağacın bedeni, özü (İH)
özek Ağacın bedeni, özü (TZ)
tönertke Ağaç gövdesi, kütük (BM)
üzen (II) Ağacın kütüğü (Kİ)
tomruğ Yumru odun, kütük (İH)
tulķma Kütük (CC2)
yarma (I) Ağaç yarması (CC2)

3.2.4.1.1.2.2. Ağacın Dalı

budağ Budak, ağaç dalı (İH)
budağ Budak, ağaç dalı (DM, KFK . Kİ, TZ)
butağ Budak, ağaç dalı (KK)
butağ Budak, ağaç dalı (BM, BV, CC1, İH, Kİ, MG, TA, TZ)
ķıbıķ Dal, ķubuk (Kİ)
ķıbuħ Dal, ķubuk (CC2, TA)
ķıbuğ Dal, ķubuk (CC2, TA)

tal (I) Dal (dal gibi doğru ve dik) (GT, TA)

bürçek (II) Dalların baş kısmı (TA)

çerpi Dalın ucu (Kİ)

oğulduķ 1. Ağaç kökünden çıkan ufacık dallar, sürgünler (İH)

sap Sap (GT, Kİ, MG, TA, TZ)

3.2.4.1.1.2.3. Ağacın Yaprığı

yabraķ Yaprak (DM, KK, TA)

yabuldurak Yaprak, ağaç yaprağı (CC1)

yabulduruķ Yaprak, ağaç yaprağı(TA)

yabüldürek Ağaç yaprağı (BM)

yapraķ Yaprak (BV, BM, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TZ)

3.2.4.1.1.2.4. Ağacın Kabuğı

ķabıķ Kabuk, ağaç kabuğı (BM)

ķabuĝ Kabuk, ağaç kabuğı (RH)

ķabuķ Kabuk, ağaç kabuğı (BV, CC1, DM, İM, TZ)

seliħa Ar. Kabuk (BV)

ķıŗra Ar. Kabuk (MG)

ķab (III) Kabuk (Kİ)

ķapurķuķ Kabuk (MG)

3.2.4.1.1.2.5. Ağacın Salğısı

alıķ (II) Ar. Sakız (BV)

sıĝız (III) Sakız (TZ)

saĝız Sakız (İM)

maŗtakı Ar. Sakız (RH)

saķız Sakız (CC1, DM, Gİ, İH, İM, KF, TA)

lük Nar ağacına benzeyen bir ağacın zamkı (BV)

ŗıre Far. Şıra, usare (İM)

rang-i lak (< Far. rang-i lak) Cila yapmakta kullanılan bir çeŗit reĝine (CC1)

kitire (< Far. kitıra) Keven adındaki bitkinin kökünden çıkarılan sakız, kitre (CC1)

it (III) Ağacın kabuğı ile özü arasındaki kısım (MG)

‘aŗır Ar. Usare, öz (BV)

‘uŗare Ar. Öz, özsu (BV)

merbüye Ar. Akkar usaresi (BV)

elat (<Ar. aħlāt) Özsu (CC1)

3.2.4.1.1.3. Ağaç Hastalıkları

ķadıħ Ar. Ağaç vb.deki çatlak veya kurt yeniğı (MG)

āķāl Ar. Ağaçtaki çatlak veya kurt yeniğı (MG)

3.2.4.1.1.2. Sebzeler

başal *Ar.* Soğan (BV)

şoğan Soğan (KK)

soğan Soğan (BM, BV, CC1, DM, GT, Kİ, TA, RH, TZ)

yava 2. Soğan (TA)

yova (I) Yabanî soğan (CC1)

yu Soğan (Kİ)

gömren Ada soğanı (İH)

şalgam Şalgam, turpa benzer yuvarlak sebze (CC1, DM, GT, Kİ, TZ)

şalkam Şalgam, turpa benzer yuvarlak sebze (KK)

erbeke Şalgam (TA)

lift *Ar.* Şalgam (BV)

samuk Şalgam (CC1)

çemer Havuç (TA)

çemrü Havuç (Kİ)

açı erbeke Turp (TA)

terme (II) Turp (TA)

turbut (<Far. turbut) Turp (CC1)

çügündür Kırmızı pancar (CC1)

çükündür Kırmızı pancar (TZ)

cincibil (< *Ar.* zancabîl) Zencefil (CC1)

çaman (< Yun. cuminun) Kimyon türü bir bitki, çemen (CC1)

yava 1. Pırasa (TZ)

biber Biber (DM)

kababa (< *Ar.* kabāba) Karabiberi andırır taneli, kuyruklu biber, Hint biberi (CC1)

elestik Salatalık (TA)

hıyār *Far.* Hıyar, salatalık (CC1, GT, MS)

şenhıyār *Ar.* Salatalık (İM)

hıyar şanbar (< *Far.* hıyār-ı şanbar) Acur, Hint hıyarı (CC1)

kabağ (III) Kabak (sebze) (BV, CC1, İM, KK, MS, TA, TZ)

bāzincān *Ar.* Patlıcan (İM)

eşemek Delice mantar (TZ)

3.2.4.1.1.3. Meyveler

durfanda Turfanda, ilk çıkan yemiş (İH)

yimişlü Yemişli, meyveli (KFT)

semere *Ar.* Meyve mahsul; netice (Gİ, KFT)

yemiş Yemiş, meyve (CC1-CC2, DM, Gİ, KF, Kİ, KK, TA, TZ)

yimiş Yemiş, meyve (Gİ, GT, İM, KFT)

alçu (II) Bir tür yemiş (Kİ)

meneviş Bir dağ yemişi (İH)

‘ācve *Ar.* Medine hurması (İM)

horma (< *Far.* hūrmā) Hurma, (CC1)

hurmā *Ar.* Hurma, hurma ağacının yemişi (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH, TA, TZ)

kurma *Ar.* Hurma, hurma ağacının yemişi (BM, KK, TA, TZ)

ruṭab *Ar.* Olgun hurma (İM, KFT)

buḳūl *Ar.* Olgun hurma (İM)

şayhānī Ar. Medine'de yetişen bir cins hurma (İM)
būs Ar. Hurma kuruğu (İM)
cummār Ar. Hurma ağacının başından çıkan ak nesne (KFT)
kertme (I) Elma (Kİ)
alma Elma (BV, CC1, DM, GT, İM, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
aluç Alıç, yabancı elma (BV)
armūd Far. (< emrūd) Armut (DM, GT, RH, TZ)
armut Far. (< emrūd) Armut (CC1, DM, KK, TA)
kertme (II) Armut (CC1, TA)
èrik (I) Erik (CC1)
erik kaķı Erik kuruğu (İH)
erük Erik (DM, Kİ)
irik (II) Erik (TZ)
kökün Erik (Kİ)
zerdālū Far. Erik (DM, TA)
zerdeli Far. Kayısı, zerdali (KK)
zerdelü erügi kayısı, zerdali (DM)
mışmış Ar. Zerdali, kayısı (İM)
mişmiş (< Ar. mişmiş) Kayısı (CC1)
şeftāli Far. Şeftali (İH, TZ)
şeftālū Far. Şeftali (DM, KK, TZ)
ālū Far. Şeftali (TA)
köken Şeftali (TA)
şaftalu (< Far. şaft-ālū) Şeftali (CC1)
ayva Ayva (GT, TA)
hayva Ayva (BV, DM, İM, KK, MG, TZ)
kürt Ayva (Kİ)

sefercel Ar. Ayva (KFT)
tüklü alma ayva (Kİ)
öküz alması ayva (Kİ)
beh (< Far. beh) Ayva (CC1)
ķarbuş Far. (< ħarbüz) Karpuz (DM, MS)
ķarbūs Far. (< ħarbüz) Karpuz (KK)
ķarpuz Far. (< ħarbüz) Karpuz (KF, Kİ, TZ)
ħanzal(e) Ar. Ebu Cehil karpuzu da denilen meyve, acı hıyar (RH)
ħuvun Kavun (CC2)
ķavun Kavun (DM, İH, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
ķovun Kavun (CC1, TZ)
ķurķuş Kavun, karpuz kabuğu (TA)
tüvlek Kavunun olmamışı (İH)
keçi boynuzu keçi boynuzu denilen yemiş (BM, İH)
keçi münüzü keçi boynuzu denilen yemiş (TZ)
keşi boynuzu keçi boynuzu denilen meyve (DM)
işke münüzü keçi boynuzu denilen yemiş (TZ)
kiras (< Yun. kerási) Kiraz (CC1)
kiraz Far. Kiraz (DM)
ilek (II) İncir (Kİ)
incir Far. İncir (BV, DM, İM, KFT, KK, TA, TZ)
incir (< Far. incir) İncir (CC1)
nār Far. Nar (DM, KK, TA, RH)
rummān Ar. Nar (BV, İM, KFT)

enār *Far.* Nar (meyve) (TA)
nārdan *Far.* Nar, nar tanesi (BM)
nardan (<*Far.* nārdān) Nar (CC1)
üzüm Üzüm (BM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ)
yüzüm Üzüm, üzüm salkımı (BV, CC1, DM, GT, KK,TA, TZ)
koruğ Olgunlaşmamış üzüm veya meyve (BV, DM, TA, TZ)
kuru yüzüm kuru üzüm (CC1, KK)
leymū *Ar.*<*Yun.* (< leymūn) Limon (DM)
limon (<*Far.* līmōn) Limon (CC1)
narinç (<*Far.* nārenc) Narenciye (CC1)
norıma (< *Far.* norəma) Portakal (CC)
zeytūn (< *Ar.* zeytūn) Zeytin (CC2)
zeytūn *Ar.* Zeytin (BV, İM)
‘avsec *Ar.* Yaban çileği, kızıl diken, geyik dikenini (BV)
‘unnāb *Ar.* Hünnap (GT)
helilec (II) *Ar.* Hindistan cevizi (İM, KF)
yigde İğde, yaban iğdesi (TA)

3.2.4.1.1.4. Tahıllar

taḥāl *Ar.* Tahıl (BV)
ekin Ekin, tahıl (BM, DM, Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
ikin Ekin (İM)
iktü Ekin, zahire, darı (İH)
tüv Darı (CC1-CC2)

tüvi Darı (CC1)
sarı ot Türkiye buğdayı, mısır buğdayı (BM)
sükker kāmışı Şeker kamışı (İM)

3.2.4.1.1.5. Bakliyatlar

ḥımmāş *Ar.* Nohut (İM)
ḥımmış *Ar.* Nohut (İM)
ḥımmuş *Ar.* Nohut (BV, KFT)
burçağ (II) Bezelye, nohut (BM, TA)
culban Bezelye (DM)
çulban (II) Bezelye (DM)
baqlā (I) *Ar.* Bakla (DM, İM, KK, MG, TA, TZ)
ful *Ar.* Bakla, fasulye (BV, KFT)
‘ades *Ar.* Mercimek (BV, GT, İN)

3.2.4.1.1.6. Otlar

otlar 2. Bitkiler, otlar (CC1)
otlu Otlı (İM)
‘aşıb *Ar.* Yaş ot (BV)
çümen *Far.* (II) Kuru ot (BM)
baqlā (II) *Ar.* Semiz otu (BV)
baldaran Baldıran otu (Kİ)
bavrağ Çiriş otu (BV)
‘aran (III) *Ar.* Bıcılğan otu (BV)
anduz Andız otu, eskiden ilâç olarak kullanılan bir ot (İH)
antuz Andız otu, eskiden ilâç olarak kullanılan bir ot (İH)

alabota Külünden sabun tozu yapılan bir tür yabani ot (CC2)

ayu kıulağı Bir nevi ince tüylü kalın ve enli yapraklı ot (İH)

helyün Ar. Kuşkonmaz (BV)

‘azud Ar. (I) Pazı (BV, İN, MG)

seklaba Pazı (TA)

hırdal Ar. Hardal (BV)

ıspanak (< Far. *spanāk*) Ispanak (CC1)

vakşız (< Far. *vaşşızak*) Pelin otu, Horasan pelini (CC1)

çurunba (< Far. *çurunba*) Yaprakları haşlanarak salata gibi yenebilen birkaç yıllık otsu bir bitki, hindiba (CC1)

salg (<Ar. *sālg*) Adaçayı (CC1)

sadaf (< Far. *sadāf*) Sarı çiçekli ve hekimlikte kullanılan çok yıllık bir bitki, sedef otu (CC1)

mahmuda (< *maḥmūda*) Mahmude otu ve bu otun köklerinden çıkarılan, hekimlikte kullanılan, reçineye benzer bir madde (CC1)

3.2.4.1.1.7. Çiçekler

‘abher Ar. Nergis çiçeği (GT)

benefş(e) Far. Menekşe (DM, GT, KFT, RH, TA)

burçalağ Sahra lalesi (Kİ)

gül Gül, çiçek (GT, KF, Kİ, KK, RH, TZ)

kül Far. Gül (KK)

gülāf Far. Gül, gül suyu (İM)

gülāb Far. Gül, gül suyu (TA)

gülef Far. Gül, gül suyu (KK, MS, TZ)

külāf Far. Gül (BV)

mā-verd Ar. Far. Gül suyu (GT)

gülāf şuyı gül suyu (DM)

gül darçini (< Far. *gul dārçinī*) Tarçın çiçeği (CC1)

gülāf yağı (< Far. *gul-āb + T.*) Gül yağı (CC1)

gül-şifāt Far.Ar. Gül gibi, çiçek gibi, gül sıfatlı (GT)

‘aşfūr Ar. Safran (BV)

3.2.4.1.1.8. Diken

diken Diken (BV, Kİ)

düken Diken (KFT)

tekenek Diken (KK)

tiken Diken (DM, GT, TA, TZ)

tikenek Diken (Kİ, TA, TZ)

kükel (<*Moğ.kögül*) Kara diken, dikenli bir tür çalı (CC2)

3.2.4.1.1.2. Bitkilerin Özellikleri

börlen- Tomurcuklanmak, açılmak (CC2)

bürlen- Tomurcuklanmak, açılmak (CC2, DM)

şişeklen- Çiçeklenmek, çiçek açmak (KK)

çiçeklen- Çiçeklenmek, çiçek açmak (CC2)

tefrī' Ar. Dal, budak salma (İM)

bürüt- Bitmek, yetişmek (TZ)

3.2.4.1.1.2.1. Hamlık

hām (<Far.hām) (II) Ham, olgunlaşmamış (CC1)

çamuş 1. Ham, olgunlaşmamış (İH)

3.2.4.1.1.2.2. Tazelik

tazalığ Far.T. Tazelik, taze olma (RH)

revnaç Ar. Parlaklık, tazelik (GT)

çerez (Şibrik) tazesı (İH)

kök (IV) Taze, çiğ (KFT)

körpe (I) Pek taze, her şeyin tazesı (İH)

tarī Far. Taze, taravetli (GT)

tāze Far. Taze, körpe (BV, GT, İM, İN, RH)

teze Far. Taze, körpe (DM, KFT, Kİ, TZ)

ter Far. (III) Taze (GT)

yaş (III) Taze (BV, CC1, Gİ, GT, KFT, KK)

3.2.4.1.1.2.3. Olgunluk

soruç Olgunlaşmış (KFT)

muhattem Ar. Tamamlanmış, olgunlaşmış (MG)

eriş- (II) Erişmek, olgunlaşmak (TZ)

yemiş keylekle- (meyve için) pişmek, olmak, yumuşamak (İH)

3.2.4.1.1.2.4. Çürüklük

çürük Çürük (GT, İM)

şürük Çürük (DM)

çerek Çürük, pis (CC)

çürü- Çürümek (İM)

çürü- Çürümek (BV, İM, Kİ)

şürü- Çürümek (TZ)

çürüş- Buruşmak, büzülmek, çürümek (CC2)

çürümek Çürüme (CC1)

pazıla- Yıpranmak, çürümek, eskimek (İH)

acur Kurtlanmış (TZ)

3.2.4.2. Hayvanlar

hayvān (II) Ar. Hayvan, insan dışındaki canlılar (GT)

hayvānāt Ar. Hayvanlar, insan dışındaki canlılar (GT)

bahāyim Ar. Hayvanlar (GT)

tınlıvar Hayvan (CC2)

hāyil (I) Ar. Kısır hayvan (BV)

a^ser Ar. Solaklık, solak hayvan (RH)

ögür (II) Birbirine alışık olan hayvan, uysal hayvan (Kİ)

zāmile Ar. Küçük yük hayvanı (İM)

yükül Binek hayvanı (İM)

kiyik 3. Vahşî hayvan (TZ)
azıglı kedik yırtıcı av hayvanı (İM)

3.2.4.2.1. Hayvan Çeşitleri

3.2.4.2.1.1. Omurgasızlar

3.2.4.2.1.1.1. Solucanlar

düvde Küçük solucan (BV)
ķurd Kurt, böcek, solucan (BM, Kİ, KF)
kurtley Meyve kurdu gibi, kurtçuk gibi (CC2)
ķurt (I) Kurt, solucan (BM, BV, CC1, DM, GT, İM, MG, TA, TZ)
savulķaķ Karın yılanı, solucan (TZ)
sulunķan Solucan, sülük (Kİ)
şovulşan Solucan, sülük (TZ)
soğulķan Solucan, karın yılanı (İH, TZ)
solunķan Sülük, solucan (Kİ)
sovlaķan Solucan, sülük (BM)
sovulşan Solucan, sülük (TZ)

3.2.4.2.1.1.2. Eklembacaklılar

3.2.4.2.1.1.2.1. Örümcek

bev Örümcek (TZ)
böv Örümcek (CC2)
böy (II) Örümcek (TZ)
örmeķek Örümcek (Kİ)

örümķek Örümcek (İH, TZ)
örümķik Örümcek (CC2)
örümķük Örümcek (TZ)

3.2.4.2.1.1.2.2. Karınca

ķarınķa Karınca (BM, DM, Gİ, GT, İM, KF, KK, TA)
ķarınķaķ Karınca (TZ)
ķımırşığı Karınca (BM)
ķumrusķa Karınca (TZ)
ķumursaka Karınca (TA)
ķumursuğa Karınca (Kİ)
ķumurusķa Karınca (DM)
mür *Far.* Karınca (RH)
neml (I) *Ar.* Karınca (BV, KF)

3.2.4.2.1.1.2.3. Yengeç

yengeç Yengeç (DM, TA)
yenkeş Yengeç (TZ)
ilengiş Yengeç (TZ)
ķısaş Yengeç (TZ)
ķısķaķ (II) Yengeç (İM)
ķısķaş Yengeç (TZ)
ķışģaķ Yengeç (BM)
tekleç Yengeç (DM)
tengeç Yengeç (BM)

3.2.4.2.1.1.2.4. Akrep, Çıyan

ķıyan Kırkayak, çıyan, akrep (İM, TA, TZ)

şıyam Akrep (DM)
çayan Kırkayak, çıyan, akrep (İH)
çakreb *Ar.* Akrep, zehirli bir hayvan
(GT, İM, KFT)
böy (I) Akrep (Kİ, TA)
böyi Akrep (BM)
buy Akrep (TA)

3.2.4.2.1.1.2.5. Çekirge

kasartku Çekirge (İM)
sarançka Çekirge (TZ)
sarinçga Çekirge (İM)
sarinçgan Çekirge (Kİ)
sarinçka Çekirge (CC2, İM)
sırıçka Çekirge (TA)
çükürge Çekirge (Kİ)
çekertige Çekirge (TZ)
çekirge Çekirge (DM, TA)
çekürge Çekirge (BM, İM, TZ)
kesertke Çekirge (CC2)
kesertki Çekirge (CC2)

3.2.4.2.1.1.2.6. Sinek

cibin Sinek (TA)
çıbin Sinek, karasinek (BV)
çibin Sinek, karasinek (BM, CC1, GT)
sinek (I) Sinek (DM)
siğak Sinek (TA)
siñek Sinek (BM, DM, Gİ, KF, Kİ,
TZ)
şibin Sinek, karasinek (DM, TZ)

kükevün At sineği (Kİ)

3.2.4.2.1.1.2.7. Sivrisinek

iyez Sivrisinek (TZ)
öyez Sivrisinek (TZ)
sivri çibin Sivrisinek (BM)
sürü çibin Sivrisinek (CC1)
sürüçibin Sivrisinek (GT)
sürüşibin Sivrisinek (TZ)
süvrü çibin Sivrisinek (İM, Kİ)
üvez (I) Sivrisinek (BM)
üyez Sivrisinek (BM, DM, TA)
üyüz Sivrisinek (Kİ)

3.2.4.2.1.1.2.8. Arı

arı (V) Arı, bal ansı (TA)
aru (II) Arı, bal arısı (DK, TA, TZ)
bal korçutu Bal arısı (İM)
kükün Yaban arısı, erkek eşek arısı
(BM)
küvegün Arı (TZ)
övüz Bal Arısı (TZ)
zenbür *Far.* Arı, eşek arısı (GT, İM)

3.2.4.2.1.1.2.9. Kelebek

köbelek (I) Kelebek (CC2)
Kelebek Kelebek (İH)

3.2.4.2.1.1.2.10 Bit, Pire

bit Bit (BV, CC1, DM, Gİ, İM, KF, Kİ, TA, TZ)

bağk Ar. Bit (İM)

bürçe Bit, pire (BM, CC1, İH, İM, KF, Kİ, TA)

büre Bit, pire (BM, İH, TA)

bürşe Bit, pire (DM)

pürşe (I) Pire (TZ)

қandala Tahtakurusu, beşik biti (CC1, DM, İM, TA, TZ)

yavşak Bit yavrusu (Kİ)

yavısı 2. Bit yavrusu (TZ)

sirke (II) Bit yumurtası (DM, TZ)

3.2.4.2.1.1.2.11. Kene

kene (II) Koyunda ve sığırdaki olan yapışkan böcek (İH, Kİ, TA, TZ)

Köne Kene (TZ)

saқurға Kene (Kİ, TZ)

saқurға Kene (Kİ, TZ)

қasartқа Kene (TA)

köne Kene (TZ)

yapsı Kene (TZ)

yavan (II) Kene denilen böcek (İH)

yavısı 1. Kene, koyuna musallat böcek (TZ)

yavısı 2. Kene yavrusu (TZ)

3.2.4.2.1.1.2.12. Böcekler

sırsır Cırcır böceği (İH)

қonuz Çatal böceği, bok böceği (BM)

қoñuzan қurt Gübre böceği, bok böceği (İM)

donғuz қurtı gübre böceği, bok böceği (KK)

tonғuzdan қurdı gübre böceği, bok böceği (TZ)

unғuz Bok böceği (TZ)

lanқurt Domuzlan böceği (DM)

pervâne Far. Işığın etrafında dönen böcek, pervane (GT)

zerāric Ar. Kuduz böcekleri (RH)

3.2.4.2.1.2. Omurgalılar

3.2.4.2.1.2.1. Balıklar

balıқ Balık (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, TA, TZ)

тафи Ar. Su üzerine çıkan balık (İM)

toғu Balık yavrusu (TZ)

yavrı (II) Balık yavrusu (TZ)

ovulduh Balık yumurtası, havyar (CC2)

3.2.4.2.1.2.1.3. Balık Çeşitleri

yayın balığı Tatlı su balığı (İH)

sögen balıқ İt balığı (İH)

çerten Sazan balığı (İM)

sazan balığı Sazan balığı (İH)

sartaban Nil nehrinde bulunan iyi cins bir balık (TZ)

ulu balık Kur'anıkerim'de nur diye anılan büyük bir balık (İH)

alaboga Balina (CC2)

3.2.4.2.1.2.2. Kurbağalar

kurbağa Kurbağa (BM, İH, Kİ, RH, TA, TZ)

kurbuğa Kurbağa (DM)

it balığı kurbağa yavrusu (İH)

3.2.4.2.1.2.3. Sürüngenler

3.2.4.2.1.2.3.1. Kertenkele

ıyvan Kertenkele (BM)

keler Kertenkele (BM, TA)

kelte (II) Keler, kertenkele (İH)

keseltki Semender, büyük kertenkele (BM, Kİ, TZ)

kesürtüki Kertenkele (DM)

kiseleñ Kertenkele (İM)

susmār Far. Kertenkele (İM, TZ)

sürek sırt Bir tür su kertenkelesi (BM)

vezğa Ar. (< vezeğa) Bir cins büyük keler (İM)

yalım Kertenkele (DM)

zabbe Ar. Kertenkele, keler (BV)

2.1.2.3.2. Bukalemun

kelte (I) Bukalemun (TA)

buķalemün Ar. Bukalemun (GT)

3.2.4.2.1.2.3.3. Yılan

ılan Yılan (CC2, Gİ, KF, KFT, TZ)

yılan Yılan (BM, BV, CC1, DM, GT, İH, İM, KF, Kİ, KK, TA)

mār Far. Yılan (GT)

ecdehā Far. Büyük yılan (DM)

eçdihā Far. Büyük yılan (TZ)

ejdehā Far. Büyük yılan (GT)

ejderhā Far. Büyük yılan (GT)

evren Büyük yılan (DM)

sazağan Yılan, ejderha (CC1, Kİ, BM)

şazğan Ejderha, yılan (TA)

sanzağan Kıvrılmış yılan (TZ)

sağsağan (II) Kıvrılmış olan yılan (TZ)

arun Uzun, büyük yılan (DM)

şu'ban Ar. Büyük yılan, ejderha (GT)

3.2.4.2.1.2.3.4. Kaplumbağa

baķa Kaplumbağa veya kurbağa (İM)

bağa Kaplumbağa veya kurbağa (BM, GT, MG, TZ)

boğa (I) Kaplumbağa veya kurbağa (DM)

ķabarķaklı bağa Kaplumbağa (KK)

kabırçaqlı bağa Kaplumbağa (BM)
qaburçaqlı bağa Kaplumbağa (İM)
qaburçaqlı bağa Kaplumbağa (TA)

3.2.4.2.1.2.3.5. Timsah

neheng Ar. Timsah (GT)

3.2.4.2.1.2.4. Kuşlar

çekük Kuş (İH)
nusür Ar. Kuşlar (BV)
kuş Kuş (BM, BV, CC2, DM, GT, İM, KFT, KK, TA, TZ)
çağa Tüyü henüz bitmemiş kuş yavrusu (Kİ)
yeder Kuş yavrusu (TA)
2.1.2.4.1. Kuş Çeşitleri
kızğaş Bir tür kuş (TZ)
oğaz Bir çeşit kuş (TZ)
til kuş Bir tür kuş (TZ)
qutan Bir kuş (TZ)
urguvul Bir tür kuş (CC2)

3.2.4.2.1.2.4.1.1. Evcil Kuşlar (Kümes Hayvanları)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.1. Tavuk

dağuk (II) Tavuk (TA)
daquq Tavuk (TA)
tafuq Tavuk (İM)
taquq Tavuk (DM)

taquq Tavuk (BM, Kİ)
tavoq Tavuk (CC2)
tavuk Tavuk (BV, CC1, İM, KFT, TZ)
taquq Tavuk (DM, KK)
toquq Tavuk (BM)
tavok Tavuk (CC1)
güdük (III) Kuyruksuz tavuk (İH)
balaquq Cıvciv (CC1)
bala (II) Piliç (Kİ)
yavri (I) Cıvciv, kuş yavrusu (BM, DM, TA)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.2. Horoz

horaz *Far.* (<horüs) Horoz (İM, TZ)
horoz *Far.* Horoz (BM, CC1, DM, İM, TZ)
horüs *Far.* Horoz (TA)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.3. Güvercin

güvercin Güvercin (TA)
kögercin Güvercin (GT, İM)
kögercün Güvercin (İM)
kügercin Güvercin (BM, BV, DM, KFT, Kİ)
kükercin Güvercin (KK)
küvercin Güvercin (TA)
ökercin Güvercin (TZ)
könçekli kögercin Paçalı güvercin (İM)
kügürcinley Güvercin gibi (CC2)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.4. Bildircin

bedene (II) Ar. Bildircin (DM, KK)
tardar Bir bildircin türü (BM)
tartar Bir bildircin türü (BM)
tartaz Bir bildircin türü (TZ)
bıldırçın Bildircin (Kİ, TA)
bıldurçın Bildircin (BM)
böyürçin Bildircin (Kİ)
yelve Bildircana benzer bir kuş (Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.5. Keklik

çil (I) Keklik (BM, İH, Kİ)
durrâc Ar. Bir cins keklik, keklik
cinsinden olan turaç kuşu (GT)
keklik Keklik (BM, Kİ, TZ)
kiklik Keklik (DM)
kılkuyrığu Keklik, kılkuyruk (BM)
kılkuyruk Keklik, kılkuyruk (Kİ, TA)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.6. Kaz

berbağ Ar. Kaz (İM)
tübe kaz Evcil kaz (TZ)
kaz Kaz (BM, CC1, DM, GT, İH, İM,
Kİ, KK, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.7. Ördek

ördek Ördek (DM, İH, İM, TA, TZ)
yördek Ördek (BM)
evrek (I) Ördek (BM, Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.8. Tavus Kuşu

ṭāvūs Ar. Tavus kuşu (GT)
tavus Ar. Tavus kuşu (CC1)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.9. Kuğu

kuğu Kuğu kuşu (TZ)
kuv (II) Kuğu kuşu (BM)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.10. Deve Kuşu

deve kuş Deve kuşu (BM, Kİ, KK)
deve kuşu Deve kuşu (DM)
deve kuşu Deve kuşu (İH)
teve kuş Deve kuşu (TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2. Yabancı kuşlar

azığlı Vahşî (İM)
yavuz 2. Vahşi (Kİ)
vaḥşî Ar. Vahşî, yabanî (BV, KFT)
yabānî Far. Ar. Yabanî (KK)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1. Yırtıcı Kuşlar

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.1. Kartal

kartal Kartal (BM, DM, Kİ)
karṭal Kartal (TA)
çarlağ (II) Kartal (TZ)
yapalağ Kartal (İH)
küçegen Kartal (TA)

güçüken Kartal cinsinden bir kuş (BM, İH)

köçken Kerkes kuşu, kartal (Kİ)

karakuş Kartal, tavşancıl (BM, DM, KK, TA)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.2. Doğan, Şahin

laçın Doğan, şahin (BM, DM, İH, Kİ, TA, TZ)

soğanğuş Şahin, doğan (BM)

karçaga (<Moğ. harçaga) Atmaca, şahin, aladoğan (CC2)

karçığa Şahin, doğan (CC1, İM)

sar (I) Doğan, akbaba (CC1)

yağlabay Doğan cinsinden çakır denen bir kuş (TZ)

songur Doğan kuşu (CC1)

sonkur Doğan, şahin türünden bir kuş (BM, Kİ)

sunkur (II) Doğan, şahin türünden bir kuş (TA, TZ)

toruntay Şahin cinsinden bir kuş (TZ)

turuntay Bir tür ala doğan (BM)

ķuruđı Bir cins doğan kuşu (Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.3. Atmaca

ķırđı Atmaca (BM, TZ)

ķırđıy Atmaca (CC1, İM)

atmaça toğan Atmaca (TA)

balaban Atmaca (BM, CC1, DM, İM, TA, TZ)

ķurgaş Atmaca kuşu (TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.4. Akbaba

ķerkes Ar. Kerkenez, karakuş cinsinden bir kuş, akbaba (DM, İH, İM, TZ)

delice doğan Akbaba, çaylak (İH)

delü toğan Akbaba, çaylak (BM)

çi (I) Akbaba cinsinden bir kuş (BM, Kİ)

çiy Akbaba cinsinden bir kuş (TA)

toğan (I) Akbaba, çaylak (BM, TA)

tülkün Çaylak (Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.5. Balıkçıl

ķüvüldür Balıkçıl kuşu (TZ)

ala yapışķan Balıkçıl (BM)

göl bağası Balıkçıl (İH)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.6. Delice Kuşu

deglügeç Delice kuşu (TA)

devlengeç Delice kuşu (TZ)

devlingeç Delice kuşu (KK)

devlügeç (II) Delice kuşu (İH, TA)

tevlengeç Dölengeç veya devlengeç kuşu, delice kuşu (DM)

tevlügeç Dölengeç veya devlengeç kuşu, delice kuşu (DM, TM)

tülüveç Pelikan kuşu (İM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.7. Baykuş, Puhu

bayğuş Baykuş (DM, TZ)

baykuş Baykuş (GT, TA)

çüve Baykuş (BM)

çüvşen Baykuş (BM)

ügü Baykuş, puhu kuşu (BM, CC1, Kİ, TZ)

köl ayğruv Gece kuşu, baykuş (BM)

kığruv Baykuş (BM)

yıblağ Baykuş (BM)

yabalağ Baykuş (BM, CC1, DM, TA)

kızıl başlı çipçuk puhu kuşu denilen küçük bir kuş (İM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.8. Cura

çura Küçük bir cins yırtıcı kuş, av kuşu, cura (CC1)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.9. Tuğrul Kuşu

tuğrul Tuğrul kuşu (Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.10. Martı

yirik Su kuşu, martı (BM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2. Ötücü Kuşlar

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.1. Serçe

çapçuk Serçe (Kİ)

çibçuk Serçe (TA)

çipçak Serçe (BM)

çipçik Serçe (CC1, İM)

çipçuk Serçe (İM, TA)

şibşik Serçe (DM)

şifşak Serçe (KK)

şipşik Serçe (TZ)

çerçe Serçe (Kİ)

serçe Far. Serçe (BM, İH, TA)

serşe Serçe (DM, TZ)

sirçe Serçe (BV)

sirşe Serçe (TZ)

şerşe Serçe (TZ)

şirşe Serçe (TZ)

karılgaç Serçe (İM)

kız kuşu serçe gibi bir alaca kuş (İH)

it çipçukı serçeye benzeyen bir kuş

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.2. Sığırcık

sığırcık Sığırcık kuşu (CC1, DM, GT, TA, TZ)

şığırcık Sığırcık kuşu (DM)

sığırcuk Sığırcık kuşu (BM, DM)

sırşik Sığırcık kuşu (TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.3. Kırlangıç

karlağaç Kırlangıç (BM)

karlağaç Kırlangıç (TZ)

karlağuç Kırlangıç (Kİ, TZ)

karlağaç Kırlangıç (KK)

karlavuş Kırlangıç (Kİ)

kırlağaç Kırlangıç (TA)

kırlağuç Kırlangıç (İH)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.4. Toygar Kuşu

cırlak Toygar kuşu (İH)

cırlayık Toygar kuşu (İH)

durğay Toygar kuşu (BM)

turğay Serçe gibi küçük kuş, toygar kuşu (BV, İH)

kızılça turğay kızıl renkli bir kuş (BM, Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.5. Kumru, Üveyik

ügeyik Üveyik kuşu (TA, TZ)

ögeyik Meşhur kuş, kumru (İH)

yazı gögerçini Kumru, yaban güvercini (İH)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.6. Saka

sağa Saka kuşu (CC1)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.7. Bülbül

bülbül *Far.* Bülbül (CC1, GT)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.8. Papağan

tüfi *Far.* Papağan, dudu kuşu (GT, İH)

totu (< *Far.* tüfi) Papağan (CC1)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.9. İbibik

übük İbibik kuşu (TZ)

ibük İbibik, çavuş kuşu (İH)

öbtek alaca, ibibik (DM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.10. Yelve Kuşu

badanağ Yelve kuşu (TZ)

buyurçuğ Yelve kuşu (TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.11. Saksığan

sağasğın Saksığan (Kİ)

şagızğın Saksığan (TA)

sağsağın (I) Saksığan (BM, TZ)

sağsağın Saksığan (İH, Kİ)

sağsığın Saksığan (İM)

sasığın Saksığan (GT)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.12. Karga

āb (II) *Far.* Rivayete göre Hz. Adem'in ekinini yiyen karga (İN)

ķuzġun Gagası ve kuyruġunun tũyũ uzun ve ķok siyah karga (İH, İM, Kİ, KK, İZ)

ikin ķarġası ekin kargası (İM)

ġurāb Ar. Karga (GT, İM)

zāġ Far. Karga (GT)

ķarġa Karga, kuzgun (BM, DM, İM, İN, Kİ, KK, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3. Gõçmen Kuşlar

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.1. Leylek

uķar ķazı Balıkķıl kuş, leylek (BM)

leklek Leylek (Kİ)

ayuk (II) Leylek (BM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.2. Turna

aķulaķaz Telli turna, alaca kaz (BM)

turna Turna kuşu (BM, CC1-CC2, DM, İM, Kİ, TZ)

ķurna Turna kuşu (DM, KK, TA)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.3. Angıt

anġıt Angıt kuşu (Kİ)

anıt Angıt kuşu (İH, Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.4. Yabani Ördek

baġırtlak Baġırtlak, orta bũyũklũkte bir cins gõçebe ördek (İH)

keskerĩ Ar. Gõl ördeġi (İM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.5. Toy

duġ Toy kuşu (Kİ)

toġtoy Toy kuşu (BM)

toġtuy Toy kuşu (BM)

toy (II) Toy kuşu (İH, Kİ)

ķoy Toy kuşu (İH, Kİ)

borġaķtoy Toy kuşu (BM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.6. Pelikan

anır (I) Pelikan kuşu (DM)

enir Pelikan kuşu (DM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.4. Diġer Kuş Çeşitleri

gõçek ķuşu Yazın iķeri, kışın sahile veya ķõle uķan kuş (İH)

ķaravaş (II) Karakuş, sungur (TZ)

batuķ Karabatak kuşu (Kİ)

ķobān aldaġuķı ķoban aldatan denilen kũcũk bir kuş (İH)

yont ķuşu Yont kuşu (İH)

sarı ķuş sandal denilen kuş (İH)

ķejegen Geķegen denilen kuş (İH)

iyiz Kaşıkķı kuşu (BM)

ķırlavuķ Sesi suyun gũrũltũsũne benzeyen bir tũr kuş (Kİ)

ķarķa Tatarcada bir kuş adı (Kİ)

kelek (I) Düz ve uzun burunlu büyük bir kuş (TZ)

ıtla kıaz Bir çeşit kuş (TZ)

3.2.4.2.1.2.5. Memeliler

3.2.4.2.1.2.5.1. Kemirgenler

3.2.4.2.1.2.5.1.1. Fare

kelenü Tarla faresi (İH)

sıçan Sıçan, fare (İH, KF, Kİ, TA, TZ)

sıçğan Sıçan, fare (BV, Gİ)

sıçқан Sıçan, fare (BM, İM, KK, TA)

şışan Fare, sıçan (KK)

şışқан Fare, sıçan (KK)

sışқан Fare, sıçan (TZ)

şışқан Sıçan, fare (TZ)

yalman Dağ faresi, tarla faresi (BM, DM, İM, Kİ, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.1.2. Gelincik

şuğır şavşar Gelincik (TA)

ās *Far.* Gelincik (BM, DM)

künen Gelincik (TA)

küzen (I) Gelincik, dağ gelinciği (BM)

közen Gelincik (İM)

3.2.4.2.1.2.5.1.3. Sansar

küzen (II) Sansar, Firavun sıçanı da denilen kokarca (Kİ, TZ)

sansar Sansar (İH, TZ)

savsar *Far.* Sansar ve derisi (CC1, İM, TA)

dela (<*Far.* dela) Kaya sansarı (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.1.4. Kakım

aķ aş as denilen derisi makbul hayvanın ak renklisi, kakım (İH)

3.2.4.2.1.2.5.1.5. Kunduz

ķunduz Kunduz (İH)

3.2.4.1.1.2.5.1.6. Sincap

teyin (I) Sincap (CC1, İH, İM, TA)

beyen Sincap (Kİ)

kara tēyin Kara sincap (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.1.7. Tavşan

davuşāğan Tavşan (BM)

ķavşan Tavşan (DM, KK, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.1.8. Köstebek

yumran Köstebek, büyük sıçan (İH)
köstebek Köstebek, gözsüz tarla faresi (İH, TZ)
kösüz tümek Köstebek, gözsüz tarla faresi (BM)
közsiz köpek Köstebek (CC1)
naman Köstebek (TZ)
naman soğur Kör köstebek (TZ)

3.2.4.2.1.2.5.1.9. Kirpi

kirbi Kirpi, sırtı dikenlerle kaplı memeli hayvan (DM)
kirpi Kirpi, sırtı dikenlerle kaplı memeli hayvan (BM, CC2, İM, Kİ, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2. Otçul Beslenenler

3.2.4.2.1.2.5.2.1. Tek Tırnaklılar

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1. At

at (II) At (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, RH, TZ)
ağ At (DM, KK, TA)
yuntavlı At(TZ)
hayl (I) Ar. At (BV)
yılkı At (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.1. At Yavrusu

tay At yavrusu (KK, TA)
ğay (I) At yavrusu (DM, KK, TA)
yapağlı Tay (TZ)
ğulunçak Küçük tay, taycık (TA)
ğulun Bir yaşındaki tay (Kİ, TA)
ğunan Üç yaşındaki tay (TA)
erbe Dört yaşındaki tay (TA)
dünen Dört yaşındaki tay (TA)
ğulunağı Gebe kalan tay (Kİ)
ba Süt emen kısarak (TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.2. At sürüsü

yılkı Sürü, (at) sürüsü (İM, Kİ, TZ)
yunad Beygir sürüsü (Kİ)
yunt At, otlakta otlayan atların tümü (TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3. At Çeşitleri

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.1. Cinsiyetlerine Göre At Çeşitleri

aygır Aygır, damızlık erkek at (BV, BM, DM, KK, RH, TA, TZ)
azman (II) Yaşlı iken enetilmiş aygır (Kİ)
çamuş 2. Talim görmemiş salma beygir (İH)
kısarak kısarak (DM)
kıstrak kısarak (CC1)

huvluk Genç kısırak, ilk kez kulunlayan kısırak (CC2)

biye Kısırak (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.2. Renklerine Göre At Çeşitleri

al (II) Doru at (İH, Kİ)

aşkar Doru at (RH)

aṭtur Doru at (DM)

ala (II) Alaca at (Kİ)

alaça (II) Ala renkli at (Kİ)

abraş *Ar.* Alaca benekli at, tüysüz yerlerinde uyuz gibi illeti olan at (RH)

aķ az Bacaklarında beyaz lekeler bulunan sarı at (Kİ)

az (II) Sarı renkli at (BV, Kİ)

boz at Boz renkli at, kırat (DM)

şal (I) Boz renkli at (DM)

edbes *Ar.* Rengi ne kırmızı ne siyah olan at (RH)

edhem *Ar.* Her tarafı siyah olan at (RH)

egir (II) Siyah renkli at (Kİ)

eygir (I) Siyah renkli at (Kİ)

kaşkaldaķ Alnında biraz aklık bulunan at (TZ)

saķar Alnında bir parça aklık olan at (İH, Kİ, TZ)

kümeyt *Ar.* Koyu kırmızı at (RH)

sekül Sekili at (İH)

yağız 2. Dört ayağı da sekili at (MA, TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.3. Irklarına Göre At Çeşitleri

ala kidiş Melez at (TA)

muķrır *Ar.* Melez at (BV)

küşek (I) Melez (KFT)

arķunraķ (II) Melezce (BV)

tāzī (I) *Far.* Arap atı (Kİ)

tazı at *Ar.* Arap atı (Kİ)

ṭazı *Far.* Arap atı (TA))

arķun (II) Yaban aygırı ile evcil kısıraktan olan at (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.4. Vücut Özelliklerine Göre At Çeşitleri

sam *Ar.* Bir kolu ak olan at (RH)

a^czel *Ar.* Kuyruğu kıvrık ve eğri olan at (RH)

irtihāş *Ar.* Toynakları birbirinden uzak olan at (BV)

faķme *Ar.* Alt dudağı sarkık at (BV)

eden *Ar.* Ön ayakları kısa, arka ayakları uzun at (BV)

çalıķ (II) Başı sert at (Kİ)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.5. Yürüyüşlerine Göre At Çeşitleri

ebḥaḥ *Ar.* Ayaklarını yanlara doğru genişçe atarak kusurlu yürüyen at (RH)

tüze Tezmeğe meyli olan at (RH)

eşkün Açık adımlarla yürüyen at, deve (İH, TA)

yelemçi Yarış atı, koşu atı (CC2)

yügrük Hızlı koşan (at) (BV, İM, Kİ, MG, TZ)

yügrük Hızlı giden (at) (RH)

yürük Hızlı koşan (at) (TZ)

yorğa Koşarak giden (at) (Kİ, TA)

ma'tağ Ar. Dururken güzel görünen ancak yürürken sıfatı değişen at (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.6. Huylarına Göre At Çeşitleri

'azāz Ar. (II) Otlarken yanına geleni ısırarak at (BV)

harūn Ar. İlerleyeceği yerde gerileyen veya duran at, huysuz at (MG, RH)

semend Far. Çevik ve güzel at (RH)

yurağtur Alıştırılmış at (Kİ)

hezīme Ar. Koşarken kişneyen at (BV)

zāl Ar. Güneşe karşı dururken gözünü yumup karşıdan geleni göremeyen at (RH)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.4. Atın Organları

vazīf Ar. Atın bir organı (BV)

senāyā Ar. Atın ikinci yılda çıkan dişleri (RH)

rubā'ıyyāt Ar. Atın dördüncü yılda çıkan dişleri (RH)

vāsītān Ar. Atın iki yaşında çıkardığı dört diş (RH)

cahfele Ar. At dudağı (BV)

yal (I) Yele, atın yelesi (Kİ, MG, RH)

yahı (II) Yele, atın yelesi (CC2)

'arefe Ar. (I) Atın yelesi (BV)

ma'refe Ar. Atın yelesinin bittiği yer (RH)

il (V) Atın ön ayakları (MG)

kıç ayakları atın arka ayakları (TA)

beyt-şikāl atın ayağından bağlanan yeri (RH)

'arıyan Ar. Atın arka budunun yoğun eti (BV)

davlum Ata eyerin bağlandığı yer (İH)

beytü's-serc atın sırtında eyer konulan yer (RH)

nişān (V) Far. Atın alnındaki beyazlık (RH)

kaşka (I) Atın alnındaki beyazlık (Kİ, TZ)

şikāl Far. Atın bacağındaki beyazlık (BV, RH)

zağab Ar. At yavrusunun doğuşta üzerinde bulunan kıllar (BV)

kefel Ar. Dip, art, kıç, her şeyin gerisi; atın oturma yeri (BV, İM)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.5. At Özellikleri

kişine- (Atlar için) kişnemek (CC2)

kişne- (Atlar için) kişnemek (BM, CC2, Kİ, TA, TZ)

korla- (At için) yem torbasını görünce boğazından ses çıkarmak (İH)

tabtab *Ar.* Atın alt dudağının şak şak etmesi (BV)

çıla- (I) At terlemek (BV)

kulna- (At) doğurmak (Kİ)

kulunla- (kısırak) Yavrulamak (CC2)

kaşın- (II) (At) işemek (TA)

muqrıb *Ar.* Uzaktan atın güzel görünmesi (BV)

çamuşluk Beygirin oynaması, hoplaması (İH)

haran *Ar.* Atın çifte atma ve ısırma huyunu öğrenmesi (BV)

sünbüke *Ar.* At toynağının ucunun olması (BV)

şuqāk (I) *Ar.* Atın bacağındaki tüylerin dökülmesi (RH)

cimāh *Ar.* Atın binicisini istememesi (BV)

sücre- (At için) ayağı kayıp diz üstü düşmek (BM)

muhdār *Ar.* Atın yürürken güzel görünmesi (BV)

licāmsız *Ar.T.* Gemsiz, dizginsiz (RH)

yavaş (I) (At için) uysal, sakin (GT)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.6. Atın Yürüme Ve Koşma Şekilleri

seyrānī *Ar.* Atın bir yürüyüş şekli (RH)

rehvār *Far.* Atın sarımsadan yürüyüşü (RH)

rehvārlik *Far.T.* Atın sarımsadan yürüyüş tarzı (RH)

taraqālu Atın bir yürüyüş ve koşma şekli (RH)

süksük Atın düzgün ve sür'atli olmayan bir çeşit yürüyüşü (MG)

hav Atın bir kavis çizerek tekrar geldiği yola, çizgiye geri dönmesi (MG)

'uqal (II) *Ar.* Atın yürürken ayağını yere sürtmesi (İN)

yügürüklük Atlarda hızlı koşma (RH)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.7. Atla İlgili Hastalıklar

cereb *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

deşni Bir at hastalığı (RH)

eklil Bir tür at hastalığı (BV)

humme *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

hummiye *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

ku^caş *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

mektāf *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

nıkrıs *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

reḥsa *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

sa^cf *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

sā^cfe *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

şıla^c *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

sille (II) Bir at hastalığı (BV)

şuda^c *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

şıbke Bir at hastalığı (BV)

şırıyık Bir at hastalığı (BV)
şişmek (II) Bir at hastalığı (RH)
şişmiş Bir at hastalığı (RH)
tarğa Ar. Bir at hastalığı (BV)
tevse Ar. Bir at hastalığı (BV)
huyye Ar. Bir at hastalığı (RH)
zafere Ar. Bir at hastalığı (BV)
zibeh Ar. Bir at hastalığı (BV)
hüdde Ar. Atlarda bir hastalık (RH)
‘aran (IV) Ar. Atın tabanında çıkan nasır (RH)
dibe Ar. Atın uyatlığını şişirten hastalık (RH)
ekle Kuyrukta oluşan bir at hastalığı (BV)
fesaḥ Ar. Atın ön ve arka ayaklarındaki sancı (BV)
huya Ar. Atın kulaklarının şişmesi ve boğazının ağrması (RH)
deḥas Ar. Toynak ile tüy arasındaki ağrı (BV)
meşeş Far. Atın ayaklarında ceviz gibi olan şişlik (BV, RH)
nefha (II) Ar. Bir at hastalığı, atın dizindeki şiş (RH)
ḳali^c Ar. Atın tüylerinin kazınması, dökülmesi (RH)
ḳare Ar. Atın kulak dibinin şişmesi (RH)
ḳaşınmaḳ Uyuz, bir at hastalığı (RH)
seraṭān Ar. Atın tırnakları etrafındaki etin dökülmesi (RH)

yağrı- Yağır olmak, atın vücudunda yara meydana gelmek (İN)

zevāyid Ar. Atlarda bilek altındaki fazlalık (BV)

ḥamır (I) Ar. Bilek altındaki fazlalık (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8. Atçılık ve Binicilik

fārişlık Ar. T. Binicilik (MG, BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.1. Ata Binme, Atı Sürme

bin- Binmek (KFT)

min- Binmek (BV, CC1-CC2, DM, GT, İN, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ)

mindir- Bindirmek (KK, TZ)

mindür- Bindirmek (BV, GT)

minen- Binilmek (KK)

miñeş- Birlikte binmek (BV)

minil- Binilmek (BV, TZ)

miniş Biniş (KK, RH)

atlan- Ata binmek, at sürmek (CC1, Kİ)

sürün- (II) (Atı) sürmek (MG)

çap- (I) 3. Sürmek, at koşturmak (BV, GT, MG)

çapdur- Çaptırmak, koşturmak (RH)

segirt- Koşmak, (atı) koşturmak (TA, RH)

yaydağ Eversiz ata binmek (MG)
yek- Atı arabaya koşmak (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.2. Binici

minmiş Binici (KK)
binüçi Binici (TZ)
fāris *Ar.* Binici (BV, GT, MG)
libāqa(t) *Ar.* Binicinin iyi hareketleri,
ustalık (MG)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.3. Binit

merküb *Ar.* Binit, üzerine binilmiş
(BV)
bunut Binit, binilen şey veya hayvan
(Kİ)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.4. At Bakımı

tīmār *Far.* Tımar (RH)
tīmārla- *Far.* T. Tımar etmek (RH,
TZ)
kaşı- (II) Atı kaşağı ile temizlemek
(Kİ, TA)
tīmārsuzluđ *Far.* T. Bakımsızlık (RH)
na‘lla- *Ar.*T. Nallamak, binek
hayvanlarının ayağına nal takmak
(BV)
tağala- Nallamak (TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.5. At Terbiyesi

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.5.1. Gemleme, Dizginleme

uyanla- Gem vurmak (TA)
oyanla- Gemlemek, gem vurmak (Kİ)
licāmla- *Ar.*T. Gemlemek,
dizginlemek (RH)
tizginle- Dizginlemek (Kİ)
burunduğla- Dizginlemek, gem tak-
mak (TZ)
sağandurukla- (Atı) yularlamak (İH)
ayl tart- Kolan bağlamak (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.5.2. Eyerleme

eyerle- At vb. eyerlemek (Gİ, KF, Kİ,
KK, RH, TA, TZ)
iyerle- At vb. eyerlemek (BV, İM)
eyerlen- Eyerlenmek (TZ)
iyerlet- Eyerletmek (MG)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.5.3. Köstekleme

kişenle- Atın ayağına bağ vurmak
(BM, Kİ)
kösürükle- Atın ayağına zincir tak-
mak (CC2)
köstekle- Kösteklemek, atın ayağına
bağ vurmak (TZ)
řikāllen- *Far.*T. Kösteklenmek (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.5.4. Yönlendirme

kıldur- (II) (Ata) istenilen tavrı takındırmak, gerekli vaziyete getirmek (MG)

süksükle- Atı süksük tarzında yürütmek (MG)

tarakalat- Ata tarakalı yürüyüşünü öğretmek (RH)

naql (IV) Ar. 1. Atı yürütme, harekete geçirme (MG) 2. Atı döndürme (MG)

naqla- (II) Ar.T. 1. Atı yürütmek, harekete geçirmek (MG) 2. Atı döndürmek (MG)

hayhay Atı harekete geçirmek için söylenen ünlem (RH)

imtinā' (III) Ar. Atı geriye döndürme (MG)

yort- (Atı) dört nala koşturmak, hızla gitmek, kaçmak (GT)

yaran- Atı epeyce koşturup terletip yem vermeden soğutmak (Kİ)

mihmāzla- Ar.T. Mahmuzlamak, mahmuzla ata vurmak (BV, MG)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9. At İle İlgili Eşyalar

sağıt 2. At koşum takımı (CC1)

saçak (at takımında kullanılan) püskül, saçak (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.1. Başlık

kelik (II) Atın başına konulan gölgelik (İH)

kilāfser Ar. Atın başlığı (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.2. Gem, Yular, Dizgin

aguzlug Gem, ağızlık (CC1)

burundağ Gem, yular, binek hayvanlarının burnuna takılan şey (BM, DM, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MS, RH, TZ)

burunduğ Gem, yular, binek hayvanlarının burnuna takılan şey (Kİ, TA, TZ)

burunduruk Gem, yular, binek hayvanlarının burnuna takılan şey (Kİ)

licām Ar. Hayvanın ağzına vurulan gem, dizgin (KF, KFT, MG, İN, RH)

oyan Gem, atın koşumlarından biri (Kİ)

uyan Atın koşumlarından biri, yular (KFT, TZ)

öygen Gem, yular (TA)

öyken (II) Gem, yular (TA)

yügen Gem, dizgin, yular kayışı (BV,CC1, İM, MG)

yüken Gem, ip, halat, yular (DM, TZ)

yüligen Gem, yular (KK)

telbagı Dizgin (CC2)

yular Yular (İH, Kİ, TA, TZ)

yulav Yular (DM)

tizgin Dizgin (CC1, İM, Kİ, TA)

tüzgün Dizgin (DM)

nokta (II) (<Moğ. nogtu) Yular (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.3. Kolan ve Kayışlar

ayl Semer bağı, kolan (CC1)

kolan (I) Yular, eyer kolanı (CC1, DM, İH, KK, TA)

kulan (II) Eyer kolanı (BV, İN, Kİ)

hızām Ar. Kolan (MG)

huzām Ar. Kolan (MG)

sirim Üzengi kayışı, sıırım (Kİ)

salamçaq At eğerindeki kayış (Kİ)

babalağ Eyer kolonlarının ucuna geçirilen ince kayış (Kİ)

kušgun Atın kuyruğu altından geçirilen kayış (Kİ)

kuškun Atın kuyruğu altından geçirilen kayış (TA)

kuyışkan Atın kuyruğu altından geçirilen kayış, kuskun (CC1)

kolun At yayı (İH)

munu Kayış ucu (Kİ)

toga (II) (at takımında kullanılan) toka (CC1)

toga tili (at takımında kullanılan) toka çengeli, toka dili (CC1)

tüvme 2. (at takımında kullanılan)

düğme (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.4. Eyer

eger (I) Eyer (İH)

eyer Eyer (CC1, DM, Gİ, KF, KFT, Kİ, KK, TA)

iyer Eyer (BV, GT, İM, MG)

izer Eyer (MG)

serc Ar. At takımı, eyer (RH)

eyerniñ ağaçı Eyerin ağaçtan yapılmış bölümü (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.4.1. Eyer Keçesi

ıçirgi Eyer keçesi, yamçı (GT)

ıçirki Eyer keçesi, yamçı (GT)

nemedzın Far. Eyerin altına konulan keçe (TA)

nemezın Far. Eyerin altına konulan keçe (TA)

yön (I) Hayvan eyerinin keçesi (İH)

yöne Hayvan eyerinin keçesi (İH)

yüne Eyer altına konulan keçe (TA)

a'kürtün 1. Eyer keçesi (İH)

bürze'ā Ar. Teğelti (BV)

kāhil Ar. Yağırılığın önünün büyük olması (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.4.1. Eyer Yastığı

tepengi Eyer yastığı (TZ)

kaş (IV) Eyerin ön ve arkasındaki yükseklikler (MG)

karbūs Ayarın ön ve arka kaşı (MG)

qarabūs Ayarın ön ve arka kaşı (MG)

2.1.2.5.2.1.1.9.4.1.1.Ön Yastık

eyerin ön kaşı eyerin önündeki yükseklik (İH)

alındığı kaş Eyerin ön kısmındaki çıkıntılı bölüm (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.4.1.2. Arka

Yastık

artındaki kaş Eyerin arka kısmındaki çıkıntılı bölüm (CC1)

terkü At eğerinin arkası (İH, TA)

dergü At eyerinin arkası (Kİ)

eyer eyrimi hayvan eyerinin sağrı üzerine gelen ucu (İH)

eyerin ard kaşı eyerin arkasındaki yükseklik (İH)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.4.3. Eyer Örtüsü

qabtal At eyerinin iki yan örtüleri (İH)

eyer yabogı Eyer Örtüsü (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.5. Göğüslük

kömüldürük Göğüs kemeri, at göğüslüğü (CC1, Kİ, MG, TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.6.Üzengi

rikāb Ar. Üzengi (Gİ, GT, RH)

üzegü Üzengi (TA)

üzengi Üzengi (CC1-CC2, DM, KK, RH, TZ)

üzengü Üzengi (KF, MG)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.7. Mahmuz

iç Mahmuz (TA)

depküç Mahmuz (Kİ)

tebkiç Mahmuz (Kİ)

tepkeç Mahmuz (TZ)

mihmāz Ar. Çizme mahmuzu (MG, RH)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.8. Nal

na‘l Ar. 1. Nal (BV, GT, MS)

na‘al (< Ar.na‘l) Nal (CC1)

tağa Nal (TZ)

2.1.2.5.2.1.1.9.10.Kaşağı

kaşağı Kaşağı (TA)

kaşak Kaşağı (Kİ)

kaşrav Kaşağı (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.11. Bağlama İpi

tuşak Ata vurulan ayak bağı (Kİ, TZ)

tuşar Ata vurulan ayak bağı (TZ)

yalı (I) Tayları bağlamak için kullanılan ip (BV)

aķruķ Kaçan beygirin yakalandığı ip, otlakta atın bağlandığı ip (Kİ, TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.10. At Ahır

ķurķan (III) At ahır (TA)

ayran (III) At ahır, tavla (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.2. Katır

ılır Katır (TA)

ķatır Katır (BV, BM, CC1, DM, İM, KFT, Kİ, KK)

ķatır Katır (TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.3. Eşek

eçek Eşek (TZ)

eşek Eşek (BV, CC1-CC2, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

işek (II) Eşek (BV, GT, İM)

yeşek Eşek (DM)

ķımār (II) Ar. Eşek, merkep (BV, KFT)

ķar Far. Eşek, merkep (GT)

merkeb Ar. Eşek (Gİ, İM, KF)

bulan Yaban eşegi (TZ)

bulnaķ Yaban eşegi (Kİ)

yaban eşegi yaban eşegi (DM)

yaban yeşek yaban eşegi (DM)

ķoduķ Eşek sıpası (İH, TZ)

ķoduķ Eşek sıpası (DM, KK, TA)

ķutuķ Yabanî eşek yavrusu (BM, Kİ)

sıpa Eşek yavrusu (Kİ, TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.2. Çift Tırnaklılar

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1. Evcil

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.1. Küçükbaş

Hayvanlar

davar Koyun, keçi cinsinden hayvan (BM, Gİ, İH, İH, KF, KFT, MS)

tuvar (I) Koyun, keçi cinsinden hayvan (TZ)

tafar Koyun ve keçi cinsinden hayvan (İM)

tavar Davar, hayvan (GT, KFT)

seniy Ar. Beş yaşındaki deve, iki yaşındaki sığır ve bir yaşındaki koyuna verilen ad (İM)

üç (III) Üç yaşındaki koyun veya keçi (Kİ)

sağmal Sağlıklı koyun ve keçi (TA)

sağlık (II) Sağlıklı koyun ve keçi (Kİ)

sağlık Sağlıklı koyun ve keçi (TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.1.1. Koyun

ķoy Koyun (BV, CC1, GT, İM, KFT, TZ)

ķoyın Koyun (Gİ, İN, KF, KFT)

koyun (I) Koyun (BM, DM, İH, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

ökeç Üç yaşındaki koyun (TA)

yova (II) Sürüden ayrılıp yalnız kalan koyun (Kİ)

sağlak Koyun, sağılan koyun (BM)

soğlak Koyun (BM)

savluğ (II) Sağılan koyun (TZ)

sağmal Sağmak için ayrılan koyun (Kİ)

şişek (I) İki veya üç yaşında dişi koyun (BM, Kİ, TA, TZ)

kırhma Kırkılmış koyun (CC2)

kozi Kuzu (BM, CC1-CC2, DM, Kİ)

kuzu Kuzu (İH, TA)

kuzi Kuzu (DM, İM, Kİ)

körpe (II) 1. Süt emen kuzu (Kİ)

ceze'a Ar. Bir yaşına girmemiş koyun (İM, KFT)

toğlı Bir yaşındaki erkek koyun, kuzu (BM, TA)

toğlu Bir yaşındaki erkek koyun, kuzu (İH)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.1.2.Koç

örgeç (II) Erkeki enenmiş koç (BV)

örük (II) İğdiş edilmiş koç (BM)

kabak (I) Boynuzsuz koç (İH)

koç Koç (BM, Kİ, TA)

koçkar Koç (BM, CC1-CC2, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.1.3. Keçi, Teke

içki Keçi (TZ)

içkü Keçi (İM)

ikşi (III) Keçi (TZ)

işki Keçi (TZ)

işke Keçi (TZ)

keçi Keçi (BM, KFT, Kİ, TA, DM)

ayrak Yaban keçisi (TA)

tuv Dağ keçisi (CC2)

deke Teke, erkek keçi (Kİ)

eçki (I) Keçi, teke (BM, CC1, KFT, Kİ, TA)

erkeç Erkek keçi, teke (CC2, Kİ)

keşi Keçi, teke (DM)

teke Teke, erkek keçi (BM, BV, DM, KFT, Kİ, TA, TZ)

teys Ar. Teke, erkek keçi (KF)

tège Erkek keçi, teke (CC2)

ağlak Keçi yavrusu (Kİ)

avlak (III) Keçi yavrusu, oğlak (TZ)

çibiç Bir yaşındaki oğlak (TA)

oğlak (I) Oğlak, keçi yavrusu (BM, DM, Kİ, TA, TZ)

ogulak Oğlak, keçi yavrusu (CC1)

ovlak Keçi yavrusu, oğlak (Kİ)

ulah Oğlak, keçi yavrusu (CC2)

şişek (I) 2. Oğlak, keçi yavrusu (TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.Büyükbaş Hayvanlar

şır Sığır (KK)

sığır Sığır (BM, BV, DM, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TZ)

şığır Sığır (DM, KK, TA)

sır (I) Sığır (CC2)

sıyır Sığır (KK)

sıyır Sığır (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.1. İnek

inek (I) İnek (BM,CC1, DM, KK, TA, TZ)

kara (VI) İnek, büyükbaş hayvan (CC2)

ķunaçın Üç yaşına girmemiş dişi buzağı (İM)

buzağı Buzağı, dana (BM, DM, İM, KFT, Kİ, TA)

buzaku Buzağı, dana (KFT)

buzav Buzağı, dana (CC1, Kİ)

buzovley Buzağı gibi (CC2)

duna İki yaşında sığır, dana (TZ)

ķuna İki yaşındaki dana (TZ)

tana Dana (BM, DM, İM, Kİ, TZ)

ķana (I) Dana (DM, KK, TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.2. Öküz

öküz Öküz (BM, BV, CC1, DM, GT, Kİ, KK, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.3.Boğa

boğa (II) Boğa, erkek tohumluk hayvan (CC1, Kİ, KK, TA, TZ)

buğa (I) Boğa, erkek tohumluk hayvan (BM, CC2)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.4.Manda, Camış

ķamus Far. (< gāv-mīs) Manda, camız (BM)

su sığır camus, manda (CC1, TZ)

su sığırı camus, manda (BM, DM)

şu sığırı camus, manda (KK)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.5. Deve

deve Deve (BM, DM, Gİ, KF, KFT, Kİ, KK)

tife Deve (İM)

teve Deve (GT, TA)

tive Deve (BV)

töve Deve (CC1)

tüve Deve (TZ)

hecın Ar. Deve (BV)

şürşek Arık deve (TZ)

tetir Arap devesi (TA)

bedene (I) Ar. Kurbanlık için boğazlanan deve (İM)

lök 2. Asil, iyi cins deve (Kİ)

arvan Dişi deve (BM)

arvana Dişi deve (DM)

iñen (III) Dişi deve (TA)

iñen teve Dişi deve (TZ)
nāka Ar. Dişi deve (GT, KFT)
halife Ar. Gebe deve (İM)
atın İğdiş edilmiş deve (Kİ)
besrek Kızgın deve (TZ)
bisrek Erkek ve kızgın deve (Kİ, TZ)
cimāl Ar. Erkek develer (BV)
boğra Hörgüçlü erkek deve (TA)
buğra Hörgüçlü erkek deve (BM, Kİ)
bota Deve yavrusu (İM, KK, TZ)
küşek (II) Deve yavrusu (TA)
taylak Deve yavrusu (TZ)
köşek Bir yaşındaki deve, deve yavrusu (BM, Kİ, TA, TZ)
keşek İki yaşındaki deve yavrusu (TZ)
turumçah İki yaşında deve (BM)
ibn-i mehāz Ar. İki yaşındaki deve (İM)
hıķāķ Ar. Dört yaşına girmiş develer (İM)
hıķķa Ar. Dört yaşına girmiş deve (İM)
seniyye tife Ar.T. Beş yaşındaki deve (İM)
lök 1. Yedi yaşındaki deve (BM)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.2. Yabani

3.2.4.2.1.2.5.2.2.2.1 Fil

fil Far. Fil (CC1, GT, İM, KFT)
pil (<Far. fil) Fil (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.2.2. Geyik

ayvuğ Ceylân (BM)
ayvuķ Ceylân (BM, TA)
ğazāl Ar. Ceylan, geyik (BV, İM)
ğazel Ar. Ceylan, geyik (İM)
ilic (II) Geyik (TA)
keyik (I) Geyik, ceylan (BM, DM, GT, KK, RH)
kiyik 1. Geyik, ceylân (GT, MG, RH)
sıgın Geyik, yaban öküzü (BM, İH, Kİ, TZ)
sıyın Yaban öküzü, geyik (TZ)
soķaķ Ala renkli geyik (İH)
sovun Yaban keçisi, antilop (BM, Kİ)
şovur Yabanî geyik (Kİ)
buv Geyik, erkek geyik (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.3. Etçil Beslenenler

3.2.4.2.1.2.5.3.1.1. Evcil

3.2.4.2.1.2.5.3.1.1.1. Kedi

maçı Kedi (CC1, GT, Kİ, TA, TZ)
çetik Kedi (DM)
çetük Kedi (BM, DM, GT, İH, İM, Kİ, TA, TZ)
şetik Kedi (DM)
şetük Kedi (DM, KK, TZ)
kedi Kedi (İH)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.1.2. Köpek

kelb *Ar.* Köpek (GT, KF)
it (I) Köpek, it (BM, CC1-CC2, DM, GT, İM, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA)
köbek it Köpek (TA)
köpek it köpek (TA)
kançık Dişi köpek (CC2, TA, TZ)
kançuğ Dişi köpek (BM, DM, Kİ)
köbük Tüylü köpek, it cinsinin iri ve tüylü olanı (DM)
köfük Tüylü köpek, it cinsinin iri ve tüylü olanı (DM)
köpek Tüylü köpek, it cinsinin iri ve tüylü olanı (BM, İH)
köpük (II) Tüylü köpek, it cinsinin iri ve tüylü olanı (Kİ)
parla Tüyü az olan köpek (TZ)
barağ Çoban köpeği (İH, TZ)
köbelek (II) Çoban köpeği (TZ)
ğubas Çoban köpeği (Kİ)
ğubağ Çoban köpeği (BM)
ğukur (II) Kuduz köpek (TZ)
ğukurğan (I) Kuduz köpek (TZ)
ğukur (II) Kudurmuş köpek, kuduz (TZ)
küçük (II) 1. Kuyruğı kesik (köpek) (Kİ)
ğüdük (II) Kuyruğı kesik köpek (İH)
arğan Evcil köpek (BM)
arğırmağ Soyu iyi köpek (TZ)
ğazi it tazı (DM, TA)
basan Köpeklere verilen ad (Kİ)

zağar Bir tür küçük köpek (İH)
enük Köpek ve yırtıcı hayvan yavrusu (Kİ, TZ)
itük (II) Köpek yavrusu (TA)
küçük (II) 2. Köpek yavrusu, enik(TA)
külük (I) Köpek yavrusu, enik (BM)
urğuk Köpek yavrusu, enik (TZ)
uruğ (II) Köpek yavrusu, enik (TZ)
ütük (I) Köpek yavrusu (TA)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2. Yabani

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.1. Aslan

arasan Arslan (BM, BV, DM, GT, İM, KF, KFT, Kİ, RH, TZ)
arasan Arslan (BM, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
aslan Aslan (DM)
arstlan Aslan (CC1)
esed *Ar.* Arslan (GT)
ğır *Far.* Aslan (GT)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.2. Kaplan, Panter, Pars

ağ pars beyaz pars (Kİ)
bars *Far.* Yaban kedisi, pars (BM, DM, İM, Kİ, KK, TA)
pars *Far.* Yaban kedisi, pars (TZ)
esri Pars (Kİ)
ğabilan Kaplan, panter (BV)

kaflan Kaplan, panter (DM)
kaflan Kaplan (KK)
kaplan Kaplan, panter (BM, BV, İH, İM, TZ)
koplan Kaplan, panter (TZ)
peleng Far. Kaplan veya pars (GT)
palang Far. Leopar, pars (CC1)
yolabars Kaplan (CC2)
kulabars Alaca panter, çizgili leopar (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.3. Kurt

böri Kurt (CC2, GT, İM, KFT, KK, TZ)
börü (II) Kurt (BM, CC1, Kİ, TA)
kurt (II) Kurt, börü (BM, DM, İM, Kİ, TA)
kurut Kurt, börü (KK, TA)
mamrağ Kurt yavrusu (TZ)
bülçek Kurt yavrusu (BM. Kİ)
bilçik Kurt yavrusu (TA)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.4. Çakal

çağal Çakal (TA)
şağal Çakal (DM)
şağal Çakal (DM, TZ)
ķarsağ 2. Çakal (TZ)
ķara ķulağ Çakala benzeyen bir hayvan (GT)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.5. Tilki

dilkü Tilki (Kİ)
tilkü Tilki (BM, DM, İM, Kİ, TA)
tülki Tilki (GT, TZ)
tülkü Tilki (BV, CC1, Kİ)
ķarsağ 1. Bozkır tilkisi (CC1)
tülküçik Tilkicik (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.6. Sırtlan

surtlan Sırtlan (KK)
sırtlan Sırtlan (BM, DM, Kİ, TA, TZ)
şırtlan Sırtlan (DM)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.7. Vaşak

irs (< Rus. rıs) Vaşak (CC1)
silevsin (< Moğ. siligüsün) Vaşak (CC2)
silevsün (< Moğ. siligüsün) Vaşak (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.4. Karışık Beslenenler

3.2.4.2.1.2.5.4.1. Evcil

3.2.4.2.1.2.5.4.1.1. Domuz

dangķuz Domuz (TZ)
danguz Domuz (TZ)
donguz Domuz (KK)
tağuz Domuz (DM)

tonğuz Domuz (BM, BV, CC1-CC2, İM)

tonğuz Domuz (TA)

toñuz Domuz (Kİ)

hanāzīr Ar. Domuzlar (BV)

hinzīr Ar. Domuz (KFT)

coçqa Domuz yavrusu (DM)

çocuk Domuz yavrusu (İH)

çuçqa Domuz yavrusu (TA)

3.2.4.2.1.2.5.4.1. Yabani

3.2.4.2.1.2.5.4.1.1. Yaban Domuzu

ķaban Yaban domuzu (CC2, DM)

keyik toñuz Yaban domuzu (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.4.1.2. Yarasa

yarasa Yarasa (Kİ, TA, TZ)

yarsa Yarasa (DM)

yar ķanat Yarasa (TZ)

yer ķanat Yarasa (DM)

yarı ķanat Baykuş, yarasa (İM)

vaṭvaṭ Ar. Yarasa (GT)

teri ķanat yarasa (TZ)

ķolğaç Yarasa (İH)

3.2.4.2.1.2.5.4.1.3. Maymun

maymūn Ar. Maymun (DM, KFT, KK, TZ)

maymun (<Ar. meymūn) Maymun (CC1)

yapçı Maymun (TZ)

yapçın Maymun (TZ)

baçın Maymun (BM)

3.2.4.2.1.3. Mercan

marcand (<Ar. marcān) Mercan (CC1)

3.2.4.2.2. Hayvan Sürüleri

ķütöv Sürü, topluluk (CC2)

ķasarlar Köpek sürüsü (TZ)

ķumķuş Kuş sürüsü (TZ)

keykenek Bir takım kuşlar (Kİ)

sürü (I) Sürü, koyun sürüsü (DM, Kİ, TA)

sürün Sürü, koyun sürüsü (Kİ)

ķaṭār Ar. Deve kervanı, birbiri ardına sıralanan hayvan dizisi (KFT)

ķaṭṭār Ar. Deve kervanı, birbiri ardına sıralanan hayvan dizisi (İM)

ķetür- (II) Develeri bir araya toplamak (TA)

ķıṭār Ar. Deve kervanı (KFT)

3.2.4.2.3. Hayvanların Bazı Organları

3.2.4.2.3.1.Boynuz

boynuz Boynuz (BM, DM, Gİ, KF, Kİ, TA, TZ)

dinek Boynuz (İH)

moynuz Boynuz (İN)

muñuz Boynuz (İM)

muynuz (I) Boynuz (İH, KFT)

muyuz Boynuz (Kİ, TZ)

müñüz Boynuz (BV)

müz Boynuz (CC2)

3.2.4.2.3.2.Toynak

doynağ Hayvan tırnağı (KFT)

toynağ Hayvan tırnağı, hayvan ayağı (BV, İH, İM)

toynağ Hayvan tırnağı, hayvan ayağı (TA)

tuyağ Hayvan tırnağı, hayvan ayağı (BV, Kİ, MG)

tuynağ Hayvan tırnağı, hayvan ayağı (BV, Kİ, MG)

başa Tırnaklı hayvanların tırnağı (TZ)

tuyağlı Toynaklı (BV)

şahhat Ar. Toynak ortasının geniş olması (BV)

3.2.4.2.3.3.Kuyruk

tüpek Kuyruk (CC2)

kıyruğ Kuyruk (CC2)

kıyruğ Kuyruk (BM, BV, CC1, DM, GT, İM, İN, KFT, Kİ, MG, RH, TZ)

kıyruğlı Kuyruklu (İM)

‘uğve Ar. Kuyruk dibi (BV)

‘uce Ar. Kuyruktaki sıkı et (BV)

3.2.4.2.3.4.Hörgüç

örgeç (I) Hörgüç (BV, İM)

örgüç Hörgüç (TA)

örkeç Hörgüç (TZ)

örkeş Hörgüç (TZ)

örküç Hörgüç (Kİ, TZ)

inirçik Deve hörgücü (İH)

3.2.4.2.3.5. Meme

yelin Hayvan memesi (BV, CC2)

yilin Hayvan memesi (İH)

3.2.4.2.3.6. Gaga

burn Kuş gagası (TZ)

dumşak Kuş gagası (TA)

dumşuk Kuş gagası (DM)

tomşuk Kuşun gagası (TZ)

3.2.4.2.3.7. Kanat

kanat Kanat (BM, DM, Gİ, GT, İM, Kİ, TA, TZ)

hanat Kanat (CC2)

3.2.4.2.3.8. Kursak

boğağı Kuşun kursağı, midesi (BM)

kursak (I) 1. Kursak (BV, CC1, Kİ, TA, TZ)

kurşak Kursak (BM)

3.2.4.2.3.9. Taşlık

bütege Kuş cinsi hayvanların kursağındaki taşlık (TZ)

3.2.4.2.3.10. Rahim

geyin Hayvanın rahmi (İH)

3.2.4.2.3.11. Diğer Organlar

bökşmen Hayvanın yan tarafı, böğür, gövde (CC2)

ter (II) İnsandan başkasının kıllı gönü (TZ)

in (III) Koyun kulağının dilimi (Kİ)

‘āc Ar. 2. Deve kemiği (KFT)

‘āc Ar. 1. Fil dişi (GT)

havşeb Ar. Köstek yeri (BV)

kılçık (II) Balık kılçığı (İH)

ķav (II) Yılanların çıkardıkları beyaz kabuk (Kİ)

yüñ 2. Kuş tüyü (İM)

yükü Tüy (Kİ)

pençe Far. Pençe, tırnak (GT, İH)

kitebe Kırk bayır (İH)

mécele Sert kabuk, deri (CC2)

3.2.4.2.4. Hayvan Dışkısı, Pislği

dezek Tezek, hayvan dışkısı (Kİ)

tezek Tezek, hayvan dışkısı (BV, Gİ, İM, KFT, Kİ, MS, TA, RH, TZ)

tizek Tezek (BV, İM)

mayak Hayvan pislği (TA)

yumalak Hayvan pislği (İM)

yumgalak Yumalak, hayvan pislği (BV)

kemre Hayvan ayağı altında çiğnenmiş fişkı (İH)

ķıĝ Koyun, deve pislği (İH, KFT, TA)

ķaĝıltılak Koyunun kuyruĝuna yapışıp kalan pıslık (Kİ)

arıķ (III) Kuş pislği (Kİ)

3.2.4.2.5 Hayvan Yiyeceği

‘alıķ (I) Ar. Hayvana bir defada verilen yem (BV, RH)

yim Yem (BV, TA)

yem Yem, hayvan yiyeceği (Kİ, TZ)

fig (Hayvan yemi olan) Fiĝ (İH)

‘alef Ar. Hayvan yemi (BV, İM)

3.2.4.2.6. Hayvan Barınağı

saray (II) (< Far. sarāy) Üstü tamamen ya da kısmen örtülü hayvan barınağı (CC2)

ađūr Far. Ahır, hayvan barınađı (BV, DM, TA)

iştabl Ar. Ahır (BV, KFT)

açıl Açıl, koyun ve keçi sürülerinin gecelediği çit ve duvarla çevrili yer (KFT, Kİ)

kafaş Ar. Kafes (GT, İM)

çiten Kafes (TA)

citen Kafes (TA)

kovan Arı Kovanı (İH)

bitek (II) Tahtadan yapılmış arı kovanını (Kİ)

yatuğ Tavşan yuvası (TA)

egrek Deve yatağı, kuyu kenarında develerin çöktüğü yer (İH)

yumur (I) Hayvanın yuvarlandığı yer (İH)

ma'lef Ar. Samanlık (BV)

3.2.4.2.7. Hayvanlarla İlgili Eşyalar

3.2.4.2.7.1. Köstek, Zincir

'uçal (I) Ar. Ayak kösteği (BV)

ađlāl Ar. Boyna takılan zincirler, prangalar (Gİ, İM)

bav Bağ, zincir (CC2)

buğav Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek (DM)

buğavı Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek (TZ)

buğağı Bukağı, zincir (TZ)

buğavuv Bukağı, zincir (Kİ)

buvavı Bukağı, kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek (TZ)

kađturđa Zincir veya bukağı halkalarını bir araya toplayan demir (TZ)

özme Zincir veya başka şeylerin halkaları, bakla (CC2)

kağd (I) Ar.(Ayağa vurulan) zincir, pranga (GT)

keşin Köstek (DM)

kişen Köstek, ayakbağı (CC1, Kİ, TA, TZ)

köstek Atın ayağına vurulan bağ (İH, TZ)

sincir Far. (< zencir) Zincir (İH)

sincir Far. (< zencir) Zincir (İH)

řebđa Ar. Köstek (BV)

zincil Far. (< zencir) Zincir (CC1)

zencir Far. Zincir (Gİ, KF, MS, TZ)

zincir Far. Zincir, (mec.) Esaret (GT, İM)

3.2.4.2.7.2. Boyunduruk

boyunduruq Boyunduruk (TA)
ögendire Öküzü sürmeye yarayan ucu çivili ağaç (İH)

3.2.4.2.7.3. Göğüslük

gümüldürük Devenin göğsüne bağlanıp ufak çanlarla katır boncuğu vb. ile donatılan süs (İH)
yümüldürük At ve benzeri hayvanlarda göğüslük (TZ)

3.2.4.2.7.4. Mahfe

bükter Hanımların deve üzerine koyup bindikleri beşik (Kİ)
pekter Devenin üzerine konan kapalı oturma yeri (TZ)
salaça Devenin üzerine koyup seyahata çıkanların bindikleri beşik (Kİ)
maħafte Ar. Deve, katır gibi bineklerin sırtına konulan ve içine iki kişi oturabilecek vasıta (İM)
maħħāre Ar. Deve üstüne oturtulan ve iki kişinin oturduğu odacık (GT)
maħmil Ar. Deve üzerine konulan sepet (İM)

3.2.4.2.7.5. Semer, Palan, Kolan

aluq Hayvan esvabından olan şey, örtü, palan vb. (Kİ)
yıñırçaq Semeri, kürtün (CC1)
a'kürtün 2. Adı palan (Kİ)
ayil Semer kolanı (TZ)

3.2.4.2.7.6. Diğer Eşyalar

dürme İçinde hayvanlara yem verilen torba (İM)
yalak 2. Köpeklere özgü yalak (Kİ, TA)
tasma Moğ. (< tasama) Tasma, halka (MG, MS)
küvek Diğerlerinin üzerine atlamasını diye koçun cinsel organına bağlanan paçavra (Kİ)
‘aṭas Ar. Yügen halkasının durduğu yerden burnuna kadar olan kısmı (BV)
ķırķlık Ortası raptedilmemiş bir tür makas, koyun tüyü kırkan makas (İH)

3.2.4.2.8. Hayvan Seslenmeleri

ağır- (I) (eşek) Anırmak (Kİ)
bağır- (Koyun) melemek (İH)
mele- Melemek (Kİ)
buzladı Devenin bağirtısı (Kİ)
mula- İnek bağırmak (Kİ)
müñre- (sığır) böğürmek, bağırmak (CC2)

kürle- (II) Böğürmek, bağırarak (CC2)
çağar- Ötmek (CC2)
öt- (I) Ötmek (İN)
sayra- Ötmek, şakımak (GT, TZ)
ğulğul Ar. Kuşların ötmesi, bülbülün feryadı, ötüşmesi (GT)
koğur- Güvercin gibi kuşların ötmesi (İH)
sağra- (Saksağan gibi kuşlar için) ötmek (İH)
çığıltı 2. Kuş sesi (İH)
çenle- Köpeğin dayak yeyip ağlar gibi ürmesi (İH)
koyul- (II) (Köpek için) ulumak (Kİ)
siñilde- (Köpek) aklıktan havlamak (Kİ)
ür- (I) (Köpek için) ürme, ulumak, havlamak (BM, CC2, GT, Kİ)
ıgran- (köpek) hırlamak (CC2)
çuğ çuvla- Kükremek (CC2)
kökre- Kükremek, gürlmek (CC1, Kİ, TZ)
kekilde- Tavuk yumurtlarken vak vak ses çıkarmak (İH)
mavla- (Kedi) miyavlamak (İH)

3.2.4.2.9. Hayvanların Özellikleri

ön (II) Hayvanın duygusu (TZ)
ölümdük Leş, hayvan ölüsü (İM)
örge- (II) 2. (Hayvanlar için) evcilleşmek (İM)

otla- (Hayvan için) otlamak (Gİ, İM, KF, Kİ)
anık Ar. Yürüyüş, hayvan yürüyüşü (MG, RH)
ırğağla- (Yırtıcı hayvan) ısırarak (TZ)
dez- Ürküp sürüden ayrılmak (Kİ)
yumurtla- Yumurtlamak (TZ)
yımirtla- Yumurtlamak (İH)
yi- (II) Kurt, böcek kemirmek (MG)
tezekle- Tezeklemek, pislemek (İM, KFT)
tizekle- Pislemek, tezeklemek (BV, İM)

3.2.4.2.9.1. Kuşların Özellikleri

uç- (I) Uçmak (BM, CC1, GT, İM, KFT, Kİ, TA, TZ)
uş- Uçmak (KK)
yayala- (Kuş için) yere yakın uçmak (İH)
keyne- Kuşun yuvasını bırakıp başka bir yuvaya geçmesi (Kİ)
yıl- (III) (Kuşun) kanadını hareket ettirmeyip akar gibi süzülmesi (İH)
tüle- Tüy dökmek, tüy değiştirmek (CC2)
uçmuşley Uçmuş gibi (CC2)
dalpın- (Kuş) Debelenmek, çırpınmak (İH)
sanla-(Kuş, hayvan) pislemek (İH)
çint kır- Kuşun uçarken cıvık pislemesi (İH)

3.2.4.2.9.2.Yılanların Özellikleri

kavla- (Yılan için) Kabuğundan çıkmak (Kİ)

yılan sivle- yılanın yuvasına akması (İH)

tiğ- (III) Yılan sokmak (İM)

2.9.3.Koyunun Özellikleri

kuzla- Kuzulamak, koyun yavrulamak (KFT)

yoza- (Koyun) kısır kalmak (İH)

kuluğ- İki yaşındaki koyunun doğduğu zaman (Kİ)

3.2.4.2.9.4.Balığın Özellikleri

kalkı- 1. (Balık için) Batıp çıkmak, oynamak (İH)

3.2.4.2.9.5.Devenin Özellikleri

örgeçlen- Hörgüçlenmek (İM)

3.2.4.2.9.6.Köpeğin Özellikleri

bula- (II) (Köpek için) kuyruk sallamak (İH)

3.2.4.2.10. Hayvan Yetiştiriciliği, Hayvancılık

küd- Gütmek, otlatmak (KFT)

küt- Gütmek, otlatmak (CC2, GT, KK, TZ)

kütle- (I) Gütmek, otlatmak (TZ)

otlat- Hayvan otlatmak (İM)

otlatıl- Hayvan otlatılmak (İM)

örgüz- (Koyunları) otlağa salmak (CC2)

besle- Beslemek, terbiye etmek (BV, CC2, Gİ, GT, İM, KF, KK, TA, TZ)

bisle- Beslemek, terbiye etmek (KFT, Kİ, MS)

beslen- Beslenmek, terbiye edilmek (GT)

bislen- Beslenmek, terbiye edilmek (GT, Kİ)

bestle- Beslemek, yemlemek (CC1)

asra- (I) Bakmak, beslemek (CC2)

yim ber- Yemlemek, ot vermek (TA)

aş ber- Yemek vermek, yiyecek vermek (CC1)

sürül- (I) (Hayvan) ardından sürülmek (İM, KF)

sür- (V) Hayvan sürmek (İM, KFT)

kötür- (III) Hayvan sürmek (İN, RH)

kaşarla- Ar.T. Katar katar dizmek (İH)

çuş Eşek ve katırı durdurmak için kullanılan kelime (Kİ)

çık (II) Köpeği kovalarken kullanılan kelime (Kİ)

sêrgiz- Evcilleştirmek, eğitmek (CC2)

tenrütke Develerin burnu üzerinde yapılan işaret (TZ)

aluqla- Palanı düzeltmek, hazırlamak (Kİ)

kürü- Hayvanların pisliğini kürekle toplamak (İH)

ene- At vb. hayvanları burmak (TA)

ine- Hayvanların taşak yumurtasını çıkartmak, burmak (Kİ)

inen- Enenmek, iğdiş edilmek (Kİ)

buğağula- Bağlamak, zincirlemek (BV)

kül- (II) Koyun keserken ayağını bağlamak (Kİ)

bismil Ar. Hayvan boğazlama (İM)

boğuz- Boğazlamak, hayvan kesmek (İM)

yuy- Silmek, derisini yüzmek (Kİ)

şoy- 2. Derisini yüzmek (İM)

sav- (II) Sağmak (TZ)

sağ- Sağmak (İM, KFT, TZ)

üt- Kesilmiş koyunun tüylerini ütmek (CC2, Kİ)

oşla- Sineği kovmak, uzaklaştırmak (TA)

üşle- Sineği kovmak, uzaklaştırmak (TA)

3.2.4.2.11. Avcılık

3.2.4.2.11.1. Avlama, Avlanma

av avla- avlamak, avlanmak (DM)

ulu- (I) Avlamak (Kİ)

avla- Avlamak (BM, DM, GT, İM, KFT, Kİ, RH, TA, TZ)

avlan- Avlanmak (İM, KFT)

keyikle- Avlamak, av yapmak (BM)

şayd Ar. Av, avlanma (GT, İM)

huv- Av sürmek, kovalamak (CC2)

huvala- Avlanmak, kovalamak, takip etmek (CC2)

baluqla- Balık avlamak (CC1)

3.2.4.2.11.2. Av

av (I)1. Av (BM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG)

uv Av (CC1- CC2)

avlağ (I) 1. Av (TZ)

av (I) 2. Av hayvanı (BM)

kiyik 2. Av hayvanı (İM)

3.2.4.2.11.3. Avcı

avlavçı Avcı (TZ)

avçı Avcı (GT)

şayyād Ar. Avcı (GT)

balukçı Balıkçı (CC1)

3.2.4.2.11.4. Avcı Evi

avçılar evi Çalidan, ottan yapılmış küçük kulübe (İH)

kelik (I) Avcı kulübesi (İH)

gümele Avcı evi (İH)

3.2.4.2.11.5. Av Yeri

avlağ (I) 2. Av yeri (TZ)

avlu Av yeri (Kİ)

ķama^c Ar. Av yeri (BV)

3.2.4.2.11.6. Av Malzemeleri

ağ (II) Ağ, iplik, sicim, tel gibi ince şeylerden kafes biçiminde yapılmış örgü (BM, CC1, GT, TA, TZ)

av (III) Ağ (TZ)

ilim Balık ağı(CC2)

tuzak Tuzak, ağ (BM, CC2, DM, GT, Kİ, TZ)

ķuzak Tuzak, ağ (TA)

ķapan Tuzak (İH)

dām Far. Tuzak (GT, KF)

faķ Tuzak (İH)

şalu Bavlı, içine ot doldurulmuş hayvan derisi (TZ)

ķarmaķ Oltta iğnesi, örgü tığı (TZ)

ırğak Çengel, balık oltası vb. şeyler (Kİ, TZ)

ırğık Çengel, balık oltası vb. şeyler (BM)

sıpkın Zıpkın (MG)

sıpkun Zıpkın (Kİ, MG)

oķruk Kement (İH)

kemend Far. Kement (GT)

kemān göre Far.T. İçine çakıl koyup kuş vurmaya yarayan av aleti (İH)

3.2.4.3. İnsanlar

ādām Ar. (< ādem) Kişi, insan (KK)

ādem (I) Ar. İnsan, adam (Gİ, GT, İM, İN, KFT, RH, TZ)

azam Ar. (< ādem) İnsan, adam (CC1-CC2)

ādāmī Ar. (< ādemī) İnsanoglu (İM)

ādemī Ar. İnsanoglu (Gİ, GT, KF, RH)

ādemođlı insan, insanoglu (BV, MS)

ķalāyık Ar. Yaratılmışlar, insanlar (BV, GT, İM, KF, MG, İN)

insān Ar. İnsan (GT)

ķişi 1. Kişi, adam (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

beşer Ar. İnsan (KF)

beşerī Ar. İnsana ait (Gİ)

şahş Ar. Kişi, kimse, şahıs (GT)

boy (II) Kişi, zat, kendi (CC1)

sın (II) Şahıs (TZ)

3.2.4.3.1 Cinsiyetlerine Göre İnsanlar

3.2.4.3.1.1.Kadın

dişi Dişi, kadın (Gİ, KF, KFT)

tişi Dişi, her canlının dişisi (BV, CC1, İM, Kİ, KK, TA)

ḥatın Kadın, hatun, hanım (DM)

ḥatun Kadın, hatun, hanım (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, KFT, MG, TZ)

ḳatun Kadın, hanım, hatun (CC2, KFT, Kİ, TA)

ilti Kadın (TA)

nisvān Ar. Kadınlar (BV)

tişilik Dişilik (İM)

urağut Kadın (Kİ)

yatlık Kız(Kİ)

keleş Evlenme çağındaki kız (CC2)

3.2.4.3.1.2. Erkek

er Erkek, er, adam (CC1, CC2, Gİ, KF, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

ir (I) Er, erkek, adam, (GT, İM)

eren Er, yiğit, erkek (İM, KFT)

iren Er, yiğit, erkek (GT, İM)

erkek Erkek (CC1, Kİ, TA)

irkek 1. Erkek (BV, Gİ, KF, KFT, RH, TZ)

3.2.4.3.1.3.Çift Cinsiyetli

ḥünsā Ar. Çift cinsiyetli (İM, KFT)

3.2.4.3.2. Yaşlarına Göre İnsanlar

ḳurdaş Akran, aynı yaşta olan, yaşıtlı (İM)

ḳur (II) Yaşıtlı, emsal, akran (Kİ)

3.2.4.3.2.1. Bebek, Çocuk

oğlan (III) Çocuk, bebek (CC2)

toy (III) Yavru (TZ)

ağuz oğlan Süt emen çocuk (TA)

‘acāye Ar. Anası tarafından emzirilmeyen çocuk (BV)

laḳıṭ Ar. Yeni doğmuş ve sokağa bırakılmış çocuk (Gİ, İM, KF, KFT)

ṭıfl Ar. Küçük çocuk (GT)

şabī Ar. Çocuk, bebek (KFT)

keç oğlan Küçük çocuk (TA)

bala (I) Çocuk, yavru (BV, GT, İM, TZ)

veled Ar. Çocuk (Gİ, KFT)

veled-i zinā Nikahsız birleşmeden meydana gelen çocuk (İM)

3.2.4.3.2.1.1. Bebek Bakımı

em- Emmek, süt emmek (İM, KFT, Kİ, TA, TZ)

sor- (II) Emmek (İM, Kİ, TA)

im- Emmek, süt emmek (TZ)
emiz- Emzirmek (İM)
emüz- Emzirmek (KFT)
emzir- Emzirmek (KK)
emzür- Emzirmek (KFT, Kİ, TA)
bèle- Belemek, kundağa sarmak (CC2)
ıra- Beşik veya ona benzer bir şeyi sallamak (Kİ)
ırğa- Beşik veya ona benzer bir şeyi sallamak (Kİ)
ögri- Çocuğun beşiğini sallamak (Kİ)

3.2.4.3.2.2. Ergen, Genç

şākird (I) Far. On yaşından büyük çocuk (DM)
igit Yiğit, genç (CC1)
yegit Genç, yiğit (CC2)
yeit Yiğit (Kİ)
yeyit Yiğit, genç (TA)
yigit Yiğit, genç ((BV, GT, İH, İM, İN, Kİ, MG, TA, RH, TZ)
fetā Ar. Genç, yiğit, mert (GT)
şāb Ar. Genç (GT)
yaş (VII) Genç (CC2)

3.2.4.3.2.3. Erişkin

yit- (VII) Baliğ olmak (İM)
ākıl bālīg erginliğe ermiş (İM)
kemāl Ar. Olgunluk, erginlik (GT, İM)

kāmīl Ar. Kamil, olgun (BV, GT, İM, KFT, MG)
bālīg Ar. Ergin, bulûğa ermiş (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
bālīga Ar. Bulûğa ermiş kadın (İM)
ķurgul Orta yaşta olan (TA)

3.2.4.3.2.4. Yaşlı

abışķa Yaşlı, ihtiyar (CC2, TA, TZ)
abušķa Yaşlı, ihtiyar (CC1)
ēmegen Moğ. Yaşlı kadın, kocakarı (CC2)
ķarı (I) Yaşlı (GT, İM, Kİ, MG, TZ)
ķart Kart, yaşlı (CC1, TZ)
ķartay Kart, yaşlı (TZ)
ķartın Yaşlı, kart (TZ)
ķoca (I) Yaşlı, ihtiyar (Gİ, KF)
ķurt (HI) Yaşlı, kart (TA)
ķurtķa Yaşlı kadın (CC2)
pīr Far. Yaşlı, ihtiyar (GT)
şeyh (II) Ar. İhtiyar, yaşlı (GT)
urutķa İhtiyar, yaşlı (TZ)
yaşlı (II) Yaşlı, ihtiyar (KFT)
yaşlu Yaşlı, ihtiyar (GT, İM)

3.2.4.3.3. İnsan Anatomisi

beden Ar. Beden, vücut (GT)
boy (I) Boy, endam (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, KFT, Kİ, MG, TA)
boyı Boy, endam (TA)
boyu Boy, endam (TZ)

endām *Far.* Endam, boy pos, vücut (BV, GT, İM, İN, RH)

etez Vücut (CC2)

etiz Vücut (CC2)

ḳadd *Ar.* Boy, boy pos (GT, MG)

sinçî Boy, pos, endam (BV)

sünig Vücut, endam (BV)

ten *Far.* Ten, et, beden, vücut (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MS, TZ)

tenli *Far.T.* Vücutlu (CC2)

tin (II) *Far.* Ten, vücut (BV, İM, TZ)

vücūd *Ar.* 2. Beden, vücut (Gİ)

cism *Ar.* Cisim, beden (GT)

3.2.4.3.3.1. Vücutun Bölümleri ve Organları

a^czā *Ar.* Organlar (Gİ, KF, KFT, MS)

‘uẓv *Ar.* Organ, uzuv (Gİ, KF, KFT)

‘aşḳūr *Ar.* Vücutta bir organ (BV)

3.2.4.3.3. 1.1.Baş

baş (I) Baş, kafa (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)

ḳafā (II) *Ar.* Kafa, baş (Gİ, KF)

ser *Far.* Baş (GT, KF, Kİ)

re’s *Ar.* Baş (GT)

tese Başın ön tarafı (TA)

tüpe Başın tepesi (TZ)

indür- (III) Başını eğmek (Gİ, İM)

salındır- (II) Başını eğmek (İM tengit- Başını önüne düşürmek, saklamak (İH)

3.2.4.3.3.1.1.1. Yüz, Çehre, Beniz

beñiz Beniz (TA)

meniz Çehre, beniz, yüz (Kİ, TA)

meñiz (I) Çehre, beniz, yüz (GT, TA)

meyiz Yüz, çehre, beniz (CC1)

şekl (I) *Ar.* Çehre (GT)

çehre *Far.* Yüz, çehre (GT)

çıray Moğ. Çehre, yüz (CC1)

dider (< *Far.* dīdār) Yüz, çehre (CC1, GT)

rūy *Far.* Yüz (GT)

ḫal‘at *Ar.* Yüz, çehre, suret (GT)

yüz (II) Yüz, sima, çehre (BV, DM, Gİ, GT, İH, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

3.2.4.3.3.1.1.2. Alın

alın (I) Alın (BV, DM, Gİ, KF, RH, TA, TZ)

kikiş Alın (Kİ)

mağlay *Moğ.* Alın (KK)

manğlay *Moğ.* Alın, cephe, ön (CC1, İM)

manğlayı *Moğ.* Alın, cephe (TZ)

meñley *Moğ.* Ön, alın, cephe (BV)

nāşiye(t) *Ar.* Alın, başın dörtte biri (Gİ, KF)

3.2.4.3.3.1.1.3. Şakak

telin Göz ile kulak arası (TA)

tulun Şakak (TZ)

tulun Şakak (TZ)

3.2.4.3.3.1.1.4. Boyun

boyn Boyun (CC1)

boynı Boyun (DM)

boyun Boyun (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TA)

kaşar Ar. (< kaşar) Boyun dibi (BV)

yilmir- Boynunu bükmek (İH)

3.2.4.3.3.1.1.5. Ense

eñse Ense (CC2, DM, TA, TZ)

ense Ense (Kİ, KK)

iñse Ense (İM, MG)

3.2.4.3.3.1.2. Gövde

gövde Bir şeyin oluşu, cismi, şekli,

gövde (İH)

kevde Gövde (DM, RH)

kövde Gövde (TA, TZ)

3.2.4.3.3.1.2.1. Göğüs, Bağır, Sine

bağır (III) Göğüs (İN)

bögür Göğüs, böğür (BV)

bögür Göğüs, böğür (BV)

büksüm Böğür (İH)

dös Göğüs, döş, kaburga altı (TA)

döş Göğüs, döş, kaburga altı (RH)

töş Döş, göğüs, kaburga altı (BV, CC1, Kİ, TZ)

koyn (III) Bağır, sine, göğüs (Kİ)

kögüs Göğüs (BV, DM, GT, MG)

köks Göğüs (İN, RH)

köküs Göğüs (DM, CC2 İM, KF, KK, TA, TZ)

kövüs Göğüs (CC1-CC2)

kögis Göğüs (CC2)

gögüs tigrinin içi Sine, göğüs denilen sinenin hududu (İH)

3.2.4.3.3.1.2.2. Meme

içmek Meme (BV, TZ)

emçek 1. Meme (BV, CC1, DM, İM, İN, Kİ, KK, TA, TZ)

3.2.4.3.3.1.2.3. Omuz

ıyık Çiğın, omuz (TZ)

ketif Ar. Omuz (KF)

tağar Omuz (İM)

şigin Omuz (DM, KK)

çiğın Moğ. Omuz (BV, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG)

uşun Omuz başı (BV)

omuz Omuz (TA)

yın (II) Omuz (KK)

yigin (I) Omuz (KF)

çıyğanaqnı Omuzun oynak yeri (İN)

yağrın 3. Omuz başı (İH)

süksün Omuz başı, dal (İH)

qoyqa Omuzla arka arası (İH)

3.2.4.3.3.1.2.4. Sırt

arka (IV) Sırt (CC1, DM, İM, İN, KK, MG, RH, TA)

egin Kürek kemiğinin bulunduğu yer, insanın arka tarafı, sırt (Kİ, TA)

eyin Kürek kemiğinin bulunduğu yer, insanın arka tarafı, sırt (Kİ)

igin Kürek kemiğinin bulunduğu yer, insanın arka tarafı, sırt (BV,GT, MG)

iyin Arka, sırt (Kİ)

yağrın 1. Sırt, sırtın yukarı kısmı (BV, GT, MG, TZ)

yüçe (III) Arka, sırt (TA)

uça 1. Sırt, arka (BV, CC2)

art 2.Arka, sırt (KF)

3.2.4.3.3.1.2.5. Bel

bel Bel (CC1, KF, Kİ)

bil (I) 1. Bel (BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KK, MG, RH, TA)

3.2.4.3.3.1.2.6. Göbek

göbek Göbek (Kİ, TA)

qavsuq Göbek (TZ)

kindek Göbek (KK)

kindik Göbek (CC1, Kİ, TZ)

kindük Göbek (BV)

köbek (I) Göbek (DM, Gİ, İM, KF, KFT, MS, TA)

kündi Göbek (TA)

kündük Göbek (İM)

3.2.4.3.3.1.2.7. Kasık

qasıq Kasık (BV)

qasıq Kasık (Gİ)

qasuk Kasık (DM, İH, İM, KF)

yamdı 1. Kasık ((Kİ, KK)

3.2.4.3.3.1.3. Kol

qarı (III) 2. Kol (TA)

qol (I) El, kol (BV, CC1, DM, Gİ, GT, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

arq (I) Kol (GT)

bilek Bilek, kol (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

bölek (II) Bilek (BV)

qarıça Kolun omuzdan alt yanı (İH)

bilezik urunu Bileğin ele yakın ince yeri (İH)

qolluq 1. Yumruk, bilek (DM)

zirā' Ar. Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan yer (MG)

senne Ar. Bileğin ardında tüy biten yer (BV)

3.2.4.3.3.1.3.1. Dirsek

çağanağ Dirsek (TZ)
çığanağ Dirsek (CC2, Kİ)
çıkanağ Dirsek (TA)
dirsek Dirsek (Gİ, İN, KF, KFT, MS)
tirseğ Dirsek (BV, DM, İM, İN, KK, MG, TA, TZ)

3.2.4.3.3.1.3.2. El

il (I) El (organ) (BV, GT, İM, KF, MG, MS, TA, TZ)
el (I) El (organ) (CC1-CC2, DM, Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA)
yed Ar. El (BV)
ilçek Elcik, küçük el (İM)
sağda Sağ el (BM)
büş ağaç Beş parmak, el (CC2)

3.2.4.3.3.1.3.3. Avuç

aviç Avuç, el içi (GT)
aviç Avuç, el içi (GT)
avuç Avuç, el içi (GT)
avuç Avuç, el içi (GT)
ovuç Avuç (CC1)
aya (I) Aya, avuç içi (BV, CC1-CC2, GT, İN, KK, TA, TZ)
kabza Ar. 1. Avuç (MG)
keff Ar. Elin iç tarafı, avuç (Gİ, GT, KF, İN, MS)

3.2.4.3.3.1.3.4. Parmak

parmağ Parmak (TZ)
barmağ Parmak (BV, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA)
bas barmağ Başparmak (Kİ)
baş barmağ Başparmak (İM, İN, KF, KFT, KK)
bas barmağ Başparmak (İM, İN, KF, KFT, KK)
ulu barmağ Başparmak (TA)
şehadet barmağı İşaret parmağı, şehadet parmağı (İM, İN)
suğ barmağ Şehadet parmağı (İH)
soğ barmağ 1. Şahadet parmağı (Kİ)
şoğ barmağ İşaret parmağı (KK)
orta barmağ Orta parmak (KK, TA)
soğ barmağ 2. Orta parmak (TA)
ağsız barmağ Küçük parmak ile orta parmak arasındaki parmak (KK, TA)
ağsız barmağ Orta parmakla serçe parmak arasındaki parmak (İN, Kİ)
atsuz barmağ Orta parmakla serçe parmak arasındaki parmak (İN)
bınşır Ar. Yüzük parmağı (İN)
bınşar Ar. Yüzük parmağı (Gİ, KF)
çalağ barmağ Serçe parmağı (İM, İN)
çıçlağ Küçük parmak (Kİ, TA)
çılağ barmağ Serçe parmak (İN)
hınşır Ar. Serçe parmağı (KF, İN)
sırça parmağ serçe parmak (İH)
şoluğ barmağ Serçe parmak (KK)

şanus Baş parmakla şehadet parmağı arasındaki mesafe (Kİ)

sıgrak İki parmağın arası (Kİ)

sıgrak İki parmağın arası (Kİ)

ku^c Ar. Başparmak ile bilek arası (İN)

3.2.4.3.3.1.3.5. Tırnak

dırğak (I) Tırnak (DM)

dırnak Tırnak (Gİ, KF, RH)

tırnak Tırnak (BV, DM, İM, Kİ, MG, İN, RH, TA, TZ)

tırnaklı Tırnaklı (İM)

tırnaklı Tırnaklı (İM)

3.2.4.3.3.1.4. Bacak

aran (I) Ar. Bacak, but (BV)

bud But (Gİ, KF, KFT, RH)

buğ But (DM, KK, TA)

but But (BV, CC1-CC2, Kİ, MG, RH, TZ)

3.2.4.3.3.1.4.1. Uyluk

uyluk Uyluk (BV, İM)

3.2.4.3.3.1.4.1. Diz

diz Diz (DM, Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, RH)

tiz Diz (BV, CC2, İM, İN, Kİ, KK, MG, RH, MG, TZ)

tizgi Diz (CC1)

rükebī Ar. Dizlerle ilgili (BV)

3.2.4.3.3.1.4.3 Baldır

baldır Baldır, bacağın dizden ayak bileğine kadar olan bölümü (KFT, RH)

baltır Baldır, bacağın dizden ayak bileğine kadar olan bölümü (DM, Kİ, KK, TA, TZ)

sāk Ar. Diz ile ayak arasındaki kısma verilen ad (Gİ, KF)

sāk Ar. Diz ile ayak arasındaki kısma verilen ad (Gİ, KF)

konç Konç, baçak, baldır (CC1, Kİ)

yota 2. Uyluk, baldır (CC2)

aşkağ Sağ baldır (Kİ)

yan baş Dizin aşağı kısmında yer alan kabaca etler (İM)

koñaç Ayağın bilekten baldıra doğru olan bölümü, konç (CC2)

3.2.4.3.3.1.4.4. Ayak

ayağ Ayak (BV, KK)

adağ Ayak (Kİ)

ayağ (I) Ayak (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, MS, RH, TA, TZ)

ayaçuk Ayakçık (İM)

azak Ayak (Kİ)

kağem Ar. Ayak (Gİ, GT, Kİ, RH)

adağ Ayak (Kİ)

ayag üzi Ayağın üstü, ayak sırt kısmı (CC1)

gül- Ayağını uzatmak (İH)

3.2.4.3.3.1.4.4.1. Topuk

ke'ab Ar. Topuk (BV)

topuq Topuk, ayak topuğu (BV, DM, GT, İM, Kİ, MG, TZ)

dobuq Topuk (KF)

tobuq Topuk (DM, KK, TA)

tapuq Topuk (MS)

taban 1. Taban, ayak tabanı (CC1-CC2, DM, İM, İN, Kİ, KK, TA, TZ) 2.

Topuk (DM)

topuqlu Topuklu (RH)

3.2.4.3.3.2. Duyu Organları Ve İşlevleri

3.2.4.3.3.2.1. Göz

°ayn (II) Ar. Göz (BV, GT)

°aynī Ar. Gözle ilgili, görünen (İM)

köz (I) Göz (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

süzme (III) Mahmur bakışlı göz (Kİ)

bebeçük Göz bebeği (Kİ)

bebek Göz bebeği (GT, TZ)

kıriğ (II) Göz bebeği (TA)

karak 1. Gözbebeği (TZ) 2. Gözün karası (Kİ)

kapak (II) Göz kapağı (Kİ, TZ)

kirfik (I) Göz kapağı (TA)

ibre (I) Göz yaşı (BV)

yaş (IV) Gözyaşı (BV, CC1, İM, TA, TZ)

çapak Göz çapağı (Kİ)

köz yaruhi Göz nuru (CC1)

köz tazar- gözü belermek (TZ)

belert- (Göz) fazla açılıp kalmak (İH)

beler- Göz belermek (TZ)

yum- (I) Yummak, göz kırpmak (BV, CC2, GT, İM, İN, Kİ, RH)

yüm- Yummak, gözünü yummak (TA)

3.2.4.3.3.2.1.1. Görme, Bakma, Bakış

bağ- Bakmak (CC1-CC2)

bağ- 1. Bakmak (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

kör- (I) Görmek (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

çımkiş- Bir şeyi dumanlı, karışık görmek (İH)

köriş Görüş (RH)

ma'âyine Ar. Göz ile, bizzat (GT)

közle- Gözlemek, bakmak (BV, GT, İN, Kİ, MG, TA, TZ)

tamāşā eyle- seyretmek (KK)

tamaāşā it- seyretmek (BM)

körmek Görme, görüş (CC1)

bakış Bakış, nazar (RH)
bakmaçlılık Bakma, bakış (KFT)
bağar- Baktırmak (BM)
bağtır- Baktırmak (KK, MG)
bağtur- Baktırmak (BV)
bağ- 2. Göz ucuyla bakmak (TA)
çeler- Göz kırpmak, göz ucuyla bakmak (İH)
ğama- (IV) Kamaştırmak, kamaşmak (CC2)
ğamaş- Gözleri kamaşmak (GT, İM, Kİ)
ğamze Ar. Süzgün ve göz ucu ile bakış (GT)
ğıya bağ- yan bakmak (TZ)
ğayırlıp bağ- Dönüp bakmak (İM)
ğök arı bağ- göğşe doğru bakmak (TZ)
ğanzür Ar. Bakılmış, bakılan, görülen (GT)
ğayb Ar. Göze görünmeyen (GT, İM, MG)
ğanzar Ar. Görünüş (Gİ, GT, KF)
ğanzara Ar. Manzara (İM)
ğörgez- Göstermek (KFT)
ğörgüz- (TV) Göstermek (CC1-CC2, GT, MG)
ğörküz- Göstermek (Kİ, TZ)
ğörset- Göstermek (TZ)
ğöster- Göstermek (BM, Gİ, Kİ, MS, RH)
ğördür- Göstermek (Kİ)
ğşaret (II) Ar. Gösterme (Gİ, KFT)
ğartın- Göstermek (CC1)

ğarmağla- Parmaklamak, parmakla göstermek (TA)
ğüşärün ileyh Ar. Parmakla gösterilen (GT)

3.2.4.3.3.2.2. Kulak

ğem^c Ar. Kulak (GT)
ğulağ Kulak (KK, MS, TA)
ğulağ Kulak (BV, CC1, DM, Gt, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)
ğulağ tozu kulağın düz ibiği (İH)

3.2.4.3.3.2.2.1. Duyma, İşitme

ğşit- İşitmek, duymak (CC1-CC2)
ğşid- İşitmek, duymak (Gİ, KFT)
ğşit- İşitmek, duymak (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK,MS,TA,TZ)
ğşit- İşitmek (DM)
ğşiddür- İşittirmek, duyurmak (KF, KFT)
ğşittir- İşittirmek, duyurmak (CC1-CC2, Kİ)
ğşitil- Duyulmak, işitilmek (İM, MG)
ğşitin- İşitilmek, duyulmak (İM)
ğtuy- 1. Duymak (CC2, GT, Kİ)
ğtuydur- Duyurmak (MG)

3.2.4.3.3.2.3. Burun

burun (I) Burun (CC1-CC2, DM, GT, İH, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

erin (I) Burun deliği (CC1)

kiñrig Burun deliği (İM)

tenüñ Burun deliği (BV)

3.2.4.3.3. 2.3.1. Koklama

ıyla- Koklamak (CC1-CC2)

yidle- Koklamak (İM)

yile- Koklamak (BM, TA)

yiyle- Koklamak (İH, İM)

iske- (I) Koklamak (KK)

isken- Koklamak (RH)

iyiske- Koklamak (TZ)

seket- Koklatmak (MS)

yeske- Koklamak (DM)

yiske- Koklamak (Gİ, KFT)

yisket- Koklatmak (İM, KF)

şemme (II) Ar. Bir kere koklama (BV)

3.2.4.3.3.2.4. Dil

til (I) Dil, Ağızdaki dil (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, KFT, KK, İN, RH, TZ)

3.2.4.3.3.2.4.1. Tatma

tat- Tatmak, tadına bakmak (CC1-CC2, GT, İM, Kİ, TZ)

taç- Tatmak, tadına bakmak (KK, TA)

dad- Tatmak, tadına bakmak (KF)

dat- Tatmak, tadına bakmak (Gİ)

tiñsi- Bir şeyin tadına bakmak (CC2)

ipren- (I) Tat almak (TZ)

tatan- Tat almak (TZ)

tatın- Tat almak (TZ)

tatır- Tattırmak (CC2)

taçur- Tattırmak, tadına baktırmak (TA)

3.2.4.3.3.2.5. Deri

cild Ar. Deri (MG)

deri (I) Deri, ten (Gİ, İH, KF, KFT, RH, TZ)

teri (I) Deri (CC2, DM, GT, Kİ, KK, İN, RH, TZ)

tiri(II) Deri, ten(İM)

teyin (II) Deri (İH)

3.3.2.5.1. Dokunma

deg- Değmek, dokunmak (BM, DM, Gİ, İN, KF, KFT)

teg- (I) 1. Değmek, dokunmak, varmak, erişmek (İN)

tey- (I) Değmek, dokunmak (CC1-CC2, KK)

tig- (I) 1. Değmek, dokunmak, varmak, erişmek (BV, GT, İM, MG)

tiy- Değmek, dokunmak, varmak, erişmek (BV, TZ)

doğun- (I) Dokunmak, değmek (BM, Gİ, İH, KF)

toķan- Dokunmak (RH)

toķun- 1. Dokunmak, değmek (BV)

il- (I) Değmek, dokunmak, ilişmek, tutmak (GT)

eylin- Dokunmak, elini sürmek (TA)

karma- (I) 1. Dokunmak, temas etmek (CC1)

ķarmala- (I) Dokunmak (Kİ)

sür- (IV) El ile dokunmak, el sürmek (İM)

sürtül- (I) El ile dokunulmak (İM)

tigir- Dokunmak, değmek (İM, MG)

tigür- (II) Dokunmak, el ile dokunmak (BV, İM)

sataş- Dokunmak, değmek (İH)

yit- (V) Değmek, dokunmak (İM)

tut- (I) 4. Dokunmak, el ile tutmak (İM)

sile- Elini bir şeyin üstünde gezdirmek (İH)

3.2.4.3.3.3. Vücuttaki Kıllar

tüg Tüy, kıl (BV, İM, KFT, RH, TZ)

deri (II) Kıl (Gİ)

ķıl (I) Kıl, tüy, sağ (BV, GT, İH, İM, KF, KFT, Kİ)

yamdı 2. Kasık bölgesindeki kıllar (DM)

3.2.4.3.3.3.1. Sağ

şağ (I) Sağ, insanın başındaki kıllar (TA)

sağ (I) Sağ, insanın başındaki kıllar (BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, RH)

saç Sağ, insan başındaki kıllar (DM, KK, TZ)

zülş *Far.* Zülş, sevgilinin saçı (GT, TZ)

ca'de *Ar.* Kıvırcık sağ (BV)

bürçek (I) Alındaki kesme sağ (İH)

bürük Alnın üzerine dökülen sağ (Kİ)

pürçek Pürçek, şakaklardan sarkan sağ (TZ)

kekel *Far.* (< kākül) Kākül, perçem (TZ)

tulum (I) Sağ örgüsü (CC2, DM)

belük Sağın örgülü kısmı (Kİ)

örmeç Kıl ve sağ gibi şeylerin örölmüşü (TZ)

ör- (I) (Sağ) örmek (GT, İM, Kİ)

öröl- (Sağ vb.) örölmek (İM)

3.2.4.3.3.3.2. Kaş

ķař (I) Kaş (BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

meñ (II) Kaş (Kİ)

sıyırım Beyaz kaş (Kİ)

3.2.4.3.3.3.3. Kirpik

kerpik Kirpik (TA)

kirbik Kirpik (DM)

kirbük Kirpik (RH)

kirfik (II) Kirpik (KK)

kirpik Kirpik (TZ)

3.2.4.3.3.3.4. Bıyık

bıyık Bıyık (TA)

mıyık Bıyık (DM, KK)

3.2.4.3.3.3.5. Sakal

saşal Sakal (CC1, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MS, TZ)

şaşal Sakal (KK, TA)

liḥā Ar. Sakallar (BV)

3.2.4.3.3.4. Vücuttaki Lekeler

ben (II) Vücuttaki siyah nokta (Kİ)

meñ (III) Vücuttaki ben (TZ)

3.2.4.3.3.5. Vücutu Oluşturan Sistemler Ve İşlevleri

3.2.4.3.3.5.1. Hareket Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.1.1. Kemik

söñük Kemik (BM)

söñük Kemik (BM)

sövek Kemik (CC1)

sügük Kemik (TZ)

sümük (II) Kemik (DM, Kİ)

sümük (II) Kemik (DM, Kİ)

süñek Kemik (DM, Kİ)

süñek Kemik (DM, Kİ)

süñük Kemik (BV, GT, İH, İM, KFT, Kİ, MG, MS, TA)

süveg Kemik (İN, RH)

süvek Kemik (Gİ, İN, KF, KK, RH, TZ)

süvük Kemik (Kİ)

sırdağ İlikli kemik (TZ)

yimük Bingıldak, bebeklerin başındaki yumuşak yer (İH)

3.2.4.3.3.5.1.1.1. Kafa Kemikleri

savrak Kafatası (CC2)

eñeg Çene, çene kemiği (TZ)

enek (I) Çene, çene kemiği (Kİ)

eñek Çene, çene kemiği (Gİ, KF, Kİ)

yaah Yanak, çene kemiği (CC1)

yaak Yanak, çene kemiği (CC1)

anağ 2. Yanak, çene kemiği

yañaq Yanak (BV, DM, GT, İM, İN, Kİ, KF, MG, TA, RH)

yañak Yanak, çene kemiği (CC1-CC2)

eñ Yanak (Kİ)

3.2.4.3.3.5.1.1.2. Gövde Kemikleri

omaca Köprücük kemiği (TZ)
omrav Köprücük kemiği (TZ)
omaca kemiği köprücük kemiği (TZ)
ķabırġa Kaburga (DM)
ķaburġa Kaburga (KK, TZ)
kaburka Kaburga (CC1)
ķabar Kaburga, eye kemiği (TZ)
gökrek Göğüs kemiği (İH)
eyeg Eye kemiği (TA, TZ)
eyegü Eye kemiği (BV, Kİ)
iyegü Omurga, eye kemiği (BV)
köprücük Geyrek kemiği (İH)
oñurġa Omurga (BV)
oġuntaġa Omurga (KK)
bıġın Uca kemiği (BV, TZ)
bıķın Uca kemiği (İM, Kİ, TZ)
uça 3. Uca kemiği, kuyruk sokumu kemiği (TZ)
‘acb Ar. Kuyruk sokumu (BV)
yan (II) Uca kemiğinin başı (BV)
koymıç Kuyruk kemiği (CC1)
kuymıç Leğen kemiği, kuyruk sokumu kemiği (CC2)
orutġa Bel kemiği (TZ)
orutķa Bel kemiği (TZ)

3.2.4.3.3.5.1.1.3. Kol ve Bacak Kemikleri

zıda‘ Ar. Dirsek kemiği (BV)
inçük Diz kapağı ile topuk arası, bunun topuġa yakın olan kısmı, incik kemiği (İN)
yünçük İncik kemiği (İM, TA)
yinçik İncik kemiği (İN, RH)
yinçük İncik kemiği, diz kapağı ile topuk arası, bunun topuġa yakın olan kısmı (BV)
burbayı İncik kemiğinin yukarı kısmı, aşık kemiğinin aşağı kısmı (BV)
fehaz Ar. Yan başından incik kemiğine kadar olan kısım (BV)
şezā Ar. İnciġe yapışık sinir başındaki kemik (BV)
eşāci^c Ar. Baġanak ile iki diz arasında bir kemik (BV)
ibre (II) Halhal yerindeki küçük bir kemik (BV)
aşuķ Topuk kemiği, aşık (Kİ)
aşık (II) Topuk kemiği, aşık (MG, TZ)
azud Ar. (II) Tokmak kemiği (BV)
ħacibe Ar. İki yan başı kemiği (BV)
ca‘re Ar. İki yan başının ucu (BV)
çıġmak (I) Aşık kemiği (CC1)

3.2.4.3.3.5.1.2. Kıkırdak

kaķırdaķ (I) Kıkırdak (TZ)

kemürdek Kıkırdak (Kİ)

kemirçek Kemik ucundaki yumuşak kemik, kıkırdak (İH)

3.2.4.3.3.5.1.3. İlik

içegi (II) Kaburga kemiklerinin içinde bulunan beyazımsı sıvı (İM)

içegü Kaburga kemiklerinin içinde bulunan beyazımsı sıvı (BV)

yülün Boyun kemiği içindeki beyaz ilik (İM)

yilik İlik, kemik iliği (CC, İM, Kİ, TZ)

3.2.4.3.3.5.1.4. Eklemler

mafāşıl Ar. Eklemler (MG)

bun (II) Eklem yeri (KK)

bovun Mafsal, ek yeri, parmak boğumu (TZ)

boğun Mafsal, ek yeri, parmak boğumu (BV, İH, İM, İN, KFT, MG, TA, TZ)

boğum Boğum (CC1)

buvun Boğum, parmak boğumu (CC1)

3.2.4.3.3.5.1.5. Kaslar

çegin eti Kaba et, kas (İH)

ķas Kas (BV)

bāzī Far. (< bāzū) Pazı (İM)

bāzū Far. Pazı (BV, GT, İN)

3.2.4.3.3.5.2. Hareket Sistemi İşlevleri

3.2.4.3.3.5.2.1. Seğirme

segri- Seğirmek (BV, RH)

segir- Seğirmek (BV, TZ)

3.2.4.3.3.5.2.2. Gerinme

selekle- Gerinmek (İFİ)

kerin- Gerinmek (TZ)

kerit- Gerinmek (TZ)

3.2.4.3.3.5.2.3. Kasılma

arlan- Kasılmak (TZ)

3.2.4.3.3.5.2.4. Ayakta Durma, Ayağa Kalkma

ķiyām Ar. 1. Kalkma, kalkış (Gİ)

öre Ayakta dik durmak anlamını bildirir (TZ)

öre tur- ayağa kalkmak, ayakta durmak (İM)

öre turğuz- ayağa kaldırmak (İM)
örü (I) Ayakta durmak (KFT)
örü tur- Ayakta durmak (TA)
kalğ- Kalkmak, ayağa kalkmak (Kİ)
ör- (II) Kalkmak (KFT)
kop- (III) Ayağa kalkmak (CC1-CC2, İM)
hop- Ayağa kalkmak (CC2)
dur- (II) Ayağa kalkmak (BM, Gİ, KF)
tur- (II) Ayağa kalkmak (BM, GT, İM, KK, TA)
durğur- (II) Ayağa kaldırmak (KF)
durğuz- (III) Ayağa kaldırmak (KF)
turğur- Ayağa kaldırmak, dikeltmek (BM)
turğuz- (II) Ayağa kaldırmak, dikeltmek (Kİ, TZ)
turğuz- Ayağa kaldırmak, dikeltmek (KK)
uru (III) Duruş, dikiliş, ayakta (İN, Kİ)

3.2.4.3.3.5.2.5. Oturma

oturuş Oturuş (İN)
olturuş Oturuş (İN, KK)
ik ā (I) Ar. Dizini çöküp makadı üzerine oturma (Gİ, İM)
oltur- Oturmak (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
otur- Oturmak (GT, Gİ, İN, KF, KFT, MS, TZ)

voltur- Oturmak (DM)
olturğuz- Oturmasını sağlamak oturtmak (CC2)
oturud- Oturtmak (KFT)
olturt- Oturtmak (CC2, İM, İN, TZ)
olturtut- Oturtmak (Kİ)
olturuş- Hep birlikte oturmak (İM)
tip tik tur- Sessizce oturmak (İM)
tek oltur- Konuşmadan, hiçbir şey yapmadan oturmak, uslu oturmak (Kİ)
kıyıık otur- Tam oturmamak, ilişmek (İM)
bağdaş Bağdaş (oturuş şekli) (İN, KFT)
bağdaş oltur- bağdaş kurup oturmak (TZ)
meñdeş koy- Bağdaş kurarak oturmak (İM)
murabba‘ otur- bağdaş kurup oturmak (Gİ, İN)
çöküt- K1ç üstün oturup dizlerini karnına birleştirerek iki kolunu dizlerine kavuşturmak suretiyle bağlamak (İH)
imil- (I) Durmak, kımıldamak, bir yere oturmak(İH)
pus- Bir yere oturup kalmak (TZ)

3.2.4.3.3.5.2.6. Çökme, Çömelme

çömel- Çömelmek (Kİ)
çök- Çökmek, diz çökmek (CC2, BV, İM, İN, KFT, TA, TZ)

tiz çök Diz çökmek (CC2)

şök- Çökmek, diz çökmek (KK)

sögüt- Diz çökmek (İH)

söküt- Diz çökmek (TZ)

bas- (I) 4. Çökmek (İN, RH)

3.2.4.3.3.5.2.7. Atlama, Sıçrama, Hoplama

atla- Atlamak, aşmak (CC2, İM, İN)

eletle- Atlamak (İH)

sekir- Sekmek, sıçramak (CC1, GT)

sekri- Sıçramak, sekmek (Kİ, MG)

sışra- Sıçramak (TZ)

sikri- Sıçramak, sekmek (MG)

şaşra- Sıçramak (TZ)

şışra- Sıçramak (TZ)

suçu- Sıçramak, tepinmek (BV, MG)

kolğı- Sıçramak, kalkmak, fırlamak (TA)

soçım Sıçrama (CC1)

komut- (I) Hoplatmak (İH)

ķarsala- Hoplamak, zıplamak (İH)

büklü- Doğru yürümeyip oynamak, sıçramak (İH)

ķalkı- 2. Hoplamak, zıplamak (İH)

ķövli- Sıçramak (Kİ)

ķula- (II) Sıçramak (TZ)

sek- Sekmek (Kİ)

3.2.4.3.3.5.2.8. Emekleme, Sürünme

emekle- Emeklemek (TZ)

imekle- Emeklemek (TZ)

sürtün- (I) 2. Sürünerek yürümek, emeklemek (Kİ)

yıl- (II) Sürünmek (TZ)

3.2.4.3.3.5.2.9. Yürüme, Koşma

atım Adım, yürümek için yapılan ayak atışlarından her biri (TZ)

atlam Adım, yürümek için yapılan ayak atışlarından her biri (İM, İN, MG)

adım Adım (TA, TZ)

yöriş Yürüyüş (BV)

yürüyiş (I) Yürüyüş (RH)

yürimeklik Yürüme, yürüyüş (KFT)

laplap Bir yürüyüş tarzı (Kİ)

yir- (I) Yürümek (BM)

yiri- Yürümek (İN, RH)

yorı- Yürümek (IN)

yör- Yürümek (Gİ)

yöri bar- Yürümek (TZ)

yöri- Yürümek (BV, BV, Gİ)

yörü- Yürümek (BV, Gİ)

yür- (I) Yürümek (CC1-CC2, KK)

yüri- Yürümek (GT, İM, KFT, MG, TA,)

yürü- (I) Yürümek (CC1-CC2, GT, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TZ)

yüvür- Yürümek, koşmak, hızlı gitmek (TZ)
yörin- Yürünmek (BV)
yörit- Yürütmek (BV)
yörüt- Yürütmek (BV)
yürit- Yürütmek (GT, MG)
yürüd- Yürütmek (KFT)
yürüt- Yürütmek (İN, KK, RH, TA)
arğun yürü- ayağını köstekli gibi dolaştırarak bidi bidi yürümek (İH)
kıçın kıçın yürü- arka arka yürümek (Kİ)
çalış ayaklı bol- yürürken topuklarını birbirine vurmak (İH)
hazam Ar. Hızla yürümek (BV)
saba saba yürü- Kurumlanarak yürümek (TZ)
salın- (I) İki tarafa salınarak yürümek (CC2, İH)
sap- (I) Salına salına yürümek (Kİ)
şalın- Salınmak (KK)
sıgan- Salınmak (İM)
salınan- Salınmak (TZ)
kiril- Gerilmek, yürürken salınmak (İM)
hıramān Far. Salınarak, salına salına (yürüme) (GT)
sendire- (I) Sendelemek, iki tarafa sarsılarak yürümek (İH)
za‘if yürü- Yavaş yavaş yürümek (İM)
tapır- Koşa koşa yürümek (Kİ)
yüger- Koşmak, hızlı yürümek (BV)
yügir- Koşmak, hızlı yürümek (TA)

yügür- (I) Hızlı yürümek, koşmak (CC1-CC2, GT, Kİ, KK, MG, TZ)
yügür- (II) Zıplaya zıplaya koşmak (İH)
yügürt- Yürütmek, koşturmak (BM)
yele- Yavaş koşmak (TZ)
yil- Koşmak (GT, İM, Kİ, İN)
yildür- Koşturmak (GT)
yiper- Akmak, çabuk yürümek (TZ)
yorgala- Koşarak gitmek (Kİ)
akış- Bir yöne doğru birçok kimsenin koşması (Kİ)
çalar- (II) Koşturmak (İH)
çalart- Koşturtmak (İH)
çaldırt- Koşturtmak (İH)
çap- (I) 1. Koşmak (BV) 2. Atılmak, hızlı hareket etmek (İN, RH)
güveli- Şaşırarak sağa sola koşmak (İH)
koş- (II) Koşmak, atlamak (KK, TZ)
yumur- (I) Koşmak (Kİ)
yurt- Koşmak (İH)
yegür- Koşmak, hızlı yürümek (DM)
remel Ar. Hızlı hızlı yürüme (İM)
sikrit- Seğirtmek (BV)
yügürt Hızlı koşan (İM)

3.2.4.3.3.5.2.10. Kayma

dayrın- Ayağı kaymak, yıkılmak (İH)
qay- 1. Kaymak (TZ) 2. Ayağı kaymak (İH)

ķayıp- Ayađı kaymak, dūŕecek gibi olmak (İH)

ķaymak (II) Kayma iŕi (KFT)

sıyrın- Kaymak (TZ)

ķaprıı- Kaymak, yūrūrken ayađı kaymak (MS)

ķaŕındır- Ayağı kaymak, saptırmak (BM)

ķay- Ayağı kaymak, yanılmak (İM, MG, TZ)

ķayın- Ayağı kaymak (BM)

ķıpre- Kaymak, yūrūrken ayađı kaymak (MS)

uyvala- Yere yuvarlanmak, sendelemek (İH)

sanıl- Bir yere takılmak (İM)

3.2.4.3.3.5.2.11. Tırmanma

ös- (I) Binaya veya ağaca çıkmak tırmanmak (KK)

yarmaŕ- Tırmanmak (TZ)

3.2.4.3.3.5.2.12. Eğilme

tömel- Dömelmek, dizlerinin üzerine çöküp kıçını havaya kaldırmak (BV)

tomur- Eğilip arkasını dıŕa çıkarmak (İH)

geyiŕ- Boynu gövdesi içine geçmek, baŕı öne dūŕüp sırtı arkaya domalma hali (İH)

ben yit- üzerine eğilmek (İM)

3.2.4.3.3.5.2.13. Debelenmek, Çırpınmak

ağna- (I) Yere yatıp debelenmek (İM, Kİ, TA)

avna- Yere yatıp debelenmek (TZ)

ığna- Yatıp yuvarlanmak (TA)

urun- (II) Tepinmek, oynamak (BV)

talıbı- Çırpınmak (Kİ)

3.2.4.3.3.5.2.14. El Hareketleri

ķol ŕap- el çırpınmak, alkıŕlamak (TZ)

ayakaŕ- Ellerini birbirine vurmak (BM)

el ŕap- el çırpınmak (TZ)

el ŕey- el ile baŕa vurmak (TZ)

yum- (III) Parmağını sıkmak (İM)

çatla- El ŕaklatmak (Kİ)

ŕatla- Parmak çıtlatmak (TZ)

ķars- İki eli veya iki kanadı birbirine çarpınmak (İH, TZ)

ŕun- Elini uzatmak (TA)

3.2.4.3.3.5.3. Solunum Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.3.1. Burun

burın Burun (CC1)

burun (I) Burun (CC2, DM, GT, İH, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

èrin (I) Burun deliği (CC1)

kiñrig Burun deliği (İM)
tenüñ Burun deliği (BV)

3.2.4.3.3.5.3.2. Geniz

қанриқ Geniz (Kİ)

3.2.4.3.3.5.3.3. Yutak, Gırtlak

boğardaқ Yutak (KK)

бақурдақ Boğaz deliği, gırtlak (Kİ)

боғурдақ Boğaz deliği, gırtlak (İM)

қоқурдан Gırtlak (İH)

3.2.4.3.3.5.3.4. Akciğer

өпке Akciğer (BV, CC1-CC2, TZ)

өпкү Akciğer (Kİ)

өйке Akciğer (DM, TA)

өйкен (I) Ciğer (TA, TZ)

иге (I) Akciğer (TA)

иген (II) Akciğer (TA)

cigar (<Far.cigar) Ciğer (CC1)

ciger Far. Ciğer (GT)

cigar band (< Far. cigarband)

Akciğer; kalp ve ciğerler (CC1)

3.2.4.3.3.5.4. Solunum Sistemi İşlevleri

3.2.4.3.3.5.4.1. Soluma, Üfleme

solı- Solumak (Kİ)

solu- Solumak (CC2)

siñir- (II) Derin derin solumak (CC2)

tın- (V) Solumak, nefes almak (TZ)

қустun- Sık ve şiddetli nefes almak, içini çekmek, inlemek (CC1)

nefha (I) Ar. Üfürmek (BV)

tonçuқ- Donakalmak, nefes alamamak, katılmak (İH)

üfür- Üfürmek, üfleme (Gİ, KF)

üvür- Üfürmek, üfleme (GT)

ür- (II) Üfleme (BM, BV, İM, Kİ, KK, TZ)

kebermek Üfleme, şişme (Kİ)

evri- Üfürmek, şişirmek (TA)

soluқun Soluyan, nefes alan (Kİ)

bus Nefes, soluk (CC2)

dem (II) Far. Nefes, soluk (GT)

dın Nefes, soluk (Kİ)

tın (III) Nefes, soluk (TZ)

nafas (< Ar. nafas) Nefes, soluk (CC1)

nefes (I) Ar. Soluk, nefes (BV, GT, İM, MG, RH)

nefağ Ar. Nefes (BV)

pus (II) Nefes (TZ)

soluқ Nefes (Kİ)

uşsı Nefes, soluk (DM)

nefesli Ar.T. Nefesli (BV)

3.2.4.3.3.5.4.1. Hapşırma

ağsur- Aksırmak, hapşırma (KFT)

ağsur- Aksırmak, hapşırma (Gİ, KF, MS)

ağsur- Aksırmak, hapşırma (BM, İM, Kİ, TA)

çüçür- Hapşırma (CC2, Kİ)

şüşür- Aksırmak, hapşırma (KK, TZ)

3.2.4.3.3.5.4.3. Hıçkırma

kıçır- (II) Hıçkırma (RH)

mıçkırık Hıçkırık (TZ)

mıçkırık Hıçkırık (TZ)

3.2.4.3.3.5.4.4. Sümürme

simkir- Sümürmek (Gİ, İM, KF, KK, TA)

simkür- Sümürmek (İM)

sümür- Sümürmek (BM, Gİ, KF, Kİ, TZ)

yütkür- (II) Sümürmek (KK)

kaçlık Sümük, genizden gelen katı sümük (İH, Kİ)

simkirik Sümük (Gİ, İM, KK)

simkürük Sümük (İM)

sümürük Sümük (KF, TZ)

sümürük Sümük (İM)

sümük (I) Sümük (TA)

3.2.4.3.3.5.5. Boşaltım Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.5.1. Böbrek

bögrek Böbrek (BV, TA, TZ)

börek (I) Böbrek (KK, TZ)

bügrük Böbrek (DM)

bükrek Böbrek (Kİ)

3.2.4.3.3.5.5.2. Mesane

karuğ Kavuk , sidik kavuğu, sidiklik, mesane (TZ)

kavug Sidik kavuğu, sidiklik, mesane (MS)

kavuk (I) Sidik kavuğu, sidiklik, mesane (BV, Kİ)

kursak (II) Mesane (CC1)

üdük (I) Sidik deliği (İH)

3.2.4.3.3.5.5.4. Makat

dübür Ar. Makat, oturak (BV)

kün Far. Kıç, makat (GT)

kit Oturak yeri, kıç (TA)

köt Göt, oturak yeri, kıç (BV, CC1, DM, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

kötçek Kıç, göt (MS)

uç 2. Oturak yeri, kıç (İH, İM, İN, Kİ)

art 4. Kıç (İM)

mağ'ad Ar. Oturak yeri, kış (BV, Gİ, İM, RH)

kötle- Götünü kullanmak (Kİ, TZ)

tökler- Götlemek (TZ)

töklen- Götlenmek (TZ)

3.2.4.3.3.5.6. Boşaltım Sistemi İşlevleri

si- Bevl etmek, işemek (KF, Kİ, KK, TA, TZ)

siy- Bevletmek, işemek (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, İM, KFT, MS, RH)

yeş- İşemek (BM)

işe- İşemek, bevletmek (MS)

çülen- İşemek, bevletmek (BM)

evüşle- İslatmak, bevletmek (İM)

bevl Ar. İşeme (BV)

suv tök- işemek, bevl etmek (İM)

siggek İşeyen (TZ)

sidik Sidik, idrar (CC1, TA, TZ)

sidük Sidik, idrar (Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, MG, RH)

sigek Sidik, idrar (TZ)

sitük Sidik, idrar (Kİ)

siytük Sidik, idrar (BV)

südük Sidik, idrar (MS)

siymek İdrar, sidik (CC1)

mezī Ar. (< meziyy) İdrardan önce gelen meniye benzer koyuca beyaz sıvı (Gİ)

meziyy Ar. İdrardan önce gelen meniye benzer koyuca beyaz sıvı (KF)

mezy Ar. (< meziyy) İdrardan önce gelen meniye benzer koyuca beyaz sıvı (İM)

vezy Ar. Bevlenden sonra gelen beyaz su (İM)

pesle- Yellenmek (TA)

pisle- Yellenmek, osurmak (TA)

osur- Osurmak, yellenmek (Kİ, TZ)

oşır- Osurmak, yellenmek (TA)

yoz- Osurmak, yellenmek (Kİ)

yillen- Rahatlamak (İH)

osruk Osuruk (İM, TZ)

yil (V) Bağırsak gazı (GT, MS)

osrak Osurgan, çok osuran (TZ)

boh Bok, insan dışkısı (CC1)

boğ Bok, insan dışkısı (BV, CC2, Kİ, TA, TZ)

sışkağ Sık sık sışcan kimse (TZ)

sışkağ Sık sık sışcan kimse (TZ)

sış- Sışmak (TZ)

şış- Sışmak (KK)

sış- Sışmak (BM, Kİ, TA)

igin- İklamak, ıgınmak (İH)

3.2.4.3.3.5.7. Sindirim Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.7.1. Ağız

ağız Ağız (BV, CC2, DM, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS)

aız Ağız (Kİ)

avuz (I) Ağız (CC2, TZ)

üviz Ağız (TA)

siñirik Ağızda bir bölge (BV)

siñirik Ağızda bir bölge (BV)

3.2.4.3.3.5.7.2. Damak

boğurtlağ Damak (TZ)

anağ 1. Ağzın üst tarafı, damak (DM)

enek (II) Damak (KK, TZ)

damağ Damak (DM, İH)

tamağ (II) Damak (BV, CC2, Kİ)

tağ Damak (TA)

tamağ (II) Damak (BM, TZ)

tamav Damak (TZ)

hānekī Ar. Vücutta bir bölge, ağzın tavanı, damak (BV)

boğak Damağın altı (KK)

3.2.4.3.3.5.7.3. Dudak

erin (II) Dudak (Kİ, TA)

irin (I) Dudak (BV, TZ)

duğak Dudak (KK)

dudak Dudak (BV, GT, İM, İN, KFT, RH, TA, TZ)

tudak Dudak (DM)

tutağ Dudak (RH)

tutağ Dudak (Kİ)

3.2.4.3.3.5.7.4. Diş

diş (I) Diş (Gİ, KF, KFT, RH, TZ)

tiş Diş (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, RH, TZ)

azı Azı diş (TZ)

azığ (II) Azı diş (TA)

azığ tiş azı diş (İM)

azu Azı diş (Gİ, KF, MG)

ulu tiş azı dişi (DM)

ulu azu büyük dişler (Kİ)

pekiş Sivri diş (TZ)

erin (III)Diş eti(CC1)

3.2.4.3.3.5.7.5. Çene

şagak Çene (TA)

hink Ar. Çene (MG)

şagak Çene altı (İH)

çene Çene, ağzın altında enek kemiklerinin birleştikleri yer (Kİ)

avurt Avurt (TZ)

sobı Çene ve yanağın düzlüğü (Kİ)

sobu Çene ve yanağın düzlüğü (Kİ)

3.2.4.3.3.5.7.6.Boğaz

boğak Boğaz (Kİ)

boğar Boğaz (TZ)

boğaz Boğaz (BV, DM, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, RH, TA, TZ)

boğuz Boğaz (BV, İM)

bovaz Boğaz (TZ)

büker (II) Boğaz (Kİ)
halk (I) Ar. Boğaz, hançere (GT)
hulķūm Ar. Boğaz, hançere (Gİ, KF)
ketelük Boğaz (Kİ)
ķurdan Hançere, boğaz (İH)
tamağ (I) Boğaz (TZ)
tamaķ (I) Boğaz (BV, CC)
uñaç Boğaz (İM)
unaş Boğaz (İM)
tağlava Boğazın tavanı (KK)

3.2.4.3.3.5.7.7. Karaciğer

bağır (IV) Ciğer, karaciğer (DM, GT, İM, Kİ, TA, TZ)
bavur Ciğer, karaciğer (DM)
bağırsak (II) Ciğer (TA)

3.2.4.3.3.5.7.8. Karın, Mide

baṭāne (I) Ar. Karın (MG)
ķarın Karın (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
baṭn Ar. İç, karın (Gİ, GT, KF, KFT)
şikembe Far. İşkembe, karın (İH)
ķursaķ (I) 2. Mide (CC1)
ma‘de Ar. Mide (BV, GT)
sarov Mide (CC2)

3.2.4.3.3.5.7.9. Bağırsak

bağarsuk Bağırsak (DM, GT, Kİ)

bağırsak (I) Bağırsak (TA)
buvarsıķ Bağırsak (TZ)
içeh Bağırsak; iç organlar (CC1)
işek (I) Bağırsak, iç organlar (KK)
suçuḥ Bağırsak (CC1)

3.2.4.3.3.5.8. Sindirim Sistemi İşlevleri

ihzim Ar. Hazım, sindirim (KF)
sin- Hazm olunmak (TZ)

3.2.4.3.3.5.8.1. Tükürme

tüfkür- Tükürmek (İM)
tükür- Tükürmek (BM, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
tüpkür- Tükürmek (CC1)
tüskür- (I) Tükürmek (BM)
tüvkür- Tükürmek (İM)
ķağır- Hah diye genizden kanrığı çıkarıp tükürmek (İH)
ķaķır- 1. Hah diye genizden kanrığı çıkarıp tükürmek (İH, TZ) **2.** Hafifçe öksürüp sesini düzeltmek (CC2)
ķağır tükür- Genizden gelen katı sümüğü hah diye tükürmek (İH)
tükrük Tükürük (Gİ, KF, KK, MS)
tükürük Tükürük (Gİ, KF, KK, MS)
tüvrük Tükürük (İM)
tükürmek Tükürme, tükürük (CC2)
yar (II) Tükürük (TA)
yer (VI) Tükürük (TA)

balğam Ar. Balgam (CC1, Gİ, İM, KF)

yalkık Balgam (İH)

3.2.4.3.3.5.8.2. Geğirme

kegir- Geğirmek (İM)

kékir- Geğirmek (CC2)

keykir- Geğirmek (TZ)

3.2.4.3.3.5.8.3. Salya

salyar Ağızdan akan su, salya (İH)

salyaz Ağızdan akan su, salya (TZ)

sarkıt 2. Ağızdan akan salya (İM)

silik Salya (TZ)

3.2.4.3.3.5.8.4. Safra

öd (I) Öd, sıvı safra (DM, TA, TZ)

öt (I) Öd, sıvı safra (BV, GT, Kİ, KK, TA, TZ)

ötli Ödlü, safralı (CC2)

ötsiz Ödsüz (BV)

mirre Ar. Öd (BV)

hılıt Ar. Safra (BV)

şafra Ar. Safra, hastalığa sebep olan dört unsurdan biri (Gİ, İM, KF)

sarı (IV) Safra (CC1)

3.2.4.3.3.5.9. Sinir Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.9.1. Beyin

töbe Beyin (KK)

mağz (I) Ar. Beyin (GT)

meñ (I) Beyin, dimağ (CC1)

mey Beyin (Kİ)

beyin Beyin (İN, TA, TZ)

beyni Beyin (DM)

meyin Beyin (İM)

meyni Beyin (KFFT)

miyin Beyin (TZ)

miyni Beyin (BV)

dimağ Ar. Dimağ, beyin (BV, Gİ, GT, KF, RH)

3.2.4.3.3.5.9.2. Sinirler

siñir Sinir (BM, BV, DM, İM, İN, Kİ, MG, TA, TZ)

‘aşabe (II) Ar. Bir tek sinir (BV)

a‘şāb Ar. Sinirler (BV)

ma Ar. Aşık kemiğinin üstündeki sinir (BV)

vetereyn Ar. Ökçe sinirinin yanındaki iki sinir (BV)

aşgak Baldır ile ökçe arasındaki sinirler (TA)

3.2.4.3.3.5.10. Sinir Sistemi İşlevleri

3.2.4.3.3.5.10.1. Terleme

terle- Terlemek(CC2, TZ)

derle- Terlemek (BM)

tirle-(I) Terlemek (BV)

der Ter, vücuttan çıkan sıvı (KF)

ter (I) Ter, vücuttan çıkan sıvı (CC1-CC2, Kİ, KK, TA, TZ)

tir Ter, vücuttan çıkan sıvı (İM)

‘arağ Ar. Ter, terleme (GT)

‘ırağ Ar. Terli (BV)

3.2.4.3.3.5.10.2. Esneme

isne- Esnemek (Gİ, İM, KF, KK)

esne- Esnemek (CC2, TA, TZ)

üsne Esneme (TA)

sengir- Esnerken ağzını yummak (İM)

3.2.4.3.3.5.10.3. Uyuma, Uyku

udı- Uyumak (Kİ)

udu- Uyumak (Kİ)

uyı- Uyumak (Kİ, TA)

uyu- Uyumak (CC1-CC2, GT, İM, KF, TZ)

uyukla- Uyuklamak, şekerleme yapmak (BM, KF, KFT, KK, MS, TA, TZ)

uyuklan- Uyuklamak, uyumak (KF)

uyuklaş- Uyuklamak (TZ)

yat- (I) Yatmak, uyumak (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TZ)

yağ- Yatmak, uyumak (KK, TA)

içhur- Şekerleme yapmak (BM)

koygaş- Koyun koyuna uyumak (CC2)

uykusra- İmızganmak, uyumak (TZ)

uyuhısıra- Uykusuz kalmak (CC2)

uyuksıra- İmızganmak, uyumak (TZ)

uyut- (I) Uyutmak (CC2, TA)

yatdır- Yatırmak, uyutmak (Kİ)

yatğur- Yatırmak, uyutmak (İM)

yatğır- Yatırmak, uyutmak (Kİ, TZ)

yağğır- Yatırmak, uyutmak (KK)

yağkur- Yatırmak, uyutmak (BV, İM)

yatur- (I) Yatırmak, uyutmak (BM, İH)

ayagiş- Aynı yatakta ayakları diğeri- nin başına gelecek şekilde yan yana yatmak (CC2)

topan yat- Yüzüstü yatmak (TZ)

çalt koyun uyu- Arka üstü yatmak (İH)

uzan- Uzanmak (BM, İM, Kİ, MG, İN, TZ)

üs- Uzanmak (TZ)

kösül- Uzanmak (CC2)

ovdarı Yere, sırtüstü (CC2)

uğu Uyku (BM)

uğu Uyku (BM)

uykı Uyku (İM)

uyku Uyku (BM, GT, Gİ, KF, Kİ)

uyuhı Uyku (CC2)

uyған (I) Uyuyan (Kİ)
yaтur Yatan, uyuyan, yatmış (TA)
yatuқ Yatan, yatmış (Kİ)
yatıғ Yatan, yatmış (BV)
yataған Devamlı yatan (BV)
uyuv Uykuda, uyuyan, uyanık olmayan (CC2)
bürük- (II) Uykuda mışıldamak (TZ)
sayıқla- (Uyuyan adam veya hasta) abuk sabuk konuşmak (İH)
sezeli Uykulayarak başını iki yana sallayan kimse (TZ)

3.2.4.3.3.5.10.3.1.Rüya

düş (II) Düş, rüya (Kİ, KF)
tüş (II) Düş, rüya (GT, TZ)
tüşke kiç- ihtilam olmak (IM)
ihtilām Ar. İhtilam, düş azması (GT)
tüş kör- düşü azmak, ihtilam olmak (TZ)
yora 1. Tabir (Kİ)
yor- (I) Rüya tabir etmek (Kİ)
yorala- Rüya yorumlamak (CC2)

3.2.4.3.3.5.10.4. Uyanma

oyan- (I) Uyanmak (BM, Gİ)
uyal- (I) Uyanmak, uykudan uyanmak (İM)
uyan- (I) Uyanmak (CC1-CC2, GT, İM, KF, KFT, TA)
uyған- Uyanmak (GT)

oyandır- Uyandırmak (Gİ)
oyandır- Uyandırmak (BM)
uyandır- Uyandırmak (KK)
uyandır- Uyandırmak (KFT, Kİ)
oyar- Uyarmak, uyandırmak (Gİ)
uyar- Uyarmak (TA)
oyov Uyanık (CC2)
uyaғ Uyanık (CC1, GT)
uyaқ Uyanık (İM)
uyaniқ Uyanık (TZ, KFT, Kİ, TA)
uyanuқ Uyanık (TZ, KFT, Kİ, TA)
sergek Uyanık (CC2)
sah Uyanık (CC2)
tañla- (I) Sabahlamak (TZ)
irtele- Sabahlamak (İM)
uykusuzluқ Uykusuzluk (GT)

3.2.4.3.3.5.10.6. Uyuşma

çoғru- Uyuşmak (İH)
uyuş- Uyuşmak, keçeleşmek (İH)
soғrı- Uyuşmak (Kİ)

3.2.4.3.3.5.11. Dolaşım Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.11.1.Damar

yelge Boynun iki yanında bulunan damarlar (TZ)
çege Boynun iki yanında bulunan damarlar (TZ)
ırқ Damar (MG)

damar Damar (DM)
tamar Damar (BM, BV, CC1-CC2, İM, İN, Kİ, TA, RH, TZ),
şamar Damar (KK)
tamır Damar (MG)
tamur Damar (İM, TZ)
şarab Ar. Gözyaşı akan damar (İM)
'urūř Ar. Damarlar (MG)

3.2.4.3.3.5.11.1.1. Kan

şan (I) Kan, vücuttaki renkli sıvı (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
dem Ar. Kan (BV)
şanlı (I) Kanlı (CC2)

3.2.4.3.3.5.11.2. Kalp

ök 1. Kalp (Kİ)
yürek Yürek, kalp (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, MS, TA, TZ)
kalb (I) Ar. Kalp, yürek (BV, MG)
şulüb Ar. Kalpler (GT)

3.2.4.3.3.5.11.3. Dalak

talak Dalak (DM, İM, Kİ, TZ)
şalak Dalak (KK, TA)

3.2.4.3.3.5.12. Dolaşım Sistemi İşlevleri

düpürde- Tıp tıp etmek, yürek atmak (İH)
doşu- (I) (Damar vb.) tık tık atmak (İH)

3.2.4.3.3.5.13. Üreme Sistemi Organları

iley (III) Erkek ve kadınların tenasül organı (İM)

3.2.4.3.3.5.13.1. Erkeklik Organları

sik Erkeklik organı, penis (CC1, DM, Kİ, KK, TA, TZ)
siz (II) Erkeklik organı, penis (TZ)
şük Erkeklik uzvu (Kİ)
şük Erkeklik organı (DM)
şeker Ar. Erkeklik organı (BV, Gİ, İM, KF, KFT)
tayaş (III) Erkeklik organı (GT)
şasefe Ar. Erkeklik uzvunun başı (KFT)
řitān Ar. Sünnet, erkeklik organı (Gİ)
sünnetlen- Ar.T. Sünnet edilmek (İM)
řāye Far. Haya, yumurta, husye (İM)
şusye Ar. Haya, yumurta, husye (BV, İM)
daşak Taşak, husye, testis (RH)

taşak Taşak, husye, testis (CC1, DM, İM, Kİ, KK, TA, RH, TZ)

enek (III) Taşak yumurtası (Kİ)

inek (II) Husye, taşak yumurtası (BV)

iñek (I) Husye, taşak yumurtası (BV)

kotaş Taşak, yumurtalık (TZ)

3.2.4.3.3.5.13.2. Dişilik Organları

am Dişilik organı (CC1, Kİ, KK, TA, TZ)

amçuş Dişilik organı (DM, Kİ, TA)

ferc Ar. Kadının tenasül uvzu (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT)

tılaş Çillik (Kİ, TZ)

keyin Kadının ve hayvanların rahmi (İH)

kaşırdaş (II) Rahimde oğlan yatağı denilen deri (İH)

atana Ana rahminde çocuğun içinde gelişip yetiştiği ve doğumdan hemen sonra düşen parça (TZ)

etan Ana rahminde çocuğun içinde gelişip yetiştiği ve doğumdan hemen sonra düşen parça (İH)

eten Ana rahminde çocuğun içinde gelişip yetiştiği ve doğumdan hemen sonra düşen parça (İH)

orana Doğumdan sonra düşen parça (TZ)

3.2.4.3.3.5.14. Üreme Sistemi İşlevleri

3.2.4.3.3.5.14.1. Menstrüasyon

hayz Ar. Kadınların aybaşı (Gİ, İM, KF, MS)

don (II) Kadınların aybaşı (TZ)

töre (II) Kadınların aybaşı (İM)

kan kör- Kadınlar adet kanı görmek (İM)

müsteşāza Ar. Aybaşı kadın (İM)

istihāza (I) Ar. Aybaşı kadın (Gİ, İM)

şāyız Ar. Aybaşı kadın (İM, MG, KFT, MS)

3.2.4.3.3.5.14.2. Cinsel İlişki, Cinsellik

rafes Ar. Cima, cinsel ilişki (İM)

katılmaşlık Cinsî ilişkide bulunma (KFT)

cimā' Ar. Çiftleşme, cinsel ilişki (Gİ, İM, KF, KFT)

sik- 1. Cinsî ilişkide bulunmak (BM, Kİ, KK, TA, TZ)

sikiş- Cinsel münasebette bulunmak (Kİ)

siktir- Siktirmek (BV)

kerki- Cima eder gibi birinin diğerine sürtünmesi (Kİ)

diş- (I) Bakireliği gidermek (TA)

zihār Ar. Kocanın karısını, ömür boyu mahremi olan bir kadının bakmak caiz olmayan bir uzvuna benzetmesi (Gİ, İM, KF, KFT)

körse- Bir kadınla yatmak için şehveti artmak (Kİ)

kösnü- Kadınların çiftleşmeye iştahlanması (İH)

kezer- Cima için aleti dimdik yapmak (Kİ)

katıl- (V) Tenasül uzvu dimdik olmak (İH)

kösnük Çok iştahlı, çiftleşmek isteyen dişi (İH)

suklık Şehvet, cinsel istek (CC2)

sukluk Şehvet, cinsel istek (CC2)

boy sukluğu Aşırı arzu, cinsel istek (CC2)

bikr Ar. Dokunulmamış kız (İM, KFT)

bikrlik Ar.T. Bekaret (KFT)

erdeñ Bakire (CC2)

sili 2. Bakire (CC2)

erdeñlik Bekâret, kızlık (CC2)

kız oğlan bakire (TA) **2.** Bakire, kız (Kİ, KK)

kızlık (II) Bekaret (KFT)

kızluk (II) Bekaret (Kİ)

cünüb Ar. Yıkanmayı gerektiren durum (Gİ, İM, KF, MS)

cünüblük Ar.T. Yıkanma durumunda olma (Gİ, İM, KF)

cünüblük Ar.T. Yıkanma durumunda olma (İM)

cenâbet Ar. Yıkanmayı gerektiren durum, cünüplük (İM, KF)

şehvet suyu meni, döl suyu (KFT)

nuñfe Ar. Meni, döl suyu (GT)

menī Ar. Meni, döl, bel suyu (Gİ, KF, KFT)

su (II) Meni (KFT)

irlik şufı meni, döl suyu (İM)

irlik şuvı meni, döl suyu (İM)

3.2.4.3.3.5.14.3. Hamilelik

keber- Hamile olmak, karnı şişmek (Kİ)

bollaş- Gebelik sebebiyle şişmanlamak (CC2)

yüklülük Hamilelik (İM)

aylı Gebe, hamile (CC2)

aylu Gebe, hamile (TA)

botlaçı Hamile, yüklü (İM)

kebe Gebe, hamile, karnı büyük (Kİ, TZ)

yüklü Hamile (Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA)

yüklü Hamile (BV, İM, KK)

umsun- 1. (Kadınların) gebe iken bir şeyi arzu etmek, aş ermek (Kİ)

3.2.4.3.3.5.14.4. Doğurma

balala- Doğurmak, yavrulamak (TZ)
doğur- Doğurmak (BM, Gİ, KF, KFT)
toğur- Doğurmak, dünyaya getirmek (BV, CC2, GT, İM, MG, TA, TZ)
togır- Doğurmak (CC2)
tovur- Doğurmak, dünyaya getirmek (TZ)
tuvur- Doğurmak, dünyaya getirmek (CC2)
doğurud- Doğurtmak (KFT)
toğurt- Doğurtmak, doğum yaptırmak (İM)
töre- Türemek (CC2)
çeresi aqar- (Doğum sırasında) sarı su gelmek (İH)

3.2.4.3.3.5.14.5. Loğusalık

nifās Ar. Loğusalık hali (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
nüfesā Ar. Loğusa (İM)

3.2.4.3.3.5.14.6. Kısırlık

‘uqr Ar. Doğum yapamayan kısır kadın (İM)
kısır Kısır, hiç doğurmaz kimse (Kİ, TA, TZ)
kösnüyüptür Kısır (TZ)
taşaksız Hadım (DM)

tüvün Kısır, doğurmaz (CC2, Kİ)
ükütüptür Kısır (TZ)

3.2.4.3.4. İnsanın Özellikleri

3.2.4.3.4.1. İnsanın Fiziksel Özellikleri

ziyy Ar. Dış görünüş, kılık (KFT)
zāhir (II) Ar. Dış görünüş (BV,GT)
3.4.1.1. Vücut Yapısına Göre
hantaz Hantal, iri yarı, dört köşe yakışsız adam (İH)
arman Azmış, iri yarı (TZ)
azman (I) Azmış, iri yarı (TZ)
haybatlı (<Ar. haybat + T.) Heybetli (CC2)
heybetlü Ar.T. Heybetli, gösterişli (KFT)
gür er sağlam, dayanıklı (adam) (İH)
‘aczā Ar. Dübürü büyük kadın (KF)

3.2.4.3.4.1.2. Kiloya Göre

3.2.4.3.4.1.2.1. Şişman

tıqnaz Etine dolgun, etli kimse (İH)
semiz Semiz, şişman, besili (CC1, DM, GT, Kİ, KK, TA, TZ)
semüz Semiz, şişman, besili (Kİ)
simiz Semiz, şişman, besili (GT)
bazuq Şişman adam (BV, Kİ)
dev anası Şişman kadın (İH)

kısı Şişmanlıktan karnın büküm büküm olması (İH)

semri- Semirmek, yağlanmak (Kİ)

semir- Semirmek, yağlanmak (BV, CC2, GT, TZ)

3.2.4.3.4.1.2.2. Zayıf

arıh Zayıf, cılız (CC2)

arık (I) Zayıf, cılız (BV,CC1-CC2 GT, TZ)

arık (II) Zayıf, cılız (Kİ)

aruık 1. Zayıf, cılız (Gİ, GT, İM, Kİ, TA)

çerli Zayıf, cılız (CC2)

kötürem Zayıf, cılız (CC2)

selpük Zayıf, sıska (İH)

yaşık Zayıf, kuru, cılız (CC2)

yımışak Zayıf (CC1)

yumşak (II) Zayıf (CC1)

za'if *Ar.* Zayıf (BV, GT, İM, İN, KFT, MG)

zu'afâ *Ar.* Zayıflar (BV)

çandırına Zayıfça (CC2)

yımışak kılı Zayıf, zayıfça, cılız (CC1)

eri- 2. Zayıflamak (Kİ)

aruıkla- Zayıflamak (KFT, Kİ, RH)

arııkla- Zayıflamak (TZ)

kındur- (II) Zayıflamak, zayıf olmak (İM)

tölen- (I) Zayıflamak (GT)

3.2.4.3.4.1.3. Boya Göre

gül-beden *Far.Ar.* Gül bedenli, vücudu gül gibi olan (sevgili) (GT)

ağded *Ar.* Ahmak, uzun boylu (BV)

bolı Boylu (KK)

boydaş Bir boyda olan iki kişi (TZ)

3.2.4.3.4.1.4. Kafa ve Yüz Yapısına Göre

başlı Başlı olan, başlı (CC2)

başsız Başlı olmayan, başsız (CC2)

yüzlü Yüzlü (RH)

arıkatak Küçük kafası ileriye doğru çıkık olan (Kİ)

burtur Ekşi yüzlü (TZ)

bütür Ekşi yüz, çehre (Kİ)

ablak *Ar.* Yuvarlak yüzlü (RH)

teyirmi yüzlü yuvarlak yüzlü, top yüzlü (Kİ)

kırtuık Ekşi suratlı kimse (Kİ)

tuman bétli Asık suratlı, çatık kaşlı (CC2)

kurşa *Ar.* Görünen yuvarlak ve düz yüz (GT)

bétli (I) Yüzlü, simalı (CC2)

3.2.4.3.4.1.5. Saçlara Göre

3.2.4.3.4.1.5.1. Saçlı

tügli Tüylü (BV)

tüglü Tüylü (RH)

tüklü Tüylü, saçlı (CC1)

kıvraktır- Saçları kıvrılmış olmak (Kİ)

salın- (III) Saç kıvrık olmayıp sarkmak (İM)

ürpek Kıvrırcık, karışık (saç)(CC2)

3.2.4.3.4.1.5.2. Saçsız

tügsiz Tüysüz, saçsız (BV)

tüksüz Tüysüz, saçsız (CC1)

kaşka (II) Kel, dazlak (CC2)

daz Başının iki tarafı, yanları, şakakları tüysüz olan (İH)

taz Dazlak, kel (CC1, Kİ, TZ)

taş Dazlak, kel (KK)

tazluğ Kel, dazlak (Kİ)

keşel Saçı dökülmüş (TZ)

yülümiş Tüysüz, tıraş olmuş (CC1)

3.4.1.6. Sakal ve Bıyığa Göre

3.4.1.6.1. Sakallı, Bıyıklı

şakallı Sakallı (KK)

sağallu Sakallı (DM)

şakallu Sakallı (TA)

kaba şakallu sık sakallı, sakalı sık olan (TA)

mıyıklı Bıyıklı (KK)

3.2.4.3.4.1.6.2. Sakalsız

sağalsız Sakalsız (DM)

şakalsız Sakalsız (KK, TA)

yılmağay Yalabık, sakalsız (TZ)

yılmanuğ Yalabık, sakalsız (TZ)

3.2.4.3.4.1.7. Göze Göre

közlü Gözü olan, gözlü (TA)

bitük Kısık gözlü (Kİ)

çağır gözlü Mavi gözlü (Kİ)

çönür Gözü içine göçmüş kimse (İH)

közek Büyük gözlü adam (Kİ)

şapaklı Çapaklı (TZ)

yumağ közlü Gözü kapalı (Kİ)

koğur (I) Koyun gözlü (TZ)

3.2.4.3.4.1.8. Kulağa Göre

keveş (II) Sarkık, çirkin kulaklı (İH)

3.2.4.3.4.1.9. Dişe Göre

tişli Dişli (BV)

bozun Dişleri sökülmüş (TZ)

kemrik Dişi gedik (İH)

kemrük Dişi gedik (İH)

mayruğ Seyrek ve eğri dişli olan (TZ)

süvelek tişli Sivri dişli, ısırğan dişli (TZ)

soylağ tişli Sivri dişli, ısırğan dişli (TZ)

tişsiz Dişsiz (CC2)

3.2.4.3.4.1.10. Burna Göre

burnı kiçi Küçük burunlu kimse (CC1)

burunsız Burnu olmaksızın, burunsuz (CC2)

3.2.4.3.4.1.11. El ve Ayaklara Göre

solağay Moğ. Solak (CC2, TZ)

solak Solak (TZ)

solğay Moğ. Solak (MG)

élsiz Elsiz (CC2)

ayaklı Ayağı olan, ayaklı (CC2)

tizsiz Dizsiz (CC2)

3.2.4.3.4.2. İnsanın Kişilik Özellikleri

fıtrat Ar. Yaratılış, (Gİ)

haşlet Ar. Tabiat, huy, mizaç (Gİ, GT, İM, İN, KF)

hışāl Ar. Huylar, tabiatlar (GT)

hulq Ar. Yaratılış, huy (BV, GT, İM)

qılğı Ahlāk, huy (TZ)

qılı Yaratılış, karakter, yaratılışlı, karakterli (CC1- CC2)

qılıq Tabiat, yaratılış, huy (GT, İH, Kİ, TA)

mizāc Ar. Bünye, tabiat, mizaç (GT)

pīşe (II) Far. Huy, âdet, tabiat (GT)

tab^c Ar. Tabiat, huy, yaratılış (GT)

tabrat Ar Yaratılış, huy (Gİ, GT, KF, MG)

tuğu Tabiat, huy, davranış (İH)

toğmak Tabiat, doğuştan gelen huy, mizaç, doğa (CC1)

3.2.4.3.4.2.1. İyi Huylu

haşletlü Ar.T. Hasletli, iyi huylu (RH)

huluqlu Ar.T. Yaratılışlı, güzel huylu (KFT)

halim Ar. Yumuşak huylu, halim (Gİ, GT, İM, KF)

3.2.4.3.4.2.1.1. Kibar, Nazik

bitişli Kibar, terbiyeli (CC2)

bitişli kişi Kibar kişi, terbiyeli kişi, nazik kişi (CC2)

nāzük Far. Nazik, ince, kibar (GT, RH)

nezik Far. Nazik, kibar, ince (TZ)

raqıq Ar. İnce (BV, KFT)

selik Kibar, kibar genç (Kİ)

yüki Ağır hareketli, kibar (Kİ)

nāzüklük Far.T. İncelik, kibarlık (RH)

laţifluk Ar.T. Yumuşaklık (RH)

hoş-mağāl güzel, tatlı sözlü (GT)

nazik (< Far. nāzük) Nazik, zarif (CC2)

3.2.4.3.4.2.1.2. Sakin, Huzurlu, Ilımlı

dinç Sakin, rahat, dinç (DM)
tınç Sakin, rahat dinç, zinde (Kİ)
enç Sakin, huzurlu (CC2)
muṭma'in *Ar.* İçi rahat, emin (Gİ, KF)
muṭtedil *Ar.* Ilımlı, mülayim (İM)
sālim (I) *Ar.* Emin, selāmette, salim (BV, GT, KFT)
hamuṣ (< /*Far.* hamūṣ) Rahat, yumuşak huylu, sessiz kimse (CC1)
tözümlü kişi Rahat, yumuşak huylu, sessiz kimse (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.3.Şen, Neşeli

ābādān *Far.* Şen, bayındır (İM)
dilşād *Far.* Gönlü sevinçli, mesrur (GT)
sövünçlü Sevinçli (CC2)
şād *Far.* Sevinçli (GT)
şādmān *Far.* Sevinçli (GT)
şātır *Ar.* Şen, neşeli, çevik (KFT, MG)
şen Şen, sevinçli, mamur (TA)
şin Şen, mamur, sevinçli (İH)
şirşe *Far.* Şen, şatır (Kİ)
tıgraḳ (II) Neşeli, şen (Kİ)
sévünür kişi Mutlu, şad kimse (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.4. Sevimli, Cana Yakın

gökçek Pek sevimli, cana yakın (İH)
kökçek Güzel, pek sevimli, cana yakın (BV, İM, İN, MG, RH)
sevügrek Sevimli, hoş (İM)
şirīn *Far.* Tatlı, güzel, hoş (GT, İH, TZ)
söver kişi Sevimli, sevgi dolu kimse (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.5. Cömert

ağı (II) Cömert, eli açık (Kİ)
aķı Cömert, eli açık (TA)
cömerd *Far.* Cömert, eli açık (Kİ, KK, TA, TZ)
kerīm *Ar.* Cömert, kerem sahibi (Gİ, GT, İM, KF, KK, MG)
saķī *Ar.* Cömert, eli açık (GT)
comard (< *Far.* cavān-merd) Cömert (CC1)
comart (< *Far.* cavān-merd) Cömert (CC1-CC2)
mennān *Ar.* Çok ihsan eden, veren (Gİ, KF)
muḥsin *Ar.* İyilikte, bağışta bulunan (Gİ)

3.2.4.3.4.2.1.6. Çalışkan, Çevik

çalıt Çalışkan (TA)

çevük Çevik, tetik, neşeyle iş gören (İH)

çüst Far. (II) Çevik (GT)

êrûv Çabuk, hızlı, çevik, yüğrük (CC2)

külük Çabuk, hızlı, çevik yüğrük (CC2)

tırak Çabuk, hızlı, çevik yüğrük (CC2)

ğayyır Ar. Gayretli (KFT)

işlegen İşleyen, çalışkan (TZ)

rind Far. Çevik, neşeli, geniş mezhepli (İH)

tığrağ (I) Çevik, eli çabuk, derli toplu (İH)

tığrağ Çevik, eli çabuk, derli toplu (TA)

yürük Çabuk, hızlı, çevik, yüğrük (CC2)

‘azîmet (II) Ar. Gayretle iş yapan (Gİ)

ţāyi‘ Ar. Bir işi istekle yapan (KFT, MG)

çevüklük Çeviklik (MG)

şatırlık Ar.T. Çeviklik (MG)

3.2.4.3.4.2.1.7. Cesur, Yiğit

alp Kahraman, cesur, yiğit (Kİ, TA)

bahādur (< bağatur) Yiğit, bahadır, cesur (DM, GT, KK, MG, TZ)

bağadur (< Moğ. bagatur) Yiğit, bahadır, cesur (CC2)

bagatur (<Moğ. bagatur)Yiğit, bahadır, cesur (CC1)

bahādır (< bağatur) Yiğit, bahadır, cesur (İM)

serbāz Far. Yiğit, cesur (GT)

yüreklü Cesur, korkusuz (Kİ, RH)

zehleh Ar. Cesur (TZ)

katı kılı Sert, cesurca (CC1)

katılap Sert, cesurca (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.8.Sabırlı

şābir Ar. Sabreden, sabırlı (GT)

şaburlı Ar.T. Sabırlı, metanetli (BV)

tözümlü Sabırlı, sebatlı, dayanıklı (CC1)

tövümlü kişi Rahat, yumuşak huylu, sessiz kimse (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.9. Alçak Gönüllü

aşak (III) Alçak gönüllü, mütevazı (Kİ)

kulluk birle Alçak gönüllü, mütevazı (CC1)

kiçi agulu bile Alçak gönüllü, mütevazı (CC1)

yenül köñül bile Alçak gönüllü, mütevazı (CC2)

3.2.4.3.4.2.1.10. Doğru, Dürüst

durust (<Far. dürüst) Doğru (CC2)
dürüst Far. Doğru, sağlam (BV, GT, İN, RH)
könü Doğru, adil, dürüst (CC1-CC2)
köni Doğru, adil, dürüst (BV, CC1, GT, İM)
şâlih (II) Ar. Doğru, iyi (Gİ, MG)
togruluk bile Dürüst, doğru (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.11. Güvenilir, Emin

emîn Ar. Kendisine güvenilen, emniyet sahibi (Gİ, İN, KF, KFT)
imîn Ar.(< emîn) Emin, kendisine güvenilen, emniyet sahibi, güvenilir (İM, KFT, MG)
maḥ Sadık, inanılan, güvenilen kişi, güvenilen kişi (CC2)
maḥ Sadık, inanılan, güvenilen kişi, güvenilen kişi, dost (CC2, TA, TZ)
inak Sadık, inanılan, güvenilen kişi (İH)
mamlı Sadık, dürüst, güvenilir (CC2)
yaramsak Sadık, candan, bağlı, güvenilir (CC2)
mutemed Ar. Güvenilen, kendisine itimat edilen (GT)
mu^ctemedün-^caleyh kendisine itimat edilen, güvenilen (GT)
müste'min Ar. Aman verilmiş kimse (Gİ, KFT)

3.2.4.3.4.2.1.12. İffetli, Namuslu

'afif Ar. İffetli, namuslu (Gİ, İM, KF)
iḥşān Ar. İffetli, namuslu (İM)
mestūr (I) Ar. Namuslu (Gİ, GT)
edīb Ar. Çok edepli (GT)
edeblü Ar.T. Edepli, terbiyeli (RH)
sili Saf, temiz, iffetli, temizlenmiş (CC1, Kİ)
naşūḥ (I) Ar. Halis, temiz (Gİ)
erseksiz İffetli, namuslu (CC1)
muḥliş Ar. İhlashlı, halis (Gİ, GT, İMKF)

3.2.4.3.4.2.1.13.Erdemli

erdem eyesi Faziletli, erdem sahibi (DM)
erdemlü Erdemli, âlim (TA)
fuzalā Ar. Fazıllar (GT)

3.2.4.3.4.2.1.14. Merhametli

müşfik Ar. Merhametli, seven, acıyan (GT)
şefik Ar. Şefik, şefkatli, merhametli (BV)
yarlıgançlı Merhametli (CC2)
yarlıgançlu Merhametli (CC2)
raḥīm Ar. Acıyan, esirgeyen (Gİ, GT, İM, KF)

**3.2.4.3.4.2.1.15. Akıllı, Ağırbaşlı,
Olgun**

‘**ākıl** *Ar.* Akıllı (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT)

ākıl bālīg erginliğe ermiş (İM)

añlı Zeyrek, anlayışlı (TZ)

añlu Zeyrek, anlayışlı (Kİ)

bāzıq *Ar.* Zeki, anlayışlı (KFT)

‘**ākıla** *Ar.* (I) Akıllı kadın (İM)

çalat bol- Kıvrak, şen, zeki, uyanık olmak (İH)

ma‘kūl *Ar.* Makul, anlayışlı (MG)

onat Akıllı, uslu kimse (İH, TA, TZ)

oñat Akıllı, uslu kimse (Kİ)

setkik Zeki (Kİ)

sıgız (II) Zeyrek, akıllı (TZ)

şeşen Zeyrek, çeçen (TZ)

şabad Usta, akıllı (TZ)

tetik (I) Akıllı, zeki, bilge (CC2, TA)

ushı Akıllı, zeki (İM)

uşlu Akıllı, zeki (TA)

ustlu Akıllı, zeki (CC1)

zīrek *Far.* Anlayışlı, uyanık, zeki (GT, KFT, MG, RH, TZ)

fehmlü *Ar.* T. Anlayışlı (KFT)

nāşıh *Ar.* Uslanmış (BV)

agullı (< *Ar.* ‘aql + T.) Akıllı (CC2)

muşsan *Ar.* Akıllı, ergen, müslüman, zinadan emin kişi (KFT)

us bile Akıllı, akıllıca (CC1)

agır kılı Ağırbaşlı (CC2)

rāşidīn *Ar.* Olgunlar (BV)

mütekemmil *Ar.* Olgunlaşan, olgun (MG)

**3.2.4.3.4.2.1.16. İleri Görüşlülük,
Tedbirli**

firāset *Ar.* İleri görüşlülük (BV)

müdebbir *Ar.* Tedbirli, ihtiyatlı, müdebbir (GT)

3.2.4.3.4.2.1.17. Kararlı, Ciddi

erkli (III) Kararlı, sebatlı (İM)

cidd (II) *Ar.* Ciddî (MG)

3.2.4.3.4.2.1.18. Saygın, İtibarlı

mu‘azzez *Ar.* Aziz, saygı gören (GT)

muhterem *Ar.* Muhterem, hürmete layık (GT)

na‘amutlu (< *Ar.* ni‘met + T.) Nimetli, saygıdeğer, sevgili (CC1)

mu‘teber *Ar.* İtibarlı, inanılır (GT, İM, KFT, RH)

hükmi *Ar.* İtibarı olan (Gİ, İM, MS)

mükerrem *Ar.* Muhterem (GT)

ser-efrāz *Far.* Benzerlerinden üstün olan, itibar ve nüfuz sahibi (GT)

övdürgen Saygıdeğer (CC2)

muhtār (I) *Ar.* Seçilmiş, seçkin (Gİ, İM, KF)

3.2.4.3.4.2.1.19. Saygılı, Laubali

muħrim (II) *Ar.* Saygı gösteren, saygılı (Gİ)

agırsıy bile Onurlu, saygılı, hürmetli (CC1)

avursı bile Onurlu, saygılı, hürmetli (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.20. Şanlı, Şerefli

şerif (I) *Ar.* Şerefli, asil (Gİ, GT, İM, KFT, MS)

mecīd *Ar.* Şan ve şeref sahibi, ulu (BV, GT)

şörli Şanlı, ünlü, namlı (TZ)

şavlı Meşhur, ünlü, şanlı (TZ)

ma^ʿrūf *Ar.* Tanınmış, meşhur, bilinen (BV, GT, İM, MG)

‘ārlanġan *Ar.T.* Şerefini, namusunu korumak için ağır başlı, azametli hareket eden kimse (İH)

dölek Vakarlı, temkinli, şerefli (İH)

meşhūr *Ar.* Şöhretli, meşhur (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

nāmdār *Far.* Ünlü, namlı, meşhur (GT)

3.2.4.3.4.2.2. Huysuz

erçel Uğursuz, huysuz (Kİ, RH)

erçellik Uğursuzluk, huysuzluk (RH)

tumışmış Huysuz, kötü huylu (kimse) (CC1)

3.2.4.3.4.2.2.1. Tembel

armavu Tembel, üşenen (TA)

erinçek Tembel (CC2)

irinçek Tembel (TZ)

kehel *Ar.* Tembel, dermansız, kıymıldamaz (İH, TA)

kêçöv Gevşek, tembel (CC2)

kesrenc (< *Far.karsanc*) Tembel, uyuşuk, (CC2)

keslen *Ar.* Tembel, gevşek (İM)

osal Tembel, ihmalkar (CC2)

usal Tembel, isteksiz, gevşek (GT)

selki Sölpük, gevşek (adam) (İH)

süst *Far.* Gevşek, tembel (BV, GT, İM, KFT)

yalkav Tembel, gevşek (TZ)

yuvançañ Yavaş, gevşek, uyuşuk (CC2)

çaman Uyuşuk, tembel, üşengeç, ihmalkar (CC2)

yıġruġ Bir işe bakmayan kimse, gayrimüteşebbis kişi (Kİ)

mañkakak Uyuşuk, tembel, üşengeç, ihmalkar (CC2)

ezik Uyuşuk, tembel, üşengeç, ihmalkar (CC2)

cahalluk (< *Ar.cāhil +T.*) Tembellik, gevşeklik (CC2)

kāhellik Ar.T. Tembellik, uyuşukluk, ihmal (GT)

kesel Ar. Tembellik, uyuşukluk (Gİ, KF)

keslānlık Ar.T. Gevşeklik, tembellik (Gİ, KF)

keslenlik Ar.T. Tembellik, gevşeklik (İM)

zağallık (II) Far.T. Tembellik, gevşeklik (KFT)

usınla- Gafil olmak, tembellik etmek, şikayetlenmek (?) (CC2)

arķunlık (I) Yavaşlık, sakinlik (BV, İM)

3.2.4.3.4.2.2.2. Zavallı, Aciz, Muhtaç

miskīn Ar. Zavallı, aciz, miskin (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT)

mesākīn Ar. Miskinler (GT)

nāçār Far. Çaresiz, zavallı (GT)

mesākīn Ar. Miskinler (GT)

muñlu Muhtaç (Kİ)

bī-nevā Far. Muhtaç, nasipsiz (GT)

muhtāc Ar. Muhtaç, ihtiyacı olan (BV, CC2, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)

pinti (I) Çaresiz, elden ayaktan düşmüş (İH)

mutāza'af Ar. Düşkünleşmiş (GT)

hācetsiz Ar.T. İhtiyacı olmayan (İM)

münezzeh Ar. Muhtaç olmayan, temiz, uzak (Gİ, GT, KF)

miskīnlik Ar.T. Acizlik, miskinlik, (Gİ, GT, KF)

meskenet (II) Ar. Gururlu olmamak (MG)

3.2.4.3.4.2.2.3. Hasis, Cimri, Kıskaç

bağıl (<Ar. baḥīl) Kıskaç, kindar (CC2)

bağıl kişi (<Ar. baḥīl + T.) Kıskaç, kindar kişi (CC2)

baḥīl Ar. Hasis, cimri, kıskaç (GT, İM, KFT, İN)

baḥıl (<Ar. baḥīl) Kıskaç, hasis (CC1)

cığan Cimri (İH)

çıkmar Kıskaç (Kİ)

çoğmar (I) Cimri, hasis (TA)

hasis (I) Ar. Cimri, hasis (GT)

hasūd Ar. Haset eden, hasetçi, kıskaç (Gİ, GT)

ızarlı Kıskaç (CC1)

ızgar Hasis, pinti, kötü huylu (İH)

kazğış Cimri, hasis (KK)

kızgançı Hasis, cimri, pinti (CC2)

kızganş Kıskaç, kiskanen (TZ)

kūni (II) Kıskaç (Kİ)

künüçi Kıskaç (CC2)

nākes (II) Far. Pinti, nekes, cimri, elisıkı (GT)

nekes Far. Hasis, cimri, pinti, elisıkı (İH)

içi kör (< T. + Far. kūr) Kıskanç, hasis (CC1)

3.2.4.3.4.2.2.4. Korkak

alıĝ Korkak (TA)

yaplaĝ Korkak (TZ)

muĥannat Ar. Korkak, kadın mizaçlı, edepsiz (GT)

korĝak Korkak, korkan (İN, KFT, Kİ, KK, RH, TZ)

korĝıçı Korkan, korkak (KF)

korĝuçı Korkan, korkak (KF)

yüreksiz Korkak (Kİ)

ürkegen Ürken, ürkek (MG)

ürkeken Ürken, ürkek (TZ)

saarlap (< Moĝ. sagar + T.) Ürkek, korkak, çekingen (CC1)

muĥanneş Ar. Kadınlaşmış erkek (KFT)

korkunç bile Ürkek, korkak, çekingen (CC1)

3.2.4.3.4.2.2.5.Korkunç, İĝrenç

korkunç kişi İĝrenç, tiksindirici, korkunç kimse (CC2)

yirençi kişi İĝrenç kimse, tiksindirici kimse (CC2)

3.2.4.3.4.2.2.6. Kaba, Sert

hoýrat Ar. <Yun. Hoyrat, kaba, muamele bilmez, sokulgan olmayan, vahşi, terbiyesiz (GT)

ĥoryat Ar.<Yun. Hoyrat, kaba, muamele bilmez, sokulgan olmayan, vahşi, terbiyesiz (İH, TZ)

ĥışın Ar. (< ĥaşın) Haşin (BV, İN)

ĥışınraĝ Ar.T. Haşince (BV)

yuvduĝ Kaba, görgüsüz (kimse) (CC2)

rustayi (< Far. rustâyī) Kaba, anlayışsız (CC1)

3.2.4.3.4.2.2.7. Hüzünlü, Kederli

melül Ar. 2. Mahzun, hüzünlü (GT)

ĝamĝin Ar. Far. Kederli, tasalı (GT)

elīm Ar. Elem verici, elemli (GT)

mükedder Ar. Üzüntülü, kederli (GT)

rencür Far. Dertli, sıkıntıda (GT)

yaşlı (I) Gözyaşları ile dolu, yaşlı (CC2)

rencide Far. İncinmiş, kırılmış (GT)

gönlü mutun mutun gel- Mahzun olarak gelmek, kalbi üzüntülü gelmek (İH)

3.2.4.3.4.2.2.8.Öfkeli

buşak Hiddetli, çok öfkeli kimse (Kİ)

çalıĝ Öfkeli, şiddetli, zorlu (CC2)

öpkelmekçi Öfkeli (CC2)
ters (III) Öfkeli, şiddetli, ihtiraslı (CC2)

3.4.2.2.9. Gururlu, Kibirli

ulu köñüllü Kibirli (CC1)
ğarre Ar. Mağrur (GT)
güre Kendini beğenmiş, mağrur, azametli (İH)
mağrūr Ar. Gururlu (Gİ, İM, GT, KF)
küvezlü Kibirli, heybetli, taşkın, coşkun, yaramaz (CC2)
mütekebbir Ar. Kibirli, azametli, kendini beğenmiş (Gİ, GT, İM)
öktem Gururlu, kibirli, azametli (CC2)
hōd-rāy Far. Kendi kafasına giden, kendini beğenmiş (GT)

3.4.2.2.10. Alçak, Rezil

dūn Ar. Aşağı, alçak (GT)
ednā Ar. En aşağı, alçak, adî (GT)
habīs Ar. Kötü, alçak (İM, KF, KFT, MS)
hār Far. Hor, hakir, aşağı (İM)
hor Far. Hor, hakir, aşağı (BV, CC2, GT, KFT)
hasīs (I) Ar. Alçak, insanı küçülten (GT)
korluğ Far.T. Horlanmış, aşağılanmış kimse (TZ)

hākīr Ar. Hakir, değersiz (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

rūsivā(y) Far. Rezil, rüsva, itibarsız (Gİ, GT, KF, MG)

nākes (I) Far. Alçak (GT)

zelīl Ar. Hor, aşağı, rezil (GT)

tūmarsıq Murdar, alçak (TZ)

muħbiş Ar. Kötü, alçak, soysuz, pis (Gİ, İM, KF)

çoçun Adam yerine konulmayan adi kimse, ne idüğü belirsiz (İH)

tulaz Aşağı, bayağı (TA)

3.2.4.3.4.2.2.11. Kötü, Fena

yatlı Kötü şey, kötü adam (İH)

3.2.4.3.4.2.2.12. Azgın, Namussuz, Edepsiz

mūnħarīf Ar. Yüz çevirmiş, sapmış (Gİ, KF)

şakī Ar. Fena hareketli, haylaz (KF)

alınçı Taşkın adam (Kİ)

avuzğun Azgın, yolunu şaşırılmış (TZ)

uzğun Azgın, sapık (Kİ)

edebisiz Ar.T. Edepsiz, terbiyesiz (GT)

haşeri Ar. Haşarı, terbiyesiz, kötü adam (İH)

zāllīn Ar. Azmışlar, yoldan çıkmışlar (Gİ)

müfriğ Ar. Sınırı geçen, aşırı, aşırıya vardiyan (MG)

murdar (< Far. *murdār*) Fahişe,
kahpe, iffetsiz (kadın) (CC1)
eresik Fahişe (TZ)
ersek Erkeğe düşkün kadın, fahişe
(CC1-CC2, Kİ)
irsek Erkeğe düşkün kadın, fahişe
(TZ)
ersik Erkeğe düşkün kadın, fahişe
(TZ)
ersük Erkeğe düşkün kadın, fahişe
(BM)
hersek Erkeğe düşkün kadın (CC2)
irçel Erkek isteyen kadın, fahişe (İH)
ersekçi Fahişe, namussuz (CC1-CC2)
hersekçi Fahişe, iffetsiz, namussuz
(CC2)
kaḥbe Ar. Kahpe, fahişe (GT, KFT)
tök (I) Puşt oğlan, ahlsız adam (İH)
erşi Puşt, cinsî sapık (Kİ)
irençli Puşt (TZ)
ḳulamşa Puşt (TZ)
puluç Puşt (TZ)
ḳartabān Far. (< ḳaltabān) Deyyus,
pezevenk (KFT, TZ)
ḳaltabān Far. Pezevenk (İH)
ḳaltak Kaltak, pezevenk (CC1, İH)
ḳavvād Ar. Pezevenk, kavat (GT)
oruspi Far. (< rūspī) Oruspu (TZ)
oruspu Far. (< rūspī) Oruspu (Kİ)
ḳulampara Oğlancı (TZ)

3.2.4.3.4.2.2.13. İkiyüzlü

münāfık Ar. İkiyüzlü, münafık (Gİ,
İM, KFT)
sālūs Far. Riyakar, ikiyüzlü (GT)
zerrāk Ar. İkiyüzlü (GT)

3.2.4.3.4.2.2.14. Kinli

ḳıyın ḳıyın Kinli kinli (İH)
ḳınır (II) Kinli (İH)

3.2.4.2.1.2.15. Dedikoducu

uṣaḥçı Dedikoducu, laf taşıyan (CC2)
uṣakçı Dedikoducu, laf taşıyan (CC2)
uyṣaḥçı Dedikoducu, laf taşıyan
(CC2)

3.2.4.3.4.2.2.16. Geveze

çemregü Çemreği, yanşak (İH)
cemregü Cemregi, yanşak (İH)

3.2.4.3.4.2.2.17. Şakacı, Alaycı, Taklitçi

kengelçi Alaycı, şakacı, maskara (İH)
kenkelçi Alayı, şakacı, maskara (TZ)
mashāra Ar. Maskara, soytarı (İM,
KFT)
muḳallid Ar. Taklitçi (KFT)

3.2.4.3.4.2.2.18. Akılsız, Gafil, Unutkan

kamkağ başlu Akılsız adam, akılsız insan (TA)

ebleh Ar. Ahmak, akılsız, aptal (GT, KFT)

künd Far. Alık, ebleh, anlayışsız (İH)

ğafil Ar. (I) Gafil, dikkatsiz, gaflette olan (GT, İM, İN, KF)

şaklağ Beyinsiz (TZ)

düley Aptal, embesil, cahil (CC2)

baley Aptal, embesil, cahil (CC2)

unutçañ Unutkan (CC2)

3.2.4.3.4.2.2.19. Şaşkın

hayrān Ar. Şaşmış, hayran (GT)

medhūş Ar. Şaşkın, kendinde olmayan (GT)

mütehayyir Ar. Şaşmış, şaşırmış, hayrette kalmış (GT, MG)

üyük Kaygılı, şaşkın (TZ)

üyüş Kaygılı, şaşkın (TZ)

añ mañ Şaşkın, şaşkınlık (MG)

sergerdān Far. Başı dönmüş, sersem, şaşkın (GT)

tanlı Şaşırmış, şaşıran (TZ)

3.2.4.3.4.2.2.20. Hoppa

yeñil kılıhlı kişi Hoppa, hafifmeşrep kimse (CC2)

3.2.4.3.4.2.2.21. Şüpheli, Vesveseli

müştebih Ar. Şüpheli (KF)

müvesvis Ar. Vesveseli (KFT)

3.2.4.3.4.2.2.22. Kararsız

mütereddid Ar. Kararsız, tereddüt eden (GT, İM)

3.2.4.3.4.2.2.23. Pişman

pêşman (< Far. peşīmān) Pişman (CC1)

pīşmān Far. Pişman (İM)

3.2.4.3.5. Duygular

es (II) His, duygu (Kİ)

hiss Ar. His, duygu (İM)

tuysu His (Kİ)

ün (II) Genel anlamda his (KK)

emr-i hissī duygusal iş (İM)

tuttur- 2. Duygulanmak, müteessir olmak (CC2)

3.2.4.3.5.1. Duygu Kaynağı (Gönül)

cenān Ar. Gönül, kalp (GT)

dil Far. Gönül (GT)

kömül Gönül (DM)

kön (I) 1. Gönül (KK)

köñül 1. Gönül (BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TA)
ög (II) Hatır, gönül (TA)
hâtır Ar. Gönül, hatır (Gİ, GT, MS)
köñüllü Gönüllü (BV)
tav'an Ar. İsteyerek (GT)
maṭlablayın Ar.T. İstenilen şekilde, arzu edilircesine (GT)
tuyana (II) Dileyerek anlamına (TZ)
köñülsiz Gönülsüz, inanmadan, istemededen (İM)
êrklı êrksiz İster istemez, isteyerek veya istemeyerek (CC2)
kerhen Ar. Yanlılıkla, istemededen (GT)
tav'an ve kerhen Ar. İster istemez (GT)
meyl Ar. Meyil, arzu, yönelme, gönül akışı (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
emit- Gönlü ona dönüp onunla meşgul olma , yönelme, taraftar olma (İH)
ırı- Gönülden uzaklaştırmak, gözden düşürmek (Kİ)
infi'âl Ar. Teessür, gücenme (GT)
inçin- İncinmek (GT, KFT, RH)

3.2.4.3.5.2. Çeşitli Duygular

3.2.4.3.5.2.1. Sevinç, Neşe, Mutluluk, Ferahlık

felâh Ar. Mutluluk, felâh (GT)
ferah Ar. Sevinç, sevinme, ferahlık (Gİ, GT, İM, KF)
güvenç Sevme, içi açılma (İH)
kevenç Ferah, sevinç (Kİ)
açuk (I) 2. Rahat, ferah (İM)
müferrih Ar. Ferahlık veren, iç açıcı (GT)
kovanç Kıvanç, sevinç (CC2)
küvenç Güvenç, sevinç duyma, içi açılma (BV)
neşâṭ Ar. Sevinç, neşe (GT)
şafâ Ar. Gönül şenliği (GT)
sövünç Sevinç (CC2)
sürür Ar. Sürür, sevinç (BV)
şādī Far. Sevinç, memnunluk (GT)
ṭarab Ar. Sevinç, şenlik (GT, İM)
üstâhlık Ar. T. İç açılma, ferahlama (İM)
meñülük oñ Ebedi mutluluk (CC2)
hoş kör- Hoş görmek, içi açılmak (TZ)
zevḳ Ar. Zevk, neşe (GT)
keven- Sevinmek (Kİ)
kovan- Kıvanmak, sevinmek, mutlu olmak (CC2)
hovan- Kıvanmak, sevinmek, mutlu olmak (CC2)

ķuyul- Coşmak, neşelenmek, coş-
turmak (BM)

er işden ķaman- Heyecanlanmak,
coşmak (İH)

sevin- Sevinmek (BM, DM, İN, Kİ,
KK, RH, TA)

sėvün- Sevinmek (CC1, DM, GT, İM)

sön- (I) Sevinmek (BM)

sövin- Sevinmek (CC2)

sövün- Sevinmek (CC1-CC2)

söy- Sevinmek (TZ)

söyün- (I) Sevinmek (BM, CC2, TZ)

ulğayt- Gönlünü geniş tutmak,
kendine güvenmek (MG)

yeyil- Neşeli olmak (İH)

3.2.4.3.5.2.2. Üzüntü, Gam, Keder, Kaygı, Sıkıntı, Hüzün

belā (1) *Ar.* Gam, keder, musibet (Gİ,
GT, İM, KF, KFT, RH)

belvā‘ām(İM) *Ar.* Umumî keder, gam
(İM)

derd *Far.* Acı, keder, dert (GT, İH,
RH, TZ)

dert *Far.* (< derd) Dert (TZ)

ğam *Ar.* Gam, keder, tasa, kaygı
(CC1, Gİ, GT, KF)

ğuşa *Ar.* Kaygı, tasa (GT)

hemm *Ar.* Gam, keder, tasa (KF,
KFT)

irikmek Sıkıntı, gam (TA)

ķadğū Kaygı, endiře, tasa (İM)

ķaygı Kaygı, endişe, tasa, üzüntü
(CC2, TZ)

ķaygu Kaygı, endişe, tasa, üzüntü
(GT, RH)

ķın (II) İstrap, acı çekme (CC2, GT)

melüllik 2. Mahzunluk, hüzünlü olma
(GT)

melüllük 2. Mahzunluk, hüzünlü olma
(GT)

miñnet *Ar.* Ezizyet, sıkıntı, mihnet
(GT)

te’essüf *Ar.* Eseflenme, teessüf,
acınma (GT)

sıym- (III) Acıklanmak, teessüf
etmek(TZ)

açın- (I) Acı duymak, acınmak (TZ)

ağır kel- can sıkmak (İM)

antat- Üzülmek, kederlenmek (Kİ)

bulan- Üzülmek, bulanmak (TZ)

bulğan- Üzülmek, bulanmak (CC2,
İM, TZ)

çelinlen- Kaygılanmak (TZ)

darıķ- İçi daralmak, sıkılmak (İH)

irik- (IV) İçi daralmak, sızlamak (TZ)

ķadğur- Kaygılanmak, endişe etmek
(İM)

ķadğurt- Üzülmesine, kederlenmesine
sebepl olmak (İM)

ķayğā- Kaygılanmak, kaygı duymak
(TZ)

ķaygı tūt- Üzülmek, kederlenmek
(TA)

ķayğır- Kaygılanmak, endişe etmek

(CC2, Gİ, KF, KK, TZ)

ıaygür- (I) Kaygılanmak, endişe etmek (GT, KF, KFT)

ıayır- (III) Kaygılanmak, endişe etmek (MG)

ıayış- (II) Birbirine acımak (BV)

ıaykalan- Kaygılanmak, endişelenmek (TZ)

ıaykır- Üzölmek (MS)

ıayur- (I) Kaygılanmak, endişe etmek (GT)

külit- Acı duymak, acı çekmek, yakınmak (BM)

ökün- Kaybolan veya elde bulunmayan bir şeye acımak (Kİ, TZ)

tulğa- İçi burulmak, ağrımak (TZ)

yerin- Üzölmek (DM)

şak- (I) Acı çekmek (KK)

acıt- Acıtmak, acı vermek (Gİ, KF, TZ)

kakı- (III) Elem vermek, acı vermek (BM)

kın- (I) 1. Elem vermek, acı vermek (BM)

emgen- (I) Acı çekmek, ıstırap çekmek (CC2)

şaktur- Acı çektirmek (KK)

kınal- Eziyet, elem, ıstırap çekmek (CC2)

ekne- Kaybolan veya elde bulunmayan bir şeye acımak (TZ)

ağır (II) Can sıkıcı (İM)

muñ (II) Bun, sıkıntı (TZ)

meşakkat Ar. Zahmet, sıkıntı (Gİ, GT, İM)

yirin- Gamını, kederini sayıp dökmek (İH)

3.2.4.3.5.2.3. Hiddet, Öfke, Kızgınlık

ıahr Ar. Kahır, gazap (Gİ, GT, İM, KF, MG)

ğazab Ar. Hiddet, öfke, kızgınlık (Gİ, GT, İM, KF)

ıiddet Ar. Öfke, kızgınlık, hiddet (GT)

öfke Öfke (GT, KK)

övke Öfke (BV)

sehaı Ar. Öfke, gazap (İM)

öpke (II) Öfke (CC1-CC2)

aşıı- (II) Hiddetlenmek, kızmak (İH)

buş- 2. Kızmak, öfkelenmek (Kİ, TA)

ğazablan- Ar.T. Hiddetlenmek, öfkelenmek (GT)

ilen- (II) Öfkelenmek (Kİ)

kaı- (IV) Öfkelenmek, kızmak (TZ)

kaı- (II) Öfkelenmek, kızmak (Kİ, TZ)

kaın- Öfkelenmek, kızmak (KK)

kın- (I) 2. Kızmak (Kİ)

ıutur- Hiddetlenmek, kudurmak, çıldırmak (CC2, TA, TZ)

ıutuz- (I) Hiddetlenmek, kudurmak, çıldırmak (İH, TZ)

küs- 2. Kızmak (KK)

hışım Ar. 2. Ağır surette birine kızmak (İH)

öpkele- Öfkelenmek (CC1)

yanğır- Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek, hınç beslemek (TZ)

yanğur- Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek, hınç beslemek (TZ)

yekir- Kızmak, hiddetlenmek (Kİ)

yigir- 1- Hiddetlenmek, gazaba gelmek (GT, İM, KK)

yikir- Kızmak, hiddetlenmek (Kİ)

sandıra- (< Moğ. sandura-)

Paniklemek, çıldırmak, küplere binmek (CC2)

3.2.4.3.5.2.4. Korku

havf Ar. Korkma, korku (GT, MG)

korqı Korku (KF, İM)

korqu Korku (Gİ, GT, İM, KF, MG)

korquğ Korku (KF)

korkmak Korku (CC1)

korkuk Korku (CC2)

muḥāba Ar. Korku, çekingenlik (MG)

korqmaqlıq Korkma hali (KFT)

vaḥşet Ar. Ürkme, ürkeklik, ürküntü (GT)

vehm Ar. Kuruntu, yersiz korku, vehim (GT, İM, KFT)

sesken- Vehimlenmek, kuruntulu olmak (GT, İM)

sésken (II) Korkmak, ürkmek, irkilmek, çekinmek (CC2)

elgen- Korkmak (CC2)

geykirde- Korkmak, kemikleri birbirine girmek, tüyleri ürpermek (İH)

iylen- (II) Korkmak, bozulmak (İH)

korq- Korkmak (Gİ, CC2)

korq- Korkmak (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, İN, KF, KK, MG, MS, TA)

korqu- Korkmak (KF)

korqunıl- Korkmak (KFT)

koruq- Korkmak (Gİ, KF, KFT)

sıy- (III) Ürmek (İM)

ürk- Ürmek, korkmak, çekinmek (GT, İM, KK, MG, RH)

ürük- Ürmek, korkmak (Kİ, TZ)

yini yindirge- Korkmak, ürkmek, çekinmek (İH)

3.2.4.3.5.2.5. Cesaret

korqmazlıq Korkusuzluk (İN)

tecāsür Ar. Cesaret gösterme, cür'et (GT)

zehle Ar. Cesaret, şecaat (BM)

zehleyle- Ar.T. Cesaretlenmek (TZ)

yüreklendür- Cesaretlendirmek (İM)

qıy- (II) Bir şey hakkında cesaret etmek (Kİ)

3.2.4.3.5.2.6. Kıskançlık

künilemek Kıskanma (iş), haset, gıpta (CC2)

kıskan- Kıskanmak (BM)
kıskan- Kıskanmak (Kİ, TA)
kızgan- (II) Kıskanmak (TZ)
konıla- Kıskanmak, imrenmek, gıpta etmek (TZ)
könile- Kıskanmak, imrenmek, gıpta etmek (TZ)
künile- Kıskanmak, imrenmek, gıpta etmek (Kİ)
künle- Kıskanmak, imrenmek, gıpta etmek (TA)

3.2.4.3.5.2.7. Kin, Nefret, İğrenme, Tikslenme

buğz *Ar.* Kin, nefret (Gİ, KF, Kİ)
hışam *Ar.* 1. Gazap, kin (İH)
iske- (II) Tiksilmek, nefret etmek (RH)
kek Kin, nefret, husumet (CC2)
kīn *Far.* Gizli düşmanlık, kin (İM)
kīne *Far.* Kin, gizli düşmanlık (GT)
nefret *Ar.* Tikslenme, nefret (GT)
zağallık (I) *Far.T.* Düşmanlık, kindarlık (Gİ, KF)
bögövrür- İğrenmek, tiksilmek (CC2)
igir-(II) Tiksilmek (İM)
yegir- Tiksilmek (DM)
igren- İğrenmek, tiksilmek (CC2, TZ)
iren- İğrenmek, tiksilmek (TZ)
yigren- İğrenmek, tiksilmek (İH, TZ)
yyiren- İğrenmek (İM)

irik- (III) Bıkmak, usanmak, nefret etmek (MG)
kaçır- Nefret ettirmek, tiksindirmek (İM)
küçe- (II) Tiksindirmek, nefret ettirmek (İM)
tağıl- (II) Nefret etmek, kaçmak (İM)
tañar- Kinlenmek (BM)
yek kör- şeytan gibi görmek, sevmemek (Kİ)
yig kör- Kinlenmek, nefret etmek (İM, TA)
köralma (< köre alma-) Nefret etmek, tiksilmek, iğrenç bulmak (CC2)

3.2.4.3.5.2.8. Güven

i'timād *Ar.* Güven, itimat (BV, GT, İM, İN, MG)
arqalan- Dayanmak, güvenmek (MG)
inan- İnanmak, güvenmek (CC1-CC2, GT, İM, MG, MS, TA)
inan- İnanmak, güvenmek (Gİ, Kİ, KFT, TZ)
işan- Güvenmek, inanmak, tevekkül etmek (CC1, TZ)
işen- Güvenmek, inanmak, tevekkül etmek (İM)
kıvan- Güvenmek, övünmek (GT)
ṭayan- (I) Dayanmak, güvenmek (İM)
inanıl- İnanılmak, güvenilmek (KFT)
inanıl- İnanılmak, güvenilmek (KFT)

3.2.4.3.5.2.9. Şaşırma

ta'accüb Ar. Hayret, şaşma (GT)
hayret Ar. Şaşma, hayret (GT)
dan (I) Şaşkınlık (Kİ)
danır- Şaşakalmak (TZ)
dankla- Şaşmak, şaşırma (Kİ)
danla- Şaşmak, şaşırma (İH)
tanla- (II) Hayret etmek, şaşırma (Kİ)
tañla- (III) Şaşırma (CC1, TZ)
künlen- Şaşmak, hayret etmek (TA)
tahayyür Ar. Hayran olma, hayret, şaşma (GT)
hıra bol- Alıklaşmak, şaşırıp kalmak (İH)
ent- Şaşmak, hayran olmak (İH)
dekel- Şaşırma, hayran olmak, alkışlamak (İH)
tağdıl- Şaşırma (MG)
tan- (I) Şaşırma, şaşmak (BV)
tañ- Şaşmak, şaşırma (Kİ)
tavdul- Şaşırma (MG)
yaz- (V) Şaşırma (MG)
qata qal- Şaşma kalmak (TZ)
şaş- (II) Hayret etmek, şaşırma (İH)
oyunçaq kil- şaka gibi gelmek (GT)

3.2.4.3.5.2.10. Utanç, Utanma

hacālet Ar. Utanma, mahcubiyetle şaşırma (GT)
haclet Ar. Utanç (GT)

uyat Utanma, haya (CC1-CC2, Kİ)
ayman- Utanmak, çekinmek (BV)
arlan- Ar.T. Utanmak (Gl)
elik- Utanıp mahcup olmak (İH)
emen- Utanmak, çekinmek (CC2)
imen- Utanmak, çekinmek (CC1)
saarla- Utanmak, mahcup olmak(CC2)
uftan- Utanmak (GT)
uğan- Utanmak (BM, GT, Kİ, KK, TZ)
uvtan- Utanmak (BV)
uyal- (II) Utanmak (CC1-CC2, GT, KFT, Kİ, KK, MG, TZ)
uyalt- Utandırmak (MG)
vıyal- Utanmak, çekinmek (DM)
uyat- Utanmak, haya etmek (CC1-CC2, GT, TZ)
yaçan- Utanmak, çekinmek, sıkılmak (CC1)
yaçın- Utanmak, çekinmek (İH)
yüzül- (I) Yüz çevirmek, çekinmek(İH)

3.2.4.3.5.2.11. Sevgi, Muhabbet

maḥabbet Ar. Sevgi, muhabbet, dostluk (Gİ, GT, KT)
muḥabbet Ar. Sevgi, dostluk (İM, KF)
meveddet Ar. Sevgi, muhabbet (GT)
mihir (< Far. mihr) Sevgi, aşk (CC2)
mihir Far. Sevgi, muhabbet (GT)

savda (< Ar. savdā) İnsan mizacında kabul edilen dört hılttan biri (CC1)

sevdā Ar. Sevgi, aşırı sevme (Gİ, GT, KF)

sevgü 1. Sevgi (TA)

sövmek Sevgi, aşk (CC1-CC2)

söymek Sevme, sevgi (CC2)

sövmeklik Sevgi, aşk (CC1-CC2)

söyüşliḥ Karşılıklı sevgi (CC2)

sev- (I) Sevmek (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, TA)

siv- Sevmek (GT)

söv- Sevmek (CC1-CC2, GT, KFT, TZ)

söy- Sevmek (CC2)

sevdür- Sevdirmek (İM)

3.5.2.12. İntikam

intiḳām Ar. İntikam, öç (GT)

öçeç Öç, intikam (GT, Kİ, TZ)

öç (II) İntikam, öç (CC2)

3.5.2.14. Gurur

ḡurūr Ar. Gurur, kibir (GT)

kibr Ar. Kibir, gurur (GT)

öktemlik Gururluluk, kibir, mağrurluk (CC2)

tecebbür Ar. Kibirlenme, büyüklenme (MG)

tekebbür Ar. Kibirlenme, büyüklük taslama (GT, MG)

tekebbürlik Ar. T. Kibirlilik, büyüklük satma (Gİ, İM)

tekebbürlük Ar. T. Kibirlilik, büyüklük satma (KF)

öktemlen- Gururlanmak, Kibirlenmek, övünmek(CC2)

3.2.4.3.5.2.15. Rahatlık, Huzur

āsāyiş Far. Rahat, huzur (GT)

rāḥat Ar. Rahat, huzur, sükunet (Gİ, GT, İM, KF, MG)

rāḥatlık Ar.T. Rahatlık (Gİ)

sākin Ar.3. Rahat, huzur içinde bulunma (İM)

sākinlik Ar. T. Gönül rahatlığı (İM)

şalāḥ Ar. Rahatlık, barış, huzur (İM, GT, KFT)

ṭınmaḳ Rahat, huzur (TA)

dölçün- İçi rahatlamak, avunmak, oyalanmak, dönüp dolaşmak, meşgul olmak (İH)

dölen- (I) İçi rahat etmek (İH)

dölendir- İçini rahatlatmak, müsterih etmek (İH)

raḥatlandır- Ar.T. Rahatlatmak (İM)

rāḥlen- Ar.T. Rahatlamak (BV, İM)

yilik- İçi serinlemek, rahat etmek (İH)

ër- (II) Kendini huzur içinde hissetmek (CC2)

3.2.4.3.5.2.16. Merhamet, Acıma

teraḥḥum Ar. Merhamet etme, acıma (GT)

raḥm Ar. Acıma, esirgeme, koruma (GT, İM, KF)

rahmet *Ar.* Merhamet, acıma, esirgeme (Gİ, GT, İM, KF, MS)

esirge- Merhamet etmek, acımak (CC2, Gİ, İM, KF, TZ)

esirkele- Esirgemek, merhamet etmek (TZ)

3.2.4.3.5.2.17. Pişmanlık

hayf *Ar.* Pişmanlık (GT)

nedāmet *Ar.* Pişmanlık (GT)

keşke *Far.* Keşke (BM, CC1, İM, Kİ, TZ)

açırgan- Pişman olmak (CC2)

buşmān ye- Pişman olmak (TZ)

açırganmaḥ Üzülme, pişman olmak (CC1)

kōñül açırganmaḥ Pişman olmak (CC1)

oyan- (II) Pişman olmak (BM)

uyan- (II) Pişman olmak (İM)

devin- (II) Dövünmek (İH)

3.2.4.3.5.2.18. Bıkma, Usanç

melāl(et) *Ar.* Usanç, bıkkınlık (GT)

melüllik *Ar.T.* 1. Bıkkınlık, usanmışlık (GT, İM)

melüllük *Ar.T.* 1. Bıkkınlık, usanmışlık (GT)

bez- Usanmak, bıkmak (Kİ, MG)

biz- Usanmak, bıkmak (İM)

bizert- Usandırmak, bıktırmak (İM)

er işden darıl- Bıkmak, çekilmek, içi daralmak (İH)

eren- Bıkmak, sıkılmak (Kİ)

irin- Erinmek, tembelleşmek, vücuda yorgunluk çökmek, bıkmak, usanmak (İH, TZ)

osal bol- usanmak, bıkmak (TZ)

osan bol- Usanmak, bıkmak osal (TZ)

toy- (II) Bıkmak (GT)

üşen- Üşenmek, bezmek (GT, RH)

usan- Usanmak (TZ)

sıkkır- Yıldırmaq, bezdirmek (TA)

yal- Yılmak (Kİ)

çölken Bıktırıcı (Kİ)

3.2.4.3.5.2.19. Hırs, Arzu, İstek, Heves

küsengen Arzu, istek, dilek (CC2)

ārzū *Far.* İstek, arzu (GT)

derhost *Far.* İstek, arzu, dilek (İN)

dilek Murat, arzu, dilek (Kİ)

diley Murat, arzu, istek (KF)

erk (II) Arzu, istek, irade (CC2, Kİ)

irādet *Ar.* İrade, arzu, ihtiyar (GT)

hevā (I) *Ar.* Heves, istek, arzu (BV, İM, KF, KFT)

hırş *Ar.* Aşırı istek, sonu gelmeyen arzu, istek (İM, MG)

küsenc Arzu, hasret, talep (BV, CC2)

maṭlab *Ar.* İstenen şey, istek, arzu (Gİ, GT, KF)

maṭlūb (I) *Ar.* İstenilen, arzu edilen

şey (GT)
maflübāt Ar. İstenilen şeyler (MG)
reğāyib (I) Ar. Rağbet olunan önem verilen, istenen (Gİ)
nehmet (II) Ar. Aşırı hırs (GT)
rağbet Ar. Rağbet, istek, arzu (BV, Gİ, GT, İM, KF)
sağınç 2. Emel, istek, arzu (İH, KFT)
ṭaleb Ar. İstek, isteme (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, TA)
muṭālebe Ar. Talep, arzu etme (GT)
temennā Ar. Dilek, istek, temenni (GT)
tevaḳḳu‘ (I) Ar. Umma, isteme, bir şey talep etme, dilenme (GT)
ṭilek 1. İstek, dilek, murat (CC2, GT, İM, KFT)
umınç Arzu, istek (İM)
umsuluk Arzu edilen şey (Kİ)
umunç Arzu, istek (CC2)
vave Talep, dilek (İH)
ilhām Ar. İlham, esin (Gİ, KFT)
arzula- (< Far. ārzū + T.) Arzulamak, sahip olmayı istemek (CC2)
bandıḳ- Son derece hırs ve iştah göstermek (İH)
köse- (I) 2. İstemek, arzu etmek (TA)
küse- (III) Arzu etmek (TA)
küsen- Arzulamak (CC1)
özüle- Arzulamak, bir şeyi içinden şiddetle istemek (İH)
tabuvsā- Bulmayı dilemek (CC2)

ṭile-İstemek, dilemek (BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, Kİ, KK, MG, TA, RH, TZ)
um- Ummak, arzu etmek (BV, İM, Kİ, TZ)
yarsı- Çok arzulamak (İH, TZ)
soḳlan- İsteği artmak (TZ)
sınra- Yapmak istemek (İH)

3.2.4.3.5.2.20. Ümit, Ümitsizlik

ümīd Far. Ümit (BV, GT, İM)
ömed (< Far. ömad) Ümit (CC1)
ışanmak 2. Umut, ümit (CC1)
tügül- Ümitsizliğe düşmek (TZ)
tüñül- Ümitsizliğe düşmek (TZ)

3.2.4.3.5.2.21. Zevk

ḥazz al- Zevk almak, hoşlanmak (GT)
ḥazz Ar. Zevk, haz (GT)
‘ayş Ar. Yaşama, zevk alma (GT)

3.2.4.3.5.2.22. Özlem

köse- (I) Gıpta etmek, özlemek (İH)
körüvse- Görmek istemek (CC2)
ḥasret Ar. Göresi gelme, özleyiş (GT, İM)
müşṭāḳlıḳ Ar.T. Özleme, müştak olma (GT)
zarınçı- (I) Göresi gelmek, iç çekmek (İH)

müştāk Ar. Özleyen, can atan (GT, İM, MG)

3.2.4.3.5.2.23. Minnet

minnet Ar. Minnet, bir iyiliğe karşı duyulan iç yüküm (Gİ, GT, İM, KF)

3.2.4.3.5.2.24. Beğeni

istihsān Ar. Beğenme, güzel sayma (Gİ, İM, KF)

taḥsīn Ar. Beğenme, takdir (GT)

taḥdīr (II) Ar. Takdir, beğenme (KF)

bayan- Beğenmek (TZ)

beyen- Beğenmek (Kİ)

bigen- Beğenmek (GT)

begen- Beğenmek (DM, TZ)

biyen- Beğenmek (GT)

sergerdān bol- hayran olmak (İH)

müsteḥab (II) Ar. Sevilen, beğenilen (Gİ)

3.2.4.3.5.2.25. Benimseme

özgele- Benimsemek (İH)

3.5.3. Duyguların Dışavurumu

sıḥ- (II) Yüzünü ekşitmek (TZ)

öngü- Yüzünü buruşturmak (TZ)

sırınsı- Yüzünü buruşturmak (TZ)

titrü baḥ- Sert bakmak (Kİ)

3.2.4.3.5.3.1. Ağlama

ıḡlamak Ağlama (CC1)

nevḥa Ar. Ağlama (GT)

zār Far. Ağlama, inleme; ağlayarak, inleyerek (GT)

zārī Far. Ağlama, inleme, inilti ile ağlama (GT)

aḡla- (I) Ağlamak (Gİ, KF, Kİ, KK, TA)

ıḡla- Ağlamak (CC1-CC2, Kİ)

ıḡlat- Ağlamak (Kİ)

ıla- Ağlamak (CC2)

ögür- (II) Kalın sesiyle ağlamak (İH)

şoḡuṭa- Ağlamak (BM)

yaḡla- (II) Ağlamak (DM)

yıḡla- Ağlamak, sızlamak (DM, GT, İM, KK, TZ)

yıyla- Ağlamak (TZ)

yoḡla- Ağlamak (KK)

zār zār yıla- hıçkırma hıçkırma ağlamak (TZ)

zarıncı- (III) Ağlamak (İH)

yaşar- (II) Göz yaşarmak (Kİ)

3.2.4.3.5.3.2. Gülme

arḡnlık Yüze gülme, müdara (İM)

ḡahḡaha Ar. Yüksek sesle çok gülme (İM)

ḡas ḡas kül- Katıla katıla gülmek (TZ)

ḡıkırda- Kıkırdamak (İH)

kişne- 2. (insanlar için) kahkaha ile gülmek (BM, Kİ, TA, TZ)

kül- (I) Gülmek (BM, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA, TZ)

küldür- Güldürmek (Kİ)

kültkün Gülüş, gülme (CC1)

sırt- Dişlerini göstererek tebessüm etmek(İH)

tebessüm Ar. Gülümseme, tebessüm (Gİ, GT, İM, KF)

yılış- Gülmek, tebessüm etmek (İH)

zıhk Ar. Gülme (İM)

3.2.4.3.6. Zihin

3.2.4.3.6.1. Akıl, Zeka

‘aql Ar. Akıl, us (BV, Gİ, GT, İM, KF, MG)

‘aqlī Ar. Akılla ilgili (İM)

hakıl (< Ar. ‘aql) Akıl (CC2)

ès (I) Akıl, hafıza, zihin (CC2)

fiṭnat Ar. Anlayış, zeka, zihnin her şeyi çabucak anlayışı (GT)

ög (I) Akıl, zihin (MG)

ök 2. Akıl, zihin (MG)

tın (II) Zeka, ruh (Kİ)

köñül 2. Akıl, bilinç, ruh (CC1-CC2)

us (I) Akıl, zeka (BM, CC1-CC2, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, TZ)

uş Akıl, zeka (TA)

avul (< Ar. ‘aql + T.) Akıl (CC2)

akıl (< Ar. ‘aql + T.) Akıl (CC1)

zihn Ar. Zihin, dimağ (İN, KFT, MG)

uslan- Akıllanmak (Kİ, TZ)

ayın- Akılı başına gelmek, ayılmak (İM)

çalat bol- Kıvrak, şen, zeki, uyanık olmak (İH)

öngüz Bellek, hafıza (TZ)

3.2.4.3.6.2. Anlam, Anlama

ma‘anī Ar. Manalar, anlamlar (GT)

ma‘nā Ar. Mana, anlam (Gİ, İM, KF, MS)

ma‘nī Ar. Anlam, mana (BV, Gİ, GT, İN, KF, KFT, MG, RH)

matel (< Ar. maṭal) Mana, anlam (CC2)

kertir- Anlamında olmak, anlamına gelmek (CC2)

ağla- (II) Anlamak (KK)

ağna- (II) Anlamak (BV)

añla- Anlamak (BM, CC1-CC2, GT, KFT, Kİ, MG)

ķara tanıķ bil- Tanımak, anlamak (TZ)

tanı- (II) Anlamak (TZ)

tuy-2. Farkına varmak, hissetmek (Kİ)

uķ- Anlamak, idrak etmek (Kİ)

zabṭ Ar. Anlama, kavrama (MG)

yapış- 1. Kavramak (Gİ)

yapuş- 2. (Bir şeyi) kavramak (GT)

üyürden- Ayırt etmek (KFT)

fehm Ar. Anlayış, anlama (Gİ, GT, İM, İN, KFT, MG)

dirāyet Ar. Anlayış, dirayet (GT)

idrāk Ar. İdrak, anlayış (GT)

bulğāşık Anlaşılmaz, karışık (İM)

bulğāşuq Anlaşılmaz, karışık (İM)

bilik (II) 2. İdrak, hikmet (CC2)

3.2.4.3.6.3. Sezme

tañla- (III) Sezmek (CC2)

sezek Hatıra gelen duygu (TZ)

sezmek Sezme, sezış (CC1)

başiret Ar. Uyanıklık, kavrayış, sezış (GT)

ferāset Ar. Anlayış, sezış (GT)

sez- Sezmek (CC1-CC2, KK, TZ)

siz- Sezmek (KFT, Kİ)

tap- (II) Sezmek (BV)

3.2.4.3.6.4. Sanma, Zan

zann Ar. Sanma, zan(Gİ, GT, İM, KF, KFT)

taqđir (I) Ar. 2. Tahmin, oranlama (İM)

sayıl- Addedilmek, sayılmak (GT)

çınra- Zannetmek (Kİ)

çındır- Zannetmek (Kİ)

oranla- Sanmak, zannetmek (TA)

orunla- Sanmak (TZ)

örenle- (II) Zannetmek, sanmak (Kİ)

şan- Sanmak, farz etmek, zannetmek (Gİ, KF, Kİ, MG)

saan- Sanmak, zannetmek (TZ)

sağan- Sanmak, zannetmek (Kİ, KK)

us- Yanlış fikirde bulunmak, sanmak (İH)

3.2.4.3.6.5. Düşünce

saginç 1. Düşünce (CC1-CC2)

sagınmak Düşünce (CC1)

endişe Far. Düşünce, endişe (GT)

saķış Düşünce, kaygı (GT)

rāy Ar. Fikir, görüş (BV, GT, İM, MG)

re'y Ar. Görüş, fikir (İM)

fıkr Ar. Fikir (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

sağın- 1. Düşünmek, hatırlamak, sanmak (BV, CC1-CC2, KFT, KK, MG, RH)

sağışla- (II) Düşünmek (CC2)

saķın- (I) Düşünmek (BV, GT)

keñeş- 1. Düşünüp taşınmak (CC1-CC2)

taşavvur Ar. Tasarlama, kafada kurma, düşünme (GT, İM)

te'emmül Ar. İyice, etraflıca, düşünme, temmül (GT)

tefekür Ar. Düşünme, tefekkür (GT, İM)

köñül içinde ayt- Bir şeyin üzerinde düşünüp taşınmak, bir şeye azmetmek (CC1)

inçkele- İnce düşünmek (CC1)

alağ (I) Fikir ayrılığı (Kİ)

alağ- Fikirleri ayrılmak (Kİ)

i'tirāz *Ar.* Bir fikri, bir hükmü, kabul etmeyip çürütmeye kalkışmak (GT)

muḥālif *Ar.* 1. Aykırılık gösteren, aykırı, uygunsuz (Gİ, GT, İM, İN, MG)

icmā'-ı ümmet *Ar.* Büyük fakihlerin bir konuda fikir birliğine varmaları (İM)

3.2.4.3.6.6. Mesele ve Tedbiri

ḥağ (VI) *Ar.* Konu, husus (İN)

iç (II) Konu, husus, saha (İN,RH)

menşefe (II) *Ar.* Konu (MS)

mes'ele *Ar.* Mesele, konu (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

muḥammese *Ar.* Beş mesele, iç içe olan fikhî problem (KFT)

alın- 2. Ele alınmak, konu edilmek (İM)

başar- (III) Tedbir almak (TZ)

çāre *Far.* Çare, tedbir, yardım (BV, İM, Kİ, MG, RH)

iḥtiyāṭ *Ar.* İlerisini görerek, düşünerek davranma, tedbirli olma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS, RH)

müdebber (II) *Ar.* Tedbirli, tedbir konmuş (KFT)

müdebber (II) *Ar.* Tedbirli, tedbir konmuş (KFT)

tedbīr *Ar.* Çare, tedbir, tutulacak yol (GT, MG)

temkīn *Ar.* İhtiyat, tedbir (MG)

i'tidāl *Ar.* İtidal, temkinli hareket etme (GT)

ḥüffet *Ar.* Temkinsizlik (MG)

3.2.4.3.6.7. Şüphe, Kararsızlık

gümān *Far.* Şüphe, zan (Gİ, GT, İM)

şekk *Ar.* Şüphe, kuşku (Gİ, GT, İM, KF, MG)

şübhe *Ar.* Şüphe, kuruntu (Gİ, İM, KF, KFT)

vesvese *Ar.* Kuruntu, şüphe (Gİ, İM, KF)

zu'm *Ar.* Şüphe (İM, MG)

meşkūk *Ar.* Şüpheli (İM)

saar (< Moğ. sagar) Kuşku, şüphe (CC1)

saar tüş- Kuşkulanmak, kuşkuya düşmek (CC1)

'aceb (II) *Ar.* Acaba (GT)

'acebā *Ar.* Acaba (GT)

ğālibā *Ar.* Galiba (GT)

duruğ- (II) Bir meselenin bir yerinde şüphelenip zihnen durmak (İH)

kebve *Ar.* Tereddüt etme (İM)

şekk tüş- şüphelenmek (İM)

şeklen- Ar.T. Şüphelenmek (İM)
şeklenmeklik Ar.T. Kuşkulanma (KFT)
tereddüd Ar. Kararsızlık, şüphede kalma (Gİ, İM, KF)
tırpılda- Kararsızlaşmak (TZ)
tişik- Şüphelenmek (TZ)

3.2.4.3.6.8. Kesinlik, Karar

şeksiz Ar.T. Şüphesiz, kuşkusuz (BV, İM)
bī-gümān Far. Şüphesiz (GT)
elbet Ar. Elbette, kesinlikle (CC1, İN)
elbetde Ar. Elbette, kesinlikle (KFT)
elbette Ar. Elbette, kesinlikle (BV, Gİ, GT, İM, KF)
elbeti (< Ar. albat, albatta) Elbette, kesinlikle (CC2)
illā (II) Ar. Muhakkak (Gİ, İN)
mağat Mog. Muhakkak, şüphesiz, gerçekten (CC1-CC2, İM)
hıryar Tekit sözü, muhakkak (İH)
bel-hod Far. Büyük bir ihtimalle, muhakkak (MG)
muḥaḫḫaḫ Ar. Muhakkak, mutlaka (GT)
lā-büdd Ar. Gerekli, muhakkak (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
kayma Her ne (kim) olursa olsun (CC1)
muṭlaḫā Ar. Ne olursa olsun, her halde (İM, KFT)

muttaḫī Ar. Kesinlikle (KFT)
lā-cerem Ar. Şüphesiz, elbette (GT)
lā-şekk Ar. Şüphesiz, gerçek oluşundan şüphe edilmeksizin (GT)
dölen- (II) Karar kılmak, bir yerde durmak, sebat etmek (İH)
tölen- (II) Karar kılmak, bir yerde durmak, sebat etmek (İM)
yar- (II) Karar vermek, hüküm vermek (CC1-CC2)
ikrār (I) Ar. Kararlaştırma (KFT)
müstakırr Ar. Durulmuş, karar kılmış (MG)
ḫarār Ar. Durma, süreklilik (Gİ, GT, İM)
ḫaṭ'ī Ar. Kat'î, kesin (KF)

3.2.4.3.6.9. Tercih

ḫıyārī Ar. Tercihli (KFT)
üyürüdle- Tercih etmek (KFT)
muḫayyer Ar. Seçmeli, beğenmeye bağlı (Gİ, İM)
iḫtiyār Ar. Seçme, tercih (etme), seçilme (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
iḫtiyārī Ar. Seçime bağlı (İM)

3.2.4.3.6.10. Vazgeçme

dumul- Vazgeçmek (Kİ)
ferāğat Ar. Vazgeçme, el çekme (GT)

terk Ar. Bırakma, vazgeçme, terk (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

dartın- (I) Çekinmek, vazgeçmek (İH)

3.2.4.3.6.11. Yanılma, Hata

bâtil Ar. Yanlış, batıl (Gİ, GT, İH, İM, KF, KFT, MG, MS)

bâtillik Ar.T. Batıllık (KFT)

fâsîd (II) Ar. Yanlış, bozuk (Gİ, GT, İM, İN, KFT, MG)

fâsîdlik Ar. T.Bozukluk, yanlışlık (İM)

ğalağ Ar. Yanlış, yanılma (KFT)

ħaṭā Ar. Hata, kusur, yanlış (BV, Gİ, İM, KF, KFT, MG, RH)

sehṽ Ar. Hata, yanlış, yanılma (Gİ, GT, İM, KF, MG)

yañlış Yanlış (İM, Kİ)

zelleṭ (II) Ar. Yanılma, yanlış (KF)

ıyar- Uydurmak (TZ)

yağıl- Yanılmak, hata yapmak (TZ)

yağlış- Yanılmak, yanlış yapmak (KFT)

yañal- Yanılmak, yanlış yapmak (Kİ)

yanğıl- Yanılmak, hata etmek (BM, CC2, GT, MG)

yañlış- Yanılmak, yanlış yapmak (TZ)

yaz- (II) Yanılmak, hata etmek (BM, GT, İH)

sürç- Sürçmek, yanılmak (BV, TZ)

3.2.4.3.6.12. Doğruluk, Gerçeklik

ħaḫlıḫ Ar.T. Doğruluk, gerçeklik (İM)

rāstlıḫ Far.T. Doğruluk (İM, İN)

çın Gerçek, hakiki (CC2, TA)

çiñ (I) Doğru, gerçek, tam (İM)

doğru Doğru, yanlış olmayan (Gİ, KF, KFT, MS)

doğru Doğru, yanlış olmayan (Gİ, KFT, MS)

toğru Doğru, yanlış olmayan (Gİ, GT, İN, KF, MG, TZ)

toğru 1. Doğru, yanlış olmayan (Gİ, İM, MG, TA)

torı Doğru, yanlış olmayan (TZ)

tura (II) Doğru (TZ)

edgü (II) Doğru, gerçek (İM)

eşahḫ Ar. Daha doğru, en doğru (İM)

ħaḫ (II) Ar. Doğru, gerçek (İM, KF, MS)

ħaḫıḫat Ar. Gerçek, hakikat (BV, Gİ, GT, İM, KFT)

ħaḫıḫı Ar. Doğru, gerçek (Gİ, İM)

kerçek Gerçek, doğru, hakikî (Gİ, KF, MS)

kerşek Gerçek, doğru, hakikî (DM, TZ)

kirçek Gerçek, doğru, hakikî (İN)

kirşek Doğru, hakikî, gerçek (TA)

kerti Doğru, hakikî, gerçek (CC1-CC2, TA, TZ)

kêrtilik Hakikat, doğruluk (CC2)

öñ (III) Doğru (TZ)

rāst *Far.* Doğru, gerçek (BV, DM, GT, İM, İN)

sağ(III) Gerçek (TA)

şahh *Ar.* Doğru, yanlışsız (İM)

şahih *Ar.* Doğru, sahih (BV, Gİ, İM, KF, KFT, MG, MS)

şidk *Ar.* Doğruluk, gerçeklik (Gİ, GT)

yön (III) Gerçek (TZ)

yöp (II) Gerçek (TZ)

tasdik *Ar.* Doğrulama, onama (Gİ, GT, İM, KF)

oñ (II) Müstakim, doğru (Kİ)

bütün 2. Sahih, sağlam (Kİ)

taḥkik (II) *Ar.* Gerçekten, iyice (MG)

ḥaml *Ar.* Atıf, isnat (Gİ, GT, İM, KF)

3.2.4.3.6.13. Danışma

keñeşkü Müşavere, danışma (Kİ)

kenkeç Müşavere, danışma (Kİ)

kenkeş Müşavere, danışma (Kİ)

meşveret *Ar.* Danışma, meşveret (GT, KFT)

mürāca‘at *Ar.* Başvurma, danışma (MG)

tanişık Danışım, müşavere (Kİ)

kengeş- 2. Meşveret etmek, müşavere (Kİ, İM)

keniş- Danışmak, müşavere etmek (TZ)

kinkeş- Danışmak (TZ)

müşāvere(t) *Ar.* Danışmak, istişare etmek (GT, KFT)

tan- Danışmak (TA)

tanış Danışmak, meşveret etmek (Kİ, TZ)

3.2.4.3.6.14. Unutma

unıd- Unutmak (KFT)

unud- Unutmak (Gİ, KF)

unut- Unutmak (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)

unuṭ- Unutmak (DM)

tutul-(II) 2. Aklına bir şey gelmemek (İH)

nāsī *Ar.* Nisyan edici, unutan (KF)

3.2.4.3.6.15. Hatırlama, Hatıra

yād *Far.* Anma, hatırlama (GT, İM, İN)

yādgār *Far.* (< yādigār) Yadigar, hatıra (GT)

andur- Andırmak, hatırlatmak (TA)

üüksün- Hatırlamak (CC1)

üpsün- Hatırlamak (CC1)

üşre- Anmak, hatırlamak (TZ)

èsker- Hatırlamak, anmak (CC1)

èsle- Hatırlamak, anmak (CC1)

3.2.4.3.6.16. Gaflet

gaflet *Ar.* Gaflet, dikkatsizlik (Gİ, GT)

3.3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

3.3.1. Topluluk

bölük Bölük, topluluk (Kİ, İN, TZ)
ṭāyife Ar. Bölük, grup (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
cem‘iyyet Ar. Topluluk (GT)
cem‘ (II) Ar. 1. Topluluk, (Gİ, GT)
müctemi‘ Ar. Toplanmış, birikmiş, bir araya gelmiş (BV, MG)

3.3.1.1. Beraberlik, Birliktelik

daş (II) Beraber, birlikte bulunan (Kİ)
berāber Far. Beraber, birlikte (BV, DM, Gİ, İM, KF, KFT, MG, MS, RH, TZ)
yaraşmak Birlik olma, uyma (CC1)
müttefik Ar. Birlik olmuş, uyuşmuş, anlaşmış (GT, İN)
birlik Birlik (CC2, Gİ, İM, MS)
mēñüdeş Başka birisi ile ebedi olan (CC2)
berāberle- Far.T. Birliktelik sağlamak (KFT)
agişdır- Birlikte akıtmak (CC2)
idiş- Birlikte yapmak (KFT)
munzamm Ar. Yan yana olma, bir arada bulunma (MG)
imil- (II) Bir işi yapmakta birleşmek(İH)

3.3.1.2. Sıkışıklık, İzdiham

çaķıtlık İzdiham (İH)
sıkış Sıkışıklık, izdiham (İH)
tar (I) 2. Sıkışık, sıkıntılı (GT, MG)
zahm (I) Far. İzdiham, sıkıntı (İM, MG)
ziḥām Ar. İzdiham, sıkışıklık (İM, MG)

3.3.1.3. Toplu Olmama, Yalnızlık

yalguzluk Yalnızlık (GT, İM)
yaluñuzluk Yalnızlık (Gİ)
‘uzlet Ar. Yalnızlık (Gİ, GT, KF)
başbaşka Kendi kendine, kendi başına, yalnız (İM)
mücerred Ar. Yalnız, tek, mücerret (GT, İM)
yalgız Yalnız, tek (CC2)
yalguz Yalnız, tek (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, KFT)
yalguzın Yalnız olarak, tek başına (İM)
yalguzun Yalnız olarak, tek başına (İM)
yalıgız Yalnız, tek (TZ)
yalḫız Yalnız, tek (TA)
yalıngız Yalnız, tek (TZ)
yalñuz Sadece, tek, yalnız (Gİ, KF)
yaluğuz Yalnız, tek (KFT)

yalnuñuz Yalnız, tek (KFT)
yalğuz 2. Sadece, hariç olmak üzere (GT)
sayaçā Far. T. Sadece (İH)
yetinçek Cemaatten ayrılıp yalnız kimse (Kİ)
tek (IV) Tek, yalnız (CC1, İM, KK, İN, TZ)
tik (III) Tek (TZ)
éynek Tek, biricik (CC2)
muñlağ Ar. 2. Salıverilmiş, başı boş, yalnız (Gİ, KF)
salma (I) Başı boş, kayıtsız (İH)
yegāne Far. Biricik, tek (GT)
halvet Ar. Yalnız kalma, tenhaya çekilme (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
ser-vağt Far.Ar. Kimse bulunmayan, yalnız kalınan yer, halvet yeri (GT)

3.3.2. Toplumsal Gruplar

3.3.2.1. Millet, Kavim

ğavm Ar. Kavim, millet, ahali (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
ulus Halk, millet (GT)
él (III) 1. Millet (CC2)
cins (I) Ar. Millet, nesep, soy (CC2, GT)
ehl Ar. 2. Halk, bir yerde oturan (Gİ, GT, İM, İN, KFT)
‘ālem Ar. 2. Halk (Gİ, GT, İM, KF, MG)

‘avām Ar. Halk, avam (GT, İM)
halk (I) Ar. İnsanlar, halk (Gİ, GT, İN, İM, KF, MS)
türük El alem, halk, ahali (TZ)
dürük El, gün, halk (TZ)
nāşiye Ar. Halkın ileri geleni (Gİ)
ra‘iyyet Ar. Bir hükümdar idaresi altında bulunan ve vergi veren halk (Gİ, KF, KFT)
‘ām Ar. Umumî, genel (Gİ, İM, KF, KFT)

3.3.2.1.1. Çeşitli Milletler

türk Türk (BV, İM, İN, MG, RH, TA, TZ)
türkiyye T.Ar. Türke ait (BV)
türkî T.Ar. 2. Türke ait (KFT)
oğuz Yafes’ten sonra Türklerin büyük babası (Kİ)
çandır Türk veya gayrisinden cinsleşmiş olan (Kİ)
türkmen Türkmen, Türkmen kavmi (KF, Kİ)
türkümān T. Far. Türkmen (Gİ)
yavı Aslı itibarıyla Türk olmayıp Türkler arasında katılan (Kİ)
tatar Far. (tātār) Tatar (CC2, GT, Kİ)
tatarî Far.Ar. Tatarlara ait (BV)
mongol Moğol (Kİ)
muğal Moğol (Kİ)
‘arab Ar. Arap (BV, Gİ, GT, İN, KF, KFT, MG, MS)

a^crābī *Ar.* Çölde oturan Arap (GT, KF)

‘arabī (I) *Ar.* Arap milletinin bir ferdi (BV, Gİ, İN, KFT, MG, MS)

‘arabiyyet *Ar.* Araplık (KFT)

taz *Far.* (< tāzī) Arap (Kİ)

tāzī (II) *Far.* Arap (GT)

pārsī *Far.* İran’a ait, Fars’a ait (GT)

fārsī *Ar.* İran’a ait (MG)

‘acem *Ar.* İranlı, Arap olmayan (GT, İM, İN, RH)

‘acemī (I) *Ar.* Arap olmayan kimse (KFT)

irākī *Ar.T.* Iraklı, Irak ülkesine mensup olmak (KK)

firenç *Far.* Frenk (GT)

efrenç *Lat.* Frenk (BV)

irmenī *Ar.* Ermeni (İM)

yūnān Yunan, Rum (GT)

kürd *Ar.* Kürt (Gİ, İM, KF)

‘ād *Ar.* Ad kavmi (Gİ, KF, MG)

nebātī *Ar.* Sami ırkıdan bir kavim (İM, KFT)

müste’men (II) *Ar.* Ecnebi tebasından olan kimse (Gİ)

zengī *Far.* Zenci, siyahî (GT)

ķara (II) Zenci, siyahi (GT)

çıġan Bahil, Çingene (Kİ)

3.3.2.2. Kabile, Boy

ħayl (I) *Ar.* Kabile (GT)

ıyun Aşiret, kabile (BM)

urķ Boy (TA)

3.3.2.2.1. Çeşitli Kabileler

yatba Bir Kıpçak kabilesi (Kİ)

yemek (II) Bir Kıpçak kabilesi (Kİ)

toķsuba Bir Kıpçak kabilesi (Kİ)

barlı Kıpçak kabilelerinden biri (Kİ)

ħaṭṭābiyye *Ar.* Bir Arap kabilesi (KFT)

hemdāniyye *Ar.* Bir Arap kabilesi (KFT)

ġamidiyye *Ar.* Bir Arap kabilesi (KFT)

ķureyş *Ar.* Hz. Muhammed’in mensubu olduġu Arap kabilesi (İM)

ķureyşī *Ar.* Kureyşli, Kureyş kabilesinden olan (İM)

çapnı Bir Türk kabilesi (Kİ)

ķınıķ Bir Türkmen kabilesi (Kİ)

muğdar *Ar.* Bir kabile adı (KFT)

rebī *Ar.* Bir kabile adı (KFT)

3.3.2.3. Soy, Sop, Sülale

āl *Ar.* Soy sop, aile, sülale (KF)

arķa (II) Zürriyet, soy sop (İM)

kök (II) 2. Irk, soy (BM)

köklük Nesep, soy sop (İM)

neseb *Ar.* Soy, sop, nesep (GT, İM, KF)

nesl *Ar.* Nesil (GT)

soy Bir kökten gelen evlat (İH)

şulbî Ar. Birinin soyundan gelme (KF)

şecere Ar. Soy ağacı, soy (Gİ, KF)

zürriyet Ar. Nesil, kuşak, soy, döl (Gİ)

uruğ (I) Bir babadan çoğalan köy, mahalle (İH)

uruğ Uruk, çocuk, nesil (CC2)

uruk Nesil, evlat, oğul (CC2)

istilād Ar. Cariyenin çocuğunu nesebine dahil etme (KFT)

3.3.2.4. Aile

‘ayāl Ar. Aile (KFT)

‘ıyāl Ar. Birinin geçindirmek zorunda olduğu kimseler, aile (Gİ, GT, İM, KF)

‘ayilet Ar. Aile (KFT)

faşıl Ar. Aile (Gİ)

3.3.2.4.1 Aile Üyeleri

3.3.2.4.1.1. Eşler

3.3.2.4.1.1.1. Kadın Eş

‘avrat Ar. Kadın, zevce (DM, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, TA, TZ)

ebçi Eş, hanım (KF, Kİ, MS, İN, RH)

ebşi Eş, hanım (DM)

epçi Eş, hanım (CC1, İN, TZ)

ibçi Eş, zevce, kadın (GT, MG, TA)

ibşi Eş, zevce, kadın (KK)

ipçi Eş, zevce, kadın (TZ)

evdeş Eş, hanım (KFT)

ivdeş Eş, zevce, hanım (GT, İM, TA)

evdaş Bir evde oturup birbirini tanıyanlar (Kİ)

ķarı (II) Eş, hanım (İM, KK)

çınay Ev hanımı, eş (CC1)

halal ĥatun Meşru eş, nikahlı eş (CC2)

ķoma Kuma, kadının ortağı (TZ)

ķuma Kuma, kadının ortağı (CC1-CC2, DM, İM)

yaķaz Kuma (TA)

3.3.2.4.1.2. Erkek, Eş

ir (II) Koca, zevce (GT)

ivleş Eş, koca (İM)

ķoca (II) 2. Bay, koca, kadının beyi (TZ)

ķişi 2. Kadının kocası (Kİ)

maĥrem Ar. Dinen kadının kendinden kaçmadığı erkek (İM)

3.3.2.4.2. Ebeveyn

velî (II) Ar. Bir çocuğun her türlü hareketinden sorumlu olan (İM)

3.3.2.4.2.1. Anne

ana Anne (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

aba Anne (Kİ)

ümm Ar. Ana (BV, GT, KF)

tuvurdaçı 1. Anne (CC2)

tuvurguçı Anne (CC2)

3.3.2.4.2.2. Baba

ata (I) Baba, ata (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA, TZ)

ağa Baba

atalıh Üvey baba, babalık (CC2)

atalık Üvey baba, babalık (İM)

3.3.2.4.1.3. Çocuklar

ebnā Ar. Oğullar (GT)

ğulām Ar. Erkek çocuk (BV)

kız (I) 1. Kız, kız çocuğu (BM, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, TA, TZ)

ol (III) Oğul, evlat, erkek çocuk (TZ)

oğul Oğul, çocuk, erkek çocuk (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA, TZ)

oglan (IV) Kız, genç kız (CC2)

ovul Oğul, erkek çocuk (CC2, Kİ)

or (II) Oğul (Kİ)

oğlan (I) Oğul, çocuk, erkek çocuk (BM, BV, GT, İH, İM, İN, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)

oğulan Oğul, çocuk, erkek çocuk (Gİ)

olan Oğlan (TA, TZ)

ovlan Oğlan (Kİ)

oğlançık Oğlancık, çocukçuk (GT)

oğlançuğ Oğlancık, çocukçuk (KFT)

oğlanlık Oğlanlık, evlatlık (KFT)

halal ogul (< Ar. hālāl + T.) Meşru çocuk, öz evlat (CC1)

ögey oğlan Üvey çocuk (TZ)

nā-ħalef Far. Ar. Hayırsız halef (evlat) (GT)

3.3.2.4.1.3.1. Öksüz

öksüs Öksüz (TA)

öksüz Öksüz (İM, TZ)

3.3.2.4.1.3.2. Yetim

yetim Ar. Yetim (Gİ, GT, İM, KF)

ögey Üvey, öz olmayan (TA)

ħarām-zāde Ar. Far. Haramzade, piç (GT)

ümmü veled Ar. Bir kişinin cariyesinden olan çocuğu veya çocuğun annesi (İM)

atasız Babasız (CC2)

kumadan tovgan Piç (CC1)

3.3.2.4.1.4. Kardeşler

karandaş Erkek kardeş (CC1)

kardeş Kardeş (DM, Gİ, GT, KF, KFT, KK, TZ)

kardeşlik Kardeşlik (KFT)

karındaş Kardeş, erkek kardeş (BM, BV, CC1, GT, İM, Kİ, MG, TA, TZ)

ağa Ağabey, büyük erkek kardeş (CC2, KK)

āhī Ar. Kardeş (GT)

kız karandaş Kız kardeş (CC1)

siñil Küçük kız kardeş (CC2)

ir karındaş erkek kardeş (İM)

doğdoğ Öz kardeş (Kİ)

toğan kardeş öz kardeş (TZ)

3.3.2.5. Akrabalık

°āķıla Ar. (II) Baba tarafından akraba (KFT)

°aşaba Ar. Baba tarafından akraba olan (İM)

hışım Ar. Hısım, akraba (BM, İH, KF)

iy kayın Akraba(CC2)

ķarāyib Ar. Yakınlar, akrabalar (Gİ, İM, KF)

ķurbet Ar. 2. Akrabalık, yakınlık (İM)

raħim Ar. Hısımlık, akrabalık (GT)

yaķ yavuķ Eş, dost, akraba (İM)

yaķın (II) Akraba, hısım (GT, İM)

yauķ Yakın, yavuk (Kİ)

yavuķ Yakın, hısım, akraba (İM, KFT, TA)

yovuķ Yakın (TZ)

zevi'l-ķurbā Ar. Yakın, akraba (İM)

zevi'l-ķurbā Ar. Yakın, akraba (İM)

zi'l- ķurbā Ar. Akraba (GT)

zi'l- ķurbā Ar. Akraba (GT)

3.3.2.5.1. Kan Bağıyla Akrabalık

3.3.2.5.1.1. Büyük Anne

ata ana babaanne (İM)

ulu anası nine, büyük anne (Kİ)

ebe Anne, nine, ebe (Kİ, TZ)

5.2. Büyük Baba

ata ata dede, büyük baba (İM)

dede Dede, büyükbaba (KFT, Kİ, TZ)

öbüge Dede (CC2)

ulu ata Büyük baba, dede (CC2)

3.3.2.5.1.3. Torun

ini Torun, erkek torun (CC)

toğın Torun (İM)

3.3.2.5.1.4. Amca

abaga (<Moğ. abaga) Amca (CC1)

açķı Amca (TA)

aķa ķarındaşı amca (BM, TA)

atası ķarındaşı amca (İM)

amca Ar. Amca, babanın erkek kardeşi (İM, KFT)

eççi Amca (BM)

içi Amca (Kİ)

3.3.2.5.1.5. Teyze

ana kız karındaş teyze, annenin kız kardeşi (BM)

dayıza Teyze (İH)

diyaza Teyze (İH)

eze Teyze (Kİ)

tay eze Teyze (TA)

tağza Teyze, (BM)

3.3.2.5.1.6. Dayı

tığa Dayı (TA)

tay (II) Dayı (BM, TA)

tayı Dayı (Kİ)

tagay Dayı (CC1)

taga Dayı (CC2)

ananiñ agası Dayı (CC2)

3.3.2.5.1.7. Hala

ağa kız karındaş hala (BM)

cıcağ Hala, babanın kız kardeşi (İH)

çiçe Babanın kız kardeşi, hala (TA)

ègeçi (< Moğ. ègeçi) Babanın kız kardeşi, hala (CC1)

3.3.2.5.2. Evlilik Bağıyla Akrabalık

3.3.2.5.2.1. Dünür

dünür Damat ile gelinin birbirlerine karşı olan durumu (İH)

dünürşü Damatla gelinin aileleri (İH)

3.3.2.5.2.2. Kaynana

èşi Kaynana (CC1)

küye (I) Kaynana (TZ)

ğayın ana Kaynana, kayın valide (TZ)

ğaynana Kaynana, kayın valide (BM)

3.3.2.5.2.3. Kaynata

ğayın (II) Kayın baba, kaynata (CC1)

ğayın ata Kaynata, kayın baba (KFT)

ğaynata Kaynata, kayın baba (BM)

ğoyın ata Kaynata, kayın baba (TA)

3.3.2.5.2.4. Kayınbirader

ğoyın karındaş Kayın birader (TA)

3.3.2.5.2.5. Bacanak

bacanağ Bacanak (Kİ)

pacnağ Bacanak (TA)

3.3.2.5.2.6. Yenge

yenge Yenge, yenge kadın (GT, TA)

3.3.2.5.3. Süt Akrabalığı

3.3.2.5.3.1. Süt Nine

ķam (II) Süt nine (TZ)

ķābile Ar. Süt nine (GT)

emzirçi Süt nine (TZ)

emzürçi Süt nine (TZ)

3.3.2.5.3.2. Süt Kardeş

kökürdeş Süt kardeşi (TA)

emildeş Süt kardeşi (TZ)

3.3.2.6. Yaşadıkları Yere Göre İnsanlar

rūmī Ar. Anadolu (KFT)

rūmlı Ar.T. Anadolu (KK)

mışırlı Ar.T. Mısırlı (KK)

Mıřrī Ar. Mısırlı (BV, GT)

mağribī Ar. Batılı, Faslı ve Kuzey Afrika halkından (?)

ğarbī Ar. Batılı (KFT)

Hindī (I) Ar. Hint'e ait, Hindistan'a ait (BV, GT, KFT)

ķhorasānī (I) Far. Ar. 2. Horasanlı (GT)

bağdādlı Ar.T. Bağdatlı (KK)

bağdādī Ar. Bağdat şehrine ait olan, Bağdatlı (KFT)

Mekkī Ar. Mekke'ye ait, Mekkeli (BV)

ehl-i Medīne Ar. Medine'de oturanlar (İM)

Şāmī (I) Ar. Şam şehrinde olan, Şamlı (GT)

Şāmlı Ar.T. Şam şehrinde olan, Şamlı (KK)

halebli Ar.T. Halepli, Halep şehrinde olan (KK)

3.3.2.6.1. Yerli

yirlü Yerli, bir yerin ahalisinden olan (KFT)

ķarārı Ar. Yerli, mukim (GT)

3.3.2.6.1.1. Aynı Yerli

yerdaş Hemşehri, vatandaş (BM,DM)

yerdeş Hemşehri, vatandaş (Kİ, TA, TZ)

3.3.2.6.2. Yabancı

ğarīb (I) Ar. Gurbette olan, yabancı, garip (CC1, KFT)

ağyār Ar. Yabancılar (GT)

el (II) Yabancı, el âlem (Gİ, TZ)

ilgün (I) El gün, el âlem (Kİ)

tat Far. (tāt) Ecnebi, yabancı, Türk olmayan (BM, İH)

tülüngi Yabancı, kimsesiz (İH)

yad Yad, yabancı (BV, DM, KFT)

yat (I) Yabancı, el (CC1, GT, İM, Kİ, TZ)

yağ Yabancı, el (TA)

3.3.2.6.3. Şehirli

illi (II) Şehirli, şehirde oturan (İM)

illik Şehirli, şehirde oturan (İM)

şārlu Far.T. Şehirli (KFT)

tat (III) Şehirli (TZ)

sart Şehirli (TZ)

medeniyyeli Ar.T. Şehirli (İM)

kentli Kentte oturan (İM)

3.3.2.6.4. Köylü

köylü Far.T. Köylü (KFT)

tağ (II) Çiftçi, köylü (DM, Kİ, TZ)

3.3.3. Yerleşim Yerleri

3.3.3.1. Ülke

yurt (I) Yurt, vatan, memleket (İM, Kİ, TA)

milik (II) Ar. Ülke, memleket, yurt (MG)

mülk (I) Ar. Mülk, ülke, memleket, yurt (GT, KF)

mülket (I) Ar. Mülk, ülke, memleket, yurt (GT)

memleket Ar. Ülke, memleket (GT, RH)

vatan Ar. Yurt, vatan (Gİ, GT, KF)

diyār Ar. Memleket, diyar (GT, İM)

iklīm Ar. Memleket, diyar (Gİ, GT, İN, KF, KFT)

il (III) İl, memleket, şehir (GT, İM, KFT, Kİ, MG)

el (III) 2. Memleket, ülke (CC1)

velāyet (II) Ar. (< vilāyet) Memleket, diyar (GT)

il ucu iki hükümetin sınırdaki memleket arazisi (İH)

dār-ı ḥarb Gayrimüslimlerin yaşadıkları ülke (İM)

dār-ı İslām Müslümanların yaşadığı memleket (İM, KF)

dārü'l-ḥarb Gayrimüslimlerin yaşadıkları ülke (İM)

yurt tutun- vatan edinmek (İM)

3.3.3.1.1. Sınır

senir Hudut, sınır (İH)

ḥudūd Ar. Hatlar, sınırlar (KFT)

ḥadd Ar. 1. Sınır (Gİ)

uç 2. Sınır (TA)

sınur Sınır, hudut (İH)

3.3.3.1.2. Ülke Adları

çin (I) Çin (GT)

h̄aṭa(y) Doğu Türkistan (GT)

Hind Ar. Hindistan (GT)

Hindūstān Ar. Hindistan (GT)

h̄orasānī (I) Far. Ar. 1. Horasan bölgesi (MG)

h̄orezm Far. Harezm (GT)

sin Ar. (III) Çin ülkesi (KF)

Yemen Ar. Yemen, Yemen ülkesi (GT, KF, KFT, MG)

türkistān T. Far. Türkistan, Türk yurdu (GT)

Cuhut yeri (yer adı) Filistin (CC2)

Kıpçak (yer adı) Kıpçak ülkesi, Kıpçak yurdu (CC2)

urum Ar. Anadolu (KFT)

rūm Ar. Anadolu (BV, GT, İM)

3.3.3.2. Gurbet

gurbet Ar. Gurbet, doğup yaşanılmış yerden uzak yer (GT)

3.3.3.3. Şehir, Kent, Kasaba, Köy

şaar (< Far. şahr) Şehir (CC1)

kermen Şehir, kale (CC2, Kİ)

kirman Şehir (TA)

medīne Ar. Şehir (İM, İN)

şar Far. Şehir (BM, DM, KFT, Kİ, KK, TZ)

şehr Far. Şehir (BV, Gİ, GT, İM, KF, TA)

vilāyet (III) Ar. İl, vilayet (GT, KFT)

ordu Ordu, şehir (İH)

kend (II) Kent, köy, kasaba (Gİ, İM, KF)

kent Kent, köy, kasaba (BM, CC1, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

kenid Kent, köy, kasaba (KFT)

kint Köy, kasaba (GT)

köy Far. (< kūy) Köy (KFT, TA)

bilād Ar. Beldeler (GT)

orda Başkent, karargah (CC1)

şilā Ar. Köy (İM)

3.3.3.3.1. Şehir, Yer Adları

Mekke Ar. Arabistan'da bulunan Mekke şehri (GT, KF)

Mekketullāh Ar. Mekke şehri (KF)

sevād-ı a'zam Ar. Mekke (İM)

h̄aremeyn Ar. Mekke ile Medine (İM)

Medīne Ar. Arabistan'da bulunan Medine şehri (KF)

vāsiṭ Ar. Kufe ve Basra arasında bir şehir (GT)

ivril Ar. (< erbil) Mezopotamya'da Erbil şehri (BM)

Yemānī Ar. Yemen'e ait (BV, KF)

Malāṭıyye Ar. Malatya (GT)

muşallā (I) Ar. Şiraz'ın musalla semti, mesire yeri (GT)

Betlem (yer adı) Filistin’de Batı Şeria’da Hz. İsa’nın doğduğu şehir, Betlehem, Beytullahim (CC2)
Yerosolim (yer adı) Kudüs (CC2)
Yerusalem (yer adı) Kudüs (CC2)

3.3.3.4. Mahalle

ḥāre Ar. Semt, mahalle (Gİ)
makala (<Ar. maḥalla) Mahalle (CC1)
maḥḥala Ar. Mahalle, yer, meydan (KFT)
maḥal Ar. (< maḥall) Yer, mahal (GT)
maḥalle Ar. Mahalle, yer, meydan (GT, İM, KFT)
yer (IV) Oturulan yer, mahalle, ülke (CC2)
yir (II) Yer, mahal (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH)
orun Yer, mahal (CC2, Kİ)
urun Mertebe, yer (İH)

3.3.3.5. Meydan

mejdān Ar. Meydan (BV, GT, MG)
maydan (< Ar. maydān) Meydan, açık alan (CC1)
ḥalka (II) Ar. Etrafı insanlarla çevrilmiş meydan, meydanda atın dolaştığı halka şeklindeki sınır (MG)
ḥalaḳa (II) Ar. Etrafı insanlarla çevrilmiş meydan, meydanda atın dolaştığı halka şeklindeki sınır (MG)

nāverd Far. Meydan (MG)

3.3.3.6. Civar, Etraf, Çevre

çevre Çevre, etraf, civar (BV, Gİ, İM, KF, MG, RH)
çövre (I) Çevre, çepeçevre (CC1)
yöre Civar, etraf, yöre (İH)
yüre Etraf, civar, yöre (Kİ)
ḥavāli Ar. Çevre, etraf (Gİ, KF)
kıbal Ar. Çevre (KFT)
téyre Çevre, bölge, semt (CC1)
tigre Çevre, etraf (GT, İM)
çepeçevre Çepeçevre (BV)
çöpçövre Çepeçevre (BV)
çövrme Çevre, çepeçevre (CC1)
ḥavele Ar. Bölge, havali (RH)

3.3.3.7. Sokak

zuḳāḳ Ar. Sokak (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
soḳaḳ Ar. Sokak (İH)

3.3.3.8. Köşe, Bucak

buḳaḳ Bucak, köşe (BM, DM, KFT, Kİ, MS, TA, TZ)
buḳgak Bucak, köşe, yer (CC2)
buluñ Köşe, yön, taraf (CC2)
ḳūşe Far. Köşe (GT)
künç Far. Köşe (GT)
müñgüş Köşe, yön, taraf (CC2)

şadr Ar. 1. Başköşe (GT)
kirişi Dönüm (İM)

3.3.4. Yapılar

binā Ar. Bina, yapı (GT, İM, KF)
koparmak Bina, yapı (CC1)
yapıl- (II) İnşa edilmek (MS)
kopar- (IV) Kurmak, inşa etmek (CC1)
loğla- Damın üzerine taşla düzeltmek (Kİ)

3.3.4.1. Ulaşım Yapıları

3.3.4.1.1. Köprü

cisr Ar. Köprü (Gİ, GT, KF)
kañtara Ar. Taştan yapılan kemerli büyük köprü (BV, Gİ, İM, KF)
köbri Köprü (TA)
köbür Köprü (DM)
köpri Köprü (BM, Gİ, KF, TA, TZ)
köprü Köprü (CC1, Kİ)
köprüg Köprü (İM)

3.3.4.1.2. Geçit

keçi Geçit (TA)
keçüt Geçit (BM, Kİ, TA)
kiçit Geçit (İM, Kİ)
kiçüt Geçit (İM)
sağr Ar Geçit, sınır (İM)

3.3.4.2. Su Yapıları

3.3.4.2.1. Hamam

hammām Ar. Hamam, sıcak kaplıca (GT, İM, KFT)
ılı şu hamam (TZ)
ılı şuv hamam (GT)
ıllı şu Hamam (TA)
issig şu hamam (TA)
yılı su hamam (TZ)

3.3.4.2.2. Havuz, Sarnıç

alağ (II) Sarnıç, havuz (BM)
atağ Havuz, sarnıç (BM)
avlak (II) Havuz (TZ)
havz Ar. Havuz (Gİ, İM, KF, MS)
ulağ (I) Havuz (Kİ)
birke Ar. Havuz (GT)
bürke Ar. Havuz, küçük göl (Gİ, İM, KF, MS)
sağlağ Davar sulayacak pınar, havuz, gölcük (İH)
kellāse Ar. Şam camiindeki havuzun adı (GT)

3.3.4.2.3. Çeşme

sebīl Ar. Hayrat (KFT)
minez Pınar, çeşme (Kİ)
çeşme Far. Çeşme (GT)
bollak Çeşme, bulak (CC1)

3.3.4.2.3.1. Musluk

keli (II) Musluk, kurna (TZ)

3.3.4.2.3.2. Oluk

mīzāb *Ar.* Su yolu, oluk (İM, KFT)

olaḡ Su yolu, oluk (İM, MG)

oluḡ (I) Oluk, su yolu (KFT, Kİ)

or (I) 1. Çukur, hendek, su yolu (CC2, Kİ)

saḡıy(y)e *Ar.* Su kanalı, su dolabı (Gİ, İM)

3.3.4.2.4. Kuyu

ḡuyı Kuyu (BM, DM, GT, KFT)

ḡuyu Kuyu (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TZ)

ḡuyuḡ Kuyu (İM)

bālū^ca *Ar.* Kuyu (KFT)

boḡalıḡ Suyu bozulmuş kuyu (TZ)

3.3.4.2.4.1. Çıkırık

çaḡrıḡ Çıkırık (TA)

şıḡrıḡ Çıkırık, kuyu ipinin sarıldığı yuvarlak dönen şey (DM)

çıkırık Kuyu ipinin sarıldığı yuvarlak dönen şey (İH, İM, Kİ, MG)

dolāb *Far.* Kuyudan su çıkararak döner makine (KFT)

3.3.4.2.5. Çukur

büḡet Su doldurmak için açılmış çukur (İH)

3.3.4.3. Konaklama Yapıları

ḡārvānsarāy *Far.* Han, kabile evi (TA)

kervānsarā *Far.* Han, otel, kervansaray (BM, Kİ)

tavḡhāne *T.Far.* Fukara meskeni, güçsüzler yurdu (İH)

3.3.4.4. Ticari Yapılar

dükān *Ar.* (< dükkān) Dükkan (GT, KFT)

dükkān *Ar.* Dükkan (İM)

kebit Dükkan, oda (CC1)

tugan (<*Ar.* dukkān) Dükkan (CC1)

ḡammārā *Ar.* Şarapçı dükkanı, meyhane (GT)

ḡaḡḡār *Ar.* Güzel kokulu şeyler satan dükkan (GT, İM, KFT)

3.3.4.5. Dini Yapılar

şavma^ca *Ar.* İbadet yeri, tapınak (İM)

3.3.4.5.1. Hristiyanlıkla İlgili Dini Yapılar

kenīse *Ar.* Kilise (Gİ, İM, KF)

yağ iv Kilise, tapınak (İM)

yıhöv Kilise (CC2)

terme (I) (mec.) Mabet, kilise, kutsal yer(CC)

klisia (< Yun. ekklesia) Kilise (CC2)

klisea (< Yun. ekklesia) Kilise (CC2)

Katolik klisea (Hr.) Katolik kilisesi (CC2)

Apostolik klisea Hr. Yuhanna 20/21. Ayeti esas alarak kurulmuş, havariler yoluyla günümüze kadar ulaştırılan geleneksel kilise (CC2)

3.3.4.5.2. Müslümanlıkla İlgili Dini Yapılar

3.3.4.5.2.1. Cami, Mescit

mescid *Ar.* Mescit, ibadet edilen yer (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

meskit *Ar.* Mescit (Kİ)

mesācid *Ar.* Mescitler (İM)

cāmi‘ (I) *Ar.* Namaz kılınan yer, cami (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.4.5.2.1.1. Caminin Bölümleri

menāre *Ar.* Minare (İM)

şerefe *Ar.* Minarede ezan okunan yer (İM)

mihṛāb *Ar.* Camilerde, mescitlerde imama ayrılmış girintili yer (İM, KFT)

imām urunu mihrap (İH)

minber *Ar.* Camilerde imamın hutbe okuduğu yer (İM, KFT)

maḫşūre *Ar.* Camilerde etrafı parmaklıklı yüksek yer (İM)

avrız (<*Far.* āb-rīz) Abdesthane (CC1, TA)

ḫuytu yavun abdesthane (İH)

gerüz Abdesthane ve bulaşık lağımı (İH)

3.3.4.5.2.2. Mescit Adları

mescid-i ḫarām Kabe, Mekke'de Kabe'nin bulunduğu en büyük mescit (İM)

mescidü'l-ḫarām Kabe, Mekke'de Kabe'nin bulunduğu en büyük mescit (İM)

beyt-i maḫaddes Kabe (İM)

ḫarām (II) *Ar.* Kabe (GT)

Ka‘be *Ar.* Kābe (BV, GT, İM, KF, MS)

meş‘ari'l-ḫarām *Ar.* Hac zamanında Kabe'de ziyaret edilen muayyen yer (İM)

rükn-i ğarbī Kabe'nin batı tarafındaki sütunu (İM)

rükn-i 'ırāķī Kabe'nin Irak tarafındaki sütunu (İM)

rükn-i şāmī Kabe'nin Şam tarafındaki sütunu (İM)

rükn-i yemānī Kabe'nin Yemen tarafındaki sütunu (İM)

3.3.4.5.3. Tekke

dergāh Far. Makam, tekke (MG)

ħanīķāh Ar. Tekke, hankah (GT)

şavāmi^c Ar. Tekkeler (özel ibadet yerleri) (GT)

tekye (I) Ar. Tekke (BV)

3.3.4.6. Savunma Yapıları

3.3.4.6.1. Kale

ħisār Ar. Kale, hisar (GT)

ħişşār Ar. Kale (TA)

kalaa (<Ar. ħal'a) Kale (CC2)

ħal'a Ar. Kale (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, TA)

toraġı Doruk, kale (CC2)

señir Tepe, siper, kale (Kİ)

sūr Ar. Sur, kale duvarı (KFT)

ħarġan (II) Müstahkem duvar, sur (BM)

ħurġan (II) Siper, sur (Kİ)

or (I) 2. Siper (CC2)

körövül Duvar, sur (CC2)

burç Ar. Burç, kale burcu (GT, İM, KFT)

3.3.4.6.2. Sığınak

ħırz Ar. Sığınak (İM, KFT)

mefāze Ar. Sığınılacak yer (İM)

sıġınç Sığınak (CC2)

3.3.4.6.3. Karakol

ħaraķul Karakol (TZ)

ħaravul Karakol (Kİ, TZ)

ħaravulu Karakol (TZ)

3.3.4.7. Yaşam Alanı, İkametgah, Konut

nevāħī Ar. Nahiyeler, obalar (GT)

ħonat Konulacak, ikamet edilecek menzil (İH)

ħonuş (II) Konaklama yeri, göçüp konulan yer, mekan (CC2)

yurt (II) İkametgāh (BM)

ħonaķ (I) Konulacak yer (İH)

yircügez Yercik, küçük yer (KFT)

mekān Ar. Yer, mekan (BV, GT, İM, KFT)

mevzi^c Ar. Yer (MG)

yurt (IV) İnilecek yer (TZ)

mesken Ar. Yer, mesken (GT, İM)

durķuz- 2. İkamet ettirmek (İM)

ķurul- (III) Oturmak, ikamet etmek (TZ)

orna- İkamet etmek, bir yerde yerleşmek, bir yeri yurt edinmek (CC2)

ornat- Yerleştirmek (TZ)

ķondur- Kondurmak, barındırmak (CC1-CC2)

mekkin *Ar.* Bir yerde sabit olma (İM)

mekın *Ar.* Yerleşen, oturan (MG)

sākin *Ar.* 1. Sakin, oturan, mukim (BV, Gİ, GT, İM)

muķım *Ar.* İkamet eden, oturan (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

mütemekkin *Ar.* Yerleşen, yerleşmiş (BV, GT, MG)

müteğarrıķ *Ar.* Yerleşik (BV)

3.3.4.7.1. Yazlık

yaylaķ 2. Yazlık (Kİ, TZ)

yaylav 2. Yazlık (TZ)

3.3.4.7.2. Kışla

ķışlaķ Kışlak, kışın barınılan yer (TZ)

ķışlav Kışlak, kışın barınılan yer (TZ)

ķışla- Kışı geçirmek (BM, CC2)

3.3.4.7.3. Köşk, Saray

ķaşr (I) *Ar.* Köşk, saray (Gİ, GT, KF)

keşk *Far.* Köşk (Kİ)

ķöşķ *Far.* Köşk, saray (Kİ, TZ)

sarāy *Far.* Saray, ev (BM, CC1-CC2, GT, İM, TA)

3.3.4.7.4. Konak

merħale *Ar.* Menzil, konak (İM)

ribāť *Ar.* Konak, han (Gİ, KF)

3.3.4.7.5. Çadır

çādır *Far.* Çadır (DM)

çādur *Far.* Çadır (DM)

çatır *Far.* (< çadır) Çadır (CC1, Kİ, TZ)

çetr *Far.* Çadır, gölgelik (GT)

yurt (III) Çadır (BM, CC1)

tökmek Bir tür çadır (Kİ)

ħayme *Ar.* Çadır (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

ķara iv çadır (İM)

otaķ Çadır, kırdaki vatan (Kİ)

düknük Göçebe Türk kabile çadırlarının kubbesi (Kİ)

daram Çevresi ve üstü keçe, bez ya da saz ile örtölen çadıra benzer göçebe evi (Gİ)

uğla- Çadıra ağaç dikmek (Kİ)

urıla- İkamet etmek, yerleşmek, çadır kurmak (İM)

kon- (II) 3. Çadır kurmak (TZ)

herekli bağ Çubukları ağaçları

bağlanıp çadır gibi yapılmış (İH)

terme (I)(< Moğ. terme) Çadır (CC2)
uğ Çadırın üst kısmına konulan ağaç
veya ok (Kİ)
turluğ Çadırların üzerine örtülen örtü
(Kİ)
camğa Çadır kazığı (DM)
keregi Çadır iskeleti, çadırın (yurdun)
ağaçtan yapılan sökülebilir duvarı
(CC2)

3.3.4.7.6. Ev, Bark, Yuva

beyt (II) Ar. Ev (BV)
ev Ev (BM, CC1-CC2, Gİ, KF, KFT,
Kİ, KK, MS, RH, TA, TZ)
iv Ev (BV, GT, TA)
öy Ev, oda (TZ)
öv Ev, oda (CC2, GT)
yev Ev (DM)
mān Far. Ev, bark, yuva (GT)
hānumān Far. Ev, bark, yuva (GT)
dār Ar. Ev (Gİ, KFT)
ötetilük İki farklı sokağa çıkışı olan
iki kapılı ev (İH)
sitāre Far. Karı ile koca arasında kalan
ev (KFT)
yuva Yuva, ev (GT, TZ)
uya Yuva (BM, Kİ, TZ)
yuvala- (I) Yuva yapmak (İH, Kİ)

3.3.4.7.6.1. Evin Bölümleri

3.3.4.7.6.1.1. Avlu

avlağ Avlu, ağaçla, taşla çevrilmiş
yer (İH)
hayat Evin avlusu, etrafı çevrilmiş
meydanlığı (İH)
şahn (III) Ar. Avlu (GT)

3.3.4.7.6.2. Oda

hucra Ar. Hücre, oda (İM, KFT)
izba Rus. İzbe, izbe oda (CC1)

3.3.4.7.6.1.3. Mutfak

aş bişürgen ev mutfak (CC1)
maṭbah Ar. Mutfak (GT, KFT)
tutaş- Çakmak, kav tutuşmak (TZ)

3.3.4.7.6.1.4. Mahzen, Ambar, Kiler

oru Mahzen, hububat ambarı (BM)
örü (II) Yer altında hububatı
saklamaya yarayan mahzen (Kİ)
ambar (<Far. anbār) Genellikle tahıl
vb. saklanan yer, ambar (CC)
anbar Far. Ambar (GT)
kertek (II) Kiler (TZ)
uru (V) İhtiyaç fazlası buğdayı
saklamak için kazılarak yapılan
hububat ambarı (CC2)

3.3.4.7.6.1.5. Koridor, Sofa

dehliz Ar. Hol, koridor (GT, İM)

sofa Ar. (< şuffa) Sofa (İH)

şuffa Ar. Sofa (İM)

3.3.4.7.6.1.6. Tuvalet

eyvi Helâ (TA)

su evi Tuvalet (İM)

su ivi Tuvalet (Gİ, KFT)

3.3.4.7.6.1.7. Teras, Balkon, Çardak

çardak (I) Far.Ar. (< çārtāk) Çardak (BM)

çardak (II) Far.Ar. (< çārtāk) Balkon (BM)

şardak Far.Ar. (< çārtāk) Çardak, taht (DM)

revaç Ar. Sundurma, çardak (GT)

taraç (<Far. taraca) Teras, balkon (CC1)

tuluk Teras, balkon (CC1)

3.3.4.7.6.1.8. Duvar

dıvar (<Far. dīvār) Duvar (CC1)

dīvār Far. Duvar (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, TA)

duvar Far. (< dīvār) Duvar (DM, Kİ)

tuvar (II) Far. (< dīvār) Duvar (TZ)

tuvar Far. (< dīvār) Duvar (KK)

hāyıt Ar. Duvar (BV, MG)

hıtān Ar. Duvarlar (KF)

tam (III) Duvar (İM)

körövül Duvar, sur (CC2)

3.3.4.7.6.1.9. Çatı

dam Dam, çatı (DM, Gİ, İH, KFT)

ban (II) Dam, çatı (BV)

sağf Ar. Tavan, çatı (İM, KFT)

tam (II) Dam, çatı, taraça (BM, CC1, GT, KFT)

tapa (I) Çatı (BM)

topa (I) Çatı (BM)

mertemen (II) Far. Tavan kirişi (Kİ, RH)

3.3.4.7.6.1.10. Baca

baca (II) Bir nevi pencere, tepe penceresi (BM, Kİ, TZ)

iv başı baca, dam (İM)

katra Baca (CC1)

sufra (< Far. sufra) Baca (CC1)

öçeş Baca (İM)

şam üsti Baca (TA)

tütük Baca (İM)

ışık Baca (CC2)

3.3.4.7.6.1.11. Kapı

kabak (IV) Kapı (CC2)

qabı Kapı (DM)

ķabu Kapı (DM)

ķapı Kapı (BM, İH)

ķapu Kapı (BM, DM, Gİ, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA, TZ)

ēşik Kapı (CC1-CC2)

bāb (I) *Ar.* Kapı (BV, GT)

medħal *Ar.* Girecek yer, kapı (GT)

ķak- (II) Vurmak, kapıyı çalmak (GT, Kİ)

ķakı- (I) Vurmak, kapıyı çalmak (Kİ, TA)

3.3.4.7.6.1.11.1. Eşik

bosaġa *Moğ.* Kapı eşiġi (İM)

işik Eşik, kapı (GT, İM, KFT, Kİ, KK, MS, TA, TZ)

3.3.4.7.6.1.12. Kilit, Anahtar, Mentefe

aķkuç Anahtar, kilit (CC1, İM, TA)

anaħtar *Rum.* Anahtar (TZ)

miftāħ *Ar.* Anahtar (Gİ, GT, KF, MS)

kilīd *far.* Kilit, anahtar (TA)

kilit *Far.* Kilit, anahtar (DM, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

tetik (II) Gizli bir şeyin anahtarı ki onu ancak yapan bilir (Kİ)

yozaķ Kilit (Kİ)

yuzak (II) Kilit (CC1 DM)

çamġa Mentefe (Kİ)

kilitlü *Far.T.* Kilitli, kilitlenmiş (KFT)

yuzaklı Kilitli (İM)

bekle- (II) Kilitlemek (KK)

kilitle- *Far.T.* Kilitlemek (BM, Kİ)

mandalla- Kilitlemek, sürgüyü sür-gülemek (İH)

yozaķla- Kilitlemek (Kİ)

yuzakla- Kilitlemek (BM, CC1)

tırķazla- Mandallamak, sürgüyü sürmek (İH)

3.3.4.7.6.1.12. Pencere

demek Damda, duvarda pencere gibi delik (İH)

temek Damda duvarda pencere gibi delik (İH)

deriçe *Far.* Pencere (GT)

duvar yantusu Güneş girmesi için duvara açılan delik, pencere (Kİ)

tünlük Pencere (İM, Kİ, TZ)

tüñlük Pencere, kafes (TZ)

ķāķa *Ar.* Pencere (BV, GT)

3.3.4.7.6.1.13. Merdiven

aġınġaç Merdiven (Kİ, TA)

aġınġıç Merdiven (CC1)

aġınġuç Merdiven (CC2)

ançık Merdiven (TZ)

anġıç Merdiven (TZ)

merdemen *Far.* (< nerdübān) Merdiven (İH)

merdimen *Far.* (< nerdübān) Merdiven (TZ)

mertemen (I) *Far.* (< nerdübān) Merdiven (İH)

nardivan *Far.* (< nerdübān) Merdiven (BM)

nerdüven *Far.* (< nerdübān) Merdiven (TZ)

3.3.4.8. Mimari Ögeler

3.3.4.8.1. Kubbe

köşene Kubbe (TZ)

ķubbe *Ar.* Kubbe (GT, İM)

ķurķan (IV) Kubbe (TZ)

ķunbed *Far.* Kubbe, kumbet (GT)

3.3.4.8.2. Bina Kemerı

ķāķ *Ar.* Bina kemerı (İM)

3.3.4.8.3. Sütun

‘amūd *Ar.* Direk, sütun (İM, İN)

terek (II) Direk (TZ)

direk Direk, destek (BM, KF, Kİ, MS)

tirek 1. Direk, destek (CC2, İM, Kİ)

tik aķaķ Direk, sütun (CC1)

5. Eşyalar

3.3.5.1. İnşaat Malzemeleri

3.3.5.1.1. Kerpiķ, Tuğla, Kiremit

kerbüc Kerpiķ, tuğla (KFT)

kerpiķ Kerpiķ, tuğla (CC1, GT, İM, TZ)

kerpüc Kerpiķ, tuğla (KFT, Kİ)

kilürpiķ Kerpiķ (TZ)

kirpiķ Kerpiķ (BM, TZ)

kürbüc Kiremit, kerpiķ (TA)

bişi kerpiķ kiremit (İM)

bişi top kiremit (İM)

bişimiş kerpiķ Tuğla, kiremit (CC1)

top (I) Kerpiķ (İM)

ķinī *Far.* Ćini (GT)

3.3.5.1.2. Cam

yaldırım Sırça, cam (BM)

yuldırım (II) Cam (TA)

yuldurum (II) Cam (Kİ)

ķozar Cam (İM)

3.3.5.1.3. Değnek, Sopa, Kazık

aķaķ 2. Değnek, sopa, asa (GT, İM, KFT, Kİ)

aķaķ 2 Değnek, sopa, asa (KK, TZ)

ķoķmar (II) Ćomak, sopa, topuz (DM, İM, Kİ, TA, TZ)

çomak Çomak, sopa, topuz (İM, Kİ, TA)

çomuğ Çomak, sopa, topuz (TZ)

şoğmar Çomak, topuz (DM, KK)

şumuğ Çomak (DM)

temirbaş Başı sivri çomak (Kİ)

kaşu (I) Sopa, tokmak (TZ)

matrâk(I) Ar. Değnek, sopa (KFT)

maytı Sopa, değnek (TZ)

pulat Far. Sopa, değnek (TZ)

sarana Sopa, değnek (TZ)

şılıbık Sopa, baston (TZ)

sırık Uzun sopa, sırık (CC2)

sırık Uzun sopa, sırık (CC2)

suruk Uzun sopa, sırık (CC2)

şadar (< Far. şāḥ-dār) Değnek, sırık, çomak (CC1)

dayak Dayanak, sopa, değnek, baston (İH)

tayağ (II) Dayanak, sopa, değnek (CC2, GT, İM)

taayağ Dayanak, sopa, değnek (TA)

tegenek Sopa, değnek (TZ)

kazık Kazık (Kİ)

kazuğ Kazık (BM, BV, KFT)

kaña İnce tahta (CC1)

çoğmarlı Topuzlu, çomaklı (CC2)

tahta Far. Tahta (DM, İM, TZ)

takta (<Far. tahta) Tahta (CC1)

3.3.5.1.4. Boru

borğı Boru (DM)

borğu Boru (İM)

borı Boru (TZ)

burğa Boru (BM, TZ)

burğı Boru (Kİ, TZ)

muynuz (II) Boynuzdan yapılan boru (İH)

kırtak Boynuzdan yapma boru (Kİ)

3.3.5.1.5. Halat, İp

kögen (I) Halat, urgan (CC2)

uzun ip urgan, halat

örge Urgan, ip, halat (BV)

örken Urgan, ip, halat (CC2)

3.3.5.1.6. Yapıştırıcı, Macun

çiriş Far. (< sirīş) Çiriş otunun kökünden yapılan bir tür tutkal (İH)

şiriç Far. (< sirīş) Çiriş otunun kökünden yapılan bir tür tutkal (BV)

kızma Çiriş (TZ)

yelim (I) Tutkal, yapıştırıcı (CC1)

tutturuk Tutkal, yapıştırıcı (CC2)

yilim Tutkal, yapıştırıcı (İN, Kİ, TA)

maacun (<Ar. ma‘cūn) Macun (CC1)

ma‘cūn Ar. Macun (Gİ, KF)

f.

ilin- (I) 1.Yapışmak, ilinmek, yapışıp kalmak (CC2)

yabış- Yapışmak, bitişmek (BM)
yapış- 2. Yapışmak (Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, RH, TZ)
yapuş- 1. Yapışmak, bitişmek (BV, GT, İM, MG)
yağ- Yapıştırmak (CC2)
yağ- (II) Sıvamak, yapıştırmak (TZ)
yabun- Yapışmak, ulaşmak (TA)
yıpın- Yapışmak (TZ)
yabıştır- Yapıştırmak, birleştirmek(KK)
yapışdur- Yapıştırmak, birleştirmek (Gİ)
yapıştır- Yapıştırmak, birleştirmek (TA)
yapuştur- Yapıştırmak, bitıştirmek (BV, İM, KF, MG)
ilindir- Yapıştırmak, takılı kalmak(CC2)
yuktur- Yapıştırmak (CC2)

3.3.5.1.7. Boya, Cila, Vernik, Fırça

boya Boya (CC1, TA)
boyağ Boya (İM)
boyav Boya (TZ)
boyow Boya, renk (CC1)
şaykal Ar. Cila, yaldız (GT)
nil Far. Çivit (CC1)
forçu Fırça (İH)
kil (II) Kıl fırça (İH)
şaykal Ar. Cila, yaldız (GT)

f.
şaykalla- Ar.T. Cilalamak (İH)
sıla- (III) Cilalamak (TZ)
boya- Boyamak (CC1)
boyan- Boyanmak, boyama işi yapılmak (İM)
boyat- Boyatmak, boyama işini yaptırmak (TZ)
boyuğ- Boyanmak, boyama işi yapılmak (TZ)

3.3.5.1.8. Hırdavat

ālāt Ar. Aletler (KFT)

3.3.5.1.8.1. Civi, Mıh, Çengel

hadak (<Moğ. hada + T.) Çivi, çengel, mıh (CC2)
kadav 1. Çivi, mıh, çengel (CC1)
mismār (I) Ar. Ensiz çivi (BV, GT, İM)
mīh Far. Çivi, mıh (CC1, DM, GT)
tırnağ Çivi, mıh (KK)
çengel Far. (< çengāl) Duvara çakılan demir çengel (İH)
temir mīh Demirden yapılmış büyük çivi (CC2)
f.
kada- Çivilemek, mıhlamak; bağlamak (CC2)
mīhla- Far.T. Çivilemek, çivi çakmak (Kİ, TZ)

mıķla- *Far.T.* Çivilemek, çivi çakmak (Kİ)

3.3.5.1.8.2. Çekiç

çeküç *Far.* (< çākūç) Çekiç (DM, Kİ, TA)

çeküş *Far.* (< çākūç) Çekiç (TZ)

çaķuç (*Far.* çākūç)Çekiç (CC1)

baltıçak Çekiç, balyoz (CC2)

tevmek Bir şeyi dövecek alet, çekiç (Kİ)

3.3.5.1.8.3. Eģe, Törpü, Rende

ege Eģe, törpü (DM)

yege Eģe, demirci eģesi (TA)

egev Eģe, törpü (CC1, TZ)

ige (II) Eģe, törpü (KFT, MG)

igegü Eģe (İM)

igü Eģe, törpü (Kİ)

törpi Törpü, eģe (Kİ)

ay (III) Eģe demiri (TA)

ütürgü (II) Eģe demiri (TA)

tapçan Aģaç ve taş yontan alet (Kİ)

uşku Marangoz rendesi (CC1)

f.

ege- Eģelemek (TZ)

egele- Eģelemek (Kİ)

ige- Demir yontmak, eģelemek (İM)

igele- Eģelemek (KFT, TZ)

törpüle- Törpü ile sürtmek, düzeltmek (İH)

3.3.5.1.8.4. Örs

urul Örs (Kİ)

uzan (II) Örs (TZ)

örs Demircilerin üzerinde demir dövükleri iki ucu söbü demir avadanlık, örs (CC1, İH, TZ)

3.3.5.1.8.5. Matkap, Burgu

burav Burgu (CC1, TZ)

burdı Burgu (TZ)

bürgü Burgu (TZ)

üşkü (II) Matkap, burgu (TA)

ötürgü Delgiç, matkap (TZ)

ütürgü (I) Bir şey delmeye özgü alet (Kİ)

irşek Matkap (TA)

3.3.5.1.8.6. Kerpeten

ķısģaç Kıskaç, kerpeten (Kİ)

kıskaç (I) Kıskaç, kerpeten (CC1)

kelbeteyn *Ar.* Kerpeten (BV)

3.3.5.1.8.7. Bıçkı

keski Keski, bıçkı (Kİ, TZ)

3.3.5.8. Mala

mala *Far.* Mala, sıvama aleti (İH)

sıvaģu Mala, sıvama aleti (İH)

f.

suva- Sıvamak (TZ)

sıva- Sıvamak (TZ)

sıza- Sıvamak (TZ)

3.3.5.1.8.9. Kalıp

kalıp (<Ar. kālīb)Kalıp (CC1)

kep Kalıp (Kİ, TZ)

3.3.5.1.9. Diğer malzemeler

hadde Ar. Madenleri ince tel olarak çekmeye yarayan alet (İN)

kıskı Bir şeyi kıştırarak kapayacak şey (İH)

3.3.5.2. Ev Eşyaları

evlik Ev için gerekli eşya (İH)

raht Far. Ev eşyası (GT)

eşyā Ar. Eşya, mevcut olan şeyler (GT)

çubur Kirli eşya (Kİ)

3.3.5.2.1. Yere Serilen Eşyalar

halı Far. Halı (DM, TZ)

kalı Halı (CC1)

kövüz Halı (CC1)

çökmen Kilim (TA)

bisāt (II) Ar. Kilim, yaygı, döşenen veya serilen şey (GT, İM, KFT)

ferş Ar. 1. Döşeme (GT) 2. Kilim (GT)

kilim (II) Far. Kilim, sergi (CC1, GT, Kİ, TA)

kevüz Yaygı, yere serilen şey (Kİ)

şahtiyān Far. Deriden yapılmış yaygı (CC1, DM)

serük Deriden yapılmış sergi (TA)

sürük 2. Deriden yapılmış yaygı (DM)

kalı (II) Sergi (TA)

kal (I) Sergi (TA)

kür Sergi (TA)

būriye Far. Hasır (Gİ, KF)

haşır Ar. Hasır (GT, İM)

hasır (<Ar. haşır) Hasır (CC1)

küme Hasır (Kİ)

kümü Hasır (Kİ)

yegen (II) 1. Hasır (BM, TA)

yigin (II) Hasır (Kİ)

çul Çul (Kİ)

koñrağū Çul (İM)

koñruñ Çul (İM)

liff Ar. Çul serdirmek (BV)

çolğa- Çul sermek (BV)

çolğaştur- Çul serdirmek (BV)

çulla- Çullamak (Kİ)

3.3.5.2.2. Oturulan Eşyalar

otraq Oturak, oturulacak yer (TZ)

otraş Oturak, oturulacak yer (TZ)

otruq Oturak, oturulacak yer (TZ)

oturağ Oturak, oturulacak yer (TZ)
oturđu Oturak, oturulacak yer (TZ)
segirden Oturak yeri, uca (İH)
teşen Oturak (TZ)
ķavnuç Kavlıç, oturak (TZ)
beçek Kavlıç, oturak (TZ)
deke Ar. Oturulacak yüksekçe yer
ķurvalı Kavlıç, oturak (TZ)
ķürsi Ar. Oturulacak yüksekçe yer
(Gİ, İM, KF)
ķolduđ Koltuk (İM)
ķoltuķ Koltuk (KF)
ķoltuķ Koltuk (BV, CC2, DM, Gİ,
GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA, İN,
TZ)
olturđuç Koltuk, sandalye (CC1)
olturķaç Koltuk, sandalye (Kİ)
ķirevet Rum. Kürsü, geniş koltuk (İH)
sekü 1. Peyke, kanepa (BM, İM) **2.**
Kapı önlerine oturmak için ayrılan yer
(TA)
tör Sedir (TZ)

3.3.5.2.3. Yatma Eşyaları

döşek Döşek, yatak (Gİ, KF, KFT)
töşek Döşek, yatak (CC1-CC2, DM,
GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
töşekniñ ayagı Üzerine döşek serilen
sehpa (CC1)
yegen (II) 2. Kaba hasır döşek (CC1)
ķüyüz Yaygı, döşek (TZ)
ķiyiz 2. Yaygı, döşek (TZ)

naťa Ar. Sahtiyan döşek (KFT)
teri (II) Döşek ve minder gibi şeyler
(TZ)
yükter Loğusa yatağı (BM)
ķillikçü Yastığın üstüne örtülen örtü
(Kİ)
çarçav (<Far. çāder-şab) Çarşaf (CC1)
yorđan Yorgan (BV, DM, Kİ, KK,
TA, TZ)
yovurđan Yorgan (CC1)
yođurđan Yorgan (TA)
bütāne Ar. Battaniye (KF)
yaştıķ Yastık DM, KK)
yaştıķ Yastık DM, KK)
yastuķ Yastık (CC1, GT, İM, Kİ, TA)
sütre Ar. Perde, örtü (İM, KF, KFT)
perde Far. Perde (GT)
ķošegen Dantelalı yatak perdesi (TZ)
ħicāb Ar. Örtü, perde (Gİ, KF)

3.3.5.2.4. Isı ve Işık Veren Eşyalar

şem' Ar. Mum (GT, İM)
ovus (II) Mum (Kİ)
uus 1. Mum (BM)
şem'a 2. Mum fitili (İM)
çıra Far. (I) (< çerāđ)Işık, kandil,
mum (Kİ)
çırāķ Far. (çerāđ) Işık, kandil, mum
(Gİ, KF, Kİ, TA)
çırak (<Far. çarāđ) Mum, kandil
(CC1-CC2)
çerāđ Far. Işık, kandil, mum (GT)

şırağ Far. (< çerāğ) Kandil ışığı, چراغ (DM, KK, TZ)

yula Kandil (KFT)

sirāc Ar. Işık, kandil (İM)

sirāc Ar. Işık, kandil (İM)

meşābiḥ Ar. Kandiller, aydınlatici nesnelere (GT)

ḳandīl Ar. Kandil (Gİ, İM, KF)

çırağ ayağı kandil ayağı, şamdan (TA)

şıraqlık Far.T. Şamdan (DM)

çıraklık (<Far. çarāğ + T.) Şamdan (CC1)

çıralık Far.T. Şamdan (Kİ)

dikek Şamdan, mumluk (İH)

fanar (<Yun. fanári) Fener (CC1-CC2)

3.3.5.2.5. Temizlik Eşyaları

sibürtki Süpürge (CC1)

sipirge Süpürge (DM, TZ)

sipirgi Süpürge (TZ)

sübürge Süpürge (TA)

süpürge Süpürge (DM, KFT, Kİ)

süpürgen Süpürge (KK)

legen Far. Büyük çamaşır leğeni (İH, İM)

teşt Ar. Leğen (İM)

tegene Su teknesi, leğen (CC1)

delv Ar. Su kovası (Gİ, KF)

işkik (II) Kova (TZ)

kavurkına Kavurma tası (CC1)

ḳofa Kova (İM)

ḳoğa Kova (DM, TZ)

ḳova Kova (Kİ, İM)

küvelek Sütün sağıldığı kova (Kİ)

şançık Kova (DM)

şançuğ Kova (DM)

susağ Su kabı, kova (İH)

tas Tas, su kabı (CC1, İH)

tāse Far. Tas, kap (BV)

tast Tas, su kabı (BV)

şābūn Ar. Sabun (BV, MS, RH)

3.3.5.2.6. Depolama Eşyaları

şıkrak Dolap (TZ)

ḳımtara Eşya veya kitap saklanan yer (KFT)

ḥucira (< Ar. ḥucra) dolap (CC1)

sergen Raf (TZ)

ilgevür Raf, sergen(TZ)

ḳabarçağ Ağaçtan içi oyularak yapılan sandık, kutu (TZ)

ḳabarşak Ağaçtan içi oyularak yapılan sandık, kutu (TZ)

ḳabırşak Ağaçtan içi oyularak yapılan sandık, kutu (TZ)

ḳaburçuğ Ağaçtan içi oyularak yapılan sandık, kutu (İH, İM)

ḳuburçuğ (< Moğ. kubur+ T.) Kutu (CC1)

kapsa Sandık (CC2)

köbürçük Sandık, kutu (TZ)

kübrü Sandık, çekmece (DM)

kübür Sandık, çekmece (Kİ)
şanduk Ar. Sandık, sanduka (GT, KFT)
şanduk Ar. Sandık, sanduka (GT, KFT)
şınduk (<Ar. şandūk) Sandık (CC1)
şunduk (<Ar. şandūk) Sandık (CC2)
şunduk Ar. Sandık (İM)

3.3.5.2.7. Taşıma Eşyaları

çuval Far. Çuval (İM, KFT)
şuval Far. Çuval (DM)
çatan Sepet (Kİ)
sepet Sepet (İM)
köfün Küfe (İH)
çeten Pamuk sepeti (DM)
kaburtuğa Çanta, dağarcık, torba (İH)
kupturğa Kemerin sağ tarafında taşınan deri çanta (Kİ)
cāmedān Far. Eşya konulan çanta, meşin kap, heybe (İH)
artmağ (II) Heybe (CC1)
arağma Heybe (DM)
hegbe Ar. (< heybe) Heybe, hurç (DM, İH)
hemyān Far. Büyük kese, heybe (GT)
tohra Torba (DM)
tobra Torba (Kİ, RH)
topra Torba (CC1, TZ)
torba Torba (TZ)
torva Torba (Gİ)

cerāb Ar. Dağarcık, torba (GT, İM)
tağarçuk Dağarcık (Kİ, TZ)
tağsırçık Dağarcık (TZ)
çıkın Çıkın, boğça (Kİ, TZ)
suluğ (I) Kemer ile asılan çanta (Kİ)

3.3.5.2.8. Bebek Bakım Eşyaları

bağırdak Beşik bağı (TA)
beşik Beşik, taht (DM, KK, TA)
beçik Beşik, taht (TZ)
bişik (II) Beşik, taht (GT, Kİ)
tümek Beşik örtüsü (DM)
emzük Süt emilen alet, bir kabın emilecek sivri ucu, emzik (İH)
lüle Emzik (İH)
murda‘a Ar. Emzikli (KF)
çörgök Bebek kundağı, kundak (CC2)
çüprek (II) Bebek kundağı, kundak (CC2)

3.3.5.2.9. Mutfak Eşyaları

bohorik (< Far. bohorik) Ocak, şömine (CC1)
oçağ (II) Fırın, ocak (CC1, DM, KFT, KK, TZ)
peç (< Rus. peč') Fırın (CC1)
furūn Ar. Fırın (İM, KFT, TA)
kürek (II) Fırın küreği (CC1)
saç (II) Üzerinde yufka ekmek pişirilen saç (Kİ)

şaç (II) Üzerinde yufka ekmek pişirilen saç (TA)
şaç ayağı ateş üstündeki tencerenin altına konulan demir (TA)
şaç ayak ateş üstündeki tencerenin altına konulan demir (İH)
küsevüv Ateşi karıştıracak şey, çöp (Kİ)
kösegi Ateş karıştıran nesne, ocak demiri (TZ)
köse Ateş karıştıran nesne, ocak demiri (TZ)
kösöv Ateş karıştıran nesne, ocak demiri (CC2)
yırgak Ateşi karıştırmaya yarayan kanca, çengel (CC1)
maşa (<Far. māşe) Maşa (CC1)
kürük Körük (CC1)
ösek Ateş küreği (TZ)
çakmak Çakmak, çakmak taşı (Kİ, TA, TZ)
şakmak Çakmak, çakmak taşı (DM, TZ)
otluğ (II) Çakmak, çakmak taşı (Kİ, TZ, CC1)
kov Kav (TZ)
kov (I) Kav, çakmak taşı (DM, GT)
kov Ateşi tutuşturmaya yarayan kuru ağaç kabuğu yahut ince ve kuru ağaç dalı, kav (CC1)
simâğ Ar. Sofra, ziyafet sofrası (GT)
hân Far. Sofra (İM, KFT)
hôn Far. Sofra, yemek (GT, İH)

sufra (<Ar. sufra) Sofra (CC2)
yağma (II) Far. Sofra (Kİ)
sofra Ar. Sofra, yemek tepsi (GT, İH)
tergi Meşinden yapılan yemek sofrası (İH)
tirki Üzerinde yemek yenilen yaygı, sofrası (CC2)
sini Bakırdan değirmi geniş tepsi (İH)
sini Bakırdan değirmi geniş tepsi (İH)
dirgi Tepsi (Kİ)
tepsi Tepsi (CC1, TZ)
tabıl Ar. Tabla (BV)
trapes (<Yun. trapèzi) Masa (CC2)
sarpan Masa örtüsü (CC)
tastar Far. (< destâr) Masa örtüsü (CC)
ayağ (III) Kap kacak (İM)
ayağ çanağ kap kacak (İM)
helke Yun. Üstü halkalı saplı tencere gibi bakır kap (İH)
ğab (I) Kap, kap kacak (TA)
ğap Kap, kap kacak (Gİ, KF, KFT)
güveç Toprakta yapılan bir tür tencere (İH)
ğırba Ar. Kırba, su kabı (BV, İM)
ğazğan Kazan, bakır kap (TA)
ğazan Kazan, bakır kap (BV, CC1, DM, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
ğavluğ Kap konacak şey (Kİ)
sapçak Süt konulan bakır kulplu kap (İM, Kİ)

sapçağ Süt konulan bakır kulplu kap (İM, Kİ)
sağrağ Emziksiz uzun boğazlı su kabı (İH, Kİ)
tabağ *Ar.* Tabak, kap (CC1, GT)
bağrağ Bakırdan yapma, üstünden kulplu bir şinik genişliğinde kap (İH)
avlağ (IV) Çanak (TZ)
çanağ Çanak, kap (BV, CC1-CC2, DM, GT, İH, İM, KFT, Kİ, MS, TA)
çanağ yoğu yemek sahanında kalan bulaşık (İH)
şanağ Çanak, kap (KK, TZ)
kaş'a *Ar.* Çanak, tabak (İM)
küz *Ar.* Çanak, tas (Gİ, İM, KF)
sağsı Saksı, çanak (İH)
sağsı Saksı, çanak (DM, TZ)
tumnu Büyük çanak (Kİ)
yalak 1. Toprak çanak (İH)
şahn (II) *Ar.* Kase, çanak (GT)
ğulp Bir şeyin kulpu (Kİ)
çemlek Çömlek (Kİ)
çölmek Çömlek, taştan oyulup içinde yemek pişirilen küçük tencere (DM, İH, RH)
çömlük Çömlek, taştan oyulup içinde yemek pişirilen küçük tencere (CC1, DM, Kİ, TA, TZ)
şölmek Çömlek (TZ)
yarı (II) Yağ çömleğinin ağzına bağlanan deri (İH)
küp Küp (İM, Kİ, TA, TZ)
küb Küp (TA)

küpçük Küpecik, çömlek, küçük küp (İH)
senek Küp, damacana (DM)
yaglav Yağ tavası (CC1)
yavlov Yağ tavası (CC2)
tava *Far.*(< tāve) Tava (TZ)
sarnaşa Kase, kadeh (DM)
sarnaşa Kase, kadeh (DM)
serneşe Kase, kadeh (DM)
ayağ (II) Kadeh (DM, GT)
teksük Kadeh (Kİ)
kümüş ayak Gümüş kadeh (DM)
devr *Far.* Şarap kadehi (GT)
piyāla *Far.* (< piyāle) Bardak, tas, kupa, kadeh (CC1, GT, İM)
ğadeğ *Ar.* Bardak, kase, kadeh; bir bardaklık ölçü (GT, İM, KFT)
cāmçe *Far.* Küçük bardak (TA)
cemşe *Far.* (< cāmçe) Küçük bardak(TA)
yıltrin 1. Cam (CC1)
sarça Sırça, cam, çanak (DM)
sırça *Far.* Cam, sırça (BM, BV, Gİ, KFT, Kİ, TA)
sırşa *Far.* Cam, sırça (TZ)
şırşa Sırça, cam (TZ)
çemçe Kepçe (TA)
çömçe Kepçe (BV, DM, Kİ, TA)
çömçi Kepçe (TZ)
çömiç Kepçe (CC1)
çömüç Kepçe (GT)
ğamuç Kepçe (Kİ)
kepçe Büyük kaşık (Kİ)

yamız Kaşık (BV)	ilki Havan (Kİ)
kaşık Kaşık (DM)	havan Havan (BV)
kaşuk 1. Kaşık (BV, CC1, DM, GT, Kİ, KK, RH, TA, TZ)	dögüç Sarımsak havanı (DM, TA)
bağana Çatal (TZ)	devgüç Havan (DM)
bağanak Çatal (BV)	bakırgeli Havan (TZ)
çatal Çatal (TZ)	tövgüç Havan ve havan tokmağı (CC1)
bıçak Bıçak, hançer, kama (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KFT, MG, TZ)	kêli Havan tokmağı, havaneli (CC1)
bışak Bıçak (DM, KK)	doğmak Tokmak (TZ)
çavlı Erişte kesen alet (TA)	toğmaç Tokmak (Kİ)
kükevür İbrik (TZ)	toğmak Tokmak (BV, CC1-CC2)
kumğan İbrik (TZ)	tokmaçık Küçük tokmak, tokmakçık (CC2)
ibrık Ar. Su testisi, ibrik (GT, İM)	elek Elemeye mahsus alet, elek, süzgeç (CC1, Kİ, TA, TZ)
çüklü bardak Dip tarafından oyulup bir tarafı kulp, bir tarafı emzik olarak yapılan ağaç ibrik (İH)	ilek (I) Elek un vb. elemeye yarayan alet (BV)
tuzluğ (I) Tuzluk (İM, Kİ)	yelek (I) Elek, kalbur (DM)
küze Far. Testi (GT)	ğırbâl Ar. Kalbur, elek (GT)
cerre Ar. Topraktan yapılmış testi (GT)	gözer Geniş delikli büyük kalbur (İH)
çapçacık Fıçıcık (CC2)	kalbur Kalbur, iri gözlü elek (TZ)
legün Fıçı (DM)	kalburla- Kalburla elemek (TZ)
topa (II) Tıpa, fıçı tıpası (BM)	ayman Kalbur, elek (TZ)
tapa (II) Tıpa, fıçı tıpası (BM)	süzgüç Süzgeç (İH)
şişe Far. Şişe (CC1, İM)	süzgüş Süzgeç (TZ)
yasman Yassı şişe (CC1)	süzme (I) Süzgeç (TZ)
yıltırın 2. Şişe(CC1)	soralçı Süzgeç, süzğü (TZ)
kavanoz Kavanoz (İH)	soralçı Süzgeç, süzğü (TZ)
tulkuğ Tulum, tuluk (DM,Kİ, TZ)	oğlağ Oklava (TA)
tulum (II) Tulum (TA)	ğavuş (II) Rende (TA)
tulum Tulum (TA)	yağrık Üstünde et kesilen kalın ve düz tahta (İH)
zıkk Ar. Su tulumu(İM)	yassı ağaç hamur tahtası (İH)

senit Yastağaç, hamur tahtası (İH,TA)

tezkere Tahtadan dört saplı hamur teknesi (İH)

kersen Ağaçtan hamur teknesi (Kİ)

yavlık (I) Yağlık (TZ)

şa'be Ar. Yağlamakta kullanılan bir nesne (BV)

yayuk Yayık (BV)

3.3.6. Yeme-İçme

3.3.6.1.Yeme Öncesi

3.3.6.1.1 Aç, Açlık, Acıkma

aç (I) Aç, acıkmış, tok zıddı (BV, CC1-CC2, GT, İM, Kİ, TA)

açı (III) Aç, acıkmış olan (TZ)

açık (II) Aç, acıkmış olan (TZ)

aş (II) Aç, tok olmayan (TZ)

aç (II) Açlık (GT)

açlık Açlık, tok olmama (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

aç- (II) Acıkmak (CC1-CC2, GT, İM, KK)

açık- Acıkmak (CC2, GT, TZ)

yavınçı- İçi ezilmek, açlık duymak (İH)

aç bol- Acıkmak (CC1)

3.3.6.1.2.Yemek Hazırlama

3.3.6.1.2.1. Kesme, Koparma

betât Ar. Kat', kesme (KFT)

kat^c Ar. Kesme (GT)

kes- Kesmek (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, RH, TA, TZ)

kis- Kesmek (Gİ, GT, İM, MG)

ķabar- (II) Koparmak, kesmek (TA)

keskil- Dilmek, parçalamak (BM)

kesil- (I) Kesilmek (BM, BV, Gİ, GT, İM, KFT, KK, MS, TZ)

kesin- Kesilmek (TZ)

kisil- 1. Kesilmek (GT)

kisil- 2.Ayrılmak, kopmak (MG)

kesdür- Kestirmek (KFT)

kistür- Kestirmek (MG)

ķaķla- (II) Eti parçalamak (TA)

3.3.6.1.2.2. Dilimleme, Doğrama

dil- Bir şeyi uzun ve dar parçalara kesmek, dilimlemek (Kİ, TA)

til- (II) Dilmek, dilimlere ayırmak, uzun ve dar parçalara ayırmak (TZ)

toran- Doğranmak, parçalanmak, dilim dilim edilmek (TZ)

toğra- Doğramak (Kİ)

toğral- Lime lime olmak, doğranmak, biçilmek (İH)

toğran- Doğranmak (TZ)

3.3.6.1.2.3. Katma, Karıştırma

kat- (I) 1. İlave etmek, katmak (BV, GT, İM, Kİ, RH, TZ) 2. Karmak, katmak, karıştırmak (RH, TZ)

kar- (I) Karıştırmak (Kİ)

kut- Karıştırmak (TA)

karışdur- Karıştırmak (KFT)

karıştur- Karıştırmak (CC1, İM)

karuştur- Karıştırmak (BV)

katıştır- Karıştırmak, katıştırmak (CC1, KFT)

halı Ar. Karıştırma (BV)

şaf Karıştırma, harmanlama (RH)

karış- (I) 2. Karılmak, katılmak (KF)

katıl- (I) Katılmak (BV, TZ)

ilhāk Ar. Katılma, katıştırma (İM)

3.3.6.1.2.4. Yoğurmak

yağur- Yoğurmak, hamur yoğurmak (BV)

yoğur- Yoğurmak, hamur yoğurmak (BM, KFT, Kİ, KK, TA)

yovur- Yoğurmak (TZ)

yuvur- Yoğurmak (CC2)

yoğurul- Yoğurulmak (Gİ)

yuğrul- Yoğurulmak (İM)

yuğurul- Yoğurulmak (KF)

3.3.6.1.2.5. Öğütme

öğül- Öğütülmek, ezilmek (RH)

öğüt- Öğütmek, un vb. çekmek (MS)

tarat (II) Öğütmek (TZ)

tegirt- (Un vb.) öğütmek (BM)

un tart- un öğütmek (TA)

ügüt- (Un vb.) öğütmek (Kİ, TA, TZ)

üküt- (Un vb.) öğütmek (BM)

yügüt- Öğütmek (TZ)

3.3.6.1.2.6. Dövme, Ezme

dög- Dövmek, ezmek (RH, TA, TZ)

tög- Dövmek, vurmak, ezmek (BV, GT, TZ)

töy- Dövmek, vurmak, ezmek (TZ)

töv- Vurmak, dövmek, ezmek (Kİ)

iz- (I) Ezmek (BV)

ez- (I) Ezmek (RH)

uv- 2. Bir şeyi ezmek (Kİ)

tuv- (II) Ezmek, parça parça etmek (Kİ)

yanç- 2. Ezmek (CC2)

yenç- Ezmek (GT)

dögmeklik Dövme (KFT)

dögül- Ezilmek, dövülmek (RH)

meshūk Ar. Dövülerek toz haline getirilmiş (KF)

3.3.6.1.2.7. Süzme

sarkıt- Süzmek (TZ)

süz- Süzmek, temizlemek (BV, CC1, Kİ, TA, TZ)

3.3.6.1.2.8. Eleme

ele- Elemek (Kİ, TA, TZ)

elen- Elenmek (KFT, Kİ)

ile- Elemek (BV)

gövele- Kalbur ile çalkalamak (İH)

3.3.6.1.2.9. Yağlama

sır- Üzerine bir şey sürmek, yağ sürmek (CC2)

dürt- (II) Yağlamak (Kİ)

3.3.6.1.3. Yemeği Pişirme

3.3.6.1.3.1. Pişirme Öncesi

çi (II) Çiğ, pişmemiş (Kİ)

çik (I) Çiğ, pişmemiş (Kİ)

çig Çiğ, pişmemiş (BV, GT, RH, TA)

çig et çiğ, pişmemiş et (Kİ)

1.3.2. Pişirme

biş- Pişmek (BM, BV, DM, GT, KFT, Kİ, İM, KK, TA)

piş- Pişmek (KK)

bişir- Olgunlaştırmak, pişirmek (CC1, İM, Kİ, KK)

bişür- Olgunlaştırmak, pişirmek (BM, BV, CC1, İM, KFT, RH)

büşür- Olgunlaştırmak, pişirmek (TA)

piçir- Pişirmek (TZ)

bişiril- Pişirilmek (İM)

eprit- Pişirmek, lime lime yapmak (İH)

3.3.6.1.3.2.1. Pişirme Çeşitleri

3.3.6.1.3.2.1.1. Kavurma, Kızartma

ķavur- Et vb. kavurmak, kızartmak (BM, Kİ, TA)

ķovur- Kavurmak, kızartmak (TZ)

ķavrul- Kavrulmak (TZ)

ķavrun- Kavrulmak (TZ)

ķovrun- Kavrulmak (TZ)

yıgrıl- (III) Et kavrulmak (İM)

ķavurmuş Kavrulmuş (GT)

ķuvuruķ(II) Kavrulmuş (BV)

tutuķ- Kızarmak (TZ)

tutuķuptur Kızarmış (TZ)

sökül- (I) Kızartmak (BM)

3.3.6.1.3.2.1.2. Kaynatma, Haşlama

ķaynan- Kaynatılmak (RH)

ķaynat- Kaynatmak (BM, BV, CC1, GT, İM, Kİ, RH)

ķaynatıl- Kaynatılmak (İM)

ķaşla- Haşlamak (Kİ)

tütüz- Buğulatmak (TZ)

3.3.6.1.3.2.1.3. Kebap Yapma, Kebap

ılık Kebap (Kİ)

kebāb *Ar.* Kebap (GT)

söklençe Kebap (DM)

söklençi Kebap (BM, TA)

sölençü Parçalanmış, kebablık et (TZ)

biryān *Far.* Kebap, kızartma (GT)

şışlık Kebap (DM, KK)

şışle- 1. Kızartmak, kebab yapmak (BM, Kİ, KK) 2. Şişe dizmek (GT, TZ)

şışlen- Et ateşte kebab olmak (İM, TZ)

söglün- Kebap olmak, kavrulmak (Kİ)

sögül- (II) Kebap etmek, ateş üzerinde pişirilmek (Kİ)

söklün- Kebap yapılmak (TZ)

3.3.6.1.3.2. Pişirme Sonrası (Pişmişlik)

kevrük Gevrek (Kİ)

kaçalı Pişkin, çok pişmiş, lime lime (İH)

bişik (I) Pişmiş yemek vb. (BV)

bişi (I) Pişmiş yemek vb. (GT)

epritmek İyice pişmiş, erimiş (İH)

3.3.6.1.4. Yemek Servisi

aşka ünde- yemeğe davet etmek (CC1)

aşla- (I) 1. Çanağı düzeltmek, yemek koymak (İH)

ķotar- Tencereden tabağa yemek koymak, boşaltmak (DM, İH, TZ)

ķoķar- Tencereden tabağa yemek koymak, boşaltmak (KK)

ķotar- Tencereden tabağa yemek koymak, boşaltmak (CC2)

3.3.6.2. Yeme, İçme

tik- (II) Lokma almak (Kİ)

asra- (II) Isırmak, dişlemek (TZ)

dişle- Dişlemek, ısırarak (Gİ, KF, KFT, RH)

tişle- Dişlemek, ısırarak (BM, BV, CC2, GT, İM, Kİ, TA, TZ)

ıs- Isırmak, dişlemek (İH)

ışır- Isırmak, dişlemek (BM, İH, Kİ)

tişlegen Isıran, dişleyen (MG)

tişleyiçi Dişleyici, ısırıcı (RH)

dişleyiçi Dişleyen, ısıran (RH)

çayna- Çiğnemek, kemirmek, gevelemek (CC1, İM)

çeyne- Çiğnemek, kemirmek, gevelemek (BM, BV, Gİ, KF, RH)

çiyne- Çiğnemek, kemirmek, gevelemek (GT)

şayna- Çiğnemek (TZ)

şeyne- Çiğnemek (Gİ, KK, TA)

gev- Çiğnemek, ezmek, gevelemek (İH)

çaynal- Çiğnenmek (İM)

çeyneyiçi Çiğneyici, çiğneyen (RH)
yala- Yalamak (BM, BV, CC2, Kİ, İM, KK, TA, TZ)
yalat- Yalatmak (BV)
aşa- Yemek yemek (CC1, GT, TA)
aşla- (I) 2. Yemek yedirmek (TZ)
yè- Yemek (BM, CC2, DM, Gİ, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
yi- (I) Yemek (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH)
yy-(II) Yemek (TZ)
yen- (II) Yemek yenmek (Gİ)
yin- (I) Yenilmek, yemek yenilmek (İM, KK)
yinil- (Yemek) yenilmek (Gİ, KK)
yinül- (Yemek) yenilmek (KF)
yyil- (I) (Yemek) yenilmek (İM)
yyül- (Yemek) yenilmek (İM)
yyün- (Yemek) yenilmek (İM)
yedir- Yedirmek (DM, Gİ, KF, KK, TZ)
yedür- Yedirmek (BM, KF)
yidir- Yedirmek (Gİ, İM)
yidür- Yedirmek (BV, Gİ, GT, İM, TA, RH)
yigür- Yedirmek (KFT)
yitür- (IV) Yedirmek (İM)
yidürül- Yedirilmek (İM)
sedd-i ramağ Ar. Ölmeyecek kadar yiyip içmek (GT)
kürt kürt ye- Kütür kütür yemek (İH)
çap çap ye- Ağzını şapırdatarak yemek (İH)

yyiş Yeyiş, yemek yeme (RH)
yeyiş Yeyiş (KK, TZ)
kuğuzunu doldur- karnını doyumak (İH)
öp- (II) Höpürtmek (TZ)
içmeklik İçme (KFT)
iç- İçmek (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ)
iş- (II) İçmek (DM, KK, TZ)
içdir- İçirmek (TZ)
içir- İçirmek (BV, CC2, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
içür- İçirmek (BV, RH)
işir- İçirmek (KK)
iştir- İçirmek (DM)
içiç İçiş (TZ)
içil- İçilmek (İM)
içürül- İçirilmek (KF)
içiş- (II) Biriyle birlikte içmek (CC2)
üb- Yavaş yavaş içmek (Kİ)
uğurtla- Yudumlamak (TA)
sümür- Sömürmek, höpürdeterek içmek (İH)
yiştir- Su içirmek (DM)
saçır- Su boğazda durmak (TZ)
içim İçim (su), yudum (GT, TZ)
uğurt Yudum (TA)
sim- Yutmak (CC2)
yud- Yutmak (Gİ)
yuğ- Yutmak (BM, BV, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
yalman- Ağızda kalan yemek artığını yalayıp yutmak (İH)

yutdur- Yutturmak (BV)
toġu- (II) Kafaya dikip içmek, yutmak (CC2)

3.3.6.3. Yeme Sonrası

3.3.6.2.1. Tok, Tokluk

toġ Tok, aç olmayan (GT, TZ)
toġ Tok, aç olmayan (TA)
toġluk Tokluk, bolluk, fazlalık (CC2)
tokliġ Doygunluk, tokluk (CC2)

3.3.6.2.2. Doymak, Doyurmak

toġ- Doymak (Kİ)
toġ- (I) Doymak (BM, BV, GT, İM, Kİ, KK, TZ)
ġan- Doymak, kanmak (Kİ)
ġandır- Doyurmak, kandırmak (TZ)
ġandır- (I) Doyurmak, kandırmak (Kİ)
toydır- Doyurmak (CC2)
toydur- Doyurmak (BV, GT)
ulġa Doyumluk (TZ)
ulġala- Doyumluk elde etmek (TZ)

3.3.6.4. Tat, Lezzet

ġāšnī Far. Tat, lezzet (GT, İM)
tu‘m Ar. Tat, lezzet (GT)
ta‘m Ar. Tat, lezzet (İM)
tat (I) Tat, lezzet (Kİ)
taġ (I) Tat, lezzet (TA)

tatiġ Tat, lezzet (CC1, İM)
dad Tat, lezzet (Gİ, KFT)
lezzet Ar. Tat, lezzet (GT, İM, MG)

3.3.6.4.1. Tat Çeşitleri

3.3.6.4.1.1. Tatlı

ġüġi Tatlı (CC2)
süġi (II) Tatlı, her şeyin tatlısı (KFT, Kİ)
süġü (II) Tatlı, her şeyin tatlısı (Kİ, TA)
datlu Tatlı (KFT)
tatlı (II) Tatlı (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, RH, TZ)
taġlı Tatlı (KK, TA)
tatlu Tatlı (Kİ)
tatıġlı Tatlı, lezzetli (CC1-CC2)

3.3.6.4.2. Tuzlu

duzlu Tuzlu (KFT)
tuzlı Tuzlu (BM, DM, İM)
tuġlı Tuzlu (DM)
tuġlu Tuzlu (DM)
tuzlu Tuzlu (İM, Kİ)
melih Ar. Tuzlu (BV)
şūr Far. Tuzlu, acı (GT, İM)
tebiz Tuzlu (İM)
aġı (I) 2. Tuzlu (İM)

3.3.6.4.1.3. Ekşi

ekşi Ekşi (DM, GT, RH, TA)

ikçi Ekşi, acı (TZ)

ikşi (I) Ekşi, acı (TZ)

êhşi Ekşi (CC1)

tonuğ (I) Ekşi, sert (Kİ)

tonuğ (I) Ekşi, sert (Kİ)

turş Far. Ekşi (GT)

daras Ar. Ekşi yemekten dolayı dişin kamaşması (BV)

yenşi- Kekremek, kekre olmak (TZ)

balşıra- Kekre olmak, kekreleşmek(TZ)

balşiray- Kekre olmak, kekreleşmek (TZ)

3.3.6.4.1.4. Acı

açı türlü Acı (CC1)

açı (I) 1. Acı (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, İM, TA, TZ)

kırağ Acı (TA)

öt (II) Acılık (TZ)

öd (II) Acılık (TZ)

açığan- Ekşimek, acımak (CC2)

3.3.6.5. Yiyecekler

aşkına Yiyecek (CC2)

yiyeğü Yiyecek (BV)

yiği (II) Yiyecek (BV)

azığ (I) Azık, yiyecek, gıda (BV)

azıh (I) Azık, yiyecek, gıda (CC2)

azıq (I) Azık, yiyecek, gıda (BM, TZ)

azuğ (I) Azık, yiyecek, gıda (GT, İM)

ķūt Ar. Yiyecek, gıda (GT, İM)

erzāğ Ar. Yiyecek maddeleri (GT)

ğidā Ar. Yiyecek, insanı besleyen şeyler (Gİ, GT, İM, KF)

ni‘met Ar. Lütuf, yiyecek, içecek (Gİ, GT, İM, KF, MS)

küfye Ar. Ancak geçinebilecek kadar olan yiyecek (KFT)

aş (I)1. Yemek, yiyecek (BM, BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

yimek Yemek, aş (Gİ, GT, İM, KF)

yemek (I) Yemek, aş (DM, Gİ, KF, TZ)

ta‘ām Ar. Yemek, aş (GT, İM, KFT)

‘aşā Ar. Akşam yemeği (GT)

sağūr Ar Sahur, gece yemeği (Gİ)

söğūr Ar. Sahur, gece yemeği (Gİ)

suğūr (II) Ar. (< sağūr) Sahur, gece yemeği (KF)

şerez Yun. Çerez, yemek dışında yenilen şeyler (TZ)

rızğ Ar. Allah’ın bahşettiği nimet, rızık (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)

kefāf Ar. Yaşayacak kadar rızık (GT)

3.3.6.5.1. Yiyecek Parçası, Lokma

degi Bir dilim (İH)

degim Bir dilim (İH)

dilim Dilim, parça (DM, İH)

tekim Bir dilim (İH)

tilim Dilim, parça (CC2)

tilke Dilim, parça (İH)

tıkım Dilim, lokma (İH)

tıkın Dilim, lokma (TZ)

tik (V) Dilim, lokma (TZ)

soğum Lokma, parça (BM, TA, TZ)

loğma *Ar.* Lokma, bir yutumluk yiyecek parçası (Gİ, GT, İM, KF)

‘azāz *Ar. (I)* Bir tek lokma (BV)

tu‘me *Ar.* Azık, yemlik, lokma (GT)

toğram Et veya ekmek parçası (DM, TA)

damızlık Tadın bakılmak üzere bir nesneden alınan az bir şey (İH)

3.3.6.5.2. Yemek Artığı

sarkıt 1. Yemek artığı (GT)

kaşmak Ateşin çokluğundan kabın dibine yapışan yemek artığı (TZ)

kazmak Ateşin çokluğundan kabın dibine yapışan yemek artığı (TZ)

sarhıt 1. Artık, geri kalan (CC2)

halğan Artık, arta kalan, kalıntı (CC1)

bākiye *Ar.* Geri kalan, artan (GT)

koymuç Bir şeyin gerisi (İM)

3.3.6.5.3. Bozulmuş Yiyecek

murdār *Far.* Pis, çürük yiyecek ve içecek (CC1-CC2, GT, İH, İM, KFT)

küflen- Küflenmek (TZ)

köger- Küflenmek, göğermek (GT, İN, RH)

3.3.6.5.4. Yiyecek Çeşitleri

3.3.6.5.4.1. Hayvansal Yiyecekler

3.3.6.5.4.1.1. Süt Ürünleri

3.3.6.5.4.2.1.1. Tereyağı

sağay Tereyağı (BM)

sağyağ Tereyağı (Kİ)

saru yağ Tereyağı (RH)

şaryağ Tereyağı (RH)

şarı yağ Tereyağı (KK)

şayağ Tereyağı (TA)

kereyav Tereyağ (TZ)

3.3.6.5.4.2.2. Kaymak

kere yağ Kaymak (TA)

kaşmak (I) Kaymak (BV, DM, GT, Kİ, KK, TZ)

3.3.6.5.4.2.1.3. Peynir

çıkt Peynir (TZ)

çift Peynir (Kİ, TA)

çüft Peynir (TA)

benir *Far.* (< peynir) Peynir (TA)

beynir *Far.* (< peynİR) Peynir (DM, Kİ, KK)

penİR *Far.* Peynir (Kİ, TA)

peynİR *Far.*(<penİR) Peynir (BM, DM, TZ)

lor (II) *Ar.* Keçi veya koyun doğurduktan sonra üç gün zarfında onun sütünden yapılan peynir (Kİ)

ķurud Bir tür peynir (BM)

ķurut 2. Bir tür peynir (BM, Kİ)

ķara ķurut kara peynir, bir cins kuru peynir (BM, Kİ)

yürümķük Peynir (TA)

yaş peynir Hayır için dağıtılan peynir (BM)

yaş peynir Taze peynir (BM)

göremez Süt çalınmış yoğurt, bir tür peynir (İH)

3.3.6.5.4.2.1.4. Yoğurt

yavurt Yoğurt (TZ)

yoğurt Yoğurt (BV, MS, RH, KK)

yuğurt Yoğurt (CC1, GT)

yoğurud Yoğurt (KFT)

yağurt Yoğurt (BM, DM, Kİ, TA)

çuğrat Yoğurt (Kİ)

uyup Sulu yoğurt (TZ)

süzme (II) Süzölmüş yoğurt (İM, Kİ)

süzmeli Süzölmüş yoğurt (TZ)

uyğan (II) Yağı alınmış yoğurt (TZ)

ikşi (II) Ekşi yoğurt (TZ)

pışlak kurutulmuş yoğurt (TZ)

ķurut 1. Kurutulmuş yoğurt (TZ)

açı (I) **3.** Acı yoğurt (TZ)

tuzluk (II) Terbiyelemek için çorbaya atılan yoğurt (Kİ)

3.3.6.5.4.2.1.4.1. Yoğurt Veya Sütle Yapılan Yiyecekler

butķa Pirinçle pişmiş süt, sütlaç (TZ)

lor (I) Peynir suyuna süt veya yoğurt katılarak yapılan yiyecek (BV)

turaķ (II) Yoğurttan yapılmış baharatlı bir yemek (TA)

ķuymaķ Un ve süt ile yağda pişirilmiş bulamaç (BM, Kİ)

ķatıg (IV) Katık, ekmekle beraber yenilen süt, yoğurt gibi şeyler (İM)

ķatik Ekmekle beraber yenilen süt, yoğurt gibi şeyler, katık (Kİ, TZ)

3.3.6.5.4.2.2. Et ve Et Ürünleri

et Et (BM, CC1-CC2, DM, İN, KF, KFT, KK, RH, TA, TZ)

it (II) Et (BV, GT, İM, MG)

etlü Etli (RH)

itlü Etli (BV)

itlik Etlik (BV)

itsiz Etsiz (BV)

ķaķ et uzun dilimler halinde kesilip ateşte veya güneşte kurutulmuş, pişirilmiş et (BM)

ķaķaķ et Kurutulmuş et (İH)

kaşlanmış balık Kurutulmuş balık (İH)

sökrük Ateşte veya güneşte kurutulmuş et (BM)

süret Rüzgarda kurutulmuş et (TZ)

kesek et parçalanmış et (TA)

söklenmiş et Kesilmiş, inceltilmiş et (BM, TA)

sövünçü Dilim dilim kesilmiş et (Kİ)

şerİha Ar. Et dilimi (BV)

yaĥsi Pişmiş et (KK)

kavurma Yağda kızartılmış et parçası (Kİ, TA)

3.3.6.5.4.2.2.1. Etle Yapılan Yiyecekler

asib (I) Ar. Dolmuş bağırsak (BV)

kaş (III) Pastırma (Kİ)

soĥta Karaciğer ve baharatla yapılan bir tür sucuk (CC2)

şuçuş Sucuk, bumar dolması (BM, DM, Kİ, TZ)

kazı Atın kaburga kısmı ve yağlı etinden yapılan sucuk, at sucuğu (CC2)

yaĥnı Bir tür et yemeği, yahni (BM, GT, TZ)

yaĥnı Bir tür et yemeği, yahni (BM, Kİ)

uğut Keşkek, lapa (İH)

serİd (I) Ar. Tirid denilen yemek (İM)

kıyma Kıyma (Kİ, TZ)

3.3.6.5.4.2.2.2. Hayvansal Yağlar

iç yağı iç yağı (İM, İN)

iş yağı İç yağı (DM)

ķuyruk yağı kuyruk yağı (KK, TA)

ķırtıs Kuyruk yağı (TZ)

şirec Ar. Donyağı (İM)

řaĥm Ar. İçyağı (BV)

örkeç yavı Deve hörgücünden çıkarılan yağ (TZ)

ķovurdaķ Kakırdak (TZ)

3.3.6.5.4.2.3. Yumurta

yumrutķa Yumurta (TZ)

yumurda Yumurta (BM, TA)

yumurtęa Yumurta (BV)

yumurtķa Yumurta (CC2, GT, İM, TA, RH)

yamurķa Yumurta (KK)

yamurtķa Yumurta (DM)

yamurtuğa Yumurta (BM, Kİ)

sar (II) Yumurtanın iç, ince kabuğu, zar (İH)

3.3.6.5.4.2.4. Bal

bal Arı balı (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA)

aķ bal Arı balı (DM)

uru balı Arı balı (KK)

şehd Ar. Bal (GT)

asel Ar. Bal (BV, GT, KFT)

šem‘a Ar. 1. Bal mumu (BV)
mūm *Far.* Mum, bal mumu (BM, DM, Kİ, KK, TZ)
uus 2. Bal mumu (BM)
uvus Mum, bal mumu (Kİ)
balavası Mum, bal mumu (DM)
balavuz Mum, bal mumu (CC1, TZ)
balanus Mum, bal mumu (Kİ)

3.3.6.5.4.3.Hamur Ürünleri

un Un (BM, BV, CC1, DM, GT, Gİ, İM, KF, KFT, KK, MS, RH)
ķapaķ (III) Kepek (Kİ)
kebek Kepek (BM, CC1, DM, Kİ)
kepek Kepek (İM, KFT, RH, TZ)
irmik İrmik (İH)
ķamır (II) (<Ar. ķamīr) Hamur (CC1)
yençi Hamur (TZ)
yiñçi Yoğurulmuş hamur (BM, Kİ)
‘acīn *Ar.* Hamur tutma (BV)
tutmaç (I) Et suyuna atılan hamur parçaları (Kİ)
‘aşıde *Ar.* Bulamaç (BV)

3.3.6.5.4.3.1. Hamurla yapılan Yiyecekler

3.3.6.5.4.3.1.1. Ekmek

kirde (< *Far.* girde) 1. Ekmek (CC1)
itmek Ekmek (GT)

etmek Ekmek (BM, CC1, KFT, Kİ, KK, TA)
ötmek Ekmek (CC2, DM, İM, TZ)
besgeç Ekmek (İH)
ötmekley Ekmek gibi (CC2)
ķara etmek siyah ekmek (Kİ)
kek etmeği Fırınlanmış kuru ekmek, peksimet (İH)
kemeç Mayasız hamurdan yapılmış ekmek (CC2)
bursaķ Tatar ekmeği (TZ)
kete İçi kızartılmış unla doldurulmuş bir tür yağlı ekmek (Kİ)
irmik ekmeği irmik unundan yapılan ekmek (İH)
ırşıķ Has ekmek (TZ)
külüçe İnce tandır ekmeği, kek, çörek (İH)
külşe İnce tandır ekmeği, kek, çörek (TZ)
külüçe İnce tandır ekmeği, kek, çörek (İH)
girde Tandırda pişen ince ekmek (İH)
yab- (I) Ekmek yapmak (TA)
kesek (II) 1. Ekmek dilimi (DM)
tovram Kırıntı, küçük parça (CC2)
uşıaķ Kırıntı (CC2)
ötmekniñ uşıaķı Kırıntı, ekmek ufağı (CC2)
çöp (II) Kırıntı, ekmek ufağı (CC2)
tirki çöbü Sofrada dökülen ekmek kırıntıları
etmeksiz Ekmeksiz (TA)

3.3.6.5.4.3.1.2. Çörek

şörek Çörek, francala, somun (TZ)

çörek Çörek, francala, somun (İH, Kİ, TA)

gepölüç Çörek (İH)

somun Rum. Somun, çörek (İH, TZ)

3.3.6.5.4.3.1.3. Yufka

bazlamaç Sacda pişirilen kalın yufka (BM, İH)

bişi (II) Yufka (Kİ)

yubқа etmek yufka ekmeği (TA)

yufқа (II) İnce açılıp sacda pişirilen ekmeği (İH)

yuğa (I) Yufka, katmer (BV)

katmer yuқа Yağlı hamurla yapılan katmer (İH)

қалаş Yufka, çörek (TZ)

eleşke Et ile beraber haşlanmış yufka, hamur parçaları (Kİ)

erişte İnce ince kesilmiş yufka (İH)

3.3.6.5.4.3.1.4. Börek

қара etmek bir tür peynirli börek (BM)

börek (II) Börek, içerisine et doldurulmuş hamur parçaları (BM, TZ)

börük Börek, içerisine et doldurulmuş hamur parçaları (Kİ)

çeker börek şekerli börek (Kİ)

şiş börek puf böreği (BM, Kİ)

3.3.6.5.4.3.1.5. Pide

kirde 2. Pasta, pide (CC1, GT)

3.3.6.5.4.1.1.6. Kızartılmış Hamur

çirkeme İçine kıyma konulmuş ve yağda kızdırılmış hamur (Kİ)

çırlama Kızarmış, kıymalı hamur (BM)

yovaça Yağda pişmiş hamur, pişi (?) (CC2)

3.3.6.5.4.4. Çorbalar

mun Çorba (İH)

müyin Çorba (TA)

şorba Çorba (DM, GT, İM, KFT, KK, TA)

şorpa Çorba (İM)

şorva Çorba (İH, KFT)

şūrba Çorba (GT)

tutmaç (II) Bir tür tel şehriye çorbası (BM)

bulamaç Bulamaç, un çorbası (DM, TZ)

bulğamaç Bulamaç, un çorbası (BM, Kİ)

yoğurt aşı yoğurt çorbası (İH)

cevşir Ar. Arpa çorbası (BV)

tarhana(h) Far. Tarhana (BM, DM, TZ)

kanıh Tarhana (RH)

3.3.6.5.4.5. Tatlılar

bāzıq Ar. Şıra (İM, KFT)

bekmas Pekmez (KK)

bekmes Pekmez (BM, DM, MS)

bekmeş Pekmez (TA)

pekmez Pekmez (TZ)

dibis Pekmez, hurma pekmezi (KFT)

nāṭıf Ar. Helva (BV)

ḥalvā Ar. Helva (DM, GT)

manḥa Hr. Kudret helvası (CC2)

koz ḥalvası ceviz helvası (DM)

kozlu ḥelva Kozlu helva, ceviz helvası (İH)

kezen Keven, kudret helvası, havadan yağın yumuşak bir madde ki helvaya benzer (Kİ)

kaṭāyıf Ar. Kadayıf (İM)

kaḡana Un ve yumurta ile yapıp içine yağ dökülen tatlı (İH)

3.3.6.5.4.6. Diğer Yemekler

bulav Pilav (BV)

ḡavut (II) Darıdan yapılan bir yemek (BV, İM)

ḡavut (I) Kavrulmuş hububat (BM, İM, Kİ, TZ)

ḡovurluḡ Kavurğa, kavrulmuş hububat (TZ)

sirkeli soḡan bir tür kurma turşu (İH)

turḡı Far. (< turş) Turşu (TZ)

3.3.6.6. İçecekler

iḡmek İçecek şey (GT, İM)

işmek (I) İçilecek şey (DM, KK)

3.3.6.6.1. Su, Susama, Susuzluk

āb (I) Far. Su (GT)

su (I) Su (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)

şu Su (KK, TA)

suf Su (İM)

suv Su (BV, CC1-CC2 İM)

say su Duru su (TZ)

barma suluḡ Yolculuk için su (Kİ)

zemzem Ar. Kâbe civarında meşhur kuyu ve bu kuyudan çıkan su (İM)

meñi şu hayat suyu, ölümsüzlük suyu, āb-ı hayat (Kİ)

istisḡā Ar. Su isteme, susama (BV, Gİ, KF)

sufsa- Susamak (İM)

susa- Susamak (BM, CC2, GT, İM, Kİ, TZ)

susan bol- Susamak (BM)

suvsa- Susamak (BV, CC1)

suvsamaḡ Susama, susayış (CC1)

şusız Susuz (TA)

susuz Susuz (BV)

susuzluk Susuzluk (Gİ, KF, KFT)

3.3.6.6.2. Süt

süt Süt (BM, BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

süd Süt (BM, Gİ, KF, KFT, RH)

ürün Süt (TA)

avrun Süt (TA)

ķayırtamak 1. Süt (BM) 2. Deve sütü (Kİ)

ağuz Deve veya koyunun ilk sütü (Kİ)

avuz (II) Deve ve koyunun ilk sütü (BM, TZ)

ovuz Deve veya koyunun ilk sütü (Kİ)

irimçik Kesilmiş, bozulmuş süt (TZ)

öz (II) İlk süt (TZ)

turaķ (I) Koyulaşmış süt (Kİ)

uyut- (II) Sütü uyutmak (TZ)

3.3.6.6.3. Meyve Suları

leymü şuyı limon suyu (DM)

seker Kaynamış hurma suyu (İM, KFT)

yüzüm suyu Üzüm suyu (DM)

karbus suyu Karpuz suyu (DM)

işmek (II) Eritilmiş şeker şerbeti (KK)

şerbet Ar. Şerbet, meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek (GT)

3.3.6.6.4. Ayran

ayran (I) Ayran (BM, DM, GT, TA, TZ)

yayķan- Çalkalanmak (Kİ)

şalģa- Çalkalamak (TZ)

şalka- Çalkalamak (TZ)

ķamal- Sarsılmak, sendelemek, çalkalanmak (CC2)

3.3.6.6.5. Boza

aķmıķ Boza (DM)

3.3.6.6.7. Sarhoş Eden İçkiler

bor (II) Şarap, içki (CC1, İH, TA)

boza Darı, buğday veya arpadan yapılan bir içki (DM, KFT, Kİ, KK, TA)

böz (II) İçki (TA)

şıra (< Far. şire) Şarap (CC1)

çağır Şarap (CC1, RH)

çakır (I) Şarap (BV, İH, İM, KFT, RH, TA)

eçki (II) İçki (TZ)

hamr Ar. Şarap (GT)

ķımız Kısrak sütü, bir tür içki (DM, İH, İM, Kİ, TZ)

ķumlaķ Şarap (TA)

munaşşaf Ar. Şıra kaynatıldığında kalan kısmına verilen ad (İM, KFT)

müselles (I) Ar. İçkiyi kuvvetlendirmek için içmek (KFT)

nebîz Ar. Hurma ve arpadan yapılan bir tür içki (İM, KFT)

râh Ar. Şarap (GT)

şabūh Ar. Sabahleyin içilen içki (GT)

sarı (III) Şarap (Kİ)

serîd (II) Ar. Toprak toz gibi eskidikçe şarabın yüzünde oluşan şey (KFT)

şorma Bir cins içki, boza (DM, Kİ)

susun (< Moğ. subsu) Kısırak veya ineğin mayalanmış sütünden damıtılmış bir tür hafif içki (CC2)

süçi (I) Üzümünden yapılan şarap, içki (DM, İH)

süçü (I) Üzümünden yapılan bir şarap (TA)

şagır Şıra, şarap (DM, KK, TZ)

şarâb Ar. İçki (BV, GT, İM)

şüşüş Kuru üzümünden yapılan bir tür şarap (KK)

tılâ Ar. 1. Üzüm şırası kaynatıldıktan sonra üçte birlik kısmından daha az kalanına verilen ad (İM) 2. Üzüm suyundan elde edilen şarap (KFT)

ışret Ar. İşret, içki içme (GT)

3.3.6.6.7.1. Sarhoşluk

esirik Sarhoş (İM)

esrik Sarhoş (Gİ, İM, KF, KK, TZ)

esrük Sarhoş (İM, KFT, Kİ, TA)

isrük Sarhoş (GT)

serhoş Far. Sarhoş, mest (GT)

ésrikçi İçkici, ayyaş (CC2)

esridiçi Sarhoşluk verici (KFT)

esir- Sarhoş olmak (CC2, DM, İM, TZ)

esriklük Sarhoşluk (İM)

esrüklik Sarhoşluk (Gİ, İM, KFT)

esrüklük Sarhoşluk (KF)

serhoşluk Far.T. Sarhoşluk (GT)

sükr Ar. Sarhoşluk (GT)

esri- Sarhoş olmak (DM, KFT, Kİ)

esrü- Sarhoş olmak (DM)

isrü- Sarhoş olmak (GT)

esrid- Sarhoş etmek (KFT)

isrüt- Sarhoş etmek (GT)

ésirt- Kendinden geçirmek (CC2)

mest Far. Sarhoş, mest (GT)

harâb (II) Ar. Kendinden geçmiş, sarhoş (Gİ, GT)

sergerdân kıl- sersem olmak, başı dönmek (İH)

3.3.6.6.7.2. Ayık, Ayılma

ayığ Ayık, ayılmış, sarhoş olmayan (TA)

ayığ Ayık, ayılmış, sarhoş olmayan (KFT, TÂ, TZ)

ayığlan- Sarhoşluktan ayılmak (BM)

ayığlan- Sarhoşluktan ayılmak (TZ)

ayıll- Sarhoşluktan ayılmak (TZ)

3.3.6.6.7.3. İçki Sunan Kişi

sāḳī Ar. Saki, içki sunan (GT)

Sāḳiye Ar. İçki sunan kadın (KF)

3.3.6.7. Yiyecek, İçeceğe Konulanlar

3.3.6.7.1 .Tuz

duz Tuz (DM, KFT)

ṭuz Tuz (BM, BV, DM, GT, İM, KFT, Kİ, RH, TZ / TA)

tuz Tuz (BM, BV, CC1, DM, GT, İM, KFT, Kİ, RH, TZ)

ças Moğ. Tuz (İM, Kİ)

milḥ Ar. Tuz (BV)

zincār Ar. Bir tür tuz (BV)

ceriṣ Ar. İri dövülmüş tuz (BV)

duzla- Tuz vermek, tuzlamak (BM)

tuzla- Tuz vermek, tuzlamak (CC1, Kİ)

tuzul- Tuz vermek, tuzlamak (TZ)

tuzlat- Tuzlamak (BM)

3.3.6.7.2. Şeker

çeker Far. (< şeker) Şeker (BM, Kİ)

sükker Ar. Şeker (BV, GT, KFT)

şeker Far. Şeker (CC1-CC2, DM, GT)

3.3.6.7.3. Yağ

yağ Yağ (BM, BV, CC1, DM, Gİ, GT, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ) (KFT)

yav (II) Yağ (CC2, TZ)

şırurğan Yağ (KFT)

dühn Ar. Ot, yemiş veya çiçekten çıkarılan yağ (Gİ, İM, KF)

dehn Ar. Yağ (KF)

öz Yemek kaynarken üzerine çıkan yağ (Kİ)

şırılağan Susam yağı (İH)

zeyt Ar. Zeytinyağı (BV, İM, RH)

çerb Far. Yağlı (GT)

yavlı Yağlı (CC2)

yağsuz Yağsız (RH)

yavan (I) Katıksız, yavan, yağsız (İH)

yavla- Yağlamak, yağ sürmek (TZ)

yağla- (I) Yağlamak, yağ sürmek (BV, İM, İN, Kİ, KK, TZ)

yavleyin Yağ gibi (CC2)

3.3.6.7.4. Maya

āya Ar. Kuzu midesinde yapılan peynir mayası; her nevi maya (İH, TZ)

avuz (III) Maya, peynir veya yoğurt mayası (BM)

yumur (II) Hazırlanmış maya (TZ)

3.3.6.7.5. Sirke, Şap

sirke (I) Sirke (BV, CC2, DM, İM, İN, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA, TZ)
açı taş şap (CC1)

3.3.7. Temizlik

arığlık 1. Münezzehlik (İM)
arığlık 2. Temizlik (İM)
arılık Temizlik (Gİ, İM, MS)
arılık Temizlik (Gİ, KF)
aruvlîh Arılık, temizlik, kusursuzluk (CC2)
ṭahārat Ar. Temizlik (GT, MS)
istinḳā Ar. Temiz olmayı isteme (Gİ, İM, KF, MS)
müzekkī (II) Ar. Temizleyen, ıslah eden (KFT)
çuğrı- Pislikten korunmak (Kİ)
arı (I) Arı, saf, temiz (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, MG, MS, RH)
arığ 1. Arı, saf, temiz (BV, İM, Kİ)
arık (II) Temiz, saf, arı (KF)
aruv Temiz, güzel (CC2)
aru (I) Saf, temiz, arı (Gİ, KF, RH, TA, TZ)
uru (I) Temiz (KK)
inḳā Ar. Temiz (KF)
mısmıl Temiz (İH)
munduz Saf, temiz (CC2)
naẓîf Ar. Temiz (BV, GT)
pāk Far. Temiz (GT)

şāfi Ar. Saf, temiz (BV, İM, RH)

seli Temiz (Kİ)

ṭāhir Ar. Temiz (KFT)

zekī Ar. Temiz, pak (İM)

arınıçı Temizlenen (KF)

muşaffi Ar. Temizlenmiş (BV)

3.3.7.1. Temizlemek, Temizlenmek

arı- (I) Temizlemek, temiz olmak (BV)
aru- Temizlemek, temiz olmak (TZ)
arid- Temizlemek (KF, KFT)
arıt- 1. Temizlemek (BM, BV, CC2, Gİ, İM, KF, Kİ, MS, TZ)
arut- Temizlemek (Gİ)
arila- Temizlemek (KF)
arıla- 3. Temizlemek (Gİ, KF)
arula- Temizlemek, temize çıkarmak (MG)
aḳlan- Temizlenmek (KF)
arıl- Temizlenmek (Gİ, KF)
arın- Temizlenmek (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS)
arun- Temizlenmek (KF)
yuvık Arınma, temizlenme (CC1)
istincā Ar. Pislikten temizlenme (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
istibrā Ar. Küçük abdestten sonra akıntıyı tam temizleme (Gİ, İM, KF, MS)
goli Bütün işe yaramayanları bir işi temizlemek için çağırma (İH)

bitle- 1. Bit olup olmadığını araştırmak, bitini temizlemek (BM, Kİ, TZ)

3.3.7.1.1. Silmek, Silinmek

ķazı- (II) Silmek (İH)

övüt- Silmek, temizlemek (CC2)

sil- 1. Silmek, temizlemek (BM, Gİ, İM, KF, Kİ, KK, TA, TZ)

silen- Silinmek (TZ)

silin- Silinmek, temizlenmek (MS)

sürtün- (II) Mendil ile silinmek (Kİ)

3.3.7.1.2. Silkmek, Silkinmek

silik- (I) Silkmek, silkelemek (Gİ)

silk- Silkmek, silkelemek, çırpma (CC1-CC2, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

silkin- Silkinmek, sarsılmak (CC2, İM, TZ)

köpü- Astarlı elbiseyi silmek (Kİ)

3.3.7.1.3. Süpürmek, Süpürölmek

sipir- Süpürmek (TZ)

sübür- Süpürmek (BM, TA)

süpir- Süpürmek (GT, TZ)

süpröl- (I) Süpürölmek (Kİ)

süpür- Süpürmek (Kİ, KK)

3.3.7.1.4. Yıkamak, Yıkanmak, Yıkattmak

yu- Yıkamak (BV, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TZ)

yuf- Yıkamak (İM)

yuv- (I) Yıkamak (BM, BV, CC1, Gİ, İM, Kİ)

yuva- Yıkamak (KF)

yü- Yıkamak (BM, İM, TA)

yüf- Yumak, yıkamak (İM)

yüy- Yıkamak, temizlemek (TA)

yayķa- (II) Yıkamak (Kİ)

yayķa- (I) Ağız çalkalamak, çalkalayarak ağız yıkamak (İH, TZ)

yun- Yunmak, yıkanmak (BM, Gİ, İH, Kİ, KK, TA, TZ)

yün- Yunmak, yıkanmak (TA)

yuvul- (I) Yıkanmak (BV)

yuvun- (I) Yıkanmak (CC1-CC2, TZ)

yevün- Yıkanmak (İM)

ķoyun- Su dökünmek (İM)

tök- (III) Su dökünmek (İM)

yuķar- Su boşaltmak, dökmek (İM)

su ķoyun- Yıkanmak (TZ)

suv- Yıkanmak (İM)

şak- (III) Yıkanmak (TZ)

çim- Çimmek, yıkanmak (Kİ)

yudır- Yıkattmak (Gİ)

baş yuv- bir şeyden el çekmek, elini yıkamak (İM)

yuyundu Yıkanmadan çıkan su (Kİ)

köpüki çık- köpüklenmek (TZ)

köpüklen- Köpüklenmek (GT)
fehîm Ar. Köpük (BV)
köbek (II) Köpük (BM)
köpük (I) Köpük (BV, DM, İM, KFT, TZ)

3.3.7.2. Pis, Pislik

arıksuz Temiz olmayan, kirli (CC2)
ences Ar. Çok necis, en pis (GT)
kir Kir, pis (BV, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
levs Ar. Pislik, kir (İM)
münecces Ar. Pis, murdar (GT)
necâsatlık Ar.T. Pislik (İM)
necâset Ar. Pis, pislik (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
necâsetlik Ar.T. Pislik (İM)
necîs Ar. Pis, murdar (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)
niks Ar. Pislik (MS)
pelîd Far. Pis, murdar(GT)
rics Ar. Pislik, murdarlık (İM, KF, MS)
te'ab (I) Ar. Kir, pas (BV)
toprak Kir, pis (CC1-CC2)
vesaḥ Ar. Kir, pislik (Gİ, KF)
zebîl Ar. Dışkı, pislik (BV)
zibil Ar. Pislik, çöp (Gİ, İM, KF)
çikirlik Pislik, çirkeflik (KFT)
zibillik Ar.T. Çöplük (İM)
çöp Far. (< çüb) Çöp, atık (İM)
şöb Far. (< çüb) Çöp (DM)

şöp Far. (< çüb) Çöp (TZ)
koğ Göze veya yemeğe düşen çöp, süprüntü (İH)
kiret- Kirletmek (BM)
zebîlle- Ar.T. Pislemek (BV)
zibille- Ar.T. Pislemek (Gİ, KF, MS)
çöplen- Çöple kirlenmek (İH)
bitle- 2. Bitlenmek (TA)
bitlen- Bitlenmek (TA)
kamla Tüylerin bitlenmesi (BV)
pinti (II) Bitli (İH)

3.3.8. İnsan İlişkileri, Toplumsal Değerler Ve Davranışlar

3.3.8.1. Sosyal İlişkiler

3.3.8.1.1. Hitap

hiṭāb Ar. Hitap, hitabet (GT, İM)
sözleş- 2. Hitap etmek (İM)
benī Ar. ... oğulları (GT, KF)
cice Çocuğun annesine seslenirken kullandığı hitap (Kİ)
inim Büyüğün küçüğe hitap ettiği zaman söylediği kelime (Kİ)
içgi Küçüklerin büyüklerle hitap ettikleri zaman söyledikleri kelime (Kİ)
baba Büyük, büyüğün küçüğe ve küçüğün büyüğe hitap ettiği zaman söylediği kelime (Kİ)

h azret Ar. Saygı için kullanılan bir s z (Gİ, İM, KF, MG İN)

3.3.8.1.1.1. Ad, Lakap, Unvan

ad Ad, isim, l kap, unvan (Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS)

ad Ad, isim, l kap, unvan (DM, KK)

at (I) Ad, isim, l kap, unvan (BV, CC1-CC2, GT, İM, MG)

ism Ar. İsim, ad (Gİ, GT)

lahab (<Ar. laab) Takma ad, l kap (CC1)

laab Ar. Takma ad, l kap (İM)

atlı Adlı, isimli (İM)

atlıg (I) Adlı, isimli (İM)

aşsız Adsız, adı olmayan (TA)

ataş Adaş, aynı adda olanlar (CC2, İM)

ada- Ad vermek, unvan vermek, l kap takmak (TZ)

ata- Ad vermek, unvan vermek, l kap takmak (TZ)

atta- İsim vermek, unvan vermek, l kap takmak (İM)

aya- (I) Ad takmak, l kap takmak, unvan vermek (İH)

adan- Ad verilmek, l kap takılmak (İN, Kİ, TZ)

atan- Ad verilmek, l kap takılmak (TZ)

attanıl- Ad verilmek, l kap takılmak (İM)

k nyet Ar. Bir kimsenin adı, soyadı vb. gibi hususiyetleri g steren kayıt (Gİ, İM, KF, KFT)

kur‘a Ar. Kur‘a, ad çekme, çekiliş (İM, KFT)

3.3.8.1.1.2. Şan, Şeref, Şöhret

ş n Far. Şan, ş hret (MG)

meşh r Ar. Ş hretli, meşhur (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

ş hret Ar. Ş hret,  n, ad yapma (İM)

av (I)  n, ş hret (İM)

‘atıg Ar. (II) 1. Soyu temiz (BV)

ol (II) Asil, soylu (Kİ)

 vden Necip, asil (TA)

 den Necip, asil (TA)

mu‘aşşab Ar. Soylu (RH)

n -cins Far.Ar. Cinsi bozuk, soysuz (GT)

3.3.8.1.2. Vekalet

vek le Ar. Vekalet (KFT)

3.3.8.1.2.1. Vekil Tutma, Yerine Geçme

dik- (III) Vekil tutmak, yerine atamak (KFT, Kİ)

tik- (VII) Vekil tutmak, yerine atamak (İM)

dur- (III) Yerine geçmek (MS)

tur- (II) İkame etmek, yerine geçmek (İM)

dur- (III) Yerine geçmek (MS)

durğuz- (I) İkame etmek, yerine getirmek (KF)

yüz eyle- Havale etmek (KFT)

havāle (I) Ar. Bir işi veya bir şeyi başkalarına bırakma (GT, İM)

muḥīl Ar. Havale eden (İM)

3.3.8.1.2.2. Vekil

halef Ar. Birinden sonra gelip onun yerine geçen kimse (Gİ, KF)

vekīl Ar. Birinin işini görmesi için yerine bıraktığı kimse (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

nāyib Ar. 1. Yerine geçen, vekil (Gİ, İM, KF)

ḳā'im-i maḳām Ar. Birinin yerine geçen (İM)

ḳāyim (II) Ar. Yerine geçen (GT, İM)

ḳāyim-maḳām Ar. Birinin yerine geçecek kimse (GT)

sunçuḳ Halef, birinin yerine geçen (Kİ)

mütevellī Ar. Birinin yerine geçen kişi (KFT)

müvekkel Ar. Vekil, memur edilen (GT)

3.3.8.1.3. Evlilik

3.3.8.1.3.1. Bekar

ḳazaḳ başlı Bekar (TZ)

‘azeb Ar. Bekar erkek (GT)

ergen Bekar erkek (TA, TZ)

başdaḳ Çoluk çocuğu olmayan, tek başına yaşayan (TA)

başraḳ Çoluk çocuğu olmayan, tek başına yaşayan (TA)

3.3.8.1.3.2. Evli, Evlenme

evlü (I) Evli, evlenmiş olan (KFT, Kİ)

al- (II) Evlenmek (CC2)

evlen- Evlenmek (BM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MS, TZ)

ivlen- Evlenmek (İM)

öylen- Evlenmek (TZ)

evlendir- Evlendirmek (KK, TZ)

ivlendür- Evlendirmek (İM)

öylendir- Evlendirmek (TZ)

yatar- Kızını kocaya vermek (Kİ)

3.3.8.1.3.3. Nikah

kebīnle- Far. T. Nikahlamak, nikah kıymak, mehir vermek (TZ)

kebin kıy- Nikahlamak (İH)

sik- 2. Nikahlamak, nikahına almak (TA)

nikāḥ Ar. Nikah, evlenme (GT, İM)

nikāh-ı saḥīḥ Ar. Şartları yerin getirilen nikah (İM)

nikāḥī Ar. Nikahla ilgili (İM)

nikāḥlu Ar.T. Nikahlı (KFT)

3.3.8.1.3.3.1. Nikah parası, Mülkü

mehr Ar. Kadına erkek tarafından verilen nikāh bedeli (İM, KFT)

kebīn Far. Kadına verilen mehir, nikah parası (İH, KFT, TZ)

kābīn Far. Ağırılık, mehir (GT, İM)

kebīnlü Far.T. Mehirlı (KFT)

bitik (III) Mehr (TZ)

ḥulū Ar. Nikah mülkünü kadının kabulüne bağılı olarak ve özel tabirlerden biriyle ortadan kaldırmak (KFT)

3.3.8.1.3.4. Düğün

aşır Nikah, düğün (CC1)

düğün (II) Evlenme meclisi (Kİ)

toy (I) Düğün, şölen, şenlik (CC1-CC2, İH, İM, KFT, Kİ)

sünnet (II) Ar. Sünnet düğünü (KFT)

3.3.8.1.3.4.1. Düğün Yemeğı

sıla- (II) Düğün şöleni vermek (TZ)

keşgek Keşkek, düğün yemeğı (İH)

keşkek Keşkek, düğün yemeğı (İH)

3.3.8.1.3.4.2. Gelin

kelin Gelin (CC2, GT, Kİ, TA, TZ)

sulanğır Gelin kadın, gelincik (TZ)

sulanğır Gelin kadın, gelincik (TZ)

3.3.8.1.3.4.3. Damat

güyegü Güveyi, damat (İH)

küyegü Güvey, damat (CC2, GT, KFT, TA, TZ)

küyev Damat, güvey (GT, TZ)

küyevüv Damat, güvey (Kİ)

küyöv Damat, güvey (CC2, GT)

3.3.8.1.3.4.4. Sağdıç

sağtuç Damadın düğününde adamlara hizmet eden arkadaşı, sağdıç (Kİ)

3.3.8.1.3.4.5. Gerdek Odası

kertek (I) Gelin odası, gerdek (CC2)

kirdek Gerdek, gerdek odası (Kİ)

kirtek Gerdek, gerdek odası (İM)

3.3.8.1.3.4.6. Çeyiz

çalın (III) Çeyiz (TA, TZ)

cihāz Ar. Çeyiz (GT)

iseb Gelin çeyizi (CC2)

3.3.8.1.3.4.7. Düğün Hediyesi

yavıt Düğün ve emsaline götürülen hediye (Kİ)

kalavun Düğün beledi (TZ)

sarağuç Sorguç, çelenk (İH)

buhaltuğ Sorguç, çelenk (İH)

3.3.8.1.4. Boşanma

ayrıl- 4. Ayrılmak, boşanmak (KFT)

boşa- Boşamak (BM, GT, KFT, Kİ, TZ)

boşan- (I) Boşanmak, eşinden ayrılmak (BV, CC1, İN, KF, KFT, Kİ, TZ)

ışkın- Boşanmak, kurtulmak (TZ)

düken- (II) Ayrılmak, boşanmak (MS)

tüken- (II) Ayrılmak, boşanmak, (TZ)

talāk Ar. Boşanma (Gİ, GT, İM, KFT)

talāk tut- Boşanmak (Gİ)

hul^c Ar. Ücret vererek karısını boşamak (İM)

bāyin Ar. Bir boşama türü (KFT)

3.3.8.1.4.1. Boşanmış

muṭallağ Ar. Boşanmış (İM)

boş (II) Kocasından ayrılan kadın, boşanmış (Kİ, TA)

tul Dul, dul kadın (CC2, Kİ, TZ, TZ)

ṭul Dul, dul kadın (TA)

ṭul ibçi dul kadın (TA)

‘idde(t) Ar. Dul kalan kadının yeniden evlenebilmek için beklemeye mecbur olduğu süre (GT, İM, KFT)

ṭul ḥatun Kocasını ölmüş veya kocasından ayrılmış kadın, dul kadın (CC2)

3.3.8.1.5. Dostluk, Arkadaşlık

dostluğ Far.T. Dostluk, arkadaşlık (GT, KFT)

vilāyet (II) Ar. Dostluk, muhabbet (İM)

yoldaşlık Arkadaşlık (GT)

doşṭ Far. (< dost) Dost, arkadaş (KK)

dost Far. Dost, arkadaş (BM, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, TA, TZ)

eş (II) Eş, arkadaş, yoldaş (Kİ)

iş (II) Eş, dost, arkadaş (BM, GT)

ḥarīf Ar. Dost, arkadaş (GT)

hemdem Far. Yakın arkadaş, dost (GT)

hoşdaş Far.T. Samimi, dost (DM, TZ)

ḳoldaş Arkadaş, yoldaş (GT)

ḳoş (II) Çift, mukabil, arkadaş (İH, Kİ)

ḳoşdaş (II) Arkadaş (Kİ)

küfv Ar. Eş, benzer, arkadaş (Gİ, KF)

muḥīb Ar. (< muḥībb) Dost, seven (GT, İM)

nevkār Far. Arkadaş, dost (İM)

nöger Yoldaş, arkadaş, ortak (CC1, DM, GT, İH, TZ)

refîk *Ar.* Arkadaş, yoldaş (GT)
sövüş Dost, arkadaş (CC1)
yār *Far.* Dost, sevgili, arkadaş (GT, İM)
yārān *Far.* Dostlar, tanıdıklar (BV, GT, İM, İN, MS)
yoldaş Arkadaş, yoldaş (DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)
muşāhib *Ar.* Sohbet eden, dost, arkadaş (GT, KF)
dostlaş- Dost olmak (TA)
terfîk *Ar.* Arkadaş etme, birini yanına katma, katılma (KF)

3.3.8.1.6. Aşk

‘ışk *Ar.* Aşk (GT)
amrağ bol- âşık olmak (TA)

3.3.8.1.6.1. Aşık, Sevgili

‘āşîk *Ar.* Âşık, aşırı derecede seven, tutkun (GT)
yaşîk *Ar.* (< ‘āşîk) Aşık (TZ)
‘azîz (II) *Ar.* Sevgili (Gİ, GT)
‘uşşāk *Ar.* Aşıklar (GT)
amrak (I) Sevgili, aziz (CC2)
bavursak Sevilen, seven, sevgili, aziz (CC2)
cānān *Far.* Sevgili (GT)
cān-fezā *Far.* Can bağışlayan, gönüle ferahlık veren, cana can katan (GT)

dil-ārām *Far.* Gönül dinlendiren, sevgili (GT)

dilber *Far.* Gönül götüren güzel, dilber (GT, KFT)

dildār *Far.* Gönül tutan, sevgili (GT)

dil-rübā *Far.* Gönül kapan, sevgili (GT)

gıriftār *Far.* Tutulmuş, tutkun (GT)

mübtelā *Ar.* Tutkun, tutulmuş (GT, İM, KFT)

ḥabîb *Ar.* Sevgili (GT, İM)

ma^cşūḳ *Ar.* Sevilen erkek (GT)

ma^cşūḳa *Ar.* Sevilen kadın (GT)

maḥbūb *Ar.* Sevgili (GT)

sevdālī *Ar.T.* Sevdalı, tutkun (RH)

sevgü 2. Sevilmiş kimse(Kİ)

sevgüli Hoşa giden, sevimli, sevgili (MS)

sevgülü Hoşa giden, sevimli, sevgili (KFT, İM)

sevgülürek Daha sevgili, en sevgili (KFT)

sövgülürek Daha sevgili (KFT)

şengül *Far.* Zarif ve işveli sevgili (GT)

fezā *Far.* Can bağlayan, gönüle ferahlık veren, cana can katan (GT)

3.3.8.1.7. Komşuluk

ḳonşılık Komşuluk (İM, KFT)

ağludaş Komşu (TA)

oğludaş Komşu (TA)

ķonaş Komşu (KK)

ķonş Komşu (TZ)

ķonşu Komşu (CC1, DM, İM, KFT, TA)

ķoñşu Komşu (GT)

ķonşu Komşu (CC2, Kİ)

ķonuş (I) Komşu (DM)

mücāvir Ar. (Bir yere) çekilip oturan, komşu (GT, İM)

ķonuş- (I) Bir araya toplanmak, komşu olmak (Kİ)

3.3.8.1.8. Misafirlik

ķonuķlık Misafirlik (KFT)

ķonuķluķ Misafirlik (Kİ, İM)

ķonaķ (II) Misafir (GT, İM, KK, TA, TA)

ķonuķ Misafir (KFT, Kİ)

mihmān Far. Misafir, konuk (GT)

mūsāfir Ar. Konuk, misafir (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

aķırla- Aķırlamak, hürmet etmek, ikram etmek (CC1-CC2, GT, İM, Kİ, KK, TA)

avurla- (I) Aķırlamak, hürmet etmek, ikram etmek (CC1, TZ)

ķonaķla- Misafir etmek, aķırlamak (CC1, DM, İM, KK, TA, TZ)

ķonuķla- Misafir etmek, aķırlamak (GT, Kİ)

ulula- (II) Aķırlamak (Kİ)

i'zāz Ar. Aķırlama (GT)

3.3.8.1.9. Ziyaret

ziyāret Ar. Ziyaret (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

geze gel- Ziyaret etmek (İH)

keñe- Karşılıklı ziyaret etmek (BM)

şıla Ar. Memleketine gitme, akrabasına ulaşma (KF)

şıla-i raķm Ar. hısımları ziyarete etme, onlarla ilgiyi devam ettirme (Gİ, İM)

sor- (III) Ziyaret etmek (İM, MS)

ķavāf Ar. 1. Ziyaret etmek (Gİ, İM, KF)

teşrif Ar. Şereflendirme, şeref verme (GT, İM)

tuş- Ziyaret etmek (Kİ)

ziyāret kıl- ziyaret etmek (BM)

zāyir Ar. Ziyaret eden, ziyaretçi (GT)

3.3.8.2. Toplumsal Değerler

3.3.8.2.1. Benimsenen Değerler

3.3.8.2.1.1. Ahlak

aķlāk Ar. Ahlāk (GT)

'ıffet Ar. İffet, namus (KFT)

nāmūs Ar. Namus, ar, edep (GT)

boy aruvlıķı İffet, namus (CC2)

ķarıdı Namusu lekelenmiş, ırzına geçilmiş (CC2)

'ār Ar. Utanma, hayâ (GT, TZ)

ḥayā Ar. Namus, utanma (Gİ, GT, KF)

ud Haya, edep (Kİ)

ut Haya, edep (Kİ)

te'dīb Ar. Edeplenme (BV)

3.3.8.2.1.2. Fazilet

fazilet Ar. Fazilet, erdem (Gİ, GT, İM, KF, MG, MS)

faẓl Ar. Üstünlük, fazilet, erdem (Gİ, GT, İM, KF, MG)

tefaẓzul Ar. Fazilet, üstünlük (MG)

erdem Fazilet (DM, Kİ)

fezāyil Ar. Faziletler (KF)

irdem Erdem, fazilet ve meziyet (GT, TZ)

meziyyet Ar. Meziyet, üstünlük (GT)

artuḫçılıḫ Üstünlük (KFT)

kerāmāt Ar. Kerametler (GT)

mekārim Ar. Keremler (GT)

3.3.8.2.1.3. Saygı

ḥürmet Ar. Hürmet, saygı, itibar (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT)

agır (V) Hürmet, itibar (CC1)

agırsıy Saygı, onur, hürmet (CC1)

avursı Saygı (CC1)

ḥormat Ar. Hürmet, saygı (CC1)

ḥürmet Ar. Hürmet, saygı, itibar (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT)

kerāmet (II) Ar. Hürmet, saygı (GT)

tabuḫ Saygı, hürmet (CC2)

yügünç Saygı (CC2)

i'ṭibār Ar. Değer verme, saygı gösterme (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

ta'zīm Ar. Hürmet, ikram (Gİ, İM, KF, MG)

sıy tabuḫ Saygı, hürmet, itibar (CC2)

aar köre Saygı (CC2)

teñ tabuḫ Saygı, hürmet (CC2)

sıy Saygı, hürmet (CC2)

3.3.8.2.1.4. Olgunluk

arḫunlıḫ (III) Onurluluk, vakar, tevazu (İM)

arḫunluḫ Onurluluk, vakar, tevazu (İM)

sükün Ar. Olgunluk (MG)

kemāl Ar. Olgunluk, erginlik (GT, İM)

ol- 2. Olgunlaşmak, kemale ermek (BM)

yetil- Kemale ermek, olgunlaşmak (Kİ)

köynü- Pişmek, olmak, kemale ermek (İH)

3.3.8.2.1.5. Sabır

ṣabr Ar. Sabır (Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, RH)

sabur (I) Ar. Sabır (BV, CC2, KFT)

ḫatlan- Sabır ve tahammül etmek (Kİ)

tözümlük Sabır, tahammül (CC2)
sabırluk (< Ar. şabr + T.) Nefsine hakim olma, haddini bilme(CC2)
sabur et- Nefsine hakim olma, haddini bilme (CC2)
sabırluḥ (< Ar. şabr + T.) Nefsine hakim olma, haddini bilme (CC2)
sabırluḥ et- Nefsine hakim olma, haddini bilme (CC2)
döz- Sabretmek, katlanmak, tahammül gösterme (Kİ, TA)
töz- (II) Sabır ve tahammül göstermek, katlanmak (GT, Kİ, MG)
düz- (II) Sabretmek (TA)
çek- (II) Katlanmak, tahammül etmek (GT)
küy- (I) Beklemek, sabretmek (CC1-CC2, KFT)
göy- Bir noktaya göz dikip bakmak, beklemek (İH)
muntazır Ar. Bekleyen, intizar eden (Gİ, GT, KF)
bekle- (I) Beklemek (Gİ, KF, KFT, Kİ)
baḳatur- Beklemek (TA)
saḥla- Beklemek (CC2)
töz- (I) Dayanmak, tahammül etmek, sabretmek, zulüm görmek (CC1-CC2)
ṫāḳat kitür- Tahammül etmek, dayanmak (GT)
taḥammül Ar. Dayanma, katlanma (BV, GT)

müfezzez Ar. Dayanamama, katlanamama (MG)

3.3.8.2.1.6. İyilik

ḥayırılık Ar.T. İyilik (KF)
ḥayrılık Ar.T. İyilik (Gİ)
ḥayr Ar. İyilik, iyi, hayır (BV, Gİ, GT, İM, KF, MG, MS)
ḥayrāt Ar. Hayırlar (İM)
edgülık İyilik, güzellik (İM)
ègilik İyilik (CC2)
èygilik İyilik (CC1)
eygülık İyilik (GT)
eygülık İyilik (GT)
iygılık İyilik (CC2)
izgülık İyilik (BV)

3.3.8.2.1.7. Doğruluk, Samimiyet

durustlık Far.T. Doğruluk (İM)
durustluk Far.T. Doğruluk (İM)
ihlāş Ar. Samimiyet, doğruluk (Gİ, İM, KF, MG, MS)
ḥālişlik Ar.T. Samimiyet (İM)
ḥāliş muḥliş Ar. Samimi olarak (İM)
şālihlik Ar.T. Salihlik, iyilik, doğruluk (Gİ, KF, KFT)
kertilep Samimi olarak, samimiyetle (CC1-CC2)

3.3.8.2.1.8. Kibarlık

yumşaklık Yumuşaklık, incelik, naziklik (Gİ, İM, KF, RH)

zarāfet Ar. Zariflik, naziklik, incelik (GT)

zarāyif Ar. İncelikler, zariflikler (MG)

3.3.8.2.1.9. Yiğitlik, Kahramanlık

bahādırlık Yiğitlik, kahramanlık, cesurluk (KFT)

bahādurlık Yiğitlik, kahramanlık, cesurluk (KK)

çālāklik Far.T. Yiğitlik, kahramanlık (İM)

irlik Erkeklik, mertlik, yiğitlik (GT)

erlik Erlik, erkeklik (BV, CC1)

merdāne Far. Mertçe, erkekçe (GT)

3.3.8.2.1.10. Cömertlik

cömerdlık Far.T. Cömertlik, el açıklığı (GT, İM)

cūd Ar. Cömertlik, el açıklığı (GT)

fütüvvet Ar. Cömertlik, mertlik (GT)

īsār Ar. İyilik için mal dağıtmak, cömertlik (GT)

kerem Ar. Cömertlik, lütuf, ihsan (GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG)

saḥāvet Ar. Cömertlik, eli açıklık (GT, MG)

mürvet (< Ar. muruvvat) Cömertlik,

iyilikseverlik (CC2)

3.3.8.2.1.11. Alçak Gönüllülük

huşū‘ Ar. Gönül alçaklığı (İM)

alçaqlık Alçak gönüllülük (İM)

alşaklık Alçak gönüllülük (Gİ)

yovaşlık Tevazu, ağırbaşlılık (CC1)

tevāzu‘ Ar. Alçak gönüllülük (Gİ, GT, KF, MG)

3.3.8.2.2. Benimsenmeyen Değerler

3.3.8.2.2.1. Ayıp, Kusur

‘ayb Ar. Ayıp, kusur (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, İN, RH)

şal (III) Ayıp, noksan, kusur (TZ)

ig (II) Ayıp, kusur (TZ)

bun (I) Ayıp (Kİ)

ma‘yūb Ar. Ayıplanmış, eksik, kusurlu (GT)

betli (H) Ayıplı, kusurlu (TZ)

‘ayblı Ar.T. Ayıplı, kusurlu (İM)

‘ayblu Ar.T. Ayıplı, kusurlu (İM)

‘aybsuz Ar.T. Ayıpsız, kusursuz (RH)

3.3.8.2.2.2. Kötülük, Fenalık

yamanlık 1. Kötülük, fenalık (CC2, Gİ, GT, KF)

yamanlık Kötülük, fenalık (CC1, KK)

yavuzlık Kötülük, fenalık (İM, GT)

hubs Ar. Ayıp, kötülük, çirkinlik (GT)

şer Ar. (< şerr) Kötülük, fenalık (GT, İM, KF, MS)

fesād Ar. Fesat, kötülük (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.8.2.2.3. Namussuzluk, Edepsizlik

azğunluk Azgınlık, azgın olma durumu, sapıklık (MS)

azğunluk Azgınlık, azgın olma durumu, sapıklık (GT, İM)

azğunluk Azgınlık, azgın olma durumu, sapıklık (Gİ, KF)

edebşüzlik Ar.T. Edepsizlik (KFT)

ërseklik Fahişelik, namussuzluk (CC2)

veķāhāt Ar. Küstahlık, utanmazlık, edepsizlik (GT)

fusūķ Ar. Ahlaksızlık, azgınlık (GT)

fücūr Ar. Ahlaksızca sefahat (GT, KFT)

murdarlık (< Far. murdār + T.) Ahlaksızlık, iffetsizlik, fahişelik (CC1-CC2)

3.3.8.2.2.4. Alçaklık, Zillet

mezellet Ar. Zelillik, horluk, itibarsızlık (GT)

fāzihāt Ar. Utanmazlık, rezillik, alçaklık, edepsizlik (GT, KFT, MG)

kéger- Rezil olmak, utanç verici

duruma gelmek (CC2)

hevān Ar. Aşğılık, horluk (BV)

horluk Far.T. Aşğılık, zillet (GT, İM)

tefrīt Ar. Normalden aşğı olmak (Gİ, KF)

zellet (I) Ar. Bir suç sebebi ile gözden düşme (Gİ, GT)

3.3.8.2.2.5. İkiyüzlülük

süm‘a Ar. Göstermecilik, ikiyüzlülük (Gİ, İM, KF)

zerķ Ar. Riya, ikiyüzlülük (GT)

münāfıķlık Ar.T. İkiyüzlülük, münafıklık (Gİ, KF)

riyā Ar. İkiyüzlülük (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.8.2.2.6. Kıskançlık, Cimrilik

ğayret (II) Ar. Kıskançlık (GT)

hased Ar. Kıskançlık, haset (GT, KF, MS)

hāsüdlük Ar.T. Kıskançlık (Gİ, KF)

hāsüdlük Ar.T. Kıskançlık (İM)

ızarlık Kıskançlık (CC2)

baķillük Ar.T. Hasislik, cimrilik (Gİ, GT, İM, KF)

buķl Ar. Cimrilik, hasislik (GT)

hısset Ar. Hasislik, cimrilik (GT)

üzütlük Cimrilik, hasislik (İH)

ķuvasla- Cimrileşmek (TZ)

kızgan- (I) Cimrilik etmek (CC1)

3.3.8.2.2.7. Kibirlik

vaḳār Ar. Ağırbaşlılık, vakar (GT)

tölekklik Ağır başlılık (İM)

tekebbürlük Ar. T. Kibirlik, büyüklük satma (KF)

tekebbürlük Ar. T. Kibirlik, büyüklük satma (Gİ, İM)

3.3.8.2.2.8. Açgözlülük

ṭama‘lık Ar.T. Açgözlülük (Gİ)

ṭama‘ Ar. Tamah, açgözlülük (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)

3.3.8.3. Sosyal Davranışlar

mu‘āmele Ar. Davranma, davranış (Gİ, İM, KF, KFT)

tüziş- Anlaşmak (KFT)

kirik- Uyum sağlamak, anlamak, katılmak (CC2)

ulaḳ- Anlaşmazlık etmek (TZ)

yamanla- 2. Kötü muamele etmek (BM, Kİ)

nifāḳ Ar. Nifak (GT)

3.3.8.3.1. Selamlaşma

salam (< Ar. salam) Selam (CC1)

salam ber- Selam vermek (CC1)

selām Ar. Selam (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, MS)

selām bir- selamlamak, selam vermek (KK)

selām it- selam söylemek (BM)

selām vir- selamlamak, selam vermek (MS)

ehlā ve sehlā Ar. İyi, hoş; selām sözü (GT)

ave Hr. “selam” anlamında bir hitap sözü (CC2)

3.3.8.3.2. Tokalaşma, Öpüşme, Sarılma, Okşama

alış- (II) Tokalaşmak, el sıkışmak (İM)

okşa- (II) Okşamak (Kİ)

öb- öpmek (DM, KK, TA)

öp- (I) Öpmek (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)

öpüş- Öpüşmek (GT)

istilām Ar. El ile dokunup öpme (İM)

tüze- Sarılmak (TZ)

uvşa- (I) Okşamak, sevmek, kucaklamak (CC2)

sıpa- Okşamak (CC2)

sıla- (I) Sıvazlamak, okşamak (CC2, İM, KFT)

3.3.8.3.3. Takdim Etme

‘arz (II) Ar. Bir büyüğe sunma, arz (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

sun- (II) Sunmak, uzatmak, vermek, arz etmek (BV, CC2, GT, İN, Kİ, MG)

tartık bir- takdim etmek, sunmak (TZ)

taqdīm (II) Ar. Sunmak, tavsiye etmek (MG)

muḳkaddeme Ar. Takdim edilen, sunulan (Gİ)

3.3.8.3.4. Vedalaşma

esenle- Veda etmek (Kİ)

esenleş- Veda etmek, vedalaşmak (TA)

körüş- (II) Vedalaşmak (İM)

ḫalāllaş- Ar.T. Helalleşmek (İM)

3.3.8.3.5. Yüceltme, Saygı Gösterme, Hürmet Etme

arıla- 1. Ululamak, yüceltmek (MS)

aya- (II) Saymak, hürmet etmek (TZ)

baḳışla- Saygı göstermek, hürmet etmek (TA)

hormatla- (Ar. ḫurmat + T.) Saygı göstermek, hürmet etmek (CC2)

ḫürmetle- Ar.T. Saygı göstermek, ikram etmek (İM)

sıy tabuḫ kıl- Saygı, hürmet, itibar göstermek (CC2)

işidil- Dikkate alınmak, itibar edilmek (KFT)

ta‘zīmla- Ar.T. Yüceltmek, hürmet etmek (İM)

ulḡat- Ululatmak, yüceltmek, ulu saymak (TZ)

uluḡla- Yüceltmek (İM, KFT)

ulula- (I) Yüceltmek (İM)

ulal- Yüceltmek, yükselmek (BM)

ulaldur- Büyülmek, yüceltmek (TA)

yüḡün- Saygı için önünde eğilmek, diz üstü yere çökmek, aman dilemek (CC2)

yükün- (III) Büyüklerin huzurunda baş eğmek (İH)

eñ- 2. Boyun eğmek (CC)

dinel- Ayağa kalkmak, büyük huzurunda ayakta durmak (İH)

yiv- İrtibat kurmak, bağlılığını söylemek (İH)

ofut- Azametle başını kaldırarak geçmek (İH)

3.3.8.3.6. Övgü, Övme, Tebrik Etme

maḳta Övme, medih (TZ)

medḫ Ar. Övme, övgü, medih (Gİ, GT, KF, MG)

öḡünç Övgü, övünç (CC2)

övdü Övgü (CC2)

öḡünç Övgü, övünç (CC2)

senā Ar. Övgü (BV, Gİ, GT, İM, KF)

bèyinç Takdir, hayranlık, övgü (CC2)

bèyenç Takdir, hayranlık, övgü (CC2)

öḡünç Övünç, övgü, övünme (CC2)

hovar- Övmek (CC)
mahta- Övmek, methetmek (CC2)
mahta- Övmek, methetmek (TZ)
ög- Övmek, methetmek (CC2, GT, Gİ, İM)
ök- Övmek, methetmek (İM, İN, MG)
öv- (I) Övmek (CC2)
ögün- Övülmek (GT)
övün- Övünmek (CC2)
fahr(et) *Ar.* Övünme, iftihar (Gİ, GT, İM, MG)
fuhret *Ar.* Övünme (KF)
éremsi- Övünmek (CC2)
hovanlan- Böbürlenmek, övünmek (CC2)
medhar *Ar.* Övünülen, övünmeye değer olan (GT)
mahmüd *Ar.* Övülmeye değer (Gİ, MG)
memdüh *Ar.* Övülmüş, makbul (GT)
menākıb *Ar.* Övünülecek vasıflar, menkıbeler (Gİ)
övünçlü Övgülü (CC2)
meddāh *Ar.* Çok methedici, metheden (GT)
alkışçı Alkışlayan, öven (MG)
tehniyet *Ar.* Tebrik etme, kutlama (GT)
kutla- Kutlamak (TZ)
kutlula- Kutlamak (TA)
olaça- Takdir etmek (Kİ)

3.3.8.3.7. Yardım, Yardımlaşma
yartım Yardım (CC2)
asov Yardım, destek (CC2)
‘avn *Ar.* Yardım (KF)
boluşmak Yardım, destek (CC1)
boluşmağ Yardım, destek (CC2)
himmət (I) *Ar.* Yardım (Gİ, KFT)
‘arza (II) *Ar.* Himmət (KFT)
in ‘ām *Ar.* Nimet verme, iyilik etme, lütuf (Gİ, GT, İM)
‘ināyet *Ar.* Himmət, gayret, lütuf, yardım (GT, GFT)
meded (I) *Ar.* Yardım, medet, imdat (İM, KF, MG)
medet (< *Ar.* madat) 1. Yardım (CC2)
mu‘āvenet *Ar.* Yardım, yardım etme (GT)
nuşret (I) *Ar.* Yardım (Gİ, GT, MG)
yardım Yardım (Gİ)
yardum Yardım (Gİ, KF)
yarı (VI) Yardım (BM, GT, İM, MG)
yarlıg Yardım (MS)
nehmet (I) *Ar.* Büyük himmet (GT)
kolla- Yardım etmek, kollamak (BM, TZ)
medet ét- Yardım etmek (CC2)
meded eyle- Yardım etmek (TZ)
yam bas- Yardım etmek, korumak (TZ)
yan bas- Yardım etmek, korumak KK, (TZ)
arķalaş kıl- Yardım etmek (TA)
yarı eyle- Yardım etmek (BM)

arğa ber- Yardım etmek (TA)
boluş- Yardım etmek, yardımlaşmak (CC1-CC2, Kİ, TA)
buluş- (I) Yardım etmek, taziye ve teselli etmek (TZ)
bölüş- (II) Yardımlaşmak (TA)
asov etiz- Yardım etmek, desteklemek (CC2)
bêriş- Yardım etmek (CC2)
medet (< Ar. madat) 2. Yardımcı
mu‘în Ar. Yardımcı (MG)
arğa (III) Yardımcı (Gİ)
nâşır Ar. Yardım eden (KF, KFT)
nâşırî Ar. Yardımcı, yardım eden (Gİ)
a‘vân Ar. Yardım edenler, yordakçılar (Gİ)

3.3.8.3.8. Hediye, Bağış, Mükâfat, Ödül

amân (II) Ar. Bağış, bağışlama (Gİ, İM, KF)
armağan Armağan, hediye (BM, Kİ, TZ)
bağış Hediye, bağış (CC1)
bağışış Far. (< bahşîş) Bağış, bahşîş(KFT)
bahşâyiş Far. Bağışlama, lütuf, ihsan (GT)
bahşîş Far. Bağış, bahşîş (GT, İM, KF)
‘aţâ Ar. Verme, bağış, ihsan (GT, İM, KF)

hediye Ar. Hediye, armağan (GT, İM, KFT)
idrâr Ar. Bir büyük tarafından tayin edilen bağış, ihsan, maaş (GT)
ihsân Ar. İhsan, bağış (Gİ, GT, İM, KF, MG, MS)
ikrâm Ar. İkrâm, sunma (GT, KFT)
kerâmet (I) Ar. Bağış, ihsan, ikram (Gİ, GT, İM, İN, KF)
soyurgal Lütuf, ihsan, inayet (CC2)
soyurgamağ Lütuf, bağış, ihsan (CC2)
soyurgamak Lütuf, bağış, ihsan (CC2)
sarhıt 2. Hediye (CC2)
tartık Armağan, hediye (TZ)
teberru‘ Ar. Bağış, bağışlama (Gİ, İM, KF, KFT)
tuğfe Ar. Hediye, armağan (GT)
vağf Ar. Vakıf (malı), bağış (Gİ, GT, İM)
teyiş- Hediye sunmak, armağan takdim etmek (CC2)
bağışla- Hediye etmek (CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MS)
bahışla- Hediye etmek (BM, İM, TA)
bağışlan- Bağışlanmak, karşılıksız verilmek (Gİ, İM, KF)
karav Ödül, mükâfat (CC1-CC2)
karov Ödül, mükâfat (CC1)
soyurgat- Ödül kazanmak, lütuf elde etmek (CC2)

soyurğa- 1. Ödüllendirmek, nimet vermek 2. Lutfetmek (CC2)

hibe Ar. Hibe etme (KFT)

buyurla- Hediye vb. kabul etmek (TA)

3.3.8.3.9. Sevindirme

sevindir-Sevindirmek (KK)

sevindür- Sevindirmek (BM)

sevündür- Sevindirmek (İM)

sövündür- (I) Sevindirmek (CC2)

söyündür- (I) Sevindirmek (BM, TZ)

sövündirgiçi Sevindirici, sevindiren (CC2)

3.3.8.3.10. Emanet, Teslim

amanat (< Ar. amānat) Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişice korunması gereken eşya vb., emanet (CC1)

amanat bër- Emanet etmek, emanet vermek (CC1)

emānet Ar. Bir kimseye bırakılan şey, emanet (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

vedī‘a(t) Ar. Emanet (İM, KFT)

asrat- (< Moğ. asara- + T.) Baktırmak, muhafazasına vermek, emanet etmek (CC2)

müsellem Ar. Teslim olunmuş, teslim edilmiş (GT, KFT)

üsbürle- Teslim etmek, eline vermek (TA)

teslim Ar. Verme, teslim (etme) (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

3.3.8.3.11. Sözleşme, Söz Verme, Yemin

bütünlük 3. Ant, yemin (CC2)

bütünlük ét- Ant içmek, yemin etmek (CC2)

and Ant, yemin (Gİ, İM, KF, TA)

ant Ant, yemin (CC2, GT, İM, İN, KFT, Kİ, KK)

billāh Ar. Billahi, yemin sözü (GT, İM, KFT)

‘ahd Ar. Yemin, ant, söz (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

‘ağd (I) Ar. Sözleşme (BV, GT, İN)

ittifāk Ar. (I) İttifak, sözleşme, birleşme (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS)

lā-vallāh Ar. “Vallahi hayır” (GT)

ğık yok Verilen sözden dönülmez (İH)

vallāh(i) Ar. “Allah için, Allah hakkı için” anlamında bir yemin (Gİ, İM, İN, KF, KFT, RH)

kasāne Ar. Bir topluluğun yemin ettirilmesi (KFT)

mīşāk Ar. Sözleşme, anlaşma (İM)

va‘d Ar. Üstüne alma, söz verme (İM, KF)

va‘de (I) Ar. Söz verme (Gİ, GT)

vefā Ar. Sözünde durma, bağlılık (GT, İM, KFT)

yemīn Ar. Yemin, ant (İM)

yemīn-i, ġāmūs bir yemin çeşidi (İM)

īlā Ar. Bir kocanın kadınına yaklaşmamak için yemin etmesi (KFT)

ant bir- Yemin etmek (KK)

ant iç- Yemin etmek (CC2, İM, KF, TZ)

ant iş- Yemin etmek (DM, Kİ, KK)

antda tutul- yeminini yerine getirmek (İM)

‘uḳūd Ar. Bağlar, şartlar (İM)

mun‘aḳid Ar. Sözleşmiş (KFT)

mün‘aḳid Ar. Bağlı, bağlanmış (İM)

mün‘aḳide Ar. Bağlı, bağlanmış (İM)

ḳayra al- Geri almak, sözünden dönmek (CC1)

ḥanıṣ Ar. Yemini yerine getirmeme (KFT)

3.3.8.3.12. Rica Etmek, İstemek

ḳol- (I) Rica etmek, istemek (CC1-CC2)

yalın- 2. Rica etmek (CC2)

yalbar 3. Rica etmek, istemek (CC1-CC2)

teklīf Ar. Birinden bir şey istemek, dileme (İM)

dile- İstemek, dilemek (BM, Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, MS, RH)

tilek 2. Dilencilik etme (TZ)

tilen- Dilenmek, ısrarla istemek (DM, GT, İM, TA)

dilen- Dilenmek, ısrarla istemek (BM, Gİ, KF)

izden- İstenmek (KFT)

izletil- İstenilmek (İM)

ḫālib Ar. (I) İsteyen, istekli (GT)

3.3.8.3.13. Yalvarma

yalbar- 1. Yalvarmak, yakarmak (CC1-CC2, İM, TZ)

yalvar- Yalvarmak, yakarmak (BM)

yalın- 1. Yalvarmak, yakarmak (CC2)

taḫarru‘ Ar. Yalvarma (GT, İM)

zārīḳ Far.T. Yalvarma, yakarış (İM)

zarıncı- (II) Yana yakıla yalvarmak (İH)

3.3.8.3.14. Kabul Etme, Razılık

icābet Ar. Kabul etme, uyma (GT, İM)

ḳābil Ar. Kabul eden, alan (GT)

ḳabūl Ar. Kabul, kabul etme (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

keḫür- (II) Kabul etmek (KFT)

muwāfaḳat Ar. Razı olma, uzlaşma (GT)

rāzī Ar. Rıza gösteren, uyan (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

rāzılık *Ar.T.* Rıza gösterme, kabul etme (Gİ, İM, KF)
rāzılığ *Ar.T.* Rıza gösterme, kabul etme (Gİ)
redd *Ar.* Kabul etmeme (BV, GT, İM, MG)
rızā *Ar.* Rızılı olma, rıza (Gİ, GT, İM, KF)
yöpsen- (I) Tasvip etmek, kabul etmek, razı olmak (CC2)
yöpsin- Kabul etmek, onaylamak, tasvip etmek (CC2)
üpsün- Kabul etmek, onaylamak, tasvip etmek (CC1)
üüksün- Kabul etmek, onaylamak, tasvip etmek (CC1)
hoşnūd *Far.* Rızılı, memnun (GT, İM)
hoşnūdluğ *Far.T.* Rızılık, memnuniyet (İM)
marzī *Ar.* Rızılı olunmuş (KFT)
könen- (I) Tatmin olmak, memnun olmak (CC, TZ)
kāyil (I) *Ar.* İdrak eden, razı olan (GT)
kabul et- Onaylamak, kabul etmek (CC2)

3.3.8.3.15. İzin Alma, Verme

destūr *Far.* İzin, müsaade (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
izn *Ar.* İzin, müsaade (Gİ, İM, KF)
icāzet *Ar.* İzin, müsaade, icazet (GT)

ruḥṣa *Ar.* (< ruḥṣat) İzin, müsaade (Gİ)
destūr al- izin almak, müsaade almak (GT)
tan- (III) İzin istemek (Kİ)
büsre- İzin vermek, tasvip etmek, razı olmak (CC2)
büsüre- İzin vermek, tasvip etmek, razı olmak (CC2)
ko-y- (III) İzin vermek (İM)
me'zūn *Ar.* İzinli, bir konuda kendine izin verilmiş (KFT)
destūrınsuz *Far.T.* İzinsiz (KFT)
destürsızın *Far.T.* İzinsiz olarak (İM)
destürsuz *Far.T.* İzinsiz (İM)

3.3.8.3.16. Göz Yumma, Hoş Görme

köz yum- göz yummak, görmezden gelmek (TZ)
müsāmaḥat *Ar.* Müsamaha, göz yumma, hoş görme (GT)
müdārā(t) *Ar.* Hoş görme, yüze gülme, dostluk gösterme (Gİ, GT, KF)

3.3.8.3.17. Avutma, Teselli

tesellī *Ar.* Avutma, teselli (GT)
yüvüt *Teselli* (CC2)
avun- (II) (Çocuk) ağlamaktan vazgeçmek (Kİ)
avundur- Avutmak, çocuğu ağlamaktan vazgeçirmek (TZ)

avut- Çocuğu ağlamaktan vazgeçirmek (Kİ)

uvut- Avutmak, teskin etmek, susturmak, yatıştırmak (CC2)

yüvüt ber- Avutmak (CC2)

yüvütle- Teselli etmek (CC2)

yimkir- Korkup birisine sokulmak (İH)

öşen- Avunmak, aldanmak (TZ)

siñ- 1. Sinmek, sokulmak, eğilmek (GT)

bürük- (I) Dargınlığı geçmek (TZ)

3.3.8.3.18. İyi Davranma, Kibar Olma

hoş tap- İyi karşılamak (MG)

telaţţuf Ar. Nazikane muamelede bulunma (GT, MG)

yağşıla- Güzelleştirmek, iyi muamele yapmak (KFT)

yağşıla- İyi muamele etmek (Kİ)

mulâţafa(t) Ar. İyi, güzel muamele etme, tatlı davranma (GT)

küse- (II) İyilik yapmakta ona denk olmak istemek (Kİ)

kirtüle- Doğru davranmak (Kİ)

arķınlık Yüze gülme, müdara (İM)

köñül al- gönlünü kazanmak (GT)

3.3.8.3.19. Kayırma, İltifat

ķayırla- Kayırmak, iltifat etmek (TZ)

ķayur- (II) Kayırmak, önem vermek (KF)

ķayır- (I) Kayırmak, önem vermek (BV, Gİ, KF, KFT, TZ)

iltifāt Ar. Güzel sözle samimi olarak okşamak (Gİ, GT, KF)

ķayıķ- İltifat etmek (TZ)

yanķar- İltifat etmek (İH)

ķıya gör- Göz ucuyla bakmak, iltifat etmek (İH)

mültefit Ar. Yüzünü çevirip bakan, iltifat eden (MG)

3.3.8.3.20. Koruma, Saklama

er oğluna tartın- Kayırmak, korumak, müdafaa etmek, şefkat göstermek (İH)

saķla- Saklamak, korumak (BV, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TA, İN, RH, TZ)

saķla- 1. Saklamak, korumak (KK)

ķoru- Kayırmak, saklamak, himaye etmek (İH, TA, TZ)

saķlaş- 2. Korumak (KF)

dirīğ (I) Far. Esirgeme (GT)

közet- Gözetmek, kollamak (Gİ, GT, KF, KFT, TZ)

aya- (IV) Esirgemek, sakınmak (GT)

saķlayıçı Koruyucu, koruyan (KFT)

saķlayuçı Koruyucu, koruyan (KFT)

3.3.8.3.21. Sığınma

isti'āze *Ar.* Sığınma (İM)

ilticā *Ar.* İltica, sığınma (GT)

sıyın- (I) Sığınmak (TZ)

sıgın- (I) Sığınmak (CC2, Gİ, GT, İM, KF, MG, MS, TZ)

sıgınçı Kendine sığınılan (İM)

3.3.8.3.22. Çekinme, Sakınma

koçun- Rahatsız olup kaçınmak, çekinmek (İH)

keken- Çekinmek, imtina etmek (İH)

keksen- Bir işi yapmaktan imtina etmek (İH)

yıgıl- (III) Çekinmek, kaçmak (İM)

yıgılan- Çekinmek, sakınmak (İM)

yıgılın- Çekinmek, sakınmak (MS)

saşın- (II) Sakınmak, çekinmek (İM, KF, MG, TA, TZ)

keçiktir- (I) Yapmaktan çekinmek, geciktirmek, günahını gizlemek (CC2)

imtinā' (I) *Ar.* Çekinme, geri durma (İM, KFT)

şayta tüş- Geri durmak (MG)

şakla- 2. Haramdan çekinmek (İM)

şaklan-2. Çekinmek (İM)

riyāzāt *Ar.* Nefsin arzu ve isteklerini kırma, dünya lezzetinden ve rahatından kaçınma (BV, İM, RH)

yıg- (III) Kaçınmak (KFT)

hazer *Ar.* Sakınma, kaçınma (Gİ, GT, KF)

ihtirāz *Ar.* Sakınma, kaçınma (Gİ, GT, İM, KF, MG)

3.3.8.3.23. Nazlanma

cilve *Ar.* Cilve (GT)

edā (II) *Far.* Naz, cilve (GT)

nāz *Far.* Naz, cilve, işve (GT, Kİ)

şive *Far.* İşve, naz, cilve (GT)

asnulan- Nazlanmak (Kİ)

nāz it- Nazlanmak, işve yapmak (BM)

nāzla- *Far.T.* Nazlanmak, işve yapmak (TZ)

nāzlan- *Far.T.* Nazlanmak, işve yapmak (Kİ, TZ)

turnaklan- Nazlanmak (TA)

ulağur- Nazlanmak (TA)

yanulan- Nazlanmak (İH)

mütena'im *Ar.* Nimet içinde ve nazlı büyüyen (GT)

3.3.8.3.24. Şakalaşma

kengel Şaka, latife, alay (İH, KFT)

laşayif *Ar.* (< leşâif) Lâtifeler (GT)

laşife *Ar.* Şaka, lâtife (GT)

kenel- Komiklik yapmak (TZ)

3.3.8.3.25. İhmal, Önemsememe

istihfāf *Ar.* Önem vermeme (Gİ, KF)

yuban- Bahane göstermek, ihmal etmek, savsaklamak (CC2)

ergil Geri bırakılmış bir şey (İH)
ergil eyle- Geri bırakma (İH)
ergillen- Geri bırakılmak (İH)
talkala- Bir işi önemsemeyip geri bırakmak (İH)
dınma- Aldırış etmemek (İH)
tüş- (V) Yüz çevirmek (İM)
savu- Yüz çevirmek, dönmek (İM)
ket- (II) Yüz çevirmek, ayrılmak (İM)
i'râz Ar. Yüz çevirme, başka tarafa dönme (Gİ, KF)

3.3.8.3.26. Şımarma, Laubalileşme

yuşuqlan- Lâubalîleşmek, fena ve şeytan gibi olmak (Kİ)
oyalan- Şıarmak (İH)

3.3.8.3.27. Küçümseme, Aşağılama, Dışlama, Alay Etme

hâkâret Ar. Hor görme, hakaret (GT)
tik- (IX) Dili ile incitmek (BM)
suhra (II) Ar. Alay etme, eğlenme (GT, İM)
yobula- Alay etmek (İH)
algıg- Aşağılamak (TA)
azırğa- Küçümsemek (TA)
biysin- Küçümsemek (CC2)
çan- Küçümseyerek, hakir görerek davranmak; kendine eşit saymak (?)(CC2)

horata eyle- Başkası ile alay etmek, alaya almak (İH)
horla- (II) *Far.T.* Aşağılamak, küçük görmek (İM)
ilik- Alay etmek, takılmak (CC2)
kañırıt- Mahcup etmek, birine takılmak, alay etmek, utandırmak (CC2)
kıçıkla- (II) Alay etmek (TZ)
ëlikle- Alay etmek (CC1-CC2)
külmek Alay (CC1)
daşla- (II) Dışlamak (KFT)

3.28. Ayıplama, Kınama

‘âr kör- Ayıp görmek, ayıplamak (GT)
melâmet Ar. Ayıplama, kınama, azarlama (GT, İM)
buna- Ayıplamak (Kİ)
bunıla- Ayıplamak (Kİ)
bürkle- Ayıplamak (TZ)
‘aybla- *Ar.T.* Ayıplamak, kınamak (İM)
iyikle- Kınamak, ayıplamak (TZ)
kınan- Kınanmak (KFT)
teşnî‘ Ar. Ayıplama, çekiştirme (GT)

3.3.8.3.29. Yerme, Çekiştirme, Dedikodu

ta‘n Ar. Sövme, yerme, ayıplama (KFT)
ta‘ne Ar. Yerme, çekiştirme (GT, İM)

segerle- (II) Yermek, hicvetmek (TA)

ko (I) Koğu (TZ)

koğı Koğu (TZ)

yavuzla- Kötülemek, yermek (TA)

kov- (I) Arkadan çekiştirmek (Kİ)

yér- (I) Yermek, hoşuna gitmemek (CC2)

terisine düş- Dedikodusunu yapmak (GT)

söz çöple- iki kişi arasında laf getirip götürmek (GT)

ğaybet (I) Ar. Çekiştirme, gıyabında konuşma (GT)

ğıybet Ar. Çekiştirme, gıyabında konuşma (GT, KF)

çekiş- 3. Gıyabında söz söylemek (KF)

lâf ur- 1. Bahsetmek, sözünü etmek (GT)

ilenc 2. Birinin aleyhinde söz söyleme (İH)

uşak (II) Dedikodu, laf taşıma (CC2)

uyşah Dedikodu, laf taşıma (CC2)

3.3.8.3.30. Şikayet, İhbar

çağ- (VII) Birini bir büyüğe şikayet etmek (TA)

şikâyet Ar. Şikayet (GT)

şığ- (II) Şikayet etmek (KK)

çağ- (II) İhbar etmek, ifşa etmek (GT)

3.3.8.3.31. Teşvik, Tahrik

ayar- Ayartmak, teşvik etmek (TZ)

ğandır- (II) Kandırmak, inandırmak (İM)

ğındır- Teşvik etmek, tahrik etmek (İH)

ğındur- (I) Teşvik etmek, tahrik etmek (Gİ, Kİ)

ğızdır- (II) Kızdırmak, tahrik etmek (Kİ)

ğomut- (II) Heveslendirmek, teşvik etmek (İH)

öçü- Tahrik etmek, kışkırtmak (CC2)

sınarla- Teşvik etmek, kandırmak (İH)

soğlandır- Teşvik etmek (TZ)

yalka- Teşvik etmek, kandırmak (İH)

yarsıt- Kışkırtmak (CC2)

yay- (II) Bir şeyi kışkırtmak (Kİ)

yayıł- (III) Kışkırtılmak (Kİ)

yelte- Teşvik etmek, kandırmak (İH)

segerle- (I) Teşvik etmek (TA)

3.3.8.3.32. Azarlama

azarla- *Far. T.* Azarlamak, paylamak (BM, TZ)

‘itâb *Ar.* Tekdir, azarlama (Gİ, GT, KF)

ta‘zır *Ar.* Azarlama (GT, İM, KFT)

tevbîh *Ar.* Azarlama, tekdir (GT)

yigir- 2. Azarlamak, paylamak (GT)

āzār *Far.* Kırılma, incinme, incitme (GT)
yirin- Gamını, kederini sayıp dökmek (İH)
mu^cātib *Ar.* Azarlayan, paylayan, çıkışan (GT)

3.3.8.3.33. Kavga, Tartışma

cidāl *Ar.* Kavga, tartışma (GT, İM)
ğavğa *Far.* Kavga (GT)
keriş (I) Tartışma, çekişme, kavga (CC2, GT)
mübāḥaṣe *Ar.* Bahse girişme, münakaşa (GT)
münaza'a(t) *Ar.* Kavga, çekişme (GT)
münāzara *Ar.* Münazara, münakaşa, tartışma (GT)
mücārā *Ar.* Yarış, çekişme, tartışma (GT)
çekişil- Niza edilmek (KFT)
başkarış- Tartışmak, ağız kavgası etmek (CC2)
bozuş- Bozuşmak, karşı karşıya gelmek (İM)
çekiş- 1. Tartışmak, bozuşmak, ihtilafa düşmek (Gİ, GT, İM, KF)
çikiş- Tartışmak, bozuşmak, ihtilafa düşmek (MS)
şekiş- Çekişmek, bozuşmak, ihtilafa düşmek (KK)
dartış- Tartışmak (KFT)

keriş- Kavga etmek, didişmek, zıtlaşmak (GT, Kİ)
kırlış- Kavga etmek, hırlaşmak (CC2)
örçeleş- Bir mesele üzerinde inatlaşmak, münakaşa etmek (İH)
tabuş- Tartışmak (CC2)
talaş- Dalaşmak, kavga etmek (CC2, İM, TA, TZ)
ṭalaş- Dalaşmak, kavga etmek (DM, KK)
toķunuş- Vuruşmak, çarpışmak (TZ)
çalpış- Çarpışmak (İH)
tutuş- (II) kavgaya tutuşmak, düşmanlık etmek (Kİ, TA)
urun- (III) 1. Vurulmak, dövülmek (İN, TZ)
arçıla- (Moğ. arçıla-)Tartışmayı kesmek (CC2)

3.3.8.3.34. Sövme, Küfür

sög- Sövmek, küfretmek (İM, KF, KFT, Kİ)
sök- (I) Sövmek, küfretmek (BM, CC2, DM, Gİ, GT, KK, TA, TZ)
sögül- (I) Sövülmek, küfredilmek (İM, KFT)
sögünül- Kendisine sövülmek (KFT)
sögüş- Karşılıklı küfretmek, tahkir etmek (GT, İM, KFT)
söktür- Sövdürmek (TZ)
sögmeklik Söyme, küfür, küfretme (KFT)

söğünç Sövme, küfür, küfretme (GT)

sökünç Sövme, küfür (GT)

söğüş Sövüşme, tahkir etme (GT)

söküş Sövcü, söven (TZ)

sökmek Küfür (CC1)

söküş (I) Küfür, sövgü (CC1)

3.3.8.3.35. Vurma

tayağ (I) Dayak (TZ)

çağ- (III) Vurmak, çakmak (KFT)

çap- (II)1. Vurmak, çarpmak (İM)

şak- (II) Çakmak, vurmak (KK)

şap- Çarpmak, vurmak (DM, TZ)

doğ- (I) 2. Cezalandırmak, vurmak (TA)

vur- Vurmak, dövmek (BM, DM, Gİ, İH, KF, MS, TA)

ur- (I) Vurmak, dövmek (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TZ)

vurul- Vurulmak (BM, Gİ, KF)

zarb Ar. Vuruş, darbe, darp (GT, İM, KFT, MG)

indür- (II) Vurmak (GT)

muđärebe Ar. Vurma, vuruş (KFT)

ensele- Ensesine vurmak (Kİ)

eñsele- Ensesine vurmak (CC2, TZ)

yüzle- Yüzüne vurmak (Kİ)

uçal- Kıça vurmak (Kİ)

toğun- 2. Çarpılmak, vurulmak (TZ)

çapul- Atılmak, vurulmak (İM)

töydür- Dövdürmek (TZ)

3.3.8.3.35.1. El İle Vurma

çapın- (II) Elin ayası ile vurmak (TA)

ölşey- El ile vurmak (TZ)

şabla- Tokat atmak, tokatla vurmak (TA)

boyunla- (I) Boynuna tokat vurmak (BM, TA)

çaplatmak Şaplak indirme, tokat vurma (CC2)

ceble- Elin ayası ile vurmak (TA)

yumruğla- Yumruklamak, yumrukla vurmak (BM, Kİ, KK, TA, TZ)

yoruğla- Yumruklamak (Kİ)

yumruğlan- Yumruklanmak, yumrukla vurulmak (KK)

yumruğlaş- Karşılıklı yumruk vurmak, yumrulaşmak (TA)

sılı Far. Şamar, tokat (GT)

sille (I) Far. Tokat (BV)

şaplama Şaplak, tokat (İH)

yurmuğ Yumruk (TA)

yuruğ Yumruk (CC2)

yoruğ Yumruk (Kİ)

yumruğ Yumruk (GT, Kİ, KK)

çimdir- Çimdiklemek (TA)

çimdi- Çimdiklemek (CC1, Kİ)

çimdile- Çimdiklemek (TZ)

çimdir- Çimdiklemek (TA)

tırma- Tırmalamak (TZ)

tırna- Tırmalamak (TZ)

dev- Tırmalamak (Kİ)

3.3.8.3.35.2. Ayak İle Vurma, Tepme

dep- (I) Ayakla tepmek, ayakla vurmak (KF)

tep- Ayak tepmek, ayakla vurmak (İM, Kİ, RH, TZ)

tip- Tepmek, ayakla vurmak (BV, MG)

çarp- Hızla vurmak, tepmek (İH)

teb- Tekmelemek, çift atmak (KK, TA)

tepikey Tekmeleme (BV)

depek Tepen (Kİ)

çegnek Tekme, tepme (İH)

tepegen Çok tepen (BV)

tepiçi Tepen, tepici (RH)

3.3.8.3.36. Korkutma

élgendir- Korkutmak (CC2)

korğud- Korkutmak (Gİ, İM)

korğut- Korkutmak (CC2, KFT, KK)

kort- Korkutmak (TA)

séksendir- Korkutmak, ürkütmek (CC2)

ürküt- Bir dereceye kadar korkutmak, ürkütmek, kaçırmak (Kİ, TA)

va'ıd Ar. Birini iyiliğe sevk etmek veya kötülükten uzaklaştırmak için korkutmak (İM)

késet- Şaşırtmak, cesaretini kırmak (CC2)

3.3.8.3.37. Üzme, İncitme

inçid- İncitmek (Gİ, KF, KFT, MS)

incit- İncitmek (DM, GT, İM, KF, TZ)

yinçil- İncitilmek, sarsılmak, sıkıştırılmak (İH)

üz- (I) Üzmek (Kİ)

öktün- Gücendirmek, rencide etmek (CC1)

öşendir- İncitmek (TZ)

3.3.8.3.38. Kovmak, Sürgün Etme

kov- (II) Kovmak, defetmek (GT, İM, Kİ, MG, TZ)

qav- Kovmak, defetmek (MG)

sarsıt- Kovmak, defetmek (İH)

sürül- (II) Sürülmek, kovulmak, defedilmek(Gİ)

sür- (II) Sürmek, defetmek, kovmak (GT)

yitevir- Yitmek, defetmek (KF)

nefy Ar. Sürme, sürgün etme (İM)

3.3.8.3.39. Kendini Farklı Göstermek, Yaltaklanmak

kılın- (II) Kendisinde ahlak olmadığı halde ahlaklı görünmek (Kİ)

sälüslan- Far.T. Kendini zahit, salih, büyük adam göstermek (İH)

yaltaldan- Yaltaklanmak (İH)

yaramsuqlan- Yaltaklanmak (İH)

lâf ur- 2. çalım satmak (İH)

sorut- Yüzünü azdırmak, çalım satmak, kafa dikmek (İH)

kürüd- Kırıtmaq, büyüklük göstermek (İH)

3.3.8.3.40. Nispet Yapmak

apala- Kızılacak bir işi inadına yapmak, nispet yapmak (İH)

depele- (I) Oh olsun diye nispet vermek (İH)

3.3.8.3.41. Israr Etme, İnatlaşma

samasan Israr (Kİ)

hâşşaten Ar. Bilhassa, özellikle (Gİ, GT, MG)

hasa (< Ar. hâşşa) Özellikle (CC1)

samas- Israr etmek, aksilik etmek (Kİ)

samasan- Israr etmek (Kİ)

samsan- Israr etmek (Kİ)

güçemle- Israr etmek, zorla yapmaya mecbur etmek (İH)

örçele- İnat etmek, ısrar etmek (İH)

ta'annüd Ar. İnatlaşma (KFT)

ön- (IV) İnat etmek (Kİ)

3.3.8.3.42. Karşı Koymak, Karşı Gelmek

ün- Karşı koymak, dayanmak, inat etmek (CC2, Kİ)

aya- (III) Karşı koymak, mukavemet etmek (CC2)

içiş- (I) Karşı koymak (BM)

baş çek- Ası olmak, karşı gelmek (KFT)

muhalefet Ar. Aykırılık, karşı gelmek, muhaliflik (GT, İM)

tutuş (I) Çıkışma, çekişme (BV)

ihtilâf Ar. Ayrılık, uymayış, uymama (İM, KFT, MG, İN)

3.3.8.3.43. Yoldan Çıkma, Terbiyesizlik Yapma

az- Azmak, sapmak, şaşırmaq (BV, Gİ, GT, İM, MG, TA, TZ)

ez- (III) Azmak (Kİ)

azaş- Yolunu şaşırmaq, yoldan çıkmak (CC2)

azdır- (I) Şaşırtmaq, yoldan çıkarmak (MG, TZ)

azdur- (I) Azdırmak, yoldan çıkarmak (Gİ, KF, KFT, MG)

azğar- Azdırmak, yoldan çıkarmak (GT)

azıl- Azılmak, azgın hâle gelmek (BV)

kütuz- (II) Terbiyesizlik etmek (İH)

çaşıt- Yaramazlık, terbiyesizlik yapmak (İH)

fodulluk kııl- Yaramazlık etmek (İH)

kıudur- (Çocuk) yaramazlık yapmak (İH)

kikre- Hamlıktan yaramaz olmak, huysuzlanmak (İH)

artat- Bozdurmak, azdırmak (TZ)

bozıçı Bozucu, bozan (KF)

bozla- Kükremek, azmak (TZ)

şavul- (II) Yoldan çıkmak (TA)

çıkış- Başa kakmak, hakkından gelmek (GT)

3.3.8.3.44. İhanet Etme

kıy- (III) İhanet etmek (TZ)

kıyānat Ar. Hainlik, hıyanet (Gİ, GT, İM, KFT)

kıyānatlık Ar.T. Hainlik içinde bulunma (İM)

kıyānlık Ar.T. Hainlik, kötülük (KF)

aygakla-1. İhanet etmek (CC2)

3.3.8.3.45. İntikam Alma

öç al- İntikam almak (GT)

3.3.9. İletişim

3.3.9.1. Dil, Lisan

dil Dil, lisan (BV, Gİ, KF, KFT, MS)

til (II) Lisan, dil (CC1-CC2, GT, Kİ, MG, İN, RH)

luğat Ar. 2. Dil (KFT)

tat (II) Dilsiz, Türkçe bilmeyen (İH)

3.3.9.1.1. Çeşitli Diller

‘acemce Ar.T. Farsça (GT)

fārisī Far. Farsça (BV, İM, KFT)

pārsī Far. Farsça, Fars dili (İM)

pārsīçe Far.T. Farsça (RH)

‘arabça Ar.T. Arapça (Kİ)

‘arabī (II) Ar. Arapça (MG)

türkī T.Ar. 1. Türkçe, Türk dili (GT)

türkişe Türkçe (DM)

Tatar til Tatarca, Tatar dili (CC2)

Tatarça Tatar dili, Tatarca (CC2)

3.3.9.2. Söz, Sözcük

‘ibāret (I) Ar. İbare, söyleyiş, sözler (GT)

baḥs Ar. Konuşulan şey, söz, sözü edilen (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

elfāz Ar. Sözler, kelimeler (GT)

ğüftār Far. Söz (GT)

kıavl Ar. Söz (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS)

kelām *Ar.* Söz, kelām (Gİ, GT, İM, İN, KF)

keleçi Söz, sohbet, lakırdı (İH)

kelime *Ar.* Kelime, sözcük (Gİ, GT, İM, KF)

lāf *Far.* Lâf, söz (DM, GT)

lafz *Ar.* Söz (Gİ, GT, KF, MG, MS)

nuṭṭ *Ar.* Söz, söyleyiş (GT)

sevz Söz (DM)

söz Söz (CC1-CC2, Gİ, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TZ)

mühmel *Ar.* Manasız, boş söz, cümle (GT)

mühmelāt *Ar.* Manasız, boş sözler (GT)

sözli Söz sahibi (KK)

söz yordamı sözün yorumu, izahı, maksadı (İH)

3.3.9.3. Konuşma, Söyleme

ay- Söylemek, demek (BV, GT, İM)

ayd- Söylemek, demek (MS)

ayıt- Söylemek, demek (İM, MG, TA, TZ)

ayt- 1. Söylemek, demek (BM, BV, CC1-CC2, DM, GT, TA)

aytıl- Söylenmek, zikredilmek (CC2, İM)

aytır- Söylemeye zorlamak (CC2)

de- Demek, söylemek (BV, CC2, İM, KF, KK, MS, TA, TZ)

dedirt- Dedirtmek (TZ)

dın- Söylemek, ses çıkarmak (KFT)

di- Demek, söylemek (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MS, RH)

dih- Demek, söylemek (Kİ)

dimeklık Söyleme (KFT)

dinil- Söylenmek, söylenilmek (KFT)

diyil- Söylenilmek (İM)

dü- Demek, söylemek (KFT)

eydil- Söylenmek, konuşulmak (Gİ, KF, MS)

eyid- Demek, söylemek (GT)

eyiddür- Söyletmek (KFT)

eyidilin- Söylenilmek (KFT)

eyidinil- Söylenilmek (KFT)

eyidmeklik Söyleme, deme (KFT)

eyit- Söylemek, konuşmak (TA)

eyt- Demek, söylemek (İN, RH)

ğoyuḡ et- Söylemek, demek (İH)

iyid- Söylemek, konuşmak (KFT)

kerti ayıt- doğru söylemek (TA)

maḡal (II) *Ar.* Söz söyleme (GT)

muṣāḡabet *Ar.* Sohbet etme, söyleşme (KFT)

mükāleme *Ar.* Konuşma (GT)

sevle- Söylemek, demek (DM)

sevleṣ- Söyleşmek, konuşmak (DM)

söle- Söylemek, demek (KK)

sölen- Söylenmek, denilmek, kendisine konuşulmak (KK)

söleṣ- Söyleşmek, konuşmak (KK)

söyle- Söylemek, demek (DM, Gİ, KF, KK, MS, RH, TZ)

söylen- Söylenmek, denilmek, kendisine konuşulmak (KK)

söyleş- Söyleşmek, konuşmak (Gİ, TZ)

sözle- Söylemek, demek (BM, CC1-CC2, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

sözlen- Söylenmek, denilmek, kendisine konuşulmak (GT, KFT)

sözleş- 1. Konuşmak, söyleşmek (GT, İM, KFT, KK)

sözlet- Birini sorguya çekmek, söyletmek (İM)

takrîr Ar. Anlatma, söyleme (GT)

tekellüm Ar. Söyleme, konuşma (GT)

deş- (II) Demek, birlikte söylemek, deyişmek (CC2)

tın- (III) Söylemek, ses çıkarmak (TZ)

ti- Söylemek, demek (BV, GT, İM, KF, MG, RH)

kozgar- Sözü çevirmek (TZ)

tüz- (IV) Söylemek, demek (İM)

kâyil (II) Ar. Söyleyen (GT, İM)

mütakellim Ar. Söyleyen, konuşan (GT)

tatık- Köylü gibi konuşmak (Kİ)

3.3.9.3.1. Kısa Konuşma

ıhtışâr Ar. Sözü kısa kesme (Gİ, İM, KF)

ıhtışâr Ar. İhtisar, kısaltma (GT, İM)

el-kışşa Ar. Neticede, hasılı, sözün kısası (GT)

el-mağşüd Ar. Neticede, hasılı, sözün kısası (GT)

3.3.9.3.2. Düzgün Konuşma

yügrük dil Düzgün ve kekelemeden söylenen söz (İH)

feşâhat Ar. Güzel söz söyleme (GT)

bedihâ Ar. İrticalen (güzel söylemek) (GT)

belâgat Ar. Güzel söz söyleme (GT)

belîğ Ar. Belagatli, fasih (GT, KF)

lâf ur- 3. Alimane sözler etmek (İH)

3.3.9.3.3. Homurdanmak,

Anlaşılmaz Konuşmak

çepürdük söyle- Sözü açıkça söylemeyip değirmenden darı çeker gibi anlaşılır, hışırtilı söylemek (İH)

çepürde- Kekelemek, lafi ağzında karıştırmak, mırıldanmak, ağzını şapırdatarak söylemek (İH)

gömren- İçinden hiddetle söylenmek, homurdanmak (İH)

samra- Homurdanmak, ağzının içinde anlaşılmas sözler söylemek (İH)

soĸran- Ağzı içinden anlaşılmas söz söylemek (İH)

koñran- Sokranmak, kendi kendine mırıldanmak (CC2)

3.3.9.3.4. Saĸma Konuşma

sendire- (II) Saĸma sapan konuşmak (İH)

yantı Anlamsız muttasıl konuşmak (İH)

gevzenlik Ahmahlık, bilir bilmez söylemek (İH)

yamra- Abuk sabuk söylemek (İH)

herze *Far.* Saĸma söz, hezeyan (BM)

3.3.9.3.5. Gizli Konuşma

rāzlaş- *Far.T.* Gizli konuşmak (İH)

çivilde- Yavaş yavaş konuşmak, hafif sesle söylemek (İH)

3.3.9.3.6. Zikretme, Anma

añ- Anmak, hatırlamak, zikretmek (GT, Kİ, MS, TA)

kiç- (IV) Anılmak, zikredilmek (İM)

mezķūr *Ar.* Zikredilmiş, anılmış (GT, MG)

zıkr *Ar.* Zikir, anma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)

3.3.9.4. Baĸırma, Çaĸırma, Haykırma

çaĸır- 1. Çaĸırmak, baĸırmak (BM, CC2, GT, İH, KFT, Kİ, TA)

çaķır- Çaĸırmak, baĸırmak (İM)

çıĸır- Baĸırmak, çaĸırmak (KF)

şāĸır- Baĸırmak, baĸırıp çaĸırmak, inlemek (KK)

banır- Baĸırmak (İH)

çaĸırđ- Çaĸırtmak (KFT)

hayķır- Haykırmak, nara atmak (İH)

ķıĸır- Baĸırmak, çaĸırmak, emretmek (BM, Kİ)

mañla- Baĸırmak (GT, TZ)

na'ra *Ar.* Baĸırma, haykırma (GT)

na'ra ur- Baĸırmak, haykırmak (GT)

çemre- Paylar gibi insanın yüzüne hızlı hızlı kızgınca söylemek (İH)

3.3.9.5. Susmak, Dinlemek

ebsem Suskun (KK)

epsem Suskun (DM, TZ)

ebsem ol- Susmak (KK)

epsem bol- Susmak (TZ)

epsem ol- Susmak (İH)

şamt *Ar.* Susmak (Gİ, KF)

sūkūt *Ar.* Susma (GT, KFT)

tek tur- Susmak, sakinleşmek (KK)

tik Ÿur- Susmak, sessiz olmak(TA)

tın- (II) Susmak (TZ)

tınış- (II) Susmak (TZ)

tiñtür- Susmak (BM)

diñsüz ol- Susmak (BM)

diñle- Dinlemek (GT, KFT)

düñle- Dinlemek (BM)

tuñla- Dinlemek (GT, İM)

müstemi^c Ar. Dinleyen (GT)

sākit Ar. Susan, susmuş (BV, Gİ, GT, KF)

3.3.9.6. Haber, Haber Verme, Haberli, Habersiz

haber Ar. Haber, bilgi (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, İN)

habar (<Ar. habar) Haber (CC1)

rivāyet Ar. Rivayet, söylenti, hikaye edilen haber (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

mütevātir Ar. Tevatür edilmiş (KFT)

iş‘ār Ar. Haber verme (İM)

naql (II) Ar. Aktarma, nakil, rivayet etme (İN, KFT)

naql it- Anlatmak, haber vermek (GT)

tuñavul (< Moğ. tuñgavul) Bildirme, haber verme (CC2)

tuña- (< Moğ. tuñga-) Bildirmek, ilan etmek (CC2)

uħbirū Ar. “Haber verildi” (KFT)

ħaberdār Ar.Far. Haberli, bilen, haberi olan (BV)

vāķıf Ar. Haberi olan, bilen (BV, GT, KF, KFT)

āgāh Far. Uyanık, haberdar (BV, GT, İM, İN, RH)

ġāfil Ar. (II) Habersiz, haberi olmayan (Gİ, KFT)

3.3.9.7. Müjde, Müjdeleme, Müjdecî

beşāret Ar. Müjde, muştu (Gİ, GT, İM, KF)

beşir Ar. Müjdecî (İM)

muştiçi Müjdecî (Kİ)

muştuluķ Müjde verene verilen hediye (Kİ)

sövünçle- Sevinç vermek, müjdelemek (CC1-CC2, TZ)

muştla- Müjdelemek (TZ)

muştula- Müjdelemek (Kİ)

3.3.9.8.Seslenme, Çağırma, Davet

nidā Ar. Seslenme, çağırma (Gİ, KF)

da‘vet Ar. Davet, çağrı (Gİ, GT, KF)

inde- Çağırma, seslenmek (GT)

ünle- Çağırma, seslenmek (KFT)

ünde- Çağırma, seslenmek (CC1-CC2, GT, İM, İN, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

ündenil- Çağırılmak, seslenilmek (İM, KFT)

ündet- Çağirtmak (CC2)

oķın- Okunmak, çağrılmak, davet edilmek (KF, İM)

oķun- Okunmak, ağrılmak, davet edilmek (İM, MS, RH)

kıçkır- (I) Bağırmak, ağırmak, seslenmek (CC1-CC2, TZ)

kıçkur- Bağırmak, ağırmak, seslenmek (Kİ)

3.3.9.9. Tercüme

terceme Ar. Tercüme, eviri (GT)

tercüme Ar. Tercüme, eviri (MG)

3.3.10. Eğitim, Öğretim

3.3.10.1. Eğitim, Eğitme

tebiyet Ar. Terbiye, eğitim, yetiştirme (GT)

bisü Terbiye (Kİ)

bis Terbiye (Kİ)

rāyız Ar. Terbiye (RH)

igiş Terbiye (TA)

edeb Ar. Terbiye, nezaket (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, İN, RH)

edeblemeklik Ar.T. Terbiye (KFT)

edebile- Ar.T. Terbiye etmek (KFT)

ogut- Eğitmek, yetiştirmek, okutmak (CC1)

3.3.10.2.Öğretim, Öğrenim

öğred- Öğretmek, alıştırmak (KFT)

öğret- Öğretmek, alıştırmak (GT, Gİ, İM, KF, Kİ, MG, MS, RH, TA)

öret- Öğretmek (TA)

üret- Öğretmek (RH)

ta‘līm Ar. 1. Ders, öğretme (Gİ, GT, KF)

övret- Öğretmek (CC1-CC2)

üvren- Öğrenmek (CC2)

üvret- Öğretmek (CC2)

öğren- (I) Öğrenmek (BM, DM, GT, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

öğreniş- Karşılıklı öğrenmek (MG)

ören- (I) Öğrenmek (Kİ, TZ)

övren- Öğrenmek (CC1, TZ)

yören- (I) Öğrenmek (TA)

3.3.10.3. Okul

küttāb Ar. Kelimenin asıl anlamı kitaplar olmasına rağmen eserde mektep, okul manasında kullanılmıştır (GT)

medrese Ar. Ders yeri, medrese, okul (Gİ, GT, KF, KFT)

mekteb Ar. Okul, mektep (GT, KFT)

3.3.10.4. Öğrenci

řākird (II) Far. 1. Öğrenci (DM, GT, İN, KFT)

müte^callim Ar. Bilgi edinen, öğrenen (MG)

hōcadaş *Far.* Aynı efendinin adamları, kulları, kapı yoldaşı (GT)

3.3.10.5. Öğretim, Öğrenim Süreci

3.3.10.5.1. Araştırma

taḥkīk (I) Ar. Doğru olup olmadığını araştırma, meydana çıkarma (Gİ, İM, KF, MS, İN)

teftīş Ar. Araştırma, soruşturma, bir şeyin aranıp sorulması (Gİ, GT, KF)

muḥāla‘a Ar. Araştırma, seyretme, gözleme (GT, RH)

sınçla- Gözlemek, gözetlemek (CC2)

taḥarrī Ar. Arama, araştırma (Gİ, İM, KF)

tint- Araştırmak, incelemek, denemek (CC2)

tañlaş- İncelemek, denemek (CC1)

cinder- Doğruluğunu araştırmak, bir şeyi enine konuna tetkik etmek (İH)

têrge- Tahkik etmek, araştırmak (CC2)

ara- (I) Aramak, araştırmak (İH)

eyert- İçini dışını iyice araştırıp aslına ermek (İH)

eyneştir- Bir şeyi gereği gibi araştırıp soruşturmak (İH)

irde- (I) Araştırmak, didiklemek, yoklamak (İH)

isde- İstemek, aramak, araştırmak (CC2, Gİ)

iste- İstemek, aramak, araştırmak (BM, GT, İM, KF, KK, MG)

izde- (I) İstemek, aramak, araştırmak (CC1, Gİ, GT, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA)

izle- İrdelemek, istemek, araştırmak (İM, TZ)

irde- (II) İstemek (KK)

yizde- İstemek (DM)

ķarma- (II) Bir şeyin ne olduğunu bilmek için araştırmak (TZ)

3.3.10.5.2. Anlatma, Açıklama, Yorumlama

ayt- 2. Anlatmak (CC1-CC2)

añlat- Anlatmak (GT)

ķayğur- (II) Anlatmak (Gİ, Kİ)

uķtur- Anlatmak (Kİ)

uķuttur- Anlatmak (Kİ)

ta‘rīf Ar. Anlatma, tanım (İM)

bildir- Bildirmek, tanıtmak (CC2, DM, TZ)

bildür- Bildirmek, tanıtmak (BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)

i lām Ar. Bildirme (GT)

tanıklad- Bildirmek (CC2)

açıl- 2. Açıklanmak, izah edilmek (KFT)

açmak Açıklama, yorum (KFT)

beyān *Ar.* Açıklama, anlatma (BV, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, İN, RH)

ictihād (II) *Ar.* Yorum, hüküm çıkarma, görüş beyan etme (İM, KFT)

körgüz- (I) Açıklamak, izah etmek (CC1-CC2)

şerh *Ar.* İzah, açıklama, yorum (İM, MG)

ta'bīr *Ar.* Tabir, yorma, yorumlama (GT)

tafşīl *Ar.* Açıklama, ayrıntı (Gİ, İM)

tefsīr *Ar.* 1. Açıklama, yorumlama (Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

ütük (II) Durumu açıklama, hikaye etme (TA)

yora- (Hayra ve şerre) yormak (BM)

yörük Tefsir, yorum (İH)

3.3.10.5.3. Okutma Okuma

oķıt- Okutmak (KF)

oķut- Okutmak (GT, TZ)

oķuķ Okutmak (KK)

ķırā'at *Ar.* Okuma (Gİ, KF, İM)

oķ- Okumak (Gİ, KF, KK)

oķı- Okumak (GT, Gİ, İM, KF, Kİ, KK, MG, MS, RH)

oku- Okumak (BM, BV, CC2, GT, Gİ, İM, İN, KF, KK, MG, MS, RH, TZ)

oķıķ- Karşılıklı okumak (KFT)

oķuķ- Karşılıklı okumak (KFT)

tilāve *Ar.* Okumak (İM)

ref' *Ar.* Arapça bir kelimenin sonunu ötreli okuma (İM)

teşdīd (I) *Ar.* Bir harfi iki kere okuma (İM)

naşab *Ar.* Harfin üstünlü okunması (İM)

telhīn *Ar.* Güzel okumak için kelimeyi değiştirme (İM)

hecā *Ar.* Hece (İM)

örenle- (I) Heceleme (İH)

3.3.10.5.4. Ezberleme

ezber tut- Ezberlemek (TA)

ķıfķ *Ar.* Saklama, ezberleme (GT, İM, KF, KFT)

3.3.10.5.5. Soru, Cevap

istifhām *Ar.* Sorma, öğrenmek için sorma (İM)

su'āl *Ar.* Soru (Gİ, GT, İM)

cevāb *Ar.* Cevap (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

yanut Cevap (TZ)

covap (< *Ar.* cavāb) Yanıt, cevap (CC1)

covap bē- Cevaplamak, yanıtlamak (CC1)

ir- (III) Sormak, anlamak (TA)

sor- Sormak, soru sormak (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS, TA, TZ)

şor- Sormak, soru sormak (KK)
sorul- Sorulmak, soru sorulmak (MS)
şorul- Sorulmak, soru sorulmak (Gİ, İM, KF)
sorulul- Kendisine sorulmak (KFT)
daave (< Ar. da‘va) Arama, sorma (CC1)
dav (< Ar. da‘va) Arama, sorma (CC1)

3.3.10.6. Öğretilenler

3.3.10.6.1. Harfler

ḥarf Ar. Harf, söz (Gİ, GT, İM, KF)
ḥarfî Ar. Harfe ait (KF)
ḥurūf Ar. Harfler, sözler (GT, İM)
diş (II) Eski yazıdaki harflerde bulunan diş, çıkıntı (KFT)

3.3.10.6.1.1. Arap Alfabeti

elf Ar. Arap alfabesinin ilk harfi (GT)
elif Ar. Arap alfabesinin ilk harfi (GT, İM)
bā Ar. Arap alfabesinin 2. harfi (İM, KF)
cim Ar. Arap alfabesinin 5. harfi (İM)
dāl Ar. Arap alfabesinin 8. harfi (İM)
zāl Ar. Arap alfabesinin 9. harfi (İM)
zā Ar. Arap alfabesinin 11. harfi (İM)
zād Ar. Arap alfabesinin 15. harfi (İM)

zā Ar. Arap alfabesinin 17. harfi (İM)
‘ayn (I) Ar. Arap alfabesinin 18. harfi (İM)
ḳāf Ar. Arap alfabesinin 21. harfi (İM)
ḳāf Ar. Arap alfabesinin 22. harfi (İM)
lām Ar. Arap alfabesinin 23. harfi (Gİ, İM)
mīm Ar. Arap alfabesinin 24. harfi (Gİ, KF)
nūn Ar. Arap alfabesinin 25. harfi (İM)
vāv Ar. Arap alfabesinin 26. harfi (İM)
ḥā Ar. Arap alfabesinin 27. Harfi (İM)
yā (II) Ar. Arap alfabesinin 28. harfi (İM)
sa (II) Ar. Arap alfabesindeki sin harfi (KF)
şād Ar. Arap alfabesindeki sad harfi (Gİ, İM)
tā (I) Ar. Arap alfabesindeki te harfi (İM)
ṭā Ar. Arap alfabesindeki tı harfi (KF, İM)
ti Ar. Arap alfabesindeki te harfi (GT)
3.3.10.6.1.2. Harekeler, İşaretler
ḥifza Ar. Kelimenin sonunu kesre kılmak (Gİ)
medd Ar. Uzatma, çekme (Gİ, İM, KF)
temeddüd Ar. Uzatma (BV)

hemze Ar. Hemze (KFT)
zamme Ar. Ötre, zamme işareti(İM)
fetha Ar. Arapçada üstün işareti (İM, İN)

3.3.10.6.2. Yazma, Çizme

biti- Yazmak (CC2, Kİ)
cızlaş- Yazışmak (BM, Kİ)
çız- Yazmak, çizmek (BM, CC1, İM, TA)
çeke Yazı üzerindeki nokta (Kİ)
yaz- (I) 1. Yazı yazmak (BM, BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ) 2. Çizmek (MG, TA)
yazıl- (I) Yazılmak (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS, RH)
tahrîr Ar. Yazma, yazılma (MG)
yazış Yazış (TZ)
çızak Çizik, çizgi (MG)
çızov Çizgi, yazı, hat (Kİ)
çüzüv Çizgi, yazı, hat (BM)
haṭ Ar. (< ḥaṭṭ) 1. Çizgi (Gİ, İN, RH)
ḥaṭṭ Ar. Çizgi (İM, KF, KFT, MG)

3.3.10.2. Yazı (GT)

yazmak Yazı, yazma (BM)
yazmaḳlıḳ Yazı, yazma (BV)
yikü Yerde vesairede olan çizgi (Kİ)
yol (V) Çizgi (MG)

3.3.10.6.2.1 Yazılmış Şey (Kitap, Mektup)

oşatıptır Yazılmış (TZ)
yazu Yazı, mektup vb. (KFT, Kİ, MG)
mektüb Ar. Yazılmış şey (GT, MG)
betig Kitap, yazı, mektup (İM)
biti Kitap, yazı, mektup (Kİ)
bitig Kitap, yazı, mektup (DM, KK, TA)
bitik (I) Kitap, yazı, mektup (CC1-CC2, DM, Kİ, RH, TA, TZ)
bitiv Yazı, kitap (CC2)
bitüv Yazı, kitap (CC2)
kitāb Ar. Kitap (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, MS)
kitābet (II) Ar. Yazılmış, yazı (MG)
kütüb Ar. Kitaplar (KFT)
mükātebe Ar. Kitabet (KFT)
nāme Far. Kitap (GT)
nüşha Ar. Yazılı bir şeyden çıkarılan suret (İM)
risāle Ar. Küçük kitap (MG)
taṣṭīb Ar. Yazılmış yer (BV)
şīrāzlan- Far.T. Kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ve yaprakları muntazam tutan ibrişimden ince şeridin takılması (İM)
aç- (I) 3. Neşretmek (İM)

3.3.10.6.2.2. Yazı Malzemeleri

levh *Ar.* Eskiden bir talebenin yanında bulunan ders tahtası, küçük ders levhası (GT, İM)

3.3.10.6.2.2.1. Kağıt, Defter

defter *Ar.* Defter (GT, İM)

taftar 1. (< *Ar.* taftar) Defter (CC1)

varağ *Ar.* Kağıt yaprağı (GT)

varağa *Ar.* Tek yaprak, yazılı kağıt (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK)

kırtās *Ar.* Kağıt (BV)

kāğid *Far.* Kağıt (DM, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

kāğit *Far.* (< kāğid) Kağıt (CC1, TA)

zahr *Ar.* Arka, kağıt ve benzeri şeylerin arka tarafı (GT)

şahāyif *Ar.* Sayfalar (İM)

şahīfe *Ar.* Sayfa (İM)

3.3.10.6.2.2.2. Kalem

qalem *Ar.* Kalem (GT, İM, İN, KFT, KK)

üşük Kalem (TA)

kavursın (< Moğ. gağursun) Kuş tüyü sapı, tüy kalemi (CC2)

kalam (< *Ar.* qalam) Kalem, kamış kalem (CC1)

3.3.10.6.2.2.3. Mürekkep

qara (III) Mürekkep (CC2, İM)

hibr *Ar.* Mürekkep (Gİ)

3.3.10.6.2.2.4. Divit, Hokka

avgas Divit (TA)

uğas Divit (TA)

devit *Ar.* Divit (TA)

duvat (< *Far.* davīt) divit (CC1)

huqqa *Ar.* Hokka (BV)

karalık Hokka (CC1)

3.3.10.3.3.10.6.2.2.5. Silgi

silecek Silgi (TZ)

silgü Silgi (TZ)

3.3.10.7. Öğrenme Sonucu

3.3.10.7.1. Bilme

bil- (I) Bilmek (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

bilil- Bilinmek (TZ)

bilin- Bilinmek (BV, CC2, Gİ, İM, KF, KFT, MS, RH)

bilmeklik Bilmek (BV)

ören- (II) Bilmek, tanımak (TZ)

tanğı- Tanımak, bilmek (TZ)

tanı- (I) Görmek, bilmek, tanımak (CC1-CC2, GT, TZ)

yağın Ar. Kesin, kuşkuya yer olmadan (bilme) (Gİ, GT, İM, KF, MG, MS)

bilış Tanıdık, bildik (BM, DM, GT, İM, TA)

mu^carref Ar. Bildirilmiş, tanımlanmış (İM)

tanış Bildik, tanıdık (DM)

dölen- (III) İlimde olgunlaşmak (İH)

3.3.10.7.1.1. Bilgi-İlim

‘ibret Ar. Bir olaydan alınan ders (GT, İM, KFT)

‘ilm Ar. İlim, bilgi, bilme (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)

belü İlim (Kİ)

bilgü Bilgi (Kİ)

bili İlim (Kİ)

bilig İlim (GT, KF)

bilik (I) 1. Bilgi, (CC2)

dāniş Far. Bilgi, ilim (GT)

fen Ar. Hüner, marifet, ilim (GT, MG)

‘ilmī Ar. İlme ait, ilimle ilgili (Gİ)

‘ilm-i kāmīl Ar. Tam mükemmel ilim (İM)

3.3.10.7.1.1.1. Bazı İlimler

kīmyā Ar. Kimya, iksir (GT)

muḥāsebe Ar. 1. Hesap ilmi, muhasebe (GT) 2. Hesaplaşma (GT)

fıkh Ar. Fıkıh ilmi (Gİ, İM, KF, KFT)

saṭır Ar. Mitoloji (İM)

3.3.10.7.2. Araştıran, Bilen, Bilgili, Alim

‘allāme Ar. Çok bilen (GT)

‘arīf Ar. Arif, bilen (GT)

a‘lem Ar. En iyi bilen (Gİ)

bilge Bilge, alim (CC2, Kİ)

bilgili (I) Bilgili (TZ)

bilici Bilen, bilici (KF, RH)

‘alim Ar. Bilgin (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS, RH)

‘āmil (III) Ar. Bildiklerini uygulayan kişi (Gİ, KFT, RH)

dānişmend Far. Alim, bilgili, danışman (GT, TA)

erdemlü Erdemli, âlim (TA)

ehl-i ‘ilm Ar. Alim (İM)

ḥakīm (II) Ar. Hikmet sahibi, bilge (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

‘ilmī Ar. T. İlim sahibi (KK)

zū-fünūn Ar. Bilgin, marifet sahibi, bir işi bilen kimse (GT)

münevver Ar. Aydınlanmış, münevver (GT)

feylesof Ar. Filozof, felsefe ile meşgul olan (GT)

ṭalışman Fakih, fıkıhla uğraşan (DM)

faḫīh (I) Ar. Fıkıh âlimi (Gİ, İM, KF, KFT, MS)

sıḳā Ar. İtimat edilen bilginler (KFT)

mürşid *Ar.* Doğru yolu gösteren (Gİ, KF)
tintövçi Arayan, inceleyen (CC2)
muḥakḳıḳ *Ar.* 1. Tahkik eden, araştıran (GT) 2. Bir tasavvuf terimini veya hakikati delilleri ile ispatlayan (GT)
muḥallil *Ar.* Analiz yapan, tahlil eden (İM)

3.3.10.7.1.3. Bilmeyen, Bilgisiz, Cahil

belin Cahil (TA)
bölik Cahil (TA)
cāhil *Ar.* Bilgisiz (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH)
cāhiliyyet (I) *Ar.* Cahillik, bilgisizlik (İM)
‘āmiyy *Ar.* Cahil, okuma yazma bilmeyen (GT)
cehl *Ar.* Cahillik, bilgisizlik (Gİ, GT, KF)
cehül *Ar.* Pek cahil, bilgisiz (GT)
lā-ya‘lem *Ar.* Cahil, bilmez (GT)
nādān *Far.* Cahil, bilmez (GT)
ümmī *Ar.* Okuma yazma bilmeyen (Gİ, İM, KF)

3.3.11. Din ve İnanç

dīn *Ar.* Din (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

dīnī *Ar.* Dine ait, dinle ilgili (İM)
şer‘ī *Ar.* Dinle ilgili (İM)
num Çin. Şeriat (İH)
şer‘ *Ar.* Şeriat, dinin kuralları (Gİ, GT, KF, MG)
şer‘an *Ar.* Dine uygun olan (İM)
şerī‘at *Ar.* Din kuralları (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
şerī‘atlık *Ar.*T. Dine uygun davranış (KFT)
uşūl-i dīn *Ar.* Dinin esasları (İM)
taşavvuf *Ar.* Tasavvuf (GT)
mükāşefet *Ar.* (Tasavvufta) ilahî sırların görünmesi (GT)

3.3.11.1. Mensubiyet

dīndaş *Ar.*T. Aynı dinden olan (İM)
tebe‘iyyet *Ar.* Tabi olma (İM)
teb‘ *Ar.* Tabi olma (İM)
intisāb *Ar.* Bir yere, bir kimseye ait olma, maiyetine girmek, bağlanmak (İN)
nisbet (I) *Ar.* Mensubiyet (GT)
mensüb *Ar.* Bir şeyle ilgili, mensup (GT, MG)
tābi‘ *Ar.* Bağlı olan, tâbi (Gİ, İM, KF)
münḳād *Ar.* Tabi, uyan (GT)
mutāba‘at *Ar.* Tabi olma, uyma (GT)
mürīd *Ar.* Bir şeye intisap eden, bağlanan (GT)
musahḥar *Ar.* 1. Bağlı, bağlanmış (BV) 2. Ele geçirilmiş (İM)

muḳayyed Ar. Kayıtlı, bağlı (İM, MS)
tevābi‘ Ar. Tâbi olanlar, uyanlar (GT)
uy- Uymak, tâbi olmak (BV, GT, İM,
İN, KF, KFT, İM, MS, TZ)

3.3.11.1.1. Çeşitli Dinler ve Din Mensupları

3.3.11.1.1.1. İslamiyet

islām Ar. İslam dini (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

müsilmanlık Ar.T. 1. Müslümanlık, İslam (Gİ) 2. Barış içindeki yer (Gİ)

müslimānlık Ar.T. Müslümanlık, İslam (KF, KK)

müsülmanlık Ar.T. Müslümanlık, İslam (İM, KF, MG)

müsülmenlik Ar.T. Müslümanlık, İslam (KFT)

müselmān Far. Müslüman, İslam dinine bağlı olan (KFT)

müsilman Ar. Müslüman, İslam dinine bağlı olan (Gİ)

müslim Ar. Müslüman (KFT)

müslimān Ar. Müslüman, İslam dinine bağlı olan (DM, İN, KF, KK)

müsülmān Ar. Müslüman, İslam dinine bağlı olan (BM, DM, GT, İM, MG, MS)

müsürmān Ar. Müslüman, İslam dinine bağlı olan (DM)

ehl-i kıble Müslüman (İM)

mü'ellefe-i ḳulūb Ar. Kalpleri İslām'a ısındırılanlar (İM)

Muḳammedī Ar. Hz. Muhammed'e ait, İslam (MG)

emīrū'l-mü'minīn Halife, Müslümanların başı (İM, KFT)

ḫalīfe Ar. Halife, birinin yerine geçen (İM, KF, MG)

ḫulefā Ar. Halifeler (BV)

ḫalīfelik Ar. Birinin yerine geçme (İM)

ḫalīfalık Ar.T. Halifelik (İM, KFT)

Nu'mān Ar. Ebu Hanife (KF)

imāmeyn Ar. Hanefi mezhebinin imamlarından Ebu Yusuf ve Muhammed'e verilen ad (KFT)

meşāyih Ar. Şeyhler (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

şeyḫ (I) Ar. Bir tekke veya zaviyenin reisi ve müritleri olan kimse (GT, İM, KFT)

şih (II) Ar. (< şeyḫ) Bir tekke veya zaviyenin reisi ve müritleri olan kimse (GT)

ehl-i beyt Hz. Muhammed'in yakınları (İM, KF)

aşhāb 2. Hz. Muhammed'i gören ve sohbetinde bulunan kimseler (GT, KF, İM)

şahābe Ar. Hz. Muhammed'in arkadaşları (BV, Gİ, İM, İN, KF)

şahābī Ar. Hz. Muhammed'in arkadaşları (KFT)

şāhibe Ar. Kadın sahabe (İM)
tābi'īn Ar. Hz. Muhammed'i görmüş olanlar (Gİ, İM, KFT)
şerif (II) Ar. Peygamber soyundan olan (Gİ, GT)
müctehid Ar. Kuranı kerim'den ve hadisten hüküm çıkarma kudretinde olan din alimi (İM, KFT)
müfessir Ar. Kuranı kerim'i yorumlayan din alimi (İM)
müftü Ar. Fetva veren, müftü (Gİ, İM, KF, KFT)
tayın Uygurlarda dini lider (Kİ)
va'iz Ar. Vaaz veren, dinî nasihatte bulunan (GT, İM)
hātib Ar. Hutbe okuyan, hatip (Gİ, GT, İM, KFT, MG)
hātiblik Ar.T. Hatiplik (KFT)

3.3.11.1.1.2. Hristiyanlık

naşrānīlik Ar.T. Hristiyanlık (İM)
üçlük Teslis; baba, oğul, kutsal ruh (CC2)
üç teñdeş Teslis; baba, oğul, kutsal ruh (CC2)
üçöv (II) Teslis; baba, oğul, kutsal ruh (CC2)
kitābī Ar. Kitap ehli olan Yahudi ve Hristiyanlar (KFT)
kristian Hr. Hristiyan (CC2)
tersā Far. Hristiyan (GT, İM, Kİ)
naşārī Ar. Hristiyanlar (İM)

naşrānī Ar. Hristiyan (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
naşrāniyye Ar. Hristiyan kadın (İM)
rāhib Ar. Hristiyanlarda manastırda yaşayan ve evlenmeyen din adamı (İM)
bapas (< Yun. papás) Papaz (CC1)
papas (< Yun. papás) Papaz (CC2)
papaz (< Yun. papás) Papaz (CC2)
pap Hr. Papa (CC2)
keşiş Rahip, papaz (TZ)
tın ata Peder, papaz (CC2)
kız (III) Bakire, kız (Hz. Meryem) (CC2)
Meryem Ar. Hz. İsa'nın annesi (KF)
Maria Hz. Meryem (CC2)
Mariam Hz. Meryem (CC2)
Mariam katun Hz. Meryem (CC2)
Maryam katun Hz. Meryem (CC1)
Lukas Dört İncil'den birinin yazarı, Aziz Luka (CC2)
apostol Hr. Havari (CC2)
apostolik Hr. Havarîlik (CC2)
Yohannes Havari Johannes (CC2)
Petrus İsa'nın on iki havarisinden biri, Aziz Petrus (CC2)
Paulus Yeni Ahit'te ve Luka İncili'nde önemli bir yere sahip Pavlik kiliselerin kurucusu Hristiyan misyoner, havari Paul (CC2)
Yudas Havari Yudas (CC2)
süryānī Ar. Süryanî (İN)

Annas Hz. İsa'yı yargılayan yargıçlardan birisi, Hanna (CC2)

Herodes 1. Hz. İsa'yı yargılayan yargıçlardan birisi, Herod Antipas 2. Hz. İsa'nın doğduğu dönemde Yahudi Kralı Herodes (CC2)

Kaifas Hz. İsa'yı yargılayan dört yargıçtan biri, Haham Kaiphas (CC2)

Pont Pilat MS 26-36 yılları arasında Roma İmparatorluğu'nun Yahudiye eyaletinin valisi ve Hz. İsa'yı yargılayan yargıçlardan birisi, Pontius Platus (CC2)

Pilatus Pontius Platus (CC2)

Yohan Vaftizci Yahya (CC2)

Yüsüp Hz. Meryem'in nişanlısı, Yusuf Neccar (CC2)

Ambrosius Milan piskoposu, Hristiyan ilahiyatçı, Aziz Ambrosius (CC2)

Elizabet Hz. Meryem'in akrabalarından, kahin Zekeriya'nın karısı (CC2)

Franas Aziz Franziskus (CC2)

Gregor Hristiyan din adamı, Papa, Aziz Gregorius (CC2)

Stefan Hristiyanlığın taşlanarak öldürülen ilk kurbanı, Aziz Stephan (CC2)

Yesse Hz. Davud'un babası (CC2)

Yeronimus Hristiyan ilahiyatçı, bilgin, Aziz Hieronymus (CC2)

Augustin Tanrı devleti, Tanrı şehri, İtiraflar gibi eserlerin yazarı Hristiyan düşünür, Aziz Augustin (CC2)

3.3.11.1.1.3. Yahudi

yahūdī Ar. Yahudi (Gİ, GT, İM, KF KFT)

cehūd Ar. Yahudi (DM)

cuhūd Ar. Yahudi (BM, Gİ)

Cuhut (< Ar. caḥūd) Yahudi, Cıfıt (CC2)

3.3.11.1.1.4. Mecusi

gebr Far. Ateşe tapan, Mecusi (GT)

mecūsī Ar. Putperest, ateşe tapan (Gİ, GT, İM, KF)

mecūsīyye Ar. Ateşe tapan kadın (İM)

yalduz eri Putperest, Mecusi (BM)

muğ Far. Zerdüşt rahibi, ateşe tapan (BM, İM)

3.3.11.1.2. Mezhepler

ķaderī Ar. "Kul yaptığı işlerin yaratıcısıdır" inancında olan sapık mezhebe bağlı olan (İM)

ķaderiyye Ar. "Kul yaptığı işlerin yaratıcısıdır" diyen sapık mezhep (İM)

mu^ctezile Ar. Kaderi inkar eden mezhep ve bu mezhebin başlığı (İM)

mu^ctezili *Ar.* Kaderi inkar eden, mutezile mezhebine bağlı olan (İM, KFT)

zāhirī (II) *Ar.* Ebu Davud Zāhirī'nin kurduğu mezhebe bağlı olan (İM)

‘alevī *Ar.* Hz. Ali'yi seven (İM, KFT)

rāfizī *Ar.* Hz. Ebubekir ile Hz. Ömer'in halifeliğini kabul etmeyen (İM)

katolik *Fr.* Katolik (CC2)

ḥavāricī *Ar.* Hariciler (İM, KFT)

3.3.11.1.3. Dini Topluluklar, Cemaat

ümmet *Ar.* Ümmet, dini topluluk (Gİ, GT, İM, KF, MS)

cemā‘at *Ar.* 1. Cemaat, topluluk (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

dirnek Cemaat (İH)

zeydiyye *Ar.* Dinî bir grup (KFT)

zimmī *Ar.* Müslümanlara vergi veren Hristiyan ve Yahudiler (İM, KFT)

ihvān-ı şafā *Ar.* Hicri 4. Yüzyılın sonlarına doğru Basra'da kurulan, birbirine bağlı insanlardan müteşekkil bir topluluk; geniş manada tarikat kardeşliği (GT)

3.3.11.1.4. Dine Bağlılık ve Dinine Bağlı Kimseler

diyānet *Ar.* Dindarlık, dine bağlılık (GT, İM)

pārsālīk *Far.T.* Zahitlik, sofuluk (GT)

zāhidlik *Ar.T.* Dini kurallara sıkı bağlılık (İM)

zūhd *Ar.* Dinî görevlere sıkı bağlılık, sofuluk (Gİ, GT, KF, KFT)

ḫurbet *Ar.* 1. (Allah'a) yakınlık (GT)

mu^cteḫid *Ar.* İtikat eden, inanan (GT)

muvaḥḫid *Ar.* Allah'ın birliğine inanan (MG)

mü'min *Ar.* İman etmiş, inanmış, müslüman (Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

mü'mine *Ar.* İman etmiş, inanmış, müslüman kadın (İM)

dinli *Ar.T.* Dindar (KK)

pārsā *Far.* Sofu, zahit kimse (GT)

zāhid *Ar.* Dinine bağlı, sofu (GT, İM, KF, KFT)

şufi *Ar.* Sofu, derviş (GT)

şālih (I) *Ar.* Dinî emirleri yerine getiren (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

muḫarreb *Ar.* (Allah'ın) yakını, sevdiği (Gİ, GT, İM, KF)

veli (I) *Ar.* Eren, ermiş, veli (Gİ, GT, İM, KF)

evliyā *Ar.* Veliler, ermişler, evliya (GT, İM)

aşhāb-ı kehf Kur'ânı kerimde bahsedilen ve bir mağarada uzun müddet uyuyan yedi kişi ve köpekleri (GT)

enşārī *Ar.* Peygamberimiz Medine'ye göç ettiği zaman kendisine yardım eden Müslümanlar (İM)

mangan İnançlı, imanlı (CC1)

hidāyet *Ar.* Hak yolunu gösterme, Hak yolunda olma (Gİ, İM, KF,MS)

manmağ İnanç (CC1)

i'tikād *Ar.* İnanma, gönülden tasdik ederek inanma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

īmān *Ar.* İman, inanma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, MS)

ma'rifet (III) *Ar.* (Tasavvufta) Allah'ın birliğini tanıma ve bilme zevki (GT)

şehādet (I) *Ar.* 1. Allah'ın birliğine tanıklık etme (Gİ)

tevhīd *Ar.* Allah'ın birliğine inanma (GT, İM, KF, MS)

büt- İnanmak, kabul etmek (İH)

birle- Birlemek, tevhit etmek (Gİ, İM, KF)

3.3.11.1.5. Dine Mensup Olmama, Küfür, İnkâr

mürtedlik *Ar.T.* Dinden çıkma (KFT)

murtadlık *Ar. T.* İslam dininden dönme (İM, KFT)

mürted *Ar.* Dinden çıkan (İM, KFT)

mürtede *Ar.* Dinden çıkan kadın (İM)

mülhid *Ar.* Dinsiz (GT)

dīnsiz *Ar.T.* Dinsiz, kafir (GT, KK, TZ)

fısk *Ar.* Hak yoldan çıkma (GT, İM, KFT)

fısk-ı fücūr Allah'a isyan etme (İM)

ğavurluk *Ar.T.* Kafirlik (KK)

inkār *Ar.* İnkâr, inanmama, reddetme (GT, İM, KFT, MS)

kāfirlik *Ar.T.* Allah'a inanmama (İM)

küfr *Ar.* Küfür (GT, İM, KFT)

küfrlük *Ar.T.* Allah'a inanmamalık (İM)

batur- (II) İnkâr etmek (Kİ)

īmānsız *Ar. T.* İnanmayan (İM)

azğān Kâfir, sapık (İM)

ceberī *Ar.* Cüz'î iradeyi kabul etmeyenler (İM)

dehrī *Ar.* Dünyanın sonsuzluğuna inanıp ahreti inkâr eden (İM)

elgin Yabancı (özellikle kâfir için kullanılır) (İH)

ğavır *Ar.* (< kâfir) Müslüman olmayan (DM)

ğavur *Ar.* (< kâfir) Müslüman olmayan (DM, KK)

kāfir *Ar.* Kâfir, Allah'ı inkâr eden (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS)

kāfire *Ar.* Allah'ı inkâr eden kadın (Gİ, İM)

kāvur *Ar.* (< kâfir) Gavur, kâfir (TZ)

kefūr *Ar.* Nimete küfran eden, inkâr eden (GT)

kevür Ar. (< kāfir) Gavur, kāfir (BM, Kİ)

münkir Ar. İnkâr eden, inanmayan (GT, KFT)

müşrik Ar. Allah'a eş koşan (Gİ, İM, KF)

şirk Ar. Allah'a eş koşma (İM, KFT)

zandık Ar. Zındık, Tanrı'ya ve ahirete inanmayan(KFT)

3.3.11.2. İman, İnanç ve İnanılanlar

iman- İnanmak, güvenmek (CC1-CC2, GT, İM, MG, MS, TA)

inan- İnanmak, güvenmek (Gİ, Kİ, KFT, TZ)

işan- Güvenmek, inanmak, tevekkül etmek (CC1, TZ)

işen- Güvenmek, inanmak, tevekkül etmek (İM)

manıl- İnanılmak, güvenilmek (KFT)

inanıl- İnanılmak, güvenilmek (KFT)

tölen- (III) İnanmak, emin olmak (İM, KFT)

mangan İnançlı, imanlı (CC1)

hidāyet Ar. Hak yolunu gösterme, Hak yolunda olma (Gİ, İM, KF,MS)

manmağ İnanç (CC1)

i'tikād Ar. İnanma, gönülden tasdik ederek inanma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

īmān Ar. İman, inanma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, MS)

ma'rifet (III) Ar. (Tasavvufta) Allah'ın birliğini tanıma ve bilme zevki (GT)

şehādet (I) Ar. 1. Allah'ın birliğine tanıklık etme (Gİ)

tevḥīd Ar. Allah'ın birliğine inanma (GT, İM, KF, MS)

büt- İnanmak, kabul etmek (İH)

birle- Birlemek, tevhit etmek (Gİ, İM, KF)

3.3.11.2.1. Yaratıcı

ḥālik Ar. Yaratan (Allah) (Gİ, GT, İM, KF)

şāni^c Ar. Yaratıcı (İM)

yaradıç Yaratıcı, Allah (KF)

yaratğan Yaratan, yaratıcı, Allah (İM, Kİ)

yaratқан Yaratan, yaratıcı, Allah (TA)

töretteçi Yaratıcı, yaratan (CC2)

yarattacı Yaratıcı, yaratan (CC2)

tirgizgiçi Diriltici, canlandırıcı (CC2)

tirkizgen Diriltten, can veren (TZ)

tirgiz- Diriltmek, canlandırmak (CC2, GT, İM)

tirgüz- Diriltmek, canlandırmak(İM)

tirkir-Diriltmek, canlandırmak (Kİ)

tirkiz- Diriltmek, canlandırmak(TZ)

yarad- Yaratmak, ibda etmek (KFT, RH)

yarat- Yaratmak (BV, CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)

ķopar- (II) Yeniden dirilmek (İM)

dürüt- (I) Yaratmak (TZ)

ħalk (II) Ar. Yaratılış (GT)

ħilķat Ar. Yaratılış (BV, İM)

yaradıl- Yaratılmak (Gİ, MS)

yaratıl- Yaratılmak (İM)

bitiş (II) Yaratılış (GT, MG)

3.3.11.2.1.1. Allahın İsim ve Sıfatları

Allāh Ar. Allah, Tanrı (Gİ, GT, İM, KF, MS)

Allāh te'ālā Ar. "Yüce Allah" (MS)

beyer (Uygur ve Türkistan dilinde) Allah, ilah (Kİ)

ħak (I) Ar. Allah (Gİ, GT, KF)

ħakķullāh Ar. Tek Allah (KF)

ıdı Rab, Allah (İM, Kİ, TZ)

ilāh Ar. Allah (GT)

ma'būd Ar. Tanrı, ilāh (GT)

mevlā (I) Ar. Allah (GT)

oĝan Tanrı (İH, Kİ)

uĝan Yaratıcı, Allah (TA)

rabb Ar. Allah (BV, Gİ, İM)

taĝrı Tanrı, Allah (DM, KK)

tanĝrı Tanrı, Allah (TZ)

tanrı Tanrı, Allah (DM, İH)

tañrı Tanrı, Allah (Gİ, GT, KFT, MG, MS)

tañrı ta'ālā yüce Allah (MS)

tēñir Tanrı (CC2)

tēñer Tanrı (CC2)

tēñeri Tanrı (CC2)

tēñir Tanrı (CC2)

tēñiri Tanrı (CC2)

teñri Allah, Tanrı (BM, BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, KF, Kİ, İN, MG, RH)

tıĝrı (I) Allah, Tanrı (İM)

tiñri Tanrı (BV, TM)

Beygine Rab, sevgili Rab (CC2)

Bey Teñeri Rab (CC2)

Bey Teñri Rab (CC2)

meñü ħan Tanrı (CC2)

meñü Teñri Tanrı (CC2)

Ata Tanrı (CC2)

Ata Tengri Tanrı (CC2)

Tengri Ata Tanrı (CC2)

yarılķaĝan Günahları baĝıřlayan, Allah (İM)

yarlıĝan Rahim, merhamet eden, Allah (TA)

raħmān Ar. Herkese merhamet eden Allah (Gİ, İM, KF)

ħakīm (I) Ar. Allah'ın isimlerinden (GT)

vāris 2. Allah'ın adlarından biri (KF)

tañrılıķ Allah için, Allah'a layık (GT)

tēñrilik Tanrılık (CC2, GT, İM)

ārzü beriçi rızık veren, Allah (BM)

azuk beriçi Rızık veren, Allah (BM)

rāzıķ Ar. Rızık veren (Gİ, KF)

kerīm *Ar.* 2. Kerem sahibi, yüce Allah (Gİ)
azuqlandır- Yiyecek vermek, rızık vermek (İM)
ġafūr *Ar.* Bağışlayan (Allah) (GT)
mālikü'l-mülk Mülkün sahibi, Allah (GT)
ḥayy *Ar.* Canlı, diri (Allah) (GT)
ḳayyūm *Ar.* Allah'ın sıfatlarından, ezelden ebede kadar kaim ve mevcut olan (Gİ, KF)
şamed 2. Kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah (Gİ)
ḳādir *Ar.* Kudretli, kadir, her şeye gücü yeter (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
reşīd *Ar.* Doğru yolu gösteren, Allah'ın sıfatlarından (İM, KFT)
tevfiḳ *Ar.* Allah'ın yardımına kavuşma (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
ḥannān *Ar.* Çok acıyan, çok acıyıcı (Allah'ın sıfatlarından) (Gİ, KF)
maġfīret *Ar.* Allah'ın kullarının günahlarını bağışlaması (Gİ, İM, KF)
taḳdīr (III) *Ar.* Allah'ın ezelde olacak şeyleri bilmesi (İM)
tevfiḳlik *Ar.* T. Allah'ın kuluna yardım etmesi (Gİ)
şeref *Ar.* Büyüklük, ululuk (GT, İM)
celāl *Ar.* Büyüklük, ululuk (GT, İM)
uluġluġ Büyüklük, yücelik (İM)
uluġluḳ Büyüklük, yücelik (GT, İM)
ululuḳ Büyüklük, yücelik (Gİ, KF)
ululuġ Büyüklük, yücelik (RH)

ululuḳ Büyüklük, yücelik (CC1, KF)
yücelik Yücelik, ululuk (BV, İM)
haybat (<Ar. haybat) Heybet, mehabet, gösteriş (CC2)
heybet *Ar.* Heybet, mehabet, gösteriş (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
mehābet *Ar.* Azamet, ululuk, heybetlilik (GT)
bēyiklük Büyüklük, yücelik (CC1)
‘ālī *Ar.* Yüce, yüksek (BV, GT, MG)
‘azīm *Ar.* 1. Büyük, ulu, yüce (GT, İM, MG)
‘ulvī *Ar.* Yüksek, yüce, ulvī (GT)
a‘lā *Ar.* En yüksek, yüce (GT)
‘āliye (II) *Ar.* Yüce, ulu (MG)
celīl *Ar.* Yüce, ulu (Gİ, KF)
ḥuvāceh *Far.* Ulu, yüce (TA)
şamed *Ar.* 1. Yüksek, ulu (Gİ)
ullu Büyük, ulu, yüce (GT)
ulu Büyük, ulu, yüce (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, Kİ, KK, MS, TA, RH, TZ)
uluġ Ulu, büyük, yüce (BV, GT, İM, KFT, MG)
yüce (I) Yüce, yüksek (BM, BV, Gİ, MS, RH)
ecell *Ar.* En ulu, pek büyük, celil (GT)
ekber *Ar.* En büyük (İM)
üyegenci Büyük, ulu (TA)

3.3.11.2.1.2. Allah ismini içeren sözler, ifadeler

‘azze *Ar.* Allah adından sonra söylenen hürmet sözü (GT)

‘azze ve celle “Aziz ve yüce olan Allah” anlamında Allah adından sonra söylenen hürmet sözü (İM)

Allāhu ekber *Ar.* "Allah en büyüktür" anlamında bir söz (İM, MS)

bismillāh *Ar.* "Allah'ın adıyla " anlamında bir söz (Gİ, İM, KF)

eşhedü *Ar.* "Tanıklık ederim" anlamında bir söz (KFT)

ilāhī *Ar.* “Ey Allah'ım” anlamında bir söz (MS)

inşāallāh *Ar.* “Allah dilerse, nasip ederse” anlamında bir cümle (GT, İM, MG)

inşāallāhu te‘ālā *Ar.* “Yüce Allah dilerse, nasip ederse” anlamında bir cümle

lā ilāhe *Ar.* “İlah yoktur”(İM)

lā ilāhe illallāh *Ar.* “Allah’tan başka Tanrı yoktur” (Gİ, İM)

lā ilāhe illallāh muḥammedün resūlullāh *Ar.* “Allah’tan başka Tanrı yoktur, Muhammed onun elçisidir” (Gİ, İM)

lā ilāhe illallāhu vallāhu ekber *Ar.* “Allah’tan başka Tanrı yoktur (ve) Allah büyüktür” (İM)

māşallāh *Ar.* (< mā-şā-Allāh) "Allah'ın istediği gibi" anlamında bir söz (İM)

rabbenā *Ar.* “Ey rabbimiz” anlamında bir cümle (Gİ, KF)

rabbenā leke'l- ḥamd *Ar.* “Allahım hamd sanadır” (İM, MS)

şalavāt'illāhi ‘aleyhim *Ar.* "Allah'ın iyiliği ve selamı onların üzerine olsun" anlamında Hz. Muhammed zikredilince söylenen hürmet ibaresi (İN)

şalavātüllāhi ‘aleyhi vesellemehu *Ar.* "Allah'ın iyiliği ve selamı onun üzerine olsun" anlamında Hz. Muhammed zikredilince söylenen hürmet ibaresi (GT)

semi‘allāhu limenḥamide *Ar.* "Allah hamd edeni işitir” anlamında bir söz (İM, MS)

semi‘allāhu limenḥamide *Ar.* "Allah hamd edeni işitir” anlamında bir söz (İM, MS)

sübḥāne *Ar.* Allah sözünden sonra zikredilen saygı sözü (GT)

ta‘ālā *Ar.* Allah adından sonra söylenen saygı sözü (BV, Gİ, GT, İN, MG, RH)

tebāreke *Ar.* “ve te‘ala” sözleri ile Tanrı adından sonra gelen saygı sözü (GT)

tehlīl *Ar.* Kelime-i tevhidi tekrarlama (Gİ, GT, İM, KF)

tekbir *Ar.* Tekbir (Gİ, GT, İM, KF, MS)

tesmiye *Ar.* Besmele çekme (İM)

tevekkeltü *Ar.* Kadere razı olarak işi Allah'a bıraktım deme (İM)

vallāhu a'lem(ü) *Ar.* "Allah bilir" (BV, KFT)

vallāhu ekber *Ar.* "Allah en büyüktür"(İM)

3.3.11.2.2. Melekler

meleküt *Ar.* Ruhlar ve melekler alemi (Gİ)

ferişte *Far.* (< ferişte) Melek (KK)

ferişte *Far.* Melek (BM, DM, KK, TZ)

firişte *Far.* Melek (GT, TA)

frişte *Far.* Melek (CC1-CC2, GT)

melâyik *Ar.* Melekler (KF)

melâyike *Ar.* Melekler (Gİ, GT, İM, KF, MS)

melek *Ar.* Melek (Gİ, GT, KF, MS)

melekü'l-mevt Azrail, ölüm meleği (Gİ, KF)

cân alğan Azrail (İH)

Mikâyil *Ar.* Dört büyük melekten biri (GT)

Gabriel Cebrail (CC2)

Arı Tın Kutsal Ruh (CC2)

münker (I) *Ar.* Sorgu meleği (İM)

nekir *Ar.* Sorgu meleği (İM)

rızvân *Ar.* Cennetin kapıcısı olan büyük melek (Gİ)

3.3.11.2.3. Peygamberler

bügü Peygamber (CC)

beygamber *Far.* Peygamber (TA)

beygänber *Far.* Peygamber (DM)

biygamber *Far.* Peygamber (RH)

paygambar *Far.* Peygamber (CC1-CC2, TA, TZ)

peygamber *Far.* Peygamber (BM, GT, İM, KFT, KK)

peygänber *Far.* (< peygamber) Peygamber (KK)

piygamber *Far.* (< peygamber) Peygamber (İN)

nebî *Ar.* 1. Peygamber (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS, RH)

nebilik *Ar.*T. Peygamberlik (İM)

nebiyullāh *Ar.* Peygamber (Gİ)

mürsel *Ar.* Gönderilmiş, peygamber (İM, KFT)

enbiyā *Ar.* Nebiler, peygamberler (GT)

nübüvvet *Ar.* Peygamberlik (İM)

profet (< Lat. Prophet) Peygamber (CC2)

resül *Ar.* Elçi, peygamber (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

resüllik *Ar.*T. Peygamberlik (İM)

savçı (II) Peygamber (Kİ)

yalavaç 2. Peygamber, resul (DM, TA)

3.3.11.2.3.1. Bazı Peygamberler

âdem (II) Ar. Âdem peygamber (BV, KF)

ata (II) Hz. Âdem (Kİ)

Nūh Nuh peygamber (GT)

halil Ar. Hz. İbrahim, İbrahim peygamber (Gİ)

halilullāh Ar. Hz. İbrahim, İbrahim peygamber (GT)

Luṭ Ar. Lut peygamber (GT)

kelimullāh Ar. Hz. Musa (Gİ, KF)

Mūsā Ar. Musa peygamber (GT, KF)

Aaron Hz. Musa'nın kardeşi Hz. Harun, başrahip Aaron (CC2)

Salomon Kral Davud'un oğlu, 3. İsrail kralı Hz. Süleyman (CC2)

Daud Hz. Davut (CC2)

İsrahel Hz. Yakup (CC2)

İsā Ar. İsa peygamber (GT, KF)

rūḥullāh Ar. Hz. İsa (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

Yesus Hz. İsa (CC2)

Yesus Kristus Hristos, Hz. İsa (CC2)

Hristoz Hristos, Hz. İsa (CC2)

Hristus Hristos, Hz. İsa (CC2)

Kristus Hristos, Hz. İsa (CC2)

Yarıḥ Hz. İsa (CC2)

ogul 2. Hz. İsa (CC2)

ovul 2. Hz. İsa (CC2)

yulovçı Kurtarıcı, Mesih (CC2)

yulugma Kurtarıcı (CC2)

Misiha (Hr.) Mesih, Hz. İsa (CC2)

Emanuel Hristiyanlar tarafından Hz. İsa için kullanılan bir sıfat (CC2)

Maḥmūd Ar. Peygamberimiz, Hz. Muhammed (KF)

Muḥammed Ar. Hz. Muhammed (KF)

Muḥammedü'l-Muṣṭafā Hz. Muhammed (GT)

Muṣṭafā Ar. Hz. Muhammed'in isimlerinden biri (BV, GT, KFT)

nebi 2. Hz. Muhammed (MS)

Nezīr Ar. Hz. Muhammed'in adlarından biri (İM)

resūlullāh Ar. "Allah'ın elçisi Hz. Muhammed" (Gİ, İM, İN, KF, KFT)

seyyid 2. Hz. Muhammed (GT)

ḳābe-i şerīfe Hz. Muhammed'in kabri (İM)

ḳābe ḳavseyn Ar. Miraç gecesinde Hz. Muhammed'in Cenabıhakk'a olan yakınlık derecesinden kinaye (İM)

3.3.11.2.4. Hadis

ḥadīs Ar. Peygamberimizin sözleri (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

muḥaddis Ar. Hadisçi, hadis nakleden (KFT)

3.3.11.2.5. Mucize

mu‘cizāt Ar. Mucizeler (İM)

tañ (III) Mucize (CC2)

tañış Mucize (CC2)

tañuş Mucize (CC2)

tañlançık Mucize (CC2)

tañlançıh Mucize (CC2)

2.6. Vahiy

vaḥy Ar. Bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi (İM)

2.7. Dört Büyük Kitap

ḳurrasa Kitap, mukaddes kitap (BM)

tevrīt Ar. Tevrat (Gİ, GT, İM)

zebūr Ar. Hz. Davud’a nazil olan mukaddes kitap (İM)

evangelim İncil (CC2)

incil Ar. İncil (GT, İM, KFT)

Teñri sözi İncil (CC2)

Teñeri söz Tanrı sözü, İncil (CC2)

furḳān Ar. Kur’anıkerim (İM)

kitāb-ı ‘azīz Kur’anıkerim (KFT)

kitābullāh Ar. Kur’anıkerim (KFT)

kur’an Ar. Kur’anıkerim (BV, Gİ, GT, İM, KFT, KK, MS)

muḳrī Ar. (Kur’anıkerim) okuyan (GT)

muşḫaf Ar. Kur’an-ı kerim (Gİ, İM, KF, KFT)

ḥatme Ar. Bir kere bitirme, Kur’anıkerim’i baştan başa bir kez okuyup bitirme (Gİ, KF)

zelleṭü’l-ḳārī Kur’anıkerim’i okuyanın yanılması (İM)

3.3.11.2.7.1. Kur'an-ı Kerim'in Bölümleri

3.3.11.2.7.1.1. Sure

sūre(t) Ar. Kuran-ı kerim'in 114 bölümünden her biri (Gİ, GT, İM, KF, MS)

fātiḥā Ar. Fatıha suresi (Gİ, İM, KF, MS)

innā enzelnā(hu) Ar. Kadr suresi (Gİ, KF, MS)

innā fetahñā Ar. Fetih Suresi (KF)

ḳulḥüvallāhu eḫad Ar. İhlas suresi (Gİ, KF)

neml (II) Ar. Kur’anıkerim’de bir sure adı (Gİ)

māyide Ar. Kur’anıkerim’de bir sure adı, maide suresi (Gİ, KFT)

3.3.11.2.7.1.2. Ayet

āyāt Ar. Ayetler (Gİ, İM, KF)

‘aşr Ar. On ayet (İM)

müdüyene Ar. Kur’anıkerim’de bir ayet adı (Gİ, KF)

āyet Ar. Ayet, Kur’anıkerim’in cümleleri (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

āyete'l-kürsī Bakara suresinin 255. ayeti (Gİ, İM, KF)

āyetü'l-müdāyene Bakara suresinin 282. ayeti (İM)

müdhāmetānī Ar. Rahman suresinin 64. ayeti (Gİ)

naşş 2. Kur'an'ın anlamı açık ve kesin olan ayetleri (İM, KFT)

nesh Ar. Hükümsüz bırakma, Kur'anikerim'in sonra gelen bir ayetin önce gelmiş bir ayetin hükmünü değiştirmesi (İM)

3.3.11.2.8. Kaza, Kader

devrān Ar. Dünya, kader (GT)

qader Ar. Kader, alın yazısı, yazgı (Gİ)

qazā (I) Ar. Kaza, kader (Gİ, GT, KF)

muqadder Ar. (Allah tarafından) takdir edilmiş, mukadder (Gİ, GT, İM, KF)

muqarrer Ar. (Allah tarafından) kararlaştırılmış (GT)

tevekkül Ar. Kadere razı olma (Gİ, GT, İM, KF)

levh-i maḥfūz Allah tarafından takdir edilenlerin yazılı bulunduğu manevi levha (İM)

teyişli (Alın yazısıyla) belirlenmiş, gerekli, mecburi (CC2)

qır (V) Felek (TA)

3.3.11.2.9. Ahiret, Kıyamet

uqbā Ar. Ahiret (GT)

āḥiret Ar. Ahiret, öbür dünya (BV, Gİ, GT, İM, KF, MS)

ḥisāb kuni Kıyamet günü (İM)

qiyām Ar. 2. ölümden sonra dirilip ayağa kalkma (Gİ)

qiyāmet Ar. Kıyamet (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, RH)

kopmaklık Ölümden sonra dirilmek (CC2)

maḥşer Ar. Mahşer, kıyamet (GT)

deccāl Ar. Kıyamete yakın ortaya çıkacağına inanılan yalancı ve zararlı şahıs, deccal (GT)

a^crāf Ar. Cennet ve cehennem arasında tasavvur olunan yer (GT)

3.3.11.2.9.1. Cennet

adn Ar. Bir cennet adı (İM)

cennet Ar. Cennet (Gİ, GT, KF, MS)

cennāt Ar. Cennetler (MS)

cinān Ar. Cennetler, bahçeler (GT)

firdevs Ar. Cennet (GT)

uçmaḳ Cennet (BM, İM, İN, KFT, Kİ, MS, TA, TZ)

kök (mec.) Cennet (CC1-CC2)

uçmak (< Soğd. uştmag) Cennet (CC1-CC2)

uçmaklı (< Soğd. Uştmag + T.)

Cennetli, cennette bulunan (CC2)

hulle *Ar.* İki parçadan oluşan elbise, cennet elbisesi (Gİ, KF, KFT)

hūr-ı ‘īn *Ar.* Cennet kızı, huri (İM)

hūrī *Ar.* Cennet kızı (Gİ, KF)

3.3.11.2.9.2. Cehennem

cehennem *Ar.* Cehennem (Gİ, GT, İM, KF)

cahīm *Ar.* Cehennem (İM)

tam (VI) Cehennem (TZ)

tamu (< Soğd. tamu) Cehennem (CC2, KFT, TA, TZ)

tamuğ Cehennem (GT, İM)

tamuḥ (< Soğd. tamu) Cehennem (CC2)

tamuk (< Soğd. tamu) Cehennem (CC1)

tamuv Cehennem (Kİ)

tozaḳ Cehennem (BM)

saḳar *Ar.* Cehennem (GT)

zindan (< Far. zindān) Cehennem (CC2)

tamuḡlı Cehenneme girecek olan, cehennemlik (İM)

3.3.11.2.10. Şeytan, Cin, Peri

şaḳaleyn *Ar.* İnsan ve cin (BV)

cinn *Ar.* Cin (Gİ, GT, İM, KF, MS)

cinnī *Ar.* Cin, cin taifesine ait olan (Gİ, KF)

perī *Far.* Peri (İM)

dīv *Far.* Dev, şeytan, cin (GT, İM, TZ)

iblis *Ar.* İblis, şeytan (GT, İM)

şeytān *Ar.* Şeytan (Gİ, GT, İM, KF, MS)

yan (III) Şeytan (İH)

yek (I) Şeytan, iblis (BM, CC2, Kİ, TZ)

izit Şeytan (TA)

yelpik Çarpılmış, cin çarpmış (İH)

şaytan (< *Ar.* şeytān) Şeytan (CC2)

3.3.11.2.11. Baht, Talih

ḳuds *Ar.* Kutluluk (KFT)

rūzgār (II) *Far.* Talih (GT)

ḫālī *Ar.* Talih, kısmet (GT)

dād (II) *Far.* Kısmet, nasip (GT)

rūzī *Far.* Rızık, nasip (BV, MG)

teberrük *Ar.* Uğur sayma (İM)

baḥt *Far.* Baht, talih, şans (CC2, GT)

ikbāl *Ar.* İkbal, talih, baht (GT)

roz (< *Far.* rōz) Talih, baht, kader (CC1)

oroz (< *Far.* rōz) Talih, baht, kader (CC1)

devlet *Ar.* Saadet, yüce bahtlılık (BV, GT, MG, RH)

duvlat (< *Ar.* davlat) Talih, şans, devlet (CC2)

sa‘adāt *Ar.* Saadetler, mutluluklar (Gİ)

sa‘adet *Ar.* İkbal, talih, saadet, mutluluk (Gİ, GT, İM, KF, MG, RH)

çarh Far. Felek, baht (GT)
hümāy Far. Devlet kuşu, hüma (GT,
İM, MG)

3.3.11.2.11.1. Kutlu, Bahtlı, Talihli

arığ 1. 2. Kutsal, mübarek (İM)
‘azīz (I) Ar. Aziz, kutsal, saygın (GT,
İM, KF, RH)
‘azīzrek Ar.T. Çok kutsal, çok saygın
(KFT)
algışlı Kutsal, aziz (CC1-CC2)
arı algışlı Kutsal, aziz (CC1)
haziz (< Ar. ‘azīz) Kutsal, aziz (CC2)
bahtlı (< Far. baht + T.) Bahtlı, şanslı,
talihli (CC2)
bağlı Aziz (CC2)
devletli Ar.T. İktal sahibi, bahtlı (GT,
TZ)
kutlu Kutlu, mübarek (DM, GT)
kutlu Kutlu, mübarek (BM, CC2, GT,
Kİ, RH, TA)
kutluğ Kutlu, mübarek (GT)
oğurlu Uğurlu (Kİ)
yümlü Mübarek, uğurlu (İH)
mes‘ūd Ar. Mutlu, saadetli, bahtlı
(KF)
çoğlu bol- Işıklı olmak (mec. ikballi,
saadetli) (İH)

3.3.11.2.11.2. Kutsuzluk, Uğursuzluk, Talihsizlik

bed-bahtlık Far.T. Bahtsızlık (İM)
şekāvet Ar. Bahtsızlık, kutsuzluk
(GT)
şomluğ Far.T. Uğursuzluk (RH)
çıyrun Talihsizlik, mutsuzluk, terslik
(CC2)
şom Far. (< şüm) Uğursuz (RH)
ırkıl Uğursuz (TZ)
badbakt (<Far. bad-baht) Bedbaht
(CC1)
bed-baht Far. Bahtsız, kötü talihli
(İM)
devletsiz Ar.T. Bahtsız, talihsiz (GT)
ko (II) Uğursuz (TZ)
kutsuz Kutsuz, uğursuz (TA)
meysūm Ar. Uğursuz, mel'un (GT)
müdbir Ar. Talihsizliğe uğramış,
düşkün (GT)
kemsen (< Far. kamzan) Talihsiz,
şanssız, bahtsız (CC2)

3.3.11.2.12. Batıl İnançlar

3.3.11.2.12.1. Fal

fāl Ar. Fal, uğur(GT)
koş (I) Kıran, fal (BM)
yom Fal (Kİ)
ramçılık (< Far. ram < Ar. raml + T.)
Kehanet, fal (CC1)

ırqla- Fal bakmak, gelecek ile ilgili söz söylemek, tahminle sonuç çıkarmak (İH)

yoluk- (IV) Yünle pamuğu karıştırarak fala bakmak (TZ)

yomla- Fal tutmak, yorumlamak (Kİ)

yor- (II) Fal tutmak (Kİ)

tülge kör- Yıldıza bakmak (TZ)

3.3.11.2.12.2. Büyü, Sihir

bügi Büyü, sihir (TZ)

tılsım Yun. (< tilism) Bir hazineyi koruduğuna inanılan büyü, tılsım (GT)

sihr Ar. Büyü, sihir (İM, KFT)

ovsun Far. (< efsün) Efsun, büyü (TZ)

ovsunla- Far.T. Efsunlamak (TZ)

3.3.11.2.12.3. Put

şanem Ar. Put (GT, İM)

put Far. Put, büt (KFT, TZ)

karğan (I) Put, kabir (TA)

sın (III) Put (TZ)

sın (III) Put (TZ)

abak (I) Put, suret (İM, TZ)

3.3.11.3. İbadet

‘ibādet Ar. Allah’ın emirlerini yerine getirme (Gİ, GT, KF, MG, MS)

ṭā‘at Ar. 1. İbadet, Allah’ın emirlerini yerine getirme (Gİ, GT, İM, İN, KF)

‘tikāf Ar. Bir yere kapanıp ibadetle vakit geçirme (Gİ, İM, KF)

ḳazā (II) Ar. Bir dinî vecibeyi sonradan eda etme (GT, İM, KF)

tabun- Tapınmak, saygı göstermek (CC2)

tapul- (II) Tapınmak, İbadet etmek (İM)

tapun- Tapınmak, ibadet etmek, saygı göstermek (İM)

menāsik Ar. İbadetin rükünleri (İM)

3.3.11.3.1. İbadet Eden, Kul

‘abid Ar. Kul, ibadet eden (GT, İM, KF)

‘ibād Ar. Kullar, abidler (Gİ, KF)

abd Ar. Kul (Gİ, KF, KFT, MS)

‘akif Ar. İbadet için bir yere kapanan (GT)

mu‘tekif Ar. Bir ibadethaneye çekilip ibadetle meşgul olan kimse (GT)

murābiṭ Ar. İbadete bağlı kişi (MG)

müte‘abbid Ar. İbadet eden, kulluk vazifesini yerine getiren (GT)

edāen Ar. Yerine getirerek (Gİ)

3.3.11.3.2. Hristiyanlıkta İbadet ve Bazı Kavramlar

altar Hr. Tapınaklarda zerinde kurban kesilen, günlük yakılan, dini tören yapılan taş masa, sunak (CC2)

miron(< Yun. myron) İstanbul'da şarap, zeytinyağı ve çeşitli esanslarla hazırlanarak dünyadaki bütün Ortodoks kiliselerine gönderilen kutsal vücut yağı, günlük, tütsü, Mesih yağı (CC2)

balsaman (< Yun. balsamon) Kutsal yağ, balsam (CC2)

yete al- Ayinde kutsal şarap ve kutsal ekmek almak, Hristiyanlar için kendisini feda eden İsa'yı kendi içine alarak Hristiyanları Mesih ile birleştirmek, komünyon almak (CC2)

yete Hristiyanların ayini (CC2)

tüm al- Ayinde kutsal şarap ve kutsal ekmek almak, Hristiyanlar için kendini feda eden İsa'yı içine alarak Hristiyanları Mesih ile birleştirmek, komünyon almak (CC2)

tüm Son akşam yemeğinin anıldığı, ekmeğin İsa'nın bedenini şarabın kanını temsil ettiği ekmek şarap ayini (CC2)

pater nostar *Hr.* Hristiyan kiliselerinde Hz. İsa'dan havariler vasıtasıyla intikal etmiş olan bir dua (CC2)

psalmos (< Lat. psalmos) Mezmurlar kitabı (CC2)

lahan (< Far. lagan) Vaftiz leğeni, vaftiz teknesi (CC2)

boşak Günah çıkartma (CC2)

yıvık Günah çıkartma (CC1)

yuvuk- Günah çıkartmak (CC2)

haç Far. Haç, istavroz, put (BM, CC1-CC2, İM, KFT)

hâş Far. Haç, istavroz, put (DM, TZ)

şalīb Ar. Haç (BV)

Ave Maria (Hr.) “Ave Maria” yani “Selam Meryem” diye başlayan ve dörtlüklerden oluşan 12-13. Yüzyılda yaşamış Theophilus de St. Aubin'in bestelediği ilahi (CC2)

tigenek tacı (< tigenek + Far. t̄ac + T.) Hz. İsa çarmıha gerildiğinde başına geçirilen dikenden örülmüş taç (CC2)

3.3.11.3.3. Müslümanlıkta İbadetler

3.3.11.3.3.1. Abdest, Abdestli

abdest *Far.* Abdest (İM)

avdaz *Far.* (< āb-dest) Abdest (KF, KFT, KK, MS)

avdes *Far.* (< āb-dest) Abdest (Gİ)

ğusl Ar. Boy abdesti (Gİ, İM, KF, KFT, MS)

tayemmüm Ar. Teyemmüm (Gİ, İM, KF, MS)

sil- 2. Mesh etmek, sığamak (MS)

mesh Ar. El ile sığama (Gİ, İM, KF, MS)

avdaz al- abdest almak (KK)

taḥārat kıl- abdest almak (GT)

taḥāratka kit- abdest almaya gitmek (GT)

teyemmümlî Ar. T. Teyemmüm almış olan (İM)

3.3.11.3.2.2. Namaz

yükünç Namaz (İH)

şalât Ar. Namaz (Gİ, KF)

namâz Far. Namaz (BM, BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA)

feer (I) Ar. Sabah namazı (İM)

evvâbîn Ar. Beş vakit namaz dışında kılınan nafîle namaz, kuşluk namazı (Gİ, KF)

‘işâ Ar. 2. Akşam veya yatsı namazı (Gİ, GT, KFT)

vitir Ar. Yatsı namazından sonra kılınan üç rekat namaz (Gİ, İM, KF, MS)

vitir-i vâcib vitir namazı (İM)

süçüdlü Ar. T. İçinde secde bulunan namaz (İM)

süçüdlü Ar. T. İçinde secde bulunan namaz (KF)

taḥiyyaü'l-mescid mescide veya camiye girildiğinde kılınan namaz (KFT)

terâvîḥ Ar. Ramazan ayında yatsı namazından sonra kılınan namaz (GT, İM, KF)

imâm namâzı İmâmla birlikte kılınan namaz (İM)

namâzlagu Far.T. Namazlık, seccade (Kİ)

namâzlık Far.T. Namazlık, seccade (BM, TZ)

kıble Ar. Kible (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

kıblegâh Ar. Far. Kiblenin bulunduğu yer (GT)

yükün- (I) 1. Namaz kılmak (İH)

rüku‘lı süçüdlü Ar.T. (mec.) Namaz kılan (İM)

cemâ‘at 2. İmamın arkasında namaz kılanlar (İM)

imâmet Ar. İmamlık, namaz kıldırma (İM)

imâmethık Ar.T. İmamlık yapma (İM)

imâmlık Ar. T. İmamlık, namaz kıldırma (Gİ, İM)

yükünçi Halife, insanlara namaz kıldırın (TA)

imâm Ar. Namazda kendisine uyulan kimse, din alimi (BV, Gİ, İM, İN, KF, MS)

ḥuṭbe Ar. Cuma namazında farzdan önce hatibin nasihatler içeren konuşması (Gİ, GT, İM, İN, KF)

va‘z Ar. Vaaz, dini öğüt (Gİ, GT, KF, KFT)

3.3.11.3.2.2.1. Namazın Esasları

ta‘dîl-i erkân namazını adabına uygun kılma (İM)

yırışdur- Namazı düzenine uygun biçimde kılma (MS)

rek‘at Ar. (Namazda) rekât (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

tervîha(a) Ar. Teravîh namazının her dört rekâtı (İM)

tahrîme Ar. Namaza başlarken tekbir alma (GT)

tahrîme bağla- namaza başlama, tekbir alma, el bağlama (GT)

tekbîr-i iftitâh namaza başlama tekbiri (İM)

teşrik (II) Ar. Teşrik günlerinde farz namazlardan sonra okunan tekbir (KF)

tekbîr-i teşrik Kurban bayramında farz namazlardan sonra okunan tekbir (İM)

kıyâm 3. Namazda ayakta durma (İM, KF)

kâyim (I) Ar. Ayakta duran, devam eden (Gİ, İN)

rüku‘ Ar. Namazda dizlere tutunarak belden yukarısını yere paralel gelecek şekilde eğilme (Gİ, İM, KF, KFT, MS)

bükel- 1. Secde etmek (Kİ)

yükün- (I) **2.** Secde etmek (TZ)

süçüd Ar. Secde etme, ibadet (Gİ, GT, İM, KF, MS)

süçüd-ı sehv yanılma secdesi (İM)

süçüd-ı tilâva tilavet secdesi (İM)

ka‘de-i ahîre Ar. Namazdaki son oturuş (İM)

3.3.11.3.2.2.2. Namazda Okunan Dualar

sübhâneke (II) Ar. Namazın başlangıcında okunan dua (KF, MS)

sübhâneke (II) Ar. Namazın başlangıcında okunan dua (KF, MS)

sübhâne rabbiye'l-‘azîm Ar. "Yüce Allah'ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında rükûda okunan dua (İM, MS)

sübhâne rabbiye'l-‘azîm Ar. "Yüce Allah'ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında rükûda okunan dua (İM, MS)

sübhâne rabbiye'l-a‘lâ Ar. "Yüce Allah'ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında secde okunan dua (MS)

sübhâne rabbiye'l-a‘lâ Ar. "Yüce Allah'ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında secde okunan dua (MS)

ķunût Ar. Vitir namazının son rekâtında okunan dua (Gİ, İM, KF)

ķunüd Ar. (< ķunût) Vitir namazının son rekâtında okunan dua (MS)

taħiyyât 2. Namazın kaidelerinde okunan "ettehiyyatü" duası (İM, KF)

teşehhüd Ar. Namazda oturarak ettehiyyatü duasını okuma (İM)

3.3.11.3.2.2.3. Namaza Çağrı (Ezan)

mañ Ezan (İM)

mü'ezzin *Ar.* Müezzin, ezan okuyan (GT, İM, MS)

hayye 'ale'l-felāh *Ar.* “Kurtuluşa gelin” anlamında ezanda geçen bir söz (İM)

hayye 'ale'ş-şalāt *Ar.* “Namaza gelin” anlamında ezanda geçen bir söz (İM)

kāmet *Ar.* Farz namazlardan önce okunan namaza çağrı (Gİ, İM, KF, MS)

banla- Ezan okumak (BM, Kİ)

benkle- Ezan okumak (MS)

mağla- Ezan okumak (KK)

manğla- Ezan okumak (TZ)

3.3.11.3.2.3. Oruç

oruç *Far.* (< rûze) Oruç (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KK, MS, TZ)

oruş *Far.* (< rûze) Oruç, ruze (Kİ)

vişāl oruçı kırk sekiz saat yenilip içilmeden tutulan oruç (İM)

şamt oruçı oruçlu iken yememe ve içmemenin yanında konuşmama (İM)

oruç tut- oruç tutmak (KK, TA)

oruş tut- oruç tutmak (Kİ)

açıl- (II) Orucu bozulmak (İM)

iftār *Ar.* Oruç bozma (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.11.3.2.4. Hac

'umre *Ar.* Hac mevsimi dışında Kabe'yi ziyaret (Gİ, İM, KF)

hac *Ar.* Hac (İM)

ifrād *Ar.* Hac çeşitlerinden biri (İM)

kırān *Ar.* Haccın bir türü (KF, İM)

mütemetti' (I) *Ar.* Bir cins hac (İM)

kārın *Ar.* Hac çeşitlerinden biri (İM)

temettü' (II) *Ar.* Bir hac çeşidi (İM)

müfrid *Ar.* Bir hac çeşidi (İM)

dıldağla- (I) *Hac için bedel göndermek (TA)*

nüsük *Ar.* Haccın şartlarından her biri (İM)

3.3.11.3.2.4.1. Hac Görevleri

ihrām (II) *Ar.* Hac veya umreyi eda etmek için mübah olan şeylerden bazılarını nefsi yasaklamak (KFT)

iztībā' *Ar.* Hacda usulüne uygun olarak ihrama sarınma (İH)

harem *Ar.* Hac mevsiminde ihrama girilen yerden itibaren Kabe'ye doğru olan kısım (GT, İM)

mikāt *Ar.* Mekke yolu üzerinde hacıların ihrama girdikleri yer (İM)

muhrim (I) *Ar.* İhrama girmiş olan kimse (İM)

telbiye *Ar.* Hacda hacıların “lebbeyk” demesi (İM)

lebbeyk Ar. “Buyurunuz, emrediniz” anlamında bir söz (Gİ, İM, KF)

şavt Ar. Kabe ziyaretinde Haceriesvet’ten başlayıp şartı üzere dolanarak yine aynı yere gelmek üzere yapılan tavaf (İM)

tavāf 2. Hacıların Kabe etrafında yedi kez dolaşması (Gİ)

sa‘y (II) Ar. Hac'da Safa ile Merve arasında koşma (İM)

vaḳfe Ar. Hacıların Arafat'ta durmaları (Gİ, İM, KF)

minā Ar. Mekke'de bir yer adı, Arafat ile Kabe arasında hacıların şeytan taşladıkları yer (KF)

cemre (I) Ar. Hacıların şeytan taşlarken attıkları taşlardan her biri (İM)

müt‘a Ar. Temettü hacca giren kimse- nin kesmek zorunda olduğu kurban (İM)

3.3.11.3.2.4.2. Hacı

ḥāc Ar. Hacca giden, hacı (Gİ, İH, KF, MG, MS)

ḥācī Ar. Hacca giden, hacı (GT, İM, KFT)

ḥicāzī Ar. Hicaz yolcusu, hacca giden (GT)

3.3.11.3.2.5. Kurban, Adak

ḳurbān Ar. Kurban (CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT)

ḳurbānlık Ar. T. Kurban edilen hayvan (Gİ, İM, KF)

ḳara ḳurbān T. Ar. Kurban bayramında kesilen kurban (İM)

neẓr Ar. Adak, adak adama (Gİ, İM, KF)

şükrāne Ar. Şükran alameti, adak (GT)

3.3.11.3.2.6. Zekat, Sadaka, Fitre

fıṭr Ar. Fitre (Gİ, İM, KF)

fıṭra Ar. Fıtır sadakası (Gİ, İM, KF)

sadaḡa Ar. (< şadaḡa) Sadaka (CC2)

şadaḡa Ar. Sadaka (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

şadaḡa-i fıṭr, şadaḡatü'l-fıṭr Ramazan ayında belirlenen rayice göre verilen sadaka (İM)

şadaḡāt Ar. Sadakalar (Gİ)

turtanaḡ Sadaka, zekat, vergi (BM)

turtanaḡ Zekāt vergisi (Kİ)

zekāt Ar. Zekat (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

ma‘ūn Ar. Maun (BM)

nişāb Ar. Bir malın zekatını vermek için ulaşılması gereken miktar (İM, KF, KFT)

şa‘rā Ar. Sadaka toplanılan yer (İM)

müzekkī (III) Ar. Zekatını vermiş (İM)

3.3.11.3.2.7. Tesbih

tesbīh Ar. Belli sözleri tekrarlayarak Allah'ı ululama, tespih (Gİ, GT, İM, KF)

evrād Ar. Zikir, Allah'ı tesbih etmeler (GT)

3.3.11.3.2.8. Dua, Beddua

alğış Alkış, sena, övgü; hayır dua (CC2, DM, KK, TZ)

alkış Alkış, sena, övgü; hayır dua (Kİ, TZ)

münācāt Ar. Allāh'a dua, niyaz, yalvarma (Gİ, GT, İM, KF)

niyāz Far. Yalvarma, dua (GT)

vird Ar. Belli zamanlarda okunması âdet edinilen dualar (İM)

yalbarmak Rica, dua (CC2)

yalbarmah Yalvarma, yakarış (CC2)

taḥiyyāt Ar. 1. Selamlar, dualar (Gİ, KF, MS)

taḥiyyet Ar. Selam, dua (BV, Gİ, İM)

telkīn Ar. Ölü gömüldükten sonra mezarı başında söylenen sözler veya okunan dua (İM, KFT)

şalavāt Ar. Hz. Muhammed'e edilen dua (Gİ, İM, KF, MS)

istihāre Ar. 1. Bir işin hayırlı olup olmayacağını anlamak için abdest alıp uykuya dalma (Gİ, İM) 2. Hayırlı olmayı dileme, isteme (KF)

'azīmet (I) Ar. Tılsım ve dua, efsun (GT)

alğış eyle- hayır dua etmek (KK)

alğışla- Hayır dua etmek (DM)

yalbar- 2. Dua etmek (CC2)

yalğaşla- Hayır dua etmek (Kİ)

ilenç 1. Beddua, kargış (İH)

kargış Kargış, kötü dua, beddua (DM, KK, TZ)

karış (I) Kargış, kötü dua, beddua (TA)

la'net Ar. Beddua, kargış (İM)

ilen- (I) Biri hakkında kötü söylemek, kötülüğüne dua etmek (BV, İH)

kara- Beddua etmek, lanetlemek (Kİ)

kargā- Lanetlemek, beddua etmek (CC2, İH, Kİ)

kargışla- Beddua, etmek, lanetlemek (DM)

kargışlı Lānetli, lanetlenmiş (CC1)

kargışlu Lānetli, lanetlenmiş (CC2)

le'anehullāh Ar. "Allah ona lanet etsin" anlamında bir beddua (İM)

li'ān Ar. Karı ile kocanın hakim huzurunda din kurallarına uygun olarak dörder defa şahadette bulunduktan sonra karşılıklı nefislerine lanet okumaları (İM, KFT)

mel'ün Ar. Lanetlenmiş (GT)

3.3.11.3.2.8.1. Dua Sözcükleri

amen *Ar.* (< *āmīn*) "Allah kabul etsin" anlamında dua sözcüğü, *amin* (CC2)

āmīn *Ar.* *Āmin*, öyle olsun (Gİ, İM, KF, MS)

kerremallāhu vechehü *Ar.* "Allah yüzünü keremlendirdi" anlamında bir dua (KFT)

lā havle *Ar.* Teessür ve hiddet anında okunan duanın ilk sözcükleri (GT)

ne‘üzübillāh *Ar.* "Allah korusun" anlamında bir cümle (KFT)

rađıyallāhu ‘anh *Ar.* "Allah ondan razı olsun" anlamında bir dua sözcüğü (İM, KFT)

rađıyallāhu ecma‘in *Ar.* "Allah onların hepsinden razı olsun" (İN)

rahīmeħullāh *Ar.* "Allah merhamet etsin" anlamında bir dua sözcüğü (İM, KFT)

rahmetullāhi ‘aleyh *Ar.* "Allah'ın rahmeti üzerine olsun" anlamında bir dua sözcüğü (GT)

sübħānallāhi *Ar.* "Allah'ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözcüğü (GT, İM)

sübħānallāhi *Ar.* "Allah'ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözcüğü (GT, İM)

sübħāneke (I) *Ar.* "Allah'ım seni her türlü kusurlardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözcüğü (Gİ)

sübħāneke (I) *Ar.* "Allah'ım seni her türlü kusurlardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözcüğü (Gİ)

sübħāneke allāħümme *Ar.* "Yüce Allah'ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözcüğü (İM)

sübħāneke allāħümme *Ar.* "Yüce Allah'ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözcüğü (İM)

tebārekallāh *Ar.* "Allah mübarek etsin" anlamında bir dua sözcüğü (İM)

yerħamüħallāh *Ar.* "Allah sana merhamet etsin" anlamında bir söz (Gİ, İM, KFT, MS).

aş bolsun sağlık olsun, yarasın (TA, TZ)

3.3.11.3.2.9. Tövbe

toba (< *Ar. tavba*) Tövbe, günahıtan af dileme (CC1-CC2)

tevbe *Ar.* Tövbe (etme), işlediği bir günah veya suçıtan pişman olarak bir daha yapmamaya

karar verme (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

naşüh (III) *Ar.* Bozulması imkansız tövbe (KF)

inābet *Ar.* Günahlara tövbe edip Allah'a yönelme (GT)

tañriya kayıt- Tövbe etmek (TZ)

istigfār Ar. Tövbe etme, Allah'tan bağışlanmasını isteme (Gİ, GT, İM, KF, MS)

3.3.11.3.2.10. Şükür, Hamd

ḥamd Ar. Allah'a olan şükran, hamd (BV, GT, İM, İN)

şükür (< Ar. şukr) Şükür (CC2)

şükr Ar. Şükür, şükretme (BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, MS)

taḥmīd Ar. Allah'a hamdetme (İM)

şükr it- şükretmek, kanaat etmek, yetinmek (BM)

şükrlen- Ar.T. Şükredilmek (İM)

şükürlü Ar.T. Memnunluk, minnettarlık (KF)

meşkūr Ar. Şükredilmiş (İN)

şākīr Ar. Şükreden, iyiliği unutmayan (GT)

3.3.11.3.5.3. İbadetin Vasıfları

3.3.11.3.5.3.1. Farz

farāyīz Ar. Farzlar (İM)

fārīza Ar. Farz (İM, MS)

farz Ar. Allah'ın yapılmasını istediği emirler (Gİ, İM, İN, KF, KFT, MS)

farz-ı 'ayn Allah'ın her Müslüman'ın yerine getirmesini istediği emirleri (İM, MS)

farz-ı kifāye Allah'ın bir kısım Müslümanların yerine getirmesiyle diğerlerinden düşen emirleri (İM, MS)

farz-ı kifāyet Allah'ın bir kısım Müslümanların yerine getirmesiyle diğerlerinden düşen emirleri (İM)

farzlık Ar. Farz olma (İM)

3.3.11.3.5.3.3. Vacip

vācib Ar. Yapılması dinen gerekli olan (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

vāciblık Ar.T. Vaciplik (Gİ)

vāciblik Ar.T. Vaciplik (Gİ)

3.3.11.3.5.3.2. Sünnet

sünnet (I) Ar. Peygamberimizin yaptıkları ve tavsiye ettikleri (Gİ, GT, İM, KF, MS)

sünnet-i mü'ekke Hz. Muhammed'in her zaman yerine getirdikleri sünnetler (İM)

mü'ekke sünnet Ar. Peygamberimizin her zaman eda ettikleri sünnetler (İM)

mesnūn Ar. Sünnet olan şey (İM)

sünnet-i vaqt Sünnetin zamanı, vakti (İM)

ehl-i sünnet Peygamberimizin sünnetine uyan (İM)

mübtedi' Ar. Ehlisünnet anlayışına karşı olan, yeni şeyler uyduran (İM)

3.3.11.3.5.3.3. Diğerleri

müsteḥab (I) *Ar.* Farz ve vacipten başka olarak sevap kazandıran iş (Gİ, İM, KF, KFT, MS)

mübāḥ *Ar.* İşlenmesinde sevap veya günah olmayan (Gİ, İM)

neflî *Ar.* Nafile (KF, MS)

nāfile (II) *Ar.* Farz ve vacip dışında yapılan ibadet (İM, KF, MS, İN)

nefl *Ar.* Vacip olmayan, fazladan ibadet (Gİ)

taḥavvu‘ *Ar.* Farz olmayan ibadette bulunma (Gİ, İM, İN, KF, KFT)

keffāret *Ar.* Bir günaha karşı tutulmak üzere yapılan veya verilen şey (Gİ, İM, KF, KFT)

3.3.11.4. Dinde Yapılması İstenenler Ve İstenmeyenler

3.3.11.4.1. Helal

ḥelāl *Ar.* Kullanılması şer’an caiz olan kanuna uygun (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

meşrū^c *Ar.* Dinen yapılmasına izin verilen (Gİ, İM, KF)

halal (< *Ar.* ḥalāl) Meşru, yasal, helal (CC1-CC2)

4.2. Haram

ḥarām (I) *Ar.* Haram, din bakımından yasak olan şeyler (CC2, Gİ, GT, İN, KF, KFT, MS)

ḥarāmlık *Ar.*T. Haram olma (İM)

menhî *Ar.* Dinen yapılması yasaklanmış olan, haram olmuş (Gİ, İM, KF, KFT, MS)

murdār 2. Haram (TZ)

münker (II) *Ar.* Dinen caiz olmayan (GT, KFT)

kerāhiyyet *Ar.* Şeriatın kesin olarak yasaklamadığı fakat harama yakınlığı ihtimali çok olduğu için çekinilmesi gereken şeyin hali (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.11.4.2.1. Haramdan Kaçınma

‘işmet (I) *Ar.* Haramdan kaçınma (İM)

saḳlat- Haramdan kaçındırmak (İM)

taḳvā *Ar.* Allah’tan korkarak dinin yasaklarından kaçınma (Gİ, GT, İM)

vera‘ *Ar.* Harama düşmek korkusu ile şüpheli şeylerden kaçınmak (Gİ, KFT)

muḥşın *Ar.* Haramdan kaçınan (İM)

muḥşına *Ar.* Haramdan kaçınan kadın (İM)

ebrār *Ar.* Hayır ve takva sahipleri, iyiler (GT, KF)

müttaḳī *Ar.* Takva sahibi, Allah’tan korkan (GT, KFT)

muḥrim (IV) *Ar.* Haram eden (KF)

3.3.11.4.2.2. Gösterilmemesi Gereken Uzuvarlar

‘avret *Ar.* Görünmesi dinen yasak olan beden yerleri (KF, İM)

‘avret-i ğalıza edep yerleri (İM)

uyatlıĝ İnsanın gösterilmesi ayıp olan yeri, avret yeri (RH)

uyatlıĝ İnsanın gösterilmesi ayıp olan yeri, avret yeri (Gİ, KF, TZ)

uyatluĝ İnsanın gösterilmesi ayıp olan yeri, avret yeri (MS)

3.3.11.4.3. Mekruh

mekrūh (II) *Ar.* Yapılması dinen hoş görülmeyen hal (BV, İM, KF, KFT, MS)

3.3.11.5. Günah, Sevap

3.3.11.5.1. Günah

gūnāh *Ar.* Günah (Gİ, KF)

suç Suç, günah (BM, Kİ)

suş Suç, günah (TZ)

ism *Ar.* Suç, günah (KF)

vebāl *Ar.* Günah (GT)

yazıĝ Günah, suç (Gİ, KF, TZ)

yazuĝ Günah, suç (KF)

yazılıĝ Günah, suç (CC2)

yazık Günah, suç (CC2)

yazuĝ Günah, suç (CC1-CC2)

yazok Günah, suç (CC2)

yazuĝ Günah, suç (BM, CC1-CC2, DM Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MS, TA)

me’sem *Ar.* Günah, kabahat, suç (Gİ)

ma’āşī *Ar.* Günahlar, asilikler (GT)

dirīĝ (II) *Far.* Yazık (GT)

fāsıĝlıĝ *Ar.* T. Günahkarlık (İM)

yazuĝ kıı- Günah işlemek (GT)

yazuĝla- (I) Günah işlemek (CC1, Kİ)

3.3.11.5.1.1. Günahkar

yazıĝlı Günahkâr (KF)

yazuĝlı Günahkâr (CC2, KFT)

yazuĝlu Günahkâr (CC1-CC2, İM)

yamanlı Günahkar, günahlı (CC2)

fasıĝ *Ar.* Günahkar, sapık (Gİ, GT, İM, KFT, MS)

fūcır *Ar.* Günahkar (Gİ, İM, KF, KFT)

ehl-i maĝāşīr Günahkâr (İM)

ēgri (II) Günahkar, hatalı, ēgri (kimse) (CC2)

yazuklamış Günahkar (CC1)

3.3.11.5.2.2. Günahsız

ma’şūm *Ar.* Günahsız, suçsuz, masum (GT, İM)

yazuĝsuz Günahsız, suçsuz (CC2)

yazıksız Günahsız, suçsuz (CC2)

yazuĝsuz Günahsız, suçsuz (CC2, GT, İM)

yazıksızlık Günahsızlık, suçsuzluk (CC2)

yamansız Günahsız, suçsuz, kötülük yapmayan (CC2)

3.3.11.5.2. Sevap

ecr *Ar.* Ahirete ait mükâfat, sevap (Gİ, GT, KF, MS)

sevâb *Ar.* Hayırlı iş, sevap, mükâfat (Gİ, İM, İN, KF, MG, MS)

ecr tap- sevap kazanmak (GT)

3.3.13. Hukuk

3.3.13.1. Kanun, Töre

düre Kanun, töre (Kİ)

töre (I) 1. Din, âdet, görenek, örf, töre, kanun, adet (CC1-CC2, İM)

tura (I) Din, âdet, görenek, örf, töre (İH)

tür Din, adet, görenek, örf, töre (TZ)

türe Din, âdet, görenek, örf, töre, (TZ)

fetāvā *Ar.* Fetvalar (Gİ, İM, KF)

fetvā *Ar.* Fetva (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

yoñ Örfi hukuk, hak (Kİ)

3.3.13.2. Hak, Adalet

‘adālet *Ar.* Adalet, âdillik, hak ve hukuka uygunluk (KFT)

‘adālet *Ar.* Adalet, âdillik, hak ve hukuka uygunluk (KFT)

‘adl *Ar.* Adalet, doğruluk, adaletli olma (Gİ, GT, KF)

‘adllıq *Ar.T.* Adalet, doğruluk, adaletli olma (İM, KFT)

dād (I) *Far.* Adalet, hak (GT, İH, KF)

dāz *Far.* Adalet, hakkın yerine getirilmesi (MG)

hāq (IV) *Ar.* Hak, hukuk (İN, KF, KFT)

inşāf *Ar.* Merhamete, vicdana dayanan adalet (Gİ, GT, İM, KF)

kaşt *Ar.* Adaletli olma (İM)

könilik Adalet, doğruluk (CC2, GT)

könülük Adalet, doğruluk (CC2)

yargu 2. Adalet, yargı (GT)

könülük avalı Adaletin kaynağı (CC2)

3.3.13.2.1. Adil

‘ādil *Ar.* Doğru, adaletli davranan (Gİ, GT, KF, KFT)

könü Doğru, âdil, dürüst (CC1-CC2)

köni Doğru, adil, dürüst (BV, CC2, GT, İM)

könülükçe Adilce, adilane (CC2)

könü kılı Doğru, dürüst, samimi yaradılışlı, dindar (CC1)

könü hālİK Doğru, dürüst, samimi yaradılışlı, dindar (CC1)

3.3.13.3. Eziyet, Azap, Ceza, Zulüm

‘ikāb Ar. Eza, cefa, eziyet (Gİ, İM, KF)

cefā Ar. Eziyet, incitme, cefa (Gİ, GT, İM)

cevr Ar. Eza, cefa, eziyet (GT, İM, KFT)

eziyyet Ar. Eziyet, cefa (GT)

emgek (I) İstırap, acı, eziyet (CC2, İM)

imgek Eziyet, zahmet (GT, İM, MG)

zahmet Ar. Zahmet, eza, işkence (BV, Gİ, GT, İM, KF, RH, TZ)

zulm Ar. Haksızlık, eziyet, zulüm (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

şikence Far. İşkence (GT)

te‘addī Ar. Zulmetme, adaletsizlik (GT, İM)

kınlık Azap, işkence, ceza (İH)

‘azāb Ar. Azap, eziyet, işkence (Gİ, GT, KF, KFT, MS)

mücāhede (1) Ar. Azap, ıstırap, sıkıntı (GT)

ğarāmet (I) Ar. Azap (GT)

‘āzıb Ar. Azap çeken (KFT)

tözmelük Eziyet, zulüm (CC2)

art- Zulmetmek (CC1)

artmak (II) Zulüm (CC1)

kiç- (III) Zulmetmek, adaletsizlik etmek (İM, MG)

zulm it- zulmetmek (BM)

aş- (II) Zulmetmek, eziyet etmek (İM)

üzen- Zulmetmek (Kİ)

urun- (I) Zulmetmek (BM)

imget- (II) Zahmete sıkıntıya sokmak (MG)

töz- zulüm görmek, dayanmak, tahammül etmek, sabretmek (CC1)

tözmek İstırap çekme, tahammül etme (CC1)

zahmet eyle- işkence etmek (TZ)

kına- (I) Cezalandırmak, eziyet etmek (CC2, DM, TA, TZ)

kıyna- Eziyet etmek, işkence etmek, acı çektirmek (CC2)

yinçilt- İncitmek, sarsmak, eziyet etmek (İH)

3.3.13.3.1. Zalim

bāğī Ar. Haksızlık eden, zalim (GT, İM, KFT)

haksuz Ar.T. Haksız (KFT)

zālim Ar. Zalim, zulmeden (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS)

zālüm Ar. Çok zulüm ve haksızlık eden (GT)

cefākār Ar.Far. Cefa eden, eziyet çektiren (GT)

ğaddār Ar. Gaddar, zalim (GT)

mütecebbir Ar. Cebir ve zor kullanmaya yeltenen, zorba (GT)

yaman köñül bile Adaletsiz, kötü niyetli (CC1)

3.3.13.3.2. Mazlum

küçet Mazlum (TZ)

mazlüm Ar. Eziyet görmüş, zulüm görmüş (Gİ, İM, KF, KFT, MG)

yanık Mazlum (TZ)

3.3.13.4. Yargı, Hüküm

höküm (< Ar. hukm) Yargı, hüküm (CC1)

hüküm Ar. Yargı, hüküm (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS)

każā (III) Ar. Kadılık etme, hüküm verme, yargı (GT, KFT)

każiyye Ar. Husus, hüküm (GT, İM)

yargu 1. Yargı, hüküm (CC1)

keç- (IV) Geçerli olmak (MG)

keçür- (III) Hükümü geçerli olmak (KFT)

baţţāl Ar. Boş, hükümsüz (Gİ, KF)

yargula- Karar vermek, yargılamak (CC1- CC2)

törele-Hüküm vermek, yargılamak (CC1)

yargu yar- Hüküm vermek (CC2)

yargu yarmak Karar, hüküm; hüküm verme (CC1)

3.3.13.4.1. Yargılayan, Yargıç

yarguçı Yargıç, belediye başkanı(CC1- CC2)

yargıçı Yargıç, belediye başkanı(CC2)
kaçı Ar. Kadı, hakim (Gİ, GT, İM, KFT)

kağılık Ar.T. Kadılık, hakimlik (KFT)

savçı (I) Savcı, davacı, kadı (Kİ)

müttehim Ar. İtham eden, suçlayan (KFT)

mu^cakıb Ar. Cezalandıran, cezalandırıcı (GT, İM)

hökümçi (< Ar. hukm + T.) Avukat (CC1)

udül Ar. Kadılık makamında bulunan ve gerektiğinde reyine baş vurulan kimseler, bir tür jüri üyesi (GT)

3.3.13.4.2. Yargılanan Konu, Dava

sav (II) Dava (Kİ)

da'vu Ar. (< da'vī) Dava, iddia (KFT)

da'vā Ar. İddia, dava (İM)

da'vi Ar. Dava, iddia (GT, KFT, MG)

3.3.13.4.2.1. Dava Etme, Taraflar

savla- Dava etmek (TZ)

туруş- (I) (Bir makama, bir huzura) çıkmak, başvurmak, bir davayı getirmek (GT)

çekiş- 2. Davalaşmak (KFT)

da'vıçı Ar.T. Davacı (KFT)

müdde^ci Ar. 1. Davacı, dava eden (KFT)

müdde‘ā Ar. Dava edilen (KFT)
çekişik Davalı (KFT)
maḥḍar Ar. Hazır olma, mahkeme sicili (KFT)

3.3.13.5. Delil, Kanıt

burhān Ar. Delil, dayanak (GT, KFT)
çıltaḳ Hücce, delil, senet (İH)
nişān (II) Far. Belge (TZ)
delil Ar. Belge, delil (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH)
delil-i ‘aḳlī düşünülerek bulunan delil (İM)
delil-i kaḫḫī kesin delil (İM)
delil-i naḳlī üstat delili (İM)
dıltaḳ Delil (TA)
dıltaḳ Delil, hücce, bahane (Kİ)
ḫücce(t) Ar. Delil (GT, İM, KFT, MS)
sened Ar. Dayanılacak şey, delil (MG)
ḫulaḡuz Kılavuz, delil (TA)
ḫulavuz Kılavuz, delil (GT)
ḫılavuz Kılavuz (İH)
bedreḳā Ar. Kılavuz, delil (GT)
server Far. Kılavuz (BV, GT)
ḫulaḡuzla- Kılavuzluk etmek, delil olmak (TA)
kulavuzla- Kılavuzluk etmek, delil olmak (Kİ)
istidlāl Ar. Bir delile dayanak bir sonuç çıkarma (İM)
dıldaḡla- (II) Delil getirmek (TA)

ḫüccetleş- Ar.T. Delil getirmek (GT)
girçek it- Doğrulamak (BM)
isbāt Ar. Kanıtlama, delil göstererek doğruyu çıkartma (İM, KFT)

3.3.13.6. Tanık, Tanıklık

danuḳ Tanık, şahit (KFT)
şāhid Ar. Şahit, tanık (GT, İM, KFT)
tanıḳ Tanık, şahit (CC2, DM, TZ)
ḫanuḳ Tanık, şahit (CC1, DM, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ)
danuḳluk Tanıklık, şahitlik (KFT)
şāhidlik Ar.T. Tanıklık, şahitlik (KFT)
şehādāt Ar. Şahitlikler, tanıklıklar (KFT) 2. Şahitlik, tanıklık (Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG)
tanıḫlık Tanıklık, şahitlik (CC2)
tanıḫluk Tanıklık (DM)
tanuḳluk Tanıklık, şahitlik (Gİ, KF)
ḫanuḳluk Tanıklık, şahitlik (BV, CC1, DM, GT, İM, İN, KF, MS)
danuḳ ol- Tanık olmak, şahit olmak (BM)
danuḳluk vir- Tanıklık etmek, şahitlik etmek (BM)
tanıḫla- Tanıklamak (TZ)
tanuḳluk bër- şahitlik etmek (CC1)
ḫanuḳluk bir- şahitlik etmek (GT)
şāhidsuz Ar.T. Tanıksız, şahitsiz (KFT)

3.3.13.7. Suç ve Yasaklar

- cürm** *Ar.* Suç, hata (GT)
curum (< *Ar.* curm) Suç, cürüm (CC1)
curumla- (< *Ar.* curm + T.) Suçlamak (CC1)
yala Kötü davranış, hata ağır suç (CC2)
yala yap- Hata yapmak, suç işlemek (CC2)
memnū' *Ar.* Yasak, yasaklanmış (İM)
men^c *Ar.* Yasaklama, bırakmama (Gİ, GT, İM, KF, MG)
menāhī *Ar.* Yasaklanmış şeyler, günah, haram (GT)
müşādere *Ar.* Yasak edilen bir şeyin kanuna göre zorla alınması (KFT)
nehy *Ar.* Yasak etme, yasaklama (GT, KF, MS)
tıyıl- 2. Yasaklamak, engel olmak (İM)
tıyılın- Yasaklamak (İM)
yığ- (II) Yasaklamak, engel olmak, (İM, KFT)
zecr *Ar.* Zorlama, yasak etme, kovma (GT)

3.3.13.7.1. Suçlar ve Suçlular

3.3.13.7.1.1. Cinayet

- cināyet** *Ar.* Adam öldürme (Gİ, İM, KFT)
cān al- Öldürmek (GT)
depele- (II) Öldürmek, helak etmek (BM)
tepele- Öldürmek, helak etmek (Kİ)
öltürüş- Karşılıklı öldürmek (İM)
öldür- Öldürmek (BM, CC2, GT, Gİ, İN, KF, KFT, TA)
öltür- Öldürmek (BV, CC2, GT, İM, İN, TZ)
öldürmeklik Öldürme (KFT)
öldürül- Öldürülmek (KFT)
öltürül- Öldürülmek (CC2, İM)
öldürüt- Öldürtmek (KFT)
öltürt- Öldürtmek (TZ)
kıy- (IV) Acımayıp öldürmek (GT)
katl *Ar.* Öldürme (Gİ, GT)
it- (I) Telef etmek, öldürmek (BM)
telefon (I) *Ar.* Yok etme, öldürme (BV, GT, İM)
bo- Boğmak (Kİ, TZ)
boğ- Boğmak (İM, İN, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
buv-Boğmak (CC2)
boğazla- Boğazlamak, boğazından kesmek (Gİ, KF, KFT, Kİ, KK, TA)
boğuzla- Boğazlamak, boğazını kesmek (BV, İM, TZ)

boğuzlan- Boğazlanmak, kesilmek (İM)

bovuzla- Boğazlamak, boğazını kesmek (TZ)

maḳtel Ar. Öldürülen yer (RH)

3.3.13.7.1.1.1. Katil

ḳātil Ar. Öldüren (GT)

ḳatūl Ar. Katleden, öldüren (KF)

ḳeygel (II) Kanlı katil, kötü adam (İH)

3.3.13.7.1.2. Hırsızlık, Çalmak, Gasp

avurla- (II) Çalmak (TZ)

ḳaç- (VI) Çalmak (TA)

ḡulūl Ar. Ganimet malından çalmak (MS)

oḡrılıḳ Hırsızlık (GT, İM, İN)

oḡrula- Çalmak, hırsızlık etmek (CC1)

oḡruluḳ Hırsızlık (İM, KFT)

oḡur- Çalmak, hırsızlık etmek (İM)

oḡurla- (I) Hırsızlık etmek, çalmak (BM, CC1, GT, İM, Kİ, KK, MS, TA)

oḡurlat- Çaldırmak (İM)

oḡurılıḳ Hırsızlık (Gİ)

oḡurluḳ Hırsızlık (KF)

soy- Soymak, hırsızlık etmek (İM)

uḡurlan- Soyulmak (KFT)

oḡurlan- Çalınmak (İM)

seleb Ar. Birinden soyularak alınan şey (İM)

ḡaşb Ar. Zorla alma (İM, KFT)

3.3.13.7.1.2.1. Hırsız

ḡarāmī Ar. Hırsız, haydut, harami (Gİ, GT, KF)

oḡrı Hırsız (CC1, DM, GT, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, KK, TA)

oḡur Hırsız (CC2)

uḡrı Hırsız (KFT)

uḡru Hırsız (TZ)

uḡur (II) Hırsız (KFT)

uḡurı Hırsız (KFT)

uḡurlayıçı Hırsız (KFT)

uvru Uḡru, hırsız (TZ)

uvurḡan Hırsız, uḡru (TZ)

3.3.13.7.1.3. İftira

bühtān Ar. Kara çalma, iftira etme (Gİ, KF, KFT, MS)

ḳazf Ar. Namuslu birine iftira etmek (Gİ, İM, KFT)

ḳovla- İftira etmek, arkasından söz söylemek (Kİ)

ḳaḡar- İftira etmek, birinin gıyabında, aleyhinde konuşmak

yalḡan ḳat- iftira etmek (İM)

ḳaç- (I) İftira etmek (CC1)

başar- (IV) İtham etmek, suçlamak (Kİ)

daḳ tut- Suçlamak, iftira etmek, bühtanda bulunmak (GT)

töhmet Ar. Suç isnat etmek, itham (Gİ, GT, KF, KFT)

siltov (< Moğ. siltag) İftira, suçlama (CC2)

3.3.13.7.1.3.1. İftiracı

çakuçı İftiracı, müfteri (CC2)

çovguş İftiracı (CC2)

ayingçı İftira eden, müfteri (CC2)

3.3.13.7.1.4. Yalan

örük (III) Yalan (TA)

ötrük (II) Yalan (Kİ, TA)

yalan (I) Yalan (Gİ, MS, TA)

yalğan Yalan (CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ)

egri kılı Sahte, yalan (CC1)

yalganlap Sahte, yalan (CC1)

ötrük söyle- Yalan söylemek (TA)

örükle- Yalan söylemek (BM)

ötrükle- Yalan söylemek (Kİ)

tan- (II) İnkâr etmek, yalan söylemek (CC1, İM, TZ)

ütükle- Yalan söylemek (TA)

yalan söyle- Yalan söylemek (BM, TA)

yalğan ant iç- Yalan yere yemin etmek (TZ)

yalğan kııl- Yalanlamak (İM)

yalğanğa tut- Yalanlamak (İM)

yalğanla- Yalanlamak (KFT)

3.3.13.7.1.4.1. Yalancı

ötrükçi Yalancı (CC1)

yalançı Yalancı, yalan söyleyen (TZ)

yalğançı Yalancı, yalan söyleyen (DM, İM, TZ)

zür *Far.* Yalancı (KFT)

ëgri kişi Yalancı (CC1)

3.3.13.7.1.5. Hile, Aldatma

hîle(t) *Ar.* Hile, aldatma (BV, Gİ, GT, İM, İN, KFT, MG, RH)

al (III) 1. Hile, dalavere, kurnazlık (CC2, GT, Kİ)

mekr *Ar.* Hile, düzen, aldatma (GT, İM, KF)

mekrlik *Ar.T.* Hilekarlık, düzenbazlık (Gİ)

kulmaşlık Sahtekarlık (KFT)

alda- Aldatmak, kandırmak (CC1-CC2, GT, İM, KFT, Kİ, MG, TA, TZ)

aldan- Aldanmak, kandırılmak (GT, KFT, Kİ, TZ)

aldanıl- Aldanılmak, kandırılmak (KFT)

ğabānet *Ar.* Aldanma, hayal kırıklığına uğrama, hayıflanma (GT)

aşıt- Aldatmak, kandırmak (TZ)

yalda- Aldatmak (TZ)

3.3.13.7.1.5.1. Hilekar

ʿayyār *Ar.* Hilekâr, dolandırıcı (GT)
mekkār *Ar.* Çok hileci, düzenbaz (GT)
mekkâre *Ar.* Çok hileci, düzenbaz kadın (GT)
dökme Hilekar adam (Kİ)
tügme (I) Düzenbaz, hileci (TA)
muḥârif *Ar.* 2, Hilekar, düzenbaz (GT)

3.3.13.7.1.6. Tehdit Etme

seksen- (II) Tehdit etmek (Kİ)
yağı- Tehdit etmek (TZ)
yanı- Tehdit etmek (CC1, TZ)

3.3.13.7.1.7. Zina

murdâr sik- zina etmek (TZ)
zinā *Ar.* Zina, nikahsız çiftleşme (Gİ, İM, KF, KFT, Kİ)
zinâlık *Ar.*T. Zina işi (Gİ)

3.3.13.7.1.7.1. Zina Eden

zānī *Ar.* Zina eden erkek (KFT)
zānīraḳ *Ar.* Çok zina eden kişi (KFT)
zāniye *Ar.* Zina eden kadın (İM, KFT)
zināçı *Ar.*T. Zina yapan (İM)

3.3.13.7.1.8. Rüşvet, Rüşvetçi

barṭıl *Ar.* Rüşvet, rüşvet olarak alınan şey (GT, KFT)
birtıl *Ar.* Rüşvet, rüşvet olarak alınan şey (Gİ)
reşve(t) *Ar.* Rüşvet (Gİ, KF)
rişvet *Ar.* Rüşvet (KFT)
mürtekib *Ar.* Kötü iş yapan, rüşvet alan (İM)

3.3.13.7.1.9. Tefecilik, Tefeci

astılan Tefecilik, vurgunculuk, faizcilik (CC1)
astlançı Aracı tüccar, tefeci (CC1)

3.3.13.7.2. Suçunu Söyleme, İtiraf

i'tirāf *Ar.* İtiraf, suçunu veya yerinde olmayan bir hareketini saklamaktan vazgeçip söyleme, hakkı teslim etme (GT)
ıkrār (II) *Ar.* Doğrulama, tasdik, dil ile söyleme, itiraf (GT, İM, MS)
ıkrar (<Ar. ıkrār) İkrar, itiraf (CC1)
yıḫrar (<Ar. ıkrār) İkrar, itiraf (CC1)
kün- İtiraf etmek, kabul etmek (CC2)
mu^cterif *Ar.* İtiraf eden (GT)

3.3.13.7.3. Suçluyu Yakalama

yazuqla- (II) Suçluyu yakalamak (GT)

3.3.13.7.4. Suç Yaptırımı, Ceza

‘uqūbet Ar. Ceza, eziyet, işkence (GT)

cezā Ar. Ceza, karşılık (Gİ, GT, İH, İM, KF, KFT)

diyet Ar. Kan pahası (Gİ, İM, KF, KFT)

ma‘kale Ar. Kan pahası (İM)

me‘ā kıl Ar. Kan bahaları (İM)

hadd Ar. 2. Din hükümlerine göre verilen ceza (İM, KF)

katı kın Şiddetli ceza, ağır ceza (İH)

kıṣāṣ Ar. Kısas, adam öldüreni öldürme cezası (GT, İM, KFT)

siyāset Ar. Ceza (GT, İM, KFT)

3.3.13.7.5. Şuçu Bağışlama, Af

şefi‘ Ar. Şefaate eden (GT, KFT)

şefā‘at Ar. Birinin suçunun affı veya dileğinin kabulü için edilen aracılık (Gİ, GT, İM, KF)

şefā‘atçı Ar.T. Şefaate eden (İM, KFT)

gufrān Ar. Affetme, merhamet etme (GT)

kiçür- (II) Bağışlamak, affetmek (İM)

ma'füv Ar. Affedilmiş, bağışlanmış (İM)

öt- (III) Affetmek, bağışlamak (İM)

‘afv Ar. Af, bağışlama (Gİ, GT, İM, KF)

yarlıqan- Affedilmek, suçları bağışlanmak (İM)

yarlığa- Acılamak, merhamet etmek, affetmek (CC2, GT, KFT, Kİ, TA, TZ)

yarılqa- Günahları bağışlamak (İM)

yarılğa- (II) Esirgemek, yarlıgamak (CC2, TZ)

kêç- (V) Affedilmek, bağışlanmak (CC1- CC2)

kêçir- (II) Affetmek, bağışlamak (CC2)

yarılğat- Affettirmek, bağışlatmak (CC2)

müste'men (I) Ar. Aman dileyen (KF)

3.3.13.7.6. Suçsuzluğu Anlaşılma, Beraat

berā‘at Ar. Temize çıkma, aklanma (Gİ)

tezkiye Ar. Temiz etme, temize çıkarma temizleme (İM, KFT)

tezkiyelik Ar. T. Temize çıkarma (İM)

müttehem Ar. İtham edilmiş, suçlanmış (KFT)

müzekkī (I) Ar. Şahitlerin şehadeti hakkında tezkiyede bulunan, tezkiyecisi (GT)

3.3.14. Savaş, Askerlik

3.3.14.1. Savaş

savaş Kavga, dövüş, savaş (BM, GT)

şavaş Kavga, dövüş, savaş (BM, TA)

sançıç Vuruşma, dürtüşme, savaş (TZ)

sançış Vuruşmak, dürtüşmek, savaş (BM, CC1, KFT, MG)

şançış Vuruşmak, dürtüşmek, savaş (TA)

şanşış Vuruşma, dürtüşme, savaş (DM)

harb Ar. Savaş, harp (Gİ, GT, İM, KF, MG)

harbī Ar. Harbe mensup, harple ilgili (Gİ, KF)

ıy Harp, savaş (BM)

muḥāribe Ar. Harb etme, savaşma (KF)

mücāhede (II) Ar. Savaşma (KFT)

yav (I) Harp, savaş (BM)

toğuş Savaş, gaza (İN)

yağı Savaş, cenk (CC1)

çalış (I) 1. Cenk, muhabere, dövüş (BM, İH, TA)

ğazā Ar. Din, vatan, millet uğrunda yapılan savaş (KF, İN)

ğazālīk (I) Ar.T. Kutsal savaş (Gİ, KF)

bedr (I) Ar. Müslümanların kazandığı ilk savaş (İN)

uruş Vuruşma, dövüşme, savaş (CC2, GT, İM, KK, MG, TZ)

kıran İnsanların kılıçla öldürülmesi (TZ)

f.

şavaş it- savaşmak (BM)

şavaş- Savaşmak (DM, TZ)

sovaş- Savaşmak (CC1)

çalış- Savaşmak, çarpışmak (TA)

sançıl- Dürtülmek, vurulmak (İM, MG)

uruşul- Vuruşulmak (TZ)

urul- Vurulmak, dövülmek (İM, KK, İN, TZ)

urun- (III) 2. Vuruşmak, savaşmak, dövüşmek (CC2)

uruş- Vuruşmak, dövüşmek, savaşmak (CC2, İM, İN, KFT, KK, MG, TZ)

toğuş- Savaşmak, vuruşmak (İM, MG, TZ)

bataş- Pataklaşmak, (kargı ile) dövüşmek (İH)

3.3.14.1.1. Savaş Stratejileri

3.3.14.1.1.1. Saldırı

çapın- (I) Birden hücum etmek (Kİ)
hamle Ar. Atış, saldırış, hamle (GT, İM, MG)
ta'arruz Ar. Sataşma, saldırma (GT, İM, MG)
şavlet Ar. Hücum, saldırı (GT)
yitür- (II) Saldırmak, hücum etmek (BM)
şavlet Ar. Hücum, saldırı (GT)
konuş- (II) Savaş meydanında dönüp düşmana hücum etmek (Kİ)
bas- (I) 5. Baskına uğratmak (GT)
bereler- Yaralamak, berelemek (KF)
yarala- Yaralamak (Gİ)
kanat- Kanatmak (MG)
kid- (II) Yaralamak (MG)
tağla- Yara açmak (Gİ, KF, Kİ)
başla- (II) Yaralamak (TA)
sanç- (I) Karnını yarmak (İM)
yık- (II) Hasmını yıkmak (KK)

3.3.14.1.1.2. Savunma

abra- (< Moğ. abra-)Korumak, savunmak (CC1)
abramak (< Moğ. abra- + T.) Savunma, koruma (CC1)
asrov (< Moğ. asara- + T.)Himaye, koruma, muhafaza (CC2)

ayan- Korunmak, esirgenmek (CC2)
hırâset Ar. Koruma, muhafaza (GT)
himâyet Ar. Koruma, himaye (GT)
kur- (II) Korumak (Kİ)
mahfûz Ar. Korunmuş, saklanmış (GT)
karış- (III) Karşı koymak, savunmak (CC1)
müdâfa'a Ar. Savunma, müdafaa (MG)
baçal Ar. Hasmin hamlesini savuşturma, boşa çıkarma (MG)
baçalla- Ar.T. Hasminin hamlesini savuşturmak, boşa çıkarmak (MG)
baçallan- Ar.T. (Hamle) neticeye ulaşmamak, boşa çıkmak (MG)
biltirik Savaş aletlerinin korunması (Kİ)
amânlık Ar.T. Aman verilmiş yer, güvenli yer (KFT)

3.3.14.1.1.3. Kuşatma

qabsa- 1. Ablukaya almak (İH)
qapsan- Kuşatılmak (İM)
tezkin- İstilâ etmek, alt etmek (TZ)

3.3.14.1.1.4. Pusu

bustu Pusu (Kİ)
buşu Pusu (TA)
puşu Pusu (TA)

andı- Sabırsızlıkla beklemek, pusu kurmak (CC2)

3.3.14.1.1.5. Yağmalama

ağ- (II) Yağma için akın yapmak (Kİ)

ağın (I) Akın, baskın (Kİ, TA)

ağın it- Akın yapmak, yağmalamak (TA)

bulunla- Ganimet almak, yağmalamak (Kİ)

buz- (I) Bozmak, tahrip etmek, yağmalamak (CC1-CC2, GT)

boz- (I) Bozmak, tahrip etmek (BM, Gİ, İM, KF, Kİ, KK, TZ)

ğâret Ar. Yağmalama, çapulculuk (GT, İM)

kapışkağ Yağmalanmış (BV)

konuş (III) Yağma (BM, TZ)

tala- (I) Yağma etmek (İM, TZ)

talav Talan, yağma (TZ)

yağımala- Far. T. Yağmalamak, talan etmek (TA)

yağmāla- Far. T. Talan etmek, yağmalamak (Kİ, TZ)

3.3.14.1.1.6. Bir Aletle Vurma

sağç- (II) Bastonla vurmak (İM)

kamçıla- Kamçulamak, kamçıyla dövmek, sürmek (MG, İN)

çalar- (I) Kamçulamak (İH)

çalığ (III) Kılıçla vurma, kesme (Kİ)

çap- (II) 2. Kılıç vurmak (MG) 3. Bir defada hem vurmak hem kesmek (Kİ)

biç- (II) Kılıçla kesmek, öldürmek (TA)

kurğuşunla- Kurşunlamak, kurşun sürmek (İM)

3.3.14.1.1.7. Taşlama

daşla- (I) Taşlamak (KFT)

taşla- Taşlamak (CC2, İM, MS, TZ)

taşla- Taşlamak (KK)

daşlamağlık Taşlama (KFT)

recim Ar. (< recm) Taşlama, taş tutma (KFT)

taşlan- Taşlanmak, kendisine taş atılmak (İM, MS)

taşlan- Taşlanmak, kendisine taş atılmak (MS)

taşlanıl- Taşlanılmak (İM)

taşlat- Taşlatmak (İM)

3.3.14.2. Zafer, Başarı, Ele Geçirme

zafer Ar. Başarı, üstünlük (GT, İM, KFT, MG)

nuşret (II) Ar. Zafer, başarı (Gİ, GT, İM, KF)

başar- (I) Başarmak (TZ)

başkar- Başarmak (TZ)

başar- (II) Başa çıkmak (Kİ)

başkar Başarı, tedbir (TZ)

başar Başarı, tedbir (TZ)

zebūn kı́l- *Far. T.* Yenmek, ele geçirmek (İH)

feth *Ar.* Fetih, ele geçirme (GT, İM)

açıl- (I) 4. Ele geçirilmek (İM)

aç- (I) 6. Bir yeri ele geçirmek, zapt etmek (İM)

açuk 4. Fethedilmiş, ele geçirilmiş (İM)

3.3.14.3. Ganimet

ġanīmet (II) *Ar.* Düşmandan alınan mal (İM, KF)

ġanīmetlik *Ar.T.* Ganimet malı (İM)

bulun (I) Yağma, ganimet (Kİ)

olça Moğ. Ganimet (İM)

olca (< Moğ. olca) Ganimet, savaş esiri (CC2)

3.3.14.4. Savaş Aletleri, Silahlar

ālet *Ar.* Alet, araç, savaş ve at donanımı (İM, MG)

bellik Bele bağlanan silahların tümü (TA)

beylik (II) Muhaberede askere verilen silah, çanta vb. (İH)

bilik (II) Silah (Kİ)

silāh *Ar.* Silah (Gİ, GT, İN, KF, KFT, MG)

yarağ (IV) Silah (TZ)

pusağ Silah (KFT)

sagıt 1. Silah (CC1-CC2)

sagıtlan- Silahlanmak (CC1)

yarağla- (III) 1. Silahlandırmak (Kİ)

yarağlan- (I) Donanmak, silahlanmak(TZ)

3.3.14.4.1. Ok

ebbe *Ar.* Ok (RH)

nüş(ş)āb *Ar.* Ok (İN)

oh (I) Ok (CC2, İN)

ok (I) Ok (DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

‘avs *Ar.* Navek okunun bir başka adı (MG)

çalış Okun kalın ve geniş (İN)

yasıç ok yassı ok (DM)

yağlık (I) Düşman için hazırlanmış ok (Kİ)

kuşluk (II) Kuşları vurmaya özgü geniş ok (Kİ)

küştüvansız *Far.T.* Küştüvanı olmayan ok (İN)

küştüvansuz *Far.T.* Küştüvanı olmayan ok (İN)

matrāk (II) *Ar.* Uzun ok (İM)

meydānsız *Ar.T.* Ok kirişinin kulaklarının olmaması (İN)

ayrıç İki çatalı olan ok, yol, tahta vb. (Kİ)

3.3.14.4.1.1. Ok İle İlgili Parçalar

nav Far. İçinden ok atılan küçük oluk (MG)

nāvek Far. İçinden ok atılan küçük oluk (MG)

nāzil Ar. İçinden ok atılan küçük boru (MG)

başak Okun ucundaki sivri demir (İM, Kİ)

demren Temren, okun ucundaki demir (BM, DM, Kİ)

temren Okun ucundaki demir (İH, TA)

timren Temren, okun ucundaki demir (MG)

namlı 1. Okun temreni (İH)

yaşıç Bir tür ok demiri (Kİ)

sağan Ok demiri (Kİ)

kez (II) Okun gezi (İN, Kİ)

kiz (III) Okun gezi (MG)

kiriş Kiriş (BV, DM, Gİ, GT, İN, KF, Kİ, MG, TA, TZ)

küştüvan Far. Okun arkasındaki kelebek (İN)

yülek Ok kayışı (Kİ)

yüñ 3. Okun tüyleri, yelek (MG)

3.3.14.4.1.2. Ok Kabı

keş İçine ok konulan kap (DM)

kêş (< Far. kîş) Okluk, ok kabı, kubur, sadak (CC2)

kiş (I) İçine ok konulan kap, sadak (TZ)

terkeş Far. Sadak, ok mahfazası (GT)

3.3.14.4.1.3. Ok Kullanımı

at- 3. Ok atmak (İN, RH)

kur- (III) Ok atmak (TA)

tañg at- 3. Ok atmak (İN, RH)

ur- (III) (ok vb.) atmak (CC1-CC2)

mesāķifī Ar. Sol dizi yere koyarak ok atma (İN)

şiba Yağmur gibi ok yağdırma (İN)

meddü'l-ķavs ok atarken yayı çekmek (İN)

def (II) Ar. Oku yaydan bırakma (MG)

ferke Ar. Ok atarken sağ eli hızla geriye çekmek, sağ başparmakla, şehadet parmağını birlikte çekmek (İN)

fuķ Ar. Okun gezini kirişin üzerine koymak (İN)

ķengibāz Far. Bir ok tutma şekli (İN)

ķarbī Ar. Bir ok atış şekli (İN)

taķva Ok atmanın usullerinden biri (İN)

küsküben Ok atmanın beş temelinden biri (İN)

kirişle- Kirişlemek, kurmak (TZ)

iflāt Ar. Kement veya bağdan kurtulup kaçma; okun yaydan kurtulması (İN)

aşla- (II) Aşlamak, ok kırıldığı zaman onu eklemek (Kİ)

kezik Okun kirişe dayanan yerini oymak için kullanılan bıçak (Kİ)

çalış (I) 2. Ok atışma (TZ)

3.3.14.4.1.4. Ok Atma Hataları

aķır Ar. Ok atarken yapılan hatadan dolayı elin yağır olması (İN)

irtifād Ar. Okçulukta oku titretme (İN)

ķafle Ar. Yay kirişinin parmakları çarpması (İN)

şak (II) Ar. Ok atarken meydana gelen kusurlardan biri (İN)

tarak (II) Ok atış hatalarından biri (İN)

zerķā Ar. Şehadet parmağının ucunda hatalı ok atmaktan meydana gelen göğürme (İN)

zürķā Ar. Ok atarken meydana gelen kusurlardan biri (İN)

3.3.14.4.2. Yay

ya (I) Yay (CC2, Gİ, İN, Kİ, MG, TA)

yaa Yay (CC1)

yay (III) Yay (DM, Gİ, İN, KK, MG, TZ)

alpaķ yay Bir tür yay (İH)

bağır (II) Yayın uçları (MG)

boķsaķ Yaya sarılan bir nevi kayış

(Kİ)

toz (II) Yaylara sarılan ağaç kabuğu (Kİ)

ķabza 2. Tutacak, tutma yeri, sap (Gİ, İN, KF, MG)

ibrençek Yay kabzasının iç yanı (İN)

3.3.14.4.2.1. Yay Kabı

ķurban Yay kabı, sadak (İH)

ķurman Yay kabı, sadak (TZ)

ķalın (II) Kın, sadak (TZ)

kın (I) Kın, kılıf, sadak (CC2, DM, İM, Kİ, MG, TA, TZ)

ķab (II) Kılıf, mahfaza (İM)

yay ķabı yay konulan kap (DM)

ışım Kılıf, mahfaza (CC2)

3.3.14.4.2.2. Yay Kullanımı

ya kur- Ok atmak için yayı germek, yay kurmak (CC2)

çik- (II) Yay kurmak (MG)

yas- 1. Yayın kirişini gevşetmek, düz hâle getirmek, yassılamak (İN, Kİ) 2. Oku yaydan ayırmak (TA)

tołtur- (II) Yayın ok atabilecek kadar germek (MG)

ķatra Ar. Kabza tutan sol elin yayla birlikte boşalması, kurtulması (İN)

3.3.14.4.3. Kılıç

kılıç Kılıç (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

kılınç Kılıç (İM, MG)

yemenî Ar. Bir kılıç çeşidi (MG)

mıṣrî Ar. Bir kılıç çeşidi (MG)

süleymānî Ar. Bir kılıç çeşidi (MG)

dımışkî Ar. Bir kılıç çeşidi (MG)

damışkî Ar. Kılıç (GT)

firencî *Far.* Bir kılıç çeşidi (MG)

hindî (II) *Ar.* Bir kılıç çeşidi (MG)

kal'î *Ar.* Bir kılıç çeşidi (MG)

ḳabūrî *Ar.* Bir kılıç çeşidi (MG)

ḳllā'î *Ar.* Bir kılıç çeşidi (MG)

yalañ (II) Kınısız kılıç (MG)

kökçüber Ucu kırık kılıç (Kİ)

iki bile iki yüzlü kılıç (Kİ)

şebşeb Kınından çıkarılmış kılıç (Kİ)

3.3.14.4.3.1. Kılıcın Bölümleri

balçaḳ Sap, kılıcın sapı (MG)

tutḡa Kılıcın sapı (Kİ, MG)

tutḡa Kılıcın sapı (MG)

sorḡuḡ Kılıç sapının uç kısmı (MG)

yirliḡ Kılıcın cevheri, demiri (MG)

cevher (III) *Ar.* Kılıç demiri (MG)

yelmen Kılıcın üst tarafı, kenarı (MG)

seylān *Ar.* Kılıcın sapa giren yeri (MG)

mismār (II) *Ar.* Kılıç korkuluḡu (MG)

şefre *Ar.* Kılıcın aḡzı (MG)

‘aḳd (II) *Ar.* Kılıç demirinde bulunan benekler (MG)

kebākî *Ar.* Kılıcın üzerine çizilen şekil, resim (MG)

şaṭb *Ar.* Kılıcın yüzündeki yol, oyuk (MG)

naşl *Ar.* Kılıcın boyu (MG)

3.3.14.4.3.2. Kılıç Kullanımı

sıyrıl- 1. Kılıç kından çıkmak (İH)

kılıç çik- Kılıcı kınından çıkarmak (GT)

kılıç çek- Kılıcı kınından çıkarmak (GT)

kılıç tart- Kılıç çekmek (MG)

dartın- (II) Kılıç çekmek (İH)

suḡar- Kılıca su vermek (MG)

suvar- Sulamak (İM, MG)

suvarıl- Su verilmek (İM)

tirkin- (Kılıç sapı elin içinde) iyi durmamak, gevşek durmak (MG)

3.3.14.4.4. Süngü

süñi Süngü, kargı (DM, Gİ, GT, İM, KF, İN)

süñü Süngü, kargı (CC2, DM, GT, İM, KFT, Kİ, MG, TZ)

süñü Süngü, kargı (KK, TA)

ḡarḡı Kargı (Kİ)

ḳarḡı Kargı, kamaş (İH)

umaç Hedef, nişan (MG)
omaç Amaç, nişangah (TZ)
namlı 2. Tüfeğin nişan yeri (İH)
ilgü Ok nişangâhı (Kİ)
ilkü Hedef, ulaşılmak istenen amaç, nişangah (İN)
ülkü Hedef, nişangah, ülkü (GT, İM, İN, Kİ)
nişân (III) Far. Hedef (MG)
bercās Ar. Bir çubuk üzerindeki hedef (MG)
bürcās Ar. Bir çubuk üzerindeki hedef (MG)
nişân (IV) Far. Nişan almak (İN)
‘ayān Ar. Ok atmanın kurallarından biri, hedefi veya nişanı gözlemek (İN)
ahvāl (I) Ar. Ok atarken hedefi göstermek, nişan almak (İN)
med Ar. Ok atarken hedefe dikkatle bakmak (İN)
kezle- Gezlemek, nişan almak (İN)
eylet- Hedef aldirmek (GT)
şaş- (I) Hedeften kaymak (İH)
yaz- (VI) Hedefe isabet ettirememek (CC2, KK)
işābet Ar. Rast gelme, doğruca gidip erişme (Gİ, KF)
tig- 2. İsabet etmek (İM)
tigin- İsabet etmek, dokunmak (İM)
tun- İsabet etmek, düşmek (İH)
yitişdür- (II) İsabet ettirmek, değdirmek (MS)

sişik- İsabet etmek, bulaşmak, değmek (İH)
tüş- (IV) 2 Düşmek, denk gelmek (RH)

3.3.14.6.Savaş Kıyafetleri

3.3.14.6.1. Zırh

küye (III) Zırh (TA)
kübe (I) Savaşta giyilen örme zırh (CC1)
kübü Savaşta giyilen örme zırh (Kİ)
sayı Zırh (MG)
yarıq (VI) Zırh (Kİ, TA)
tuma Savaşta giyilen bir zırh ve benzeri (Kİ)
sağıt 2. Zırh (MG)
çoçal Zırh altına giyilen ipekli hırka (İH)
karşıl Ar. Kolsuz savaş elbisesi (MG)
butluk Kemikle kaplanarak yapılan ve vücudun belden aşağısını korumaya yarayan zırh (CC1)

3.3.14.6.2. Miğfer

aşık (I) Miğfer, başlık (DM, TA)
aşak (II) Miğfer, başlık (DM, TA)
yışık Başa giyilen zırh, baş zırhı (Kİ)
tovulga Miğfer, tolga (CC1)

3.3.14.7. Askerlik

3.3.14.7.1. Asker, Ordu

asker *Ar.* Asker (KFT, MG)
alpavut (I) Asker (TZ)
çeri Asker, ordu (BM, CC2, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, Kİ)
çerig Asker, ordu (GT, İM, Kİ)
çeyri Asker, ordu (CC1)
sü Asker (TA)
şeri Arker, ordu (DM, TA)
şerü Ordu, asker (DM, TZ)
leşker *Far.* Asker, ordu (GT)
seriyye *Ar.* Sayıları dört ile dört yüz arasında olan askerden meydana gelen müfreze (KFT)
kürken Gürültü, asker arasında karışıklık (BM, Kİ)
oñkolu Askerin sağ tarafı, sağ kolu (Kİ)
közeri Gözcü, keşif kolu (BM)

3.3.14.7.2. Atlı Asker

aılı Atlı, süvari (GT)
atlıg (II) Atlı, süvari (BV)
atlu Atlı, süvari (KFT, Kİ, TA)
sipāhī *Far.* Sipahi, atlı (GT)
atlu kişi Süvari (CC1)

3.3.14.7.3. Komutan

çeri başi ordu komutanı, başkomutan (CC1)
çerig başi ordu komutanı, başkomutan (İM)
şerü başi komutan (DM)
emir-i ceş ordu komutanı (İM)
sibeh-sālār *Far.* Komutan (TA)
daraga (< Moğ. daruga) Askeri vali (CC2)
sübaşi Komutan, serasker (TA)
subaşi Serasker, komutan (İH)

3.3.14.7.4. Savaşa Katılanlar, Savaşçılar

uruşçı Savaşçı (İN)
ehl-i harb savaşanlar (İM)
mücāhid *Ar.* Din düşmanlarıyla savaşan (KF, MG)
mübāriz *Ar.* Dövüşen, cenk eden, bahadır (GT)
muzmer *Ar.* Savaş veya yarış için atını hazırlayan kişi (MG)
cindī *Ar.* Ata iyi binen, savaşçı (KFT)
cündī *Ar.* Ata iyi binen, savaşçı (GT, İM)
oıçı Okçu (CC1, İN, TA)
oıçı Okçu (DM, TA)
rāmī *Ar.* (Ok) atan (MG)
süngüçi Süngü kullanan (TA)
süñüçi Süngü kullanan (MG)

ķılıķçı Kılıķçı (KK)
yumruķçı Yumrukla dövüŖen, bir çeŖit boksör (GT)
ķālib Ar. (II) Hasmının arka tarafında olan kiŖi, kovalayan (MG)
ķāzilik Ar.T. Gazilik (İN)
ķāzilik Ar.T. Gazilik (İM)
ķāzālık (II) Ar.T. Gazilik (MS)
ķāzī Ar. Gazaya katılan, gazi (Gİ, GT, KF, KFT, MG)
cālut Ar. Davut peygambere karŖı savaŖan dev (KF)

3.3.14.7.5. Düşman

°adū Ar. Düşman (GT)
°adūv Ar. Düşman (GT)
ķaŖīm Ar. Düşman, iki düşmandan biri (KF)
ķaŖm Ar. Düşman, hasım (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
ķarīķ Ar. Hasım, rakip (MG)
düşmān Far. Düşman (BM, CC2, DM, Gİ, İH, İN, KF, KFT)
düşmen Far. Düşman (GT, İN, MG)
tuŖman Far. (<düşmān) Düşman (CC2, TZ)
yağı Düşman (BM, CC, İH, KFT, Kİ, TA)
ķara yağı İntikamcı, korkunç düşman (İH)

ķarbī **ķāfir** Müslümanların savaŖtıkları gayrimüslimlerden her biri (İM)
ķarbiyye **ķāfire** Müslümanların savaŖtıkları gayrimüslümlerden her biri (İM)
ķarbiyye **ķatun** Müslümanların savaŖtıkları yerlerdeki kadınlardan her biri (İM)
düşmānlık Far.T. Düşmanlık (Gİ, İM, KF)
düşmenlik Far.T. Düşmanlık (GT)
°adāvet Ar. Düşmanlık (GT)
ķuŖūmet Ar. Düşmanlık, husumet (GT)

3.3.14.7.6. Casus

cāsūs Ar. Ajan, casus (GT)
ķaŖut Casus (Kİ)
ķiŖifçi Ar.T. Casus (DM)
ķaķ- (I) Birini jurnal etmek (BM)
8. Özgürlük
ķaķĖınçı Kaķak, firari (RH)
maķlūb (II) Ar. Hasmının ön tarafında olan kiŖi, kaķan (MG)
ķaķmaķlık Kaķma (KFT)
ķürhķ Ar.T. Hürriyet, özgürlük (KFT)
ķürlik Ar.T. Hürriyet, özgürlük (KFT)
ķutuluŖ KurtuluŖ (CC2)
selāmet Ar. Kurtulma, selamete ķıkma

(İM, KF)

selāmetlik Ar. T. Esenlik, kurtuluş
(GT, İM, KF)

selāmetlik Ar. T. Esenlik, kurtuluş
(Gİ, GT, KF, MS)

boşov Kurtuluş, kurtulma, özgürlük
(CC2)

halāş Ar. Kurtulma, kurtuluş (BV,
GT, İM, MG, İN, RH)

umay Kurtulma, kurtuluş (TZ)

hıyār (II) Ar. Bir işi yapıp yapmama
konusundaki serbestlik (BV, İM, KFT)

kuthār- Kurtarmak, serbest bırakmak
(CC2)

kutır- Kurtarmak, serbest bırakmak
(TA)

kutqar- Kurtarmak, serbest bırakmak
(CC2, TZ)

qurtar- Kurtarmak, serbest bırakmak
(Gİ, GT, İM, KF, KF)

āzādla- *Far.T.* Serbest bırakmak
(KFT)

boşad- Serbest bırakmak, başışlamak
(KFT)

boşat- (II) Serbest bırakmak, başışla-
mak (CC1- CC2)

boşandur- Serbest bıraktırmak (KFT)

taff èt- Serbest bırakmak,
koyuvermek, defetmek (CC1)

ıtlāq Ar. Salıvermek, serbest bırakmak
(İM, İN)

sal- Salmak, bırakmak, göndermek
(BV, GT, İM, Kİ, KK, MG, MS, RH,
TZ)

şalıber- Salıvermek, bırakmak, ko-
yuvurmak (TA)

salıver- Salıvermek, bırakmak,
koyuvermek (İH)

salın- (IV) 1. Gönderilmek, salınmak
(Kİ) 2. Bırakılmak (BV, MG, RH, TZ)

selin- Salınmak, gönderilmek (BV)

ıçkın- Kaçmak, kurtulmak, serbest
kalmak (CC2)

kaç - Kaçmak (BM, CC1-CC2, Gİ,
İM, İN, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)

kaş- Kaçmak (DM, TZ)

siviş- Kimseye sezdirmeden kaçmak
(İH)

tezgin- (I) Kaçmak, ürkerek
kaçmak(İN)

uçkun- Kaçmak, uçup gitmek (İH)

savsas- Kendini göstermeden gizlice
sıvışmak (İH)

kaçur- Kaçırarak (BM)

baz- (I) Kurtulmak (TZ)

qurtul- Kurtulmak (Gİ, GT, İM, KFT,
Kİ, MG, MS, RH, TZ)

qutul- Kurtulmak (TA)

quttul- Kurtulmak (CC)

qutul- Kurtulmak (CC1-CC2, GT, İM,
Kİ, TZ)

kutkaruvsas- Kurtulmayı istemek
(CC2)

yulun- Kurtarılmak, fidyeyi ödeyip kurtulmak (CC2)

3.3.14.8.1. Kurtulma parası Fidyeye

bedel Ar. Bedel, karşılık (GT, İM)

fidā (I) Ar. Fidyeye, can kurtarma karşılığı verilen bedel (Gİ)

fidye Ar. Fidyeye, can kurtarma karşılığı verilen bedel (Gİ, İM, KF)

mükāteblik Ar.T. Bir bedele bağlanma (İM)

yuluv Fidyeye, kurtuluş parası (CC2, Kİ)

3.3.14.8.2. Hür, Serbest

āzād Far. Hür, serbest (BM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS, TZ)

azat (< Far. āzād) Serbest, azat (CC1)

azat kişi (< Far. āzād) Serbest, azat (CC1)

āzādli Far.T. Kurtulmuş, serbest (İM)

āzādliḳ Far.T. Kurtulmuş, serbest (İM, KFT)

āzādli Far.T. Kurtulmuş, serbest (KFT)

hür Ar.T. Hür, bağımsız, özgür (İM, KF, KFT)

özden (I) Hür, asil (CC1)

berī Ar. Uzak, kurtulmuş (İM, KFT)

muhtār (II) Ar. Hareketlerinde serbest olan (Gİ)

ataḳ Ar. Serbest olma, izinli olma(KFT)

atīḳ Ar. (I) Serbest kalmış (BV, İM)

3.3.14.9. Esaret

kirav koy- Tutsak almak, tutsak koymak (BM)

tuḳu koy- Rehin vermek (TA)

ḥabsla- Ar.T. 1. Hapsetmek, hapse atmak (KFT)

ḥabslan- Ar.T. Hapsedilmek (İM)

salın- (II) Hapse atılmak (İM)

zindānla- Far.T. Hapsetmek (TA)

3.3.14.9.1. Hapis, Zindan

ḥabs Ar. Hapis (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

zindān Far. Zindan, hapis (GT, İM, TZ)

3.3.14.9.2. Hür Olmayanlar

3.3.14.9.2.1. Esir

dutsaḳ Tutsak, esir (KFT)

tusnaḥ Tutsak, esir, mahkum (CC1)

tusnaḳ Rehin (TZ)

tutgun Tutsak, esir, mahkum (CC2)

tuḳu Rehin, tutsak (DM)

tutḳun Esir, hapis, tutsak (CC1, Kİ, TA)

tutsak Tutsak, rehin, esir (CC1, GT, Kİ, TZ)

tuṭsaḳ Tutsak, rehin, esir (TA)

tutsav Tutsak, rehin, esir (TZ)

tutu Rehın, esir, tutsak (İM)

tuṭu Rehın, esir, tutsak (TA)

tutuĝ Rehın, esir, tutsak (İM)

esİR Ar. Esir, tutsak (Gİ, GT, KF)

yesİR Ar. (< esİR) Esir, tutsak (İM, KFT)

rehin Ar. Rehın (İM, KFT)

āzādsuz Far.T. Serbest bırakılmamış (KFT)

3.3.14.9.2.2. Köle

ḳullıḳ Kulluk, kölelik (Gİ, KF, KFT)

ḳulluḳ Kulluk, kölelik (CC1, GT, İM, KFT, MS)

velİd Ar. Köle (İM)

ḳul Kul, köle (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

aḳtaş Köle (TZ)

aḳtaşı Köle (TZ)

şākird 2. Köle, ücretle çalışan adam (Kİ, KK, TA)

kūñ Esir, köle, kul (CC1)

ḳara (IV) Kul, köle (DM, KK, TZ)

kara kul Zenci köle, kul (CC2)

sunḳur (I) Köle (TZ)

ḳocadaş Bir efendinin iki kölesi ki biri diğerine kocadaş der (TA)

ḳoca taş Bir efendinin iki kölesi ki biri diğerine kocadaş der (Kİ)

müdebber (I) Ar. Azat edilmesi sahibinin ölmesiyle gerçekleşecek köle (İM, KF)

müdebber (I) Ar. Azat edilmesi sahibinin ölmesiyle gerçekleşecek köle (Gİ)

mükāteb Ar. Tamamlandığında azat edilmek üzere bedel bağlanan köle (Gİ, İM, KF, KFT)

3.3.14.9.3.3. Kadın Köle

oynaş Maşuka, cariye, oynaş (BM, CC1-CC2, Kİ, TZ)

vaynaş Oynaş, cariye (TZ)

tüge Cariye (TA)

ḳarabaş Cariye, hizmetçi (TA)

ḳaravaş (I) Hizmetçi kız (CC1-CC2, İH, Kİ, TA, TZ)

ḳarnaḳ Cariye (KK)

ḳırnaḳ Cariye, halayık, hizmetçi (DM, Gİ, GT, İH, İM, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)

ḳırnaḳlıḳ Cariyelik, hizmetçilik (KFT)

kullan- Köle olarak çalıştırmak (İM, KFT)

3.3.14.9.4. Köle Ve Efendisi Arasındaki Haklar

‘uḳūr Ar. Cariyenin mehrine denir (KFT)

velā (II) Ar. Efendisinin azat ettiği köle veya cariyesi üzerindeki hakkı (İM)

velā-i ‘atīka Mevla ile kölesi arasında azat neticesinde meydana gelen bir vela (İM)

kitābet (III) Ar. Bir köleyi, kabul ve taahhüt ettiği bedeli ödediğinde azat olmak üzere tasarrufta bulunmak hürriyetine ve mülk edinme hakkına malik kılmak (İM, KFT)

3.3.14.10. Barış, Barışma

bazluḥ Barış (CC2)

baz Barış, sulh (Kİ)

bazluḥ Barış, esenlik (CC2)

bazlık Barış (CC1)

el (IV) Barış (TZ)

il (IV) Sulh, barış (BM, Kİ, TA)

ëllik (II) Sulh, barış, rahat (CC1)

ëminç Barış, huzur (CC2)

ḥazar Ar. Barış hali (GT)

maşlahat (II) Ar. Barış, düzen, dirlik (İM, KFT)

tüzenlik Düzenlik, emniyet (TZ)

tirlik(I) Dirlik, düzen (DM)

imīnlik Ar.T. Eminlik, emniyet, emin olma (İM)

inanç Düzenlik, emniyet, güvenç (TZ)

sālimlik Ar. T. Eminlik, korkusuzluk (İM)

amān (I) Ar. Eminlik, korkusuzluk (Gİ, KF, KFT)

eminlik (< Ar. emīn + T.) Eminlik, emniyet (CC1)

muşālaḥa Ar. Anlaşma, barışma (İM)

selm Ar. Barış (İM)

şulḥ Ar. Barış, uzlaşma (Gİ, GT, İM, KFT)

banlaş- Barış yapmak (TA)

baraş- Arası düzelmek, barışmak (KK)

baraştır- Arasını düzeltmek, barıştırmak (KK)

barış- Barışmak, barış yapmak (GT, TA)

bazlaş- Barışmak (Kİ)

eleş- Barışmak, sulh yapmak (BM)

eleştür- Barıştırmak, sulh yaptırmak (BM)

elleştür- Barıştırmak, sulh yaptırmak (BM)

eşliḥ Ar. Sulh yapma (İM)

illeş- Barışmak (TA)

tüzet- (III) Arayı bulmak, barıştırmak (TZ)

3.3.14. Devlet Teşkilatı

3.3.14.1. Devlet

ilgün (II) Devlet (Kİ)

beylik (III) Devlete ait olan her şey (İH)

hanlık 2. Devlet (RH)

beylik (I) Beylik (KK)

beglik Beylik (KFT)

3.3.14.1.1. Devlet Hazinesi

beytü'l-māl Ar. Devlet hazinesi (Gİ, GT, KT, KFT, İM)

kazna Ar. 2. Devlet hazinesi (Kİ)

3.3.14.2. Meclis

mecālis Ar. Meclisler (GT)

meclis Ar. Meclis, toplanılan yer (GT, İM)

mecma^c Ar. Toplantı, meclis (GT)

maḥfil Ar. Toplantı yeri, oturup görüşülen yer (GT)

tüvür Meclisin yukarı tarafı (Kİ)

dīvān Far. Meclis, divan (GT, İM, KFT)

kurulta Kurultay (CC2)

şāhib-i meclis Ar. oturum idarecisi (KFT)

3.3.14.3. Makam, Mevki

cāh Ar. Mevki, makam, itibar (GT)

maḫām Ar. Yer, makam (GT)

mesned Ar. Rütbe, derece, makam (GT)

yirge Moğ. Sıra, mevki, makam (MG)

uru (II) Makam (TA)

ḫuzūr Ar. Huzur, yan kat, nezd (GT, İM)

iley (II) Kat, huzur (Gİ, İM, MG)

kat (I) Kat, huzur (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

katı (V) Yan, huzur (Kİ)

tapuğ (II) Huzur (GT, MG)

lay Yan, kat, nezd (İH)

ṭabaqa Ar. Kat, sınıf (İN)

derecāt Ar. Dereceler (Gİ, GT, KF)

derece Ar. Derece, mertebe (Gİ, İM, KF, MS)

menzile(t) Ar. Derece, rütbe (Gİ, GT, İM, Kİ)

mertebe Ar. Derece, rütbe, mertebe (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

derekāt Ar. Aşağı basamaklar (GT)

3.3.14.4. Buyruk, Hüküm

ahkām Ar. Hükümler (İM, KFT, MG)

buyruḫ Emir, buyruk, hüküm (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA)

buyruḡ Emir, buyruk, hüküm (CC2)
buyuruk Emir, buyruk, hüküm (CC1-CC2)
emr (I) *Ar.* Buyruk, emir (Gİ, GT, KF)
fermān *Far.* Emir, ferman (BM, GT, MG, RH)
menşūr *Ar.* Sultanın emri, mühürsüz mektubu, fermanı (KFT)
buyur- Buyurmak, emretmek (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
buyrul- Emredilmek, buyrulmak (KF, KFT, İM)
buyrunıl- Buyrulmak, emredilmek (KFT)
buyurul- Emredilmek, buyrulmak (Gİ, KF)
yöpsin- (II) Emretmek, buyurmak (CC2)
emmāre *Ar.* (Kötülük) Emredici(GT)

3.3.14.4.1. Emre Uyma, İtaat

imtişāl *Ar.* Emre uyma (MG)
ṭā^c *Ar.* İtaat etme, boyun eğme (İM)
muṭlaḡ *Ar.* 1. Kayıtsız, şartsız (Gİ, İM, MS)
bögey- Boyun eğmek, itaat etmek (CC2)
ona- Saymak, itaat etmek (İH, TA)
una- Kabullenmek, boyun eğmek, itaat etmek (CC1-CC2, TA)
yogo- İtaat etmek (CC2)

sun- (I) İtaat etmek (İM)
muṭi^c *Ar.* İtaat eden, boyun eğen (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)
bögeygen İtaatkar (CC2)

3.3.14.5. Devlet Yöneticiliği

3.3.14.5.1. Hükümdarlık

elekūd *Ar.* Hükümdarlık (KF)
salṭanat *Ar.* Hükümdarlık, saltanat (GT, MG)
sulṭanlıḡ *Ar.*T. Hükümdarlık, sultanlık (İM, KK)
melik *Ar.* Hükümdar, melik (GT, İM, İN, MG, RH)
pādişāh *Far.* Padişah, hükümdar(RH)
şeyriyār *Far.* Hükümdar (GT)
ḡan (II) İmparator, kağan, hükümdar (CC1, Kİ, TZ)
ḡan Türk padişahı unvanı, han, imparator, kağan (CC1, İH, İM)
fir'avn *Ar.* Tanrılık iddiasında bulunan eski Mısır hükümdarları (GT)
kisrā *Ar.* Kisra, İran hükümdarı (GT, KF)
sulṭān *Ar.* Sultan, padişah (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, TA, RH, TZ)
selāṭīn *Ar.* Sultanlar (GT)
mülük *Ar.* Melikler (GT, KFT)
ḡākim (I) *Ar.* Hakim, hükmeden (GT)
ḡınçık Hancık, şah (İH)

şāh Far. Şah, bey (BV, GT, Kİ)

soltan (< Ar. sultān) Padişah,

hükümdar, sultan (CC1)

soltan katunu Hükümdarın eşi,

sultanın hanımı (CC1)

kan katunu Hükümdar eşi, hakanın

karısı (CC1)

soyurga- Bir hakanı tahttan indirme

(TZ)

soyurğa- Bir hakanı tahttan

indirme(TZ)

3.3.14.5.1.1. Hükümdarlık

Alametleri

3.3.14.5.1.1.1. Taç

daç (< Ar. tāc) Taç, hükümdarların

başlarına giydikleri başlık (CC2)

tac (< Ar.tāc) Taç (CC2)

tāc Ar. Taç, hükümdarların başlarına

giydikleri başlık (GT)

5.1.1.2. Damga, Mühür

damğa Mühür, damga (İH)

damğa Mühür, damga (İH)

tağ (II) Damga (TZ)

tamğa Damga (CC2)

tamğa Damga, mühür (TZ)

hātem Ar. Mühür (GT, KF)

mohor (<Far.) Mühür (CC1)

mühr Far. Mühür (BM, GT)

yuzak (I) Damga (TZ)

beg damğası Sultan mühürü, işareti (İH)

hatımlama- Ar.T. Mühürleme, kapatma (KFT)

mohorla- (< Far. muhr + T.) Mühürlemek (CC1)

muhurla- Far.T.Mühürlemek, mühür basmak (BM)

sanşlı Damgalı (TZ)

hatımlı Ar.T. Mühürlü (KFT)

hatımsuz Ar.T. Mühürsüz (KFT)

3.3.14.5.1.1.3. Tuğ, Sancak, Bayrak

sançak Sancak, bayrak (Gİ, KF)

alam (< Ar. ‘alem) Bayraklar, sancaklar (CC1)

orğa Bayrak (Kİ)

‘alem Ar. Bayrak (BV, GT, İM, MG)

livā Ar. Bayrak (Gİ, KFT)

tufur Askere, hademeye verilen ulûfe (İH)

tov Tuğ, sancak, alem, nişan (CC1)

tuğ Tuğ (DM)

örpek Mızrağın ucundaki tuğ, develerin boynundaki tokaz (Kİ)

3.3.14.5.1.1.4. Taht

taht Far. Taht, hükümdarlık makamı (Gİ, GT, İH, İM, KF)

tapçak Hükümdar tahtı (TZ)

terbes Padişahların başı üzerine açılan büyük gölgelik (Kİ)

köligelik Gölgelik (İM)

3.3.14.5.2. Üst Düzey Devlet Yöneticileri

ekâbir *Ar.* Büyükler, devlet ricali (GT)

a‘yân *Ar.* İleri gelenler, eşraf, ekâbir (GT)

havâş *Ar.* Haslar, has adamlar (GT)

vezâret *Ar.* Vezirlik (GT)

vezîr *Ar.* Vezir (GT, İM)

vüzerâ *Ar.* Vezirler (GT)

Hāmān *Ar.* Firavun’un baş veziri, Haman (GT)

nāzır *Ar.* Bakan (KFT)

hâkim (II) *Ar.* Hükümdar, vali (GT)

baskak Vali (CC1)

vālī *Ar.* Bir vilayeti idare eden en büyük memur (Gİ, GT, İM, KF)

velī (III) *Ar.* Vali, bir vilayeti idare eden en büyük memur (KFT)

vālīlık *Ar.*T. Valilik, vali olma (KFT)

vālīlik *Ar.*T. Valilik, vali olma (İM)

alpavut (II) (< Moğ. albagud) Asilzade, soylu, aristokrat (CC2)

beg Bey, reis, efendi, soylu (CC1, DM, Gİ, KF, KK, MS, TA)

bey (I) Bey, reis, efendi, soylu (CC1, Kİ, KK, TA)

bi Bey, reis, efendi, soylu (KK)

big Bey, reis, efendi, soylu (BV, GT, İM, İN, MG)

biy Bey, reis, efendi, soylu (KK)

seyyid *Ar.* 1. Efendi (İM)

ümerā *Ar.* Emirler, beyler (GT)

emîr *Ar.* Emir, kumandan (GT)

başçı Yönetici, başkan (MG)

re’is *Ar.* Baş, başkan (İM)

kesük (II) Harem ağası (Kİ)

tavāşī *Ar.* Hadım, hadım ağası (İM, KFT)

hāşekī *Ar.* Hükümdarın yakını, has adamları (GT, MG)

nedîm *Ar.* Sultanın meclis ve sohbet arkadaşı (GT)

nüdemā *Ar.* Nedimler (GT)

cāmekī *Far.* Hareme veya eşlere verilen vazife (KFT)

riyāset *Ar.* Reislik (GT)

3.3.14.5.3. Diğer Devlet Çalışanları

‘ammāl *Ar.* Devlet memurları, idareciler (GT)

manşıb *Ar.* Devlet hizmeti, makam, memuriyet (Gİ, GT, KF)

‘āmil (IV) *Ar.* Vergi tahsiline memur kişi (KF)

bogavul (< Moğ. bogavul) Mübaşir (CC1)

‘āmil (I) *Ar.* İdare memuru, amir (GT)

‘aşır *Ar.* Öşür toplayıcı (İM)

çavuş Far. Padişahın önünde saygı ile bağırın adam (İH, Kİ)

hıçıp Ar. (< hācib) Perde çavuşu, sarayın ileri gelen hademesi (İH)

kaznaç (< Ar. hazīna + T.) Hazinedar (CC2)

meş'ale-dār Ar. Far. Meş'aleci (GT)

mihter Far. Yüksek rütbeli hizmetkar, çavuş (GT)

muhtāt Ar. Bir yer ele geçirildiğinde hükümdar tarafından kendisine verilen kimse (İM)

muhtesib Ar. Eskiden şehrin asayiş ve nizamına bakan kimse (Gİ, GT, İM, KF)

mülāzim Ar. (Bir vazifeye veya hizmete) devam eden, hizmette bulunan (GT, KFT)

perde-dār Far. Perdeci, kapıcı, teşrifatçı (GT)

tevliye Ar. Vakıf işlerine bakma görevi (İM)

cellād Ar. Cellāt (GT, İM, KFT)

3.3.15. Ekonomi

3.3.15.1. Para ve Para Birimleri

ağrı (III) Dirhem, para (DM)

ağça (II) Akçe, para (CC2, Gİ, KFT)

ağşa Akçe, para (DM, KK)

ağça Akçe, para (BM, BV, CC1, İM, KF, Kİ, MG, TZ)

ağşa Akçe, para (TZ)

avrı Kat, yaprak şeklinde olan para (TZ)

behēt (< Ar. bey'et) Sarraflık hakkı, pay akçesi, kaparo (CC1)

bul Far. En küçük para, altın ve gümüş olmayan para (DM)

derāhim Ar. Dirhemler, akçeler, paralar (GT, KFT)

derem Far. Para, akçe (KF)

dīnār Ar. Altın sikke, para (GT, İM, KFT, RH)

dirēm Ar. (< dirhem) Gümüş sikke, para, akçe (GT)

dirhem (II) Ar. Gümüş sikke, para, akçe (Gİ)

felūs Ar. Bir cins para (İM)

fulus Ar. Bir cins para (İM)

fūls Ar. Bir cins para (GT)

fūlūs Ar. Bir cins para (GT)

ğara yarmağ Bakırdan yapılan siyah renkli madenî para (BM, DM)

ğara yarmuğ Bakırdan yapılan siyah renkli madenî para (DM)

ğurğuş Kuruş (BV)

kümüş barası Gümüş para (DM)

ma'lum (II) Ar. Para (GT)

nafağa Ar. Geçinecek para, nafaka (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

nağd Ar. 1. Servet (GT, İM) 2. Nakit, peşin para (GT)

nağıd Ar. Nakit, peşin para (KFT)

nakt Ar. Nakit, peşin para (CC1)

pül *Far.* En küçük para (TZ)
sikke *Ar.* Sikke, mühür (İN)
yarmağ 2. Dirhem, gümüş para (Kİ, TA, TZ)
yarmuğ Dirhem, gümüş para (DM)
zağal *Far.* Kalp, geçmez (para) (GT)
zuyûf *Ar.* Eksik akça (KFT)

3.3.15.1.1. Paraya Çevirme

boz- (II) Altın vb. bozdurmak (TA)
çirt- (II) Sarraf para bozmak (İH)
igeşle- (II) Para bozmak (İH)

3.3.15.1.2. Para Kesesi

himyâ *Ar.* Para konulan kese (İM)
ğabçuk Para kesesi (KFT)
ğapçuk (I) Para kesesi (BV, İM)
kapuç Kese (CC1)
kīs *Ar.* Kese, para kesesi (BV, GT, İM)
yançık Kese, para kesesi, torba (CC1, DM, İM)
yançuk Kese, para kesesi, torba (Kİ)
yarmağ 1. Gümüş madenî para eczası (BM)
yunçuk Kese, torba (TA)

3.3.15.2. Ticaret, Alışveriş

ticâret *Ar.* Alışveriş, ticaret (GT, İM, KFT)

selem *Ar.* Peşin para ile malı sonradan almak kaydıyla yapılan alış veriş (KFT)

sellim *Ar.* Selem yoluyla yapılan alış veriş(KFT)

sifteh kııl- *Ar.T.* İlk başlama (İH)

kesâd *Ar.* Alışverişte durgunluk, yokluk (Gİ, KF)

ğabn-ı fâhiş *Ar.* Alışverişte aldatılma (İM)

bey^c *Ar.* Satış, alım-satım (GT, İM, KFT)

buyū^c *Ar.* 1. Satışlar (KFT)

satov Satış, ticaret (CC2)

şatın Satın (DM, İM, KK)

satın Satın (GT, MG)

şatun Satın, satış, ticaret (CC1, GT, KFT)

satu Satma, satış (TZ)

satuğ Satma (KFT)

satuh Satma, satış, ticaret, piyasa (CC1)

satuk Satma, satış, ticaret (CC1, TZ)

şat- Satmak, satış yapmak (BM, Gİ, GT, KF, KFT, Kİ, TZ)

şat- Satmak, satış yapmak (KK)

sat- Satmak, satış yapmak (CC1, TA)

satış- Satış, satış yapmak (TZ)

tarfa *Ar.* (Bir malı) belli bir bedelle almaya mecbur etme, salma (GT)

tarh (I) *Ar.* (Bir malı) belli bir bedelle almaya mecbur etme, salma (GT)

ih̄tikār Ar. Tüccarın halkın yiyecek ve içecek gibi zorunlu ihtiyaçlarını ucuz ucuz satın alıp fırsat bulunca pahalı satması (İM)

şatdır- Sattırmak (KK)

şatır- Sattırmak (KK)

satıl- Satılmak (İM, KFT, Kİ)

şatın al- satın almak (DM, İM, KK)

satın al- satın almak, alış veriş yapmak (GT)

satna al- Satın almak (Kİ)

şatın al- Satın almak (KK)

şaun al- satın almak (BM, CC1, DM, Gİ, TA)

şuf'a Ar. Satılan veya karşılık şartıyla hibe edilen bir akarın müşteriye kaç mal olmuşsa o miktarı vererek müşteri veya satıcısından zorla alıp sahiplenmek (İM, KF)

cezāf Ar. Ölçüp tartmadan satmak (İM)

perākende Far. Perakende, tek tek yapılan, satılan (İM)

el degşüri atın satılması sonucunda el değiştirmesi (TA)

satuğlık Satılık (KFT)

satlık Satılık (TZ)

ikāle Ar. Her iki tarafın da isteği ile alışveriş mukavelesini bozma (KFT)

müşterī (I) Ar. Satın alan, müşteri (GT, İM)

alıcı Satın almak isteyen kimse, alıcı, müşteri (CC1)

ısmarla- Sipariş etmek, ısmarlamak (BM, Kİ)

3.3.15.2.1. Fiyat, Ücret

tegmek Değer, paha (CC1)

kıymet Ar. Değer, kıymet, paha (Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH)

almışı Para olarak değeri (TZ)

ıvāzen Ar. Karşılık olarak (KF)

müz Far. Ücret, karşılık (BM, İM, KFT, Kİ, TZ)

müzd Far. Ücret, karşılık, mükafat (İN, Kİ, MS, TZ)

müzdli Far.T. Ücretli, mükafatlı (İM)

diger Değer, kıymet (BM)

semen Ar. Kıymet, değer (İM)

degneç Kıymet, değer (RH)

si'r Ar. Fiyat, narh (İM)

yal (III) Ücret (İM)

ķabal Toptan ücret (İH)

ecr-i misl benzer mükâfat, yapılan bir şeye karşılık olarak alınan şey, emsallerine bakarak ücret verme (İM, KFT)

ķadr (II) Ar. Değer, kıymet (Gİ, GT)

yalam Kadir, kıymet, itibar, değer (Kİ)

baķıl- Bakılmak, değer verilmek (İM)

taķdīr (I) Ar. 1. Değer biçme, ölçme (Gİ)

muķābil Ar. Karşılık (GT, İM)

ıvāz Ar. Karşılık (Gİ, İM, KFT)

3.3.15.2.1.1. Pahalı, Değerli, Pahalılanma

ağır (IV) Üstün, tercih edilir, değerli (İM)

ağırlıĝ Kıymetli, değerli (BV)

bahā *Far.* Paha, kıymet, değer (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, MG)

bahalı (< *Far.* bahā + T.) Paha biçilmez, pahalı (CC2)

bahasız (< *Far.* bahā + T.) Paha biçilmez (CC2)

kıymatsız (< *Ar.* kıymat + T.) Paha biçilmez (CC2)

kıymetli *Ar.T.* Değerli, kıymetli (İM, RH)

kız (II) Pahalı, değerli (BM, DM, Kİ, TA, TZ)

kızlık (I) Pahalılık (Kİ, TA)

şemīn *Ar.* Kıymetli, pahalı (GT, İM)

ağır kel- üstün olmak, tercih edilmek (İM)

kuz ol- Pahalanmak (BM)

kız bol- narh yükseltmek (TZ)

kızlat- Pahalılandırmak, fiyatını yükseltmek (Kİ)

3.3.15.2.1.2. Ucuz, Ucuzlama

uçuz (I) Ucuz, değersiz (CC1, DM, Kİ, TA)

uçuz (II) Ucuz, bol (DM, KFT)

uçuzluk Ucuzluk (TA)

uçuz Ucuz, bol (TZ)

kıymatsız *Ar.T.* Değersiz, kıymatsız (RH)

kem *Far.* Kötü, değersiz (GT)

uçuz bol- ucuzlamak (Kİ)

uçuz et- fiyatını indirmek, ucuzlatmak (İH)

3.3.15.2.1.3. Bedava

raygan (< *Far.* rāygān) Bedava, karşılıksız (CC2)

töleç Beleş, parasız (CC2)

bileş *Ar.* (< beleş < bilā-şey') Beleş, karşılıksız (KFT)

3.3.15.2.2. Ödeme

hāk (V) *Ar.* Ödeme (BV)

ödemeklik Ödeme (KFT)

öded- Ödetmek (KFT)

öden- Ödenmek (KFT)

öte- Ödemek (İM, TZ)

öde- 2 Ödemek (GT, KF, KFT)

ötel- Ödenmek (İM)

öten- Ödenmek (İM)

ötenil- Ödenilmek (İM)

tölemek 1. Ödeme (CC1)

töl- (II) Borcunu ödemek (TZ)

töle- Ödemek, para vermek (CC2)

zamān (II) *Ar.* Tazmin etmek, ödemek (KFT)

zamānlık Ar.T. Tazmin edilecek zaman(KFT)

ķabāle Ar. Senet, tapu (GT)

3.3.15.2.3. Veresiye, Borç, Borçlu, Alacaklı

viresiye Veresiye, ödünç (BM)

ödinç Ödünç (BM)

ödünç Ödünç (TA)

ötünç Ödünç (CC1)

ötürçke bër- ödünç vermek (CC1)

ödünç al- borç almak, ödünç almak (TA)

‘āriyet Ar. Ödünç (İM, KFT)

borç Borç (BM, CC1, DM, GT, İM, KF, KFT)

borş Borç (TZ)

deyn Ar. Borç (İM)

muħtāl-ı ‘aleyh kendisine borç verilen (İM)

ġarāmet (II) Ar. Borç, borç ödeme (İM, KFT)

alu (II) Borcunu ödemeyen (Kİ)

bérneli Borçlu (CC1)

bérnelü Borçlu (CC1)

borçlı Borçlu (CC1)

borçlu Borçlu (CC1-CC2)

mü’eccel Ar. Peşin olmayan, gelecekte olacak olan (İM, KFT)

ġārim Ar. Alacaklı (İM)

muħtāl Ar. Borç veren (İM)

sev- (II) Alacaklıyı savmak (İH)

3.3.15.2.4 Kefil

kefillik Ar.T. Kefillik, kefalet (KFT)

yük (II) Kefillik (CC2)

yükke kir- Kefil olmak (CC2)

yükle- (II) Kefil olmak (Kİ)

zamān (I) Ar. Kefil olma (Gİ, GT, İM)

bayından ol- Ödemek, kefil olmak (BM)

zamīn Ar. Tazmin eden, kefil olan (İM, KF, KFT)

zamīnsiz Ar.T. Tazmin edecek kişisi olmayan (KFT)

kefil Ar. Kefalet sahibi (KFT)

mükellef Ar. Bir şeyi yapmaya ya da ödemeye mecbur olan (Gİ, İM, KF)

3.3.15.2.5. Faiz

aslam Faiz (İM)

rebe Ar. Faiz, haraç (CC1)

ribā Ar. Tefecilikte alınan fahiş fiyat (KF, KFT)

3.3.15.2.6. Harcama, Gider

şarf Ar. Harcama, sarf etme (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

meşārif Ar. Masraflar, giderler (İM)

ħarc Ar. Harç, masraf (GT, İM, KF)

ħarç (< Ar. ħarc) Masraf (CC1)

sun- (IV) Sarf etmek, harcamak (CC2)

3.3.15.2.6.1. İhtiyaç, Gerekli,

hācāt Ar. İhtiyaçlar (Gİ, GT, KF, İN)

hācet Ar. Hacet, ihtiyaç (BV, Gİ, GT, KF, KFT, MG, MS)

havāyic Ar. İhtiyaçlar (Gİ, İM, KF)

yumuş (II) Hacet, lüzumlu şey (Kİ)

ihtiyāc Ar. İhtiyaç, gerekme (GT, MG)

ilzem Ar. Daha lüzumlu, daha gerekli (MG)

iş küç Gerek, ihtiyaç (DM)

kerek Gerek, gerekli (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG, RH, TZ)

kerekli Gerekli (CC2)

kereklierek En gerekli (KFT)

kirek Gerek, gerekli (MG)

kirekli Gerekli, lüzumlu (GT)

lāzım Ar. Gerekli, lüzumlu, lâzım (Gİ, GT, KF, KFT)

levāzım Ar. Gerekli şeyler, şartlar (GT)

mültezim Ar. Lüzumlu, gerekli (MG)

tiyişli Gerekli, değer (TZ)

yarov Gerekli olan, tehzizatlanma (CC2)

zarūrī (I) Ar. Gerekli olan (İN)

kerek bol- gerekme, gerekli olmak (MG)

kirek- Gerekme, gerekli olmak (GT, MG)

kerek- Gerekme, gerekli olmak (BV, DM, İM)

küçe- (III) Lâzım olmak, gerekme (Gİ)

şart Ar. Şart, koşul (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)

şart-ī lāzım Ar. Gerekli şart (İM)

muḳtezā Ar. İktiza eden, icap (GT)

taşarruf (I) Ar. Tutumluluk (KFT)

3.3.15.2.6.2. Gereksiz, İsrif

müstağnī Ar. Lüzumsuz, gerekli bulunmayan (MG)

fuzūlī Ar. Gereksiz şey (İM, KFT)

güzāfe Far. Boş, gereksiz (KFT)

lağv Ar. Faydasız, beyhude (İM)

nāfile (I) Ar. Faydasız, işe yaramaz, boş (Gİ)

vahī Ar. Boş, manasız, faydasız (KFT)

eḥaşş Ar. En adî, en faydasız (MG)

mübezzirlik Ar. T. Müsriflik, israf etme (GT)

isrāf Ar. İsrif, gereksiz harcama (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

telef (II) Ar. Boşa harcama (KFT)

mübezzir Ar. Müsrif, israf eden (GT)

3.3.15.2.7. Kazanma, Kazanç, Fayda, Zarar

ḳazan- Kazanmak, elde etmek (KFT, TA, TZ)

ķazanç eyle- Kazanmak (TA)
kazgan- Kazanmak (CC1)
aşşı eyle- Kazanmak (BM)
aşşıla- Kâr etmek, kazanç sağlamak (TZ)
ķap- (I) 2. Kazanmak, elde etmek (GT)
tedârük Ar. Ele geçirme, edinme, tedarik (GT)
asıĝ Fayda, yarar, kazanç (Kİ, TA)
asıĥ Fayda, yarar, kazanç (CC2)
aşşı Fayda, yarar, kazanç (BM, KFT)
asu Fayda, yarar, kazanç (TZ)
ısıĝ Fayda, yarar, kazanç (DM)
ışıĝ Fayda, yarar, kazanç (BM)
asıĥlı Faydalı, yararlı (CC2)
yarovlı Yararlı (CC2)
asıĥ Fayda, yarar (CC2)
ķazanç Kazanç (MG, TA)
mekseb Ar. Kazanç (GT)
aşlan Fayda, yarar, kazanç (Kİ)
utuv Kazanç, kar, menfaat (BM)
temettü‘ (I) Ar. Kar, fayda, kazanç (GF, KF)
ĝanımet (I) Ar. Emeksiz kazanç (Gİ, GT, KFT)
kesb Ar. Çalışıp kazanma, kazanç (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
menāfi‘ Ar. Menfaatler, yararlar (GT)
menfa‘at Ar. Fayda, kar, yarar (BV, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG)
nef‘ Ar. Fayda, yarar (GT, MG)
yaraķ (III) Yarar, fayda (KFT)

fāyide Ar. Fayda, yarar (BV, GT, İM, KFT, MS, İN, RH)
yarar Menfaat, yarar (İM)
daĥl Ar. Gelir, verim (GT)
menfa‘atlı Ar.T. Yararlı, faydalı (BV, İM, İN)
müfıd Ar. Yararlı, faydalı (GT, İN)
müntefi‘ün-bih Ar. Kendisinden faydalanılan (MG)
nāfi‘ Ar. Faydalı (BV, MG)
mütemetti‘ (II) Ar. Faydalanan, kazanan (Gİ)
ıyiy- (I) Yararlanmak (Kİ)
yara- 1. Yaramak, faydalı olmak (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)
yaraķla- (II) Fayda vermek (KFT)
yaraşdur- Yararlı hâle getirmek (KFT)
intifa‘ Ar. Faydalanma (KFT, MG)
temettü‘ al- faydalanmak, yararlanmak (GF)

3.3.15.2.8. Zarar, İflas

buşmas Zararsız, zararı olmayan (İM, TZ)
ķayırmās Zararı yok (İM, MG)
ĥasāret Ar. Zarar, ziyan (GT)
ĥüsrān Ar. Hüsrān, zarar, ziyan (GT)
ķur (I) Zarar, ziyan (TA)
zahmet utuv Ar. T. Kâr ve zarar (BM)
zarār Ar. Zarar, ziyan (Gİ, KF, KFT)

ziyān *Far.* Zarar, kayıp, ziyan (BM, BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, TA)

ziyānlık *Far.T.* Zarar edinen nesne (KFT)

ziyān it- Zarar etmek (BM)

ķayır- (II) Zararı olmak (İM, KF, KFT)

buş- 1. Zarar vermek (MG)

utuz- Ziyan etmek, ütölmek (TZ)

iflās *Ar.* İflas, ticarete batma (GT)

müflis *Ar.* İflas etmiş, parasız, müflis (GT, İM, KFT)

3.3.15.2.9. Çalışma Yeri

ķārsuv *Far.* Çarşı (İM)

uçar Çarşı (Kİ)

bāzār (I) *Far.* Pazar, pazar yeri (BM, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA)

ķarabat (< *Ar.* ķarābāt) Genelev (CC1)

suķıl-ı ķayııl *Ar.* At pazarı (KFT)

dirdük Tezgah (TA)

3.3.15.3. Mülkiyet

3.3.15.3.1.Mal-mülk

ençi Özel mülkiyet, mal (CC2)

bizā^cat *Ar.* Mal, sermaye (GT)

āķār *Ar.* Para getiren mülk (İM)

emlāk *Ar.* Mülkler (GT, KFT)

ķumāş (II) *Ar.* Satılacak mal, eşya (İM)

māl *Ar.* Bir kimsenin tasarrufunda bulunan şey, varlık (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, TZ)

metā^c *Ar.* Mal, mülk, eşya, kazanç (GT, KFT)

milk (I) *Ar.* Birinin tasarrufu altında bulunan şey (İM, KFT)

mülk (II) *Ar.* Bir kimsenin tasarrufu altında bulunan mal, mülk (Gİ, İM)

re's-i māl *Ar.* Sermaye, anamal, ana para (GT, İM)

sermāye *Far.* Sermaye, anamal, ana para (İM)

vaķf *Ar.* Vakıf (malı), bağış (Gİ, GT, İM)

3.3.15.3.2.Servet, hazine

genc *Far.* Hazine (GT)

kenz *Ar.* Hazine (Gİ, İM, KF)

kenze *Ar.* Hazine (KF)

ķazīne *Ar.* Hazine (GT, RH)

ķazna *Ar.* Hazine (İH)

kazna *Ar.* 1. (< ķazīne) Hazine, hazine sandığı (CC2)

3.3.15.3.3. Sahip, Sahip Olma

erbāb Ar. Sahipler (GT)

eye Sahip, malik (DM, Gİ, KF, KFT, MG, RH, TZ)

ıye Sahip, malik (BV,GT, İM, MG,TZ)

issi (II) Sahip, malik (Gİ)

mālik Ar. Sahip (Gİ, İM, KF, KFT)

mevlā (II) Ar. Efendi, sahip (İM)

mevlāt Ar. Efendi, sahip (İM)

şāhib Ar. Sahip (BV, Gİ, GT, İM, MG)

aşhāb Ar. 1. Sahipler (Gİ, GT, KF)

ērksin- Bir şeyin sahibi olmak (CC2)

irklen- Bir şeyin sahibi olmak, başı olmak (İH)

māllan- Ar.T. Mal almak, servet edinmek (İM)

şarlan- Malik olmak, sahip olmak (TZ)

şırlan- Malik olmak, sahip olmak (TZ)

taşarruf (I) Ar. Sahip olma, irade (GT, İM, İN)

ķonan- Nimet sahibi olmak (TZ)

kōnen- (III) Nimet sahibi olmak (TZ)

taḥşıl Ar. Elde etme, hasıl etme (GT)

idin- Edinmek, elde etmek (KFT)

dut- 2. Elde etmek, yakalamak, saklamak (Gİ)

tut- (I) 2. Elde etmek, yakalamak, saklamak (GT)

ḥāşıl Ar. Husule gelen, elde edilen (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)

teg- (II) (bir şeye) sahip olmak, (bir şeyi) elde etmiş olmak (CC1)

3.3.15.3.3.1. Bir şeyin sahibi

ni‘metlü Ar.T. Nimet sahibi (KF)

etükli Mesi olan ,çizmeli (İM)

yaylı Yaylı (İN)

samanlu Samanlı (KFT)

3.3.15.3.3.1.1. İşi Olan, Meslek Sahibi

‘ameldār Ar. *Far.* İşi olan, hizmet eden, iş sahibi (GT, İH)

peşeker *Far.* Sanat sahibi, sanatkâr (TZ)

pīşekār *Far.* Sanatkâr, meslek sahibi (GT)

ķāsib Ar. Geçimini çalışarak sağlayan, emeği ile kazanan (GT)

3.3.15.3.3.1.2. Ev sahibi

ıylü Evli, ev sahibi (TA)

evlü (II) Ev sahibi (KFT, TA)

urunlu bol- Bir mekan ve mesken sahibi olmak, halk içinde şeref ve mevki sahibi olmak (İH)

3.3.15.3.3.1.3. Hayvan Sahibi

eşekli Eşekli, eşiği olan (TA)

ırlı Katır sahibi, katırı olan (TA)

tevelü Devesi olan, deve sahibi (TA)

3.3.15.3.3.2. Bir Şeyin Sahibi Olmayan, Yoksunluk

muhrim (III) Ar. Mahrum olunmuş (KFT)

mahrûm Ar. Mahrum, yoksun (Gİ, GT, İM, KF, KFT, TZ)

eşeksüz Eşiği olmayan (TA)

kazak Evsiz, barksız (TA)

tütünsüz Tütünsüz (BV)

mizersüz Ar.T. (< meyzer)

Peştemalsiz (KFT)

3.3.15.3.3.3. Mala El Koyma

kısta-2. Müsadere etmek, el koymak (İM)

müşadere Ar. (Bir kimseyi) yakalayıp veya hapsedip mallarına el koyma (GT)

mahcür Ar. Malını kullanmaktan engellenen (KFT)

3.3.15.4. Aitlik, Zimmet

zimmet(t) Ar. Zimmet, üstünde olan şey(İM, KFT)

zimmiye Ar. Zimmet ehlinde olan kadın(İM, KFT)

hâş Ar. (I) Bir kimseye mahsus (GT, İM)

hâşşa Ar. 1. Bir kimseye ya da şeye özgü olan (BV, İM, İN)

maḥşüş Ar. Hususî, yalnız bir kimseye ait olan (Gİ, İM, KF, RH)

3.3.15.5. Ortaklık, Ortak Olma

ortaklık Ortaklık (İM, KFT)

muḥaraba Ar. Bir tarafın sermaye bir tarafın emek koymasıyla oluşan ortaklık (İM)

müfavaza Ar. Ortaklık, işbirliği (İM)

ortak Ortak (CC1, Gİ, İM, KF, Kİ, KFT, MS, TA, TZ)

ortar Ortak (TZ)

şerik Ar. Ortak (Gİ, GT, KF)

kündeş Ortak (TZ)

ortak bol- ortak olmak (TA)

ortakla- Ortak olmak, ortaklık etmek (TZ)

ortaklaş- Ortak olmak, ortaklık etmek (TZ)

3.3.15.6. Kira, Kiralama

icâr Ar. Kira (KFT)

kirâye Ar. Kira (Kİ)

i'ticâr Ar. Kiraya verme (İM)

kirke ber- Kiraya vermek (Kİ)

yalğa bir- Kiraya vermek (İM)
müsākāt Ar. Meyvesinin bir kısmını almak şartıyla bir bağ veya bostanı birine verme (İM)
icāre(t) Ar. Kiralama (Gİ, İM, KF, KFT)
yalğa al- Kiralamak (İM)
yalğa tut- Kiralamak (İM)

3.3.15.7. Vergi

bāc Far. Vergi, bağ (GT)
birışik Vergi (Kİ)
cizye Ar. Müslüman olmayan halktan alınan vergi (Gİ, KF, KFT)
ḥarāc Ar. Müslüman olmayanlardan alınan vergi (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
ḥarācī Ar. Haraçla ilgili (İM)
im (I) Vergi, haraç (BM)
‘öşr Ar. Ürünlerden alınması gereken şer‘î onda bir vergi (Gİ, İM, KF)
‘öşrī yir öşür alınan yer (İM)
‘uşūr Ar. Öşürler (İM)

3.3.15.8. Yoksulluk

faḫa Ar. Fakirlik, yoksulluk (GT)
faḫr Ar. Fakirlik, yoksulluk(GT)
faḫīrlık Ar.T. Fakirlik, yoksulluk (GT)
faḫīrlık Ar.T. Fakirlik, yoksulluk (Gİ, İM)

meskenet (I) Ar. Fakirlik, yoksulluk (GT)

yarlılık Fakirlik, yoksulluk (CC1)
yoḫluluk Yoksulluk, fakirlik (KFT)
yoḫsulluk Yoksulluk, fakirlik (GT,İM, KK)
dervīş Far. Fakir ve yoksul, Allah için alçakgönüllülük eden (GT, İM)
faḫīr Ar. Fakir, yoksul, aciz (GT, İM, KF, KFT)

fuḫarā Ar. Fakirler, yoksullar (GT)

ḫarapçı Fakir (Kİ)

yarlı Fakir, yoksul (CC1, GT)

yarlı Fakir, yoksul (Kİ)

yoḫsıl Yoksul, fakir, çaresiz (CC2)

yoḫlu Yoksul, fakir (KFT, Kİ, TA)

yoḫsız Fakir, yoksul (DM)

yoḫsul Yoksul, fakir, çaresiz (CC1,GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

tar tırlık Geçim sıkıntısı (İM)

buluḫluk Geçimsizlik (TZ)

yoḫsullan- Yoksullanmak, fakirleşmek (TZ)

3.3.16. Meslekler

şanā^cat Ar. Zanaat, hüner (GT, KFT, MG)

şan^cat Ar. Sanat (İN, MG)

şınā^cat Ar. Sanat (İM)

pēşa (< Far. pīşa) Sanat, meslek, iş (CC1)

peşe Far. Sanat, meslek, iş (CC2, TZ)

pīşe (I) *Far.* Sanat, iş, meslek (GT, İM)

3.3.16.1. İş, Uğraş, Çalışma

‘amel *Ar.* İş, amel (Gİ, GT, KF, İN, MG, MS, RH)

ef‘āl *Ar.* İşler, hareketler (GT)

emr (II) *Ar.* İş, husus (Gİ, GT)

cehd *Ar.* Çalışma, gayret (Gİ, GT, İM, KF, MG)

cidd (I) *Ar.* Çalışıp çabalama, bir işi gerçekten işleme (GT)

cihet (II) *Ar.* İş, vazife, hizmet, memuriyet (GT)

devin- (I) Çalışmak, uğraşmak, didinmek (İH)

divşin- Çalışmak, uğraşmak, didinmek (İH)

dürüş- Çalışmak, gayret etmek (BM, TA)

bérin- Çalışmak (CC1)

eş (I) İş (KFT)

iş (I) İş (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TA, TZ)

yeş İş (DM)

fi‘āl *Ar.* İşler (KF)

maşlahat (I) *Ar.* (Yapılması gereken) iş, husus (GT, KFT)

cablağ Karmakarışık (iş) (İH)

gayret (I) *Ar.* Çalışıp çabalama (GT)

gayretlen- *Ar.T.* Gayrete gelmek (GT)

ictihād (I) *Ar.* Çalışma, çabalama, gayret (GT)

imget- (I) Emek verdirmek, çalıştırmak(BV)

işle- (I) İşlemek, yapmak, uğraşmak (BV, DM, Gİ, İM, KF, KFT, MG, MS, TA)

işled- Yaptırmak, birisini çalıştırmak (KFT)

işlemek İşleme, faaliyet (CC1-CC2)

işlen- (II) İşlenmek, yapılmak (KF, MG)

işlet- (I) Yaptırmak, birisini çalıştırmak(GT, TA)

iştigāl *Ar.* Uğraşma, meşgul olma (İM)

meşgale *Ar.* Uğraşılan iş, meşguliyet (MG)

meşgul *Ar.* Bir işle uğraşan, iş görmekte olan, bir işle uğraşma (Gİ, GT, KF, KFT, MG, RH)

meşgüllük *Ar.T.* Bir işle uğraşma, meşgul olma (GT)

muvāzaba(t) *Ar.* Bir işle daimi uğraşma (Gİ, KF)

avun- (I) Bir şeyle meşgul olmak (Kİ)

müştağil *Ar.* İştigal eden, meşgul (GT)

egle- 2. Meşgul ettirmek (Kİ)

sa‘y (I) *Ar.* Çalışma, gayret (Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH)

si‘āye *Ar.* Çalışıp, kazanmak (İM)

şuğl *Ar.* İş, uğraş (GT)

suhra (I) Ar. Zorla ve ücretsiz gördürülen iş, angarya (GT)

tafağ Ar. Bir işe başlayıp onu devam ettirme (KFT)

türüş- Çalışmak, çabalamak, gayret etmek (Kİ)

küçen- (III) Uğraşmak, çabalamak, gayret etmek (CC2)

yaz- (VII) Yapmaya çalışmak (KK)

yügür- (III) Çalışmak, çabalamak (İM)

sabalan- Debelenmek, çabalanmak (İH)

küç (II) İş, güç (DM)

katulan- Çabalamak, gayret etmek (CC2)

çabağla- Çabalamak, didinmek, kıvranmak, gayret etmek (KFT)

çabala- Çabalamak, didinmek, kıvranmak (İH)

emek Emek (Kİ)

emgek (II) Emek (Kİ)

3.3.16.2. Hizmet, Hizmet Etme

hıdmet Ar. Hizmet (BV, GT, İM, KFT)

hızmet Ar. Hizmet (KFT, MG)

ḥāʿat Ar. 2. Hizmet (Gİ, GT)

ḥabu Hizmet (TA)

ḥapı Hizmet (BM)

ḥapu Hizmet (Gİ, İM, KF, Kİ)

tapuğ (I) Hizmet (GT, İM, MG)

vazıfe(t) (II) Ar. Vazife, görev (BV, İM)

yumuş (I) Hizmet, vazife (KF)

ḥabu it- hizmet etmek, hizmetinde bulunmak (TA)

ḥapı it- Hizmet etmek (BM)

ḥapu it- hizmet etmek (BM)

ḥapu eyle- hizmet etmek (TZ)

tap- (III) Hizmet etmek (BV, İN)

yükün- (II) Diz çökerek hizmet etmek (Kİ)

yügün- Saygı için önünde eğilmek, diz üstü yere çökmek (CC2)

ḥabula- Hizmet etmek (KK)

3.3.16.3. Hüner, Kabiliyet

hüner Far. Hüner, marifet (GT, İH, MG, RH, TZ)

könel- Bir şeye kabiliyeti olmak (CC2)

isti'dād Ar. İstidat, kabiliyet (GT)

erdem 2. Ustalık, hüner, sanat (CC2)

3.3.16.4. Tecrübe

tecrıbe Ar. Tecrübe, deneme (BV, GT, İN)

tecrübe Ar. Tecrübe, deneme (KFT)

ḥıbre(t) Ar. Tecrübe(GT)

dene- Tecrübe ve imtihan etmek (İH)

sına- Denemek, tecrübe etmek (CC2, GT, Kİ, TZ)

sınan- Sınanmak, denenmek, tecrübe edilmek (MG)

sınçıla- Kullanmak, tecrübe etmek (BV)

mücerreb *Ar.* Tecrübe edilmiş, denenmiş (BV, RH)

çik (II) Deneyimsiz, tecrübesiz (Kİ)

3.3.16.5. Ustalık

ma^crifet (I) *Ar.* Hüner, irfan, ustalık (BV, GT, KF, MG, MS)

ehl *Ar.* 1. Maharetli, usta, kabiliyetli insan (Gİ, KF, MS) 3. Ehil, sahip (BV, GT)

ehl 4. (Bir şeyi) kullananlar, ...dan olanlar (MG)

ehl-i hıbre *Ar.* Bilirkişi (İM)

uz kişi Marifetli, hünerli, becerikli (CC1)

tökme Hünerli, marifetli (CC1)

çeber (< Moğ. çeber) Maharetli, becerikli (CC2)

çeber kişi (< Moğ. çeber + T.)

Maharetli, becerikli (CC2)

hāzık *Ar.* Usta, mahir (BV, GT, MG)

uz Mahir, usta, akıllı (GT, Kİ, TZ)

üstād *Ar.* Üstat, usta, mahir (BV, GT, İN, KFT, MG)

üstāz *Ar.* Üstat, usta, mahir (İN, KFT)

osta (<Far. ustā) Usta, öğretici (CC1)

usta *Far.* (< ustād) Usta, öğretici (DM, GT, TZ)

uşta *Far.* (< ustād) Usta, öğretici (DM)

bilişmen Usta (CC1)

tanur kişi Uzman, deneyimli kimse (CC1)

3.3.16.6. Acemi

‘**acemī (II)** *Ar.* Acemi, herhangi bir sanata ya da işe yeni başlayan (İN)

hām *Far.* (I) Acemi (BV)

mübtedī *Ar.* Yeni başlayan, acemi (GT, İN, KF, MS)

mütekellif *Ar.* Usta olmayan (MG)

3.3.16.7. İşten Çıkarma

‘**azl** *Ar.* Kovma, işinden çıkarma (İM, KFT)

ma^czüllük *Ar.*T. Azledilmiş olma(GT)

ma'zül *Ar.* Azledilmiş, uzaklaştırılmış (GT, KFT)

3.3.16.8. Çalışma Karşılığı, Maaş

donluğ Aylık, maaş, ücret (BM)

tonluğ (II) Ücret, aylık, maaş (İH)

ma^caş *Ar.* Maaş (GT)

ücret *Ar.* Ücret (Gİ, GT, KF, KFT)

cemege *Ar.* Ücret, karşılık (GT)

ülefe *Ar.* Memurun, askerinin ücreti, aylığı, yıllığı (İH)

vazife (I) *Ar.* Muayyen bir iş ve ücreti (GT)

mersüm *Ar.* (Resmedilmiş, resmî)
maaş (GT)

3.3.16.9. İş Sırası, Nöbet

kezek Nöbet, sıra (TZ)

gezek Nöbet, sıra (İH)

sav sav gel- Nöbetleşe gelmek (İH)

nevbet *Ar.* Sıra, nöbet (GT, İM)

3.3.16.10. Çeşitli Meslekler ve Kişileri

3.3.16.10.1. Tüccarlık, Tüccar

tacirlik *Ar.T.* Ticaretle uğraşma,
tüccarlık (KFT)

tācirlik *Ar.T.* Ticaretle uğraşma,
tüccarlık (İM)

tācirlik *Ar.T.* Ticaretle uğraşma,
tüccarlık (Gİ, KF, MS)

bāzārgān *Far.* Pazarcı, tacir (İM)

bāzergān *Far.* Tüccar, tacir (TA)

bazargan (< *Far.* bāzārgān) Tüccar,
bezirgan (CC1)

bezergen (< *Far.* bāzārgān) Tüccar,
bezirgan (CC2)

bezirken *Far.* (< bāzārgān) Bezirgan,
tüccar (TZ)

bāzārcı *Far.T.* Pazarcı, ticaretle uğra-
şan (DM)

bezzāz *Ar.* Kumaş tüccarı (GT)

celeb *Ar.* Koyun ticareti ile uğraşan
(RH)

çerçi Perakendeci, çerçi, bakkal (CC1-
CC2, TZ)

şatıçı Satıcı, satış yapan (DM)

satıçı Satıcı, satış yapan (İM, TA)

satuhçı Satıcı, tacir (CC1)

tācir *Ar.* Tüccar, ticaretle uğraşan (Gİ,
GT, İM, KF)

taçik Tecimen, bezirgan (TZ)

yolçı Tüccar, satıcı (DM)

simsār *Ar.* Komisyoncu (İM)

şıraçı (< *Far.* şīre + T.) Şarap tüccarı
(CC1)

3.3.16.10.2. Tekstille İlgili Meslekler

derzi (< *Far.* derzī) Terzi (CC1)

dikiçi Diken, dikici, terzi (KFT)

terzi *Far.* Terzi, dikiş diken (İM)

terzü *Far.* Terzi, dikiş diken (İM)

tikçi Dikici, terzi (TA)

tikiçi Dikici, terzi (GT)

tikşi Dikici, terzi (KK)

hayyāṭ *Ar.* Terzi (KFT)

culahak (< *Far.* cūlā-hak) El
dokumacısı (CC1)

çekmençi Dokumacı, kumaş
dokuyucu (CC2)

çulhaçı Dokumacı (TZ)

çülāh *Far.* Dokuyucu (TA)

cülāh *Ar.* Dokuyan (TA)

toķuĉı Dokuyucu, dokuma işi ile uğraşan (DM, TZ)

toķurĉı Dokuyucu (TA)

ferveĉilik *Far.* T. Kőrķölük (GT)

tonĉı Kőrķölü (CC1)

mamuķĉı Pamukĉu (İM)

yünĉı Yüncü, yün satan (DM)

naķķaŐ *Ar.* Nakış yapan, nakķaŐ (GT)

naķŐlagan (< *Ar.* naķŐ + T.) NakķaŐ, ressam (CC1)

yalĉı (II) İlikĉı, düğmeci (CC1-CC2)

börķĉı Börk yapan kimse, börķölü (CC1)

ĉeviriĉı Ayakkabı ĉeviren (TZ)

etikĉı ĉizmeci (CC1)

3.3.16.10.3. Tedavi Eden, Doktor

cerrāh *Ar.* Operatör (GT)

ķamla- (I) Doktorluk yapmak (Kİ)

ĥekim *Ar.* Hekim, doktor (CC2, GT, İM)

iĉegi (I) Hekim (TZ)

ķabīb *Ar.* Hekim, tabip (GT, KFT)

ķam (III) Hekim (Kİ)

eķıbbā *Ar.* Tabipler, hekimler (GT)

otaĉı Tabip, hekim (CC1, GT, Kİ, TA, TZ)

otĉı Tabip, hekim (Kİ)

Luķmān *Ar.* Lokman hekim, meşhur hekim ve bilge (GT)

sünnetĉı *Ar.*T. Sünnetĉı (İM)

bayķar(a) *Ar.* Veteriner, bayķar (BM,

BV, GT)

3.3.16.10.4. Hayvancılıkla İlgili Meslekler

ĉobān *Far.* ĉoban, hayvan bakıcısı (GT, İM, KFT)

ügütĉı (II) ĉoban (TZ)

kütövĉı ĉoban (CC2)

küdiĉı Güden, hayvan otlatan, ĉoban (KFT)

nacaŐlık *Ar.*T. Hayvan sürücülüğü (İM)

mükārī *Ar.* Kira ile hayvan iŐleten (İM)

ķazaęuĉ Atı durduran kimse (Kİ)

yidegüĉ Yedici, at yedekleyen kişi (TZ)

yidiĉı Atı yedekleyen kişi (KFT)

seyis *Ar.* Seyis, at bakıcısı (BV)

riyāzātü'l-ĥayl *Ar.* At terbiyecisi (RH)

'ilm-i riyāzāt-ı ĥayl *Ar.* at terbiyesi (RH)

teveĉı Deveci (GT)

tifeĉı Deveci (İM)

3.3.16.10.5. Bitkilerle İlgili Meslekler

eres *Ar.* ĉiftĉilik (KF)

sabanĉı ĉiftĉı (CC2)

ekinĉı (II) ĉiftĉı (DM, KFT, TA)

ikinci (II) Çiftçi (GT)
ikinçilik Çiftçilik (İM)
bāğ-bān *Far.* Bahçıvan (GT)
bakçaçı (< *Far.* bāğça+T.) Bahçıvan (CC1)
degirmençi Değirmenci (KFT)
têgirmençi Değirmenci (CC1, DM)
ağaç eri Ormancı (TA)

3.3.16.10.6. Gıda Sektörü İle İlgili Meslekler

aşşı Aşçı (KK)
bağırçı Aşçı (CC1)
ötmekçi Ekmekçi (DM, İM)
etmekçi Ekmekçi, fırın (CC1, TA)
furunçı *Ar.*T. Fırıncı (DM)
yoğurtşı Yoğurtçu (KK)
yaçı Yağcı (TA)
yağcı Yağcı (BV)
attar (<*Ar.* `at̄tar) Baharat ve güzel kokular satan kimse, aktar (CC1)
etçi Kasap (TA, TZ)
yetçi Kasap (DM)
kaşşāb *Ar.* Kasap (Gİ, GT, İM, KF)
kasap (< *Ar.* kaşşāb) Kasap (CC1)
yemiş şaıçı Manav (DM)
halvācı *Ar.*T. Helvacı (DM)
ügütçi (I) Öğütücü (TZ)

3.3.16.10.7. Madenlerle İlgili Meslekler

altınçı Altıncı, sarraf (RH)
altunçı Altıncı, sarraf (CC1)
saraf *Ar.* (< sarrāf) Sarraf (CC1)
kuyumçı Kuyumcu, sarraf (KFT, TA)
kuyunçı Kuyumcu, sarraf (Kİ)
şayrafı *Ar.* Sarraf (İM)
şayrafı *Ar.* Sarraf (İM)
cevherı *Ar.* Kuyumcu, cevherle ilgili olan (GT)
inçüçi İncici (KFT)
ğavvāş *Ar.* Dalgıç, inci çıkarmak için denize dalan kimse (GT)
çumğalağ Dalgıç (Kİ)
kümüşçi Gümüşçü, gümüş işiyle uğraşan (TA)
bağırçı Bakırcı (KFT, TA)
bağırşı Bakırcı (TA)
têmürçi Demirci, nalbant (CC1)
temirçi Demirci (TA)
temirşi Demirci (KK)
demürçi Demirci (DM, KFT)
kömürçi Kömürcü (DM)

3.3.16.10.8. İnşaat Ustaları

yabçı Bina yapan usta, inşaat ustası(TA)
ferrāş (I) *Ar.* Döşeyici (GT)
üşkü (I) Taşçı, çekici (TZ)
taşçı Taşçı (DM)

boyaçı Boyacı (TA)

yanğıuçu Marangoz (TA)

kazıçı Kazıcı, kazma işini yapan (DM)

3.3.16.10.9. Savaş Malzemesi Yapan Meslekler

yayçı Yayı, yay işiyle uğraşan (DM)

yayşı Yayı, yay işiyle uğraşan (KK)

kirişçi Yay, kiriş yapan (DM)

kalқанçı Kalkan işi ile uğraşan (DM)

yarıkçı Zırh yapan, zırhçı (TA)

3.3.16.10.10. Çeşitli Eşyaları Yapan Meslekler

bardaçı Testi, fiçı yapımı ile uğraşan (DM)

kaşuışı Kaşıkçı (KK)

bışakşı Bıçakçı (KK)

bıçakçı Bıçakçı (CC1)

çıgrikçı Çarkçı, bileyici (CC1)

şanaışı Çanakçı (KK)

yügençi Gem yapan, gemci (CC1)

eyerçi Eyerçi (CC1, DM)

tarakşı Tarakçı (KK)

közgüçi Aynacı (DM)

közgüçilik Aynacılık (GT)

3.3.16.10.11. Berber

baş yülütçi Berber (DM)

sakal yülüçi Berber (CC1)

3.3.16.10.12. Gemici

kemeçi Gemici (TA)

kemiçi Gemici (İM, KF, TA)

kimeçi Gemici (GT)

3.3.16.10.13. Taşımacı

hamal Ar. Hamal, yük taşıyan insan (CC1)

hammāl Ar. Hamal, yük taşıyan insan (GT, KFT)

saķā Ar. Su taşıyan kişi (KFT)

saķālīķ Ar.T. Suculuk (KFT)

3.3.16.10.14. Güvenlikle İlgili Meslekler

hāris Ar. Muhafız, bekçi (GT)

mubaşşır Ar. Gözleyici, bakıcı, bekleyici, koruyucu (GT)

hasal koşak (?) Nöbetçi, bekçi (CC1)

3.3.16.10.15. İletişimle İlgili Meslekler

dil-bend Far. Tercüman (İH)

dilmaç Tercüman (TZ)

talmaç Tercüman (BM)

tılmaç Tercüman (TZ)

tilmaç Tercüman (CC1, İM, TZ)

tolmaç Tercüman (BM)

tolmaç (< Moğ. tolmaçi) Tercüman, çevirmen (CC2)

kelimçi *Ar.T.* Çevirmen, tercüman (BM)

tercümān *Ar.* Tercüman, tercüme eden (KFT)

berīd *Ar.* Postacı (İM)

dellāl *Ar.* Tellal, davetçi (GT, KFT)

talal (< *Ar.* dallāl) Tellal, komisyoncu (CC1)

münādī *Ar.* Münadi, tellal (GT)

miyançı (< *Far.* miyān + T.)

Komisyoncu, ticarete arabulucu, tellal (CC1)

ilçi Elçi (Kİ, TA, TZ)

elçi 1. Elçi (CC1-CC2, DM, TZ)

yalavaç 1. Elçi (BM, Kİ)

koşuçu Haber getiren, peyk, haberci (İH)

kaşid *Ar.* Haberci, ulak (GT)

sıkrık Haberci, ulak, kurye (CC1)

ögerçi Kurye (TA)

ulağ (II) Posta ulağı (Kİ)

3.3.16.10.16. Bakım, Eğitimle İlgili Meslekler

dada *Far.* Çocuk bakıcısı (KFT)

dāye *Far.* Dadi, çocuk bakıcısı (GT, İM, KFT)

faķīh (II) *Ar.* (âmil kelimesinin yanında) Muallim (GT)

hāce *Far.* Hoca, efendi (İM, TA)

hoca *Far.* Hoca, efendi (DM, Gİ, GT, İH, KF, KFT, TZ)

hōcalıķ *Far.T.* Hocalık, efendilik (GT)

mu^callim *Ar.* Muallim, öğretmen (GT, İM, KFT)

mūderris *Ar.* Ders veren hoca (KFT)

mürebbe *Ar.* Yetiştiren, çocuk terbiye eden (BV, GT)

3.3.16.10.17. Yazıcılık ve Okuyuculuk

debīr *Far.* Katip, yazıcı (GT)

ķātib *Ar.* Katip, yazıcı (GT)

bitikçi Katip, yazıcı (CC1, TA)

bitigçi Katip, yazıcı (TA)

kitābet (I) *Ar.* Katiplik, yazma (GT)

bakşı Yazıcı (CC1)

yazışı Yazan, yazıcı (KK)

yazıcı Yazan, yazıcı (DM)

muşannif *Ar.* Kitap yazan, müellif (İM)

oķışı Okuyucu (KK)

3.3.16.10.18. Şairlik

şā^cirlik *Ar.T.* Şairlik (GT)

şā^cir *Ar.* Şair, şiir yazar (GT, MG)

koşıcı Koşma yazar, aşık (CC2)

şeir (< *Ar.* şā^cir) Şair (CC2)

3.3.16.10.19. Müzisyen

ırlağuçı Şarkıcı, şarkı söyleyen (KFT)

ırlayıçı Şarkıcı, şarkı söyleyen (TA)

ırçı Türkücü, şarkıcı (CC1)

muğannī Ar. Şarkı söyleyen, şarkıcı (GT)

muṭrib Ar. Çalgı çalan, şarkı söyleyen (GT)

uzan (I) Kopuz çalarak türkü söyleyen (Kİ)

kobuzcı Kopuz çalan, çalgıcı (CC1, TA)

kubuzçu Kopuz çalan, çalgıcı (İH)

çengi Far. Çenk denilen sazı çalan kimse (İM)

sıbrıǵu Islıkçı, düdükçü (TA)

düdükçi Düdükçü, düdük çalan (TA)

3.3.16.10.20. Temizlikle İlgili

Meslekler

arıçı Temizleyici (KF)

arıdıçı Temizleyici (KF)

kaşşār Ar. 1. Leke çıkarıcı, yıkayıcı (GT, KFT) 2. Halı çırpıcı (İM)

süpürüçi Süpürücü (KFT)

yuyuçı Yıkayan, yıkayıcı (KF)

10.21. İşçilik, Amelelik

işçi İşçi amele (CC2, DM, KFT)

yalçı (I) Gündelikçi, ücretle iş gören (CC1-CC2, İM)

poşğut Irgat, gündelikle çalışan (İH)

ırgat Amele, rençber, gündelikçi (İH)

3.3.16.10.22. Hizmetçilik

bevvāb Ar. Kapıcı (GT)

ferrāş (II) Ar. Hizmetkâr (GT)

hādīm Ar. Hizmetçi (GT)

kapuçı Kapıcı, hizmetçi (TA)

kullukçı Hizmetçi, maiyet memuru (CC1, KFT)

maḥdūm Ar. Kendisine hizmet edilen, efendi (GT)

musahḥar Ar. Birinin emrine ve hizmetine verilmiş (RH)

riḳāb Ar. Evdeki eşyayı gözetleyen hizmetçi (İM)

tapn Hizmetçi, yumuşçu (TZ)

tapuçı Hizmetçi (DM)

tapuğçı Hizmetçi (GT, İM)

yumuşçı Hizmetçi, işte kullanılan uşak (Kİ)

yumuşçu Hizmetçi, işte kullanılan uşak (İH)

koşdaş (I) Uşak (BM)

oglanlar (II) Hizmetçiler, görevliler (CC1)

haşem Ar. Maiyet, hizmette bulunanlar, tebaa, ordu (GT)

hāşiye Ar. Hizmetkarlar, tebaa (GT)

3.3.16.10.23. Dilencilik

gedāyilik Far.T. Dilencilik (GT)

tilençilik Dilencilik (GT)

deryūze Far. Dilenme, dilencilik (GT)

sāyil Ar. Dilenci (Gİ, GT)

karakçı Dilenci (CC2)

dilençi Dilenci, dilenen (KF, Kİ)

tilençi Dilenci (DM, GT, İM, Kİ, TZ)

sinlig Dilenci (TZ)

gedā(y) Far. Yoksul, dilenci (GT)

3.3.16.10.24. Falcılık, Büyücülük

kamlık Falcılık, kehānette bulunma (CC1)

ḳamlıḳ ḳıl- falcılık yapmak, düş yormak (İH)

ḳum (IV) Kum üzerinde falcılık yapma (Kİ)

ḳumçı Kum üzerinde falcılık yapan (Kİ)

yulduzçı Yıldız yorumlayan, astrolog (CC2)

müneccim Ar. Astrolog, müneccim (GT)

ḥan 2. Müneccim, yıldızbilimci (CC2)

sāḥir Ar. Büyücü (İM, KFT)

kam katun kişi Büyücü kadın (CC1)

kam (V) Sihirbaz (CC1)

cadı Far. (< cādū) Büyücü, sihirbaz (İH)

yura Fal, falcılık (Kİ)

yora 2. Kehanet, falcılık (BM)

3.3.17. Tekstil

3.3.17.1. Tekstil Faaliyetleri

3.3.17.1.1. İp Eğirme, Ditme

egir- İp eğirmek, bükmek (CC1, KFT, Kİ, TA, TZ)

igir- (I) İp eğirmek, bükmek (İM)

iyir- Eğirmek (İM, TZ)

iy- (II) Eğirmek (TZ)

bür- Eğirmek, ip bükmek (TA)

bur- (I) 2. Eğirmek, ip bükmek (Kİ, KK, TA, TZ)

yir- (III) İp eğirmek (CC1)

did- 1. 2. Yün, pamuk vb. atmak (Kİ)

3.3.17.1.2. Dokuma, Örme

doḳumaḳlıḳ Dokuma (KFT)

doḳı- (II) Dokumak, örmek (TA)

doḳu- (II) (Kumaş dokurken) mekiği tık tık atmak (İH)

toḡu- Dokumak, örmek (CC2)

toḳı- (I) Dokumak, örmek (GT, Kİ)

toḳu- Dokumak, örmek (İM)

ṭoḳu- Dokumak, örmek (TZ)

bur- (I) 3. Örmek (Kİ)

3.3.17.1.3. Dikme

tik- (I) Dikiş dikmek (BM, BV, CC1, GT, İM, Kİ, KK, MG, İN, TZ)

dik- (II) Dikiş dikmek (Gİ, Kİ)

çat Kumaşın dikiş yeri (Kİ)

çat- Kumaşların kenarını birbirine eklemek, dikmek (Kİ)

yurma- Seyrek seyrek dikmek (İH)

nekende Dikişte koltuk altına konan parça (İH)

3.3.17.1.4. Düğüm Düğümleme

düg-Düğümlemek (İH, Kİ)

°ağd (III) Ar. Bağ, düğüm (MG)

düğün (I) Düğüm (Kİ, TZ)

tüyün Düğüm (TZ)

bü İp vb. şeylerin düğümü (TZ)

bağ (II) Düğüm (İM)

yilim (II) Düğüm (TZ)

kördüğüm kördüğüm (BV)

düğümlü Düğümlü (KK)

3.3.17.1.5. Deri Terbiyeleme

eylen- (III) Deri terbiye edilmek (İM)

eyle- (I) Deriyi terbiye etmek (İM, TZ)

iyle- Deriyi terbiye etmek (İM)

iylen- (I) Deri terbiye edilmek (İM)

ërikle- Deriyi tabaklamak, işlemek (CC2)

tik- (I) Dikiş dikmek (BM, BV, CC1, GT, İM, Kİ, KK, MG, İN, TZ)

dik- (II) Dikiş dikmek (Gİ, Kİ)

çat Kumaşın dikiş yeri (Kİ)

çat- Kumaşların kenarını birbirine eklemek, dikmek (Kİ)

yurma- Seyrek seyrek dikmek (İH)

3.3.17.1.6. Yama

sökük Sökük, sökülmiş (İM)

yama- Yamamak, yama yapmak (CC1, TZ)

yamala- Yamalamak, yama yapmak (BM)

yama Yama (DM, Kİ, TZ)

yamav Yama (TZ)

yamov Yama(CC2)

3.3.17.1.7. Nakış, Oya, İşleme

nağş Ar. Nakış, resim (CC1, İM)

çiyin İpekle yapılan nakış (Kİ)

tırāz Ar. İşleme, elbiseye yapılan süs, nakış (GT, İM)

biker Elbisenin üzerine yapılan süs (Kİ)

kırkık Oya(TZ)

oya Oya, işleme (İM)

oyu Oya, işleme (TZ)

çine- İpek ile işlemek, örmek (CC2)

işlen- (I) İşlenmek, nakşedilmek (Gİ, İM)

işlet- (II) İşletmek, nakşettirmek (İM)
nağşla- Ar.T. Nakşetmek, nakış işlemek, resmetmek (CC1, KFT)
oyovla- Nakış işlemek, desen yapmak, motif yapmak (CC2)

3.3.17.2. Dokunmuş Şeyler-Kumaş, Bez

torğa Dokunmuş şeyler (TA)
abrağ Kumaş (Kİ)
aprağ (I) Kumaş (TZ)
kumāş (I) Ar. Kumaş (Gİ, GT, İN, KF, MS)
bez (I) Bez, kumaş parçası (TZ)
biz (II) Bez, kumaş parçası (BV, KFT, TA)
böz (I) Bez, kumaş parçası (CC2, İM, TZ)
büz Bez, kumaş (TA)
çiprek Bez parçası (RH)
çöpreg Bez parçası (MG, RH)
çöprek (I) Bez parçası (İH)
çüprek (I) Bez, paçavra (Gİ, KF, MS)
şebrek Yırtık bez parçası (KK)
şüprek Yıpranmış, eski (DM, TZ)
çapar Çaput denilen paçavralar (İH)
çapur Çaput denilen paçavralar (İH)
çaput Çaput, paçavra (İH)
yıprağ Paçavra, kumaş parçaları eskisi (İH)
palās Far. Palas, paçavra (RH)

iskarlat (< Far. sakarlāt) Bir cins ince bez (CC1)

çekmen (I) Kumaş, yün kumaş, çuha (CC1-CC2)

büçük- Kumaş çürümek, bir şey değersizlenmek (İH)

yeprül- (Kumaş) eskiyip lime lime olmak, iplikleri gözükmek (İH)

yayıl- (II) Kumaşa dökülen yağ yayılmak (İH)

3.3.17.2.1. Kumaş Çeşitleri

veles (< Far. palas ?)Pamuktan yapılan bir tür kumaş (CC1)

ters (II) (< Far. tars)Bir çeşit kumaş (CC1)

bezen Bir kumaş türü (KFT, TZ)

kabā (I) Ar. Bir kumaş cinsi (KFT)

bürd-i yemāni Ar. Çizgili Yemen kumaşı ve bu kumaştan yapılan elbise (GT)

attābī Ar. Bir kumaş veya giysi türü (TA)

istebrağ Ar. Sırma ile işlenmiş bir çeşit kaba kumaş (Gİ, KF)

nasîç (< Far. nasîç)Altın sırmalı ve incili bir kumaş türü (CC1)

nak (< Far. nağ)Altın sırmalı bir kumaş türü (CC1)

sırma Altın yaldızlı veya gümüş telden dokunmuş (kumaş) (CC2)

mondobari (< Far. mondobāri) Bir çeşit çizgili kumaş (CC1)

laçato (< ?)Bir çeşit çizgili kumaş (CC1)

tonluğ (I) Elbiselik (BM, GT)

3.3.17.2.1.1. İpek

ağı (III) Bir tür ipek (Kİ)

ağlas Ar. Yüzü ipek, tersi pamuklu bir kumaş cinsi, atlas (GT)

barçım İpekli kumaş (Kİ)

berçin İpekten yapılmış kumaş (İH)

çuz Ortaçağda çok değerli, pahalı bir ipek dokuma, atlas (CC1, TA)

dībā Far. Bir tür ipekli kumaş (GT)

dībāç Far. İpek (KFT)

harīr Ar. İpek (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

ibrişim Far. İbrişim, ipek (DM)

ipek İpek (CC1)

last (< Far. lāst)Ham ipek (CC1)

yibek İpek (CC2)

yipek İpek (BV, İM, Kİ, TA, TZ)

yubka çuz İnce atlas (TA)

torha (<Moğ. torga) İpek, ipekli kumaş (CC2)

3.3.17.2.1.2. Pamuk, Keten

küsük Didilmiş pamuk külçesi (Kİ)

hām Ar. Pamuktan yapılmış kaba kumaş (MG)

mamuğlı Pamuklu (İM)

mamuğlu Pamuklu (İM)

kaşab (II) Ar. Keten ve ipekten dokunmuş bir tür kumaş (GT)

kaşaba Ar. Keten ve ipekten dokunmuş bir tür kumaş (GT)

kendirsi Keten, kumaş parçası (DM)

arağlı Bir cins keten bezi (CC1)

heşi (< Far. hēṣī) Kaba keten kumaş (CC1)

şazda heşi(< Far. şānzda hēṣī) Bir tür keten kumaş (CC1)

draz heşi(< Far. drāz hēṣī) Bir tür keten kumaş (CC1)

ketan (< Ar. kettān) Keten (CC1)

ketan-ı ham (< Ar. kettān + Far. hām) Ham, işlenmemiş keten (CC1)

Alamani ketanı (Alaman+ Ar. kettān+ T.) Alman keteni (CC1)

Astezan ketanı (Asti+ Ar. kettān+ T.) Asti şehrinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)

Bergamaske ketanı (Bergamasco+ Ar. kettān+ T.) Kuzey Batı İtalya'nın Bergamasco bölgesinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)

Bergoniya ketanı (Bergoniya+ Ar. kettān+ T.) Bergonya şehrinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)

Conban ketanı (Conban+ Ar. kettān+ T.) Fransa'nın Champagne bölgesinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)

Lonbardi ketanı (Lombardia + Ar. kettān+ T.) İtalya'nın Lombardia bölgesinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)

Orlens ketanı (Orleans+ Ar. kettān+ T.) Paris'in güneybatısındaki Orleans şehrinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)

Ostumi ketanı (Estonia+ Ar. kettān+ T.) Estonya'da şehrinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)

Rusi ketanı (Rusi+ Ar. kettān+ T.) Ruslar tarafından üretilen bir tür keten kumaş (CC1)

3.3.17.2.1.3. Yün

ḥaşv Ar. Yün (MG)

lūbbed Ar. Yün (KFT)

lübed Ar. Yün (MS)

örkü Yapağı, yün (Kİ)

suf (< Ar. şūf) Yün (CC1)

yapağı (II) Yapağı, kırkılmış yün (KF)

yabağı Kırkılmış yün, yapağı (TA)

yapağ Yapağı, kırkılmış yün (TZ)

yuñ Yün, tüy, kıl (CC1, GT)

yüg Yün, tüy, kıl (TZ)

yün Keçi kılı, yün (TA, TZ)

yüñ 1. Yün, tüy, kıl (BM, BV, İM, İN, KFT, Kİ, TA, TZ)

yüvün Yün (TZ)

örük (I) Örülmüş, eğrilmiş yün (İH, TZ)

frangi suf (< Far. frangi + Ar. şūf) Frenk yünü (CC1)

3.3.17.2.1.4. Keçe

keçe (II) Keçe, aba (KF, Kİ, TA)

kiyiz 1. Keçe, keçeden yapılmış örtü, çul (CC1, DM, İH, İM, KFT, Kİ, TA)

kiz (II) Keçe, keçeden yapılmış örtü (DM, MG)

3.3.17.2.1.5. Deri, Post, Kürk

edim (I) Ar. Debbağlanmış deri (GT)

eltir Kuzu derisi (CC1)

èrik (II) Tabaklanmış deri (CC1)

kaḥna İnce kuzu postu (CC2)

kön (II) Deri, gön, kösele (GT, Kİ, TZ)

körpe (II) 2. İki üç aylık koyun derisi (CC2)

köten Ham deri (TZ)

kürk 2. Koyun derisi (Kİ)

ruğ'a Ar. Deri parçası (MG)

sürük 1. İnce yumuşak deri (CC1)

yarındağ Tabaklanmış deri (İH)

kürk 1. Kürk (KFT, TA, TZ)

tiri ton kürk (İM)

yağı (II) Kürk (CC2)

téri ton Kürk, post (CC1)

içik Kürk (CC2)

señseñ Kuzu derisi, koyun postu (CC2)

koy sürüki Koyun derisi, meşin (CC1)

ëriklegen teri Tabaklanmış deri (CC2)

sagrı (II) İşlenerek hazır duruma getirilmiş hayvan postu, deri (CC1)

savrı İşlenerek hazır duruma getirilmiş hayvan postu, deri (CC2)

savru Deri (TZ)

3.3.17.3. Giyim

3.3.17.3.1. Giyinme, Örtünme

giy- Giymek, giyinmek (KK)

key- 1. Giymek, giyinmek (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TZ)

kid- Giymek, giyinmek (Gİ, İM)

kiy- Giymek, giyinmek (CC2, Gİ, MG, TZ)

keyin- Giyinmek (CC2, KF)

kébel- Giyinmek (CC1)

kéber- (II) Giyinmek (CC2)

keyil- Giyilmek (KF)

keydir- Giydirmek (CC2, GT)

keydür- Giydirmek (BM, GT, İM, Kİ)

kivür- (I) Giydirmek (BV)

kiydür- Giydirmek (MG)

kiyir- Giydirmek (TZ)

keydürül- Giydirilmek (İM)

kušanmak Takmak, giyinmek (KFT)

çulğa- (I) 1. Giymek (İM) 2. Sarmak, dolamak (MG)

şulğa- Dolamak, sarmak (TZ)

çulğan- 1. Sarınmak, bürünmek (CC2) 2. Giyinmek (İM)

çırma- Bir şeyle sarmak, sarıp sarmalamak, dolamak (CC2)

yürgeş- Sarılmak, dolaşmak (BV)

tola- Dolamak, sarmak (Kİ, TZ)

dolan- 1. Dolanmak, sarılmak (Gİ, KF)

tolan- (I) Dolanmak (TZ)

tolğan- Dolanmak (TZ)

çırmal- Sarılmak, dolanmak (CC2)

dolaş- Sarılmak (KFT)

çözge- Sarmak, bağlamak, dolamak (GT)

şar- Sarmak, bağlamak, dolamak (Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)

çulğaş- Dolaşmak, sarılmak (MG)

lüff Ar. Sarmak, sarınmak (Gİ)

şarın- Sarınmak, dolanmak (BM)

yapın- Örtünmek (TZ)

yapuç- Örtünmek, giymek (GT)

sılan- Kaplanmak, örtünmek (İM)

urun- (IV) Örtünmek, sarınmak (GT)

örtün- Örtünmek, gizlenmek (TA, TZ)

ilikle- İliklelemek (TZ)

tüv- Düğmelemek, düğümlemek (CC2)

tüğmele- Düğmelemek (BM, İM, MG)
tüvmele- Düğmelemek (BM, Kİ)
tüymele- Düğmelemek (TZ)
'izārlan- Ar.T. Peştamal takınmak (İM)
bağlan- 2. Kuşanmak, takınmak (İM)
çapla- Boyna bir şey takmak (TA)
asın- Takınmak, kuşanmak (MG)

3.3.17.3.2. Soyunma, Soyunuk, Çıplak

belsendi Belden üstü açık, çıplak gövde (CC2)
'uryān Ar. Çıplak, üryan (GT, MG)
açuq (II) Çıplak (TA)
cürde (II) Ar. Çıplak vücut (BV)
çıplak Çıplak (Gİ, TZ)
sıpıldaq Çıplak, üryan (İH, Kİ)
yablaq Çıplak (Kİ)
yalañ (I) Yalın, çıplak, sade (CC2, GT, İM, MG)
yalan (II) Yalın, çıplak (TZ)
yalan ayak yalın ayak (TZ)
yalañaç Çıplak, yalın (CC1-CC2, İM)
yalanş Yalın, çıplak (TZ)
yalın (I) Yalın, çıplak (GT, Kİ)
yalıñ Yalın, çıplak (İM)
yalıñaç Yalın, çıplak (İM)
yalınçaq Çıplak, yalın (KFT, TZ)
yapıldaq Çıplak (İH)
çuçul- Soyunmak (CC1)

soyun- Soyunmak (BV)
suçul- Soyunmak (CC1, Kİ)
yalğañş bol- Soyunmak (TZ)
yalan ol- Çıplak olmak, soyunmak (BM)
yalañaçla- Ortaya çıkarmak (CC2)
yalanşla- Soyunmak (TZ)

3.3.17.3.3. Giyecekler

3.3.17.3.3.1. Elbise

'abā Ar. Kaba kumaş, yünden yapılmış giysi (BV, GT)
bürküt Kadının belden yukarisına giydiği elbise (TZ)
cübrek Elbise, hırka (TA)
çöprek (II) Elbise, hırka (BV, İM)
çübrek Elbise, hırka (TA)
çüprek (II) Elbise, hırka (Kİ, TA)
don (I) Elbise (DM)
ton Kıyafet, elbise (KK, TA)
ton Kıyafet, elbise (CC1-CC2, GT, İH, İM, KFT, Kİ, MG, TZ)
geyik Elbise (İH)
im (II) Elbise, don (İH, TA)
keyesi Giysi (Kİ)
keyit Giysi, elbise (CC2)
kilim (I) Far. Elbise (Kİ)
kisve Ar. Elbise (İM)
kisvet Ar. Elbise (GT)
libās Ar. Elbise (GT)
opraq (I) Elbise (CC1)

tam (V) Bir şeyin dış yüzü; elbise (Kİ)
ṭaylesān Ar. Kışın giyilen bir elbise (İM)

saşak Yamalı eski elbise (TZ)

ḳasa İpekten mamul bir elbise (Kİ)

keymek Elbise, kadın gömleği (DM)

kiymek Elbise, uzun kadın gömleği (KK)

könçek 2. Pelerin gibi omuza alınan bir elbise (DM, İM)

muraḳḳa' Ar. Yamalı (hırka, elbise) (GT)

3.3.17.3.3.1.1. Elbisenin Bölümleri

yüzlük Elbisenin dış yüzü (İH)

astar Far. Elbise vesairenin altına kaplanan bez (İH, İM)

baṭāne (II) Ar. Astar, döşek yüzü (Gİ)

biṭāne Ar. Astar (İM)

yeñ (I) Yen, elbise kolu (CC1, DM, GT, İM, TA, TZ)

yin (I) Elbisenin kol kısmı, yen (Gİ, İN, Kİ)

yiñ Elbisenin kol kısmı, yen (İM, İN, KF, KFT, MG)

ḳoyun (II) Elbisenin içi, koltuklara doğru kısmı (TZ)

ağ (III) Pantolonun iki bacak arasındaki genişliği (Kİ)

yaḳa (I) Yaka elbise yakası (DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TA, TZ)

sıḡza Gömleğin yakası (Kİ)

ceyb Ar. Cep (İM)

gönçük Elbisenin iç cebi (İH)

könçük Cep, elbisenin iç cebi (İM)

künçük Cep, elbisenin iç cebi (Kİ)

kürünçük Cep (TA)

yırtmaç Yırtmaç, etekte yırtık gibi dikilmiş yer (İH)

ilkek Düğme için kumaş açılan delik, ilik (TA)

ilkik Düğme için kumaş açılan delik, ilik (Kİ)

ilgik Düğme için kumaş açılan delik, ilik (MG, TZ)

ilik (I) Düğme için kumaş açılan delik, ilik (GT, TA, TZ)

düğme Düğme (Gİ, KF, Kİ, TZ)

tüvme Düğme (CC1-CC2, Kİ)

tüğme (II) Düğme (DM, İM, MG, TA)

3.3.17.3.3.2. Kaftan

soyḳa Kaftan (İH)

ḳabā (II) Ar. Üste giyilen elbise, kaftan (GT)

ḳabtān Kaftan (TA)

ḳaftān Kaftan (DM)

ḳaptān Kaftan (Kİ)

keçkün Kadının üst abası (TZ)

ferve Far. Kürk, kürklü kaftan (GT, İM)

ḫil'at Ar. (hükümdar tarafından verilen) elbise, kaftan (GT)

şırdak (< Moğ. siridağ) Yenleri kısa kaftan (CC1)

3.3.17.3.3.3. Cübbe

cübbe Ar. Cübbe (GT)

şübe Ar. (< cübbe) Cübbe (TZ)

3.3.17.3.3.4. Hırka, Cepken, Yelek

hırka Ar. Hırka, önü açık kollu kazak (BV, GT, İM, KF)

dalk Ar. (Eski ve yamalı) derviş hırkası (GT)

çekmen (II) Cepken (TZ)

yelek (II) Yelek (DM)

3.3.17.3.3.5. Gömlek

kömlek Gömlek (DM, KK, TZ)

köñlek Gömlek (Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)

köñülek Gömlek (KFT)

kövlek Gömlek (CC1)

çapuñ Vücuda geniş gelen gömlek (İM)

tigele Mintan, Acem gömleği (İH)

3.3.17.3.3.6. Pantolon

könçek 1. Don, pantolon (CC1, Gİ, KF, KFT, KK, TA, TZ)

şalvar Şalvar, im (İH)

tizlik Dizlik (TZ)

3.3.17.3.3.7. Etek

itek Etek (GT, İM, MG)

etek (II) Etek (Gİ, GT, KF, Kİ, TA, TZ)

yetek Etek (DM)

sıy (I) Elbisenin etek bölümü (İH)

yikdey Siyah kumaştan, gayet bol kıvrak etek (İH)

yeteklü Etekli (RH)

3.3.17.3.3.8. İç Çamaşırı

iç ton iç donu, urba (Kİ, TA, TZ)

içlik İçlik (TA)

işim İç donu (Kİ, TA)

yişim İç donu (İH, Kİ)

3.3.17.3.3.9. Eldiven, Dolak, Başlık

ellik (I) Eldiven (Kİ)

kıuffazeyn Ar. Eldiven (Gİ)

şulğu Dolak, dizden aşağıya sarılan bez (TZ)

çulğav Dolak, dizden aşağıya sarılan bez (CC1)

çolmağ Sargı, dolak (Kİ)

tolak Dolak, sargı (Kİ)

kepes Şapka (CC1)

börk Börk, başlık, şapka (CC1, GT, İM, TZ)

kebes Börk, kalpak (Kİ)

kebeş Takke (TA)

tuluñ Kaşla kulak arasında giyilen şey (Kİ)

3.3.17.3.3.10. Örtüler

örtü Örtü (TZ)

örtük Örtü (Kİ)

tutuq Örtü (Kİ)

dutuq Boylu boyuna örtünen ipekli kumaş, peçe (İH)

ridā Ar. Belden yukarı örtülen örtü (İM, KFT)

ihrām (I) Ar. Hacıların örtündüğü dikişsiz bürgü (Gİ, İM, KF)

sütürlük Ar.T. Örtmelik (KFT)

saçaq Saçak (KFT, Kİ, TZ)

‘imāme Ar. Sarık (İM, KF)

baş bağı başa bağlanan çember (İH)

baş yabuqı kadınların baş örtüsü (İM)

bürünçek Kadınların baş örtüsü, peçe (TA)

bürünçük Kadınların baş örtüsü, peçe (İM)

çalma Baş örtüsü, sarık (CC1, MG)

derinçek Kadının başına örttüğü dört köşe çember, baş örtüsü (İH)

dülbenid Far. (<dül-bend) Tülbent (KFT)

dülübenid Far. (<dül-bend) Tülbent (KFT)

güceymen Baş örtülü (İH)

hımār (I) Ar. Kadınların baş örtüsü (İM, KFT)

küfiye Ar. Başa örtülen bir tür örtü, takke (Gİ, KF, MS)

külküç Kadınların başlarına bağladıkları bez (Kİ)

mi^ccer Ar. Baş örtüsü (İM)

salban Sarık (TZ)

saran- Sarık sarınmak (TZ)

sārbān Far. Sarık (Kİ)

serben Far. Sarık, baş örtüsü (TA)

ser-bend Far. Sarık, baş örtüsü (TA)

şāş Ar. Başa örtülen örtü (Gİ, KF)

taḥfife Ar. Hafif ve ince sarık, geceleyin veya evde sarılan sarık (GT)

terinçek Kadınların başlarına örttükları dört köşe çember, baş örtüsü (İH, İM)

tulban Far. (< dül-bend) Başörtüsü, sarık, tülbent (Kİ, TZ)

ṭulband Far. (<dül-bend) Sarık, başörtüsü, tülbent (DM)

tülbent Far. (< dül-bend) Sarık, baş örtüsü, tülbent (İH)

yabog Örtü (CC1)

yabuq Örtü, baş örtüsü (DM, İM)

kölgeç Başa sarılan nesne, gölgelik (TZ)

bürkü^c Ar. Yaşmak, yüz örtüsü (Gİ)

duvaq Kadınların yüz peçesi (İH)

göz örtüsü Yalnız gözü saklayan örtü, peçe (İH)

közenek Yaşmak, yüz örtüsü (TZ)

piçe İt. (< pezza) Peçe, yüz örtüsü (İH)
yapağı (I) Peçe, yüze örtülen örtü (Gİ)
yaşınmak Peçe, kadınların örtüsü (İM)
yaşmak Bir tür yüz örtüsü (Kİ, TA, TZ)
yüz örtüsü Peçe (İH)
yüzlük Yüzlük, yüz örtüsü (TA, TZ)

3.3.17.3.3.11. Kuşak, Kemer, Bağ

bağ (III) Kuşak (MG)
bel bağı Kuşak, kemer (CC1, İH)
bil bağı kuşak, kemer (TA)
şedd Ar. 2. Kemer, kuşak (GT)
altun kur Altın kemer (CC2)
bularistek Uçkur, don bağı (TA)
hamâyil Ar. Omuzdan çapraz asılan bağ (GT, MG)
hayış Kayış (CC2)
ıçkır Uçkur, kemer (CC2)
ıçkur Uçkur, kemer, pantolon askısı (Kİ)
ilersik Uçkur (TZ)
kemer *Far.* Kemer, kayış (GT)
kayış Kayış, deri kayış, kemer, kuşak (BV, DM, Kİ, KK, MG, TZ)
kor (III) Bel bağı, kemer, kuşak (Kİ)
kuşak (II) Kuşak, bele sarılan sargı (TZ)
kur (III) Kemer, kuşak, bel bağı (CC1-CC2, İM, TA)

kuşak (I) Kuşak, bele sarılan sargı (DM, Gİ, İH, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA)
tikke Uçkur (İM)
tizge Çorap bağı (CC1)
tikke urunu donun bağlanacak yeri (İH)

3.3.17.3.3.12. Ayakkabı

babuç *Far.* (< pā-būş) Papuç (Kİ, KK)
başkıç Pabuç (TZ)
başmak Ayakkabı, çizme (CC1, GT, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
çaruğ Çarık, ayakkabı (Kİ)
edük Mesh, ince ayakkabı (Gİ, KF, Kİ)
etik Mesh, çizme (CC1-CC2, Kİ)
etük Mesh, çizme (TA)
itük (I) Mesh, çizme (MG)
üdük (II) Mesh, ayakkabı (MS)
izlik Ayağa giyilen bir tür pabuç (Kİ, TA)
kabkab Nalın (GT)
ketik (II) Terlik (KK)
na'1 2. Ayakkabı, pabuç (Gİ, İM, KF, KFT)
sermüze etük *Far.T.* Kısa çizme (İM)
sirmüze etük *Far.T.* Kısa çizme (İM)
vat (?) (< ?)Keten ayakkabı (CC1)
busağa Pabuç yamalığı (TZ)
eşelik Ökçe (İH)

ökçe Ökçe, taban (DM, İM, İN, MG, TA)

ökşe Ökçe, taban (DM)

ökşem Ökçe, taban (KK)

arķūb *Ar.* Ökçe siniri (BV)

soñaçaķ Ayak ökçesi (İM)

sovunçak Ökçe (CC1)

3.3.17.4. Tekstil, Dikiş Aletleri

3.3.17.4.1. İplik

ib İp, iplik (DM)

iblik İp, iplik (DM)

ip İp (CC1, KFT, Kİ)

iplik İplik (KFT)

yib İp, iplik (KK)

yiblik İplik (KK, TA)

yip İp, iplik (BV, GT, İM, Kİ, MG, TZ)

yiplik İplik (Gİ, İM, KF)

keleb İp, iplik yumağı (İH)

sügüm (I) Bir sele uzunluğunda iplik ve benzeri (İH, TZ)

süyem Bir dikimlik iplik (TZ)

süyüm Bir dikimlik iplik (TZ)

yumaķ (I) Yuvarlak olarak sarılmış iplik (Kİ)

egrik Eğrilmiş ip (TZ)

irik (III) Eğrilmiş (TZ)

bağ (I) Bağ, ip (BM, BV, İM, Kİ, MG)

arğaç Dokunan bezin enliliğine gerilen ipliğı (İH)

arış Dokunacak bezin uzunluğuna gerilen iplik (İH)

sıķ (II) İplik teli (TZ)

3.3.17.4.2. Masura

mekūk *Far.* Mekik, dokumacılıkta kullanılan masuralı alet (İH)

masra *Far.* (< māsūre) İplik sarılan kamış, masura (İH)

3.3.17.4.3. İğ, Kirmen, İp Çıkrığı

ağırşak Yün, iplik eğirilen ipi ağırlaştırmak için alt ucuna geçirilen yarım küre ağaç (DM, TA, TZ)

ağurşak Yün, iplik eğirilen ipi ağırlaştırmak için alt ucuna geçirilen küre ağaç (Kİ)

kirmen Kirmen, ip eğirmeye yarayan alet (BV)

ig (I) İğ, küçük sivri şey, ip eğirmeye mahsus şiş (DM, TZ)

ik (I) İğ, küçük sivri şey, ip eğirmeye mahsus şiş (Kİ)

yig (I) İğ (DM, TA)

ib saracaķ ip çıkrığı (DM)

urçık İp eğirmeye yarayan alet, iğ, kirmen (CC2)

3.3.17.4.4. İğne

igine İğne (CC1)

igne İğne (BV, DM, İM, KFT, KK, TZ)

ignü İğne (Kİ)

ine İğne (CC2, Kİ)

iyne İğne (TZ)

yigne İğne (TA)

yine (II) İğne (TA)

3.3.17.4.5. Çuvaldız

çuvalduz Far. Çuvaldız (DM, İM, KF, KFT, Kİ)

şuvaldız Far. Çuvaldız (DM)

temen Çuvaldız (CC2, TZ)

tüme yine Çuvaldız (DM)

çivalduz (< Far. cuvāl-düz) Büyük iğne, çuvaldız (CC2)

3.3.17.4.6. Biz

biz (III) Biz, deri dikmekte kullanılan alet (CC1-CC2, DM)

çuvu Biz, sizri uçlu alet, tığ (Kİ)

3.3.17.4.7. Yüksük

engüşter Far. Dikiş yüzüğü (İM)

oymağ Yüzük, dikiş yüzüğü (CC2)

oymağ Yüzük, dikiş yüzüğü, yüksük (CC1, Kİ, TZ)

uymağ Yüksük (TA)

üksük Dikiş yüksüğü (TZ)

yüksük Yüksük (TA)

yüksük Dikiş dikerken parmağa geçirilen alet (İH, TZ)

3.3.17.4.8. Makas

sındı Makas (İH, TZ)

sındu Makas (DM, TA)

bıçkıç Makas (TZ)

bıçkuç Makas (TA)

kıbtı Makas (KK, TA)

kıptı Makas (CC1, TZ)

kıptu Makas (İM)

karçı Makas (TZ)

3.3.17.4.9. Dokuma Tezgahı

kerkü Üzerinde bir şey dokunan tezgah (Kİ)

3.3.17.5. Kişisel Bakım

bezek Süs (Kİ)

bizek Süs, bezek (İM, MG)

zīnet Ar. Süs, zinet (GT, İM, MS)

ziynet Ar. (< zīnet) Süs, zinet (BV, Gİ)

beze- Bezemek, süslemek (Kİ)

bize- Bezemek, süslemek (BV, GT, İM)

bizen- Süslenmek (GT, İM)

bezen- Süslenmek (KFT, Kİ, TZ)

könen- (II) Bezenmek, süslenmek (TZ)
şansmala- Süslemek (TZ)
tonan- Süslenmek (TZ)
sırla- Süslemek, boyamak, boya sürmek (CC2)
sürmele- Sürmelemek, sürme çekmek (TA)
sādec Ar. Sade, süssüz (MG)
sāzec Ar. Sade (MG)
sāzic Ar. Sade (BV)
key- 2. Yüzük takmak (KFT)
yulı- Tıraş etmek (Kİ)
yüli- Tıraş etmek (İM, TA)
yülit- Tıraş etmek (Gİ, İM)
yülü- Tıraş etmek (CC1, KFT, TZ)
yülüt- Tıraş etmek (Gİ, KF, KK)
yülümüş Tıraş olmuş, tıraşlı, tüysüz (CC1)
ḫıblan- Ar. T. Güzel koku sürünmek (İM)
ḫıblandur- Ar. T. Güzel koku sürdürmek (İM)
ḫamla- (II) Koku sürünmek (BM)
ḫilālla- (I) Ar.T. Diş, kulak karıştırmak (KF)
tişsizlüḫle- Bir şey ile dişlerini temizlemek (CC2)
ḡarḡara Ar. Suyu boğazda oynatıp çıkarma (Gİ, İM, KF)
bezenli Bezenmiş, süslenmiş (TZ)
mu'lem Ar. 2. Süslü (GT)
muraşsa^c Ar. Süslü, bezenmiş (GT)

müzehheb Ar. Süslenmiş, süslü (GT)
müzeyyen Ar. Tezyin edilmiş, süslenmiş, bezenmiş (GT)
ḫına Ar. Kına (BV, DM, İM, TZ)
ḫınnā Ar. Kına (BV, KFT)
ḫına- (II) Kınalamak, kına yakmak (TZ)
ḫınala- Ar. T. Kına sürmek (TA)
ḫınalan- Ar.T. Kınalanmak (TZ)
yaḫın- Kına yakmak (İM)

3.3.17.5.1. Kişisel Bakım Eşyaları

3.3.17.5.1.1. Ayna

ayna Far. (< āyine) Ayna (BM)
közgi Ayna (DM, KK)
közgü Ayna (DM, GT, İM, KF)
köznü Ayna (Kİ)
közügü Ayna (TA)
küzgü Ayna (CC1)

3.3.17.5.1.2. Tarak

tarak (I) Tarak (BV, Kİ, TZ)
ḫarak Tarak (DM)

3.3.17.5.1.3. Cımbız

yolḫovuş Cımbız (TZ)
çimdivüç Cımbız (TZ)
zernic Ar. Kıl gidermek için kullanılan bir alet (İM)

3.3.17.5.1.4.Ustura

kerey (I) Ustura (İM, TZ)

beki Ustura (TZ)

ustura Ustura (DM)

yülgüv Ustura (CC2)

3.3.17.5.1.5. Mendil, Havlu, Peştamal

yağlık (II) Mendil (TA)

yavlık (II) Mendil (TZ)

mendil Ar. Mendil (İM)

mindil Ar. Mendil (İM)

destār Far. Mendil (DM)

destārce Far. Mendil (TA)

dastar Far. Mendil, çevre (İH)

menşefe (I) Ar. Havlu (Gİ, KF)

‘izār Ar. Peştamal (Gİ, İM, KF, KFT)

meyzer Ar. Peştamal (İM)

3.3.17.5.1.6. Rolon, Koku Kutusu

kolansa Koltuk altı kokusu (KK)

kolansa Koltuk altı kokusu (TZ)

abağ (II) Koku kutusu (TA)

3.3.17.5.1.7. Misvak

misvāk Ar. Dişleri temizlemeye yarayan alet (Gİ, İM, KF, MS)

3.3.17.5.1.8. Yelpaze

mervaha Ar. Yelpaze (İM)

mirvaha Ar. Yelpaze (GT)

yèlpi- Yelpaze ile hava vermek, yelpazelenmek (CC2)

yilpi- Yelpazelenmek (İM)

3.3.17.5.2. Makyaj Malzemeleri

opa Kadınların yüzlerine sürdükleri merhem (TZ)

kerşen Allıktan önce sürülen yağ, krem (TA)

bararark Pudra (DM)

kirşen Kadınların yüzlerine sürdükleri pudra (TZ)

bezevü Yüze sürülen allık (Kİ)

enilik Kadınların kullandıkları kırmızı yüz boyası, allık (Kİ)

eñlik Kadınların yüzlerine yaptıkları allık (TA)

kirti eñlik Bitkiden yapılan allık (TA)

kuhl Ar. Göz ilacı, sürme (BV)

mil (I) Ar. Göze sürme çektikleri şey (İM)

nefi Ar. Nefiy, sürme (KFT)

sürme Göze çekilen sürme (BV, Gİ, İM, KF, Kİ, TA, TZ)

sürmedān T. Far. Sürme kabı (İM)

sürmelik Sürme, sürmelik (TA)

sürmelük Sürme, sürmelik (KFT)

şapış Sürme (DM)

talmav Maskara (TZ)

3.3.17.5.3.Takı, Toka

tigrek Toka (TZ)

toğa Toka (Kİ, TZ)

toğa Toka (TZ)

tontarma Toka (CC2)

boyun bağı gerdanlık (KFT)

boyun bayla- boyun bağlamak (TZ)

kılāde Ar. Gerdanlık (İM)

kızılça tırnaç Gerdanlık (TZ)

tavk (II) Ar. Gerdanlık (Gİ, KF)

kübe (III) Küpe (TA)

küpe Küpe (KFT, Kİ, TZ)

şırğa Küpe (DM, Kİ)

sızğa Küpe (TZ)

ışırğaç Küpe (TA)

ısrğa Küpe (KFT, TZ)

ısrğa Küpe (KK)

zırh Küpe (TA)

bilezik Bilezik (DM, Gİ, Kİ)

bilezük Bilezik (DM, İM, KF, KFT, KK, TA, TZ)

ğolluğ 2. Bileklik (KK)

yüzük Yüzük (CC2, DM, Gİ, GT, KF, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

faş Ar. Yüzük taşı (KFT)

kaş (III) Yüzük kaş (İM, KFT, TA)

kaş Yüzük kaş (KK)

halhal Ar. Arap kadınlarının ayak bileklerine taktıkları bilezik (BV, KFT)

irgeç Arap kadınlarının takındıkları bir çeşit boncuk (İH)

munçağ Boncuk (GT)

munçuğ Boncuk (Kİ)

bonşuğ Boncuk (TZ)

3.3.18. Nakliye Ve Ulaşım

3.3.18.1.Yolculuk

seyāhat Ar. Yolculuk, seyahat (GT)

sevüv Hareket, sefer (BM)

sürüv (I) Hareket, sefer (BM)

safar Ar. (< sefer) Sefer, yolculuk, savaşta gitme (CC1, İM, GT)

sefer Ar. Sefer, yol, yolculuk, savaşta gitme (BV, Gİ, KF, KFT, MG, MS)

sefer it- yolculuk etmek (BM)

yayan (I) Sefer (BM)

13.3.18.1.Yol

yol (I) Yol (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)

şırat Ar. Yol (Gİ, İM, KF, MS)

çığır Dar yol, sabanın açtığı yol (İH)

sağçılı yol Bekçisi, karakolu, menzircisi olan emin yol (İH)

şaya Döşeme, kaldırım (TZ)

3.3.18.1.2. Yolcu, Gezgin

yol eri yolcu (İH)

yolçu Yolcu (CC2)

ibn-i sebīl Ar. Yolcu (İM)

seyyāh Ar. Yolcu, gezgin (GT)

kezüç Çok gezen, gezgin (Kİ)

3.3.18.1.3. Kafile, Kervan

argış Kervan kafilesi (İH)

kāfile Ar. Kafile, birlikte yolculuk eden topluluk (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

kārvān Far. Kafile, kervan (GT, İM)

kervān Far. Kervan, kafile (BV, İM)

3.3.18.1.4. Yol Kesici

yol kesici haydut (DM)

eşkiyā Ar. Eşkiya (GT)

3.3.18.1.5. Yol Gösterme, Rehberlik

delālet Ar. Yol gösterme, rehberlik etme (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

delāleten Ar. Yol göstererek (İM)

çevür- (II) Bir yere yöneltmek (İM)

3.3.18.1.6. Yol Eşyası, Yük

ağruğ Ağrlık, yol eşyası (Kİ)

yük (I) Yük (BM, CC1, GT, İM, Kİ, KK, MG)

yükle- (I) Yüklemek (BV, CC1, İM)

yüklet- Yükletmek (KK, TA)

bār Far. Yük (GT)

°adel Ar. Yük dengi (BV)

tang (<Far. tang) Yük, eşya dengi (CC1)

3.3.18.1.7. Konaklama, Mola

kon- (II) 1. Konmak, inmek, mola vermek (BM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TA)

in- (I) 2. Konaklamak (İM)

tüş- (III) 1. Konaklamak (İM)

tüne- Gecelemek (İM, Kİ)

menzil(e) Ar. Konuklanacak yer, konak yeri, menzil (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFF)

3.3.18.1.8. Gitmek, Geçmek, Aşmak, Ulaşmak

°azīmet (III) Ar. Gitme, gidiş (KF, KFT)

güzer Far. Geçme, geçiş (GT)

aş- (I) Aşmak, geçmek (BV, CC2, GT, MG, RH, TZ)

bar- Varmak, gitmek, ulaşmak (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, İN, Kİ, KK, MG, RH, TA TZ)

var- 1. Gitmek, varmak (Gİ, KF, MS)

2. Ulaşmak (KF, KFT, Kİ, MS)

eriş- (I) Erişmek, ulaşmak (İM)

iriş- (I) Erişmek, ulaşmak (GT, İM, İN, MG)

irüş- Erişmek (İM)

yeriş- Erişmek, yetişmek (Gİ)

ért- Geçip gitmek (CC2)

eş- (II) Binekte gitmek (TZ)

ıh- (Gemi) nehirde akmak, gitmek (CC2)

er- (I) Kavuşmak, erişmek (BV, KF)

ir- (I) Erişmek, ulaşmak, kavuşmak (KF, Kİ, MG)

çağ- (IV) Erişmek (KFT)

keç- (I)1. Geçmek (BM, CC1, Gİ, İN, KF, KFT, RH, TA, TZ)

keş- Geçmek (Kİ, KK, TZ)

kiç- (I) Geçmek (GT, İM, Kİ)

ked- (II) Gitmek (KFT)

ket- (I) 1. Gitmek (CC1, DM, KF, İM, KK, TA, TZ) 2. Nakletmek, göçmek (İM)

kid- (I) Gitmek (İN, KFT, RH)

kit- (I) Gitmek (BM, BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS)

keçip kit- Bir suyun öte yakasına geçmek (İM)

şüdd Ar. Gitme, gidiş (Gİ)

tigür- (I) Ulaşmak, eriştirmek (GT, İM)

ulaş- Erişmek, ulaşmak (GT, İM, KFT)

vāşıl Ar. Yetişme, ulaşma (MG)

vaşl Ar. Ulaşma, birleşme, kavuşma (GT, İM)

vuşül Ar. Ulaşma, erişme (İM)

yet- (I) 1. Ulaşmak, erişmek (BM, BV, CC2, TA, TZ) 2. Arkasından yetişmek (Kİ)

yit- (I) Ulaşmak, vasıl olmak (BM, BV, GT, İN, MG, RH)

yetiş- Erişmek, ulaşmak, yetmek, yetişmek (Gİ, İM, KF, TZ)

yetkir 2. Erişmek, ulaşmak (TZ)

eril- (I) Ulaşılmak (KF)

öt- (II) 2. Geçmek, nüfuz etmek (TZ)

ötker- Nüfuz ettirmek, geçirmek (BV, TZ)

öttür- Nüfuz ettirmek, geçirmek (TZ)

süprül- (II) Çekilip gitmek (Kİ)

vārid Ar. Gelen, erişen, vasıl olan (İM, KF, MS)

resīde Far. Erişmiş, yetişmiş (İM)

3.3.18.1.9. Gelmek

kil- Gelmek (BV, Gİ, GT, İM, MG, MS)

kel- Gelmek (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN KF, KFT, KK, MS, RH, TA, TZ)

başı kaba gel- başı açık, külahsız
gelmek (İH)

3.3.18.1.10. Dönme, Dolaşma, Geri Gelme

rücū‘ Ar. Geri dönme (Gİ, İM, KF, KFT)

degzin- Dönmek, dolaşmak, devretmek (TZ)

denzin- Dönmek, etrafında dönmek (İH)

dizgin- Bir şeyin etrafını dolaşmak (İH)

tezken- Bir şeyin etrafını dolaşmak, dönmek (Kİ)

tizgin- 2. Bir şeyin etrafını dolaşmak, dönmek (MG)

tizgün 2. Dönmek, dolaşmak (MG)

tön- 1. Dönmek (BV, CC2, GT, İM, TZ)

dön- Dönmek, geri gelmek (KFT, Kİ, TA)

gezegen Dolaşan, tavaf eden (İH)

devr Ar. Dönüp dolaşma, devir (GT, MG)

çevrün- Dolanmak, dönmek (İH)

cevlān Ar. Dolanma, dolaşma (İM, MG)

rec‘at Ar. Geri gelme (KFT)

rāci‘ Ar. Geri dönen (İM)

ayruḳ (III) Geri dönmez (TZ)

3.3.18.1.11. Uğramak

düş- (II) Uğramak, geçmek, rastlamak (İN, RH)

tüş- (IV) Düşmek, uğramak, rastlamak, ele geçirmek (GT)

uğra- 1. Uğramak (KFT)

oğra- Uğramak (GT)

3.3.18.1.12. Gezme, Gezinti

kez- Gezmek, yürümek (CC1, DM, Kİ, KK, TA)

kiz- Gezmek, yürümek (GT)

kezmek Gezme, gezinti (BM)

kezdür- Gezdirmek (KK)

kezdür- Gezdirmek (Gİ, KF, Kİ)

seyb yüri- Ar.T. Başıboş yürümek, gezinmek (İM)

seyr Ar. Yürüme, gezme (BV, GT, İM, KFT, MG)

tamāşā Far. Seyretme, gezme (DM, Kİ, KK, TZ)

tamaşalan- Gezmek, gezinti yapmak (Kİ)

teferrüc Ar. Gezme, gezip görme, eğlenme (GT)

3.3.18.1.13. Görüşmek,

Karşılaşmak, Buluşmak

buluş- (II) Rastlaşmak, buluşmak, karşılaşmak (Kİ)

duş- Buluşmak, tesadüf etmek, rast gelmek (İH)
ittifak Ar. (II) Tesadüf, tesadüfle olan şey (GT)
ittifak tüş- tesadüf etmek (GT)
şohbet Ar. Sohbet, görüşme (GT, KF, KFT)
karşıla- Karşılaşmak (TZ)
karşula- Karşılamak (Gİ, KF)
karşul- Yan yana gelmek, bir araya gelmek (MG)
karşulaş- Karşılaşmak (KFT)
körüş- (I) Görüşmek, karşılaşmak (GT, İM, Kİ)
muvacehet Ar. Karşı karşıya gelme (MG)
sataş- Karşılaşmak, rast gelmek (BM, İM)
tapış- Buluşmak, kavuşmak (KFT, Kİ, TZ)
tapuş- Buluşmak, karşılaşmak (MG)
tig- 3. Karşılaşmak, buluşmak (İM)
uçra- Rastlamak, karşılaşmak (MG)
uğra- 2. Rastlamak, karşılaşmak (TZ)
uşra- Rastlamak, karşılaşmak (TZ)
yoluḥ- Karşılaşmak (CC2)
yoluḥ- (I) Karşılaşmak (BM, CC1,GT, KFT, Kİ, MG)
yoluḥ- (II) Buluşmak, kavuşmak (İM)
yüzleş- Yüzleşmek (TZ)
kavuş- Kavuşmak (TZ)
karşu çık- karşısına çıkmak (MG)
karşu tur- karşısında durmak (MG)

muḳābele Ar. Karşı karşıya gelme, karışma (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.18.1.14. Terketme

komaklık Bırakma, terk etme (KFT)
ko- (III) Terk etmek (İH)
kal- (III) Terk etmek (İM)
sılta- (II) Salmak, bırakmak, terk etmek (İH)
metrük Ar. Terk edilmiş, bırakılmış(İM)

3.3.18.2. Sevkiyat

sür- (I) Sürmek (BV, CC2, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
sürü- Sürmek (Kİ, TZ)
sürüci Sürücü, süren (KFT)
sürüşdür- Sürüştürmek (KFT)
sürüt- (I) Sürdürmek (BV)
şabış- Sürmek (DM)
yet- (IV) Yedeğine almak, sevk etmek (TA, TZ)
yasa- (I) Sevk etmek, tertip ve tanzim (GT)

3.3.18.2.1. Getirmek, Götürmek, İletmek, Ulaştırmak

naḳl (I) Ar. Bir şeyi bir yerden bir yere götürme (GT, İM, KF)
sür- (III) Nakletmek, taşımak (İM)

tart- (IV) Taşımak (GT)	erişdür- Eriştirmek, ulaştırmak (Gİ, KF)
taşı- Taşımak (CC2, İH, Kİ, TZ)	etiz- Ulaştırmak, iletmek, yetiştirmek (CC2)
keltir- Getirmek (CC2, DM, KK, TZ)	irişdür- Eriştirmek, ulaştırmak (RH)
keltiriş- Getirmede yardım etmek (CC2)	iriştür- Eriştirmek, ulaştırmak (İM)
keltür- Getirmek (CC1, GT, İM, İN, Kİ, RH, TA)	ķon- (III) Vasıl olmak, ulaşmak (Kİ)
ketir- (I) Getirmek (CC2, TZ)	ulaşdur- Ulaştırmak, yetiştirmek (İM, MG)
ketür- (I) Getirmek (Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MS, TA)	ulaştur- Ulaştırmak, yetiştirmek (İM, MG)
kiltir- Getirmek (MG)	teğür- Değdirmek, ulaştırmak (BV, İM, İN)
kiltür- Getirmek (BV, GT, MG)	yetişdür- Yetiştirmek, ulaştırmak (Gİ, KF)
kitür- Getirmek (GT, MG)	yetkir 1. Ulaştırmak, sevk etmek (CC2)
keltürgen Getiren (Kİ)	yetür- Yetiştirmek, ulaştırmak (TA)
keter- (II) Götürmek (KK)	yitgür- Ulaştırmak, eriştirmek (MG)
ködir- Götürmek (Gİ, MG)	yitiş- Yetişmek, ulaşmak, erişmek (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
köter- Götürmek (BV, GT, İM)	yitişdür- (I) Yetiştirmek, eriştirmek (Gİ)
kötür- (I) Götürmek (BV, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ)	yitiştür- Yetiştirmek, eriştirmek (MG)
kötürd- Götürtmek, taşıtmak (KFT)	yitkür- Ulaştırmak (İM, İN)
kötert- Taşıtmak, götürtmek (İM)	yitür- (I) Eriştirmek, ulaştırmak (GT)
küvür- Yönelmek, doğrultmak, götürmek (CC2)	aşur- Aşırmak, geçirmek (BV, MG, İN)
elt- Götürmek, nakletmek, taşımak (CC)	ķeçir- Geçirmek (CC2)
ilt- İletmek, götürmek, ulaştırmak (GT, MG)	ķeçür- (I) Geçirmek (Gİ, MG)
iled- İletmek, götürmek (KFT)	ķiçir- Geçirmek (MG)
ilet- İletmek, götürmek (BM, Gİ, İM, KF, KFT, TA, TZ)	ķiçür- (I) Geçirmek (GT, İM)
iletbir- İletmek, ulaştırmak (TA)	menķül Ar. Nakledilmiş (İN)
degin- Ulaştırmak, yetiştirmek (TA)	

3.3.18.2.2. Gönderme, Yollama

- ı-** (I) Göndermek (Kİ)
ıd- Göndermek (CC1)
ıd- Göndermek, yollamak (İM)
ıdır- Gönderilmek, yollanmak (CC2)
ıy-(II) Göndermek, salıvermek (CC1, MG, TZ)
ıy- (I) Göndermek, yollamak (İM, KFT)
ıyabir- Göndermek, salıvermek (GT)
ıyebir- Göndermek, yollamak (İM)
ıyil- Gönderilmek (İM)
könder- (IV) Göndermek, yollamak (BM, Gİ, İM, Kİ, İN, RH, TZ)
köndür- (II) Göndermek, yollamak (İM)
uzat- (II) Göndermek (BM, CC1-CC2)
viribi- Göndermek (İH)
yeber- Göndermek, yollamak (DM, KK)
gönder- Göndermek (KF)
havāle (II) Ar. Gönderme (KFT)

3.3.18.3. Taşınma, Göç

- rahīl** Ar. Göç (GT)
köç Göç, bir kabilenin yer değiştirmesi (BM, Kİ)
intiḳāl Ar. Bir yerden bir yere göç etme (BV, İM)
kiç- (V) Göçmek, nakletmek (İM)

köç- Göçmek, göç etmek (BM, CC2, Gİ, GT, Kİ, İM, TA)

köçür- Göçülme (CC2)

köş- Göçmek, göç etmek (KK, TZ)

taşın- Taşınmak, göçmek (İM)

muhācir Ar. Göç eden, göçmen (İM)

3.3.18.4. Mesafe

ara Ara, açıklık (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)

hīlel Ar. Ara, aralık (İM)

halel (I) Ar. Çatlak, aralık, boşluk (GT)

seyrek Seyrek, büyük aralıklarla (CC1, İH)

tetābu‘ Ar. Aralık, birbirini takip etme (Gİ)

3.3.18.4.1. Uzaklık, Uzaklaşma

yıraḳlık Uzaklık, uzak olma (İM)

ba‘īd Ar. Uzak, ırak (İM, MG)

ırah Irak, uzak (CC1-CC2)

ırah Irak, uzak (CC1, Gİ, KF, KFT)

yıraḳ Uzak, ırak (BV, CC1, DM, GT, İM, Kİ, MG, RH, TA, TZ)

insek Uzak (RH)

isre Uzak (TA)

isresi Ondan en uzağı (TA)

ḳāsī Ar. Uzak, uzak olan (MG)

uzak Uzak (BV, İN)

ırak- Uzaklaşmak (CC1)
ayrıl- 2. Uzaklaşmak (İM)
munşarîf *Ar.* Geri dönmüş, uzaklaşmış (GT)
ayır- 4. Uzaklaştırmak (İM, MG)
teberrâ *Ar.* Uzak durma (KFT)

3.3.18.4.2. Yakınlık, Yakın, Yaklaşma

taḳarrüb *Ar.* Yaklaşma, yakın olma, yakınlık (GT, İM)
yaḳınlıḳ Yakın olma (İM)
bisre Yakın (TA)
bisresi İkisinden yakını (TA)
dānī *Ar.* Yakın (MG)
ḳarīb *Ar.* Yakın, yakın olma (MG)
muḳārin *Ar.* Yakın, bitişik (Gİ, KF)
ulaş Yakın, bitişik (Kİ)
yaḳın (I) Yakın (BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MG, MS, RH, TZ)
yaḳınraḳ Daha yakın, yakınca (İM)
yavuḳraḳ Daha yakın (KFT)
muḳārin ol- Yaklaşmak (Gİ)
oḡurla- (II) Birisiyle arasındaki mesafeyi azaltmak (MG)
yaḳınla- Yaklaşmak (TZ)
yaḳlaş- Yaklaşmak, yakın olmak (KK)
yavuḳulan- Yaklaşmak (BM)
yanaş- Yanaşmak (İM, TZ)
yören- (II) Bir şeyin etrafına gelmek, civarında olmak (İH)

taḳrīb *Ar.* Yaklaştırma, yakınlaştırma (GT)
yavuḳlat- Yaklaştırmak (Kİ)
yavuḳ- Yaklaştırmak (TA)
yovut- Yaklaştırmak, yaklaşmasına imkan vermek (CC2)

3.3.18.4.3. Ayrılık, Ayrılış, Ayırmak

āk *Ar.* Ayrılık (GT)
fırḳat *Ar.* Ayrılık (GT)
ḫalaf *Ar.* Ayrılık (KFT)
hecr *Far.* Hicran, ayrılık (GT)
mufāraḳat *Ar.* Ayrılık, ayrılma (GT)
vedā‘ *Ar.* Ayrılma, Allah’a ismarladık deme (İM)
vidā‘ *Ar.* Ayrılış, veda (GT)
ta‘yīn *Ar.* Belli etme, ayırma (İM)
temyīz *Ar.* Ayırma, seçme (İM)
ara- (II) Parmaklarının arasını hilâllemek, aralamak (MS)
arala- (I) Parmaklarının arasını hilâllemek, aralamak (İM, KF)
ayır- 1. Ayırmak (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, KF, MG, MS, TZ) 2. Arasını açmak (KF)
tuztur- Ayırmak (İM)
hilalle- (II) *Ar. T.* Parmaklarının arasını aralamak, açmak (İM)
ir- (IV) Ayırmak (Kİ)
yır- 2. Ayırmak (KFT)
ayran (II) Ayıran (Kİ)
mufarraḳ *Ar.* Ayrılmış (KF)

fāriğ Ar. Ayrılmış (BV, GT, İM, KFT)

mehcūr Ar. Terk edilmiş, uzaklaşmış, ayrılmış (GT)

ayrılış- Ayrışmak, ayrı hâle gelmek (TZ)

ayırila- Ayrılmak (BM, Kİ, TZ)

ayrıl- 1. Ayrılmak (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, TA)

ayrul- Ayrılmak (İM)

boşat- (I) 3. Ayrılmak (MG)

sap- (II) Birinden ayrılmak (CC2)

sapraş- Ayrılmak (Kİ)

savul- Ayrılmak, bir köşeye çekilmek, uzaklaşmak (BM)

yalıñaçlan- Tecrit edilmek, soyutlanmak (İM)

seç- Bir şeyi bir şeyden ayırmak (Kİ)

3.3.18.5. Taşıtlar

taşıt Taşıyıcı (BV)

3.3.18.5.1. Kara Taşıtları

ğanlı (II) Kağrı arabası (Kİ)

ğaňlı Kağrı arabası (TA)

ağnuna Kağrı arabası (DM)

araba Araba (TA, TZ)

araba (< Ar. rubā‘) At vb. hayvanla çekilen tekerlekli araç, araba (CC1-CC2)

kızak Buz üstünde kayılan alet (İH)

dide Tahtirevan (Kİ)

3.3.18.5.2. Su Taşıtları

keme Gemi (CC2, Gİ, TZ)

kemi Gemi (BM, DM, GT, İM, KFT, Kİ, TA, TZ)

kime Gemi (GT)

kimi Gemi (GT)

kereb Gemi (TA)

kerep Gemi (Kİ)

kerreb Gemi (BM)

kırbat Gemi, kadirga (BM, Kİ)

katırğa Yun. Kadirga, kayık (TA)

katrığa Yun. Kadirga, kayık (Kİ)

zevrağ Ar. Kayık, sandal (GT)

çınlık Kayık, sandal (BM, Kİ)

işkik (I) Kayık küreği (Kİ)

tekene Tekne (TZ)

tekne Tekne (İM, Kİ)

yilken Yelken, gemi yelkeni (İH)

yelken Yelken (DM, Kİ, TA, TZ)

uçan Küçük gemi, yelkenli kayık (BM, Kİ, TZ)

kelek (II) Bir tür tahtadan yapılmış sal (Kİ)

sal Büyük çaylarda üstünde gidilen çatma ağaçlardan yapılmış ulaşım aracı (İH)

suvluv Su keleş (nehir üzerinde kullanılır) (BM)

tar (II) Kelek (küçük nehir kayığı) (Kİ)

ëşikik Gemi küreği (CC2)
lenger (<Far. langar) Çapa, gemi çapası (CC2)

3.3.18.5.3. Taşıtsız, Yaya

yadağ Yaya, yürüyerek, biniti olmadan (İM)

yayağ Yaya, yürüyerek, biniti olmadan (GT, İM, MG, TA)

yayağ Yaya, yürüyerek, biniti olmadan (İH)

piyāde Far. Piyade, yaya (GT)

3.3.19. Yön, Yönelme, Yönlendirme

3.3.19.1. Yönler, Taraflar

3.3.19.1.1. Üst, Yukarı

yoğarı Yukarı (DM)

yoğaru 1. Yukarı (BM, KF)

yoğarı Yukarı (CC2)

yoğaru Yukarı (GT, MG, TZ)

yuğarı Yukarı (KK)

yuğaru Yukarı (KF, KK)

yuğarğū Yukarı (KFT, TA)

yuğarı Yukarı (BV)

yuğaru Yukarı (BV, KF, İN, RH)

yogartın Yukarıdan (CC2)

üst Üst, yukarı (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

üstün (II) Üst, üst kısım, üst taraf (CC1-CC2, GT, Kİ, KK, TA)

yüz (III) Yüz, sath, taraf (GT, MG)

üzek Üst, sath, yüz (BV)

üzeri Üzeri, üstü (Gİ, MG)

üstüngi En üstün, en üstteki (CC2)

üstüngü En üstün, en üstteki (CC2)

3.3.19.1.2. Alt, Aşağı

alt Alt (TA)

alt Alt, bir şeyin altında kalan kısım (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

ast Alt, aşağı (BV, CC1, GT, İM)

astın Alt, aşağı (GT)

aşağ Aşağı (TA)

aşağa Aşağı (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, RH, TA, TZ)

aşağı Aşağı (MG)

aşak (I) Aşağı (BV, İM, İN, KFT)

aşaka Aşağı (MG)

aşakağ Aşağı (BV)

aşagarak Aşağıca, daha aşağı (BV)

töben Altında, aşağı, geri (CC2)

töbengi Alttaki aşağıki (CC2)

küyürtin Aşağıdan (CC2)

3.3.19.1.3. Ön, İleri

alın (II) Ön, cephe, karşı (GT, İM, Kİ, MG)

all Ön taraf, bir şeyin önündeki yer (CC1, GT)

anarı Öte taraf, ileriye doğru (İH)

anġaru Öteki taraf, ileriye doğru (BM)

ısra (II) (Daha) aşağı, ileri, öte (MG)

ileri İleri, ön taraf (DM, İH, KF)

ilerü İleri, ön taraf (BM, Gİ)

iley (I) Ön, yan (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH, TZ)

ilgeri İleri, ön taraf (CC1-CC2, DM, GT, KK, TZ)

ilgerü İleri, ön taraf (BV, DM, Gİ, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH)

öñ (I) Ön taraf, nezd, huzur (BV, CC2, İN, TA)

ön (I) Ön taraf, ön (İN, KK)

öte (III) Öte, ön, ileri (TZ)

yülgeri Ön (TA)

3.3.19.1.4. Arka, Geri

ard 1. Ard, arka, bir şeyin ardında kalan kısmı (DM, Gİ, KF, Kİ, MS)

ardġarı Arka, geri, arkaya, geriye (Gİ)

arġa (I) Arka, arka taraf (BV, CC1, Gİ, KF, KFT, Kİ, MG, MS, İN, TZ)

art 1. Art, arka, bir şeyin ardında kalan kısmı (BV, CC1-CC2, İM, İN, MG, RH, TZ)

arġ Arka, sırt (KK)

artġaru Arka, geri, arkaya, geriye (BV, İM)

atġarı Arka, geri, arkaya, geriye (KK)

atġarı Arka, geri, arkaya, geriye (TZ)

büzük Kıç, arka (Kİ, TZ)

girü (I) Arka, geri (TA)

ġafā (I) Ar. Arka, geri (GT)

kayırı Geri (CC1)

kayra (II) Geri (CC1)

kayrı Geri (CC1)

keri (I) Geri, arka (CC1, Gİ, İM)

kiri Geri (MG)

kirü Geri (BM, BV, İM)

ġayta (II) Geri (MG)

ġıç (I) Kıç, arka (Kİ)

ileyin Arka (KK)

3.3.19.1.5. Sağ

oñ (I) Sağ taraf (CC1-CC2, MG, Kİ)

oñ (II) Sağ taraf (İM, TZ)

saġ (I) Sağ (solun zıddı) (BV, Gİ, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH)

sa (I) Sağ, sağ taraf (CC2)

oñlu Sağlı, sağ tarafı (CC2)

3.3.19.1.6. Sol

sol (I) Sol, sağın zıddı (BM, BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)

şol Sol, sağın zıddı (KK)

soñ (II) Sol, sağın zıddı (Kİ, İM)

sollu Sollu, sol tarafı (CC2)

3.3.19.1.7. Dış, Dışarı

daşğarı Dışarı (Gİ, KF, KFT)
daşra Dışarı (Gİ, KF, KFT)
dışra Dış, dışarı (KFT)
taşarı Dış, dışarı (TZ)
taşğarı Dış, dışarı (Gİ)
taşğaru Dış, dışarı (İM)
taşkara Dış, dışarı (Kİ)
taşkarı Dış, dışarı (BV, CC1-CC2, İM)
taşkaru Dış, dışarı (GT, TZ)
taşra Dış, dışarı (BV, İM)
taştıın Dış, dışarı (CC1)
taş (II) Dış, dışarı (BV, GT, İM, Kİ)
tış Dış (İM)
taşkı Dış, dışarı (İM)
hāric Ar. Dışarı, dışarıya doğru (İM, MG)
tışkaru Dışarı, dışarıya doğru (MG)
sath Ar. Bir şeyin dış yüzü (İM)

3.3.19.1.8. İç, İçeri

bağır (V) Her şeyin içi veya önü (İN)
dāhil Ar. İç, içeri (İM, MG)
derūn (I) Far. İç (GT)
içrih İçeri, derun (CC2)
mağz (II) Ar. İç (GT)
iç (I) İç, içeri (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)
içeri İçeri, iç (Gİ, KF, KFT)
içerü İçeri, iç (Gİ, KF, KFT)

içkeri İçeri, iç (BV, CC1, Gİ, İN)
içkerü İçeri, iç (Gİ, İM, İN)
içre İçeri, iç (KFT)
işeri İçeri, iç taraf (TZ)
işkeri İçeri, iç (DM, TZ)
ķoyun (IV) İç taraf (İM)
dāyire (II) Ar. Meydanın iç tarafı (MG)
fīhi Ar. “İçinde” anlamında bir söz (MS)

3.3.19.1.9. Karşı

ķarş Karşı (TZ)
ķarşı Karşı (CC2 GT, KK)
ķarşu Karşı (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS, RH)
sarı (II) 1. Karşı (CC1-CC2)
utru (I) Karşı, karşılık (CC1-CC2)

3.3.19.1.10. Beri

berü Beri, bu taraf (BM, KFT)
börü (I) Beri, bu taraf (KFT)
biri Beri, bu taraf (GT, KF, MG)
1.11. Yan, Kenar, Uç
ķırağ (I) Kenar, yan, kıyı (BM, Gİ, İM, KF)
ķırañ Kenar, kıyı, uç, sınır (İH, İN)
ķırığ (III) Yan, kenar, uç (MG)
ķırı Yan, kenar, kıyı, uç (TZ)
ķır (II) Kenar, yan, kıyı (İH)
ķırıv Kenar, kıyı, sınır (CC2)

kaş (V) Bir şeyin kenarı, ağzı (İH)
uç 1. Uç, uç taraf (BV, CC2, DM, GT, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, MG) 3. Taraf, yan (TZ)
üç (II) Uç, taraf (TZ)
şadr 2. (bir şeyin) yan tarafı (MG)
baş (V) Uç, uç noktası (Gİ, MG)

3.3.19.2. Yönelme, Yönlendirme

tarh (II) Ar. (Bir şeyi) yöneltmek, doğrultmak (MG)
çevrül- (I) Yönelmek (İM)
teveccüh Ar. Yönelme (MG)
könül- Doğru yola girmek, yönelmek (İM)
gönül- Yönelmek, bir yönü tutup gitmek (İH)
düşlen- Bir mahalle yönelmek, teveccüh etmek (İH)
şap- Sapmak (KFT)
saptur- Saptırmak (Kİ)

3.3.19.2.1. Girmek, Girdirmek

gir- Girmek (KF)
kir- Girmek, içeri girmek (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
duhül Ar. Girme (GT, İM)
sırıq- Canavar inine girmek (TZ)
givir- (I) Büküştürmek, sokuşturmak (İH)

kevür- Girdirmek, sokmak (İM)
kivür- (II) Girdirmek, sokmak (Gİ, KF, KFT)
kiyür- Girdirmek, sokmak (KF)
kevrül- Girdirilmek, sokulmak (İM)
kirkiz- Girdirmek (TZ)
kivürt- Sokmak, yerleştirmek, girdirmek (RH)
soktur- Sektürmek, girdirmek (TZ)
soğ- Girdirmek, sokmak (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS, TA, RH, TZ)
soğ- Girdirmek, sokmak (KK)
şebek Ar. Birbirine girdirme (İM)
kaşa- Kapsamak, içine almak (İM)
kaşa- 2. Kapsamak, içine almak (İH)
müştemil Ar. Kavrayan, saran, içine alan (Gİ, KF)
kapla- (I) İçine almak, kaplamak (BV)
kabla- Kaplamak, içine almak (MS)

3.3.19.2.2. Çıkmak,

Çıkarmak(yukarı, dışarı)

ağın- Yükselmek, yukarı çıkmak (CC1-CC2, Kİ, TA)
ağınan- Yükselmek, yukarı çıkmak (CC1)
ağ- (I) Yükselmek, yukarı çıkmak (BM, Kİ, MG)
çıg- Çıkmak (CC1)
çıh- (I) Çıkmak (CC1-CC2) 2. Dışarı çıkmak (İM, TA)

çık- (I) 1. Çıkmak (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MG, MS, TZ)

şıq- (I) Çıkmak (DM, KK)

çık- (II) Yukarı çıkmak (BM)

min- Çıkmak, yükselmek (CC1-CC2)

çıkış Çıkma, çıkış (TZ)

sa'îd Ar. Yükselen, yukarı çıkan (KF)

hop- Çıkmak, kalkmak, yükselmek (CC2)

çek- (I) 1. Bir şeyi bir yerden çekip almak, çıkarmak (BV, Gİ, GT, İM, İN, Kİ, RH, TZ)

çik- (I) Bir şeyi bir şeyden çekip almak, çıkarmak (GT, MG)

çıgar- Çıkarmak, çekip çıkarmak (CC1, Kİ)

çıkar- (I) Çıkarmak, çekip çıkarmak (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, RH, TA, TZ)

şıkar- Çıkarmak, çekip çıkarmak (KK)

çıkarıl- Çıkarılmak (İM)

çıkarul- Çıkarılmak (BV)

çıkarınıl- Çıkartılmak (KFT)

çıkdur- Çıkarmak (Kİ)

ihrâc Ar. İhraç, dışarı çıkarma, atma (GT)

tart- (II) 2. Çekip çıkarmak (TZ)

tarta- Çekip çıkarmak (TZ)

arıt- 3. Kabuğunu soymak (TZ)

yüzülmüş Yüzülmüş, soyulmuş (TZ)

şoy- 1. (Kabuk, elbise vb.) soymak, çıkarmak (BM, BV, KK, TA, TZ)

hazf Ar. Aradan çıkarma (Gİ)

sıyrıl- 2. Sıyrılmak, soyulmak (İH)

sıyr- Soymak, çekip çıkarmak (İH, MG)

sıyrık Sıyrılmış (TZ)

sıril- Sıyrılmak, soyulmak (Kİ)

sovrun- Sıyrılmak (TZ)

kazı- (I) 2. Sıyırmak, çekip ayırmak, soymak (İH)

şoyul- Soyulmak, sıyrılıp çıkmak (BM)

açıl- (I) 3. Yüzden bir şeyi çıkarmak (İM)

3.3.19.2.3. İnmek İndirme

nüzül Ar. İnme, iniş (GT)

in- (IV) Nazil olmak (İM)

ên- İnmek (CC1-CC2)

in- (I) İnmek (BM, BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, TA, RH)

yin- (III) İnmek (RH)

inin- İnilmek (TZ)

tüş- (III) 2. İnmek (İM, Kİ, KK, MG, TA)

indir- İndirmek (Gİ, İM, KF, TZ)

indür- (I) İndirmek (?)

ëndir- İndirmek, batırmak (CC2)

ëndür- İndirmek, batırmak (CC1)

koy- (IV) İndirmek (TA)

düşür- (II) İndirmek, inzal etmek (KFT, MS)

indüril- İndirilmek (Gİ, İM)

indürül- İndirilmek (İM)

3.3.19.2.4. Kaldırma, Yükseltme

agındır- Yukarı çıkartmak, yükseltmek (CC2)

tik- (VI) Yukarı kaldırmak (İM)

tikil- (II) Dikilmek, yukarı kaldırılmak (İM)

ğaldır- Kaldırmak (Gİ, KF, KK, TZ)

ğaldur- Kaldırmak (Gİ, KF, MS)

kötürül- Kaldırılmak, yükseltilmek, taşınmak (MG)

köteril- Kaldırılmak, yükseltilmek, taşınmak (İM)

köterül- Kaldırılmak, yükseltilmek, taşınmak (İM)

kötrül- Kaldırılmak, yükseltilmek, taşınmak (GT, İM, KFT)

yüçele- Yükseltmek (DM, Kİ)

yükset- Yükseltmek (TA)

kider- Gidermek, ortadan kaldırmak (Gİ, KF, KFT, MS)

keter- (I) Gidermek, ortadan kaldırmak (İM, KK)

kiter- Gidermek, ortadan kaldırmak (BV, GT, İM, MG)

kiteril- Giderilmek, ortadan kaldırılmak (İM)

keteril- Giderilmek, ortadan kaldırılmak (İM)

ketürül- Kaldırılmak (İM)

3.3.19.2.5. Dönmek, Döndürme

aylan- 2. Dönmek, çevrilmek (TZ)

eylen- (I) Dönmek, döndürmek (MS)

ğayıd- Dönmek, geri dönmek (KFT)

ğayıt- Dönmek, geri dönmek (BV, Gİ, İM, KF, Kİ, MG, RH, TA, TZ)

ğayıt- Dönmek, geri dönmek (KK)

ğayıttur- Geri döndürmek (Kİ)

ğayt- Dönmek, geri dönmek (CC1-CC2, Gİ, GT)

ğayt- Dönmek, geri dönmek (KK)

ğaytar- (II) Dönmek (CC1-CC2, İM, KFT)

kertekli ketir Arkasına dönüş (TZ)

tezzgin-(II) Dönmek, çevrilmek (İM)

tezzgün- Dönmek, çevrilmek (İM)

tön- 3. Bir istkamete çevrilmek (GT)

kesr Ar. Dönme, çevirme (MG)

kalb (II) Ar. Döndürmek (MG)

ağtar- Aktarmak, devirmek, yere yıkamak (GT)

ağtur- Döndürmek, çevirmek, baş aşağı getirmek (BM)

ağdar- Aktarmak, döndürmek, baş aşağı getirmek (KF)

ağdur- Aktarmak, döndürmek, baş aşağı getirmek (KF)

ağtar- Aktarmak, döndürmek, baş aşağı getirmek (Kİ, KK, TZ)

ağtaran- Aktarılmak (TZ)

yandur- (III) Aktarmak (BM)

ayla- (I) Çevirmek (TZ)

aylandır- Döndürmek, çevirmek (MG)

aylandur- Döndürmek, çevirmek(MG)

‘aṭf Ar. Çevirme, döndürme (İM)

çevür- (I) 1. Çevirmek, alt üst etmek (İM) 2. Çevirmek, döndermek (MG, MS)

çövür- Çevirmek, döndürmek (CC1)

şevir- Çevirmek, döndürmek (KK)

şövür- Çevirmek (TZ)

dönder- Döndermek, çevirmek (Gİ, KF, MS)

töndür- Döndürmek, çevirmek (İM)

emder- Çevirmek, aktarmak, döndürmek (Kİ)

çavrun- Çevrilmek (TZ)

çefrül- Çevrilmek (İM)

çevril- Çevrilmek (BV, MG)

çevrül- (III) Çevrilmek (İM)

emderil- 1. Çevrilmek, döndürülmek (Kİ) 2. Kumaş vb. çevirmek (Kİ)

ender- Çevirmek, alt üst etmek (Kİ)

igür- Geri çevirmek (Gİ)

ķaydur- Çevirmek (Kİ)

ķaytar- (I) 2. Döndürmek, geri çevirmek (BV, GT, İN, KF, KFT, Kİ)

ķaytarınıl- Döndürülmek (KFT)

ķaytarmaķlıķ Döndürme (KFT)

şevre- Çevirmek, aktarmak (TZ)

şevren- Çevrilmek, aktarılmak (TZ)

tercī’ Ar. Geri çevirme, döndürme (İM)

tön- 2. Dönmek (CC2)

tizgin- 1. Döndürmek, çevirmek (BV, İM)

tizgindür- Döndürmek, çevirmek (İM, MG)

tizgün- 1. Döndürmek, çevirmek (İM)

tizgüt- Döndürmek (BV)

tüvür- Döndürmek, çevirmek (CC2)

yandur- (II) Döndürmek (BM, KFT)

irik- (II) Alt üst olmak (İH)

evür- Evirmek (BV)

maķlūb Ar. Ters çevrilmiş, altı üstüne getirilmiş (İM, İN, MG)

3.3.19.2.6. İlerleme, İlerletme

oz- (I) İleri geçmek, yetişmek, geride bırakmak (BM, BV, CC2, GT, İM, Kİ, KK, MG, TA)

ozul- İleri geçilmek (İM)

ozun- Geçilmek (BV)

sebeķāt Ar. Geçme, ilerleme (Gİ)

taķaddūm Ar. İleri geçme, öne çıkma (MG)

uz- Geçmek (TA, TZ)

ozgūnçı İleri geçen, ileride olan (İM)

ozdur- İleri geçirmek (İM)

ozdurul- İleri geçirilmek (İM)

3.3.20. Oyun-Eğlence

kirş (II) Yarış, oyun (Kİ)
lehv Ar. Oyun, eğlence (GT)
oyın Oyun (CC1)
oyun Oyun (İM, İN, MG)
salmağ Oyun, eğlence (İM)
şölen Ziyafet (İH)
tafaruç (< Ar. tafarruc) Eğlenceti, gezin (CC2)
sefihlik Ar. T. Sefahate düşkün olma (KFT)
irtess Ar. Eğlenme, oyalanma (İM)
tamaşa (< Far. tamāšā) 1. Eğlence 2. Zevk, keyif (CC1)
egle- 1. Eğlendirmek (KFT)
eygenle- Oyalanmak (Kİ)
dümük- Oyalanmak, avunmak (İH)
bük- (II) Oynamak (Kİ)
oyna- (I) Oynamak, oyun oynamak, şakalaşmak (BV, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, TA)
oynal- Oynamak (MG)
vayna- Oynamak, oyun oynamak (DM, TZ)
vaynaş- Oynaşmak (TZ)
dimük- Gönül oyalamak, hoş bir şeyle eğlenmek (İH)
yırğa- Eğlenmek, keyiflenmek, lezzet almak (CC2)
kebilgen Meyhane, bar (İH)

3.3.20.1. Yarış, Yarışma

yarış Yarış, yarışma (BV)
öçeş- 1. Yarışmak (TZ) 2. Bahse girişmek (CC2, KK)
üz- (III) Yarışmak (KK)
yarış- Yarışmak (BV, İM)
baz- (II) Yarışmak (TZ)
yaraş- (II) Yarışmak (TA)
uç- (II) At yarışında veya ok atışında bahse girmek (Kİ)
kirş (I) Ok atışı gibi yarışlarda kendi tarafında olan (Kİ)

3.3.20.1.1. Yenmek

ğaliblik Ar.T. Yenme (İM)
artır- (II) Yenmek, aşmak (CC2)
bas- (I) 2. Galip gelmek, yenmek (GT, Kİ)
kın- (II) Yenmek, mağlûp etmek (BM)
uğ- Ütmek, yenmek (BM, GT, Kİ, TZ)
ut- Ütmek, yenmek, galip gelmek (TA)
yen- (I) Yenmek, mağlûp etmek (BM, İM)
yeñ- Yenmek, galip gelmek (CC1-CC2, DM, GT, TZ)
yin- (II) Yenmek, mağlup etmek (KFT, RH)
yeñmek Yenme, zafer (CC1)
karaldu (I) Üstünlük, galibiyet (İM)

fütüh (I) Ar. Üstünlük (GT)

kâhir Ar. Gücü yeten, üstün gelen (MG)

ğâlib (II) Ar. Yenen, üstün gelen, galip (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

üstün (I) Üstün, galip (BV, CC1-CC2)

manşūr Ar. (Allah'ın yardımı ile) galip gelmiş (GT)

muzaffer Ar. Üstünlük kazanmış, muzaffer GT)

yegin (II) Galip, kavi (İH)

yeñdeçi Galip, yenen (CC2)

3.3.20.1.2. Yenilmek

uṭtur- Yenilmek (BM)

ütül- Ütülmek (İM)

yeñil- Yenilmek (GT)

yiñil- Yenilmek (MG)

yeñdir- Yendirmek, sırtı yere gelmek (CC2)

yeñilmek- Mağlubiyet, yenilgi (CC1)

mağlūb Ar. Mağlup olmuş, yenilmiş (MG)

3.3.20.2. Çeşitli Oyunlar

3.3.20.2.1. Satranç

şatranç Ar. Satranç oyunu (GT, KFT)

şitranc Ar. Satranç, satranç oyunu (İM)

ağurçuk Satranç (Kİ)

toķurçin Satranca benzer bir tür oyun (Kİ)

leclāc Ar. Satranç oyununun mucidi, kumarbazların piri, oyunların ustası (GT)

baydaķ Far. Satranç oyununda piyade, piyon taşı (GT)

ferzīn Far. Satranç oyununda vezir (GT)

nat'a Ar. Satranç tablası (GT)

bisāṭ (I) Ar. Oyun (satranç vb.) tahtası (GT)

3.3.20.2.2. Diğer Oyunlar

nerd Far. Tavla, tavla oyunu (İM, KFT)

çelik Çocukların oynadıkları çelik çomak (Kİ)

tebūk Bir tür çocuk oyunu (Kİ)

çevgān Far. Cirit oyunu, bu oyunda kullanılan sopa (MG, RH)

çır Çocukların oynadıkları aşık arkası üzerine düşünce bu kelime kullanılır (Kİ)

ķimār Ar. Kumar (KFT)

3.3.20.3. Oyun Aletleri, Oyuncak

oyunçak Oyuncak, şaka (GT)

ķavurşak Oyuncak, oyun aletleri (TZ)

top (II) Toparlak, yuvarlak, top (CC2, TZ)

top (Çevgan oyununda kullanılan) top (Kİ, MG)

sütmek Yuvarlak şey, top (Kİ)

çağıldak (I) Çocukların elleri ile döndürdükleri fırlak (İH)

çögen At üstünde top çeldikleri ucu sivri değnek (İH)

salıncağ Salıncak (İH, Kİ)

selgençek Salıncak (TZ)

selkinçek Salıncak (Kİ)

ögrümük Salıncak (Kİ)

3.3.21. Spor

itme İdman yaptırma, alıştıırma (CC2)

idmān Ar. İdman, alıştıırma (MG, İN)

ta'lim Ar. 2. İdman (MG)

mu'avved Ar. Hazırlıklı, idmanlı (MG)

idmānsuz Ar. T. İdmansız, alıştıırma yapmamış olan (İN)

itmele- Egzersiz yapmak (CC2)

3.3.21.1. Bazı Spor Dalları

3.3.21.1.1. Güreş

küreş Güreş (GT, Kİ)

küreş- Güreşmek (BM, GT, KFT, Kİ, TA, TZ)

3.3.21.1.1.1. Güreşçi

küreççi Güreşçi, pehlivan (TZ)

küreşçi Güreşçi, pehlivan (GT)

pehlevān *Far.* Pehlivan, yiğit (GT)

cānbāz *Far.* Pehlivan (TZ)

3.3.21.1.2. Yüzme

büve eyle- Suya dalmak (TZ)

çap- (III) Yüzmek, suda çırpınmak (İH)

çum- Suya dalmak (TZ)

kar- (III) Suya batmak, dalmak (İH)

suya kar- suya dalmak, batmak (İH)

yüz- Yüzmek, suda yüzmek (CC1, DM, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

yüztür- Yüzdürmek (BV)

3.3.21.1.2.1. Yüzücü

üzgüçi Yüzücü (GT)

yüzgen kişi Yüzücü (CC1)

3.3.22. Dans

rağs *Ar.* Oyun, dans etme (GT)

horon (< Yun. ḥorós) Horon (CC2)

koron (< Yun. ḥoros) Raks, dans, horon (CC1)

bey- Raksetmek, oynamak (TA)

bèyi- (I) Dans etmek (CC1)

bèyin- Dans etmek, oynamak (CC2)

biyi- (I) Dans etmek (CC1)
buy- (II) Dans etmek (Kİ)

3.3.23. MÜZİK

semā^c Ar. Musikî, sema (GT)
mūsikī Ar. Müzik (GT)

3.3.23.1. Nağme, Makam, Ezgi, Şarkı

ır Şarkı, türkü, makam ile söylenen söz (Kİ)
zemzeme Ar. Nağme, terennüm (GT)
lahn Ar. Nağme, ezgi (İM)
nevā Far. Ses, makam, ahenk (Gİ)
nağme Ar. Nağme, ses (GT)
nağam Ar. Nağmeler (GT)

3.3.23.1.1. Şarkı Söylemek

hoş-āvāz güzel sesli (GT)
ırla- Şarkı söylemek (CC1-CC2, Gİ, GM, KF, KFT, Kİ, TA)
yırla- Şarkı söylemek (BM, GT, İM, TZ)
kopsa- Ney ile ilahi söylemek, şarkı söylemek (CC2)
āğāz kıl- Terennüm etmek (GT)
terennüm Ar. Şakıma, terennüm (GT)
nağme kıl- Şarkı söylemek (GT)

3.3.23.2. Islık

ıslıh Islık (TZ)
sıgılık Islık (Kİ)
sızgurmak Islık (CC1)

3.3.23.2.1. Islık çalma

sızgır- Cızırdamak, ıslık çalmak (CC1)
sısķır- Islık çalmak (TZ)
ıslıh vur- ıslık çalmak (TZ)
sıķrık vur- ıslık çalmak (TZ)

3.3.23.3. Müzik Aletleri

sāz Far. Çalgı (Gİ, KF)
çal- Müzik aleti, düdük vb. çalmak (BV,CC1, GT, İM, Kİ, TA)
şal- Düdük, müzik aleti vb. çalmak (TZ)
birgı tart- Boru üflemek, boru çalmak (CC2)

3.3.23.3.1. Telli Çalgılar

ķobuz Kopuz denilen çalgı aleti (Kİ, TA)
ķopuz Kopuz denilen çalgı aleti (İM)
ķubuz Kopuz denilen çalgı aleti (İH)
ķupuz Kopuz denilen çalgı (İH)

barbaṭ *Far.* Kopuza benzer bir saz (GT)

‘ūd *Ar.* Çalgı, ud (KFT)

çeşte Ud adı verilen çalgı (İH)

bar (II) Bir çeşit çalgı, saz (TZ)

ṭanbūr(e) *Ar.* Tambur, bir tür müzik aleti (Gİ, İM, KF)

çenk *Far.* Eski Doğu müziğinde bir müzik aleti (İH, Kİ)

3.3.23.3.2. Nefesli Çalgılar

düdük Düdük (DM, KFT, Kİ, TA, TZ)

düdük çal- düdük çalmak (TA)

tüdük Düdük (BV)

sıbzıḡı Uzun düdük (Kİ, TZ)

zurna(y) *Far.* Zurna, kısa düdük (DM, TZ)

surna *Far.* Zurna, boru (İH)

suruna *Far.* Zurna, boru (CC)

tuman (II) Boru, flüt (TZ)

bırḡı Boru (CC2)

burgu Boru (müzik aleti) (CC1, İH)

burguça Üfleyerek çalınan bir çalgı, küçük boru, ney (müzik aleti) (CC1)

kırtıḡ (II) Boynuzdan yapıp üflenecek çalınan boru (TZ)

nāy *Far.* 1. Ney (GT) 2. Kamış (GT)

sibsi Kamış düdük, ney (İH)

3.3.23.3.3. Vurmalı Çalgılar

Şlbizḡı Davul (DM)

ṭabl *Ar.* Davul (BM, GT, İM, KFT)

tombur Davul, kös (CC2)

kōri Davul (DM)

kōvrüv Davul (BM)

ḡūs *Far.* Kös, büyük davul (GT)

naḡare *Far.* Davul, kös, dümbelek (DM)

dambırdı Davula vurdukça çıkan ses (İH)

def *Ar.* Müzik aleti, çalgı (GT, KFT)

taf *Ar.* (< taf) Tef (CC1)

düff *Ar.* Tef, bir çalgı aleti (İM)

dümri Dümbelek, tef (TZ)

dümri Dümbelek, tef (Kİ)

tümri Dümbelek, tef, büyük davul (TA)

koñrov Çingırak, zil, küçük çan (CC2)

ḡumravu Çan (Kİ)

çanḡ Çan (TZ)

nakara (<Ar.naḡḡāra) Bir tür davul, nekkare (CC1)

3.3.23.3.4. Yaylı Çalgılar

ıḡlıḡ Üç telli, yayla çalınır bir saz (İH, TA, TZ)

oḡluḡ Üç telli, yayla çalınır bir saz (TZ)

oluḡ (II) Üç telli, yayla çalınır bir saz (TZ)

3.3.23.3.5. Tuşlu Çalgılar

organa (Lat.) Org adlı müzik aleti, erganun (CC2)

3.3.24. Resim-Heykel

surat (< Ar. şūrat) Suret, resim (CC2)

tersīm Ar. Resmedilme, memur olma (GT)

tersīmleme Ar.T. Resmetmek (KFT)

ışan Resim (CC2)

şūret yaz- resim çizmek (MG)

muşavver Ar. Tasvir edilmiş, resimlenmiş (GT)

resim Ar. (< resm) Suret (KFT)

heykel Ar. Heykel (GT)

kertik Kertik, kertilmiş, çentik atılmış (Kİ, TZ)

kert- Çentik atmak, kesmek, kazımak (CC2, Kİ, TA)

kirt- Çentik atmak, kesmek, kazımak (MG)

kertin- Kertilme, çentik atılmak (TZ)

igeşle- (I) Soymak, çıkarmak, yontmak (İH)

şapla- Taş yontmak (TZ)

yon- Yontmak, heykel yapmak (BV, CC2, GT, KFT, Kİ, TZ)

yonul- Yontulmak (KFT)

3.3.25. Edebiyat

inşā Ar. Güzel yazma, edebiyat (yapma) (GT)

3.3.25.1. Metin ve Türleri

metn Ar. Metin, yazı (İM)

3.3.25.1.1. Şiir

eş'ār Ar. Şiirler (GT)

manzūm Ar. Manzum, nazm edilmiş (GT)

şi'r Ar. Şiir (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

kaşide Ar. Kaside (GT)

tesnif (< Ar. taşnīf) Yazma, şiir yazma (CC2)

tesnif et- Şiir yazmak (CC2)

1.1.1. Şiir Birimleri

mısrā^c Ar. Mısra (GT)

beyt (I) Ar. Beyit, iki dize (GT)

ebyāt Ar. Beyitler (GT)

3.3.25.1.2. Şiirde Ölçü

nügūd Vezin, ölçü (BM)

nügüy Vezin, ölçü (BM)

arūz^c Ar. Aruz, şiir vezni (GT)

taḳṭi^c Ar. 2. Edebiyatta bir mısra ya da beyti veznine göre ayırıp okuma (GT)

mevzūn Ar. Ölçülü, vezinli (GT)

nā-mevzūn Far.Ar. Ölçüsüz, vezinsiz (GT)

3.3.25.2. Destan, Hikaye

dāsītān Far. Destan, hikaye, masal (GT)

ḥekāyet Ar. Anlatma hikaye etme (KFT)

ḥikāyāt Ar. Hikayeler (GT, İM)

ḥikāyet Ar. Anlatma, hikaye etme (Gİ, GT, İM, KF, MG)

kıṣṣa Ar. Hikāye, kıssa (Gİ, GT, GM, KF, MG)

ötkünç Hikāye, uzun masal (İH)

sürçek Hikaye (İM, KI)

yumağ (II) Hikaye (TZ)

ötkün- Hikāye anlatmak (İH)

3.3.25.1.3. Diğer Metin Türleri

saf Atasözü (İH)

sağū Ağıt (KFT)

tezkire Ar. (Bir kimseyi) andıracak yazı (GT)

maḳāmāt Ar. Nutuk tarzında söylenen sözler (GT)

3.3.25.2. Bazı Eserler

gūlistān (II) Far. İran edibi Sadi'nin meşhur eseri (GT)

keşşāf Ar. Keşşaf, Zemahşeri'nin meşhur tefsiri (GT)

Muḳaddime Ar. Zemahşeri'nin meşhur nahiv kitabı (GT)

silāḥ-nāme Ar.Far. Silahla ilgili yazılan kitap (MG)

luğat Ar. 1. Sözlük (İM)

tefsir Ar. 2. Kur'anikerim'i açıklamak amacıyla yazılan eser (MS)

buyū^c Ar. 2. Bir kitabın satışla ilgili bölümü (KFT)

taşnif 2. Sınıflandırma, bu suretle meydana getirilen eser, kitap (GT, RH)

3.3.25.2.1 Edebi Kahramanlar

dev Far. (< dīv) Dev (İH, TZ)

zahḥāk Ar. Dahhak, Şehnāme kahramanlarından, Cemşid'in yerini alan zalim bir hükümdar (GT)

ḥasib Ar. Gūlistan Tercümesi'ndeki hikayede, Harun Reşid'in Mısır'ı fethettiği zaman, Firavunlara nisbetle Mısır'ın başına getirdiği nakledilen zenci köle, Huseyb olarak da bilinir (GT)

leylī Ar. Leylâ ve Mecnun mesnevisinin kadın kahramanı (GT)

Mecnūn Ar. Leyla ve Mecnun hikayesinin erkek kahramanı (GT)

sī-murğ Far. Anka kuşu, masal kuşu (İH)

3.3.25.3. Söz Sanatları

te'vîl Ar. Söze ayrı mana vermeye kalkışma, yakıştırma (Gİ, GT, İM, KF)

mecâz Ar. 1. Kelimeyi benzetme yoluyla başka bir anlamda kullanma (Gİ, İM) 2. Gerçeğin zıddı (Gİ, KF)

müsecca^c Ar. Secili söz (söyleme) (GT)

nükte Ar. Nükte, etkili söz (GT)

kināyet Ar. Kinaye, dolaylı anlatım (GT, İM)

3.3.26. Dilbilgisi

3.3.26.1. Fiil

fi'1 Ar. Fiil, eylem (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT)

3.3.26.2. Yardımcı Fiil

al- (III) Yardımcı fiil (GT, MG)

dur- (IV) Yardımcı fiil (Gİ, GT, İN, KF, MG, RH)

eyle- (III) Yardımcı fiil (İM, MS)

kör- (III) Yardımcı fiil (MG)

tur- (IV) Yardımcı fiil (BV, GT, İN, MG, RH)

yat- 2. Yardımcı fiil (CC2)

3.3.26.3. Ek Fiil

er- (IV) Cevheri fiil (İN)

ı- (II) Cevherî fiil (İN)

i- (II) Cevheri fiil (GT, İM, İN, KFT, MG, RH)

ir- (VI) Cevheri fiil, imek (BV, GT, İM, İN, MG)

u- Cevheri fiil (KFT)

è- imek, olmak (ek-fiil, yardımcı fiil) (CC1-CC2)

èr- imek, olmak (ek-fiil, yardımcı fiil) (CC1-CC2)

ègeç İken (CC2)

ègen imiş (CC2)

3.3.26.4. Ekler

+ **çi** İsimlerden meslek isimleri yapma eki (CC2)

+ **rak** İsimlere gelen karşılaştırma ve üstünlük eki (CC2)

+ **siz** İsimden olumsuz sıfatlar yapma eki (CC2)

+**da** Bulunma hali eki (CC1)

+**dan** Ayrılma hali eki (CC1)

+**ga** Yönelme hali eki (CC1)

+**lar** 1. İsimlere gelen çokluk eki 2. Fiil çekiminde çokluk 3. kişi eki (CC2)

+**lik** İsimden isim yapma eki (CC2)

+**lük** İsimden isim yapma eki (CC2)

+**rek** İsimlere gelen karşılaştırma ve üstünlük eki (CC2)

bilā Ar. Arapçadan dilimize geçen olumsuzluk öneki (... sız) (GT)

-**mak** Fiilden isim yapma eki (CC2)

3.3.26.5. Zamirler

3.3.26.5.1. Kişi Zamirleri

3.3.26.5.1.1. Ben

ben (I) Ben (zamir) (Gİ, TA)

men (I) Ben, şahıs zamiri (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)

min (I) Ben (şahıs zamiri) (GT)

maña Bana (CC2, GT, İM, TA)

maa Bana (CC2)

menim Benim (GT)

meniñ Benim (GT)

3.3.26.5.2. Sen

sen Sen (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

sin (I) Sen (Şahıs zamiri) (MG)

sağa Sana (KK)

saña Sana (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, TA)

saa Sana (CC2)

3.3.26.5.1.3. O

o (I) O (şahıs zamiri ve işaret sıfatı) (BV, İN, RH)

ol (I) O (İşaret sıfatı veya zamiri, şahıs zamiri) (BM, BV, CC1-CC2, DM, GT, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

aña Ona (BM, CC2, BV, Gİ, TA)

aar Ona (CC2)

añar Ona (CC2)

anı Onu (Gİ, KK)

andan (II) Ondan (Gİ, TA)

anđan Ondan (KK)

anın Onun (TA)

anuñ Onun (Gİ, KK)

andavuç Onun gibi (Kİ)

ançılayın Onun gibi (İM)

3.3.26.5.1.4. Biz

biz (I) Biz (zamir) (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)

miz Biz, şahıs zamiri (Kİ, KK)

3.3.26.5.1.5. Siz

siz (I) Siz (Şahıs zamiri) (BM, CC1, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)

3.3.26.5.1.6. Onlar

alar Onlar (GT, KK, TZ)

allar Onlar (KK, TZ)

anlar Onlar (BM, DM, Gİ, KF, Kİ, KK, MS, TA)

onlar Onlar (şahıs zamiri) (KF)

3.3.26.5.1.7. Dönüşlülük Zamiri

kend (I) Kendi, öz (TZ)

kendi Kendi, öz (BV, CC1, TZ)

kendözi Kendisi (BM)

kendü Kendi, öz (BM)

kendüsi Kendisi (BM)

kens Kendi, öz (TZ)

kensi Kendi, öz (CC2, KK, TZ)

kindü Kendi (MG)

höd *Far.* Kendi, bizzat (GT)

zāt *Ar.* Kendi, kişi (Gİ, GT, İM, KF)

nefs *Ar.* 2. Kendi (Gİ, GT, İM, İN)

öz (I) Öz, kendi (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TZ)

özlük Kendi kendine, kendi başına (MG)

3.3.26.5.2. İşaret Zamirleri

bu Bu (sıfat ve zamir) (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)

mu Bu (BV, GT, İN, TA, TZ)

uşbu Bu, işte bu (BV, İH, KFT)

işbu Bu, işte bu (KFT, İN)

muna İşte (CC1)

muña Buna (TA)

muñar Buna (CC1, İM)

muni Bunu (CC1, KK, TA)

mundan Bundan, buradan (KK)

munın Bunun, bunundur (CC1-CC2, TA)

munça O kadar çok, bunca (CC1-CC2, İM, KFT)

bunçağ Bunca, bu kadar (Kİ)

munlar Bunlar (BM, TA)

bular Bunlar (BM)

bunlar Bunlar (KF, KK, MS, TA)

munuñğı Bununki (CC1)

şol Şu (Gİ, KFT, MG, MS)

şu Şu (sıfat ve zamir) (KF, KK)

tigi (I) Şu (BM)

oşol O (BV, İM)

oşal İşte (zamir) (TZ)

anda 2. Onda (Gİ, İM)

muvar Bura, burası (TZ)

munda Burada (BM, CC1-CC2, DM, KK, TA)

mundan Bundan (CC1)

anda 1. Orada (BM, DM, İM, Kİ, TA)

anda Orada (KK)

tikte Orada (TZ)

or (III) Ora, orası, o yer (TZ)

ol biri Öbürü, öteki (GT)

işbunda İşte, işte burada (İH)

oş İşte (BM, GT, İM, Kİ)

uş 1. İşte (GT, İN, MG)
oşbu İşbu (BV)
oşta İşte (BM)
uşda İşte (KFT)
ança O kadar, öylesine, öylece (CC2, İM)
teglü Onun gibi, o şekilde (İN)
böleydir Böyledir (TZ)
kemā hüve *Ar.* Onun gibi (MG)
andı Öyle, böyle bir (CC2)
alay Öyle, öylece, o şekilde (CC1-CC2, GT, MG)
eyle Öyle, o şekilde (BV, Gİ, GT, İN, RH)
öyle (II) Öyle, o şekilde (İH)
böyle Böyle, bu şekilde (GT, İN)
ber-ḥāl *Far. Ar.* Bu halde (KFT)
mundig Bu şekilde, bu biçimde (İM)
bulay Bu şekilde, bunun gibi (MG)
şöyle Şöyle, şu şekilde (KFT)
alay ese öyleyse (CC1)
alay-oḥ şöyle, öyle (CC1)
alley Şöyle, öyle (CC2)
ança çaklı Öyle, onun gibi (CC2)
yoḥ alay ese Öyle değilse (CC2)
munuñ kibi Böyle, bunu gibi (CC1)

3.3.26.5.3. Belgisiz Zamirler

kimerse Kimse (İM, Kİ, MG)
kimersene Kimse (Kİ)
kimese Kimse (GT)
kimesne Kimse (DM)

kimirse Kimse (GT, MG)
kimse Kimse (DM, Gİ, İN, KF, Kİ, KK, MG, TZ)
birsi Biri, birisi (KK)
iş (IV) İkisinden biri (BM)
degme Beheri, her biri (BM, Kİ, TZ)
tégme Beheri, her biri (CC1)
teyme Her (Kİ)
tigme Her, değme (BV, GT, İM, MG)
time Değme, her, her ne zaman (KK, TZ)
meste Şey, nesne (DM)
ne erse Nesne, şey (MG)
neme Herhangi bir şey (BM, CC1-CC2, KFT, Kİ, TZ)
nerse Nesne, şey (BV, İM)
nese Nesne, şey (Kİ)
nesne Nesne, şey (BM, Gİ, İH, İN, KF, MS, RH, TA, TZ)
ni-erse Nesne, şey (İM)
nime Şey (GT, MG)
niñ Şey (BV)
şey *Ar.* Şey, nesne (İM)
falan *Ar.* (<falān) Falan, filan (CC1, Gİ, KF, KFT)
fülān *Ar.* Falan (GT, TA)

3.3.26.5.4. Soru Zamirleri

kim (I) Kim (soru zamiri) BM, BV, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA)

ne (I) Ne (soru zamiri) (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MS, RH, TA, TZ)

ni (I) Ne (BV, GT, İM, KK, MG)

ni (II) Ne, niye, hangi (GT)

haşan Ne zaman, ne vakit (DM)

kaçan (I) Ne zaman, ne vakit, vakta ki (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)

kaşan Ne zaman, ne vakit, vakta ki (KK)

karu Nereye (Kİ)

kaça Nereye (Kİ)

kayda (I) 2. Nereye (Kİ)

kay (I) Nereye (Kİ)

hani Hani, nerede (TZ)

kani Hani, nerede (GT, KF, TZ)

kanda Nerede (BM, GT, KFT, MS)

hayda Nerede (CC2)

kayda (I) 1. Nerede (CC1, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KK, MG. TZ)

kandalık Bir şeyin nerede olduğu, neredelik (KFT)

kaydasa Nerede olursa, nereye olursa (DM)

kandan Nereden (GT)

kaydan Nereden (CC1, GT, İM, KFT)

kanı Hangi (TZ)

kanlı Hangi (KFT)

kayı Hangi (İM, KF, MG)

kayu Hangi (BV, İM, KF, MG)

kayısı Hangisi (İM)

kaysı (II) Hangisi, hangi (DM, Gİ, GT, KF, MG, MS, RH, TZ)

kayısı Hangisi (İM)

kaç Kaç, kaç, ne kadar (KFT, Kİ, TA)

neçe 1. Ne kadar, kaç tane (BM, CC1-CC2, Kİ, TZ) 2. Kaç, kaç (TA)

neşe Ne kadar, kaç tane (KK)

niçe 1. Nice, ne kadar, kaç (BV, Gİ, GT, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)

neçeye Kaça (TA)

neçik Nasıl, nice, ne şekilde (CC2, DM, TZ)

neçik ki Nasıl ki, ne şekilde (CC1)

neçik kim Nasıl ki, ne şekilde (CC2)

neçük 1. Nasıl, nice, ne şekilde (BM, DM, Gİ, İN, Kİ, TA)

niçük 2. Nasıl, nice, ne şekilde (İM, GT, İN, KFT, MG)

nete Nasıl, nice, ne şekilde (Gİ, TA, TZ)

neteg Nasıl, nice, ne şekilde (İM)

nite Nasıl, nice, ne şekilde (Gİ)

nitek Nasıl, nice, ne şekilde (BV)

nitü Nasıl, nice, ne şekilde (Kİ)

şeyin Nasıl, nice (TZ)

nêk Niçin, hangi yüzden (CC2)

neke Niçin (TZ)

nelik Niçin, nasıl (İH, TZ)

nelük Niçin, nasıl (BM, Kİ)

nenün için Niçin, ne sebeple (DM)

nişe Niçin, neden (Kİ)

neden Neden, niçin (KK, TZ)

neçük 2. Niçin, neden (DM, KF)
niçük 1. Niçin, neden (BV, MS)
neçin Niçin, neden (DM)
neçün Niçin, neden (BM, DM)
neşün Niçin, neden (DM)
ney çün Niçin, neden (KF, MG)
ni için Niçin, neden (İM)
ni üşün Niçin, neden (KK)
niçün Niçin, neden (GT, İM)
nişün Niçin, neden (KK)
n'it- Ne yapmak, ne etmek (GT)
ne'yle- Ne yapmak, ne etmek (DM)

3.3.26.6. Ünlemler

a A!, Ey!(KK, TZ)
abav Şaşma bildirir (TZ)
abay Şaşma bildirir (TZ)
abu Şaşma bildirir (TZ)
ay (IV) Ay! (ünlem) (CC1, GT)
e Ey, hey (CC2)
ey Ey, hey (edat) (TZ)
i Ey, hey (ünlem edatı) (GT)
iy(I) Ey, hey (edat) (GT, İM, MG)
eyā *Ar. Far.* Ey, hey (GT, MG)
yā (I) *Ar.* Ey, hey (ünlem edatı) (BV, Gİ, GT, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)
elā-yā *Ar.* Özellikle manzum parçalara başlarken kullanılan bir ünlem, şimdi, ey! (GT)
eyvāh *Far.* Eyvah, yazık (KF)
heyhāt *Ar.* Yazık (ünlem edatı) (GT)
mah *Ar.* Nah, işte (İH)

ne (II) Ne, nasıl (nida) (BM)
o (II) Ooo! (nida) (CC2)
tüf Bir ünlem (İM)
üf Ünlem (İM)
vay Vay, ah (şaşıрма edatı) (CC1-CC2, İH, İM, MG)
veyl *Ar.* Yazık! Yazıklar olsun! (İM)
ve's-selām *Ar.* İşte bu kadar (MG)
sakın Sakın (tenbih için kullanılır) (DM)
lak (II) Şaşkınlık durumunda söylenen bir kelime (Kİ)

3.3.26.7. Edatlar

bigev Benzer, gibi (CC2)
bigi Gibi (GT)
bigin Gibi (GT)
dek (II) Gibi (CC2, KFT, Kİ)
dêy Gibi (CC2)
dêp Gibi (CC2)
tig Gibi (GT, MG)
deyin (II) Gibi (KFT)
kebi Gibi (BM)
kibe Gibi (KFT)
kibi Gibi (edat) (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TZ)
kibik (II) Gibi (DM, KK)
kibin Gibi (GT)
meñiz (II) Gibi (GT)
tēñli Gibi, benzer (?) (CC2)
çaklı gibi, kadar, miktarda (CC2)

kibik (I) Uzak için benzetme edatı (TZ)
çün İçin (İN, RH)
için İçin (BV)
içün İçin (edat) (KF, KFT, MS, İN)
uçun İçin, ötürü, dolayı (TZ)
üçün İçin, dolayı (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, KF, Kİ, MG)
üşün İçin, dolayı (KK)
belā (H) Ar. Evet, peki (Gİ, KF)
belī Far. Evet (GT, İM, KF, KK)
ereyne Evet(TZ)
kı Evet (Kİ)
na'am Ar. Evet, pek güzel (Gİ, İM, KF, KFT)
ni'am Ar. Evet, pek güzel (KFT)
evet Evet (tasdik edatı) (CC1, DM, Kİ, KK)
yok (II) Hayır (BM, DM, Gİ)
degül Değil (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MS, RH)
dévül Değil (CC1-CC2)
dögül değil (GT, MG)
tegil Değil (DM)
tegül Değil (KK, RH)
tögül Değil (MG)
tüyül Değil (TZ)
tā (II) Far. Tâ, ... e kadar, zaman ve mesafe bakımından mübalağa bildiren edat (BM, MG, MS, RH)
te Vakta ki, ta ki (BM)
lā-ğayr Ar. (Bundan) başkası değil (MG)

hattā (II) Ar. Bundan başka, fazla olarak (KF)
basa Bundan başka, ...den fazla, bundan dolayı, diğer taraftan, ancak, illa (BM, CC1-CC2, DM, Kİ, TZ)
özge Başka (kimse, şey) (CC1-CC2)
dek (I) ...e kadar (MS, RH)
dik (II) ...e kadar (MS)
tik (II) Dek, ...-e kadar (MG)
digi ...e kadar (İM)
tegi ....-e kadar (İM)
tigi (II) Kadar, -e kadar (BV, İM)
dêgri Değın, ... e kadar (CC2)
dêyri Kadar, doğru, değın (CC1-CC2)
tegrı Değın, -e kadar (GT)
tıgırü Kadar, ...-e kadar (BV)
tıgri (II) Kadar, ...-e kadar (GT)
tıgrü Kadar, ...-e kadar (GT, İM, MG)
tıgürü Kadar, ...-e kadar (BV)
dagın Değın, ve, ve dahi (CC1-CC2)
degin Kadar, ...e kadar (Gİ, KF, KK, MS, İN, RH)
deginç Kadar, ...e kadar (KF, RH)
deginçe Kadar, ...e kadar (KK)
dêyin (I) Kadar, değın (CC2)
tegin Değın, kadar (İN, RH)
tegin Değın, kadar (RH)
tigin Kadar, ...-e kadar (BV, İM)
ķadar Ar. Kadar, ölçüsünde (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)
sarı (II) 2. Yön, taraf,... e doğru (MG)
saru (II) -e doğru, yön, taraf (MS)

taba Yana, tarafa (BV)
tapa (III) –e doğru (İM, İN)
tebe (III) ...- doğru (İH)
ötkürü Ötürü, ... den dolayı (KFT)
ötri Ötürü, ... den dolayı (TZ)
ötrü Ötürü, ... den dolayı (İM, MG, İN)
ötürü Ötürü, ... den dolayı (KFT)
ötürü Ötürü, ... den dolayı (KFT)
utru (III) Ötürü, ...den dolayı (İM)
li-hāzā Ar. Bundan dolayı (KFT)
üze Üstüne, üzerine (MG)
öze Üzerine, üzerinde (BV, GT)
üzere Üzerine, üstüne (Gİ, İN, MG)
özre Üzerine, üzerinde (GT)
üzre Üzerine, üstüne (BM, Kİ)
üzüre Üzere, üzerine, üstüne (İN, TA)
birü Sonra, ...den beri (İM)
beri Sonra, -den beri (DM, Gİ, GT, KK, TZ)
anınça Onun kadar (CC2)
eylediçak ...nca, ...dığı zaman (BM)
çak (IV) ...nca, ...dığı zaman (BM)
şak (I) Zaman, ...dığı zaman, ...nca (KK, TZ)
vaqtı Ar. Votka ki, -dığı zaman (Gİ, GT)
andan (I) Sonra (Kİ)
girü (II) Sonra, ... den sonra, nihayet (BM)
keri (II) Sonra, ...den sonra, nihayet (GT)
meger 3. ...hariç (BM)

tiyin Diye (GT, TZ)
köre Göre (GT, MG)
oh (II) Kendinden önce gelen kelimeyi vurgulayan kuvvetlendirme edatı (hemen) (CC1-CC2)
oş (II) Kendinden önce gelen kelimeyi vurgulayan kuvvetlendirme edatı (hemen) (CC2, İH, İM, MG, TZ)
oyuq (III) Kendinden önce gelen kelimeyi vurgulayan kuvvetlendirme edatı (hemen) (İH)
alak (III) Pekiştirme edatı (TZ)
haş (VII) Ar. Kuvvetlendirme edatı (MS)
ne Far. (IV) Olumsuzluk ön edatı (CC1-CC2, GT)
ni (III) Olumsuzluk edatı (GT, İM)
nā Far. (Olumsuzluk edatı) olmayan, -sız (GT)
lā Ar. Olumsuzluk edatı, -sız, siz (GT)
mi Soru edatı (KF)
taman Bir işin yapıldığını tekit ve hatırlatma için kullanılan edat (İM)
uş 2. Tembih edatı (KK)
ye Emir kipini güçlendiren bir söz (CC2)

3.3.26.8. Bağlaçlar

u Far. Ve (GT, MG)
ü Far. Ve, bağlama edatı (GT, İN, MG)

ve *Ar.* Ve (BV, Gİ, GT, İM, İN, MG, RH)

ev *Ar.* Veya (MG)

alay bolmasa veya, veyahut (CC1)

ya (I) *Far.* Ya...ya (denkleştirme edatı) (KF, KFT)

ya *Far.* (<yā) Veya, yahut (CC1-CC2)

yā (II) *Far.* Ya, ya da, veya (Karşılaştırma edatı) (BV, Gİ, GT, İM, İN, MG, MS, RH)

bile İle, birlikte (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA, TZ)

bilen İle, birlikte (GT)

birge Birlikte (BV, CC1-CC2, GT, MG)

birle İle, birlikte (BM, BV, CC1, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)

birlen İle, birlikte (GT)

ma‘a hāzā *Ar.* Bununla beraber (MG)

ammā *Ar.* Ama, lâkin, fakat (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, RH)

bel *Ar.* Lakin, ancak, fakat, belki (Gİ)

immā (I) *Ar.* Ama, ancak (İM)

lâkin *Ar.* Lâkin, fakat, ama (BV, Gİ, KF, RH)

lîkin *Ar.* Lâkin, fakat, ama (GT, KF)

velâkin *Far.* Lakin, fakat, ama (GT, KFT, MG, MS)

velî (IV) *Far.* Fakat, ama, lakin (GT)

velîkin *Far.* Fakat, ama, lakin (BV, GT, İN, RH)

ya (II) *Ama* (TZ)

ki *Far.* Ki (bağlama edatı) (Gİ, GT, İN, KF, KK, MS, RH)

kim (II) *Ki* (bağlaç) (BM, BV, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, MS, RH)

küm (II) *Kim* (edat) (KFT)

da *Dahi, da, de* (CC2, İN, KK)

de *Dahi* (BV, CC2, MS, RH)

dağı *Dahi, ve* (CC2, GT, KK, TA, TZ)

dahı *Dahi, ve* (Gİ, İN, KF, KFT, MS, RH)

dağı *Dahi, ve* (MG)

tağı *Dahi, da, de, ve, ile* (CC1, KF)

tağı *Dahi, ve, da, de, ile* (BV, Gİ, İM, Kİ, MG)

hemân *Far.* De, dahi (GT, KFT)

henüz (II) *Far.* Dahi (BM)

ger *Far.* Eğer, şayet (GT)

eger *Far.* Eğer, şayet (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TZ)

epger *Eğer* (TZ)

egerçi *Far.* Eğer (KFT)

şayet *Far.* Ola ki, şayet (İH)

şeyād *Far.* (<şāyed) Şayet, ola ki (İM)

meger *Far.* 1. Meğer, belki, olabilir ki (İH, KK) 2. Meğer, oysa, oysa ki (BM, BV, GT, İM, İN, KFT, MG, MS)

magar *Far.* Meğer, belki, olabilir ki (CC1)

belki *Ar. Far.* Belki, olabilir (Gİ, GT, KF, Kİ)

belkim *Ar. T.* Belki, olabilir (İM,

KFT, MG)

bilkim Ar.T. (< belkim) Belki (MG)

bolğay Ola ki, belki (TZ)

bolğay kim Belki, muhtemelen, meğer (CC1- CC2)

rubemā Ar. Belki, muhtemel (MG)

çün Far. (II) Çünkü (GT, KF)

çünki Far. Çünkü (TZ)

çünkim Far.T. Çünkü (TZ)

mādām (II) Ar. Çünkü, oldukça (KF)

keennehü Ar. Nasıl ki, güya, sanki (KFT, MG)

sanki Sanki, güya, turalım ki (İH)

ya'nī Ar. Şu, demek ki, yani (BV, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)

yeni Ar. (< ya'nī) Yani (İH)

eyle kim Öyle ki, o tarzda ki (BM)

hattā (I) Ar. Ta ki, ...e kadar, ...ıncaya kadar, ... diye (Gİ, GT, KFT)

ğaym (IV) ... ki o (CC1)

çün Far. (I) Vakta ki, ...ınca (BM, GT, MG)

kelmişte Vakta ki, ta ki (BM)

mādemī Ar. Değil mi ki, madem (KF)

mādām (I) Ar. Madem, değil mi (ki) (Gİ, GT)

yāhūd Far. Yahut, veya, yoksa (BV, İM, İN, KFT, MG, RH)

yoksa (I) Yoksa (BM, DM, TZ)

yoksa (II)... olmasa (BM)

hem Far. Hem, aynı zamanda, ve (Gİ, GT, İN, KF, KFT, MS, RH)

bārī Far. Hiç olmazsa, öyle ise (GT, KFT)

pes Far. Sonra, öyleyse, şu hâlde (BV, Gİ, GT, MG)

ançak Ancak, yalnız (BM, BV, CC2, Gİ, İM, KF, Kİ, TZ)

illā (I) Ar. Yalnız, ancak, ... den başka, meğer (CC1, GT, KF, KFT, MG, MS)

gerçi Far. Gerçi, her ne kadar (GT)

immā (II) Ar. Gerekse (KFT)

nekim Nice, ne ki (TZ)

nikim Nice, ne ki (İM)

ne ki Nice (TZ)

nite ki Nitekim (KF)

nitekim Nitekim, nasıl ki (KF, İN, MG)

neçek ki Nasıl ki, nice ki (KF)

neşe ki Nice ki, nasıl ki (TZ)

ne (III) Yok, değil (olumsuzluk anlamı veren bağlaç) (Gİ, KFT)

velā (I) Ar. Ne, ne de (Gİ, KF)

yovaç Diğeri yandan, diğeri taraftan, öte yandan (CC1)

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Karadenizin kuzeyi ile Mısır ve Suriye’de oluşan Kıpçak Türkçesinin söz varlığı ele alınarak hazırlanan bu çalışmada, kelimeler kavram alanlarına göre düzenlenip sıralanmıştır.

Kuzey Kıpçaklardan kalan *Codex Cumanicus* ve Memluk Kıpçaklarından kalan *Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye*, *Kitâbu Bulgatü'l Müştâk Fî Lügati't-Türk Ve'l-Kıfçak*, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî* gibi kavram alanı sözlüklerinde çoğunlukla isimler konularına göre düzenlenmiştir. Diğer kelime türleri bu düzenlemenin dışında kalmıştır.

Günümüzde ise Kıpçak Türkçesine ait kelimelerin, türü ayırt edilmeksizin yer aldığı bir kavram alanı sözlüğü bulunmamaktadır. Bu nedenle Kıpçak Türkçesinin hem kuzey hem güney sahasının erişilebilen kelimelerini içeren bir kavram alanı sözlüğü oluşturulması söz konusu eksikliğin giderilmesinde bizce faydalı görülmüştür.

Yapılan çalışmada ele alınan madde başı 17.114 kelime olup bunların 12.234’ü Türkçe, 3511’i Arapça, 944’ü Farsça, 56’sı Moğolca, 22’si Yunanca, 14’ü Hırvatça, 4’ü Latince, 4’ü Rusça, 3’ü Rumca, 2’si İbranice, 1’i İtalyancadır. Ayrıca 226 kelimenin Arapça + Türkçe, 84 kelimenin Farsça + Türkçe, 7 kelimenin Moğolca + Türkçe, 3 kelimenin Türkçe + Arapça, 1 kelimenin de Türkçe + Farsça olduğu tespit edilmiştir. Kavram alanlarına göre bu kelimelerin sayıları ve kökenleri ek bölümünde ayrıntılı olarak gösterilmiştir. (EK: *Kavram Alanlarına Göre Kelime Sayıları Tablosu*) Bu değerlendirmelere göre ulaşılan sonuçlar şunlardır:

1. Türkçe kelimelerin pek çoğu, alındığı kaynağa göre bazı değişiklikler göstermektedir. Aynı kelimenin pek çok varyantı bulunduğundan sözlüğün hacmini genişletmiştir. Örneğin *yıldırım* kelimesi çeşitli şekillerde yer almaktadır:

ıldırım Yıldırım (Gİ, KF)

yaldırım Yıldırım, şimşek (DM)

yıldırım Yıldırım, şimşek (Gİ, İM, KF, TZ)

yıldırım Yıldırım, şimşek (KK)

yuldırım (I) Yıldırım, şimşek (TA)

yuldurum (I) Yıldırım, şimşek(Kİ)

2. Tespitler sonucunda sırasıyla en çok Arapça, Farsça ve Moğolcadan kelime alındığı dikkat çekmektedir. Arapça ve Farsça alıntılarının fazlalığı Codex Cumanicus dışında taranan eserlerin Memluk Kıpçak sahasında yazılmış olmasının sonucu olarak açıklanabilir.

3. Fiillerin çoğu Türkçedir, bu durum Türkçenin fiiller yönünden zenginliğini göstermekte ve hareketli yaşam biçimini en iyi şekilde yansıtmaktadır.

4. Aynı anlama gelen pek çok kelimenin hem Türkçesinin hem Arapça, Farsçasının olması bu milletlerle iç içe yaşanmışlığı ve kültürel alışverişi kanıtlar niteliktedir. Örneğin gökyüzü kelimesi için üç farklı dilden kelime yer almaktadır.

felek Ar. Gökyüzü, felek (GT)

kök (V) Gökyüzü, sema (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)

şarem Far. Gök kubbe (GT)

5. İslamiyetle ilgili kelimelerin Memluk sahasında yazılan eserlerde, Hristiyanlıkla ilgili kelimelerin Codex Cumanicus'ta yer alması iki farklı coğrafyada iki farklı dinin mensubiyetliği ile açıklanmaktadır. Ayrıca söz konusu kelimeler dinî yaşantı hakkında da bizlere ipuçları vermektedir.

6. Savaş, savaş stratejileri, silahlar ve özellikle silahların kullanımıyla ilgili kelimelerin çok zengin olması askerlikte meşhur olan Kıpçakların savaşçı yönünü yansıtmaktadır.

7. Akrabalık, komşuluk, misafirlik, arkadaşlık gibi kelimelerdeki çeşitlilik ve fazlalık da sosyal ilişkilerin gelişmiş olduğunu göstermektedir. Ayrıca sosyal davranışlarla ilgili pek çok kelimenin mevcudiyeti bizlere, Kıpçak Türklerinde topluluk anlayışının geliştiğini düşündürmekte; bayram, düğün ve cenaze ile ilgili kelimeler, temizlik yaparken imece usulünün olması, yardımlaşma ile ilgili söz varlığı da toplumsal dayanışmanın Kıpçaklardaki önemini göstermektedir.

8. Edebi metinlerle ilgili şiir, destan, hikaye, atasözü, ağıt, tezkire gibi alanlardaki söz varlığı, pek çok edebî türde eser verilmiş olduğunu; bunun yanında resim, heykel, dans ve müzik; güreş, yüzme ve binicilik gibi alanlarla ilgili söz varlığı ise güzel sanatlar ve spor dallarıyla da ilgilenildiğini göstermektedir.

9. Köprü, hamam, sarnıç, havuz, dükkân, tapınak, kale, saray, bina gibi kelimeler, sosyal yapılaşmanın geliştiğini göstermekle birlikte yaşam alanı olarak ev ve çadırın tercih edildiği, bunların yapımında tuğla, kerpiç, cam, çini ve tahta kullanıldığı sonucuna varılmaktadır.

10. At ile ilgili 302 kelimenin yer aldığı kavram alanında çok çeşitli başlıkların olması, Kıpçak Türklerinde atın ne derece önemli olduğunu apaçık bir göstergesidir.

11. Mesleklerle ilgili kelimelere bakıldığında ticaret, hayvancılık, tekstil, gıda, çiftçilik, madencilik vb. gibi oldukça çeşitli meslek dallarının bulunduğu görülmektedir. Ayrıca tercümanlığın olması da yine diğer milletlerle olan ilişkinin varlığını açıklar niteliktedir.

12. Para birimlerinin çeşitliliği ve ticaretle ilgili kelimelerin hacmi Kıpçakların derin bir ticari faaliyette bulunduğunu gösterir.

13. Bir yıla ait ay isimlerinin Arapça olanlarının ay takvimine göre düzenlendiği ve adlandırılmasında İslamiyet'in rol oynadığı, Türkçe olanlarda ise ayların mevsimlerle ve iklimle olan ilişkisinin rol oynadığı dikkat çekmektedir.

oçağ (I) Ocak ayı (TA)

sövünç ay Sevinç ayı, şubat (CC1)

ilk yaz ay Baharın ilk ayı, Mart (CC1)

küz ay Sonbahar, güz ayı (CC1)

kış ay Kış ayı (CC1)

soñu yaz ay Baharın son ayı (CC1)

soñ küz ay Güzün son ayı (CC1)

orta kış ay Orta kış ayı, ocak (CC1)

orta küz ay Güz aylarının ikincisi, orta güz ayı (CC1)

ramazân Ar. Ramazan ayı (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

şevvāl Ar. Şevval ayı (Gİ, GT, İM, KF)
muḥarrem Ar. Kamerî ayların birincisi (Gİ, İM, KF)
receb Ar. Arabî ayların yedincisi (Gİ, İM, KF)
şa‘bān Ar. Şaban ayı, Arabî ayların sekizincisi (Gİ, İM, KF, KFT)
zilhicce Ar. Arabî ayların on ikincisi (İM, KFT)
zilka‘de Ar. Arabî ayların on birincisi (İM, KFT)
kurban bayram ay (< Ar. kurbān + T.) Kurban bayramı ayı, zilhicce (CC1)
aşur ay (< Ar. ‘āşūrā + T.) Muharrem ayı, aşure ayı (CC1)
toba ay (<Ar. tavba + T.) Tövbe ayı (CC2)
safar ay (< Ar. şafar + T.) Ay takviminin ikinci ayı, sefer ayı (CC1)

Hem Kıpçak Türkçesini hem sözlükçülüğü yansıtan bu tez çalışması, kavram alanı sözlükçülüğü için de bir örnek olmuştur. Kıpçak Türkçesinde genel olarak hangi alanda hangi kelimelerin kullanıldığı, Kıpçakların dili, kültürü, hayatı bu söz varlığı ve kavram alanı çalışması yoluyla daha iyi bir şekilde ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

AKAR Ali, *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2010.

AKSAN Doğan, “Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, TDK Yay., Ankara 1989.

AKSAN Doğan, *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Cilt III, TDK Yay., Ankara 2009.

ARGUNŞAH Mustafa – SAĞOL YÜKSEKKAYA Gülden , *Karahanlıca Harezme Kıpçakça Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul 2016.

ARGUNŞAH Mustafa, GÜNER Galip, *Codex Cumanicus*, Kesit Yay., İstanbul 2015.

ARSLAN Mustafa, “Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A. 210 Numarada Kayıtlı Lügat Mecmuası Üzerine Bir Değerlendirme” *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1, Winter 2013.

BAŞKAN Özcan, *Bildirişim İnsan-Dili ve Ötesi*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1988.

CARRIE BOOKS, Erişim Tarihi: 21.02.2020
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-2/cam2.html.

ÇETİN Abdülbaki, “Ahmed-i Dâî'nin Farsça Öğretmek Amacıyla Yazdığı Bir Eser: Müfredât”, SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Türkiyat 458 Araştırmaları Dergisi*, Sayı 20, Güz, Konya 2006.

ERCİLASUN Ahmet Bican, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2008.

ERDEM Melek, *Modern Oğuz Türkçesi Söz Varlığı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2009.

EURALEX, Erişim: 27.02.2020,
http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex2000/027_Gerardo%20SIERRA_The%20onomasiological%20dictionary_a%20gap%20in%20lexicography.pdf

GOLDEN Peter B., *The King's Dictionary*, Brill, Leiden Holland 2000.

GUİRAUD Pierre, *Anlambilim, La Sémantique*, Çev. Berke Vardar, Multilingual Yayınları, İstanbul 1999.

GÜNER Galip, *The King's Dictionary: The Rasûlid Hexaglot Üzerine Düşünceler, Dil Araştırmaları*, Sayı 10, Bahar, Ankara 2012.

HALLIDAY M.A.K ve HASAN Ruqaiya, *Cohesion in English*, Longman, London 1976

HİCAZİ Mahmud Fehmi, *Sözlük Yapımında Modern Akımlar*, çev. Ahmet Kazım Ürün, *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* Nüsha III (8), Kış, Ankara 2003.

İLHAN Nadir, *Geçmişten Günümüze Sözlükçülük Geleneği ve Türk Dili Sözlükleri*, Manas Yayınları, Elazığ 2007.

KOCAPINAR Pelin, *Kavram Sözlükleri Ve Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi Söz Varlığı Üzerine Bir Deneme*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014.

KOCAPINAR Pelin, *Kavram Sözlükleriyle İlgili Terminoloji Üzerine, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/9 Summer, Ankara 2014.

ÖNER Necati, *Klasik Mantık*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1986.

ÖZ Yusuf, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, TDK Yay., Ankara 2010.

ÖZYETGİN Ayşe Melek, *Ebû Hayyân - Kitâbu'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk - Fiil: Tarihî Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi*, Ankara 2001.

SAVAŞIR İskender, *Kelimelerin Anayurdu ve Tarihi*, Metis Yayınları, İstanbul 2000.

TOPARLI Recep, ÇÖGENLİ M. Sadi, YANIK Nevzat H. , *El-Kavaninü'l-Külliyeli-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara 1999.

TOPARLI Recep, HANİFİ Vural, KARAATLI Recep, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2014.

TOPARLI Recep, ÇÖGENLİ M. Sadi, YANIK Nevzat H., *Kitâb-ı Mecnû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*, TDK Yay., Ankara 2000.

TOPARLI Recep, *Mehmet Akalın Dil Yazıları*, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara 2001.

TRİER Jost, *Kelime Alanları ve Kavram Alanları Üzerine*, Çev. Hüseyin Sesli, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1969.

TÜRK DİL KURUMU, Erişim: 26/08/2020, <https://sozluk.gov.tr/>

USER Hatice Şirin, *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları-Söz Varlığı İncelemesi*, Kömen Yayınları, Konya 2010.

VARDAR Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yay. İstanbul 2002.

YAVUZARSLAN Paşa, *Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü*, Tiydem Yayıncılık,
Ankara 2009.

KAVRAM ALANLARINA GÖRE KELİME SAYILARI TABLOSU

1. EVREN VE MADDE

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

1.1. ATMOSFER, GÖK	1.1.1. Kainat	1	1									2
	1.1.2. Gökyüzü	3	3	1								7
	1.1.3. Yıldızlar	25	3	2								30
	1.1.4. Güneş	25	14									39
	1.1.5. Dünya		6	3								9
	1.1.6. Ay	9	3									12
	1.1.7. Hava	94	5	1	1							101
	1.1.8. İklim-Mevsimler	16	3	1								20
	1.1.9. Zaman	258	113	32	2	2						407
	TOPLAM	431	151	40	3	2	0	0	0	0	0	0

1.2. SU, SU KÜRE	1.2. SU, SU KÜRE	8		1								9
	1.2.1. Yeryüzü Suları	43	4	1								48
	1.2.2. Suyun Özellikleri	74	2									76
	TOPLAM	82	2	1	0	0	0	0	0	0	0	133

1.3. YER, YER KÜRE	1.3. YER, YER KÜRE	14	3									17
	1.3.1. Yeryüzü Şekilleri	81	9		1							91
	1.3.2. Bitki Örtüsü	102	13	14								129
	TOPLAM	197	25	14	1	0	0	0	0	0	0	237

1. EVREN VE MADDE

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

1.4. YER KABUĞU, TAŞ KÜRE	1.4.1. Kaya	2										2
	1.4.2. Taş	27	29	13								69
	1.4.3 Çakıl, Kum	7										7
	1.4.4. Toprak	15	1	2								18
	1.4.5. Toz	14	1									15
	1.4.6. Madenler	49	12	8								69
	1.4.7. Kimyasal Bileşenler	10	9	5				1				25
	TOPLAM	124	52	28	0	0	0	1	0	0	0	0

1.5. DOĞAL AFETLER	1.5. DOĞAL AFETLER	2	4									6
	1.5.1. Kıtılık, Kuraklık	6	2									8
	1.5.2. Sel	4	3									7
	1.5.3. Deprem	2										2
	1.5.4. Soğuk Dalgası	1										1
	TOPLAM	15	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0

1.6. OLAY, HAREKET VE KUVVET	1.6.1. Olay	28	24	2	1							55
	1.6.2. Hareket	49	5									54
	1.6.3. Kuvvet	436	41	1	1							479
	TOPLAM	513	70	3	2	0	0	0	0	0	0	0

1.7. VARLIK- YOKLUK	1.7.1. Varlık, Var olma	9	11									20
	1.7.2. Yok, Yokluk, Yok Olma	14	6									20
	1.7.3. Ortaya Çıkmak, Belirmek	31	10	2								43
	1.7.4. Kayıp, Kaybetme, Kaybolma	16	4	3								23
	1.7.5. Aramak, Yoklamak	9										9
	1.7.6. Bulmak	11										11
	TOPLAM	90	31	5	0	0	0	0	0	0	0	0

1. EVREN VE MADDE

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

1.8. MADDE	1.8. MADDE		1									1
	1.8.1. Saf Madde	2	5									7
	1.8.2. Karışım		1									1
	1.8.3. Maddenin Halleri	31	4									35
	1.8.4. Maddenin Hal Değişimleri	22										22
	1.8.5. Maddenin Değişim Isısı	15										15
	TOPLAM	70	11	0	0	0	0	0	0	0	0	81

1.9. ATEŞ	1.9.1. Ateş, Kıvılcım, Köz	19	1	1								21
	1.9.2. Yakacak, Yanma	32	1	1								34
	1.9.3. Kurum, İs, Duman	8										8
	1.9.4. Sönme	11										11
	TOPLAM	70	2	2	0	0	0	0	0	0	0	74

1.10. SES	1.10. SES	5	4	2								11
	1.10.1. Yansıma Sesler	35										35
	1.10.2. Çıglık, Feryat, İnleme	8	1	7								16
	1.10.3. Gürültü	16	1									17
	1.10.4. Sessiz, Sakin	8										8
	TOPLAM	72	6	9	0	0	0	0	0	0	0	87

1.11. KOKU	1.11. KOKU	19	2									21
	1.11.1. Güzel Kokulu Maddeler	9	3	3	1							16
	1.11.2. Kötü Koku, Kötü Kokulu	6										6
	TOPLAM	34	5	3	1	0	0	0	0	0	0	43

1. EVREN VE MADDE

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

1.12. IŞIK	1.12.1. Işık, Aydınlık, Parlaklık	27	4	2									33
	1.12.2. Işığı Olmayan, Karanlık	12	1										13
	1.12.3. Gölge	10			1								11
	1.12.4. Işık Yanıltmacı, Serap	2											2
	TOPLAM	51	5	2	1	0	0	0	0	0	0	0	59

1.13. RENKLER	1.13. RENKLER	4	1	2									7
	1.13.1. Renk Çeşitleri	91	15	4									110
	1.13.2. Renk Değişimleri	15											15
	TOPLAM	110	16	6	0	0	0	0	0	0	0	0	132

1.14. ŞEKİLLER	1.14. ŞEKİLLER	1	4	1									6
	1.14.1. Düz, Yassı	15	2										17
	1.14.2. Eğri	16	1										17
	1.14.3. Dörtgen	5	2										7
	1.14.4. Yuvarlak, Çember, Daire, Yumru	31	7										38
	1.14.5. Çatalı	3											3
	1.14.6. Ağ Şeklinde		2										2
	TOPLAM	71	18	1	0	0	0	0	0	0	0	0	90

1.15. SAYILAR	1.15. SAYILAR	20	6	3									29
	1.15.1. Doğal Sayılar	69	1										70
	1.15.2. Sıra Sayıları	20	1										21
	1.15.3. Üleştirme Sayılar	4	1										5
	1.15.4. Kesir Sayıları	2	3										5
	1.15.5. Topluluk Sayıları	7	2										9
	TOPLAM	122	14	3	0	0	0	0	0	0	0	0	139

1. EVREN VE MADDE

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

1.16. MİKTAR	1.16. MİKTAR	1											1
	1.16.1. Çokluk, Bereket	55	16	2									73
	1.16.2. Orta		2										2
	1.16.3. Azlık, Az	16	5	1									22
	1.16.4. Yeterlik	6	2	1									9
	1.16.5. Tamlık, Bütünlük	87	22	1									110
	1.16.6. Eksiklik, Tam Olmama	48	23	2									73
	TOPLAM	213	70	7	0	0	0	0	0	0	0	0	290

1.17. ÖLÇÜ, ÖLÇÜM	1.17. ÖLÇÜ, ÖLÇÜM	25	7										32
	1.17.1. Ölçü Aletleri	6	2	6									14
	1.17.2. Ölçü Birimleri	21	12										33
	1.17.3. Denklik, Eşitlik	13	4	3									20
	TOPLAM	65	25	9	0	0	0	0	0	0	0	0	99

1.18. FİZİKSEL NİCELİKLER	1.18. FİZİKSEL NİCELİKLER	3											3
	1.18.1. Ağırlık	7											7
	1.18.2. Hafiflik	15	3										18
	1.18.3. Uzunluk	6	3										9
	1.18.4. Orta, Normal Boy	2	2										4
	1.18.5. Kısalık	6	2										8
	1.18.6. Kalınlık	6											6
	1.18.7. İncelik	20											20
	1.18.8. Darlık	7	1										8
	1.18.9. Genişlik	21	2		1								24
	1.18.10. Yükseklik	6	1										7

1. EVREN VE MADDE

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

1.18.11. Alçaklık	6											6
1.18.12. Büyük, Büyüklük	16	1										17
1.18.13. Küçük, Küçüklük	18	1										19
1.18.14. Soğukluk Soğuk	11	1		1								13
1.18.15. Sıcaklık	13	2	1									16
1.18.16. Hızlılık	24	3	9									36
1.18.17. Yavaşlık	8											8
1.18.18. Islaklık	33	1	1									35
1.18.19. Kuruluk	16	3										19
1.18.20. Esnek	1	1										2
TOPLAM	245	27	11	2	0	0	0	0	0	0	0	285

1.19. NİTELİKLER, DURUMLAR	5	13	1									19
1.19.1. Güzellik, İyilik	37	22	3									62
1.19.2. Çirkinlik, Kötülük	13	7	7									27
1.19.3. Tuhaflık	7	7										14
1.19.4. Sıradan		1		1								2
1.19.5. Korkunç	4	1										5
1.19.6. İğrenç, Tiksiniç	2	2										4
1.19.7. Önemli		1										1
1.19.8. Kolaylık	11	6	2									19
1.19.9. Zorluk	15	9	1									25
1.19.10. Dolu	17											17
1.19.11. Boş	13	1										14
1.19.12. Açık, Aşkar	26	12	7									45
1.19.13. Kapalı	12	3										15
1.19.14. Gizli	44	9	1									54
1.19.15. Hazırlık	15	5										20

1. EVREN VE MADDE

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
1.19.16. Değişik	16	10										26
1.19.17. Karışıklık, Dağımlık	34	3	2									39
1.19.18. Düzenli	16	5										21
1.19.19. Uygunluk	7	9	2									18
1.19.20. Benzerlik	24	12										36
1.19.21. Farklılık	11	6	1									18
1.19.22. Zıt	2	5										7
1.19.23. Üstün	4	3										7
1.19.24. Yeni	4	1										5
1.19.25. Eski	13											13
1.19.26. Bozuk, Bozulma	9	1										10
1.19.27. Keskin, Sivri	13											13
1.19.28. Kör, Kesmez	3			1								4
1.19.29. Sarkık	6											6
1.19.30. Dikik	6											6
1.19.31. Yıkık	2	1										3
1.19.32. Yırtık, Yarık	13	1										14
1.19.33. Kesik	4	1										5
1.19.34. Delik, Deşik	13											13
TOPLAM	421	157	27	2	0	0	0	0	0	0	0	607

2. YAŞAM VE CANLILAR

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

2.1. YAŞAM	2.1. YAŞAM	12	5										17
	2.1.1.Yaşamın Evreleri	31	2										33
	TOPLAM	43	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50

2.2. ÖLÜM	2.2. ÖLÜM	16	9	1									26
	2.2.1.Ölü	7	2	2									11
	2.2.2. Defin	6	5										11
	2.2.3. Mezar, Mezarlık	6	10	6									22
	2.2.4. Yas ve Taziye	10	1	1									12
	2.2.5. Miras		5										5
	TOPLAM	45	32	10	0	0	0	0	0	0	0	0	87

2.3. SAĞLIK, HASTALIK	2.3.1.Sağlık	13	3	1									17
	2.3.2. Hastalanma	7		1									8
	2.3.3. Hasta	14	8	2									24
	2.3.4. Hastalık	199	31	1	1								232
	2.3.5. Engellilik, Özür, Kusur	57	26	1	3								87
	2.3.6. Yaralar	8	12	2									22
	2.3.7. Yarıklar	2	9										11
	2.3.8. Kırık-Çıkıklar	9	3										12
	2.3.9. Kanama	2											2
	2.3.10. Tedavi	30	21	8									59
	2.3.11. Şifa	7	1										8
	TOPLAM	348	114	16	4	0	0	0	0	0	0	0	482

2. YAŞAM VE CANLILAR

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

2.4. CANLILAR	2.4. CANLILAR	5	2									7
	2.4.1. Bitkiler	183	66	53	1						2	305
	2.4.2. Hayvanlar	1018	144	45	5			1				1213
	2.4.3. İnsanlar	1129	257	58	9							1453
	TOPLAM	2335	469	156	15	0	0	1	0	0	0	2
2.5. DUYGULAR	2.5. DUYGULAR	4	2									6
	2.5.1. Duygu Kaynağı	11	8	1								20
	2.5.2. Çeşitli Duygular	241	106	15								362
	2.5.3. Duyguların Dışa Vurumu	27	4	2								33
	TOPLAM	283	120	18	0	0	0	0	0	0	0	0

2.6. ZİHİN	2.6.1. Akıl, Zeka	11	5									16
	2.6.2. Anlam, Anlama	14	8									22
	2.6.3. Sezme	6	2									8
	2.6.4. Sanma, Zan	10	2									12
	2.6.5. Düşünce	11	9	1								21
	2.6.6. Mesele ve Tedbiri	3	11	1								15
	2.6.7. Şüphe, Kararsızlık	5	10	1	1							17
	2.6.8. Kesinlik, Karar	5	15	2	1							23
	2.6.9. Tercih	1	4									5
	2.6.10. Vazgeçme	2	2									4
	2.6.11. Yanılma, Hata	9	7									16
	2.6.12. Doğruluk, Gerçeklik	21	10	1								32
	2.6.13. Danışma	9	3									12
	2.6.14. Unutma	5	1									6
	2.6.15. Hatırlama, Hatıra	6		2								8
	2.6.16. Gaflet	1	2									3
TOPLAM	119	91	8	2	0	0	0	0	0	0	0	220

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

3.1. TOPLULUK	3.1. TOPLULUK	1	4									5
	3.1.1. Beraberlik, Birliktelik	7	2	1								10
	3.1.2. Sıkışıklık, İzdiham	3	1	1								5
	3.1.3. Toplu Olmama, Yalnızlık	19	4	2								25
	TOPLAM	30	11	4	0	0	0	0	0	0	0	45

3.2. TOPLUMSAL GRUPLAR	3.2.1. Millet, Kavim	14	21	6						1		42
	3.2.2. Kabile, Boy	8	7									15
	3.2.3. Soy, Sop, Sülale	7	7									14
	3.2.4. Aile	56	13	2								71
	3.2.5. Akrabalık	74	12		2							88
	3.2.6. Yaşadıkları Yere Göre İnsanlar	15	12	4								31
	TOPLAM	174	72	12	2	0	0	0	0	1	0	0

3.3. YERLEŞİM YERLERİ	3.3.1. Ülke	13	18	1								32
	3.3.2. Gurbet		1									1
	3.3.3. Şehir, Kent, Kasaba, Köy	11	14	4								29
	3.3.4. Mahalle	4	5									9
	3.3.5. Meydan		4	1								5
	3.3.6. Civar, Etraf, Çevre	9	3									12
	3.3.7. Sokak		2									2
	3.3.8. Köşe, Bucak	5	1	2								8
	TOPLAM	42	48	8	0	0	0	0	0	0	0	0

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

3.4. YAPILAR	3.4. YAPILAR	4	1									5
	3.4.1. Ulaşım Yapıları	9	3									12
	3.4.2. Su Yapıları	24	9	2								35
	3.4.3. Konaklama Yapıları			2								2
	3.4.4. Ticari Yapılar	1	5									6
	3.4.5. Dini Yapılar	8	23	2							2	35
	3.4.6. Savunma Yapıları	10	8									18
	3.4.7. Yaşam Alanı, İkametgah, Konut	97	30	28	2			1	1			159
	3.4.8. Mimari Öğeler	6	3	1								10
TOPLAM	159	82	35	2	0	0	1	1	0	0	2	282

3.5. EŞYALAR	3.5.1. İnşaat Malzemeleri	118	10	16	1							145
	3.5.2. Ev Eşyaları	246	44	34	1			1	1		3	330
	TOPLAM	364	54	50	2	0	0	1	1	0	0	3

3.6. YEME-İÇME	3.6.1. Yeme Öncesi	121	6	1								128
	3.6.2. Yeme, İçme	69	1									70
	3.6.3. Yeme Sonrası	13										13
	3.6.4. Tat, Lezzet	34	5	3								42
	3.6.5. Yiyecekler	94	32	8			1		1		1	137
	3.6.6. İçecekler	75	17	4	1							97
	3.6.7. Yiyecek, İçceğe Konularlar	22	8	3	1							34
	TOPLAM	428	69	19	2	0	1	0	1	0	0	1

3.7. TEMİZLİK	3.7. TEMİZLİK	16	9	1								26
	3.7.1. Temizlemek, Temizlenmek	58	3									61
	3.7.2. Pis, Pislik	11	11	4								26
	TOPLAM	85	23	5	0	0	0	0	0	0	0	113

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

3.8. İNSAN İLİŞKİLERİ, TOPLUMSAL DEĞERLER VE DAVRANIŞLAR	3.8.1. Sosyal İlişkiler	120	61	21								202
	3.8.2. Toplumsal Değerler	65	62	1								128
	3.8.3. Sosyal Davranışlar	395	128	13	1		1					538
	TOPLAM	580	251	35	1	0	1	0	0	0	0	868

3.9. İLETİŞİM	3.9.1. Dil, Lisan	6	2	2								10
	3.9.2. Söz, Sözcük	5	9	2								16
	3.9.3. Konuşma, Söyleme	58	17	2								77
	3.9.4. Bağırma, Çağırma, Haykırma	11	1									12
	3.9.5. Susmak, Dinlemek	14	4									18
	3.9.6. Haber, Haber Verme, Haberli, Habersiz	1	10	1	2							14
	3.9.7. Müjde, Müjdeleme, Müjdecî	5	2									7
	3.9.8. Seslenme, Çağırma, Davet	9	2									11
	3.9.9. Tercüme		2									2
	TOPLAM	109	49	7	2	0	0	0	0	0	0	167

3.10. EĞİTİM, ÖĞRETİM	3.10.1. Eğitim, Eğitim	4	3									7
	3.10.2. Öğretim, Öğrenim	12	1									13
	3.10.3. Okul		3									3
	3.10.4. Öğrenci		1	2								3
	3.10.5. Öğretim, Öğrenim Süreci	48	26									74
	3.10.6. Öğretilenler	31	57	4	1							93
	3.10.7. Öğrenme Sonucu	23	33	3								59
	TOPLAM	118	124	9	1	0	0	0	0	0	0	252

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

3.11. DİN ve İNANÇ	3.11. DİN ve İNANÇ	9										9
	3.11.1. Mensubiyet	36	127	6		5					3	177
	3.11.2. İman, İnanç ve İnanılanlar	160	229	34		3					1	427
	3.11.3. İbadet	52	178	11		3			1		2	247
	3.11.4. Dinde Yapılması İstenenler Ve İstenmeyenler	8	19									27
	3.11.5. Günah, Sevap	22	9	3								34
	TOPLAM	287	562	54	0	0	11	0	0	1	0	6

3.12. HUKUK	3.12.1. Kanun, Töre	6	2									8
	3.12.2. Hak, Adalet	9	8	2								19
	3.12.3. Eziyet, Azap, Ceza, Zulüm	21	20	1								42
	3.12.4. Yargı, Hüküm	15	18									33
	3.12.5. Delil, Kanıt	12	7	2								21
	3.12.6. Tanık, Tanıklık	13	4									17
	3.12.7. Suç ve Yasaklar	111	69		1							181
	TOPLAM	187	128	5	1	0	0	0	0	0	0	0

3.13. SAVAŞ, ASKERLİK	3.13.1. Savaş	75	25	2	3							105
	3.13.2. Zafer, Başarı, Ele Geçirme	8	3									11
	3.13.3. Ganimet	1	2		2							5
	3.13.4. Savaş Aletleri, Silahlar	112	44	9								165
	3.13.5. Hedef, Nişan	17	6	2								25
	3.13.6. Savaş Kıyafetleri	14	1									15
	3.13.7. Askerlik	34	24	6	1							65
	3.13.8. Özgürlük	35	19	3								57
	3.13.9. Esaret	36	14	2								52
	3.13.10. Barış, Barışma	21	10									31
	TOPLAM	353	148	24	6	0	0	0	0	0	0	531

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

3.14. DEVLET TEŞKİLATI	3.14.1. Devlet	5	2									7
	3.14.2. Meclis	2	5	1								8
	3.14.3. Makam, Mevki	6	10		1							17
	3.14.4. Buyruk, Hüküm	14	8	1								23
	3.14.5. Devlet Yöneticiliği	31	49	10	2							92
	TOPLAM	58	74	12	3	0	0	0	0	0	0	0
3.15. EKONOMİ	3.15.1. Para ve Para Birimleri	22	18	4								44
	3.15.2. Ticaret, Alışveriş	123	85	10								218
	3.15.3. Mülkiyet	27	30	4								61
	3.15.4. Aitlik, Zimmet		5									5
	3.15.5. Ortaklık, Ortak Olma	7	3									10
	3.15.6. Kira, Kiralama	4	5									9
	3.15.7. Vergi	2	6	1								9
	3.15.8. Yoksulluk	17	5	1								23
	TOPLAM	202	157	20	0	0	0	0	0	0	0	0

3.16. MESLEKLER	3.16. MESLEKLER		3	3								6
	3.16.1. İş, Uğraş, Çalışma	27	20									47
	3.16.2. Hizmet, Hizmet Etme	13	4									17
	3.16.3. Hüner, Kabiliyet	2	1	1								4
	3.16.4. Tecrübe	5	4									9
	3.16.5. Ustalık	5	6	3	1							15
	3.16.6. Acemi		3	1								4
	3.16.7. İşten Çıkarma		2									2
	3.16.8. Çalışma Karşılığı, Maaş	2	6									8
	3.16.9. İş Sırası, Nöbet	3	1									4
	3.16.10. Çeşitli Meslekler ve Kişileri	151	55	22								228
TOPLAM	208	105	30	1	0	0	0	0	0	0	0	344

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

3.17. TEKSTİL	3.17.1. Tekstil Faaliyetleri	54	3									57
	3.17.2. Dokunmuş Şeyler-Kumaş, Bez	70	16	14	1							101
	3.17.3. Giyim	201	32	16	1					1		251
	3.17.4. Tekstil, Dikiş Aletleri	53		6								59
	3.17.5. Kişisel Bakım	80	28	4								112
	TOPLAM	458	79	40	2	0	0	0	0	0	1	0

3.18. NAKLİYE VE ULAŞIM	3.18. NAKLİYE VE ULAŞIM	2										2
	3.18.1. Yolculuk	105	31	7								143
	3.18.2. Sevkiyat	70	2									72
	3.18.3. Taşınma, Göç	6	1	3								10
	3.18.4. Mesafe	47	23	1								71
	TOPLAM	230	57	11	0	0	0	0	0	0	0	0

3.19. YÖN, YÖNELME, YÖNLENDİRME	3.19.1. Yönler, Taraflar	118	6	1								125
	3.19.2. Yönelme, Yönlendirme	147	19									166
	TOPLAM	265	25	1	0	0	0	0	0	0	0	291

3.20. OYUN-EĞLENCE	3.20. OYUN-EĞLENCE	16	4	1								21
	3.20.1. Yarış, Yarışma	25	7									32
	3.20.2. Çeşitli Oyunlar	5	6	4								15
	TOPLAM	46	17	5	0	0	0	0	0	0	0	68

3.21. SPOR	3.21. SPOR	2	4									6
	3.21.1. Bazı Spor Dalları	13		2								15
	TOPLAM	15	4	2	0	0	0	0	0	0	0	21

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
-----------------	----	-----	------	------	------	-----	------	------	------	-----	------	--------

3.22. DANS	3.22. DANS	5	1								2	8
	TOPLAM	5	1	0	0	0	0	0	0	0	2	8

3.23. MÜZİK	3.23. MÜZİK		2									2
	3.23.1. Nağme, Makam, Ezgi, Şarkı	6	5	1								12
	3.23.2. İslık	7										7
	3.23.3. Müzik Aletleri	33	5	9					1			48
	TOPLAM	46	12	10	0	0	0	0	0	1	0	69

3.24. RESİM - HEYKEL	3.24. RESİM-HEYKEL	11	6									17
	TOPLAM	11	6	0	0	0	0	0	0	0	0	17

3.25. EDEBİYAT	3.25. EDEBİYAT	1										1
	3.25.1. Metin ve Türleri	9	18	2								29
	3.25.2. Bazı Eserler		10	4								14
	3.25.3 Söz Sanatları		5									5
	TOPLAM	10	33	6	0	0	0	0	0	0	0	49

3.26. DİLBİLGİSİ	3.26.1. Fiil		1									1
	3.26.2. Yardımcı Fiil	6										6
	3.26.3. Ek Fiil	9										9
	3.26.4. Ekler	11	1									12
	3.26.5. Zamirler	80	4	1								85
	3.26.6. Ünlemler	16	7	2								25
	3.26.7. Edatlar	96	10	4								110
	3.26.8. Bağlaçlar	36	22	26								84
	TOPLAM	254	45	33	0	0	0	0	0	0	0	332

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	0000-0003-4390-1725
Adı Soyadı	Meliha ÖZÇAMKAN
Doğum Yeri	ÇANKIRI
Doğum Tarihi	04.02.1988

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Ankara Üniversitesi
Fakülte	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Milli Eğitim Bakanlığı
Görevi	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni
Tecrübe Süresi	2010 - ...

İLETİŞİM

Adres	İlgaz/ÇANKIRI
E-Mail	meliha18062637@gmail.com